

شہرحی
بُلُوغُ الْمَكْرَامِ
مِنْ
أَدِلَّةِ الْأَحْكَامِ

منتدی اقرأ

لِلْمَاوِظِ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ حَجَرِ الْعَسْقَلَانِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى

النقاف

بہ پیٹنوسی
نوری قنار س حہ مہ خان

سہ رپہ رشتی چاپ
محمود احمد محمد

بہ رگی دووہ ۲۰

www.igra.afhamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

شہرحی
((بُلُوغُ الْمَرَامِ
مِنْ
أَدِلَّةِ الْأَحْكَامِ

للعافظ أحمد بن علي بن حجر العسقلاني - رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى - ((

بہ پینووسی:
نوری فارس جہمہ خان

سہرپہرشتی چاپ:
محمود احمد محمد

﴿بہرگی دووہم﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

*****

📖 ناوی کتیب: شهرحی ((بُلُوغُ الْمَرَامِ مِنْ أدَلَّةِ الْأَحْكَامِ)) لِلْعَسْقَلَانِي

📖 نووسینی: ماموستا نوری فارس همه خان

📖 چاپی: یه کهم

📖 تیراژ: ۲۰۰۰

📖 ژماره‌ی سپاردن: له به‌ریویه‌رایه‌تی گشتی کتیبخانه گشتیه‌کان ژماره

(۲۷۰۵) ی پیدراوه.

📖 سالی چاپ: ۲۰۱۳

📖 کۆمپیوتهره‌رو دیزاین: (نیان حسین)

📖 له‌سه‌ر نه‌رکی کتیبخانه‌ی نارام له‌سلیمانی چاپکراوه، مافی چاپکردنه‌وه‌ی

بو کتیبخانه‌ی ناویراوه.

تِلْوُغُ الْمَرَامِ

۳- نامہ ہی تہرم کتاب الجنائز

{بروانہ: تاجول ئوصول بہ کوردی/۱، زنجیرہ: ۱۹۱ ھەتا زنجیرہ: ۲۲۹،
لەژمارە: ۱۰۰۸ ھەتا ژمارە: ۱۱۶۹ + تەجریدی بوخاری/۲، زنجیرہ: ۲۹،
لەژمارە: ۵۹۸ ھەتا ژمارە: ۶۶۵ + فیقی ئاسان، بەرگی یەکەم، زنجیرہ: ۱۰۲،
لاپەرە: ۲۸۴ چاپی ئێران + ریاض الصالحین/۲، زنجیرہ: ۱۴۴ ھەتا زنجیرہ: ۱۶۵،
لەژمارە: ۸۹۴ ھەتا ژمارە: ۹۵۵}.

۵۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { أَكْثَرُ مَا ذَكَرَ هَٰذِهِمُ اللَّذَاتِ: الْمَوْتُ } رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{صحيح الجامع/۱۲۱۰}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بئ) دمفەرموئ: (زۆر یادی مەرگ بکەن، ئەو مەرگە
کە ھەموو خۆشییەک تێک دەدات و تێکدەری ھەموو خۆشییەکە). {تاج/۱،
زنجیرە: ۱۹۱، ژمارە: ۱۰۱۳ چاپی چوارەم}.

۵۵۶- وَعَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ لِيُضْرَ يَنْزِلُ بِهِ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ مُتَمَنِّيًّا فَلْيُقِلْ: اللَّهُمَّ أَخِنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۵، ژمارە: ۱۸۶۶ = ۵۶۷۱ فتح الباری. مسلم

شیخا/۶۷۵۸}:

ئەنەس (رمزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای
لەسەر بئ) دمفەرموئ: (ئەگەر یەکیکتان دوو چاری زیانی بوو، بامەرگ
بمناوات نەخوازی، ئەگەر ھەر زۆری بۆ ھات و چاری نەبوو، مەرگی خۆی

به‌ئاوات خواست، با ئاوا بلّی: ئه‌ی خودایه‌! هه‌تا ژیانم باشتره بۆم ئه‌وا به‌ ژینه، که‌یش مردنم باشتر بوو بۆم به‌مرینه‌!}. {تاج/۱، زنجیره‌: ۱۹۱، ژماره‌: ۱۰۰۸ - ش/د/ت/ن}. له‌گێڕانه‌وه‌یه‌کی تاجدا دمفه‌رموئ:

قه‌یس گوتی: چووم بۆلای خه‌بباب، له‌حه‌وت لاه سکی خو‌ی داخ کردبوو، ژنه‌وتم لێی ده‌یگوت: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) یاساخ‌ی کردووه‌ لی‌مان که‌ مه‌رگ به‌ئاوات بخوازین، ئه‌گینا مه‌رگی خو‌م به‌ئاوات ده‌خواست.

۵۵۷- وَعَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {الْمُؤْمِنُ يَمُوتُ بِعَرَقِ الْجَبِينِ} رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ. {صحيح الجامع: ۶۶۶۵، الصحيح المسند: ۱۷۲. ترمذی رقم: ۹۸۲. نسائی: ۱۸۲۹. ابن ماجه رقم: ۱۴۵۲}:

بوره‌یده‌ی کو‌ری حوصه‌یب (ره‌زای خودای لێ بێ) فه‌رمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) دمفه‌رموئ: (موسولمان کاتێ ده‌مرئ ناوجه‌وانی جواناو دمه‌رده‌!}. {تاج/۱، زنجیره‌: ۱۹۳، ژماره‌: ۱۰۱۹}. ئیبنو حیببان به‌ سه‌حیحی داناوه‌.

۵۵۸- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَقِّنُوا مَوْتَكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ، وَالْأَرْبَعَةُ. {پوخته‌ی موسلیم ۴۵۳ = ۲۱۲۰ شیخا = مسلم ۹۱۶. أحمد رقم: ۱۱۰۰۶. أبوداود رقم: ۳۱۱۷. ابن حبان رقم: ۳۰۰۳}:

ئهبو سه‌عیدی خودری و ئهبو هورمه‌یره (ره‌زای خودایان لێ بێ) فه‌رمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) فه‌رمووی: (ئهو که‌سانه‌تان که‌ له‌سه‌ره‌ مه‌گدان و له‌حاله‌تی گیانه‌لادان «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» بیان بدن به‌گوێداو ئهم وشه‌ پیرۆزمیان، له‌وکاته‌ ناسکه‌دا، یاد بخه‌نه‌وه‌و له‌به‌رچاویان بیلێن، سابه‌شکوو ئه‌وانیش چاو له‌ئێوه‌ بکه‌ن و بیلێن و به‌ر ئهو فه‌رمووده‌ پیرۆزه‌یه‌

تِلْوَعُ الْمَرَامِ

بكهون، كه دمفه رموی؛ «مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ». واته: ههركه سئ دوا گوتهی وشه ی پیروزی «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» بیت، دهجیته بههشت).

{تاج/۱/۵۰۵، زنجیره: ۱۹۲، ژماره: ۱۰۱۴، ۱۰۱۵ چاپی چوارهم}.

۵۵۹- وَعَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {اَقْرَؤُوا عَلَى مَوْتَاكُمْ يَسْ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{ضعیف الإرواء: ۶۸۸. أبوداود رقم: ۳۱۲۱. نسائی فی الکبری رقم:

۱۰۹۱۳. ابن حبان رقم: ۳۰۰۲}:

مهعقیلی کوپی یه سار (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه ر (دروودی خودای له سهه ر بی) فهرمووی: (سوورمتی یاسین له سهه ر مردووه کانتان بخوینن و له سهه ر نهوانه یشتان کهوان له حالاتی سهه رمه رگا). {تاج/۱/، زنجیره: ۱۹۲، ژماره: ۱۰۱۸ - د/ن/نهحمد/نیبنو حهبان به سهه حیجی داناهه} - {بروانه: تجریدی بوخاری/۱، ژماره: ۱۵۹}.

(روونه کنده نه وه):

۱- مهعقیلی کوپی یه سار (رهزای خودای لی بی) له پیش روژی حوده میبیهه دا موسوئمان بوو، ناماده ی پهیمانی خوشتنوودی (بیعة الرضوان) بووه، فهرمووده ی له سهه حیجه یین و سونه نی نه ربه عه ده هیه، له بهه صره نیشته جئ بووه، نه م زاتانه و کهسانی تریش فهرمووده یان له وه وه گپراوته وه: - عه مری کوپی مهیموونی نه زدی و نه بو عوئمانی نه هدی و حه سه نی بهه صری، دوو فهرمووده ی له بوخاری پیروژدا هیه، له ناخرو ئوخری جینشینی موعاوییه ده، مه رگ بوو به میوانی (رهزاو رحمه تی خودایان لی بی).

مه‌عقيل ده‌فهرموى؛ له‌كاتى په‌يمانى خو‌شنوو‌ديدا، له‌خوده‌يببیه من
لَقَى له‌دره‌خته‌که‌م له‌ده‌مو‌چاوى پي‌غه‌مبه‌ر دوور ده‌خسته‌وه، ده‌فهرموى؛
ژماره‌ى موسو‌لمانه‌کان (۱۴۰۰) هزارو چوارسه‌د پياو بوو.

ده‌لَين: له‌دوا مه‌رگى پي‌غه‌مبه‌ر (دروودى خوداى له‌سه‌ر بى)
له‌سه‌رده‌مى عومه‌رى كورې خه‌طابدا، خه‌لكى ده‌چوون له‌لاى ئه‌و دره‌خته‌دا
كه‌ناسراوه به (شَجَرَةُ الرِّضْوَانِ = دره‌ختى خو‌شنوو‌ديى) له‌ويدا نو‌يزيان
ده‌كرد، كاتى عومه‌ر ئه‌مه‌ى بي‌سته‌وه، هه‌ر‌شه‌ى ئى كردن و هه‌رمانيدا
دره‌خته‌كه‌يان بېرى!!

۲- مو‌حيببى طه‌به‌رى (ره‌حه‌تى خوداى ئى بى) له‌په‌راوى (الأحكام) و
له‌شو‌ينانى تريشدا ده‌فهرموى:

(خو‌يندنى سوور‌ه‌تى ياسين هه‌م بو‌ مردوو، هه‌م بو‌ كه‌سى له‌سه‌ره
مه‌رگدا بى، سوودو قازانجى هه‌يه).

۵۶۰- وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَبِي سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَقَدْ شَقَّ بَصَرُهُ فَأَغْمَضَهُ، ثُمَّ قَالَ: "إِنَّ
الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ، اتَّبَعَهُ الْبَصَرُ" فَضَجَّ نَاسٌ مِنْ أَهْلِهِ، فَقَالَ: "لَا تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ
إِلَّا بِخَيْرٍ. فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَوْمُنُ عَلَى مَا تَقُولُونَ". ثُمَّ قَالَ: "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَبِي سَلَمَةَ،
وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ، وَافْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ، وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ، وَاخْلُقْ لَهُ فِي عَقْبِهِ"
رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته‌ى مسلم ۴۵۶ = ۲۱۲۶ شياح = مسلم ۹۲۰ + پوخته‌ى موسليم
: { ۴۵۲، ۴۵۸

ئوم سه‌له‌مه (ره‌زاى خوداى ئى بى) هه‌رمووى: هه‌زره‌ت (دروودى
خوداى له‌سه‌ر بى) ته‌شريفى هات، بو‌لاى ئه‌بو سه‌له‌مه كه‌مي‌ردم بوو، ئه‌بو
سه‌له‌مه گيانى دهرچوو بوو، چاوى داچه‌قا بوو، جا پي‌غه‌مبه‌ر (دروودى

خودای لهسهر بڼ) چاوهکانی لیک نان و فهرمووی: (کاتی گیان دهکیشری، چاو شوینی دهکهوی، تابزانی بؤ کوئ دهچی، جا لهم کاته‌دا، هه‌ندی کهس لهکه‌س و کاره‌کهی کردیان به‌قیژو هه‌راو نزای خرابیان له‌خویان کرد).

حه‌زرم (دروودی خودای لهسهر بڼ) فهرمووی: (نزای باش بکه‌ن، نزای خراب مه‌که‌ن له‌خوتان، چونکه ئیوه هه‌رچی بلین، فریشته ئامینی لهسهر ده‌که‌ن، نه‌نجا فهرمووی: {اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَأَيِّ سَلَمَةٍ، وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ، وَأَفْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ، وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ}.

ئه‌مه ده‌قی ئه‌م نزایه‌یه له‌سه‌حیحی موسلیما/شیخا ژماره: ۲۱۲۷ - وه به‌و ده‌قی که مامۆستای دانه‌ر ده‌لی، زۆر گه‌رام له‌موسلیما نییه). ئه‌مه‌یش واتای نزاکه‌یه به‌زمانی شیرینی کوردی:

ئه‌ی خودایه! له ئه‌بو سه‌له‌مه خوش به‌و پله‌و پایه‌ی له‌ناو ئه‌و به‌رێزانه‌دا که‌خۆت رێگه‌ی راست نیشان داو و رێنماییت کردوون بؤ به‌میره‌وی راستی، پله‌و پایه‌ی له‌ناو ئه‌م زاتانه‌دا به‌رز بکه‌ره‌وه، وه‌خۆت سه‌ره‌رشتی و سه‌ره‌وکاری ئه‌و که‌سوکاره‌ی بکه که له‌پاشی به‌جیماون، وه له‌نیمه‌یش و له‌ویش به‌سوژو به‌میره‌بانی خۆت خوشبه، ئه‌ی به‌روهردگاری جیهانیان! وه‌گۆره‌که‌شی گۆشاد بکه‌و پری بکه له‌نوورو رووناکی بؤی).
{ریاض/۲، زنجیره: ۱۵۱، ژماره: ۹۱۹} + {تاج/۱، زنجیره: ۱۹۲، ژماره: ۱۰۱۷، ۱۰۱۶ چاپی چواره‌م}.

۵۶۱- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ تُوُفِّيَ سَجَّى بِرُءُوسِ حَبْرَةٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{پوخته‌ی بوخاری = تجریدی بوخاری، به‌رگی پتجه‌م، ژماره: ۱۸۹۳ = ۵۸۱۱ + پوخته‌ی موسلیم ۴۵۷ = شیخا ۲۱۸۰ = مسلم: ۹۴۲}:

عائیشه‌ی هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودا لهسهر پیغه‌مبه‌رو ره‌زای خودا له‌هاوسه‌ره پاکیزه‌کانی بڼ) که‌عائیشه دایکی موسولمانانه، ده‌فه‌رموی:

پېښه مېر (دروودی خودای له سهر بڼ) کاتځ مهرگ بوو به میوانی، دایان پوښی، به شالی یه مانۍ). {تاج/۱، زنجیره: ۲۰۲، ژماره: ۱۰۶۳ + تاج/۳/۳۳۶، ژماره: ۲۹۶۲، زنجیره: ۵۷}.
(یوونکر د نه وه):

پېشه و نه ووهی (رحمه تی خودای ټی بڼ) دمه رموی: کاتځ مردوو گیانی دمرده چی، و اباشه جله کانی له بهری دابکه نری هه تا به هوئی نهو جلانه وه نه دنامه کانی دهق نه گری. و پاش نه وه به چهرچه فی، یا به پارچه یی خام، یاشال، یاشتی تر، هه موو له شی دابپوښی، هه تا شهرمگای ددرنه که وئی.

۵۶۲- وَعَنْهَا {أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَبْلَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدَ مَوْتِهِ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{بخاری: ۳۶۷۰}:

نهم فهرموودمیه له بوخاریدا زور دریژه، به ژماره: ۳۶۶۷ دست پی دهکا، به ژماره: ۳۶۷۰ دپته کوتایی، سهرمتای نهم فهرموودمیه له تاجول نوصولا ناوایه:

عائیشه (رمزای خودای ټی بڼ) فهرمووی: کاتځ پېښه مېر (دروودی خودای له سهر بڼ) مهرگ بوو به میوانی و مرد، له وکاته دا نه بوبه کری باوکم، له سونج بوو، که ناوی شوینیکه له عه والی مه دینه، یه ک میل له مرگه وته که ی پېښه مېر موه دووره، عومهری کوری خه طباب هه لسا وتاریکی داو کوتی: به خودا، پېښه مېر (دروودی خودای له سهر بڼ) نه مردوو، و له وه دوا عومهر دهیگوت: به خودا له راستیدا نه وه قسه ی دلم بوو، هه روا عومهر له وتاره که یدا کوتی: به خودا، خودای گه وره پېښه مېر زیندوو دهکاته وه و دست و پای نه و پیاوانه دمېرئ که ده لټن: پېښه مېر (دروودی خودای له سهر بڼ) به نیجگاری مردوو. جا نه بوبه کر له کاته دا هاته وه و چوو سهر تهرمه که ی پېښه مېر

که به شائی، داپۆشرا بوو، سه‌ری هه‌لدایه‌وه و نیوانی هه‌ردوو چاوه‌کانی
پێغه‌مبه‌ری ماچ کردو فه‌رمووی: به‌باوکم و به‌دایکه‌مه‌وه به‌هه‌وربانت بم، چی
به‌زیندوویی و چی به‌مردوویی، چه‌نده پاک و نازداری! به‌و که‌سه‌ی که‌گیانی
منی به‌ده‌سته، هه‌رگیز خودا له‌جیهاندا دوو جار ناتمرینێ... تاکۆتایی
فه‌رمووده). {بروانه: تاج، به‌رگی (۳) سی‌هه‌م لاپه‌ره/ ۵۴۱، زنجیره: ۳، ژماره:
۳۳۶ چاپی چواره‌م}.

۵۶۳- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ: {نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدِينِهِ، حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ.
{صحيح الجامع: ۶۷۷۹. أحمد رقم: ۱۰۶۰۷. ترمذی رقم: ۱۰۷۸،
: {۱۰۷۹}

ئه‌بو هورمه‌یره (رمزای خودای ئی بی) ده‌فه‌رمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی
خودای له‌سه‌ر بی) ده‌فه‌رمووی: (گیانی موسوڵمان، له‌پاش مردنی، به‌ندو
گیرۆدی ئه‌و فه‌رزه‌یه، که‌وا له‌سه‌ری، هه‌روا ده‌مینی و پایه‌ی به‌رزی به‌ریزی
خۆی ئی فه‌ده‌غه‌ ده‌بی، هه‌تا فه‌رزه‌که‌ی سه‌ری بۆ ده‌دریته‌وه). {ریاضی
صالحین به‌گوردی/ ۲، زنجیره: ۱۵۹، ژماره: ۹۴۳}.

(هه‌وونکردنه‌وه):

به‌پێی ئه‌م فه‌رمووده‌یه، که‌پێشه‌وا ته‌رمه‌زی به‌ فه‌رمووده‌یه‌کی
حه‌سه‌نی دانه‌نی، موسوڵمان له‌گۆرا شادنا بی به‌دڵخوازی خۆی نه‌گه‌ر فه‌رزار
بوو، هه‌تا فه‌رزه‌که‌ی بۆی نه‌دریته‌وه. جا من واده‌زانم که به‌م دوو شیوه‌ی
دووه‌، مردووی فه‌رزار، له‌ئۆبالی فه‌رزه‌که‌ی رزگاری ده‌بی، به‌یه‌کی له‌م دوو
شیوه‌یه:

۱- فه‌رزه‌که‌ی بۆ بدریته‌وه، له‌لایه‌نی که‌سوکاره‌که‌یه‌وه، یاله‌لایه‌نی

برادرو دۆست و هه‌رکه‌سه‌یکی ته‌روه بی ده‌بی.

۲- خاومن قهرزهکه، له بهر رمزای خودا گهردنی نازاد بکا، هر له روانگه یه وه، که که سځ له گهره کا، یاله خرم و دوست و برادران که ده مری، واپه سنده نه وهی که دهیناسی، گهردنی نازاد بکا، نه گهر کی شه یی له نیوانیاندا نه بوو، وهک مافی سامانی و خوینی و شتی وا.

۵۶۴- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ فِي الَّذِي سَقَطَ عَنْ رَأْسِهِ فَمَاتَ: {اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفِّتُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{پوخته ی بوخاری = تجریدی بوخاری = مختصر صحیح البخاری/۲/۲۹، ژماره: ۶۰۸ = ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۸۳۹، ۱۸۵۱ فتح الباری = پوخته ی موسلم ۶۸۹ = ۲۸۸۸ = مسلم ۱۲۰۶}:

نهمه دهقی نهم فهرموودمیه له تجریدو تاج و پوخته ی موسلیما:

نیبنو عه بباس (رمزای خودا له خوئی و له باوکی) فهرمووی: پیاوئ له حه جی مالآ واپیدا، که ناوداره به حه ججه تول و مداع، له کیوی عهرمه، له خزمه تی پیځه مبهردا بوو، له وشره که ی که و ته خواره وه، نه ستوی شکاو مرد، نهم پیاوه خهریکی حه ج بوو، که له وشره که ی بهر وه بوو، له ئیجرامدا بوو، پیځه مبهردا خویشی له ئیجرامدا بوو، فهرمووی: (دروودی خودای له سهر بځ) (به ناوو به مؤرد پاک بیشوړن، له دوو لؤ جله که ی بهری خویدا، که دوو په شته مالی ئیجرام بوو، کفنی بکه ن، به لام حه نووت و بوئی خویشی ئی مه دهن و سهریشی به کفنه که ی دامه پوښن، چونکه روژی قیامت که خودا زیندووی ده کاته وه به بهرگی ئیجرامه وه زیندووی ده کاته وه وهک حاجیات له ببه یکه ده کات). {تاج/۱، زنجیره: ۲۰۶، ژماره: ۱۰۸۰ چاپی چواره م}.

۵۶۵- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {لَمَّا أَرَادُوا غَسْلَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالُوا: وَاللَّهِ مَا نَدْرِي، نُجَرِّدُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَمَا نُجَرِّدُ مَوْتَانَا، أَمْ لَا؟...} الْحَدِيثُ، رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ.

{حسن، سنن أبی داود: ۳۱۴۱. الصحيح المسند: ۱۵۳۸. أحمد ۶/۲۶۷}:

تەواوی ئەم فەرموودەییە لەتاجول ئوصولا ئاوايە:

عائیشەى ھاوسەرى پىڭەمبەر (دروودى خودا لەسەر پىڭەمبەر و رمزای خودا لەهەموو ھاوسەر و ھاوێلان و پەیرەوانى بى) فەرمووی: کەوستان تەرمەکەى پىڭەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) بشۆرن، گوتیان: نازانین ئایا کە پىڭەمبەرىش (دروودى خودای لەسەر بى) روت بکەینەوه، وەك چۆن مردووی ترمان روت دەکەینەوه، یاخود ئەم ھەر بەجلەکانیەوه بیشۆرن، جا لەسەر ئەمە کەقسەیان یەکی نەگرت، خودا خەوى لى خست، خەویكى واقورس، کە یەك بەیەکیان سەریان بەسەر سینگیان شۆر بۆوه، ئینجا قسەکەرى، لەگۆشەییەکی مائەکەوه، قسەى لەگەڵ کرد، بەبى ئەوهى کەبزان کىيە، گوتى پىيان: تەرمى پىڭەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) ھەر بەجلەکانى خۆیەوه بیشۆرن، جائەوانیش ھەلسان و چوون بەلای تەرمەکەوه و ھەر بەجلەکانیەوه شۆردیان (دروودى خودای لەسەر بى) ئاوەکەیان دەکرد بەسەر کراسەکەیداو لەسەر کراسەکەوه دەستان لە لەشى دەخست. عائیشە دەيگوت: تازە لەدەستم چوو ئەگەر عەقلى ئیستام ئەوسا بوايە، دەبوو ژنەکانى بیانشۆردايە! {تاج/۱، زنجیرە: ۲۰۲، ژمارە: ۱۰۶۵ - د/ئیبنو حەببان/حاکم - سند صحيح}.

۵۶۶- وَعَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَنَحْنُ نَعْسُلُ ابْنَتَهُ، فَقَالَ: "اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا، أَوْ خَمْسًا، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ، إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ، بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَاجْعَلْنَ فِي الْأُخْرَةِ كَافُورًا، أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ"، فَلَمَّا فَرَعْنَا آذَانَهُ، فَأَلْقَى إِلَيْنَا حِفْوَهُ. فَقَالَ: "أَشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ" {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ: (إِنْدَ أَنْ بِمَيِّ مِنْهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا) وَفِي لَفْظٍ لِلْبُخَارِيِّ: (فَصَغَرْنَا شَعْرَهَا ثَلَاثَةً قُرُونًا، فَأَلْقَيْنَاهَا خَلْفَهَا).

{تجريدی بوخاری/۲/۲۸، ژماره: ۶۰۶ = ۱۲۵۳ فتح الباری. پوختهی
موسلیم ۴۶۷ = ۲۱۷۰ شیخا = مسلم ۹۳۹}:

ئوم عهتئ (رمزای خودای ئی بئ) فهرمووی: کاتئ زمینهبی کچی
پیغهمبهر (دروودی خودا لهسهر پیغهمبهر و همموو هاوسهرو منالهاکانی بئ)
مرد، کۆمهلئ ژن بووین، خهريکبووین تهرمهکهيمان دهشۆرد، پیغهمبهر خۆی
(دروودی خودای لهسهر بئ) لهو کاتهدا هاته ژوورهوه بۆلامان، فهرمووی:
(بهئاوو بهمۆرد سئ جار، یان پینج جار، یازیاتریش بیشۆرن، ئەگەر لهپینج
جار زیاتریشان بهپیویست زانی، وهلهدوا دهستا ئاومکه ههئئ کافووریشی تئ
بکهن، کاتیکیش لهشۆردنهکهی بوونهوه، ئاگادارم بکهن).

جا کهئ بووینهوه، پیمان گوت: قوربان لهشۆردنهوهی تهرمهکهی
زمینهب بووینهوه، فهرمانت بهچییه بفهرموو:

جا چهزمت (دروودی خودای لهسهر بئ) کراس (ازار)هکهی خۆی ههئدا
بۆمان و فهرمووی: (بیکهن بهژیر کراس بۆی) واته: لهژیر کهنهکهیهوه،
لهسهر گۆشتهوه بیکهنه بهری، بۆ پیرۆزی و مهرگرتنی پیت و ههرو پیرۆزی
لئئ). {تاج/۱، زنجیره: ۲۰۳، ژماره: ۱۰۷۰} .
(روونکردنهوه):

بههرهکانی لهم فهرموودهیه وهردهگیرین:

۱- ئەم فهرموودهیه و چهند فهرموودهیهکی تری ساغ و سهحیح و
دروست، بنهمایهکن لهبنهماکانی خۆپیرۆز کردن و خۆ مووفهرك کردن،
بهشۆنهوارو ئاسهوارو شمهکی پیاوچاگان. {بروانه: ژماره: ۵۵۴ + تجريدی
بوخاری/۲، ژماره: ۶۰۹، ۶۱۰ + پوختهی موسلیم ژماره: ۱۹۷ ژياننامهی
موعاوییهی کورئ ئهبو سوفیان} .

۲- زمینهی کچی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) لهخهديجهی
کوبرایه، که یهکهم هاوسهري پیغهمبهر بوو، کچه گهورهی پیغهمبهره،

راحىيى لىوودا ھەيە كە زەينەب گەورەترە، ياقاسىمى بىراى، يەكەم كىچى
پىغەمبەر بوو كەشوو كىردوو، شووى كىرد بە ئەبولعاسى كوپى رەبىع،
كەپورزى خۆى بوو، كە كوپى ھالەى كىچى خوومىلىد بوو، كە خوومىلىد
باوكى خەدىجە ھالەيە.

زەينەب لەگەل باوكى خۆى و لەگەل باوكى مىردەكەيدا، لەمەككەو
كۆچى كىرد بۆ مەدينە، لە ئەبولعاسى مىردى كوپىك و كىچىكى بوو، كوپەكە
ناوى ەلى بوو، مىرد منال بوو مرد، كچەكە ناوى ئومامە بوو، ما ھەتا لەدوا
مردنى فاطىمەى زەھراى پوورى، شووى كىرد بەەلى كوپى ئەبو طالەب.
مىردەكەى زەينەب، زۆرى خۆشەويست، زەينەب لەزىانى باوكىدا، وەك
لەم فەرموودەيدا ديارە، لەسالى ھەشتى كۆچىدا، مەرگ بوو بەمىوانى و،
بەجىي ھىشت جىھانى كۆنەچال.

۲- ژمارەى شۆردنەكانى مردوو تاك بى، وەك سى و پىنج و ھەوت.
۴- بۆنى خۆش بۆ مردوو بەكاربەپنرى و بكىتە دوا ناوودە، ياكىرى
بەكفن و گۆرەكەيەو.

۵- بەلای راستى مردووگەو ئەندامەكانى دەسنويز دەست بكىرى
بەشۆردنى، وەك دانەر، لەكۆتايى ئەم ژمارەيەو دەلى. {تەجىرىدى
بوخارى/۲، ژمارە: ۶۰۶ = ۱۲۵۴ فتح البارى} + {مسلم شىخا رقم: ۲۱۶۶ ھەتا
۲۱۷۱}.

لەگىرپانەومىيەكى بوخارى و موسلىمدا، دەلى:

ئوم ەتتى، واتە: دايكى ەتتى (رەزى خوداى لى بى) فەرمووى:
پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) بۆ شۆردنى تەرمى زەينەبى كىچى،
فەرمووى پىمان: (لە ئەندامە راستەكانىيەو لە ئەندامەكانى دەسنويزەو
دەست بكەن بەشۆردنى!).

نوم عهتێ فهرمووشی (له گهفتهیهکی بوخاریدا): لهسههر فهرمانی
پێغه‌مبهر (دروودی خودای لهسههر بێ) هژمه‌که‌یشیمان شانه‌کردو کردمان
به‌سێ په‌لکه‌و به‌پشتیدا شوڤمان کردوه.

۵۶۷- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {كُفِّنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ بِيضٍ سَحُولِيَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ}. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{پوخته‌ی بوخاری/۲، ژماره: ۶۰۷ = ۱۲۶۴ فتح الباری. پوخته‌ی
موسلم/۴۶۸ = ۲۱۷۶ شیخا = مسلم/۹۴۱}:

عائیشه (رمزای خودای ئی بێ) فهرمووی: پێغه‌مبهر (دروودو سلاوو
ره‌حمه‌تی خودای گه‌وره‌و سه‌روم‌ری له‌سه‌ربێو سه‌رو مالو منالو باوکو
دایک و هه‌ست و نه‌ست گشتی به‌هوربانی خاکی به‌رپێی سه‌ردانکارانی ئارامگای
پیرۆزی بێ) له‌سێ لۆ جلی یه‌مه‌نی سپی خاوینی لۆکه‌دا کفن کرا، نه‌کراس و
نه‌ می‌زمه‌ریان تیا‌دا نه‌بوو). {تاج/۱، زنجیره: ۲۰۲، ژماره: ۱۰۶۶ چاپی چواره‌م}.

۵۶۸- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {لَمَّا تُوفِّيَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي جَاءِ ابْنُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). فَقَالَ: أَعْطِنِي قَمِيصَكَ أَكْفُنْهُ فِيهِ، فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری به‌کوردی به‌رگی/دووه‌م، ژماره: ۶۰۹ = ۱۲۶۹، ۴۶۷۰،
۴۶۷۲، ۵۷۹۶ فتح الباری. پوخته‌ی موسلم ژماره: ۱۶۳۶ = شیخا/۶۱۵۷ =
مسلم/۲۴۰۰}:

ئهمه‌ ده‌قی ئهم فهرمووده‌یه له پوخته‌ی موسلمدا:

ئیب‌نو عومه‌ر (رمزای خودا له‌خۆی و له‌باوکی) فهرمووی: که‌ عه‌بدو‌ل‌لای
کو‌ری ئوبه‌یی کو‌ری سه‌لوول، سه‌روکی ناپا‌که‌کانی مه‌دینه‌ مرد، عه‌بدو‌ل‌لای
کو‌ری ئهم عه‌بدو‌ل‌لایه، که‌ یه‌کێ بوو له‌هاوه‌له‌ راست و دروس‌ته‌کانی هه‌زرم‌ت
(دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) هات بو‌لای پێغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سه‌ر

بئ) عەرزیکرد: ئەهی پێغەمبەری خودا! کراسیکی خۆتەم بێ بەدە، تا بیکەم بەکفن بۆ باوکەم، بەلکوو بە پیرۆزی ئەو کراسەیی تۆوە، سزای لەسەر سووک ببێ، ئەویش کراسیکی خۆیی پێدا، لەپاشا داواشی ئی کرد، کە نوێزی مردووشی لەسەربکا.

پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بئ) هەلسا کەبجی نوێز لەسەر تەرمەکەیی بکا، بەلام عومەری گۆری خەتاب هەلسا، جەلەکەیی پێغەمبەری گرت و عەرزیکرد: هۆربان! ئەهی پێغەمبەری خودا! تۆ خودا رێگەیی ئەوەی بئ نەداویت ئیتر نوێزی چۆن لەسەر دەکەیت؟

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) بۆ وەلامی ئەم پرسیارووی عومەر، فەرمووی: (خودا منی کردووە بەسەربشک و خاتەر خۆی کردووم لەکردنی ئەم کارەداو دمه‌رمووی پێم:

{اسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ - التوبة/ ٨٠/٩}.

واتە: تۆ ئەهی موخەممەدا! ئارمەزووی خۆتە، داواي لیخۆشبوون بکە بۆیان، یان مەیکە، ئێمە رێگەیی ئەوەت ئی ناگرین، بەلام ئەوە بئ سوووە، چونکە نەوێک جارو دووجار، بەلکوو ئەگەر حەفتا جاریش داواي لیخۆشبوونیان بۆ بکەیی، خودا لییان خۆش نابێ).

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: (دەیی من لەحەفتا جار زیاتر داواي لیخۆشبوونی بۆ دەکەم!).

عومەر (رەزای خودای ئی بئ) فەرمووی: ئاخەر ئەمە ناپاک و موناڤیقە. قەسەبەر (راوی) دەلی: جا کاتی کە حەزەرت (دروودی خودای لەسەر بئ) نوێزی لەسەری کرد، خودا ئەم ئایەتەیی تری ناردە خوارەووە کە دمه‌رمووی: {وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهٖ - التوبة/ ٨٤/٩} . واتە:

به هیچ شیوهی، نابی نوپزی مردوو بکهی له سهر هیچ کامی له وان کاتی
که دهمرن، وه له سهر گۆره کهیان رامه وهسته بۆ نزاکردن و پارانه وه بۆیان).
{ تاج/ ٤، زنجیره: ١٠، ژماره: ٣٩٠٧ سوورمتی تهوبه }.
(روونکردنه وه):

مه بهستی دانهر له پیاوه کردنی ئەم فهرموودهیه لیژمدا ئەوهیه که:
(کراس دهست دها بۆ کفن!).

٥٦٩- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ: { اَلْبَسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضَ، فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ، وَكَفَّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ } رَوَاهُ
الْخَمْسَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ.
{ صحيح الجامع/ ١٢٣٦. احمد رقم: ٢٢١٩. أبو داود رقم: ٣٨٧٨. ترمذی
رقم: ٩٩٤. مابن حبان رقم: ٥٤٢٣ }:

ئیبنو عه عباس (رمزای خودایان لی بئ) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی
خودای له سهر بئ) ده فهرمووی: (جل و بهرگی سپیش له بهر بکهن، چونکه
ئه ویش گه لی جلی چاکه بۆ ئیوه، وه ههروهها بیکه به کفنیش بۆ
مردوو ههکانیشان!). ته ره مزی ئەم فهرموودهی به ساخ (سه حیح = دروست)
داناوه.

٥٧٠- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
{ إِذَا كَفَّنَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُحْسِنْ كَفَنَهُ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
{ مسلم. جنانز/ ٢١٨٢ شیحا = پوختهی موسلیم/ ٤٦٩ = مسلم/ ٩٤٣. أبو
داود. جنانز/ ٢١٤٨. نسائی. جنانز/ ١٨٩٤، ٢٠١٣ }:

له پوختهی موسلیما، ژماره (٤٦٩) ده فهرمووی:
جابیری کوری عه بدوللا (رمزای خودایان لی بئ) فهرمووی: روژی،
پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بئ) له وتاریکا، باسی ئەوهی کرد، که پیاوی
له هاوه لانی مردوو، له کفنیکی ناشایسته دا کفن کراوه، وه به شه ویش

نیژراوه، جا پیځه مېهر (دروودی خودای له سهر بی) ههړمشی له وېر
که مردوو له شه ودا بنیژری، چونکه له شه ودا له بهر که می ناماده بوان، که متر
نویژی له سهر دهری، مه گهر له بهر ناچاری مروځه شه ودا بکا، شه هیناکات
که له شه ودا مردوو بنیژری).

ههړوها خو شه ویست (دروودی خودای له سهر بی) ههړمووی: (کاتی
یه کیکتان تهرمی برای موسولمانی خو کفن دهگا، باب هجوانی کفنی بکا).
{تاج/۱، زنجیره: ۲۰۵، ژماره: ۱۰۷۲}.

مه بهست شه ویه کفنیکی تیرو ته سهل بو مردوو بکری.
۵۷۱- وَعَنْهُ (رضی الله عنه) قَالَ: {كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أَحَدٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، ثُمَّ يَقُولُ: "أَيُّهُمَا أَكْثَرُ أَخْذًا
لِلْقُرْآنِ؟"، فَيَقْدُمُهُ فِي اللَّحْدِ، وَلَمْ يُعْسَلُوا، وَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِمْ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{تجریدی بوخاری = پوخته بوخاری به کوردی = مختصر صحیح البخاری،
به رگی دوره، ژماره: ۶۴۰ = ۱۳۴۳، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸،
۱۳۵۳، ۴۰۷۹ فتح الباری شرح صحیح البخاری}:

له تهجریدی بوخاریدا (ژماره: ۶۴۰) شه دهغه که یه تی:
جابیری کوری عېدوللا (رمزای خودای لی بی) ههړمووی: پیځه مېهر
(دروودی خودای له سهر بی) شه هیده گانی شهړی نوحودی، دوو پیاو، دوو
پیاو، دهخسته ناو یه ک لؤ جله وده له باتی کفن، شه ودا دمیغه رموو: (کامه یان
له م دووانه، زیاتر قورثانی له بهر بوو، شه و میانی له شه لجه ده گدا دهخسته لای
قبیله وده).

وه ههړمووی (دروودی خودای له سهر بی): (له روژی قیامه تا، من خوم
ناگاداری شه مانه ده کم و دیم به شایهت بو یان و شایهت یان بو ددهم که گیانی
شیرینی خو یان، له پیناوی خودادا بهخت کردوو، له پاشدا ههړمانی ههړموو

كەھەر بەخوین و خورەكەى خویانهوه ناشتیان، نه شۆردران و نه نوێژیان
لهسەرکرا). {تاج/۱/۵۳۳، زنجیره: ۲۰۴، ژماره: ۱۰۷۱ چاپی چوارهم}.

مه‌به‌ست له‌م فهرموودمیه ئهم چه‌ند بېرارانیه:

۱- له‌کاتی ناچاریدا، دوو مردوو له‌یه‌ك كفندا كفن ده‌کړین.

۲- هه‌روا دوو مردوو له‌یه‌ك گۆرډا ده‌نیژرین، هه‌روا زیاتر له‌دوانیش
له‌کاتی ناچاریدا. له‌م دوو کاته‌دا مه‌رجه که هه‌ردوو مردوو‌که موسوڵمان بن،
وه‌پیاو بن، یا هه‌ردووکیان ژن بن، یا نه‌گه‌ر ژن و پیاو بوون نامه‌حرم نه‌بن،
به‌هه‌رحال، نیوانی خۆل، بۆ ناوېر له‌به‌پینانا بښی.

۳- له‌کاتی وادا کى قورئانی زیاتر له‌به‌ری، ئه‌وه پېش ده‌خړی.

۴- شه‌هید ناشۆرئ و به‌خوین و جله‌که‌یه‌وه ده‌نیژرئ.

۵- نوێژی مردوو له‌سەر شه‌هید ناکړی.

(تییینی)

شه‌هید جوړی زۆره، نزیکه‌ی چل جوړی هه‌یه، مه‌به‌ست له‌وشه‌هیده
که نه ده‌شۆرئ و نه نوێژی مردووی له‌سەر ده‌کړئ و به‌جل و به‌رگه‌که‌ی
خۆیه‌وه ده‌نیژرئ، شه‌هیدی مه‌عه‌ره‌که‌یه، که له‌پیناوی ئایینی پیرۆزی
ئیسلامدا، یان له‌کاتی به‌رگری له‌ موسوڵمانان شه‌هید ده‌کړئ، دنا جوړه‌کانی
تر، به‌س له‌دوا رۆژدا به‌شه‌هید داده‌نرین، له‌دنیا‌دا هه‌رچی بۆ مردووی
ئاسایی بکړئ بۆ ئه‌وانیش ده‌کړئ، واته: کفن ده‌کړین، ده‌شۆرین، نوێژیان
له‌سەر ده‌کړئ. {بېروانه: ریاض الصالحین/۳/۲۳۰، زنجیره: ۲۳۵، ژماره: ۱۳۵۳
هه‌تا ژماره: ۱۳۵۷ چاپی دووهم. تاران}.

۵۷۲- وَعَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) يَقُولُ: "لَا تُغَالُوا فِي الْكَفَنِ، فَإِنَّهُ يُسَلَبُ سَرِيعًا"} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.
{ضعيف الجامع/۶۲۴۷. ابو داود رقم: ۳۱۵۴}:

پیشہوا عمل کوری نہبو طالب (رمزای خودای لی بی) فہرمووی:
بیستم لہ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) دہیفہرموو: (لہکفندا
زیادہروی مہکھن، چونکہ بہزووی روت دہکریتہوہ، بہبی سوود خاک
دہپرینن). {تاج/۱، زنجیرہ: ۲۰۵، ژمارہ: ۱۰۷۴ چاپی چوارہم}.

۵۷۳- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ
لَهَا: {لَوْ مِتُّ قَبْلِي لَعَسَلْتُكَ} الْحَدِيثَ. رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ
جِبَانَ.

{صحيح الإرواء/ ۷۰۰. أحمد/ ۶/ ۲۲۸. ابن ماجه/ ۱۴۶۵. ابن حبان/ ۶۵۸۶}:

نہمہ دمقی ئەم فہرموودمہ لہ (مسند أحمد) و (صحيح ابن حبان) دا:
عائیشہی ہاوسہری پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) فہرمووی:
جاری پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) تہرمیکی بہری کردبوو، بو
گورستانی بہقیع، لہویوہ تہشریفی ہاتہوہ بولای من، من کہ تہشریفی ہات
سہرم دہنیشا، سہرم ژانی دہکرد، لہتاوانا دہمگوت: ئای سہرم! ئای سہرم!).

پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) فہرمووی: (بہلگوو من وای
سہرم!) فہرمووی: (دروودی خودای لہسہر بی) ئەگەر تو لہپیش منا بمریت،
چی زیانیکی نییہ بو، خۆم تہرمہکەت دہشۆرم و ئەوجا بہدہستی خۆم
کفنت دہکەم و نوێژی مردووت لہسہر دہکەم و ئەوسا لہگورستان دہنیشۆرم!).

منیش عہرزیم کرد: بہخودا من واگومان دہبہم: کاتی ئەوانہم بو
دہکەیت کہخۆت فہرمووت، کہ گہراپتہوہ بو ہۆدہکەي من لہپاش ناشتنی
تہرمہکەم، لہوئ لہمالہکەي منا، لہگہل یەکی لہہاوسہرہکانتا زہماوہند
دہکەیت، جا پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) زہردەخەنہیەکی کرد.
ئیتەر بہرہ بہرہ نہخۆشییہکەي سہرمہرگی دہستی پیکرد تا لہئوہنجاما
وفاتی کرد.

(روونکردنه وه):

۱- بۆ تیگه‌یشتنی ته‌واو له‌م فهرموودمیه بپروانه: ته‌جریدی بوخاری/۵، ژماره: ۱۸۶۵ = ۷۲۱۷ فتح الباری شرح صحیح البخاری هه‌روا (ریاض الصالحین/۲، زنجیره: ۱۴۹، ژماره: ۹۱۶) + {ژماره: ۵۶۵ له‌م کتیه}.
 ۲- به‌لگه‌یه له‌سه‌رنه‌وه که ژن و می‌رد، ده‌توانن ته‌رمی یه‌کتری بشۆرن و

کفنی بکه‌ن و نویژی له‌سه‌ر بکه‌ن.

۵۷۴- وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): {أَنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ
 أَوْصَتْ أَنْ يُغَسَّلَهَا عَلَيَّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ} رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ.
 {دار قطنی/۲/۷۹/۱۲}:

ئه‌سمائی کچی عومه‌یس (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: چه‌زهرتی
 فاطیمه‌ی کچی پیغه‌مبه‌ری خودا که هاوسه‌ری عه‌لی کوری ئه‌بو طالیب بوو
 (دروودی خودا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رو رمزای خودا له‌وان بی) راسپی‌ری کرد بۆ
 عه‌له‌ی می‌ردی، کاتی فاطیمه‌ ده‌مری، عه‌لی ته‌رمه‌که‌ی بشۆری، وه عه‌لیش
 وایکردو راسپی‌ریه‌که‌ی فاطیمه‌ی به‌جی هینا.

(روونکردنه وه):

۱- فاطیمه‌ی زه‌هراء (رمزای خودای ئی بی) کچی چه‌زهرتی پیغه‌مبه‌ره
 (دروودی خودا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رو رمزای خودا له‌هه‌موو منال و هاوسه‌رو
 هاوه‌لان و شوینکه‌وتوان و په‌یره‌وانی بی. ئامین خودایه‌!)

فاطیمه‌ هاوسه‌ری پیشه‌وا عه‌لیه‌، یه‌که‌م هاوسه‌ریه‌تی، به‌کچی شووی
 پێ کردووه‌، هه‌ر ئه‌و شووه‌ی کردووه‌، هه‌تا ما ژنی عه‌لی بوو، که‌مرد عه‌لی
 ته‌رمه‌که‌ی شۆرد، عه‌لی ژنی تری به‌سه‌ر نه‌هینا، عه‌لی له‌پاش مه‌رگی فاطیمه
 ژنی تری هیناوه‌.

فاطمه دایکی حەسەن و حوسەینە، نەنکە گەورەى هەموو سەیدەکانە، چونکە حەسەن و حوسەین باپەرە گەورەى هەموو سەیدەکانن. نەودى پێڤەمبەر (دروودى خودا لەسەر پێڤەمبەر و نەود و دەچەى پیرۆزى بێ) هەر لەرێگەى فاطیمەو ماون، لەمناڵەکانى تریەو، نەود و دەچەى پێڤەمبەر نەماون، بەپێى تەمەن، کچەکانى پێڤەمبەر (دروودى خودای لەسەر پێڤەمبەر و کچە پاکیزەکانى بێ) ئەمانەن:

۱- زەینەب، لەخەدیجەى کچی خوومیلیدە، کە یەكەم هاوسەرى پێڤەمبەر بوو، زەینەب یەكەم کچی پێڤەمبەر بوو، یەكەم کچی پێڤەمبەر بوو کەشوى کردوو، شووى کرد بە ئەبولعاصى كورى رەبیع، کەپوورزای خۆى بوو، كورى هالەى کچی خوومیلید بوو، کەخوشكى خەدیجەى دایكى زەینەبە لەگەڵ پێڤەمبەردا، لەمەككەو كۆچى کرد بۆ مەدینە، بەلام مێردەكەى لەمەككە مایەو و موسوڵمان نەبوو، كاتى ئەبولعاص موسوڵمان بوو، پێڤەمبەر بەبێ ماربەرىنى تازە، زەینەبى دایەو پێى، زەینەب لە ئەبولعاص كچیك و كورپكى بوو، كورپكە ناوى عەلى بوو، بەگەنجى مرد، ئەم عەلى كورپى زەینەبە، لەرۆژى رزگارکردنى مەككەدا، کە لەمێژوودا ناسراو بە (فەتخى مەككە) لەپاشكۆى پێڤەمبەرەو سوار بوو بوو، زەینەب كچیكیشى هەبوو، ناوى ئومامە بوو، ئەو كچەزایەى پێڤەمبەر بوو، كەجاروبار لەنوێژدا دەیکردە قەلادۆشكانى، كاتى فاطیمەى پوورى مرد، ئومامە شووى کرد بەعەلى كورپى ئەبو تالیب، خاتوو ئومامە كورپكى لەعەلى بوو، ناوى موحەممەد بوو، سالى هەشتى كۆچى زەینەب بەمەرگی خودا مرد، ئوم عەتى و چەند ژنیكى تر شۆردیان، پێڤەمبەر (دروودى خودای لەسەر بێ) خۆى سەرپەرشتى شۆردنەكەى کرد، كراسەكەى خۆى هەڵدا بۆ ژنە مردوو شۆرەكان، کە لەژێر كفنەكەو، لەسەر گۆشتەو بیکەنە بەرى، ئەوانیش وایان کرد، پێڤەمبەر (دروودى خودای لەسەر بێ) ئامادەى شۆردن و كفن کردنى تەرمى ئوم

کولتوومی کچیشی بووه، وهخۆی پارچه پارچه کفنهکهی ئوم کولتوومی ههڵ دهدا بۆیان، لهسهر ئهم شیوهیه:

لهیلای کچی قانیفی ئهل - ئهقهفیه، ههرمووی: ئوم کولتوومی کچی پێغه‌مبهر (دروودی خودای لهسهر بێ) که کۆچی دواپی کرد، خۆم یه‌کێک بووم لهو ژنانهی که دهمان شوۆرد، پێغه‌مبهر خۆی له‌لای دهرگا که دانیشتبوو، کفنه‌کهی ئوم کولتوومی پێ بوو، پارچه پارچه دهمدایه ده‌ستمان: له‌پیش پێشا کراسه‌کهی دایه ده‌ستمان، ئینجا سه‌رکراس، ئینجا سه‌رپۆش، ئینجا سه‌ردهری، له‌پاش ئه‌مانه هه‌موو چه‌رچه‌فێکی ئاودامانیان له‌ته‌رمه‌که‌یه‌وه پێجا، ئوم کولتووم که رو‌قیه‌ی خوشکی مرد، شووی کرد به‌ئیمامی عوتمان، ئه‌ویش له‌سائی نو‌ی کۆچیدا له‌لای عوتمان مرد. زه‌ینه‌ب له‌پیش بیعه‌ت (ناردنی پێغه‌مبهر) دا به ده سال له‌دایک بووه، نزیکه‌ی (٣٠) سی سال ژیاوه. {بروانه: ژماره: ٥٦٦ له‌پیشه‌وه رابورد}

٢- رو‌قیه، سائی (٣٣) سیو سی له‌ته‌مه‌نی پێغه‌مبهر رو‌قیه له‌دایک بووه، واته (٧) به‌حه‌وت سال له‌پیش بوونی پێغه‌مبهر، به پێغه‌مبهر (دروودی خودای لهسهر بێ) له دایک بووه. هاوسه‌ری ئیمامی عوتمان بوو، عوتمان له‌پێشا کۆچی پێ کرد بۆ چه‌به‌شه، منالێکی له عوتمان بوو ناوی عه‌بدو‌للا بووو، رو‌قیه زۆر جوان بوو، دوو کۆچی کردوو، له‌غه‌زای به‌دردا کۆچی دواپی کردوو، نزیکه‌ی بیست سائی ژیاوه، دووهم کچی پێغه‌مبهر بووه. ٣- نوم کولپووم (رمزای خودای ئی بێ) له‌پاش مه‌رگی رو‌قیه‌ی خوشکی، سائی (٣) سیی کۆچی شووی کرد به عوتمان، له‌سائی نو‌ی کۆچی له‌لای عوتمان مه‌رگ بوو به‌میوانی، مندائی نه‌بوو لی.

٤- فاطیمه‌ی زه‌هرا، راجیایی سه‌بارت به‌سائی له‌دایک‌بوونی هه‌یه، هه‌ندی ده‌لێن: پێغه‌مبهر (دروودی خودای لهسهر بێ) ته‌مه‌نی چل و یه‌ک

سال بووه، که فاطیمه له دایک بووه، هه نێ تر دهغه رموون: ته مه نێ (٢٥) سێ و پێنج سال بووه، که فاطیمه له دایک بووه، دیاره که فاطیمه و براو خوشکه کانی، بێجگه له ئیبراهیمیان، هه موویان له دایکه خه دیجه بوون، که یه کهم هاوسه ری پێغه مبه ر بووه، فاطیمه شووی کرد به عه لی ته مه نێ (١٥) پازده سال بوو، له پاش مه رگی پێغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) به شه ش مانگ فاطیمه يش ده مرئ. له ئیمامی عه لی (٣) سێ کورێ بووه: هه سه ن و حوسه ین و موحسین، موحسینیان به منائی ده مرئ، هه روا (٢) دوو کچیشی لێی ده بئ که بریتین له زه ینه بو ئوم کولتووم.

٥٧٥- وَعَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) - فِي قِصَّةِ الْغَامِدِيَّةِ الَّتِي أَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرَجْمِهَا فِي الزَّنَا - قَالَ: {ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَصُلِّيَ عَلَيْهَا وَدُفِنَتْ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته ی موسلیم ١٠٣٩ = ٤٤٠٧ شیحا = مسلم ١٦٩٥} :

ئه مه ده قی ئه م فه رمووده ی چیرۆکی ماعیزو ژنه غامیدییه که یه، له سه حیحی موسلیم، به تایی به تی له وه مرگه رانی پوخته ی موسلیمدا، ژماره (١٠٣٩ = ٤٤٠٧ شیحا) دهغه رموئ:

بوره یده ی کورێ حوصه یب (ره زای خودای ئێ بێ) فه رمووی: ماعیزی کورێ مالیکی ئه سه له می هاته خزه ته تی هه زره ت (دروودی خودای له سه ر بێ) عه رزیکرد: ئه ی پێغه مبه ری خودا! زۆرو سه ته مم له خودی خۆم کردووه، داوینپیسیم کردووه، ده مه وئ که تو له م تاوانه به پێی یاسانامه ی خودا پاک و خاوینم بکه یته وه، پێغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) له یه که م جاردا ره تی کرده وه، جا بۆ سه به ین، ماعیز هاته وه خزه ته تی، گوته وه: ئه ی پێغه مبه ری خودا! من داوینپیسیم کردووه، پاکم بکه ره وه، بۆجاری دووه م پێغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) ره تی کرده وه، وه لامی نارد بۆ هۆزه که ی و

پرسىارى ئى كردن: (ئايا كەموكۆرى لەھۆشى ماعىزدا دەبينن؟ ئايا نەنگىكى تىادا دەبينن؟).

گوتيان: ئەوھى كە ئىمە ئاگام لىيەتى: ماعىز ھۆشى تەواو، بەپىي بۆچوونى ئىمە لەپىاوباشانى ئىمەيە، جا بۆ جارى سىيەم ماعىز ھاتەو بۆ خزمەتى پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) ديسان پىغەمبەر نارديەو بۆلای ھۆزەكەى، وەپرسىارى لەبارەى ماعىزەو ئى كردنەو، ديسان گوتيانەو: ھىچ كەموكۆرتى و نەنگى، گومان نابەين، نە لەخۆيا، نە لەعەقلىدا، جا بۆ جارى چوارەم ماعىز ھاتەو، چەسپاندى كەپىاوئىكى ژندارەو لەگەل ئەوھىشا داوئىنپىسى ئەنجامداو، جا پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمانى كرد، كەبەردەباران بكەرى، ھەتا دەمرى، چالئىكى بۆ ھەلگەنرا، ئەو جا پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمانى كرد بەردەبارانىان كرد ھەتا مرد.

فەرمووى: ژنىكىش لەھۆزى غامىد ھات، عەرزى ھەزەرتى كرد: ئەى پىغەمبەرى خودا! من ژنى مێرددارم و داوئىپىسىم كردو، بەجىبەجى كردنى ھەدى شەرى خودا پاگم بكەرەو، پىغەمبەرىش گەرانديەو ھەو ھەدى شەرى بەسەردا جىبەجى نەكرد، جا بۆ سەبەينى، ژنەكە ھاتەو ھەو گوتى: ئەى پىغەمبەرى خودا! بۆچى دەمگەرپىنئىتەو؟ پەنگ بى وەك چۆن ماعىزەت گەرانديەو، منىش بگەرپىنئىتەو، دەى سوئند بەخودا سەم پەرە لەداوئىنپىسى!

جا پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمووى: (دەى كەھەر واز ناھىنئىت و ناتەوئى نەپنى خۆت بپۆشئىت، دە ئىستا بپۆ ھەتا مائەكەت دەبى!).

فەرمووى: جا كە ژنەكە مائەكەى بوو، لەپارچەيى پەرۆدا، مەلۆتكەكەى ھىنا بۆ خزمەتى پىغەمبەر و گوتى: ئەمە مائەكەمە بوومە.

پيڻه مېهر (دروودی خودای له سهر بئ) پيی فهرموو: (ده ئیسته یش برؤ، شیری پئ بدو به خوی بکه، ههتا له شیر دمېرپته وه!) جا کاتی ژنه که مناله کهی گه وره کرد، ههتا له شیر برپیه وه، مناله کهی هیڼایه وه بؤ خزمه تی پيڻه مېهر، له تی نانی به دمسته وه بوو دهیخوارد، گوتی: ئه ی پيڻه مېهری خودا! ئه مه مناله که مه، ئه و متا له مه مک بریومه ته وه و ئه و متا نان و ئاو ده خوات.

جا پيڻه مېهر (دروودی خودای له سهر بئ) مناله کهی دایه دمستی پیاوئ له موسولمانان که سهر پرستی بکا، تاگه وره دمېن. ئه و جا فهرمانی کرد چالتيکیان بؤ ژنه که هه لکه ند، قولیه کهی ههتا سهرسینگی بوو، وه فهرمانی کرد به خه لکه که، به رد مېارانیاں کرد له و کاته دا خالیدی کورې وه لید، به رد ټکی هیڼا کیشای به سهری ژنه که دا، خوښه کهی فیچقه ی کرد، چوو به دمه موچاوی خالیدا، له سهر ئه وه خالید جمینی به ژنه که دا، پيڻه مېهر (دروودی خودای له سهر بئ) جمینه کهی خالیدی بیست، که دای به ژنه که، فهرمووی: (هیواش!) ئه ی خالید! جنيوی پئ مه ده، به وکه سه که گیانی منی به دمسته، دپاره که نه و که سه گیانی منی به دمسته، به س خودای گه وره و سهر وره، ئه م ژنه، که نه مکاره ناشایسته ی نه نجام داوه، ته و به یه کی جوانی وه های کرد، نه گهر باجگرو گومرگ خوریش ته و به ی وا جوان بکه ن، خودا لییان خوښ دمېن و ته و به که یان قه بوول دهکا!).

ئه و جا پيڻه مېهر (دروودی خودای له سهر بئ) فهرمانی فهرموو: تهرمی ژنه که یان نامه کرد، وهک شوړدن و کفن کردن، ئه و جا پيڻه مېهر (دروودی خودای له سهر بئ) خو ی نویژی مردووی له سهر تهرمه کهی کرد، وهاوه لانیش نویژی مردوویان له سهر تهرمه کهی کرد، پيڻه مېهر (دروودی خودای له سهر بئ) نویژی مردووی له سهر تهرمی ماعیزیش کرد، وه لاشه ی

ماعیزو ژنه کهشیان له گۆرستانی موسولمانان ناشت). {تاج/۳، زنجیره: ۹۳، ژماره: ۲۳۶۱ چاپی چوارهم} + {ئهبوداوود. حدود: ۴۴۴۰}.

(روونکردنه وه):

آ- بۆ داستانی بهردهبارانی ماعیزی ئهسله می و ئهم ژنه غامیدییه، بپروانه: سه حیحی بوخاری به شهرحی هه تحولباری ژماره: ۶۸۲۰، که له م ژماره دا دهغه رموی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) نویژی له سه ر تهرمه که ی ماعیز کرد، هه روا بپروانه: {بوخاری: ۶۸۲۴، ۶۸۲۵، ۶۸۲۶}.

ب- ئه وه ی خۆی به موسولمان بزانی و خوا به خوی خۆی بزانی و شایه تی بدا که موحه ممه د پیغه مبه ری خودایه، ئیتر باگوناها ی گه و ره و تاوانی زلیش ئه نجام بدا، وهک: پیاوکوشتن و خۆکوشتن و کردنی داوپیسی و حیزی و دزی، بانویژیش نهکا و بهرۆژووش نه بی و ئه رکه ئایینه یهکانی تریش جی به جی نهکا، مادام له ئه هلی قیبله یه و خۆی به موسولمان ده زانی، ئهم کۆمه له برپاره سه باره ت به م جوړه که سانه چه سپاوه که ئیستا ئهم جوړه که سانه هه ر زۆر زۆر:

۱- وهک موسولمان تهرمه که ی ده شۆری و کفن ده کری و نویژی مردووی له سه ر ده کری و له گۆرستانی موسولمانان ده نیژری، ئیتر خۆی به مه رگی خودا مرده بی، یان کوژرابی، یابه حه ددو له ژیر داری جه ددا مرده بی، که سووکاری دینی گۆرکه ی ده که ن.

۲- ته عزی و پرسه ی بۆ داده نری و سه ره خۆشی له که سوکاری ده کری.

۳- راسبیری جی به جی ده کری، خپرو حه سه نات ی بۆ ده کری.

۴- که سوکاره که ی که له پووری ئی ده گرن.

۵- ژنه که ی چوار مانگو ده شه و ماته می بۆ ده کری، ئه گه ر دوو گیان

بوو، ئه وه تاسکه که ی داده نی ئه گه ر له و ماوه دا سکه که ی دانه نا.

٦- بۆ که له پوور بهرمانی دروسته که حه جی بۆ بکه، عه مره ی بۆ بکه، مزگه وتو بیرو پردو شتی وای بۆ ومقف بکه، ته نانه ت دروسته که نوێزو رۆژووی بۆ هه زه بکه نه وه، هوربانی بۆ بکه.

ج- له کاتی جی به جی کردنی هه ددی شه رعیدا، دهبی ئه م خالانه به وردی ره چاو بکری:

١- ئه گهر هه دده که په یوه ندی به مافی مرۆقه وه نه بوو، وه ک هه ددی داوینپیسی، واباشه، دادومر به ئاماژه تی بگه یه نی که نه یی خوی ئاشکرا نه کاو ته وه به بکاو له سه ر ئه و بابته نه روا.

٢- نابی پیلینه ر شیت بی، یا هوشی زه ده دار بی.

٣- بۆ جی به جی کردنی هه ددی داوینپیسی ئه م چوار شته پیویسته: آ- موسولمانه تی.

ب- ره سیده بوون.

ج- چوار شایه تی دادپه رومر یا پیلینهانی که سه که خوی.

د- بۆ بهر دهمباران، دهبی هاوسه ری هینا بی، یان شووی کردبی. {بپروانه: تاج/١، زنجیره: ٢١٦، ژماره: ١١١٢}.

٥٧٦- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرَجُلٍ قَتَلَ نَفْسَهُ بِمَشَاقِصَ، فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ. {پوخته ی موسلیم/٤٨٠ = ٢٢٥٩ شیخا = موسلیم/٩٧٨}:

جاییری کوری سه مووره (ره زای خودای لی بی) فه رمووی: ته رمی پیاویکیان هینا بۆلای پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) به په یکانی خوی کوشتبوو، هه تا پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) نوێزی مردووی له سه ربکا، به لام پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) نوێزی له سه ر نه کرد.

{تاج/١، زنجیره: ٢١٦، ژماره: ١١١١ - م/د/ت/ن}.

نهمووی دمفهرموی: بۆیه پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) لهسهر
ئهم کابرایه نوپزی نهکردوو، ههتا ببی بهپهاند بۆ ههموو کەسێ، که
خۆکوشتن، کاری زۆر خراپه، دهنه سهحابهکانی پیغهمبهر نوپزیان لهسهر
تهرمی ئهم خۆکوژه کردوو.

۵۷۷- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) - فِي قِصَّةِ الْمَرْأَةِ الَّتِي كَانَتْ تَقُمُ
الْمَسْجِدَ - قَالَ: { فَسَأَلَ عَنْهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: مَاتَتْ، فَقَالَ:
"أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمْوَنِي؟" فَكَانَتْهُمْ صَغُرُوا أَمْرَهَا فَقَالَ: "ذُلُّوَنِي عَلَى قَبْرِهَا"، فَذَلُّوهُ،
فَصَلَّى عَلَيْهَا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَزَادَ مُسْلِمٌ، ثُمَّ قَالَ: { إِنَّ هَذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةٌ ظُلْمَةً عَلَى
أَهْلِهَا، وَإِنَّ اللَّهَ يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِي عَلَيْهِمْ }.

{ پوختهی بوخاری = تجریدی بوخاری/۱، ژماره: ۲۸۰ = ۴۵۸، ۱۳۳۷،
۴۶۰ فتح الباری شرح صحیح البخاری. پوختهی موسلم/۴۷۹ = ۲۲۱۲
مسلم/شیحا = مسلم/۹۵۶ }:

ئهمه دمفهمهیهتی له ژماره (۴۷۹)ی پوختهی موسلمیدا بهگوردی:

ئهبو هورمیره (رمزای خودای ئی بئ) فهرمووی: ژنیکی رهش، یا لاوی،
مرگهوتی دهمالی، خزمهتی مرگهوتی دهکرد، کاتی دهمری، پیغهمبهر
(دروودی خودای لهسهر بئ) ناگای ئی نابی، ههتا رۆژی ههوالی دهپرسی،
دهلێن: مردوو، دمفهرموی: (ئهی بۆچی ههوالتان بهمن نهدا؟). گوتی: وهك
بلیی کاری ئهو مردوومیان بهسووك گرتبئ وابوو، پیغهمبهر (دروودی خودای
لهسهر بئ) فهرمووی: (گۆرهکهیم پئ نیشان بدهن).

جا کهگۆرهکهیان پئ نیشاند، نوپزی مردووی لهسهر گۆرهکهی کرد.
ئینجا فهرمووی: (ئهم گۆرانه سیخناخن لهتاریکیو، لهبهر تاریکی زۆر،
خاومنهکانیان وهك لهتاریکستانا بن وایه بهلام خودای تهواناو شکۆمهند، به
مهرحهمهتی خۆی، بههۆی ئهم نوپزهوه کهمن کردم لهسهریان، گۆرهکانیان

بۇ رۇشن دەكاتەۋە). {تاج/۱، زنجیرە: ۱۸، ژمارە: ۷۵ + زنجیرە: ۲۱۲، ژمارە: ۱۱۰۱}.

(روونکردنەۋە):

۱- نوپۇز لەسەر گۆرى مردوو دروستە.

۲- واباشە ئەگەر دەگرا، نوپۇزى تەرم بەجەماعەت بکرى، چونکە پېغەمبەر بەجەماعەت نوپۇزى تەرمى لەسەر ئەم قەبرە کرد.

۳- ئەگەر لەپېشا نوپۇزى تەرمىش کرابى، دروستە کە نوپۇزى تەرم لەسەر گۆرەكەى بکرىتەۋە، بەتایبەتى ئەگەر تازە نېژرابوو، ۋە ماۋمىيەكى زۆرى بەسەردا تى نەپەرېبوو.

۴- بەراستى ئەم فەرموودمىيە دەقە لەسەر ئەۋە کە زىکرو نوپۇزو قورئانخویندن و پارانەۋەو نزا بۇ مردوو، بەتایبەتى لەسەر گۆرەكەى سوودو قازانجى ھەيە. پېۋىست بەو ھەموو تەكەلوۋفە ناکا، کە ھەندى كەس، بۇ پشتىۋانى بۇچوونى ھەلەى خۇيان، بەرپەرچى ئەم جۆرە فەرموودە راست و دروست و راشكاۋە دەمدنەۋەو تەنۋىلى وایان دەكەن، کە مەگەر ھەر لەگەل بىرى چەۋتى خۇياندا بچەسې. {بېروانە: تجربىدى بوخارى/۱، ژمارە: ۱۵۹ ھەتا كۆتایى ئەم ژمارىيە، لەگەل روونکردنەۋەكەيدا}.

۵۷۸- وَعَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيََ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَنْهَى عَنِ النَّعْيِ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ.

{حسن، صحيح الرغيب والرهيب: ۳۵۳۱. أحمد: ۲۳۶۵۹. ترمذى:

: {۹۸۶}

خودمىفە (رمزای خودای ئى بى) فەرموۋى: پېغەمبەر (دروودى خودای

لەسەر بى) جەلەۋگىرى کردوۋە لەۋە، کە لەسەر باۋى سەردەمى نەقامى، پەيامى مەرگى مردوو رابگەيەنرى).

٥٧٩- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، وَخَرَجَ بِهِمْ إِلَى الْمُصَلَّى، فَصَفَّ بِهِمْ، وَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری/٢/٢٦، ژماره: ٦٠٣ = ١٢٤٥، ١٣١٨، ١٣٢٧، ١٣٢٨، ١٣٣٣، ٣٨٨٠، ٣٨٨١ فتح الباری. بوختی موسلم/٤٧٥ = ٢٢٠١ مسلم/شیخا = مسلم ترقیم (محمد فؤاد عبدالباقي): ٩٥١}:

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: لەو رۆژەدا کە نەجاشی تیادا مرد، کە پاشای ئەو سەردەمە ی ولاتی ھەبەشە بوو، وە پاشایەکی باش بوو، بەتایبەتی بۆ کۆچبارە موسولمانەکان، ئەو رۆژە پیڤەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) پەيامی مردنی ئەوی بەھاوەلانی راگەیاندا، ھەرمووی: (ئەسحەمە کە بەندەمەکی باشی خودا بوو، ئەمڕۆ مرد). جا ھەزرمەت (دروودی خودای لەسەر بئ) لەگەڵ ھاوڕێکانیدا دەرچوون و رویشتن بۆ نوێژگا کە {بەروانە: ژمارە: ٥٨} لەوێ، لەنوێژگا کە، ھاوہلەکانی لەپشتی خۆیەو ریزکردن و نوێژی تەرمی نادیار (صلاة الغائب) ی بەکۆمەڵی لەسەر نەجاشی کرد، لەنوێژە کەدا چوار ئەللاھوئە کبەری لەسەری کرد. {تاج/١/٥٣٨، زنجیرە: ٢٠٨، ژمارە: ١٠٨٦}.

(روونکردنەوہ):

١- جار ھەلدان بەبۆنە ی مەرگی کەسیکەوہ، لە یاسانامە ی ئیسلاما، دوو جۆری ھەبە: {بەروانە: مغنی المحتاج/١، ص ٢٥٧. فصل أفل القبر حفرة...}.

یەکەم: نارەوا یە کە، ئەو مەبە لەسەر شیوہ ی کۆنی نەزانی بئ، کە بۆ شانازی و شتی وا بئ، ئەمەیان نادروست و نارەوا یە، وە ک لەپیشەوہ لەژمارە (٥٧٨) دا رابورد.

دووہم: بۆ ئەو مەبە کە خزم و کەسوکار و دۆست و برادەرمان نامادە ی ریی و رەسمی بەرپێکردن و نوێژ لەسەرکردن و پەرسە و سەرەخۆشی بن، ئەمەیان

قەيدى نىيە، ھەتا ئەم جوۆرە شتانە لەپىگەى كەنالەكانى دەنگو رەنگو نووسىنىشەو ەبى، قەيدى نىيە، چونكە بەنىيازىكى پاكى ئايىنيە، پەيوەندى بە باوو نەرىتى ناشىرىنى سەردەمى نەزانىيەو نىيە، ئەوھتا پىڭەمبەر خۆى پەيامى مەرگى نەجاشى بەھاوەلانى راگەيانە ھەتا نوپۆزى لەسەر بکەن.

۲- نەجاشى نازناوى پادشايانى حەبەشەيە، ھەروەك چۆن رۆم بە پادشايانى خۆيان دەلێن؛ قەيسەر، وە ئيرانىنان بە پادشای خۆيان دەلێن؛ كیسرا، حەبەشەيش بەپادشای خۆيان دەلێن؛ نەجاشى.

۳- نوپۆزى تەرم لەسەر مەزھەبى شافىعى چوار ئەللاھوئەكبەرى تىادەكرى لەسەر ئەم شیومىيە {بەروانە: رياضى صالحين بەكوردى، بەرگى دوو، زنجیرە: ۱۵۷}:

يەكەم: ئەللاھوئەكبەرى تەحەرۇم، لەدوايەو سەوورمى فاتىحە دەخوینرى.

دووم: لەپاش خویندىنى فاتىحە ئەللاھوئەكبەرى دووم دەكا، ئەوچا نزاى باش بۆ مردوووەكە دەكا.

سپيەم: لەپاش نزاكردن ئەللاھوئەكبەرى سپيەم دەكاو لەپاشى سلاوات لەسەر پىڭەمبەر دەدا.

چوارەم: لەپاش سلاواتدان لەسەر پىڭەمبەر ئەللاھوئەكبەرى چوارەم دەكاو ئەوسا بەلای راستو بەلای چەپا سلاو دەداتەو.

۵۸۰- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: {مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ، فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا، لَا يَشْرِكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا، إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ فِيهِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوختەى موسلىم/۴۸۳ = ۲۱۹۶ مسلم/شيحا = مسلم ترقيم/ محمد فؤاد عبدالباقي/۹۴۸. أبو داود. جناز: ۳۱۷۰. ابن ماجه. جناز: ۱۴۸۹. تحفة الأشراف: ۱۳۵۶} + {رياض/۲، زنجیره: ۱۵۶، ژمارە: ۹۳۲}:

كورپميب: نازادكراوى ئىبنو عەبباس (رمزى خودايان لى بى) فەرمووى:
لەقودميد، لە عوسفان، كورپىكى ئىبنو عەبباس مرد، ئىبنو عەبباس فەرمووى
پيىم: ئەى كورپميب! دەرچۆ بېرۇ بزانە ئەو خەلكەى كۆبۈونەتەوہ لەسەر ئەم
تەرمە چەندىك؟ فەرمووى: منىش دەرچووم تەماشام كرد كۆمەلئ خەلك
كۆبۈونەتەوہ لەلەى، ھاتمەوہ بۆلەى و ھەوالەكەم پيى گوت، فەرمووى:
بەزمىنت چل كەس دەبن؟

گوتەم: بەلئ، دەبن. فەرمووى: دەى كەواتە تەرمەكە دەرگەن و بىبەن بۆ
گۆرستان، چونكە من بۆخۆم لەدەمى پىرۆزى پىغەمبەرم بىست دەيفەرموو
(دروودى خوداى لەسەر بى): (ھەر پىاوى لە موسولمانان، كە دەمرئ، چل
پىاو - كە ھىچ شەرىك و ھاوبەش و ھاوئل بۆ خودا پەيدانەكەن - نوپز
لەسەر تەرمەكەى بكەن، بىگومان كە خودا تەكايان لى گىرا دەكا بۆ ئەو
مردوودە). {تاج/۱، زنجىرە: ۲۱۴، ژمارە: ۱۱۰۷ چاپى چوارەم}.
(روونكردنەوہ):

۱- لەم جۆرە شوئەدا، وشەى (رجل - پىاو) بۆ تەغلىبە، چونكە لە
ياسانامەى خودادا، بەپيى باوى دامەزراوى ناو كۆمەل، زوربەى كات رووى دەم
لەقسەو گەفتوگۆدا، لەپىاوانە، بەلام لەراستىدا، ھەموو گەفتوگۆو بىپارىك،
وھكوو يەك نىرو مى دەگرىتەوہ، مەگەر بەلگەيى، يا نىشانەيى ھەبى، كە
دەقەكە تايبەت بكا بەلەيەكيانەوہ، لەيەكى لەدوو رەگەزەكە، كەواتە: لەم
بابەتەدا ئىنىش ھەروەھايە، چ تەكەبكا بۆ كەسى، چ كەسى تەكەى بۆبكا.
{بىروانە: تەجرىد/۱ بەكوردى، ژمارە: ۱۳}.

۲- كورپمىبى كورپى ئەبو موسلىمى ھاشمى، ھەم كۆيلەى نازادكراوى ئىبنو
عەباس بوو، ھەم شاگردو ھەقىتى بوو، تا سەردەمى جىنىشىنى ئىمامى عوسمان
ژىاوە، گىرپانەوہى لەزۆر لەھاوہلانەوہ ئەنجامداوہ، وەك: ئوم فەضل و
مەيموونەى خوشكى ئوم فەضل و عائىشەو ئوم سەلەمەو ئوم ھانىئى.

فهقی زۆریش لهوهوه گیرانهوه میان نهجامداوه، موسای کورپی عوقبه
دمهفرموئ؛ باری وشرئ کتیبی ئیبنو عههباس، کورمیب لهلای ئیمه داینابوو.
پیاوینکی بتمانهی متمانه پیکراوبوو، لهپیاوانی شەش پهراوهکهیه، که
بوخاری و موسلیم و نهبو داوود و تهرمهزی و نهسانی و ئیبنو ماحەن.

واقیدی و کهسانی تریش دمهفرموون؛ لهمه‌دینه مردووه، سالی نه‌وه‌ت و
ههشتی کوچی، لهکاتی جینشینیی سولهیمانی کورپی عه‌بدوله‌لیکدا. {بروانه:
ته‌نیه‌ب الته‌ذیه‌ب لابن حجر العسقلانی، مجلد/ ٨، ص ٤٣٣، ژماره: ٧٨٣}.

٢- بروانه پوخته‌ی موسلیم ژماره (٤٨٢ - ٢١٩٥ شیخا).
٥٨١- وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِيِّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نَفْسِهَا، فَقَامَ وَسَطُهَا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.
{تجریدی بوخاری به‌کوردی/ ٢، ژماره: ٦٣٦ = ١٣٣١ فه‌تولباری. پوخته‌ی
موسیه ٤٧٤ = ٢٢٣٢ شیخا = مسلم ترقیم محمد فؤاد عبدالباقی/ ٩٦٤}:

له‌پوخته‌ی موسلیما ئاوايه:

سه‌مووره‌ی کورپی چون‌دوب (ره‌زای خودای ئی بی) فه‌رمووی: له‌پشتی
په‌نغمه‌به‌رموه (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) به‌جه‌ماعه‌ت نوێژی مردووم
له‌سه‌ر ته‌رمی ئوم که‌عب کرد، که له‌زه‌میستانیدا به‌سه‌ر مناله‌وه مردبوو.
په‌نغمه‌به‌رم (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) له‌نوێژه‌که‌دا، له‌ناوه‌راستی ته‌رمه‌که‌دا
رووستابوو). {تاج/ ١، زنجیره: ٢١٠، ژماره: ١٠٩٨ - ش/ د/ ت/ ن + ته‌جریدی
بوخاری/ ١، ژماره: ٢١٤ = ٣٣٢، ١٣٣١، ١٣٣٢ فتح الباری + ابو داوود. جناز: ٣١٩٥.
ترمری- جناز: ١٠٣٥. نسائی. حیج: ٣٩١}.

٥٨٢- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {وَاللَّهِ لَقَدْ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} عَلَى ابْنِي يَنْضَاءَ فِي الْمَسْجِدِ {رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته‌ی موسلیم به‌کوردی/ ٤٧٨ = ٢٢٥٠ شیخا = مسلم ترقیم: محمد فؤاد

ع- فی ٩٧٣}:

عائيشه (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: کاتی سهدی کوری ئەبو
 ومقاص (رمزای خودای ئی بی) فهرمانی حەقی بەجیھێناو مرد، ھاوسەرەکانی
 حەزرت (دروودی خودا لەسەر خۆی و رمزای خودا لەکەسوکارو ھاوسەرەکانی
 بی) نارديان بەشوین تەرمەکەیدا، کە بیهێنن بۆ مزگەوت، هەتا ھاوسەرەکانی
 پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) نوێژی مردوو لەسەر تەرمەکە
 بکەن، ئەوانیش وایان کردو لەناو مزگەوتدا، لەبەردەمی ھۆدەکانی
 ھاوسەرەکانی پێغەمبەردا تەرمەکەیان دانا، کە دەرگای ھۆدەکانیان لەسەر
 مائی مزگەوت بوو، وە ھاوسەرەکانی حەزرت نوێژی تەرمیان لەسەری کرد،
 ئەوجا لەدەرگای جەنائیزمەو، تەرمەکەیان لەمزگەوت بردە دەرەو، کەدەچوو
 بەسەر جێگە دانیشتنەکاندا، جا ھەواڵ گەیشتمەو بە ھاوسەرانی پێغەمبەر
 (دروودی خودای لەسەر بی) کە خەلکەکە ئەم کارە ئەوانیان پێ جوان
 نەبوو، وە گوتووینە: گوايە جاران تەرم نەدەبرا بۆناو مزگەوت، کە ئەمە
 گەیشتمەو بە عائیشە فەرمووی: زۆر بەپەلە ئەو خەلکە نەنگ لەشتی
 دەگرن، کە زانستیان لەبارمەو نییە؟! ئەو میان لەئیمە کردوو بەشوورمی،
 کە تەرم بیری بۆ مزگەوت، چی زوو لەبیریان چوو! بەخودا پێغەمبەر خۆی
 (دروودی خودای لەسەر بی) لەناو مزگەوتا، نوێژی کرد لەسەر تەرمی
 سوھەیل و لەسەر تەرمی براکە، کە ھەردووکیان کوری بەیضاء بوون!.

{تاج/۱، زنجیرە: ۲۱۱، ژمارە: ۱۱۰۰ چاپی چوارەم}.

(روونکردنەو):

۱- نوێژی تەرم لەناو مزگەوتا و لەدەرەوێ مزگەوتدا دروستە،
 بەتایبەتی ئیستا دۆخ گۆراو، لەمزگەوت نوێژەکە بکری باشترە، چونکە
 ئەگەر نوێژخوێنەکان دەستنوێژیان نەبێ، لەمزگەوت مەودای دەستنوێژگرتن
 زۆرەو بەئاسانی دەستنوێژ دەگیری، ئەگەر زۆریش بن لەمزگەوت جێگە

فراوان ههیه، ئیستا له مهككه و له مه دینه‌یش، هه‌ر له‌ناو مزگه‌وتا، نوێژ له‌سه‌ر ته‌رم ده‌کری، له‌پاش کردنی نوێژه فه‌رزه‌کان بانگه‌واز ده‌کری بۆی.

۲- کوره‌کانی به‌یضاء سێ برابوون، ناویان سه‌هل و سه‌هیل و سه‌فوان بوو، دایکیان ناوی ده‌عد بوو، له‌به‌رئه‌وه‌ی که سپیكه‌له‌ بوو، نازناوی به‌یضاء بوو، باوکیان ناوی وه‌هبی کوری ره‌بیعه‌ بوو. سه‌هه‌یلیان له‌ موسوڵمانه‌ پێشینه‌کان بوو، کۆچی کرد بۆ حه‌به‌شه، گه‌رایه‌وه‌ بۆ مه‌ککه، له‌مه‌ککه‌وه‌ کۆچی کرده‌وه‌ بۆ مه‌دینه، ئاماده‌ی جه‌نگی به‌درو جه‌نگانی تریش بووه، له‌سالی نوێ کۆچی له‌مه‌دینه‌ مردووه، پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) خۆی نوێژی مردووی له‌سه‌ر ته‌رمه‌که‌ی له‌ناو مزگه‌وته‌که‌ی خۆیدا له‌مه‌دینه‌ کرد.

۳- سه‌عدی کوری ئه‌بو وه‌مقاص (ره‌زای خودای ئی بێ) له‌ عه‌شه‌ره‌ی مو به‌شه‌ره‌یه، واته‌: له‌و ده‌که‌سه‌یه، که پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) موژده‌ی به‌هه‌شتی پێیان داوه، له‌ موسوڵمانه‌ هه‌ره‌ پێشینه‌کانه، له‌ته‌مه‌نی چوارده‌ سالیان ئیسلام بووه، ئاماده‌ی غه‌زای به‌در بووه، هه‌روا هی غه‌زاگانی تری پاش به‌دریش بووه، نزای گیرا بوو، یه‌که‌م که‌س بوو که یه‌که‌م تیری له‌رێگه‌ی خودادا هاویشته، له‌ کۆچکاره‌ هه‌ره‌ پێشینه‌کانه، دووسه‌دو حه‌فتا فه‌رمووده‌ی هه‌یه، له‌ بوخاریدا بیستی هه‌یه، له‌ موسلیما بیست و سێ هه‌یه، یازده‌یان په‌سه‌ندی هه‌ردوو لایه، واته‌: په‌سه‌ندی هه‌ردوو پیری بوخاری و موسلیمن، له‌سه‌رده‌می ئیمامی عومه‌ردا، له‌سه‌ر ده‌ستی سه‌عددا مه‌دائین ئازادکرا، کووفه‌ی دروست کرد، عومه‌ر کردی به‌ فه‌رمانداری سه‌ر وڵاتی عێراق، له‌په‌نجاو حه‌وتی کۆچیدا مردووه، له‌به‌قیع به‌خاک سپێراوه، هاوسه‌ره‌کانی پێغه‌مبه‌ر، نوێژی ته‌رمیان له‌سه‌ر ته‌رمه‌که‌ی له‌ناو مزگه‌وتا کرده‌وه، وه‌ک له‌م فه‌رمووده‌یه‌دا ئه‌مه‌ روون ده‌بیته‌وه. {ب‌روانه: ته‌ج‌ریدی

بوخاری/۱، ژماره: ۲۶ + تاج/۳، زنجیره: ۱۲، له ژماره: ۳۲۲۶ وه ههتا ژماره: {۳۳۳۱}.

۴- ئەم فەرموودمیه له موسلیمدا، بەسێ جۆر له عایشەووه دەیکێرنهوه، ئەم گێرانهوهی ئێره پوختهی دوو گێرانهوهکهی تریشی واتیادا، بۆیه حافظلی موندیری ئەمه یانی ههلبژاردوووه بۆ موخته صهری صهحیحی موسلیمه کهی که بهواتا: (پوختهی صهحیحی موسلیمه).

۵۸۳- وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: {كَانَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمٍ يُكَبِّرُ عَلَى جَنَائِزِنَا أَرْبَعًا، وَإِنَّهُ كَبَّرَ عَلَى جَنَازَةِ خُمْسًا، فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُكَبِّرُهَا} رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالْأَرْبَعَةُ.

{پوختهی موسلیم/۴۷۶ = ۲۲۱۳ شیخا = مسلم ترقیم محمد فؤاد عبدالباقی/۹۵۷. أبو داود. جئاتز: ۳۱۹۷. ترمذی. جئاتز: ۱۰۲۳. نسائی. جئاتز: ۱۹۸۱. ابن ماجه. جئاتز: ۱۵۰۵. تحفة الأشراف: ۳۶۷۱}:

عهبدوپه حمانی کورپی نهبو لهیلا (رحمهتی خودای لی بی) فەرمووی: دهمستووری زمیدی کورپی نهرفهم وابوو، لهنوێژی تهرما، کاتی نوێژی دمکرد، لهسهر تهرمه کاتمان، چوار جار نه للاهونه کبهری دمکرد، جاری که نوێژی لهسهر تهرمی کرد، پینج نه للاهونه کبهری کرد، کهبۆ ئەمه لێیم پرسی؟ زمید فەرمووی: (پینجه مبهەر (دروودی خودای لهسهر بی) جاروبار ناوای دمکرد). (روونکردنهوه):

بهشیوهی گشتی ئیستا چوار نه للاهونه کبهر لهنوێژی مردوودا دمکری، وهك له پيشهوه له ژماره (۵۷۹) دا روونکراوتهوه. {بپروانه سهرمتای زنجیره: ۱۵۷، ریاض/۲}.

جا ئەگەر کهسێ پینج نه للاهونه کبهری کرد، با له دواي نه للاهونه کبهری چواره م سلاو نه داتهوه، به لکوو دووباره بۆ مردوووه که

بپاړېته وه، نه و سا نه للاهونه كېهرې پېنجه م بكا، نه و جا سلاو به لای راست و به لای چه پدا بداته وه.

۵۸۴- وَعَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ كَبْرَ عَلَى سَهْلِ بْنِ حَنِيفٍ سِتًّا، وَقَالَ: إِنَّهُ بَدْرِيٌّ} رَوَاهُ سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ. وَأَصْلُهُ فِي "الْبُخَارِيِّ".
{صحيح، أحكام الجنائز ص ۱۱۳، بخاری. مغازی: ۴۰۰۴}:

پيشهوا على كورې نه بو طالب (رمزای خودای لی بی) كه نوپزی كرد له سر ته رمی سه هلی كورې حه نیفی نه نصاری، پینج جار نه للاهونه كېهرې كرد، و بو پساوی نه م زیاده میه، كه نه للاهونه كېهرې پېنجه مه، فه رمووی: چونكه سه هل ناماده ی جهنگی به در بووه، هه ركه سیكیش ناماده ی نه و به هره كه رمی بووبی، مافی زیاده ریزی هه یه، له هه موو كاریكا كه بو ریزو هه دربی).
۵۸۵- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُكَبِّرُ عَلَى جَنَائِزِنَا أَرْبَعًا وَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِي التَّكْبِيرَةِ الْأُولَى} رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ.

{أخرجه الشافعي في مسنده (۳۸۵/۱)}:

جاییری كورې عه بدوللا (رمزای خودایان لی بی) فه رمووی: یاسای پیغه مېهر (دروودی خودای له سر بی) و ابوو، كاتئ نوپزی مردووی له سر ته رمی مردوو هكانه م ده كرد، چوار نه للاهونه كېهرې ده كرد، له پاش نه للاهونه كېهرې یه كه م سوورمته فاتیه ی ده خویند).

شافعی به پرشته یه کی لاوازی بی هیز نه م فه رمووده میه ی گیراومته وه.
۵۸۶- وَعَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ: {صَلَّيْتُ خَلْفَ ابْنِ عَبَّاسٍ عَلَى جَنَازَةٍ، فَقَرَأَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ فَقَالَ: "لِتَعْلَمُوا أَنَّهَا سُنَّةٌ"} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{پوخته ی بخاری به كوردی = تجریدی بخاری/۲، ژماره: ۶۳۷ = ۱۳۳۵}

فدهولباری: {

تهلجهی کوپی عهبدوللای کوپی عهوف (رمزای خودای لی بی) دهلی:
لهسر تهرمی لهپشتی ئیبنو عهیباسهوه، نویژی مردووم بهجهماعهت
(بهکومهلی) کرد، ئیبنو عهیباس پیسنویژیوو، لهپاش نهلالهونهکبهری نویژ
دابهن سووهرتی فاتیحای خویند، که دیباجه و سههرمتای قورثانی پیروژه،
لهپاشا که لهنویژهکه بووهوه، فهرمووی: (بویه وام کرد، ههتا موسولمانان
بزانن که خویندنی فاتیحا لهنویژی مردوودا، یاساو رهفتارو ریبازی
پیغهمبر خویهتی). {تاج/۱، زنجیره: ۲۰۸، ژماره: ۱۰۸۸}.

۵۸۷- وَعَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى جَنَازَةٍ، فَحَفِظْتُ مِنْ دُعَائِهِ: "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، وَارْحَمْهُ
وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ، وَوَسِّعْ مَدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالتَّلَجِ وَالْبَرَدِ، وَنَقِّهِ
مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثُّوبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلًا
خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَقِهِ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَعَذَابَ النَّارِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوختهی موسلیم/۴۷۷ = ۲۲۲۹ شیحا = مسلم محمد فزاد عبدالباقي/۹۶۳}

+ ترمذی. جناز: ۱۰۲۵. نسائی. طهارة: ۶۲، ۱۹۸۲، ۱۹۸۳}:

عهوفی کوپی مالیک (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبر
(دروودی خودای لهسر بی) لهسر تهرمی نویژی دهکرد، نههم لهزاکه
لهبهکرد، کهبو نهو مردووهی کرد، فهرمووی:

{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، وَارْحَمْهُ وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ، وَوَسِّعْ مَدْخَلَهُ،
وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالتَّلَجِ وَالْبَرَدِ، وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثُّوبَ الْأَبْيَضَ مِنَ
الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَقِهِ فِتْنَةَ
الْقَبْرِ وَعَذَابَ النَّارِ}.

واته: خودایه! نهی پهرومردگارم! لیی خوئشه و رحمی پی بکه و سهر
ناسوودهی ههردوو جیهانی بفهرموو، لیی ببوره و میوانه و ریژی بگروه و گوپی

گوشادکهو، بهئاوو بهبهفرو بهتەرزە بيشۆرەو، لەگوناھ پاك پاكى بکەرەو،
وہك چۆن جلیكى سېى پاك رابگری و لەچاك دوورى بگری ئاوا، وہ مائى
لەمائەكەى خۆى باشتر و خیزانى لەخیزانەكەى خۆى باشتر و ھاوسەرى لە
ھاوسەرەكەى خۆى باشترى پى بدە، بيبەرە بەهەشتى بەرىن و پەناى بدە
لەسزای گۆرو لەسزای ناگری دۆزەخ).

عەوف فەرمووی: تەنانت ئەم پارانەووە نزیام ئەومندە بەدل بوو،
خۆزگەم خواست كە ئەو مردوووە من بوومايە). {تاج/۱، زنجیرە: ۲۰۸، ژمارە:
۱۰۸۹ + ریاض/۲، زنجیرە: ۱۵۷، ژمارە: ۹۳۵}.

(روونکردنەو):

عەوفى كورى مالیک (رمزای خودای ئى بى) ھاوئى پىغەمبەرە،
لەپیاوانى صەحیحەینە، واتە: لەبوخارى و موسلىمدا، گىرپانەووى ھەيە، يەك
فەرموودەى لەبوخارى شەریفدا ھەيە، كە ژمارە: ۱۲۸۴ى تەجرىدى بوخارىيە
= ۳۱۷۶ فتح البارى تەرقىمى/محمد فؤاد عبدالباقي، ئەشجەعیيە، واتە:
لەھۆزى ئەشجەعە، يەكەم شەرگە كە ئامادەى بوو، غەزای خەيبەرە، لەرۆزى
نازادکردنى قەلاى خەيبەردا، ئالاى ھۆزى ئەشجەع بەو بوو، لەشام نىشتەجى
بوو، راوى لەعەوفەووە لەچىنى دووھى موسولمانان كەپىيان دەگوتى: تابعين
(پەيرەوان = شوینكەوتوان) راوى عەوف لەم چىنەووە زۆرە، ئەبو ھورەیرەيش
گىرپانەووى لە عەوفەووە ھەيە، سالى حەفتا و سى كۆچى، لەسەردەمى
جىنشىنى عەبدولەلىكى كورى مەرواندا، كۆچى دوايى كردوو (رمزاو
رەحمەتى خودای ئى بى).

۵۸۸- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ يَقُولُ: "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا، وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا،
وَعَائِنَا، وَصَغِيرِنَا، وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا، وَأُنْثَانَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتُهُ مِنَّا فَأَخِيهِ عَلَى

الْإِسْلَامَ، وَمَنْ تَوَقَّيْتُهُ مِنَّا فَتَوَقَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ، اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ}.
رَوَاهُ مُسْلِمٌ، وَالْأَرْبَعَةُ.

{صحيح، سنن أبي داود: ٣٢٠١ وَلَمْ يَرْوِهِ مُسْلِمٌ}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای لی بی) ھەرمووی: پیڤەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بی) کاتی لەسەر تەرمی نوێزی مردووی دەکرد، دەیفەرموو:
{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا، وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا، وَغَائِبِنَا، وَصَغِيرِنَا، وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا،
وَأُنْثَانَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَقَّيْتُهُ مِنَّا فَتَوَقَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ،
اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ}.

واتە: ئەو خودایە! لەزیندوو مردوومان خۆشە، ھەروا لەدیارو
نادیارمان، لە گچکەو گەورەمان، لەنیرو میمان، پەروردگاری گەورەو
سەرورمان! ئەوێ کە لەئیمە دەیزینی، لەسەر ئیسلامەتی بی ژینەو ئەوێ
لەئیمە دەیمزینی لەسەر ئیمان و باوەر بەخودا و پیڤەمبەر بيمزینە، خودایە!
لەپاداشی باشی ئەم مردووە بی بەشمان مەکەو لەپاش ئەویش سەرگەردان و
سەرلێشیواومان مەکە!}. {ریاض/٢، ژمارە: ٩٣٦، زنجیرە: ١٥٧} {تاج/١، زنجیرە:
٢٠٨، ژمارە: ١٠٩٠ — رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ}.

(روونکردنەوێ):

بەپێی سەرچاوەکان و رافەنامەکان، ئەم ھەرموودمیە ئیمامی موسلیم
نەگێڕاوەتەوێ، ئەوێ کە لە ئەصلەکەدا، دەفەرموێ: موسلیمیش
گێڕاویەتەوێ، ھەلەئە نووسیار، یا ھەلەئە پینووسی دانەر، خودا لەھەموو
لای خۆش بی.

٥٨٩- وَعَنْهُ (رضي الله عنه) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا
صَلَّيْتُمْ عَلَى أَلَمَيْتٍ فَأَخْلَصُوا لَهُ الدُّعَاءَ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{حسن، صحیح الجامع/۶۶۹. أبو داود رقم: ۳۱۹۹. ابن حبان رقم:

: {۳۰۷۷

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای لی بئی) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بئی) ھەرمووی: (کاتی لەسەر مردوو نوێژدەکەن، بەسۆزی دڵ و
بەدلیکی پاک و بەکوئی دڵ بۆیبارێنەو).
(ئەبو داود گێڕاویەتەو، ھەروا ئیبنو حبان، ئیبنو حبان بە

صەحیحی داناو). {ریاض/۲، زنجیرە: ۱۵۷، ژمارە: ۹۳۷ + تاج/۱، زنجیرە: ۲۰۸،
ژمارە: ۱۰۸۵}.

(روونکردنەو):

زاناکان دەفەرموون: گرنگ ئەومێە کە نوێژخوین لەسەر تەرم بەکوئی
دڵ و بە جەخت بۆ مردوو کە بپارێتەو، ئیتەر ھەر نزاو پارانەوین
ھەڵبژێری دەبی و پەسەندە.

۵۹۰- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ: {أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ، فَإِنَّ تَكُ صَالِحَةً فَخَيْرٌ تَقْدُمُونَهَا إِلَيْهِ، وَإِنْ تَكُ سَوَى ذَلِكَ
فَشَرٌّ تَصْعُقُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{پوختە موسلیم/۴۷۰ = ۲۱۸۳ شیخا = مسلم (محمد فؤاد
عبدالباقی)/۹۴۴. تجریدی بوخاری/۲، ژمارە: ۶۳۳ = ۱۳۱۵ فەخولباری تەرقیم
محمد فؤاد عبدالباقی}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای لی بئی) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بئی) دەفەرمووی: (دەست و برد لەبەپێکردنی تەرمی مردوو
بکەن و زوو بەزوو ببەن بۆ گۆرستان و لەرێ خێرا بپۆن، چونکە حال لەم
دوو خالە بەدەرنییە:

ئەگەر خوێ مرووفیکی باش بئی، ئەوا ئیو دەیبەن بەسەر خێرو

خۆشیدا.

خۆ ئەگەر خۆی مەروۇفیکی باش نەبێ، ئەوا ئەوە شەپکەو زوو بەزوو
لەکۆلی خۆتانى دەکەنەوه. {تاج/١، زنجیرە: ٢٨، ژمارە: ١١١٩} +
{ریاض/٢/٣٧٠، زنجیرە: ١٥٨، ژمارە: ٩٤١}.

٥٩١- وَعَنْهُ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ):
{ "مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِرَاطٌ، وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ فَلَهُ
قِرَاطَانِ". قِيلَ: وَمَا الْقِرَاطَانِ؟ قَالَ: "مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ" } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.
وَلِمُسْلِمٍ: { حَتَّى تُوَضَعَ فِي اللَّحْدِ }.

{تجريدی بوخاری/٢، ژمارە: ٤٣٦ = ١٣٢٣، ١٣٢٤، ١٣٢٥ فتح الباری شرح
صحيح البخاری ترقیم محمد فؤاد عبدالباقي. پوختهی موسليم/٤٨١ = ٢١٨٦ شيحا
= مسلم/٩٤٥. نسائي. جئائز: ١٩٩٤. أبو داود. جئائز: ٣١٦٩}:

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای ئی بێ) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بێ) ھەرمووی: (ھەرکەسێ ئامادەى بەپێکردنى تەرمى ببێ
ھەتا نوێژی لەسەر دەکری، ئەو ھەرمووی بۆ ھەیه، وە ھەرکەسێ لەگەڵیا بێ
ھەتا دەنیزری و بە خاک دەسپیرری، ئەو ھەرمووی بۆ ھەیه). گوترا: ئەو
پێغەمبەری خودا! ئەو دوو قیراتە چەند دەبن؟ ھەرمووی: (بەقەد دوو کپوی
گەورە دەبن!). {ریاضی الصالحین بەکوردی/٢، زنجیرە: ١٥٥، ژمارە: ٩٢٩ +
تاج/١، زنجیرە: ٢١٠، ژمارە: ١٠٩٧ چاپی جوارەم}.

لەگێڕانەوێ ژمارە (٢٨٧ شيحا) دا، ئەمەى پترە:

(ھەتا دەنیزریتە ناو گۆر).

٥٩٢- وَلِلْبُخَارِيِّ: مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَ (رضی الله عنه) {مَنْ تَبَعَ جَنَازَةَ
مُسْلِمٍ إِمَانًا وَاحْتِسَابًا، وَكَانَ مَعَهُ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا وَيُفْرَغَ مِنْ دَفْنِهَا فَإِنَّهُ يَرْجِعُ
بِقِرَاطَيْنِ، كُلُّ قِرَاطٍ مِثْلُ أُحُدٍ}.

{تجريدی بوخاری/١، ژمارە: ٤٤ = ٤٧، ١٣٢٣، ١٣٢٥ بوخاری}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای لی بئ) ھەرمووی: خوشەویست (دروودی
خودای لەسەر بئ) ھەرمووی: ھەرکەسێ لەبەر رمزای خودا، شوین تەرمی
موسوڵمانی بکەوێ، وە لەگەڵیدا بئ ھەتا نوێژی لەسەردەگا و لەناشتنی
دەبیتهو، لەھەمان کاتێ ئەمە لەبەر خاتری خودا بکا و باومری بەو ھەبئ
کەئەو ھاوپەڕستییەکی باشە و مایە پاداشی چاکە، ئەو بەدوو قیراط
پاداشەو دەگەرێتەو، کە ھەر قیراتیان بەقەد کۆی ئوھود دەبی!
بەلام ئەو کەسە کە نوێژی لەسەر بکا و پیش ئەوێ کە تەرمەکە
بنیژری بگەرێتەو، ئەو بەیەك قیراط پاداشەو دەگەرێتەو. {ریاضی
صالحین/٢، زنجیرە: ١٥٥، ژمارە: ٩٣٠ + تاج/١، زنجیرە: ٢١٠، ژمارە: ١٠٩٧}.

(روونکردنەو):

قیراط بەپێی ولات دەگۆرێ، لەلای خەلکی مەککە دەکاتە (١/٢٤) یەك
لەسەر بیست و چواری دیناریکی زیڕ، لەلای خەلکی عێراق دەکاتە (١/٢) ی
دیناریکی زیڕ، ھەروا لەلای شەرعزانەکان، ھەروا لەحەدیسیشا بەپێی شوین
نرخێ دەگۆرێ. تەماشای ئەم جێگەیە بکە: {ج/١، ص/٢٧٢ عمدة القارئ
للعلامة العینی، شرح صحيح البخاری ط/١ بیروت}.

٥٩٣- وَعَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ، يَمْشُونَ أَمَامَ الْجَنَازَةِ } رَوَاهُ الْخُمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ
جِبَّانٍ، وَأَعْلَلَهُ النَّسَائِيُّ وَطَائِفَةٌ بِالْإِسْكَانِيَّةِ.

{صحيح، الإرواء: ٧٣٩. يهقي رقم: ٦٦٥٩. دار قطنی رقم: ٤٠٩ في العلل.
ابو داود: ٣١٧٩. ابن ماجه: ١٤٨٢. ترمذی: ١٠٠٧. نسائي: ٢٠٨٣}:

سالمی کۆری عەبدوللای کۆری عومەر (رحمەت و رمزای خودا لەخۆی و
لەباوکی و لەباپیری بئ) دەفەرموێ: باوکم ئیبنو عومەر ھەرمووی: بەچاوی
خۆم دیومە کە ئەم زاتانە، کاتی لەگەڵ تەرما دەڕوێشتن بۆسەر گۆڕستان

لهپیش تهرمه که وه دمرؤیشتن: پیغه مبهرم دیوه لهپیش تهرمه که وه دمرؤیشت، ههروا ئه بوبه کرو عومهریش، دیومه که ئه وانیش لهپیش تهرمه که وه دمرؤیشتن، که له گه ئی ده چوون بۆسه ر گۆرستان). {تاج/۱، زنجیره: ۲۸، ژماره: ۱۱۱۶ چاپی جواره م}.
 .

ئهم فهرمووده یه ئهم پینج فهرمووده شوناسه گپراویانه ته وه: ئه حمه دو ئه بو داوودو تهرمه زی و نه سائی و ئیبنو ماجه. ههروا ئیبنو حه ببانیش، ئیبنو حه ببان به صه حیجی داناوه، به لام نه سائی و تا قمه یی تر ده لئین: عیله تی ئیرسالی واتیادا.

۵۹۴- وَعَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {ثَمِينًا عَنْ أَتْبَاعِ الْجَنَانِزِ، وَلَمْ يُعْزَمَ عَلَيْنَا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۶۱۳ = ۱۲۷۸ فتح الباری. پوخته ی موسلیم/۴۷۱ = ۲۱۶۴ شیخا = مسلم/۹۳۸}:

ئوم عه تی (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: ئیمه ی ژنان، جلّه و گیری مان لی کراوه، له شوینکه وتنی تهرم، که له کاتی به پیکردندا له گه ئیدا بچین بۆ گۆرستان، به لام له گه ئ نه وه شدا یاساغ نه کراوه لی مان که له گه ئ تهرمدا برۆین بۆسه ر قه بران!). {تاج/۱، زنجیره: ۲۸، ژماره: ۱۱۲۱}.
 (روونکردنه وه):

واته: چوونی ژنان له گه ئ تهرمی مردوودا بۆ گۆرستان و ناماده بوونی ری و رسمی ناشتنی تهرم، له لایه ن ژنانه وه، ناباشه، واته: که راهه ت و ناباشی هه یه، به لام حه رام و نادرست نییه. {ریاض/۲، زنجیره: ۱۵۴، ژماره: ۹۳۱}.

۵۹۵- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا، فَمَنْ تَبِعَهَا فَلَا يَجْلِسُ حَتَّى تُرْضَعَ}. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۶۳۱ = ۱۳۱۱، ۱۳۱۰ بوخاری. پوختهی موسلیم/۴۷۲ = ۲۲۱۹ شیخا = مسلم/۹۵۹. أبو داود. جناز: ۳۱۷۴}:

ئەبو سەئیدی خودری (رەزای خودای ئی بئ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) دەفەرموئ: (کە تەرمەتان بینی هەئسن لەبەری، هەتا تئ دەپەرئ، ئەو کەسەیشی دواي دەکەوئ، با دانەنیشیت تا تەرمەکە دادەنرئ لەلای گۆرەکەئ). {تاج/۱، زنجیرە: ۲۲۰، ژمارە: ۱۱۲۶ چاپی چوارەم}.
لەپوختهی موسلیم، ژمارە (۴۷۲ = شیخا ۲۲۱۹) ئەم فەرموودەیه ئاویە:
جاییری کوری عەبدوئلا (رەزای خودایان ئی بئ) فەرمووی: تەرمئ لەلامانەوه رەت بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) لەبەری هەئسا، ئیمەیش لەبەری هەئساین، ئینجا گوتمان: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! خو ئەوه تەرمی جوولەکە بوو؟ فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بئ):
(لەپاستیدا مردن بەسام و شکۆیە! لەبەرئەوه کە تەرمەتان بینی لەبەری هەئسن!).

(روونکردنەوه):

ئەم فەرموودەیه و چەند فەرموودەیهکی تری دروستی لەم بابەتە، بەلگەیهکی روشنن لەسەر ریزگرتنی تەرمی مردوو، چی تەرمی موسوئلمان بئ، چی تەرمی ناموسوئلمان بئ، وەك تەرمی مەسیحی و جوولەکە و نەتەوهکانی تر.

۵۹۶- وَعَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَدْخَلَ الْمَيِّتَ مِنْ قَبْلِ رَجُلِي الْقَبْرِ، وَقَالَ: هَذَا مِنَ السُّتَةِ} أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ.
{صحيح، سنن أبي داود: ۳۲۱۱}:

ئەبو ئیسحاق (رەحمەتی خودای ئی بئ) فەرمووی: حاریث رایسپارد کە عەبدوئلا کوری یەزید نوێزی لەسەربکا، ئەم عەبدوئلا کوری یەزیدە هاوئلی پێغەمبەرە، لەتەمەنی حەفدە سائیدا ئامادەي غەزای حودەیبییە

بووه، جا عهبدوللا كه نوپژى لهسهر تهرمهكهى حاريت كرد، نهوجا لهپييينى گۆرهكهوه، تهرمهكهى داهيلايه ناو گۆرهكهوهو فهرمووى: (نهمه سوننهتى پيغهمبهر خويهتى سهبارمت بهداهيلاى تهرم بو ناو گۆرهكهى!). {تاج/١، زنجيره: ٢٢١، ژماره: ١١٣٥}.

٥٩٧- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا وَضَعْتُمْ مَوْتَاكُمْ فِي الْقُبُورِ، فَقُولُوا: بِسْمِ اللَّهِ، وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)}. أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَالتَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَأَعْلَهُ الدَّارَقُطْنِيُّ بِالْوَقْفِ.

{صحيح، الإرواء: ٧٤٧} + {أحمد رقم: ٤٨١٢. أبو داود رقم: ٣٢١٣. نسائي في الكبرى رقم: ١٠٩٢٧}:

ئيبينو عومهر (رهزای خودایان ئی بئ) فهرمووى: پيغهمبهر (دروودى خودای لهسهر بئ) فهرمووى: (كاتى مردووهمكانتان دادمنين لهناو گۆرهكانياندا بلين: باسم الله وبالله وعلى ملة رسول الله). واته:

بهپيرۆزى ناوى خوداو بهپشتى خوداو لهسهر سوننهتى پيغهمبهرى خودا، ئهم تهرمه دانهنيين لهناو ئهم گۆرهدا). {تاج/١، زنجيره: ٢٢١، ژماره: ١١٣٦}.

٥٩٨- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {كَسَرُ عَظْمِ الْمَيِّتِ كَكْسَرِهِ حَيًّا} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِإِسْنَادٍ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ. {أبو داود رقم: ٣٢٠٧ صحيح الجامع: ٤٤٧٨، الصحيح المسند/١٥٧٧}:

عائيشه (رهزای خودای ئی بئ) دهفهرمووى: پيغهمبهر (دروودى خودای لهسهر بئ) دهفهرمووى: (شكاندن ئيسكى مردوو، وهك ئهوه وايه كه لهحالى ژيانيدا بيشكىنى). {تاج/١، زنجيره: ٢٢٣، ژماره: ١١٤٣}.

٥٩٩- وَزَادَ ابْنُ مَاجَةَ مِنْ حَدِيثِ أُمِّ سَلَمَةَ: {فِي الْإِثْمِ}. {ضعيف الجامع/٤١٧٠}:

ئىيىنو ماحه له رېځگه ئوم سه له مه وه ئهم فهرموودميه ده گيرېته وه، ئهم زيادمييه هه يه: (شكاندنې ئيسكى مردوو، له تاوانا وهك شكاندنې ئيسكى زيندوو وايه، به لام له توله سهندو ودمسته بهرى و ضه مانا وانييه).
 ۶۰۰- وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {أَلْحَدُوا لِي لَحْدًا، وَالصَّبُّوا عَلَيَّ اللَّيْنِ نُصْبًا، كَمَا صُنِعَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)}. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوختهى موسليم ۴۸۷ = ۲۲۳۷ شيحا = مسلم ۹۶۶. نسائي. جناز: ۲۰۰۷. تحفة الأشراف/۳۸۶۷}:

له پوختهى موسليما ناوايه:

عاميرى كورې سه عد فهرمووى: سه عدى كورې نه بو ومقاصى باوكم، لهو نه خو شيهه دا، كه تيا دا مرد، راي سپارد، فهرمووى: گورې لادرم بو ئى بدنه و، به خشتى كال لاي پشتم بگرن، پيغه مبهريان چون ليكرد، له كاتى ناشتندا، منيش هه روه ها ليكهن!). {تاج/۱، زنجيره: ۲۲۱، ژماره: ۱۱۳۰ چاپى چواره م}.
 (روونكر د نه وه):

مردوو به دوو شيوه له ناو گوره كهيدا دمنيزرى، به پيى خاكى ولا ته كه، برپارى شيوه يى لهو دوو شيوه يه نه درى:

۱- لادې (له حد) كه نه وميه قه بره كه به قه د بالايى قوول ده كرى، نه و جا له ته ختى گوره كه دا، له به رى قيبله يه وه، به دريژايى گوره كه، بنكه نى (قومووشى) هه ل ده كه نرى، كه نه وه نده ببي، كه له شى مردوو كه، له سه ر شانى راست، به دريژى بگرى، نه و جا لاي پشتمى مردوو كه، به خشتى كال هه ل ده چنرى، يا به ته خته دار، يا به ته خته به رد. نه و جا قه بره كه به خو له كه ي خو ي پر ده كړي ته وه.

۲- گوريچه (شق) كه نه وميه له ته ختى گوره كه دا، له ناو مر استيدا، به دريژايى گوره كه، جوگه له يى هه ليكهنرى، به ناسانى جيگه ي مردوو كه ي

تیادا ببیتهوه، که بهدریژی لهسەر لای راست، بههرو هبیله دریژبکری، نهوجا بهخستی کال، یا بهتهخته دار، یا بهتهخته بهرد، یا بهههرشتی تر، کهدهست بدات، تهخته پۆش بکری، جاری واهیه، گۆرپچهکه ئاوا دروست دهکری؛ لهتهختی گۆرپهکهدا، جۆگهلهپی دروست دهکهن، ئهملاو ئهولای، بهبهرد، یا بهشتی تری لهبار، ههڵ دهچنری و نهوجا تهرمی مردوووهکهی رووهو رووگه لهسەر شانی راست، لهسەر باری دریژی تیادا دادهنری و نهوجا تهخته پۆش دهکری، کهمن بهرزتر لهتهرمهکه، تا بههرلهشی نهکهوی.

٦٠١- وَلِلْبَيْهَقِيِّ عَنْ جَابِرِ نَحْوَهُ، وَزَادَ: {وَرُفِعَ قَبْرُهُ عَنِ الْأَرْضِ قَدْرَ شِبْرِ} وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{انظر الإرواء: ٧٥٦. بيهقي في سننه ٤٠٧/٣. ابن حبان رقم: ٦٦٣٥}:

پیشهوا بهیههقی وینهی ئهم فهرموودهیه لهجایرهوه دهگیریتهوه ئهمه زیاتره: (گۆرپهکهی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسەر بی) بهقههه بستی لهزهویهکه بهرزوه کرابوو!).

٦٠٢- وَلِمُسْلِمٍ عَنْهُ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُجَصَّصَ الْقَبْرُ، وَأَنْ يُقَعَّدَ عَلَيْهِ، وَأَنْ يُنْبَى عَلَيْهِ}.

{پوختهی موسلیم/٤٨٩ = ٢٢٤٢ شیحا = مسلم/٩٧٠. أبو داود. جنائز: ٣٢٢٦. ترمذی. جنائز: ١٠٥٢. نسائی. جنائز: ٢٠٢٦. تحفة الأشراف: ٢٧٩٦}:

جاییری کوری عهبدوڵلا (رمزای خودا لهخۆی و لهباوکی) دمفهرموی: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسەر بی) نههی کردوو له گهچکاریکردنی گۆرو له دانیشن لهسهری و لهدروستکردنی خانوو گومهزو چهترو شتی وا لهسهری). {تاج/١، زنجیره: ٢٢٢، ژماره: ١١٣٩}.

٦٠٣- وَعَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَطْعُونٍ، وَأَتَى الْقَبْرَ، فَحَتَّى عَلَيْهِ ثَلَاثَ حَيَّاتٍ، وَهُوَ قَائِمٌ} رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ.

عامیری کورپی رمبیعه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: که پیغهمبر
(دروودی خودای لهسهر بی) لهناشتنی تهرمی عوسمانی کورپی مهظعوون
بوویهوه، نویژی لهسهرکردو نهوجا چوو بههردوو دمستی سی مشت خوئی
ههئدایه سهر گۆرهمکه، بهراوهستانهوه سی مشت خۆلهکهی ههئدایه سهری).
(روونکردنهوه):

۱- عامیری کورپی رمبیعه (رمزای خودای لی بی) یهکیکه له موسولمانه
ههره پیشینهکان، لهگهڵ ژنهکهیدا کۆچی کرد بۆ حهبهشه لهپاشا کۆچی کرد
بۆ مهدينه، بهدرییه، واته: ئامادهی جهنگی بهدر بووهو یهکیکه لهو
بهدریانه که له قورئان و سوننهتدا موژدهی گهورهیان پی دراوه، لهههموو
غەزاکانی تری پیغهمبردا (دروودی خودای لهسهر بی) بهشداری کردوو،
دوو فهرموودهی له سهحیحی بوخاریدا ههیه، لهکاتی ئازاوهکهی سهردهمی
پیشهوا عوئماندا (رمزای خودای لی بی) عامیر (رمزای خودای لی بی) شهوی
ههئددمستی بۆ شهونویژ، لهپاش شهو نویژهکهی دهخهویتهوه، جادینه
خهوی، پی دهئین: ههئسه لهخودا بپارێرهوه، که لهم ئازاوهیه پهنا ت بدات،
ههروهک بهنده باشهکانی خوی لهم ئازاوهیه پهناداوه، ئهویش
ههئددمستیتهوهو نویژدهکا و نزادهکا، جا لهپاشا نهخۆش دهکهوی، ئیتر لهمال
دمرناچی تا ئهو ساتهی تهرمهکهی دمهبن بۆ گۆرستان، چهند گوتهیی لهسالی
ومفاتی کراوه، رهنگ بی سالی سیی و حهوتی کۆچی، کۆچی دواپی کردبی
(رمزاو رحمتهی خودای لی بی). {بروانه: تهجرید/۱، ژماره: ۵۵۴}.

۲- عوئمانی کورپی مهظعوون، لهکۆچکارانه، چواردههم پیاوه که
موسولمان بووه، دوو کۆچی کردوو، کۆچی بۆ حهبهشه، لهم کۆچهدا خوی و
سائیپی کورپی بوون، یهکهه کهس بوو له کۆچکاران (موهاجیرین) که
لهمهدينه مردوو، لهگۆرستانی بهقیع نیژراوه، پیغهمبر (دروودی خودای
لهسهر بی) به مردوویی ماچی کرد، ومبۆی دهگری، کاتی ئیبراهیمی کورپی

پېښه مېر (دروودی خودای له سهر بڼ) دهری، پېښه مېر (دروودی خودای له سهر بڼ) دهرموئ: (بچو بولای پېشینی باشی خومان: عوسمانی کوری مهظعوون!) پېښه مېر بهردیکی گهری له لای سهری عوتمانوه داناو فهرمووی: دهیکم بهنیشانه و گوری براکه می پې دناسمه وه).

عوتمانی کوری مهظعوون برای شیرینی پېښه مېر بوو، پېښه مېر (دروودی خودای له سهر بڼ) گوره کی به کیلی نیشانه کردبوو، زورجار سهری لی ددها له گوره کی، له سهرده می نه زانیشا عوسمان مهی و بادهی نه دهنوشی و له خوی حهرامکردبوو، له سالی دووه می کویدا له مه دینه مرد. {بروانه: ته جرید/ ۵، ژماره: ۶۰۱ + تاج/ ۱، زنجیره: ۲۲۱، ژماره: ۱۱۳۴}.

۲- نه فهرمووده یه به لگه یه له سهر: که سوننه ته بو ناماد مېوون به شداری له داپوشینی تهرمی مردودا بکه، به لایه نی که مه وه سی مشته خولی بکه به سهردا، له شهرحه کاندای نامازه بو نه وه کراوه، که له گهل هه موو مشته خولیکا، تا سی جار بلی و نه نامایه ته بخوینی: {مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى - طه/ ۵۵/۲۰}. واته:

له خاک بوون و دهنه وه به خاک و له خاک دهرتان دهکین و دمتانکه ینه وه به مروفیکی ناسایی.

۶۰۴- وَعَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا فَرَغَ مِنْ دَفْنِ الْمَيِّتِ وَقَفَ عَلَيْهِ وَقَالَ: "اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ وَسَلُّوا لَهُ التَّيِّبَاتِ، فَإِنَّهُ الآنَ يُسْأَلُ"} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{صحيح الجامع: ۹۴۵، الصحيح المسند: ۹۱۱}:

عوتمانی کوری عهففان (رمزای خودای لی بڼ) فهرمووی: پېښه مېر (دروودی خودای له سهر بڼ) کاتی له ناشتني تهرمی مردووه که دمبووه، له لای گوره کیدا راده ووستاو دهی فهرموو: نادهی بپارپنه وه بو نه برايه تان، داوی

ليخوشبوون و داواى دامه‌ززان و راگير كردن له‌سه‌ر ئيمان و باومړى بۆبكه‌ن، چونكه ئىستاكه‌ هريشته دىنه لاي و پرسىارى لى ده‌كه‌ن: خودات كىيه؟ پىغه‌مبه‌رت كىيه؟ ئايينت چىيه؟. {تاج/۱، زنجير: ۲۲۵، ژماره: ۱۱۵۵}.

۶۰۵- وَعَنْ ضَمْرَةَ بْنِ حَبِيبٍ أَحَدِ التَّابِعِينَ قَالَ: {كَانُوا يَسْتَجِبُونَ إِذَا سُئِيَ عَلَى الْمَيِّتِ قَبْرُهُ، وَالصَّرَفَ النَّاسُ عَنْهُ، أَنْ يُقَالَ عِنْدَ قَبْرِهِ: يَا فُلَانُ! قُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. ثَلَاثُ مَرَّاتٍ، يَا فُلَانُ! قُلْ: رَبِّيَ اللَّهُ، وَدِينِي الْإِسْلَامُ، وَكَيْيَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)} رَوَاهُ سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ مَوْقُوفًا.
{مقطوع، الإزواء: ۲۰۵/۳}:

ضه‌مووره‌ى كورى حه‌بيب (ره‌حه‌تى خوداى لى بى) كه پياوێكه له تابيعين، فه‌رمووى: جاران هاوه‌لانى پىغه‌مبه‌ر (دروودى خودا له پىغه‌مبه‌رو رمزى خودا له‌هاوه‌لانى بى) كاتى لى ده‌بوونه‌وه له‌ناشتنى ته‌رمى مردوو، وه‌ گۆره‌كه‌يان ته‌واو رىك ده‌خست، وه‌ ده‌يانويس‌ت كه بگه‌رێنه‌وه، هه‌زيان له‌وه‌بوو، كه كه‌سى له‌لاى سه‌رى گۆره‌كه‌يدا بلى: نه‌ى فيساره‌ كه‌س! بلى: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) نه‌ى فيساره‌ كه‌س! بلى: په‌رومردگارى من يه‌زدانى پاكه، ئايينم ئيسلامه، پىغه‌مبه‌رم موحه‌مه‌دى كورى عه‌بدوللايه).

سه‌عيدى كورى مه‌نصور به مه‌وه‌وه‌فى گى‌راويه‌ته‌وه.
۶۰۶- وَلِلطَّبْرَانِيِّ نَحْوُهُ مِنْ حَدِيثِ أَبِي أَمَامَةَ مَرْفُوعًا مُطَوَّلًا.
{الطبراني في الكبير (۲۴۹/۸)، رقم: ۷۹۷۹}:

ئه‌مه‌يش وه‌رگه‌راوى ده‌قى ئه‌م فه‌رمووده‌يه‌يه، راگوێزى ده‌كه‌ين له په‌راوى (سُبُلُ السَّلَامِ شَرْحُ بُلُوغِ الْمَرَامِ مِنْ جَمْعِ أدْلَةِ الْأَحْكَامِ) كه شه‌رحى ئه‌م كتيبه‌ پيروژه‌ى ئيمامى عه‌سقه‌لانيه‌:

دانهری سوبولولسهلام دهلی: لهفظی نهم فهرموودیه ئاویه: نهبو
ئومامه (رهزای خودای لی بئ) فهرمووی:

(کاتی مردم نهوهم بۆ بکه، که پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ)
فهرمانی کردووه بهئیمه کهبۆ مردووی خۆمانی بکهین، پیغهمبهر (دروودی
خودای لهسهر بئ) فهرمانی پیمان کردو فهرمووی: (کاتی براییهکی ئایینی
ئیوه دهمری و بهخۆل لهگۆرهکهیدا داتان پۆشی و لهناشتهکهی بوونهوه، با
یهکیکتان لهلای سهری گۆرهکهیهوه بوهستی و نهوجا بلئ: نهی فیساره کهسی
کورپی فیساره ژن، واته: بهناوی خۆی و بهناوی دایکیهوه زبانی بکا، وهک
نهوه بلئ: نهی نهیریانی کورپی ریحان! نهوجا پیغهمبهر (دروودی خودای
لهسهر بئ) فهرمووی: (جا کهبهم شیویه که بانگی کرد، مردووهکه گوپی
لییهتی بهلام وهلام ناداتهوه، نهوجا با دووباره بلئ: نهی فیساره کهسی کورپی
فیساره ژن! جا مردووهکه لهناو گۆرهکهیهوه دهلی: ئادهی ریئماییمان بکه، بهر
رحمهتی خودا بکهویت، بهلام ئیوه ههست بهوه ناکن، جا با تهلقین
خوینهکه بلئ: نهی برای مردوو! یا نهی خوشکی گۆچکردوو! یادی نهو
پهیمانه بکه، که لهجیهانا کردبووت لهگهڵ خودای خۆتا، که نهم شایهتییه: شایهتی
دهدم: که بهس خودا خودایه، بیجگه له نهللا خودای تر نییه، ههروا
شایهتی دهمم بهزمان و باومر دهکهم بهدل که موحهممه بهندهو پیغهمبهری
رهوانهکراوی خودایه، وه یادی نهوه بکهرموه کهتۆ یهزدانی پاکت بهخودای
خۆت قههبوول کردوووه ئیسلامت بۆ ئایینی خۆت ههلبزاردوووه، وهههروا
قورئانت داناوه به پیشهواي خۆت، جا مونکیرو نهگیر، کهدوو فریشتن لهگۆرا
مردوو تاقی دهکهنهوه، که گوپیان لهم قسانه دهبی، که هاتوون بۆ تاقی
کردنهوهی مردوووهکه، دهستی یهکتری دهگرن و بهیهکتری دهلین: بابروین،
بۆچی بهخۆپایی لای نهمه دانیشین، نهمه وهلامی خۆی خراومته سهر زاری و
قهواله و بهلگهی خۆی لهگهلیهتی) بیاویکیش گوتی: نهی پیغهمبهری خودا!

ئەى ئەگەر تەلقىنخوڧن زناوى داىكى مردووھەكى نەزانى چۆن؟ فەرمووى:
(با بەناوى داىكە حەواوە بانگى بكاو بلى: ئەى فىسارى كورى حەوا). {تاج/۱،
زنجىرە: ۲۲۵، ژمارە: ۱۱۵۶}.

دانەر حافىظى عەسقەلانى دەفەرموئ: ئىسنادى ئەم حەدىثە صالحە.
(روونكردهوه):

كورتو پوخت: بەكورتى پەتى: (تەلقىن لەمەزھەبى شافىعيدا
سوننەتە، وە ئەم تەلقىنەى ئىستا، لەولاتى خوڧمانا دەخوڧنرى كارى
پەسەندو جوانە، بېروانە موغنى موحتاج/۱، لاپەرە: ۳۶۷ الجنائز. فصل، اهل
القبر حفرة، همروا ئىعانەتو تاليبين، بەرگى دوو، لاپەرە: ۲۷۵ فصل في الصلاة
على الميت).

۶۰۷- وَعَنْ بُرَيْدَةَ بْنِ الْحَصِيبِ الْأَسْلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) {تَهَيَّئْكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَرُورُوهَا} رَوَاهُ مُسْلِمٌ. زَادَ
الْقُرْمِذِيُّ: {فَإِنَّهَا تُذَكَّرُ الْآخِرَةَ}.

{پوختەى موسلىم/۴۹۶ = ۲۲۵۷ شىحا = مسلم/۹۷۷. أبو داود. أشربة:
۳۶۹۸. نسائي. جنائز: ۲۰۳۱}:

بورهىدەى كورى حوصەبى ئەسلەمى فەرمووى: پىڧغەمبەر (دروودى
خوداى لەسەر بى) دەفەرموئ: (لەپىشا، جارەن مەن نەپىم ئى دەكرەن لەدىنى و
سەردانى گۆرستان، بەلام ئەوا پىگەى مەن دراوە كەدىنى گۆرى داىكم بكم،
كەوابوو ئىوهمىش لەمەولا دىدەنى و سەردانى گۆرستان بكم و دىنى گۆرى
مردووھكانتان بكم، چونكە دىمەنى گۆرو گۆرستان، يادى قىامەت تازە
دەكاتەو).

ئەوئ كەدانەر، مامۇستا عەسقەلانى دايناو بەزىادەى تىرمىزى (۱۰۵۴)
لە ژمارە (۴۹۵)ى پوختەى موسلىمدا ئاوايە:

ئەبو ھورەيرە (رمزای خودای ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) سالى شەشەمى كۆچى تەشرىفى رۆيشت بۆ سەردانى گۆرى دايكى، كەوا لەئەبواء، لەسەر گۆرەكەى گريا بۆى و ئەوانىشى كرده گريان كە لەگەئيا بوون، ئەوجا خۆشەويست (دروودی خودای لەسەر بى) ھەرمووی: (داوام لە پەروەردگارم كرد كە پێگەم پى بدا كە بۆ دايكم بپارێمەو، داواى ئىبووردن و ئىخۆشبوونی لەخودا بۆ بكەم، پێگەى ئەوێ پى ئەدام، بەلام داوام ئىى كرد كە پێگەم پى بدا كە دىنى گۆرەكەى بكەم، پێگەى ئەوێ پىمدا، كەوا بوو ئىوهميش لەمەودوا دیدمى سەردانى گۆر و گۆرستان بکەن و شتى وا سوننەتە، چونكە دیمەنى گۆر و گۆرستان یادى مردن و رۆزى ژینەو تازە دەكاتەو، جیهان لەبەرچاوى مەرۆ دەخا و دوارۆز و قیامت لەلا شیرین دەکا). {تاج/۱/، ۵۷۸، زنجیرە: ۲۲۷، ژمارە: ۱۱۶۲ چاپى چوارەم} + {تاج/۱/، زنجیرە: ۲۲۸، ژمارە: ۱۱۶۷}.

۶۰۸- زَادَ ابْنُ مَاجَةَ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ مَسْعُودٍ: {وَتَزْهَدُ فِي الدُّنْيَا}.

{ضعيف الجامع: ۴۲۷۹. ابن ماجه: ۱۵۷۱}.

لەگێڕانەوێ ئیبنو ماجەدا، بۆ ئەم ھەرموودەى بۆرمیدە، كەموسلیم و تەرمەزى بەو شیوێ سەرموێ گێڕاویانەتەو، دەفەرموێ:

ئىبنو مەسعوود ئەوێ زیاترە: (چونكە دىنى گۆرستان پەندى ئى وەردەگێرێ و یادى دوارۆز نوێ دەكاتەو و جیهان لەبەرچا و دەخات).

۶۰۹- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ) لَعَنَ زَايِرَاتِ الْقُبُورِ} أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{ترمذى: ۱۰۵۶. ابن حبان: ۳۱۷۸}.

لەتاجول ئوصولدا ئەم ھەرموودەى ئاوايە:

ئىبنو عەبباس (رمزای خودایان ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودی

خودای لەسەر بى) ھەرمووی: (نەفرین و لەعنەتى خودا، لەو ژنانە بى، كە

دەچن بۆ سەردانی سەر قەبران و لەوی دەیکەن بەبێ شەری و شین و شەپۆرو
 ناشوگری، وەنەفرین و لەعنەتی خودا لەو کەسانەیش بێ کەمزگەوت لەسەر
 گۆر دروست دەکەن، وە لەو کەسانەیش بێ کەچرای لەسەر دانەنن و گۆپی
 بۆ هەلەکەن. (ئەبوداود و تیرمیزی و نەسائی ئەم فەرموودەیان
 بەرپشتەیهکی دروست (بەسەنەدێکی صحیح) گیراوەتەوه). {تاج/۱، ۵۸۰،
 زنجیرە: ۲۲۷، ژمارە: ۱۱۶۵ چاپی چوارەم = ج/۴}.

(روونکردنەوه):

۱- رای بەهیزی زانیان ئەومیه: کەبۆ ژنیش وەك پیاو دروستە سەردانی
 گۆرستان بکا، بەمەرجی سەر نەکیشی بۆ کاری بێ شەری، وەك ئەوه لەسەر
 گۆرەکە بیکا، بەشین و شەپۆرو گریه و زاری، یابیکا بەمەهانە
 خۆپازاندنەوه و دەرچوونی ناشەری.

کورت و پوخت: (بۆ ژن واباشە بەتەنها نەچی، یان ئەگەر بەتەنها چوو
 دانیایی، لەبەر قەرمبالی و زۆری سەردانکەران تووشی گیره و کێشە
 رهوشتی و ئایینی نابێ). {بروانه: غایة المأمون - شرح التاج الجامع للأضول
 - مبحث زیارة القبور والدعاء لأهلها - الباب الثالث عشر فی الجنائز، المجلد
 لأول ص ۲۸۱}.

۶۱۰- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) النَّائِحَةَ، وَالْمُسْتَمِعَةَ} أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ.
 {ضعيف لإرواء: ۷۶۹. أبوداود رقم: ۳۱۲۸}.

ئەبو سەعیدی خودری (رهزای خودای ئی بێ) فەرمووی: پێغه مبه
 (دروودی خودای لەسەر بێ) لەعنەت و نەفرینی کردوو لەسەر دۆلکەبیژو
 لەوژنەیش کەگۆپی ئی دەگری).

سەردۆلکەبیژ: ژنی شیوەنگی. {تاج/۱، زنجیرە: ۱۹۵، ژمارە: ۱۰۳۰}.

۶۱۱- وَعَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {أَخَذَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ لَا نُنُوحَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بخاری/۲، ژماره: ۶۲۸ = ۱۳۰۶، ۴۸۹۲، ۷۲۱۵، بخاری. مسلم/شیخا ۲۱۶۰ = مسلم ۹۳۶}:

ئوم عەتئ (دايكي عەتئ) فەرمووی: ئەوگاتەي كەئیمەي ژنان، پەیمانمان بەست لەگەڵ پێغەمبەردا، لەسەر پابەندبوون بەدەستوورەکانی ئیسلامەوه، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) بەتایبەتی، پەیمانی ئەوهی ئی وەرگرتین: کەشیومن و زاری نەکەین و پێگەي شیوەنکردنی نەداین. بەلام پێنج ژنمان نەبئ کەسمان ئەم پەیمانەمان نەبردەسەر، ئەوانیش ئەمانەن: دايكي سولهیم و دايكي عەلاو کچەکەي ئەبو سەبرەي ژنی موعازو دووژنی تر). {تاج/۱، زنجیره: ۱۹۵، ژماره: ۱۰۲۹}. (بۆ چۆنییتی پەیمان بەستن لەگەڵ پێغەمبەردا، بروانه: تاج/۱، زنجیره: ۸، لاپەرە/۴۰ چاپی جوارەم لە ژماره: (۵۵) وه هەتا ژماره: ۶۰).

۶۱۲- وَعَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {الْمَيِّتُ يُعَذَّبُ فِي قَبْرِهٖ بِمَا نِيحَ عَلَيْهِ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بخاری = بوختەي بخاری = مختصر صحيح البخاری/۲، ژماره: ۶۱۸ = ۱۲۸۷، ۱۲۹۰، ۱۲۹۲، بخاری. شیخا ۲۱۴۰ = مسلم ۹۲۷. بروانه: بوختەي موسليم ژماره: ۴۶۵ = ۲۱۵۳ شیخا}:

ئەم فەرموودمیه لە تجریدی بوخاریدا ئاوايه:

کاتئ پێشەوا عومەر (رمزای خودای ئی بئ) پێکراو ئەبو لؤلؤئەي مەجووسی لەبەرنوێژي نوێژي بەیانیدا، لەمزگەوتەکەي پێغەمبەردا، چەند برینيکی کاریگەر و سەختی ئی کرد، کەبوون بەهۆي شەهید بوونی، صوهەیبی رۆمی هاواری ئی هەلسا دمیگوت: ئای براپۆ! عومەریش فەرمووی: ئەوه چۆن وادەئیی، ئەدی نازانی کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) پێگەي

شتی وای نه داوه، نه ووتا دمه رموی: (مردوو له گورمه کېدا، به هوئی نه و
گریانه وه که له سهری ده کړئ، نیش و نازار دمدړئ).

نښنو عه بېاس (رمزای خودایان لې بې) فه رمووی: کاتې عومهر (رمزای
خودای لې بې) به و پیکرانه مرد، قسه که ی عومهر م گپړایه وه بؤ عائیشه:
که گوايه مردوو سزاو نه شکنه نجه دمدړئ له سهر نه و گریانه ی که
که سوکاره که ی بؤی ده کن).

عائیشه (رمزای خودا له هه موویان بې) فه رمووی: رحمه تی خودا له
عومهر، عومهر پیاوی درؤ نه بوو، به لام یان باش له یادی نه ماوه، یان
به هه له دا چوو، چونکه به خودا پیغه مېهر (دروودو سلاو سه لاواتی خوداو
فریشته و پهری و مرقفی له سهر بېو، سهر و مال و حال و منال و هه ست و
نه ست گشتی به قوربانی که ردی سهر گورې پیروزی بې) وهای نه فه رموو، نه ی
فه رموو که موسولمان به هوئی گریانی که سوکاری، نیش و نازار دمدړئ، به لام
فه رمووی: کافرو بېباومر که که سوکاری بؤی دگرین، خودا به هوئی نه ووه
نه و منده ی تر نیش و نازاری گرانتر ده کا!!!).

عائیشه (رمزای خودای لې بې) فه رمووی: دمقی نایه تی قورنانتان به سه،
بؤ به لکه و شایه تی راست و دروستی نه م قسه یه ی من، که به ده ق دمه رموی:
{وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى - الأنعام/ ۱۶۴}.

واته: (هیچ که سی، باگوناهباریش بې، باروگوناه ی که سیکی تر، جگه
له باروگوناه ی خوی، هه لئاکړئ!). {تاج/ ۱، زنجیره: ۱۹۶، ژماره: ۱۰۳۳ + زنجیره:
۱۹۷ و ۱۹۸ + فیه یی ناسان به رگی/ ۱، لاپه ر/ ۲۷۵ + تجرید/ ۲، ژماره: ۶۱۹ و ۶۲۰}.

۶۱۳ - وَلَهُمَا نِخْوَةٌ عَنِ الْمَغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ.

{تجریدی بوخاری/ ۲، ژماره: ۶۲۰ = ۱۲۹۱. مسلم/ شیخا ۲۱۵۴ = مسلم
: {۹۳۳

نهمه دمقیکی نه م فه رموودمیه له پوخته ی بوخاریدا:

موغیره کوری شوعبه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: بهگوئی خۆم
لهزاری پیروزی پیغهمبهری نازیزو نازدارم بیست، دمیغهرموو: (درو بهدهم
منهوه، وهك درو بهدهم کهسی ترموه نییه، ههرکهسی، بهئارمزوو، بهدهم
منهوه، درو ههلبهستی، با جیی خوی لهناو ناگری دۆزهخدا خوش بکات).
{پوختهی موسلیم ۱۸۶۲ = شیحا/۵} + {تاج/۱، زنجیره: ۱۷، ژماره: ۱۲۴ و ۱۲۵}.

موغیره فهرمووی: ههروهها لییم ژنهوت که دمیغهرموو:

(ههر مردوویی، شین و شهپۆرو زاری لهسهر بکری، بههۆی نهو شین و
شهپۆرو زاریهوه، سزاو نازار دمدری!). {تاج/۱، زنجیره: ۱۹۶، ژماره: ۱۰۳۱} له
تاجا ئاوايه:

(نهو کهسهی شیوهنی لهسهر بکری، لهسهر نهو شیوهنهی که لهسهری
دمکری، نازارو سزا دمدری!).

۶۱۴- وَعَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {شَهِدْتُ بِنْتًا لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) تُدْفَنُ، وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسٌ عِنْدَ الْقَبْرِ، فَرَأَيْتُ عَيْنَيْهِ
تَدْمَعَانِ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تخریدی بوخاری به کوردی/۶۱۷ = ۱۲۸۵، ۱۳۴۲ بوخاری}:

ئهنهسی کوری مالیک (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: لهگهڵ تهرمی
ئوم کولشوومی کچی پیغهمبهردا، چووین بو سهرفهبران، فهرمووی:
پیغهمبهرم بینی لهسهر لیواری گۆرهکه دانیشتبوو، تهماشایم کرد: ههردوو
چاوی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) هۆن هۆن فرمیسکیان پیادا
دمهاته خوارهوه).

۶۱۵- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
{لَا تَدْفِنُوا مَوْتَاكُمْ بِاللَّيْلِ إِلَّا أَنْ تُضْطَرُّوا} أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ. وَأَصْلُهُ فِي "مُسْلِمٍ"،
لَكِنْ قَالَ: زَجَرَ أَنْ يُقْبَرَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ، حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهِ.

{صحیح الجامع: ۷۲۶۸. ابن ماجه: ۱۵۲۱. پوخته‌ی موسلیم ۴۶۹ =

۲۱۸۲ شیحا = مسلم ۹۴۳}:

دهقی نهم فہرموودمیہ لہ پیئشہوہ لہ ژمارہ: (۵۷۰) دا بہتہواوی رابورد.
۶۱۶- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {لَمَّا جَاءَ نَعْيُ جَعْفَرٍ
-حِينَ قُتِلَ- قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) "اصْنَعُوا لَالِ جَعْفَرٍ طَعَامًا، فَقَدْ أَتَاهُمْ
مَا يَشْغَلُهُمْ"} أَخْرَجَهُ الْخُمْسَةُ، إِلَّا النَّسَائِيَّ.

{أحمد ۱۷۵۱. أبوداود: ۳۱۳۲. ابن ماجه: ۱۶۱۰. ترمذی ۹۹۸}:

عہدوللای کوری جہعفری طہییار (رمزای خودایان لی بی) فہرمووی:
کہ پہیامی مہرگی جہعفری کوری نہبو طالب گہشت بہ پیغہمبہر
(دروودی خودای لہسہر بی) کہ لہغہزای مؤتہدا لہشام شہید بوو،
پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) فہرمووی: (نان دروست بکہن، بو
خیزانہکھی جہعفر، چونکہ نہوان تووشی خہمو خہفت بوون و نایان
پہرژیتہ سہرنان و ناوا). {تاج/۱، زنجیرہ: ۲۲۶، ژمارہ: ۱۱۵۹ + بہرگی/۳، لاپہرہ:
۶۲۶، زنجیرہ: ۸ لہ فہرموودہ ژمارہ: ۳۳۵۲ ہوتا ژمارہ: ۳۳۵۶ + بہرگی/۴،
زنجیرہ: ۱۰۰، ژمارہ: ۴۶۴۰ ہوتا ۴۶۴۲ چاپی چوارہم}.

۶۱۷- وَعَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَلِّمُهُمْ إِذَا خَرَجُوا إِلَى الْمَقَابِرِ أَنْ يَقُولُوا: {الَسَّلَامُ عَلَى
أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْحَقُونِ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا
وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مسلم/شیحا ۲۲۵۴ = مسلم ۹۷۵ + پوخته‌ی موسلیم ۴۹۷ = ۲۲۵۳}

شیحا}:

سولہیمانای کوری یورہیدہ (رمزاو رہحمہتی خودا لہخوی و لہباوکی)
فہرمووی: باوکم فہرمووی: جاران پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی)
نہوہی فیردہکردین، کہ جووین بو فہبران، کاتی گہشتینہ لایان بلتین:

{الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْحَقُّونَ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ}.

واته: سلاوتان لی بی، نهی دانیشتوانی نهم خانه یانه! له موسولمان و خاوهن باوهرتان، نئیمهیش خویار بی، هاکا پیستانه وه نیشترین و هاتین بولاتان، داوی ناسودهیی و خیر و خوشی له خودا دهکین، بو خوشمان و بو نئیمهیش!.

{تاج/١، زنجیره: ٢٢٧، ژماره: ١١٦٣ چاپی چوارهم}.

٦١٨- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقُبُورِ الْمَدِينَةِ، فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: "الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ، يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ، أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآثَرِ"} رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَقَالَ: حَسَن. {ضعيف، سنن الرمزى: ١٠٥٣}:

نئینو عه بیاس (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بی) له لای گۆرستانه کهی مه دینه وه تی بهری، رووی تی کردن و فهرمووی:

{الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ، يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ، أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآثَرِ}.

واته: دروود له نئیه نهی دانیشتوانی نهم گۆرستانه! خودا له نئیمهیش و له نئیمهیش خوش بی، نئیه پئشینیه و پئشپهوی نئیمه و، به شوین نئیمه نئیمهیش دین!}. {ترمذی سند حسن} + {تاج/١، زنجیره: ٢٢٧، ژماره: ١١٦٥}.

٦١٩- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{پوختهی بوخاری = مختصر صحیح البخاری = تجریدی بوخاری به کوردی/٢،

ژماره: ٦٦٥ = ١٣٩٣، ٦٥١٦ بوخاری}:

عائیشه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای

له سهه بی) فهرمووی: (جمین به مردوو هکان مه دمن، چونکه نهوان رووبه پروو

بوونه ته وه له گهڼ كرده وى له وه پيشى خوځان، كه له جيهانا كرده ويانه، چ
چاك، چ خراب، ومبه پيى نه و كرده وه پيشينه ي خوځان پاداشى خوځان
ومرده گرن كه واته جنيوه كه ي نيوه كارى بيهودميه). {تاج/۱، زنجيره: ۲۰۷،
ژماره: ۱۰۸۲ چاپى چواره م = ۴/۴}.

۶۲۰- وَرَوَى التِّرْمِذِيُّ عَنْ الْمَغِيرَةِ نَحْوَهُ، لَكِنْ قَالَ: {فَتَوَدُّوا الْأَحْيَاءَ}.

{صحيح الجامع: ۷۳۱۲. الصحيح المسند ۱۱۳۴. الترمذى رقم: ۱۹۸۲}:

تهرمه زى (رحمه تي خوداى لى بى) ده گير پته وه له موغيره ي كورى
شوعه بيه وه، دمفرموى: پيغه مبر (درودى خوداى له سر بى) دمفرموى:
(جنيو به مردو و مده من، چونكه شتى وا كارى بيهودميه، نه زيانى بو
مردو و كه هيه و نه قازانچ و سودى بو كه سى هيه، به لام نازارى كه سوكارى
مردو و كه ددها، شتى وايش كارى نابه جا يه).

(روونكر دنه وه يه كي گرنك)

نهم نامه ي تهرمه (۶۲۰ - ۵۵۴ = ۶۶) شست و شش فهرمووده ي وايتادا،
له ژماره: (۵۵۵) وه هه تا ژماره: (۶۲۰). به پشتي خوداى گه وړه برپاره كاني
بابه تي تهرم، له بهر رووناكى نهم فهرموودانه ي نهم باسه و، به پيى به هره
ومرگرتن له (كتاب الجنائز) ي مه جموعى نيمامى نه ووى له م جيگه يه دا
واعانة الطالبين والموسوعة الفقهية الكويتية، دنووسين، چونكه به راستى
نهمه فيقه يكي عه مه ليه، روژانه مهردوم به هره ي لى ومرده گرن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
باسی مردن و تهرمو مردوو

۱- یادی مردوو بهزۆری سوننهته، پیغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بئ) دمفه رموی، (اذکروا هَادِمَ اللَّذَاتِ) یادی مردن بکه نهوه، که هه موو خوشیهک تیکدمشکینی!

چونکه یادی مردن دل نهرم دهکات و چاو رۆشن دهکاتهوه، وا له مرۆف دهکا، که پشت به خوشی و غهررای دونهیا نه بهستی، به لکوو وادانی جیهان کیلگهی دوا رۆژه، ههتا ژیانی جیهان بکا به پردو په یژمیهی بهرمو به ههشتی بهرین بیبات.

۲- مهرگ به ئاوات خواستن کارئ هه له یه و نابه جایه، نه گهر مرۆف ههر ناچار بوو، زۆری بۆ هات، له بهر پیری، یاله بهر ستهمی رۆژگارو مهترسی له سهرو نامووس و دین، با له کاتی وادا، له خودای داناو تواناو میهرمان داوا بکا که له ژیان و مردن، له مان و نه مان، کامیان باشتره بۆی نهومیانی بۆ هه لێژیری. ۳- له کاتی سه ره مهرگا، نه م شتانه نیشانهی مردنه له سه ره ئیمان، خوا به نسیبمانی بکا:

۱- له کاتی رۆح دمرچوونا، ئارهق و جواناوی ناوچاوانی مرۆی موسولمان، به لگهو نیشانهی مردنه له سه ره ئیمان و باومر به خوداو به پیغه مبههر. ۲- گوتهی شایه تومانو که سه ئاخهر قسهی وشهی {لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بئ}. ۳- خه لک لیی رازی بن و شایه تی باشی بۆ بدن.

۴- وا باش و سوننهته، که وشهی پیروزی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) له کاتی گیانه لادا، که مردوو که هیشتا هۆشی به خۆی ماوه، یادی نه خوشه که بخریته وه و چه ند جارئ له لایا، به حه کیمانه، بهینه بهینه و ناوبه ناو له لایا، به دمنگیکی له بار، بگوتهی {لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ} به لکوو نهویش بیلی، به نومیدی نه وه که دوا قسهی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بیته.

۵- سوننه ته بۇ نهخۇشى كەشەنگ، كەئومىدى بەژيانى دونيا تەواو كزو لاواز بوو، گەردن ئازادى لەگەل كەسوكارو خزم و دۆست و برادەرو دەرودراوسى دا بىكات و دەستى شەرى بىكا، تەنانەت ھەزى لەچى گۇرستانىكە ديارى بىكا، كى بىشوات، كى نوپۇزى لەسەر بىكات، ناوى بلى.

۶- خويندىنى سوورەتى (ياسىن) سوننەتلىكى گەورەيە، كەبخويندىرى لەلاى نهخۇش، بەتايبەتى لەسەرەمەرگا، ئەگەر چەند جارېكىش دووبارە بىرېتەو ھەيناكا، خۇزگە لەنەخۇشخانەكان حافظ قورئانلىكان دائەنا، بەس بۇ خويندىنى ياسىن بەسەر نهخۇشا.

۷- ئەمەيش كۆمەللى بىريارى دامەزراوى ئەم كاتى نهخۇشىنى سەرەمەرگەيە، كەوا لەرېگەي ھەموومان:

۱- سەردانى نهخۇش بەشپەيەكى گشتى سوننەتە، بەتايبەتى لەكاتى سەرەمەرگا، بۇ گەردن ئازادى و شتى تىرى وا.

۲- نىزى باش بۇ نهخۇشەكە، وەك داواى شىفاو ئيمان و رەھمى خودا.

۳- ئومومىدى بەژيان بەھىز بىكا، با لەزىانىش ئاومىد بووبىت.

۴- ئەگەر ئەكرا نهخۇشەكە لەسەرەمەرگا رووى لەقىبلە بى و لەسەر لاى راست بى.

۵- ئا و بىكىنرىتە دەمى، دەمى بەلۇكەيى تەر بىرى چۈنكە ئا و سەرچاوەى رەھمەتە.

۶- دەورى چۆل نەكرى، كەسوكارى لەدەورى بن و زۆر بۆى باش بن و تەھەموولى بىكەن.

۷- تازەكردنەوہى تەوبە و پەشىمانى.

۸- ئارام گرتن لەژىر ئەمرى خودا.

۹- ئومىد و ھىواى بەرەھمەتى خودا گەورەبى و باومى و ابى كەخودا لىى خۇش دەبى. (حسن الظن بالله عندالموت).

۱۰- داواى دوعاى خيىرى ئى بىكرى، چۈنكىكە لەھەدىشا دەفەرموى: دوعاى نەخۇش وەك دوعاى فريشته وايە گىرايە.

۸- كەسوگارى مردووگە، دەبى لەكاتى مەرگى مردووگەيانا لەسەرخۇبىن و ئارام و ئۆقرە بگرن و نزاى باش بىكەن و نزاى شەر لەخۇيان و لەمردووگەيان نەكەن، وەك ئەو بەيىكەن بەقىزە قىز و برارپۇ باوكەپۇ شتى وا، بەلكو بۇ مردووگەشيان و بۇ خۇشيان نزاى باش بىكەن و ناسوپاسى و ناشوگورى نەكەن و خواحافىزى ئى بىكەن، وەك ئەو بلىن: باوگىيان! خواحافىزىت بى لەمەينەتى دونيا رزگارت بوو، يا دايەگىيان خۇزگەم بەخۇت بە موسولمانى زىيات، بە موسولمانى مريدىت، خويار بى بە موسولمانى دەچىتەو دىوانى خودا، جىگەت بەھەشتى بەرىنە، بەپشتى خوا.

۹- كاتى مردووگە بەتەواوى گىانى دەرچوو، سوننەتە ئەمانەى بۇ بىكرى.

۱- بەھىياشى، كەسىكى دىلئۆزى، چاومكانى لەيەك بىنى، دەمى بنوقىنى.
۲- ئەندامەكانى لەجومگەكانىدا نەرم بىكرىن، لەتەنىشت لەشى مردووگەو دىرئىزىكرىن و رىك بىكرىن و ھەر دووقاچى بىكرىن بەيەكەو، نەبادا رەق و زەق بىن.

۳- بەھىمنى بەھىياشى جەلەكانى لەبەرى دابكەندىرئو، ھەول بىدرئ جەلەكانى نەدرىندىرئ.

۴- بە چەرچەفى، يان بە پۇپەشمىنى، يان بەشتى تر، تەرمەكەى دابپۇشرئ، ھەتا كاتى شۇردن و كفن كردن.

۵- دەستوبرد لەبەرى كردن و ناشتنى بىكرى و بىرى بۇ گۇرستان، بۇشارى خامۇشان، لەوى تاقە ئاودەمى كاروكردەوكانى خۇيەتى.

۱۰- دروستە مردوو ماچ بىكرى، ومبۇنى خۇشى پىو بىكرى، بەتايبەتى بۇنى خۇش بىكرى بەكفەكەيەو.

۱۱- پېښه مېر (دروودی خودای له سهر بڼ) دمفه رموی: (گیانی مردوو بهندو گیرودهی دمستی نهو قهرزمیه، کهوا له سهری).

کهواته: تا زوو قهرزمکهی بؤ بدریته وه نهوه باشته، پېښه مېر نویژی مردووی له سهر مردووی قهرزار نه ده کرد، نه گهر خاوهن قهرزمکه له بهر رمزای خودا، به دل، گهر دنی مردووه که له قهرزمکه نازاد بکا، گهر مترین خپرو چاکه یه.

۱۲- نه گهر که سی مرد، خپری گهرمیه، که خزم و که سوکارو دؤست و برادرو دمرودراسی و ناسیاوه کانی، له بهر رمزای خودا، گهر دنی نازاد بکه، نه گهر له کاتیکا، که قهرزیکي زور، پاکیشه یی له نیواندا هبه، له کاتی وایشدا، مروث دمتوانی بلی: له هه موو شتی گهر دنی نازاد بی، لهو قهرزم نه بی کهوا له سهری، یا زنه کهی بلی: له هه موو شتی گهر دنی نازاد بی، به لام له مارمیه کهم گهر دنی نازاد نه بی، که مافیکی مالی خویه تی له که له پوره کهی.

۱۳- نهوانهی له کاتی هه چو عه مردها، یا له کاتی عه مردها، به بهرگی نیحرامه وه دمرن، له رۆزی ژینه ومدا، به بهرگی نیحرامه وه، به ده دم له بهه یکه کردنه وه زیندوو دمېنه وه، خه لک خۆزگه یان پی ده خوازن، که خودای گه وړه، نهو شانازییه گهرمیه ی به نسیب کردوون، نه م جوړه که سانه، نهوه بؤ مردووی ناسایی دمکری بؤ نهوانیش دمکری، دشۆرین، کفن دمکری، نویژیان له سهر دمکری، دمنیژرین، به لام ته نها به کفنه که یان سهریان دانا پوشری، نیتر له هه موو شتیکی تر دا وه مردووی ناسایی وان.

۱۴- سوننه ته و خپریکی گهرمیه، نهوانهی که یاساو رپاساو دمستوورمه کانی مردوو بهر پی کردن و مردوو شۆردن و کفن کردن و تهرم ناشتن و گۆر هه لکه ندن دزمان، چی له پرکه زی نیر بی، چی له پرکه زی می بی، بهرمبه ره خه لکی تریش فیتر بکه، چونکه بریاری په یومندی به مروثه وه دوو

بەشن، بەشیکیان پەيوەندى بەژيانىيە و مەيەتى، بەشیکیان پەيوەندى بەمردنىيە و مەيەتى، گە ئەم بېيارو ئەحکامانەن، گەوان لێردا.

١٥- شۆردنى مردوو فەرزە، مەرجە مردوو شۆرەگە موسولمان بى، دەبى بەئاوى رووتى پاك بى، واباشە بەئاوى ساردى ئاسايى بى، ئەگەر لەبەر پيوستى بەئاوى شلەتین بشۆرئ گارئ نايابو پەسەندە، لەکاتى شۆردنى شەرمگادا، دەستى بەپەرۆيى بپيچى، ياکيسەيى، يادەستکيش لەدەست بکا، دەبى پەرۆگە يادەستکيشەگە پاك بى، وا باشە چەند گەسى يارىدەى مردوو شۆرەگە بدن و بەردەستى بکەن، مەگەر لەبەر پيوستى، دنا دەبى چاوى خۆيان لەتەماشای لەشى مردووگە بگرن و هەول بدن لەپاش تەواو بوونی غوسلەگەى دەسنويزىكى تەواوى بۆ بگرن و ئيتەر ئەو دەسنويزەى نەشکيندرى.

١٦- سوننەتە جارەکانى شۆردنى تەرم تاك بى، وەك سى، يا پيچى، يا حەوت، وە لەسى جاريش گەمتر نەبى، سوننەتە دواجارىيان بۆنى خۆشى لەگەڵدا بى، وەك مۆرد، وە لەکاتى شۆردندا، توند هيز بخريته سەرسكى، تاسكى چۆل بى و لەپاش غوسلەگە شتى لى دەرئەچى، تاكيشەيى دروست نەبى.

١٧- پيوستە شۆردنى مردوو، يا لەناو هۆدەى تايبەتيدا بى، ياپەردەى بۆ بگيريتەو، سوننەتە زىادەمەوى لەسەرفى ئاو نەگري، هەروا لەگەندا.

١٨- لەپيشا دەسنويزىكى تەواوى بۆ بگيرى، ئەوجا دەست بکا بەشۆردنى مردووگە، سوننەتە شۆردنى مردووگە، بە ئەندامەکانى دەسنويزى لای راست دەست پى بکا، لەسەرى و لەدەموچاوييەو دەست بەشۆردنى تەرمەگە بکا، وەهەول بدا چلک و شتى وای لى بکاتەو، وە پاك پاك بيشۆرئ، تەنانەت ژيەر نينۆگەکانى پاك بکاتەو و ئاوى پيا بکا، ئەگەر نينۆكى دريژ بوو. سوننەتە شۆردنى مردوو بەخۆرايى بى و بۆ رمزای خودا بى، بەلام ئەگەر

مردووشۆرمکه گرښيش وهر بگرئ دهبئ، ياخاومنى مردووهکه بهخششيكى پئ
بدا دروسته و ناباشى تيا دا نييه، بگره شتى وا دهبى بههؤى ئه وه گهر دنى
مردووهکه له مننه رزگار ببئ.

۱۹- چه رامة ناوى مردوو به خراپه بئ، ياباسى خراپه بگرئ، وهك
كه سئ بلئ: له وه لاتر بپوات ئاره قخۆر بوو، ياشه لاتى و سه رسه رى بوو،
يانوئزكه ر نه بوو، شتى وا نادرسته، شتى وا پئغه مبه ر (دروودى خوداى
له سه ر بئ) ناوى ناوه يارمه تى و كوومه كى شه يتان، كه ده فهرموئ: (لا تعينوا
الشيطان عليه).

هه روا پئغه مبه ر (دروودى خوداى له سه ر بئ) به ده ق فهرمانمان پئ
دمكا: (خراپه رى مردووى خويمان به هيچ شيوه يئ باس نه كه ين، به لام باسى
چا كه يان بكه ين).

۲۰- دهبئ پياو پياو بيشوات و ژن ژن بيشوات، به لام دروسته ژن و ميڤرد
تهرمى يه كترى بشۆرن و يه كترى كفن بكه ن و سه ردانى گوڤرى يه كترى بكه ن و
خيرو چه سه نات بو يه كترى بكه ن و نوئز له سه ر تهرمى يه كترى بكه ن.

۲۱- له مه زه به ي ئيمه دا، كه مه زه به ي ئيمامى شافيعيه، دروسته: كه ژن،
يا پياو، تهرمى مندا، نيڤي، يا مئ، بشۆرئ، به مه رجئ مندا له مردووه كه،
نه گه يشتبئته ئه و ته مه نه كه ته ماعى تئ بگرئ و ئاره زووى نيڤرو مئى
ببزوئنى.

۲۲- قژه سه رى ژنى مردوو شانه ده كرى و پاك پاك ده شۆرئ و نه گه ر
بئويست بوو بگرئ به په لكه و به پششى سه ري دا شۆر بگرئته وه.

۲۳- منالئ له بار چوو، ده شۆرئ و كفن ده كرى و له گوڤرستان ده نيڤرئ،
نه گه ر دهنگى ليڤه هات، يا جوو له يه كى واى كرد كه نيشانه ي ژيان بوو، ئه وا
نوئزيشى له سه ر ده كرى.

۲۴- ئەگەر پارچەيى لەمردوو جىبابۆۋە، ۋەك دەستى، ياقاچى، ياسەرى،
يا دۆزرايەۋە، ئەۋە دەشۆرى و كفن دەكرى، واتە: دەپىچرى و لەپارچەيەكەۋەو
نويژى لەسەر دەكرى و لەگۆرستانى موسولمانان دەنيژرى. لەمەجموۋى
پيشەۋا نەۋەۋيدا، دەفەر موي:

لەشەرى (الجمال) دا، دەستى لەچنگى بالئەندەيى لەسەر شارى مەككە
كەۋتە خوارەۋە، بەئەنگۈستىلەكەيدا ناسىيانەۋە، كە دەستى عەبدولرەحمانى
كۆرى عتابى كۆرى ئوسەيد بوو، شۆردىان و كفنەيان كەردو نويژيان لەسەرى
كەرد، سەرى ئىمامى حوسەينىش عەرمبەكان بىرپان و شار بەشار دەيانگىرا،
برديانە شام، دەلئىن: ئىستا لەمىصرە.

۲۵- جۆرى شەھىد زۆرن، دەگەنە چل جۆر، تەنيا شەھىدى جەنگى
بىباۋەران ناشۆرى و نويژى لەسەر ناكرى و بەجلە خويناوۋەكانىەۋە دەنيژرى.
ئىمامى عومەر كەشەھىد كرا، لەمىجرابى مەزگەۋتەكەي پىغەمبەردا
لەمەدینە، لەجەنگا نەكوژرا، بەلكوۋ كابرايەكى ئىرانى مەجوۋسى بەنامەردى
شەھىدى كەرد، لەبەر ئەۋە ھەم شۆراۋ ھەم كفن كراۋ ھەم نويژى لەسەر كرا،
ھەروا ئىمامى عەلى و ئىمامى عوسمانىش، شۆران و كفن كران و نويژيان لەسەر
كرا، گەرچى بەكۈشتن كۆزراۋن.

۲۶- مەرچە مردووشۆرەكە موسولمان بى، عاقل بى، شىت نەبى، واباش و
نايابە كە جىگەي مەمانە بى و سىرپايم و زمان پاك بى، دەم شىرو حەيابەرە
نەبى، بەلكوۋ ئەمىندار و سىرپۇش بى.

۲۷- ئەگەر ژن مېردى خۆى شۆرد، يا پىاۋ ژنى خۆى شۆرد، دەبى
كىسەيان لەدەستدا بى، ھەتا دەسنويژى مردوۋەكە نەشكى.

۲۸- كەسى كەسى بكوژى، نابى بيشوات، نابى نويژى لەسەر بكات، يان
بەشدارى لەناشتىدا بكات، ديارە كە كەلەپوورىشى ئى و مەرناگرى.

۲۹- نیت بۆ شۆردنى مردوو، بۆ نوپۇز گردن لەسەرى مەرجه، لەسەرمەتای دەستپێکردن بەشۆردنى مردوو ەكەو ە پێویستە نیت بەینى، ئەوەندە بەسە، لەكاتى ئاوپیاگردنى پاكدا، بلى؛ نیتە ئەم مردوو دەشۆرم.

۳۰- لەهەندى حالتدا وەك سووتاندنى زۆر، یان پلێشانەو ە لەژێرتایەى ئوتومبیلدا، مردوو ناشۆرى، بەلكوو تەیهەموومى بۆ دەكرى، بەلام ئافرم لەزمیستانیدا مردبى، یا لەبێنویژیدا، دەشۆرى.

۳۱- پێویست بەگردنى نینۆكى مردوو ناکات، ەروا پێویست بەلابردنى مووى زیادەى ەندى شوینى لەشى ناکات، وەك تاشینى مووى بەرى و لابردنى مووى بنباخەلى و ەرتاندنى مووى بەرسمیلى، بەلام گردنیشیان ەرام نییە و دروستە.

۳۲- ئەو شتانەى كە لە مردوو ەكە دەكریتەو، وەك مووى بەدەم شانەگردنى قزیو ە ەلكەنرابى، یانینۆكى، باشتر ئەومیە بكرێنە ناو كفنەكەى و لەگەلیدا بنیژرین، یا لەشوینىكا بشارینەو، ئەگەر منالى، یا پیاوى خەتەنە نەكرابوو، صەحیحى گوتەكان ئەومیە كە خەتەنە ناكرى.

۳۳- سوننەتە بۆ كەسى مردوو بشوات، خوشى لەپاشا غوسلیكى تەواو بكات و پاك پاك خوى بشۆرى.

۳۴- مرۆى لەشپیس، یان ژنى بێنویژ، كە لە سوورى مانگانەدا بى دروستە مردوو بشۆرن، یان بەشدارى لەشۆردنیدا بكەن، وەشتى وا ناباشى نییە و ەیدى نییە، بەلام سوننەتە مردوو شۆرو یاریدەدەرەكانى لەشیان پاك بى و دەسنویژیان ەبى.

۳۵- كاتى شۆردنى مردوو ەكە تەواو بوو، بەخاوییهك یان بەشتى ترى وا، جەستەى وشك بكریتەو، ەتا كفنەكە نەژاكى و یەكسەر كفن بكرى.

۳۶- موسوڵمان كەمرد، بازۆر تاوانباریش بووبى، وەك ئەو ەرمەقخۆر بووبى، یا داوینپیس بووبى، یا خوى كوشتبى، یا لەژێر دارى ەددا مردبى،

يابكوزبى و كوزرابىته وه له تۆلهدا، يا هەرتاوانىكى گەورەى ترى ئەنجام دابى،
مادام ئەھلى قىبلە بوو و بە موسوئلمان دانراو و جارى زەندىقى خۆى
نەداو، موسوئلمانى لەم جۆر، وەك موسوئلمانى باش، ئەمانەى دواو و بۆ
دەكرى:

- ۱- دەشۆرى.
- ۲- كفن دەكرى.
- ۳- نوپژى لەسەر دەكرى.
- ۴- لە گۆرستانى موسوئلمانان دەنيژرى.
- ۵- پرسەو سەرەخۆشى لەكەسوگارى دەكرى.
- ۶- ژنەكەى ماتەم و پرسەى بۆ دائەنى، ئەگەر سكى نەبوو چوار مانگو
دە شەو ماتەمى بۆ دەكرى، ئەگەر ژنەكەى سكى هەبوو: كام لەدانانى
سكەكەى و لەماو و چوار مانگو دە شەو كە، زياتر بوو لەوى تريان ئەوەندە
ماتەمى بۆ دەكرى.
- ۷- خىرو ئىسقات و حەسەناتى ترى بۆ دەكرى، حەج و عەمرە و
قوربانى بۆ دەكرى، دوعا و نزاى باشى بۆ دەكرى، باسى چاكەى دەكرى، گوئ
لەخراپەى كەر دەكرى. بەلكو كەسوگارى دەتوانن رۆژووى بۆ بگيرنەو،
نوپژى بۆ قەزا بكەنەو، سەردانى گۆرى بكەن، وەك مەولەوى دەفەر موى:
راستە ئەعمالى قەيىجى زۆر كرد
بەلام چووزانى، ئيمانى نەبرد؟
- ۸- دروست نىيە جەينيان پى بدرى.
- ۹- دەبى باسى چاكەيان بكرى و باسى خراپەيان نەكرى، مەگەر بەپى
ياسانامەى خودا، وەك كاتى شايەتى و شتى ترى لەم بابەتە.

دياره كه ئەم جوړه سوننه تانه كه لەم بېرگه يه دا باسمان كرد له خاڵى
(۱) وه ههتا خاڵى (۹) بۆ مردووى باشى بى تاوان باشتر و شايانتر كه بۆيان
بكرين.

۳۷- سوننه ته به شيوهى گشتى، مردوو باش بى، يا خراب، ريزى بگيرى،
ههروا ريزى كه سوكارى بگيرى و به هيچ جوړى نابى ههستى زيندوو به هووى
نهنگ و خرابى مردوو كه يانه وه بپرووشينى و، باس نه كرى بۆ كهس، وه نابى
لەم لايه نه وه ههستى كه سوكارى زامار بكرى، يان ئابروويان بپرووگينى.

۳۸- كفن كردن فهريزى كيفايهيه، له مالى مردوو كه دهكرى نه گهر مالى
هه بوو، به لام نه گهر كهس ترش بيكا دهبى، با مالىشى هه بى، سوننه ته كفن
بۆنى خوشى پيوه بكرى و پاك بى، سوننه ته كفنىكى تيروته سهل بى،
سوننه ته رهنكى كفن سبى بى، گهرچى رهنكى ترش دهبى و دروسته، كفنه كه
لهس پارچه كه متر نه بى، زياد مرهوى له كفندا ناباشه، چونكه به زوووى دهبى
به خوڻ.

۳۹- شههيدى شهري كاfran كفن ناكري، هه به جله خويناوييه كهى
خويه وه دهنيزرى و پرسهى بۆ دانه نرى و ژنه كهى ماته مى بۆ دهكرى،
سهردانى گوڤرى دهكرى، نزاى باشى بۆ دهكرى، خيبرى بۆ دهكرى، دروسته
حهج و عه مره و قوربانى و خهتمهى قورئانى بۆ بكرى، وهك مردووى ترى
ئاسايى، چونكه ئەمانه هه مووى كه بۆ مردوو دهكرى له رحمهتى خودان،
كه سيش بى نياز نيه له رحمهتى خودا.

۴۰- مروڤ كفنى ئاماده دابنى بوڤوى دهبى، به لام وا باشه داى نه بى،
مه گهر كفنه كهى مووفهرك بى، يا جوړه پيروزيهكى هه بى، فهريزه كه
كفنه كهى حه لال بى، نابى ئاوريشم بى، زور كارى باشه مروڤ چهند كفنى
بكرى و له مزگهوت، يا له ماله وهى دايان بنى، ئەگهر كهس مرد به كارى بهينى.

واباشه كفنهكه پاك و پوخت بى، بى شوبهه بى، قهوى بى تهنكى وانه بى، كه جهستهى مردوو كه له ژىريه وه ديار بى.

٤١- لهكاتى ناچاريدا دروسته چهند مردوو يهك له يهك كفن، كفن بكرين.

٤٢- راگهياندى پهيامى مهرگى كه سى، له شهرعا ئهم دوو برپارهى له باره وه ههيه:

١/ دروست نيهه، له سهر شيوازى باوى ناپه سهندى سهردهمى نه زانى، پيشهاتنى نيسلام، جارى مهرگى مردوو بدرى، كه ئهوان مه به ستيان لهم جوره جار دانه، شانازى و توله سهندن و شيومن گيران و شتى ترى وابوو، وهك پيايه لدان و لاواندنه وه و باسى نازايه تى و شتى ترى لهم بابيه تانه.

٢/ دروسته كه پهيامى مهرگى موسولمان، به پهيومنديداران رابگه يه نرى، به هوى هوكاره گاني راگهياندى وه، به نيازى نه وهى كه نامادهى رى و رسمى به پيكردى تهرمه كه بن و به شدارى له نويزو ناشتندا بكه ن و، لهكاتى قهومانى نه و كارساته دلته زينده، ببن به هوى مايهى نارامى و كار ناسانى و بارسووكى و سه بوورى كه سوكاره كهى، ههتا دهوريان ئاوه دان بى و دهوريان چول نه بى و ههست به بى كه سى و ته نيایى و غه ريبى نه كه ن.

پيغه مبه ر خوى (دروودى خوداى له سهر بى) پهيامى مهرگى نه جاشى پاشاى حه به شهى راگهياندى هاوه لانى خوى برد بۆ نويزگا كه و له وى نويزى ناديارى له سهر نه جاشى كرد، كه ناوى ئه سحه مه بوو، كه ئهم جوره نويزه له سهر تهرمه كه ناگرى، به لكوو له ناديار دهكرى، پيى دهگوترى (صلاة الغائب).

ههروا پيغه مبه ر (دروودى خوداى له سهر بى) پهيامى مهرگى زه يدى كورپى حاريته و جه عفرو عه بدوللاى كورپى رهواحهى راگهياندى، كه له غه زاي مۆته دا شه هيد بوو بوون. {بروانه: تاج/٤، زنجيره: ١٠٠، ژماره: ٤٦٤٠ + ٤٦٤١}.

۴۳- بېياره‌ګانې نوږزې مردوو؛

۱- نوږزې مردوو فهرزی کیفایه‌یه، یه‌ک که‌س بیکا له‌کۆل هه‌موو ده‌که‌وئ، نه‌ګه‌ر که‌س نه‌یکا هه‌موویان تاوانبارن، هه‌موو فهرزی کیفایه‌یه ناوایه.

۲- به‌یه‌ک که‌سیش دیته‌جئ، به‌لام سوننه‌ته به‌جه‌ماعه‌ت بکړئ.

۳- نوږزې مردوو به‌تاک و به‌جه‌ماعه‌ت ده‌کړئ.

۴- به‌تاک، یا به‌کۆمه‌ل دروسته دووباره بکړیته‌وه، وه‌ک هاتوو‌ه‌ګان به‌رودوا نوږزې له‌سه‌ربکه‌ن، نوږز له‌سه‌ر ته‌رمی پېڅه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) له‌سه‌ر نه‌م شیومیه بووه.

۵- نوږزې ته‌رم کاتی تایبه‌تی بۆنییه، له‌هه‌موو کاتی‌ګدا ده‌کړئ، به‌لام واباشه به‌قه‌ستی له‌کاتی ناباشی نوږزدا نه‌کړئ.

۶- نوږزې ته‌رم له‌مزګه‌وت ده‌کړئ، به‌لکو واپه‌سه‌نده که له‌مزګه‌وت بکړئ، چونکه له‌هه‌موو روویه‌که‌وه مزګه‌وت له‌بارترو رېګه و جېګه‌ی هه‌یه و مه‌ودای ده‌ست‌نوږزګرتن زۆرترو له‌به‌رنه‌وه خه‌لکېکی زۆرترو به‌شداري له‌نوږز مه‌ګدا ده‌کړئ، هه‌روه‌ک له‌شوینانی تریش ده‌کړئ، هه‌روا له‌سه‌ر ګۆرپیش ده‌کړئ.

۷- واباشه نوږز خوږنه‌ګان له‌چل که‌س که‌متر نه‌بن.

۸- واباشه نوږز خوږنه‌ګان له‌کاتی جه‌ماعه‌ت‌دا له‌سئ ریز که‌متر نه‌بن، وه هه‌موویان بۆی بپاړینه‌وه و نزای باشی بۆ بکه‌ن و تګای له‌لای خودا بۆ بکه‌ن که لئې خوښ بئ، خوا یاربئ تکاګه‌یان ګیرا ده‌بئ.

۹- نوږزې مردوو بۆ ژنیش دروسته، سوننه‌ته ژنیش نوږز له‌سه‌ر ته‌رمی مردوو بکا، وه‌ک جه‌ماعه‌تی ئاسایی ریزی ژنان ده‌که‌وئته دواوه، ئیترو ته‌رمه‌که هی پیاوېئ، یا هی ژن بئ، هی مه‌حره‌م بئ، یا هی نامه‌حره‌م بئ، جیاوازی نییه، بۆ هه‌ردوو ره‌ګه‌ز سوننه‌ته نوږزې له‌سه‌ر بکه‌ن.

۱۰- هه‌موو مهرجه‌کانی نوێزی ئاسایی مهرجن بۆ نوێزی مردوویش، وه‌ك پاكی له‌شو و پۆشاك و جیگه‌و ده‌سنوێزو رووگردنه‌ رووگه‌و پۆشینی شهرمگا و راوه‌ستان، ئه‌گه‌ر توانای راوه‌ستانی هه‌بوو. كۆمه‌لێ له‌زانایان ده‌فه‌رموون: نوێزی ته‌رم به‌بێ ده‌سنوێژیش دروسته‌.

۱۱- ئه‌گه‌ر ته‌رمه‌كه‌ پیاو بوو پێش نوێز له‌لای سه‌ریه‌وه‌ راوه‌ستی، ئه‌گه‌ر ژن بوو له‌ناوه‌راستیا بوه‌ستی، دیاره‌ كه‌ده‌بێ ته‌رمه‌كه‌، یا گۆره‌كه‌ له‌به‌رده‌م نوێز خۆینه‌كانه‌وه‌ بێ، ده‌وری هه‌نگاوێ له‌مه‌لاكه‌وه‌ دووربێ. ۱۲- له‌كاتی نوێزکردندا ته‌رمه‌كه‌ له‌به‌رده‌مدا دائه‌نرێ، به‌لام له‌كاتی نوێزی ته‌رمی نادیاردا ته‌رمه‌كه‌ له‌هه‌ر لایه‌كه‌وه‌ بێ ده‌بێ، مه‌رج نییه‌ كه‌ ته‌رمه‌ نادیاره‌كه‌ هه‌ر له‌پرووی قیبله‌وه‌ بێ.

۱۳- ئه‌گه‌ر چه‌ند ته‌رمی ئاماده‌ بوون، دروسته‌ به‌یه‌كجار نوێزێان له‌سه‌ر بكړی، ئیستا له‌ مه‌كه‌و مه‌دینه‌ وایه‌، هه‌موویان له‌به‌رده‌م مه‌لاكه‌وه‌ دائه‌نرێ و له‌پاش نوێزه‌ هه‌رزه‌كان به‌جه‌ماعه‌وت نوێزێان له‌سه‌رده‌كړی، ژن و پیاو نوێزێان له‌سه‌رده‌كهن، واده‌بێ ژماره‌ی نوێزكه‌ره‌كان له‌چوار ملیۆن تی په‌رده‌كا.

۱۴- چۆنیتیی نوێزی مردوو:

آ- نیت فه‌رز، نوێز خۆین به‌رمو قیبله‌ له‌پشتی ته‌رمه‌كه‌وه‌ راده‌وه‌ستی و له‌پاش مه‌لاكه‌وه‌ نیت ده‌هینێ و ئه‌للاه‌وه‌ئێكه‌به‌ری دووم ده‌كا و له‌گه‌ل هه‌موو ئه‌للاه‌وه‌ئێكه‌به‌ریكا، هه‌ردوو ده‌ستی هه‌تا ئاستی سه‌ر شانه‌كانی به‌رز ده‌كات، ئه‌گه‌ر سوورمه‌تیش له‌پاش فاتیه‌وه‌ بخوینێ قه‌یدی نییه‌. ب- له‌پاش ئه‌للاه‌وه‌ئێكه‌به‌ری دووم سه‌لاوات له‌سه‌ر پێغه‌مبه‌ر بدا (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) ئه‌وجا ئه‌للاه‌وه‌ئێكه‌به‌ری سییه‌م بکات، له‌پاش

ئەللاھونەكبەرى سىيەم نزاى باش بۇ مردووەكەو موسولمانان بكاتو داواى
لېخۇشبوونى بۇ بكاو ئەوجا ئەللاھونەكبەرى چوارووم بكا.

ج- لەپاش ئەللاھونەكبەرى چواروم واجبە بەلای راستا سلاو بداتەو،
ومبەلای چەپشا سوننەتە سلاو بداتەو.

۴۴- نوپۇزى تەرمى ناديار (صَلَاةُ الْغَائِبِ) سوننەتە، وەك ئەو كەسى
دەبىستى مەلایەكى گەورە، لەشوینى دوور مردوو، یا پاشایەكى دادپەرور
لەولاتى تر مەرگ بوو بەمیوانى، سوننەتە ئەو كەسە، لەلای خۇپەو نوپۇزى
تەرمى ناديارى لەسەربكا، وەك ئەو نەجاشى لەولاتى حەبەشە مرد، كەوا
لەكىشومرى ئەفریقىا، پېغەمبەر لەمەدینە نوپۇزى ناديارى لەسەرکرد، كە
مەدینە دەكەوئتە كیشومرى ئاسیاو، واباشە لەكاتى وادا مامۇستاکان
لەمزگەوت لەپاش نوپۇزە فەرزەكان، نوپۇزى تەرمى ناديار، لەسەر كەسایەتیە
موسولمانەكان بکەن، ھەروا لەكاتى روودانى کارمساتى وەك بوومەلەرزەو
تەقینەو لافاوو رووخاندا، كە لەناو كۆمەلگای موسولمان رووبدەن و
خەلكىكى زۆرى تىادا بكوژرى.

۴۵- ئامادەى شۆردن و كفن كردن و نوپۇزكردن و بەرپكردن و ناشتنى
تەرم، سوننەتتىكى گەورمە، زۆرجار لەبەر ھۆى تايبەت، ئەم جۆرە شتانە كە
دەكرىن بۇ مردوو دەبن بەفەرز.

۴۶- رۇيشتن لەگەل تەرما، بەپىيى حال، بەپىو بەسوارى دەبى، واباشە
پىاو چاكان لەپىش تەرمەكەو بەرۇن، ئەگەر مەودا ھەبوو، ھەموو كەسى
بەشدارى بكا لەھەلگرتنى تەرمەكەدا، ھەروا لەھەلگەندنى گۆرەكەو لەبەخاك
سپاردنى تەرمەكەدا، سوننەتە سوار لەداوى تەرمەو بەروات، كەسى لەباتى
ھەلگەندنى قەبرەكە كرى وەربگرى دەبى، یا لەسەر كۆلەكانى شت بنووسى
بەبارە دروستە، چونكە لەلای شافىعیيەكان، گەرچى شتى وا ناباشە بەلام

حەرام نىيە، شتیش كە حەرام نەبى كەردنى دروستە، بەلكوو شتى و لاى
 حەنەفىيەكان مەكرووھىش نىيە.

۴۷- لەكاتى تىپەربوونى تەرما، ئەم خالانە باش و پەسەندى و كارى

شەرىن:

۱- نزاى خىرى بۆ بىرى، وەك ئەو بلى: خوا لىي خوش بى.

۲- ئەگەر ھەلى دەگرت، مەدحى خىرى بكاو شاھەتى ئەوھى بۆ بدا،
 كە مەوھىتى خوداناس بوو، زاناياھەكى گەورە بوو.

۳- كاتى چاوى بەتەر مەكە دەكەوى بلى: {سُبْحَانَ اللَّهِ الَّذِي لَا يَمُوتُ}
 واتە: پاكى و پىرۆزى و بى گەردى بۆ ئەو خودايە، كە ھەرگىز نامرى، يا بلى:
 {سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ}.

۴- لەبەر تەر مەكە ھەلى، ھەتا تىپەر دەبى.

۴۸- ناشتنى مردوو، وەك شۆردى و كەف كەردى و نوپز لەسەر كەردى،
 ھەرزى كىفايە، لەگۆرستان بىئىزى باشرە، بەلام لەمالىشا دروستە تەرم
 بىئىزى، چونكە پىغەمبەر و ئەبوبىكر و عومەر، لەمالەكەى عائىشەدا بىئىزاو،
 وا باشە مردوو لەباشترىن گۆرستان بىئىزى، كە پىا و چاكانى زۆر لى بى.

۴۹- سوننەتە خەزم و كەسوكار لەيەك شوپىندا بىئىزى، ئەگەر مەودا
 ھەبوو لەنەزىك يەكتىيەو بى باشرە.

۵۰- پىويستە ھەموو مردووى، لەگۆرپىكى تايبەتيدا بىئىزى، كەسى
 ترى لەو گۆرەدا، لەگەل نەبىزى، بەلام لەكاتى ناچاريدا دروستە دوو كەس،
 يا زياتر، لەيەك گۆرەدا بىئىزى، وەك كاتى شەپ و درم داكەوتنى تاعوون و
 بوومەلەرزەو مەرگەساتى تر.

۵۱- گۆرەكەى دروستە مردوويەكى ترى تىادا بىئىزى؟ بۆئەم پرسە،

ئەم دوو وەلامە ھەيە:

۱- ههتا لهشی مردووی یهکهه هه مووی دهرزی و دهبیته وه بهخۆن، نهگۆشت و نهئیسکی نامین، نهوکاته دروسته تهرمی تر لهو گۆرهدا بنیژریت. ۲- بهشی تر لهزانیانی مهزههبی شافیعی دهفهرموون: لهه دوو حالتهدا دروسته مردووی تازه لهگۆرپ کۆندا بنیژری:

آ- با مردووه گۆنهکه، بازی ئیسک و پروسکیشی مابی، دروسته مردوویهکی تازه لهو گۆرهدا بنیژری و نهو ئیسک و پروسکی مردووی یهکهمه، لهگۆشهیهکی گۆرهکهدا، کۆبکریته وه لهو دابنری و مردوویهکی تری تیادا بنیژری.

ب- لهکاتی ناچاریدا، نهگهر مردووی یهکهه ئیسکی مابوو، لهگۆشهیهکی گۆرهکهدا، دانهنری و مردووی دووهمی تیادا دهنیژری. ۵۲- دروسته لهشه ودا مردوو بنیژری، بهلام لهزۆر رووه وه باشر نهویمه که مردوو بهروژ بنیژری.

۵۳- قوئی گۆر و اباشه قامهتی بی، هی ژن تۆزی قوئر بی، ههتا ناوکی قامهتی مروفیش بی دهبی و دروسته.

۵۴- رویشتنی ژن لهگهڵ تهرمدا، مهگهر له بهر ناچاری، دهنا ناباش و ناپه سهنده، گهرچی ههرام نییه. تهنا نهت دروسته مردوو بنیژن، گهلی جار منالی له بار دهچی، ژنان خۆیان له ناو خۆیا نا دهیشۆرن و کفنی دهکهن و نوژی له سهر دهکهن و دهینیژن، چونکه پیاوان له مال نین و له ئیش و فهرمانن.

۵۵- کاتی تهرمی مردوو دانه هیلریته ناو گۆرهکهیه وه، و اباشه پیاوان دایبهیلتنه ناوی، تهنا نهت نهگهر تهرمی ژنیش بی ههروایه، دهبی کهسی تهرمی ژن دایبهیلتنه ناو گۆرهکهی که مههرمی بی، مهگهر له بهر ناچاری نامههرم دایبهیلتنه ناو گۆرهکهی.

سوننهته لهو کاتهدا بلین: {بِاسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَعَلَىٰ مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ}.

۵۶- پېښته کاتې تهرمه که لهناو گۆرکه یدا دائهنرئ، ئهم چهند خاله ره چاو بکړئ:

۱- رووی بکړېته رووگه.

۲- لهسهر شانی راست بهردو رووگه دابنرئ، نه گهر لهسهر شانی چه پېش بهردو قېبله دابنرئ، ههردمې، بهلام پېچه وانه ی چاکتره و خلاف الأولى یه. وا باشه پېش نه وه تهرمه که دابنرئ لهناو گۆرکه یدا، تهختی گۆرکه پاک بکړېته وه، نه بادا پارچه بهرديکی تیژی تیا دا بئ، نازاری تهنیشتی تهرمه که بډا، چونکه نه وهی نازاری زیندوو بډا نازاری مردو ویش دېدا.

۳- به تهخته بهردو شتی وا تهخته پوښ بکړئ و کون و درز هکانی به گياو خوړو شتی وا بگړئ و نه وسا به خو له که ی خو ی پر بکړېته وه و به قه د بستئ لزمه و پیه که بهرز بکړېته وه.

۵- سوننه ته گۆرکه، به شتی نېشانه بکړئ، هه تا که سوکاری بېناسنه وه و سهردانی بکه ن.

له (عَرْنُ المَعْبُود) ی شهرحی (سُنُّ أَبِي دَاوُد) دا ده لئ: (مردوو هکان خوشیان لهناو خو یاندا، لهده ورو بهری گۆرکه کانیاندا، دینئ و سهردانی یه کتری ده که ن و کۆری دانیشتنی ئی ده به ستن).

۶- نووسینی ناوی مردوو لهسهر گۆرکه ی، یانوو سینی شیعو نایهت و حه دیشو شتی تر لهسهر گۆر، لهمه زه به ی شافیعو و زۆرینه ی زانایاندا، کاری ناشایان و ناشایسته و ناباشه، بهلام نه بو حه نیفه، که سهر مه زه به به (رحمه تی خودای ئی بئ) ده فهرموی: (ئهم جوړه شتانه دروسته لهسهر گۆر بنووسرئ و شتی وا قه یدی نییه و، به بئ که راهه ت و ناباشی دروستن. و مېو نه مېو نه مه زور باشه، چونکه گۆرستان وا گه وره بووه، ده لئ ی ئو قیانووسه، ناوی مردوو ه که ی لهسهر نه نووسرئ، گۆرکه نانا سرېته وه.

۵۷- ئەم تەلقىنەى كەئىستا باۋە، لەلاى مەزھەبى شافىئى (رحمەتى
خوداى ئى بىۋ لەخاك و پاى ئەم زاتە حەشرو نەشر بىكرىن) كارى پەسەندو
دروستە، لەبەر ئەم دوو ھۆيە:

۱- لەبەر كۆمەئى فەرموودە، كەبازىكىيان لەم پەراۋى (تلوُغ المرام)دا،
لەپىشەۋە، لەم ژمارانەدا (۶۰۴ و ۶۰۵ و ۶۰۶) رابورد.

۲- ئەم تەلقىنە باۋبوۋە، لەناو خەلكى شامدا، لەسەردەمى پياۋچاكانى
شامەۋە، شتى وايپش شايانى ئەۋەدە كەچاۋى ئى بىكرى و بىكرى بەسەرمەشق.

۵۸- تافىكرەنەۋەى ناو گۆرۈ پرسىارو ۋەلامى ناوگۆر، لەلايەنى دوو
فرىشتەۋە، بەناۋى نەكىرو مونكەرەۋە، ھەقە و راستە، يەكسەر لەپاش ناشتى
تەرمەكە، كە مردوۋەكە دەۋرى چۆل بوو، ئەو تافىكرەنەۋەى، ئەنجام دەدرى،
دوو فرىشتە بەفەرمانى خودا دىن بۆلاى لەگۆرەكەيدا داي دەنىشىنن و چەند
پرسىارىكى گرنكى ئى دەكەن، ۋەك ئەۋە لىى دەپرسن: كەخوداى تۆ كىيە؟
پىغەمبەرت كىيە؟ ئايىنت جىيە...؟ لەگەل چەند پرسىارىكى تر، جا ۋەك لە
فەرموودەدا دەفەرمۆى: با لەپاش تەۋابوۋنى ناشتن، ئەم دوو شتە ئەنجام
بدرى:

۱- ئەۋانەى لەۋىن، لەگەل مامۇستاي مەلادا، بەكوئى دل بۆى
بپارپىنەۋە، لەسەر گۆرەكەى تۆزى پراۋەستن و داۋاى لىبۋوردن و لىخۆشبونى
لەخودا بۆ بىكەن و داۋاى ئەۋەى لەخودا بۆ بىكەن كە بەئاسانى بتوانى ۋەلامى
شايانى پرسىارەكانى نەكىرو مونكەر بەداتەۋە، ديارە كە ئەم خالى يەكەمە،
لەتەلقىندا رەنگ دەداتەۋە!

۲- لەپاش تەۋابوۋنى تەلقىنەكە و بلاۋە لىكرەنى بەرپەكرانى
تەرمەكە، يەك دوۋكەس لەلاى گۆرەكە بىمىنەۋە، تا دەۋرى سەعاتى، بەزىكرو
يادى خوداۋە خۇيان خەرىك بىكەن، ھەتا مردوۋەكە بۆن دەگرى

بەگۆرپمکەپەووە و تۆزئ ھۆشی دیتەووە و خۆی ئامادە دەکا بۆ وەلامی
پرسیارمکانی فریشتەکان.

۵۹- گۆرپەوشار ھەقە و راستە و لە ھەرموودە ی راست و دروستدا، باسی
سام و شکۆی گۆرپەوشار کراوە، کەم کەس لێی پزگاری دەبێ، واباشە لەپاش
ناشتنی تەرمەکە بەتایبەتی نزای ئەوێ بۆ بکری: کەخوای گەورە بەسۆزو
میھەرمبانی خۆی گۆرپەو شاری بۆ سووک بکا و وەلامی فریشتەکان بە باشی و بە
ئاسانی بداتەو.

۶۰- دینی و سەردانی گۆری مردوو، بۆ پیاو بەگۆی دەنگ سوننەتە،
لەلای ھەنەفییەکان ژنیش سوننەتە، بەمەرجێ بەھۆی ئەو سەردانەووە
مەترسی ئاژاوەی رەوشتی نەبێ، بەتایبەتی بۆ کەسوکاری مردوووەکە زۆر
سوننەتیکی گەورمە کە سەردانی بکەن، بەپێی شەری خودا، وا باشە لەکاتی
سەردانەکەدا، دینیکەر ئەم خالانە پەچاو بکا، ھەتا سەردانەکە، سوودی بۆ
خۆشی و بۆ مردوووەکەیش بەپێی شەری ھەبێ:

۱- لەشی پاک بێ و بەدەستی بە دەسنوێژووە بچێ بۆ سەردانی گۆر،
چونکە دەسنوێژ بۆ خویندنی نزاو پارانەووە دەوری قورئان سوننەتە. بەدەق
لە (إعانة الطالبین) دا دەفەرموێ: (سوننەتە کە دینیکەری گۆرستان دەسنوێژی
ھەبێ).

۲- سلا و لەدانیشتوانی ھەموو گۆرەکان بکا، کاتی دەگاتە سنووری
گۆرستانەکە. ئیمامی ئەحمەد (رەحمەتی خودای ئی بێ) دەفەرموێ: (کاتی
کە گەشتنە ناو سنووری گۆرستان، سوورمتی فاتیحە و سوورمتی (قل ھو اللہ) و
سوورمتی (قل أعوذ برب الفلق) و سوورمتی (قل أعوذ برب الناس) ی بخوینن و
پاداش و خیرەکیان ببەخشن بەدانیشتوانی ئەو گۆرستانە پێیان دەگات –

إعانة الطالبین/ ۲، ص ۱۶۱).

ئەوجا كە دەگاتە لاى مردووەكەى خۆى سلاوى ئى بكا، وەخۆى بەهۆى
 شىۋەى سلاو كەرنەكەيەو ە بناسىنى پىي، وەك ئەو ەگەر مردووەكە باوكى
 بوو، دىنىكارمەكە بلى؛ سلاوت ئى بى ئەى باوكى بەپىزم، ئەگەر كوپى بوو، وە
 ناوى كاو ەبوو، دىنىكارمەكە بلى؛ سلاوى خوات ئى بى ئەى كاو ە ئەى كوپى
 شىرىنم، ئەگەر براى بوو، وەناوى حاجى موخەممەدى حاجى فارس بوو، بلى؛
 سلاوت ئى بى، ئەى حاجى موخەممەدى حاجى فارس، ئەى براى
 خۆشەويستم، ئەگەر مردووەكە ەاوسەرى بوو، وەناوى حاجى زەكى بوو، بلى؛
 سلاوت ئى بى، ئەى حاجى زەكى ئەى ەاوسەرى بەپىزم، سلاوت ئى بى ئەى
 ەلى، ئەى براى جوانە مەرگم، سلاو ئى بى، ئەى ەائىشە ئەى خوشكى
 گەورەم، وە بەناساىى لە گۆپى مردووەكەى خۆى نەزىك بىيئەو، وەك
 دانىشتنى دنيايان كەچۆن پىكەو ەدونىادا دادەنىشتن، بەلام ئەگەر قورئانى
 لەسەر خويىند ئەو ەباشترەكە دابنىشى، چونكە قورئانخويىندن جگە لەناو
 نوپىزدا بەدانىشتەو ەباشترە، وەكى تر دىنىكەر خۆى سەرپىشكە لەدانىشتن و
 لەوستان و بەرەبەر رووى مردووەكەى لەناو گۆرەكەيدا.

ئىبنو عومەر (رەزى خۇدا لەخۆى و لەباوكى) كە دەچوو بۇ سەردانى
 گۆپى پىغەمبەر و ەردوو ەاو ەكەى، كە دەگەيشتە لاىان دەيفەرموو:

۱- السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ = سلاو لەتۆ ئەى پىغەمبەرى خۇدا!

۲- السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا بَكْرٍ = سلاو لەتۆ ئەى ئەبوبەكر!

۳- السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَتَاهُ = سلاو لەتۆ ئەى باوكى ئازىزو خۆشەويستم!

۴- ئەوجا نەزى باش بۇ مردووەكەى بكاو بۆى بپايتەو ەبەرەبەر

رووى مردووەكە، لەم كاتەدا، يادانىشى، يا رابوہستتى، وەنەزى باش بۇ خۆشى
 بكا.

۴- ئەوۋى كە دەلتىن: كەسى لەشەۋى ھەينىدا، يان لەمانگى پەمەزاندا بمرى، لىپرسىنەۋى نىيە، ئەۋە قەسەيەكى بى بەلگەيە دروست ئەۋەيە كەلىپرسىنەۋى لەگەل دىكرى، كەۋاتە باكەس بەقەسى ۋا دەستەخەرۋ نەبى. ۵- چەند دەتۋانى قورئان لەسەر گۆرەكە بخوئىنى ۋ لەپاش خوئىندى قورئانەكە، نزاى باش بۇ خۇى ۋ بۇ موسولمانان ۋ بۇ مردوۋەكەى خۇى ۋ بۇ ھەموو مردوۋەكانى گۆرستانەكە بكا، ۋەك ئەۋە بلى: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلَهُمْ وَلَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُمْ وَلَا تَفْتِنَا بَعْدَهُمْ»: خودايە! لەئىمەيش ۋ لەۋانىش خۇشە، لەپاداشى باشى بەجىھىنانى مافى ئەم مردوۋانە لەسەرمان، بى بەشمان مەكەۋ، لەپاش ئەۋان توۋشى ئازاۋە ۋ فەرتەنە ۋ ئاشوۋيمان مەكە). باشتىن شت بۇ نەخوئىندەۋار زىكرو يادى خوداۋ خوئىندى سوورەتى فاتىحە ۋ سوورەتى (قل هو الله) يە، ئەگەر چەند جارىكىش دووبارەيان بكاۋەۋە زۆر باشە.

لەمەجموۋى نەۋەۋىدا دەفەرمۇى:
{... وَيُسْتَحَبُّ أَنْ يَقْرَأَ (يعنى زائر القبر) مَا تَسْرَ مِنَ الْقُرْآنِ وَيَدْعُو لَهُمْ عَقِبَهَا، نَصَّ عَلَيْهِ الشَّافِعِيُّ وَاتَّفَقَ عَلَيْهِ الْأَصْحَابُ}.

ۋاتە: سوننەتە بۇ كەسى سەردانى گۆرستان بكا، چەندە بۇى دىكرى، قورئانەيان بۇ بخوئىنى ۋ لەپاشا نزاى باشيان بۇ بكات، ئەۋجا دىنىكار كە لەخوئىندەكەى لى بوۋىەۋە، پاداشەكەى بىخەشى پىيان، يا بىبەخەش بەمردوۋەكەى خۇى، يا بەھەموۋيان.

۶- ئازارى مردوۋ دروست نىيە، كە ئەمەيش لەم چەند خالەدا، لەدۋاۋە، پەنگ دەداتەۋە:

آ- شىلان ۋ پى لىنان ۋ دانىشتن لەسەر گۆرەكەى.

ب- بېرپىزى كىردن بەگۈرەكەي، وەك ئەوۋە پىسايى پىيا بىكرى، يان زىلۋ خاشاك لەسەر گۈرەكەي فېرئ بىدرى، يان مىزو پىسايى پىيا بىكرى.

ج- شكاندىنى ئىسكى مردوۋەكە، وە زامار كىردن و بېرپىنى جەستەي، بەبى ھۆيەكى رەوا، تاوانىكى گەورەيە، ھەروا ئەتكىردىنى، بەبېرپىنى لووت و گۈيۋ لىچ و لىو.

د- ئەومىندە ھەيە، ئەوۋى كە لەم سەردەمەدا ھەيە و پىي دەلئىن: (تەشرىجى لەشى مردوۋ = توپكارى جەستەي مردوۋ) يان پىي دەگۈترى: (نەقلى ئەندامى مردوۋ = گۈاستنەوۋى ئەندامى مردوۋ بۇ زىندوۋ).

وەك چاندنى گۈرچىلە و دلى مردوۋ، لەجەستەي زىندوۋىيەكا، بۇ ھەندى مەبەستى پىزىشكى و كۆمەلەيتى و بۇ دۆزىنەوۋى تاوان، زۇر لەزانا گەورەكانى سەردەم، مۆلەتى شتى وادەدەن، لەگەل بەمەرج گىرتنى مەرجى تايبەت، بۇ ھەموو كىردارىكى نەشتەرگەرى لەم بابەتە، چۈنكە ئەم جۆرە كىردارانە پەيۋەندىيان بە بەرژەومىندى گىشتىيەوۋە ھەيە، لە ياسانامەي خودايشدا، بەرژەومىندى گىشتى پارىزراوۋە، تەنانەت گەللى جار، كىردارى توپكارىيەكە، بەرژەومىندى مردوۋەكەيشى واتيادا، وەك ئەوۋە بوختانى بۇ كراوۋە، كىردارى توپكارىيەكە دەرى دەخا كە ئەو بوختە درۆيە.

ھ- شكاندىنى كىلى گۈر، كەشەرە مۆلەتى ئەوۋى نەداوۋە.

۷- شەرم كىردن لەمردوۋ، مەۋقە كە دەچى بۇ گۈرستان، دەبى بەرگىتى بەرپىزى شەرى بېۋىشى، وادانى، كە مردوۋەكان دەيىپىنن. جەزەمتى عانىشە، كە ھاوسەرى پىغەمبەر بوو، وەكچى ئەبۇبىكرى سەدىق بوو، دەفەرمۇي: (كاتى عومەرى كورى خەطاب لەگەل پىغەمبەر و ئەبۇبىكرىدا، لەھۇدەكەي مىندا نىزرا، ئىتر بەبى پۇشىنى تەواۋى جەلكانم نەچووم بۇ سەردانىيان).

بۆيە عانىشە بەرگى تەواۋى پۇشىوۋە، چۈنكە عومەر بىيانىيە، ئەو شەرمەي لەبىيانى دەكرى لەخۇيى ناكىرى.

دىيارە مەبەست لەبەرگى شەرى، ھەم بەرگى پىاوە ھەم بەرگى ژنە،
 ھەرامە بۇ پىا، كە دەچى بۇ سەردانى گۆرستان، ساعەتى ئالتوونى لەدەستدا
 بى، يان بەرگى ئاورىشمى لەبەردا بى، يان مرؤف بە بەرگى بووك و زاواوە بچى
 بۆسەر گۆرې مردووى خۆى!

۶۰- دروست كردنى چەترو ھۆدەو مزگەوت، لەسەر گۆرې دروست نىيە،
 پىويستە لەسەر لايەنى دەسەلات شتى وا قەبوول نەكا، وە ئەگەر شتى وا
 رووى دا تىكى بدات، شتى وا بۇ خودى مردووگەيش ناباشە، لەوانەيە ببى
 بەھۆى نازار بۆى، لەشپووى كفى ھەرام و كفى ئاورىشم و مھايە.

۶۱- ھەلبەستنى گۆرې بەتەختەو بەردو بەقالى كۆنكرىتى، ئەگەر
 زىادەپەوى تيانەكرى، لەلای كۆمەلئ لە زانايانى مەزەبەكان دروستە،
 بەمەرجى بۇ ئەم جۆرە مەبەستە بى، لەبەر ئەو بە بى كە ھەلنەدرىتەووە
 مردووى ترى تىادا نەنيزرى، چونكە ھىشتا كەسوگارى دىن بۇ سەردانى.

۶۲- ئەم جۆرە شانەى دواوە بۇ گۆرې سوننەتن:

۱- لەپاش ناشتنى تەرمەكە و رېكخستنى گۆرەكە بەتەواوى كەمى ئاوى
 ئى بېرژىنرى، دەبى ئاوەكە پاك و سارد بى.

۲- وردە چەوى لەسەر دابنرى، بەلام سوتاندنى دارى عوودو بخوور
 لەسەر گۆرې زۆر ناباشە، چونكە ناگر نىشانەى دۆزەخە.

۳- دوو كىلى بۇ بكرى، يەكئ لەسەرىنى و يەكئ لەپاينى و واباشە بەرد
 بن.

۴- لەپاش ناشتن، ئەگەر كەمى گولاولىش لەگۆرەكە بدرى، بۇ رىزى
 فرىشتەكان، كارى دروستە، دەنا نا.

۵- رېزگرتنى گۆرې سوننەتە، سەردانىكارى وادابنى، كە دەچى بۆلای،
 لەكاتى زيانيدا.

۶- دروسته رېحانه و نيرگزو گول و گياى بۇنخۇشى تىرى تەر، لەسەر گۆر دابىرى، چونكە ھەتا تەراپىيان تىبابى، يادو زىكرى خودا دەكەن و بەوھ بارى مردووھكە سوووك دىمبى و گۆرەكەيان پى مووفەرك و فەردار دىمبى. ھەروەك دروستە، بۇ ھەمان مەبەست، رېحانە و نيرگزو گياو گول، لەسەر گۆر بنىژرى، يان دارو درەخت و نەمام لەپال گۆردا بنىژرىن، وەلەكاتى وادا، ھەرامە بردنى ئەو گول و دارو نەمامانەى كە لەسەر گۆر دانراون، يان نىژراون، ھەتا وشك دىمبى، بەلام دروستە بەرى دارى سەر گۆر بخورى، وەك بەرى دار توويى لەگۆرستان نىژرابى.

۷- له (إعانة الطالبين) دا دمفەرموى:

۱- كەسى بۇ باوك و دايكى خراپ بووبى، لەپاش مەرگيان، نزاى زۆريان بۇ بكا، خودا لىي خۇش دىمبى و بەرۆلەيەكى بەوفاو بەنەمەكدارى دادەنى بۆيان.

۲- سەردانى گۆر و اباشە لە رۆژى ھەينىدا بى، چونكە ھەركەسى لەرۆژى ھەينىدا، سەردانى گۆرى مردوو بكا، مردووھكە ئاگاي لىيەتى.

۳- ھەموو شەوى، گيانى مردوو دى بۇ ئاسمانى يەكەم و بەرابەر مائەكەى خۇي رادەوھەستى و داوا لەكەسوگارى دەكا، يەكە يەكە، كەيادى خىرى بكەن، نزاى باشى بۇ بكەن، خىرى بۇ بكەن، سكالاي حالى خۆيان دەكەن و پىيان دەللىن: رەحمىكەمان پى بكەن، خودا رەحمتان پى بكا، پىش ئەوھى كەئىوھىش بىن بۆلاى ئىمە.

۶۳- مردوو باش بى، يان خراپ بى، بەمەرچى لەسەر ئىسلامەتى مردبى و خۇي بە موسولمان دانابى، سوننەتە بەپىي حال ئەمانەى بۇ بكرى:

۱- ئىسقاتى بۇ بكرى.

۲- قوربانى بۇ بكرى.

۳- ھەج، يان ەمەرەى بۇ كرى.

۴- لەبۆنەکانا، خێرو حەسەناتی بۆ بکری.

۵- ھەمیشە ناوی بەباشە بیری.

۶- بەھیج جوړی، باسی خراپە ی نەکری، نەئین: لەوەلاتر برۆا،

ئارمەقخۆر بوو، یاقومارچی بوو، یادز بوو، یانویژنەکەر بوو، بەئکوو دەبی

وادابنن، کە ئەو مردوووە برامانە، یاخوشکی ئیمانیمانەو تووشی کێشەییەکی

گەورە بوو، ئەوئەندە دەتوانین رزگاری بکەین، وەک ئەو بلیین: لەخودا

بەزیاد بێ لەسەر ئیمان مردوو، یان دراوسێییەکی بیوی بوو، یان رۆژی

ھەینی، یامانگی رەمەزانی بەنسێب بوو، یا لەو گۆرستانە پیرۆزەدا نیژراوە

یاسو پاس بۆ خودا، مال و منالی باشی ھەیە، خێرو چاکە ی بۆ دەکەن،

رەحەمت لەو داناو زانیایە کە دەفەرموی:

(من لەباتی ئەوێ لەعەنتێ لەشەیتان بکەن، سالاواتێ لەدیاری

پێغەمبەر دەدم).

من دنیام لەوێ: کە ھەبە عەرەقخۆر بوو و لەسەر ئیمان مردوو،

ئەوئەندە خەلک لەپاش مەرگی، زەمیان کردوو، لەسەر عەرەقخواردن، ئەو

پاک بۆتەو و غەیبەتکەرەکانی تووش بوون!! وەک لە فەرموودەدا، لەپێناسە ی

موفلیسی ئۆمەتی پێغەمبەردا، باسی شتی واکراوە. بەمە دەئین:

(نوێژکەر کردی و ئارمەقخۆر بـردی!!)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۴- نامه‌ی زهکات

کِتَابُ الرِّكَاتِ

۶۲۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَ مُعَاذًا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِلَى الْيَمَنِ...} فَذَكَرَ الْحَدِيثَ، وَفِيهِ: {أَنَّ اللَّهَ قَدِ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ، تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ، فَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ.

{تجریدی بوخاری = مختصر صحیح البخاری = پوخته‌ی بوخاری/۲، لاپه‌ره: ۹۲، ط/۱، ژماره: ۶۶۶ = ۱۳۹۵، ۱۴۵۸، ۱۴۹۶، ۲۴۴۸، ۴۳۴۷، ۷۳۷۱، ۷۳۷۲ بوخاری. پوخته‌ی موسلیم = موخته‌صهری ص‌حیحی موسلیم/۲، ژماره: ۵۰۱ = ۱۲۱ شیخا = مسلم/۱۹}:

ئەم فەرموودمیە له‌پوخته‌ی موسلیم و پوخته‌ی بوخاری و ریاض الصالحین و تاجول ئوصولدا ئاوایه:

ئیبینو عەبباس (رمزای خودا له‌خۆی و له‌باوکی بی‌ت) فەرمووی: کاتێ پێغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەر بێ) مو‌عازی کو‌ری جە‌به‌لی نارد بۆ یە‌مه‌ن و کردی به‌سەرکار و مامۆستایان، له‌سەر ئەم شی‌وه‌یه فەرمانی پێ کردو پێی فەرموو:

(ئەوا تۆ دە‌جیت بۆ ناو گە‌لێک، کە ئەه‌لی کیتابن و خاوه‌نی نامه‌ن و، خاوه‌ن عیلم و زانستن و به‌شی خۆیان هۆشیارن، له‌بەر ئە‌وه به‌نه‌زا‌که‌ت گو‌فتو‌گو‌یان له‌گە‌لدا بکە، کاتێ دە‌جیتە ناویان له‌پێشدا دا‌ویان ئی بکە، کە‌شایه‌تی به‌دن: کە هەر خودا خودایه‌و خودای تر نییه‌و، من کە مو‌حه‌مه‌دی کو‌ری عە‌بدوللا‌م، پێغه‌مبە‌ری خودام، ئە‌وجا ئە‌گەر بۆ ئە‌مه به‌گو‌ییان کردی، ئە‌وا پێشیان بلێ: کە‌خودای گە‌وره — له‌هه‌موو شه‌وو رو‌ژێکا — پێنج نو‌یژی داناوه له‌سه‌ریان، جا ئە‌گەر بۆ ئە‌مه‌یش به‌گو‌ییان کردی، ئە‌وا

پێیان بلێ: کە خودای گەوره زەهکاتی داناوه له سهريان، کە له داراو دهوله مهندهکانیان و مرده گيرئ و دهریتهوه به نه داراو هه ژاره کانیان، جا نه گهر بۆ نه مهيش به گوێیان کردی نهوا نه کهیت بجیت نایابی سامان و ماله کانیان هه ئبرێری و له باتی زهکات وهری بگرئ، به لکوو مالی مامناومندی له باتی زهکات و مر بگره، وه خوشت له ناله و نرای سته ملیکراوان بپاریزه، چونکه ئاهونزوولهی سته مبار تیریکی کوشندهیهو، له گهڵ له کهوان دهرچوو، برستی سته مکار دهریو، هیچ شتن بهری ناگرئ، تاخوی دهگهیه نیته باره گای پهرومردگار!}. {ریاض/۱/۱۹۵، زنجیره: ۲۶، ژماره: ۲۰۸ + تاجول ئوصول به کوردی/۲، زنجیره: ۱، ژماره: ۱۱۷۵ لاپه ره: ۴ چاپی چواره م}.
(روونکردنه وه):

بۆ بابەتێ زهکات برهوانه نه م سه رچاوانه :

- ۱- تاجول ئوصول، بهرگی دووهم، لاپه ره: ۳، زنجیره: ۱ له ژماره: ۱۱۷۵ وههتا زنجیره: ۲۴، ژماره: ۱۲۹۴ وههتا لاپه ره: ۶۹.
- ۲- ریاض الصالحین/۳، زنجیره: ۲۱۶ لاپه ره: ۱۴۶ له ژماره: ۱۲۰۶ وههتا ژماره: ۱۲۱۴.
- ۳- فیهی ئاسان/۱، زنجیره: ۱۱۳ وههتا زنجیره: ۱۳۶ له لاپه ره: ۳۱۱ وههتا لاپه ره: ۳۵۲.
- ۴- تجریدی بوخاری به کوردی/۲، لاپه ره: ۹۲ له زنجیره: ۳۰ وههتا زنجیره: ۳۲، له ژماره: ۶۶۶ وههتا ژماره: ۷۲۷.
- ۵- بوختهی موسلیم به کوردی. زنجیره: ۳۸۹ وههتا زنجیره: ۵۷۰ له ژماره: ۵۰۱ وههتا ژماره: ۵۷۰.

۶۲۲- وَعَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَتَبَ لَهُ {هَذِهِ فَرِيضَةُ الصَّدَقَةِ الَّتِي فَرَضَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى

الْمُسْلِمِينَ، وَالَّتِي أَمَرَ اللَّهُ بِهَا رَسُولُهُ فِي أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ مِنَ الْإِبِلِ فَمَا ذُوئُهَا أَلْغَمَ فِي كُلِّ خَمْسٍ شَاةً، فَإِذَا بَلَغَتْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ إِلَى خَمْسٍ وَثَلَاثِينَ فَفِيهَا بِنْتُ مَخَاضٍ أُنْثَى فَإِنْ لَمْ تَكُنْ فَابْنُ لَبُونٍ ذَكَرٍ فَإِذَا بَلَغَتْ سِتًّا وَثَلَاثِينَ إِلَى خَمْسٍ وَأَرْبَعِينَ فَفِيهَا بِنْتُ لَبُونٍ أُنْثَى، فَإِذَا بَلَغَتْ سِتًّا وَأَرْبَعِينَ إِلَى سِتِّينَ فَفِيهَا حِقَّةٌ طُرُوقَةُ الْجَمَلِ فَإِذَا بَلَغَتْ وَاحِدَةً وَسِتِّينَ إِلَى خَمْسٍ وَسَبْعِينَ فَفِيهَا جَدْعَةٌ فَإِذَا بَلَغَتْ سِتًّا وَسَبْعِينَ إِلَى تِسْعِينَ فَفِيهَا بِنْتُ لَبُونٍ، فَإِذَا بَلَغَتْ إِحْدَى وَتِسْعِينَ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ فَفِيهَا حِقَّتَانِ طُرُوقَتَا الْجَمَلِ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ فَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بِنْتُ لَبُونٍ، وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةً، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ إِلَّا أَرْبَعٌ مِنَ الْإِبِلِ فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةٌ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا.

وَفِي صَدَقَةِ أَلْغَمٍ فِي سَائِمَتِهَا إِذَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ شَاةٍ شَاةً، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ إِلَى مِائَتَيْنِ فَفِيهَا شَاتَانِ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى مِائَتَيْنِ إِلَى ثَلَاثِمِائَةٍ فَفِيهَا ثَلَاثُ شِيَاهٍ فَإِذَا زَادَتْ عَلَى ثَلَاثِمِائَةٍ فَفِي كُلِّ مِائَةٍ شَاةً، فَإِذَا كَانَتْ سَائِمَةُ الرَّجُلِ نَاقِصَةً مِنْ أَرْبَعِينَ شَاةٍ شَاةً وَاحِدَةً فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةٌ، إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا.

وَلَا يُجْمَعُ بَيْنَ مُتَفَرِّقٍ وَلَا يُفَرَّقُ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ خَشْيَةَ الصَّدَقَةِ، وَمَا كَانَ مِنْ خَلِيطَيْنِ فَإِنَّهُمَا يَتَرَا جَعَانٍ بَيْنَهُمَا بِالسُّوِيَّةِ، وَلَا يُخْرَجُ فِي الصَّدَقَةِ هَرِمَةٌ وَلَا ذَاتُ عَوَارٍ، إِلَّا أَنْ يَشَاءَ الْمُصَدِّقُ، وَفِي الرِّقَّةِ فِي مِائَتِي دَرَاهِمٍ رُبْعُ الْعَشْرِ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ إِلَّا تِسْعِينَ وَمِائَةً فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةٌ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا، وَمَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ مِنَ الْإِبِلِ صَدَقَةٌ

الْجَدْعَةُ وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ جَدْعَةٌ وَعِنْدَهُ حِقَّةٌ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْحِقَّةُ، وَيَجْعَلُ مَعَهَا شَاتَيْنِ إِنْ اسْتَيْسَرَتْ لَهُ، أَوْ عِشْرِينَ دِرْهَمًا، وَمَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ صَدَقَةُ الْحِقَّةِ وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ الْحِقَّةُ، وَعِنْدَهُ الْجَدْعَةُ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْجَدْعَةُ، وَيُعْطِيهِ الْمُصَدِّقُ عِشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَاتَيْنِ { رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجریدی بخاری/۲، ژماره: ۶۹۴ = ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵ بخاری}:

پیشہوا ٹہنہسی کوری مالیک (رمزای خودای لی بی) فہرمووی:
ٹہبوبہگری صہدیق (رمزای خودای لی بی) لہکاتی جینشینی خویدا، کہ منی
کرد بہ سہرکاری سہر زہکاتی ولاتی بہحرمین و ناردمی بو ٹہوی، ٹہم
زہکاتنامہی نووسی بو، کہبہپی ٹہم یاساو دمستوورہ کہوا لہم
زہکاتنامہیہدا، زہکاتیان لی وەرگرم:

بہناوی یہزدانی بہخشنده و میہرمبان

ٹہمہ دمستوورو یاسای زہکاتدانی فہرزہ، کہ پیغہمبہر (دروودی خودای
لہسہر بی) بہفہرمانی خودای گہورہ دایناوہ لہسہر موسولمانان، جا ہہر
موسولمانی لہسہر ٹہم شیوہ ریکوپیکہ، داوای زہکاتی شہرعی لی کرا، ٹہوا با
بہسہر راستی بیدات، بہلام ہہرکہسی داوای زیاتری لی کرا، با زیادہکہ نہدات.
وشر لہپینج سہرہوہ ہہتا دہگاتہ بیست و چوار سہر، زہکاتہکہی بہمہر یان
بہبزن دہدری، مہرہکہ نیڑ بی، یان می بی، ہہروا بزئہکہ نیڑ بی یان می بی
دہبی، جا لہہموو پینج سہر وشری، مہری یان بزنی زہکاتی لی دہکہوی، لہ
دہ سہر وشر دوو بزن، یان دوو مہر، یان بزنیک و مہریکی زہکات لی دہکہوی،
یان لہپازدہ سہر وشر سی بزن، یان سی مہر، یان بزنیک و دوو مہر، یان
مہریک و دوو بزن، زہکاتی لی دہکہوی، لہبیست وشر چوار بزن، یان چوار
مہر، یان چوار سہر لہمہروبزنی لی دہکہوی.

دهبى مهري زهكات تهمهنى سالتىكى تهاو بى يازياتر بى، بزى دهبى
تهمهنى دوو سالى بى يا زياتر بى، نيريش دهبى، واتى؛ بهران و سابرين دمدرين
بهزهكاتدا، وه لهكهرتى نيوان دوو ژمارميش هيچ ناكهوى، كهرتى نيوان دوو
ژماره، وهك شەش و جهوت و ههشت و نو، كهوان لهنيوانى پينچ و دها، يان
يازده و دوازده و سيازده و چوارده، لهنيوانى ده و پازدهدا، ومههرودها
كهترهكانى ترى نيوان پازده و بيست و بيست و پينچ.

بهلام و شترهكان كهبوون به (٢٥) بيست و پينچ سهر ههتا دهبى بهسى و
پينچ سهر، گوپرهكه و شترىكى مينگهى يهك ساليان لى دمكهوى، نهگر
كهسيكىش گوپرهكه و شترى مينگهى يهك سالى نهبوو، بهلام پارينه
و شترىكى نيرهى دوو سالى ههبوو، نهوا نهوى لى ومردگيرى، وه كه بوون به
(٣٦) سى و شەش سهر، ههتا دهبى به چلو پينچ سهر، پارينه و شترىكى
دوو سالى مينگهكان زهكات لى دمكهوى.

وه كهبوون به (٤٦) چلو شەشه سهر ههتا دهبى به شەست سهر، نيونه
و شترىكى سى سالى بهركهئيان، زهكات لى دمكهوى.

وه كهبوون به (٦١) شەست و يهك سهر، ههتا دهبى به (٧٥) جهفتاو
پينچ سهر، و شترىكى مينگهى چوار ساليان زهكات لى دمكهوى.

وه كهبوون به (٧٦) جهفتاو شەش سهر، ههتا دهبى به نهوهده سهر (٢)
دوو پارينه و شترى مينگهى دوو سالانهيان زهكات لى دمكهوى.

وه كهبوون به (٩١) نهوهده و يهك سهر، ههتا دهبى به (١٢٠) سهده و بيست
سهر، دوو نيونه و شترى سى سالى بهركهئيان زهكات لى دمكهوى، بهلام كاتى له
(١٢٠) سهده و بيست سهر زياتر بوون، نهوا لهههموو چلو سهرى، پارينه
و شترىكى مينگهى دوو ساليان زهكات لى دمكهوى، وه لهههموو پهنجا سهرى،
نيونه و شترىكى سى سالى مينگهى بهركهئيان زهكات لى دمكهوى، وه

هەرکەسێ تەنیا چوار سەر و شتری هەبوو، ئەو زەمکاتیان ئی ناکەوئ، مەگەر خاومەنەکەیان بەئارمژووی خۆی، خەزبکا زەمکاتیان ئی بدا.

زەمکاتی مەرۆ بزنیش، کە بەدەمی خۆیان بلەومپین و بۆ دەرەو بەرین و بەلەومپێ کەژو دشت و دەر بژین و بەئالیک و ئالفی مالهووە نەژین، ئاوايە:

کەبوون بەچل سەر، هەتا دەبن بە سەدو بیست سەر، ئەوا مەرۆ، یابزنی، زەمکاتیان ئی دەکەوئ. وە کە لە سەدو بیست سەر، زۆرتر بوون، هەتا دەبن بەدووسەد سەر، ئەو دوو مەرۆ، یادوو بزن، یان مەرۆک و بزنیک، زەمکاتیان ئی دەکەوئ، وە کە لە دووسەد سەر، زۆرتر بوون، هەتا دەبن بەسێ سەد سەر، سێ مەرۆ، یاسێ بزن، یاسێ مەرۆ بزن، زەمکاتیان ئی دەکەوئ، وە ئەگەر لە سێ سەد سەر زیاتر بوون، ئەوا لەهەموو سەد سەرێ، مەرۆ، یابزنی، زەمکاتیان ئی دەکەوئ.

بەلام ئەگەر مەرۆ بزنی مەرۆفی، کە بەدەمی خۆیان لەدشت و دەر دەرەو مەرۆ، یەک سەر، یاسەرۆ زیاتر بوو، لەچل سەر کەمتر بوون، ئەو زەمکاتیان ئی ناکەوئ، مەگەر خاومەنەکانیان خۆی خەزبکا کە زەمکاتیان ئی بدا، نەمالی جیا کۆ دەرکێتەو، نەمالی کۆش جیا دەرکێتەو لەترسی زەمکات، وە هاوبەشانیشت لەناو خۆیان، بەرپکوپیک، کەم و زیادی دەرکێتەو بۆ یەکتری هەرکەسێ بەئەندازە بەشی خۆی لەسەرمايەکەدا، زەمکات دەدا. ئاژەلی پیری ددان لەدەما نەماو و ئاژەلی زەمەداری نەنگدار، نادرین بەزەمکات، هەرۆ سابرین و بەرانیشت، مەگەر بەئارمژووی زەمکاتەر خۆی. لەزیو چل یەک دەکەوئ، بەلام هەتا نەگاتە دووسەد دەرەم زەمکاتی ئی ناکەوئ، کە گەشتە دووسەد دەرەم پینچ دەرەم زەمکاتی ئی دەکەوئ، بەلام ئەگەر کەسێ، سەدو نەو دەرەمی زیوی هەبوو، ئەوا زەمکاتی ئی ناکەوئ، مەگەر خاومەنەکە خۆی ئارمژووی هەبێ. و مەهەرکەسێ زەمکاتی و شترەکانی دەرکێ و شترێکی مێی چوار سالە، واتە: ژمارە و شترەکانی لەشەست و یەک کەمتر نەبوو، وە لەحەفتاو

پینجیش زیاتر نه‌بوو، به‌لام وشتری میی چوارسائه‌ی نه‌بوو، به‌لکوو نیونه وشتری میچکه‌ی سئ سائه‌ی هه‌بوو، نه‌وا وشتریکی میی سئ سائه‌ی ئی ورمده‌گیری، له‌گه‌ل دوو مهر، یان له‌گه‌ل دوو بزندا، نه‌گهر مهر و بزنی هه‌بوو، یان له‌گه‌ل بیست درمی زیوی روتندا.

وهه‌رگه‌سی زه‌کاته‌که‌ی دمیکرده نیونه وشتریکی میچکه‌ی سئ سائه، به‌لام نه‌مه‌ی نه‌بوو، به‌لکوو پارینه وشتریکی میی چوار سائه‌ی هه‌بوو، نه‌وا نه‌وه‌ی ئی ورمده‌گیری، به‌لام زه‌کات و مرگرمکه، یابیست درم، یان دووسهر مهر، یان دووسهر بزنی سهرباقی ده‌داته‌وه‌! {تاج/۲، زنجیره: ۴، ژماره: ۱۱۹۴ + ۱۱۹۷ + زنجیره: ۵، ژماره: ۱۱۹۸ + زنجیره: ۶، ژماره: ۱۱۹۹} + {تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۶۹ + ژماره: ۶۹۴ بلارقم - ۱۴۵۰ بوخاری + ۶۹۴ بلارقم - ۱۴۵۱ + ژماره: ۶۹۷ - ۱۴۵۴ بوخاری + ژماره: ۶۹۸ - ۱۴۵۵ بوخاری}.

(روونکردنه‌وه):

۱- نه‌م فهرموودمییه، بوخاری (ره‌حه‌تی خودای ئی بئ) به‌چه‌ند پارچه‌یی گێراویه‌ته‌وه، که‌دانه‌ری نه‌م (بلوغ المرام)ه، هه‌موویانی له‌م شوینه‌دا کۆکردۆته‌وه، وه‌ک له‌ هیماو ژماره‌کانی پیشه‌وه دمرده‌که‌وی.

۲- نه‌وه‌ی که‌ دمفه‌رموی: (نه‌ مائی جیا کۆده‌کریته‌وه‌و، نه‌مائی کۆش جیا دمکریته‌وه‌ له‌ترسی زه‌کات).

آ- نموونه‌ی مائی جیا له‌ترسی زه‌کات کۆبکریته‌وه‌ ئاواپه: (سئ که‌س هه‌رکه‌سه‌یان چل سهر مه‌ریان هه‌یه، که‌ کۆی مه‌ره‌کان ده‌کاته‌ سه‌دو بیست سهر، نه‌گهر جیا جیا بن، سئ سهریان ئی ده‌که‌وی، به‌لام نه‌وان بئین هه‌رسئ رانه‌که‌ تیکه‌ل بکه‌ن، نه‌وسا هه‌مووی ده‌کاته‌ سه‌دو بیست سهر، یه‌ک سهر زه‌کاتیان ئی ده‌که‌وی، به‌م فیله‌ شه‌رعانه، دووسهر قازانج ده‌که‌ن).

ب- نموونه‌ی مائی کۆیش له‌ترسی زه‌کات جیا بکریته‌وه‌، ئاواپه: (دوو که‌س یه‌کی سه‌دو یه‌ک سهر مه‌ریان هه‌یه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی مه‌ره‌کان تیکه‌لن،

دمكهنه (١٠١ + ١٠١ = ٢٠٢) دووسه دو دوو سهر، دهی له دووسه دو دووسهر، سی مهړ زهکات دمکهوئ، نهوان دین جیا جیان دمکهنه وه، ههریه کی (١٠١) سه دو یهک مهړیان ههیه، کهواته ههریه کهی مهړئ زهکاتیان دمکهوئ، بهم فیله شهرعانه، بههردووکیان مهړئ قازانچ دمکهن).

٦٢٣- وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَأْخُذَ مِنْ كُلِّ ثَلَاثِينَ بَقْرَةً تَبِيعًا أَوْ تَبِيعَةً، وَمِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ مُسِنَّةً، وَمِنْ كُلِّ خَالِمٍ دِينَارًا أَوْ عَدْلَهُ مُعَافِرٌ } رَوَاهُ الْخُمْسَةُ، وَاللَّفْظُ لِأَحْمَدَ، وَحَسَنَةُ التِّرْمِذِيِّ وَأَشَارَ إِلَى اخْتِلَافٍ فِي وَصْلِهِ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ.

{أحمد: ٢٣٠/٥ رقم: ٢٢٣٦٣. أبوداود: ١٥٧٦ ترمذی: ٦٢٣ نسائی فی الكبرى: ٢٢٤٢. ابن ماجه: ١٨٠٣، ابن حبان: ٤٨٨٦. حاکم ٣٩٨/١}:

موعازی کوړی جه بهل (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: پیغه مبهړ (دروودی خودای له سهر بی) کاتئ منی نارد بو یه مهن و کردمى به میرو فهرمانه وای سهر نهوئ، فهرمانی پیم کرد: که له هه موو (٣٠) سى سهر رمشه ولاخی، گویره که نیرمیه که یا گویره که میچکه یه که زهکات و مربگرم، وه له هه موو چل سهرئ، نیونیک زهکات و مربگرم، وه له هه موو که سیکى ناموسولمان، که سه رانه بدا، سالی دینارئ زیړی ئی و مربگرم، به مهرجی ره سیده (بالغ) بووبئ، یان بایى دینارئ زیړ، جلوبه رگی مه عافیری ئی و مربگرم). {تاج/٢، زنجیره: ٤، ژماره: ١١٩٥ چاپی چواره م}.

(روونکردنه وه):

١- نهو گویره کهی دهست دمدا بو زهکات دمبی سالیکی ته واک کردبئ و پئی نابیته سالی دووهمی ته مهنی، له مهدا جیا وازی نییه له نیوانی گویره کهی نیرو گویره کهی مینگه دا.

٢- مه بهست له نیون، له شوینه دا، نیون مانگایه، که دوو سالی ته واک کردبئ و پئی نابیته سالی سییه می ته مهنی.

۳- مه‌عافیری جۆره شائیکی تایبه‌تی به‌نرخ بووه، هۆزێ له‌یه‌مه‌ن نه‌و جۆره شائیهی دروست کردووه، که‌ناویان (مه‌عافی) بووه، و‌مشائیه‌که به‌ناوی نه‌و هۆزه‌وه ناوی دهرکردووه، وه‌ك چۆن له‌ولاتی کوردیه‌واری خۆمان ده‌لێن: کلاشی هه‌ورامی، یان قالی کاشانی، یان فاسۆنی له‌ندنی!

۴- ئهم فهرمووده‌یه ته‌رمه‌زی به‌حه‌سه‌نی داناوه، وه ئاماژه‌ی بۆ نه‌ومیش کردووه، که راجیایی له‌وه‌دا هه‌یه: که ئایا ئهم فهرمووده‌یه موته‌صیلی مه‌رفووعه، یامورسه‌له، چونکه ئهم فهرمووده‌یه، به‌م دوو شیویه دمیگیرنه‌وه.

۱- ریاویه‌تی ئیرسال ئاوايه: ئه‌عه‌ش له‌ئهبو وائيله‌وه، له‌مه‌سرووقه‌وه، مه‌سرووق ده‌فه‌رموی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) مو‌عازی نارد بۆ یه‌مه‌ن.... تا‌کو‌تایی فه‌رمووده‌که. ته‌رمه‌زی گیرانه‌وه‌ی ئیرسالی به‌لاوه سه‌نگین تره‌.

۲- ریاویه‌تی موته‌صیلی مه‌رفووع، ئاوايه: ئه‌عه‌ش له‌ئهبو وائيله‌وه له مه‌سرووقه‌وه، له‌مو‌عازی کورێ جه‌به‌له‌وه، مو‌عاز فه‌رمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) کاتی منی نارد..... تا دوا‌یی فه‌رمووده‌که (بۆیه ئهم گیرانه‌وه‌یه مه‌رجووحه، له‌لای ته‌رمه‌زی چونکه مه‌سرووق که‌تابیعییه، مو‌عازی نه‌بیینیوه.

۶۲۴- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { تَتَّخِذُ صَدَقَاتُ الْمُسْلِمِينَ عَلَى مِثْلِهِمْ } رَوَاهُ أَحْمَدُ. {صحيح الجامع: ۲۹۰۴} وَلَأَبَى دَاوُدَ: (لَا تَتَّخِذُ صَدَقَاتَهُمْ إِلَّا فِي دُورِهِمْ). {صحيح الجامع: ۷۴۸۴. أبوداود: ۱۵۹۱}:

عه‌مری کورێ شو‌عه‌یب له‌باوکیه‌وه، له‌باپیری‌ه‌وه، فه‌رمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) فه‌رمووی: (باشترین جی‌گه‌و شو‌ین که موسو‌ل‌مانان، زه‌کاتی مال‌ات و ئا‌زه‌له‌کانیان بده‌ن به‌زه‌کات کۆکه‌ره‌وه‌کانی

دهولته تي ئيسلام، ناوخورگه ي نازدهله كانيانه و نهو جيگايانه يه، له چه و روبرو جوگه و بير، كه مالات و نازدهل دميرين بؤ سهريان بؤ ناو خواردينه وه). مه بهست له م فهرموودميه، له م گيرانه وه ي نه بو داوودا، دمردكه وي كه ناوايه: عه مري كوري شوعه يب له باوكيه وه، له بابيره وه (رمزاي خودا له خوي و له باوكي و له بابيري بي) له پيغه مبهري خودا وه (دروودي خوداي له سه ر بي) دمفه رموي: (نازدهل و مالات نابرين بؤلاي زمكات كؤكه ره وه، تابه شه زمكاتي ئي جيا بكا ته وه، به لكو و هه موو كه سي، زمكات كه ي له مالي خوي ا و مرده گيري ا).

{ تاج/۲، لاپه ره: ۴۲، زنجيره: ۱۷، ژماره: ۱۲۴۰ ج/۴ = چاپي چواره م }.

۶۲۵- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَبْدِهِ وَلَا فِي فَرَسِهِ صَدَقَةٌ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{ تجريدي بوخاري/۲/۱۲۵، ژماره: ۷۰۲ = ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، بوخاري.

أبو داود: زكاة: ۱۵۹۴، ۱۵۹۵. بوخته ي موسليم ژماره: ۵۰۴ = ۲۲۷۰ شيحا =

مسلم ۹۸۲. ترمذي زكاة: ۶۲۸. نسائي زكاة: ۲۴۶۶. ابن ماجه زكاة: ۱۸۱۲.

تحفة الأشراف: ۱۴۱۵۳ }:

نه بو هورميره (رمزاي خوداي ئي بي) فهرمووي: خو شه ويست (دروودي خوداي له سه ر بي) دمفه رموي: (موسولمان له م دوو شته يدا، زمكاتي له سه ر نيه: له كؤيله يداو، له ولاخي به رزميدا).

واته: ماين و نه سپو كؤيله، ژن بي، ياپياو، كه سامان و مالي كه سي بن،

به مه رجئ مالي بازارگاني نه بن، زمكاتيان ئي ناكه وي.

له گيرانه وه ي ژماره: (۲۲۷۴) ي موسليم/شيحادا:

نه بو هورميره (رمزاي خوداي ئي بي) دمفه رموي: پيغه مبه ر (دروودي

خوداي له سه ر بي) دمفه رموي: (بيجگه له سه ر فيتره، به نده (واته: كؤيله

زمكاتي تري ئي ناكه وي). { تاج/۲، زنجيره: ۳، ژماره: ۱۱۹۱ - موسليم/نه حمد }.

۶۲۶- وَعَنْ يَهْزُ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { فِي كُلِّ سَائِمَةٍ إِبِلٌ: فِي أَرْبَعِينَ بَنْتُ لُبُونٍ، لَا تُفَرِّقُ إِبِلٌ عَنْ حِسَابِهَا، مَنْ أَعْطَاهَا مُتَعَجِّرًا بِهَا فَلَهُ أَجْرُهُ، وَمَنْ مَنَعَهَا فَإِنَّا آخِذُوهَا وَشَطْرَ مَالِهِ، عَزْمَةٌ مِنْ عَزَمَاتِ رَبِّنَا، لَا يَحِلُّ لَالٍ مُحَمَّدٍ مِنْهَا شَيْءٌ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو ذَاوُدَ، وَالتَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ، وَعَلَّقَ الشَّافِعِيُّ الْقَوْلَ بِهِ عَلَى ثُبُوتِهِ.

{ حسن، صحيح الجامع: ۴۲۶۵. أحمد رقم: ۲۰۰۳۰. أبو داود رقم: ۱۵۷۵.

نسائی رقم: ۲۴۴۹. حاکم رقم: ۱۴۴۸ }:

بههزی کوری حهکیم لهباوکیهوه، لهبابیریهوه (رمزای خودا لهخوی و لهباوکی و لهبابیری بی) له پیغه مبهروهوه (دروودی خودای لهسهر بی) دمفه رموی: (لههه موو چل سهر و شتری که بهدهمی خویان له لهومری دمشت و دمر بله و مرپن، گوپرمکه و شتریکی دوو سالی میچکه یان، زمکات لی دمکهوی، وه و شتر لهبابه تی خوی جیاناگریته وه، وهک لهپیشه وه له ژماره: (۶۲۲) دا رپوشت، که نه مالی جیا کۆدمگریته وه و نه مالی کۆش جیا دمگریته وه له ترسی زمکات، یان مبهست نه مبهیه که نابی پیر به جیا و گهنج به جیا و له پ به جیا و قه له و به جیا بزمیری، به لک وو ده بی رانه که سهر جه م پیکه وه بزمیری و زمکاته کهی له ناو نچی نازده لکان بدری. نه و جا خوشه ویست (دروودی خودای لهسهر بی) فه رمووی: (جا ههر که سی به ته مای پاداشی باشی لای خودای گه و ره، زمکاته کهی بدات، نه و ا به پاداشی چاکی خوی دهگا، وه نه وهی که بیه وی که نهیدا، نه و ا نیمه، خواه نا خواه، زمکاته کهی لی دستینین، له گهل زیاده دا، واته: زمکاته کهی به زیاده وه لی دستینین، ههتا ته می خوار بی، زمکات فه رززی که له فه رزه کانی خودا، وه خودای گه و ره و سهر و مر خوی دایناوه، نه و منده ههیه له زمکاتدا، بهشی خزمان و که سوکاری موحه مدهی پیوه نییه و زمکات بۆ نه و ان دروست نییه).

ئىمامى ئەحمەدو ئەبوداودو نەسائى و حاكم گىراويا نەتەو، حاكم بەدروستى داناو، شافىعى سەبارت بەم فەرموودىيە دەفەرموئى: لەناو زاناياندا، ئەم فەرموودىيە، نەسەلاو، خۆئەگەر سەلا، ئەوا ئىمەيش رامن لەسەريەتى.

(روونکردنەو):

بەهزى كورى حەكىمى كورى موعاوييەى كورى خىندە القشبرى، بەهز تابىعيە، هەندى ئىحتىياج بە بەهز دەكەن، هەندى زانای تر ئىحتىياجى پى ناكەن، دەللىن: چونكە فەرموودەكانى دەنووسىيەو، هەندى تر لەبەر ئەو دلىيانىن لە فەرموودەكانى، گوايە يارى شەطرەنجى كردوو، وا پى دەجى كە حەكىم و موعاوييە، هەردووكان هاوئى پىغەمبەر بوون.

۶۲۷- وَعَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِذَا كَانَتْ لَكَ مِائَتَا دِرْهَمٍ - وَحَالَ عَلَيْهَا الْحَوْلُ - فَفِيهَا خُمْسَةٌ دَرَاهِمٍ، وَلَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ حَتَّى يَكُونَ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا، وَحَالَ عَلَيْهَا الْحَوْلُ، فَفِيهَا نِصْفُ دِينَارٍ، فَمَا زَادَ فَجِسَابُ ذَلِكَ، وَلَيْسَ فِي مَالٍ زَكَاةٌ حَتَّى يَحُولَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَهُوَ حَسَنٌ، وَقَدْ اخْتَلَفَ فِي رَفْعِهِ.

{صحيح، سنن أبي داود: ۱۵۷۳}:

پیشەوا عەلى كورى ئەبو طاليب (رمزى خودای لى بى) دەفەرموئى: پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) دەفەرموئى: (زىو هەتا نەگاتە دووسەد درەمى زىوین، كە لەسەردەمى پىغەمبەردا، باو بوو و ئەو جۆرە دراوە زىوینەى سەودا و مامەئەى پى كراو، هەتا نەگاتە دووسەد درەم، زەكاتى لى ناكەوئى، جا ئەگەر تۆ دووسەد درەمەت هەبوو، وەخەرجت نەكردن هەتا سالىان بەسەردا هاتەو، ئەوسا پىنج درەم زەكاتيان لى دەكەوئى، زىرپىش هەتا نەگاتە بىست دینارى زىرو سالىان بەسەردا تى نەپەرى، زەكاتيان لى ناكەوئى،

نەوسا كە زېږه كە بوو به بېست دینارو سالیان به سهردا هاتهوه، نیو دینار
زه کاتیان ئی ده کهوئ، وه نه وشی له مه زیاتر بوو، له زېږو زیو، که م بی، یان
زور بی، بهم پیودانه یه زه کاته که ی دمرئ). {تاج/ ۲، زنجیره: ۹، ژماره: ۱۲۱۳
چاپی چوارم - نه بودا وود گیراویه ته وه و بوخاری به هه رموو دمه یه کی
دروستی داناوه}.

(روونکردنه وه):

آ- کورت و پوخت: زه کاتی زېږو زیو چل یه که، هه روا زه کاتی پوول و
پاره ی تر به هه ر ناوی که وه بی، وه ک: دینارو دۆلارو جو نه یه و تمه ن و لیره،
و دمه رچی پیویست بوونی زه کات له زېږو زیوو پاره دا، نه م دوو مه رجه یه،
مه رچی یه که م:

۱- نه گه ر زیو بوو کاتی زه کاتی ئی ده کهوئ، که نه ندازه که ی له دووسه د
دره م که متر نه بی.

۲- نه گه ر زېږ بوو، نه ندازه که ی له بېست مسقال که متر نه بی.

۳- نه گه ر پاره بوو، بای دووسه د دره م زیو بی، یان بای بېست مسقال
نالتوون بی.

مه رچی دووه م:

آ- نه م نه ندازه مه، یان زیاتر له م نه ندازه مه، له م سی شته، کاتی زه کاتی
ئی ده کهوئ، که له لای خاونه که ی سالی به سهردا بیته وه و دوانزه مانگی
هه یقی به سهردا تیپه ری.

ب- نه م سی شته هه رکه گه یشتنه راده ی زه کات، ئیتر که م بن یان زور
بن، چل یه کیان ئی ده کهوئ، چاوپۆشی له که رتیان ناکرئ.

ج- نه وه ی که له کو تایی هه رموو دمه که وه، دمه رموی: (هه ر مائی، له لای
خاونه که ی سالی به سهردا تیپه په ری، زه کاتی ئی ناکه وئ).

ئەمە تەخسەس کراوە، بەزەمکاتی دانەویژە و میوهات، چونکە ئەمانە لەسەر خەرمانەکهیان زەمکاتیان ئی دەرەمکری.

د- دانەر حافیظی عەسقەلانی (رەحمەتی خودای ئی بێ) دەرەموی: ئەبوداود ئەم فەرموودەیە دەرەیناوە، هەر و دەرەموی: فەرموودمەکی حەسەنە، بەلام راجیایی لەویدا هەیە: کە ئایا ئەمە مەرغووعە و بەرزەو کراوە بۆ پێغەمبەر، یامە و قووعە و لەسەر عەلی کوری ئەبو طالیب و رشتەکی لەسەر عەلی و مستاوە و عەلی کە ئەم فەرموودمەکی گێراوەتەو، نەبەرەموی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەرەموی: (زیو هەتا نەگاتە دووسەد....) هەتا کۆتایی فەرموودمەکی، بەلکوو عەلی خۆی فەرموویەتی: (زیو هەتا نەگاتە دوو سەد....) هەتا کۆتایی.

۶۲۸- وَلِلرَّامِذِي عَنْ ابْنِ عُمَرَ: {مَنْ اسْتَفَادَ مَالًا، فَلَا زَكَاةَ عَلَيْهِ حَتَّى يَحُولَ الْحَوْلُ} وَالرَّاجِحُ وَقْفُهُ.
{صحيح موقوفاً، سنن الرمذی: ۶۳۲، ۶۳۱}:

لەتاجول ئوصولا مەرغووعە و بەرزەو کراوە و دەرەموی:

ئیبینو عومەر (رەزای خودایان ئی بێ) دەرەموی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەرەموی: (هەرکەسێ مالتیکی دەستکەوت، زەمکاتی لەسەر نییە و ئەو سامانە زەمکاتی ئی ناکەوێ، هەتا لەلای خاوەنەکی، سالتیکی بەسەردا تی نەبەرێ، ئەوسا زەمکاتی ئی دەرەموی). {تاج/۲، لاپەرە: ۲۵، زنجیرە: ۶، ژمارە: ۱۲۰۵ چاپی چوارەم}.

دانەر ماموستا عەسقەلانی (رەحمەتی خودای ئی بێ) دەرەموی: ئەم فەرموودمە، بەدوو شیوە دەرەینراوە، بەمەرغووعی و بەمەرغووفی لەسەر ئیبینو عومەر، گوتهی سەنگین و بەهێز ئەومە کە مەرغووف بێ لەسەر ئیبینو عومەر، ئەوەک مەرغووف بێ بۆسەر پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ).

٦٢٩- وَعَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {لَيْسَ فِي الْبَقَرِ الْعَوَامِلِ صَدَقَةٌ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالدَّارَقُطْنِيُّ، وَالرَّاجِحُ وَقَفَهُ أَيْضًا.

{صحيح سنن أبي داود: ١٥٧٢، بيهقي رقم: ٧١٩٨. نسائي رقم: ٢٤٧٧} :

لهتاجا ئاوايه، بۆ بههرى پتر راگويزى دهكهم:

پيغهمبهر (دروودى خوداي لهسهر بى) دمفهرموئ: (لهوشتر و

رهمشهولاخى بارى و جووتى و نيشكه، زهكات ناكهوى). (شافيعى - الأم)

بهلام گيپرانهمكهى ئيره ئاوايه:

عهلى (رمزاي خوداي لى بى) دمفهرموئ: لههمشهولاخى بارى و جووتى و

نيشكه، زهكات ناكهوى). {تاج/٢، زنجيره: ٦، ژماره: ١٢٠٣ لاپهره: ٢٥ چاپى

چوارهم}.

(روونكردهوه):

دانهر دمفهرموئ: گوتهى سهنگين نهوميه كه ئهم فهرموودميهيش

مهوقووف بى و مهرفوع نهبى. واته: وهك چون راي سهنگين نهوه بوو كه

فهرموودهى ژماره (٦٢٨) گوتهى ئيبنو عومهر بى و فهرمايشتى پيغهمبهر

نهبى، سهبارمت بهم فهرموودميهيش، كه بهمهرفووعى و مهوقووفى

گيپدراوتهوه، گوتهى هيژدار نهوميه كهئهمميهيش مهرفووع نهبى و قسهى

ئيمامى عهلى بى و مهوقووف بى لهسهر عهلى.

ئهمميش كه فهرموودهى مهوقووف لهسهر هاوهلى پيغهمبهر حوكم و

برپارى مهرفووعى ههيه، باسى دوورو دريژد، ليژدها تهنها نهومنده دهليين:

ئهو شتهى كه بهموقوفى ريوايهت و گيپرانهم دهكرى، ئهگهر مهوداي

ئيجتیهادی عهقلى و هوڤكارى تيابوو، ئهوه مهرفوع نيهه و گوتهووراي

خاومنهكهيهتى، بهلام ئهگهر مهوداي عهقلىكارى و كوڤشكارى و ئيجتیهادی تيا

نهبوو، بهواتاي ئهوه هوڤ و ژيرى مروڤ بهى بهشتى وا نابا، ئهوه ئهو شته

باسکراوه، حوکمو برپاری مهر فوع و بهرزه و ده کراوی ههیه، بۆلای پیڅه مبه ر خوی (دروودی خودای له سهر بی).

۶۳۰- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ "عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو" أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ وَلِيَ يَتِيمًا لَهُ مَالٌ، فَلْيَتَّحِزْ لَهُ، وَلَا يَتْرُكْهُ حَتَّى تَأْكُلَهُ الصَّدَقَةُ} رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَالدَّارَقُطْنِيُّ، وَإِسْنَادُهُ ضَعِيفٌ. وَلَهُ شَاهِدٌ مُرْسَلٌ عِنْدَ الشَّافِعِيِّ.

{ضعیف الجامع: ۲۱۷۹. ترمذی رقم: ۶۴۱. بیهقی رقم: ۷۱۳۱. دار قطنی ۱۰۹/۲. مسند الشافعی ص ۹۲}:

عومری کورپی شوعه یبی کورپی موحه ممدی کورپی عهبدوللای کورپی عهمری کورپی عاص، له شوعه یبی باوکیه وه، شوعه یب له بابیره دی خۆیه وه، که عهبدوللای کورپی عهمره، فهرمووی: پیڅه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) جاری وتاری ددها بو مهردوم، فهرمووی: (ناگاداربن، ههرکه سی بووبه سهر پهرشتی هه تیوی، نه وه هه تیوه مالی هه بوو، با مامه له وه سه ودا ی پیوه بکا، تا نه وه ماله نه شو نما بکا، وه هه روا به بی خستنه گهر، نه یه یلایته وه، تا بهر مبه ره زمکات ته واوی بکات). {تاج/۲، زنجیره: ۱۲، ژماره: ۱۲۲۴ لاپه ره: ۳۳ - تهرمه زی/شافعی/داره قطنی - سند ضعیف}.

دانه ر (رحمه تی خودای لی بی) دمه ره موئی: نه م فهرمو ودمیه شاهیدی کی ههیه، حه دیتی کی مورسه له، شافعی گپراویه ته وه، نه مه یش نه وه شاهیده مورسه له یه:

{إِتَّقُوا فِي أَمْوَالِ الْيَتَامَى لَا تَأْكُلْهُ الصَّدَقَةُ}:

یوسفی کورپی ماهیک که تابعی بوو، دمه ره موئی: پیڅه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) فهرمو ویه تی: (بازرگانی و سه ودا و مامه له به مالی هه تیوموه بکه ن، دمه بهر مبه ره زمکات ته واوی دهکات). {مُسْنَدُ الشَّافِعِيِّ}.

۶۳۱- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَتَاهُ قَوْمٌ بِصَدَقَتِهِمْ قَالَ: "اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِمْ"} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۲۷۰ = ۱۴۹۷، ۴۱۶۶، ۶۲۳۲، ۶۳۵۹
بوخاری. بوختهی موسلیم ۵۱۰ = ۲۴۸۹ شیخا = ۱۰۷۸ = ترقیم محمد فؤاد
عبدالباقی: }

عبدالوللای کوری ئه‌بو ئه‌وفا (رمزای خودا له‌خۆی و له‌باوکی بئ)
که‌خۆی و باوکی هاوئلی پیغه‌مبهر بوون، ده‌فه‌رموی: دمستووری پیغه‌مبهر
(دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) وابوو، که‌که‌سی زمکاتی خۆی ده‌هینا بۆی،
ده‌یفه‌رموو: { "اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي فَلَانٍ }:

خودایه! رحمه‌ت و سۆزو میهره‌بانی خۆت برپێژه، به‌سه‌ر که‌سوکاری
فیساره‌که‌سدا) و مناوی که‌سه‌که‌ی ده‌هینا.

باوکیشم که‌زمکاته‌که‌ی خۆی بۆ برد، پیغه‌مبهر (دروودی خودای
له‌سه‌ر بئ) هه‌مان نزای بۆی کردو فه‌رمووی: { "اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي
أَوْفَى }:

خودایه! رحمه‌ت و سۆزو میهره‌بانی خۆت، برپێژه به‌سه‌ر بنه‌ماله‌ی
ئه‌بو ئه‌وفا. { تاج/۲/۴۲، زنجیره: ۱۷، ژماره: ۱۲۴۱ - ش/د/ن = شه‌یخان و ئه‌بو
داوود و نه‌سائی }.

۶۳۲- وَعَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ الْعَبَّاسَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي تَعْجِيلِ صَدَقَتِهِ قَبْلَ أَنْ تَحِلَّ، فَرَخَّصَ لَهُ فِي ذَلِكَ} رَوَاهُ
الترمذی، وَالْحَاكِمُ.

{حسن، سنن ابی داود رقم: ۱۶۲۴. ترمذی رقم: ۶۷۸. حاکم ۳/۳۷۵ رقم:

: {۵۴۳۱

عهلی کوری نه بو تالیب (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: عه‌بباسی
مامهی من و پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) له پیغه‌مبه‌ری پرسى
(دروودی خودای له‌سهر بی) نایا دروسته زه‌کات دمر بکه‌م پیش نه‌وه‌ی که‌کاتی
خوی بیت؟ پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهر بی) ریگهی نه‌وه‌ی پیدا،
که‌دروسته، زه‌کات به‌رله‌وه‌ی کاتی بی، بدرئ و پیش بخری.

له‌گیرانه‌وه‌یه‌کی تاجا:

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) به‌عومه‌ری فهرموو: (له‌پاره‌وه
زه‌کاتی نه‌مسالمان له‌عه‌بباس و مرگرتوو).

۶۳۳- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَيْسَ فِيمَا دُونَ خُمْسٍ أَوَاقٍ مِنَ الْوَرَقِ صَدَقَةٌ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ
خُمْسٍ دُرٌّ مِنَ الْإِبِلِ صَدَقَةٌ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خُمْسَةِ أَوْسُقٍ مِنَ التَّمْرِ صَدَقَةٌ} رَوَاهُ
مُسْلِمٌ.

{بوخته‌ی موسلیم ۵۰۲ = ۲۲۶۵ مسلم/شیخا = مسلم ۹۸۰. تجرید/۲
لا‌په‌ره: ۱۰۰، ژماره: ۶۷۲ = ۱۴۰۵، ۱۴۴۷، ۱۴۵۹، ۱۴۸۴ بو‌خاری.
أبوداود. زکاة: ۱۵۵۸. ترمذی. زکاة: ۶۲۶. نسائی. زکاة: ۲۴۴۵. تحفة
الأشراف/۲: ۴۴۰}

جابیری کوری عه‌بدوللا (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه‌مبه‌ر
(دروودی خودای له‌سهر بی) فهرمووی: (زیو له‌پینج ئوقیه که‌متر بی زه‌کاتی
ناکه‌وی، پینج ئوقیه ده‌کاته دووسه‌د دره‌م، ژماره‌ی وشتریش له‌پینج وشتر
که‌متر بی، زه‌کاتی لی ناکه‌وی، دانه‌ویل‌ه‌و خورما له‌پینج ویسق که‌متر بی،
زه‌کاتی لی ناکه‌وی). {تاج/۲، زنجیره: ۷، ژماره: ۱۲۰۶ چاپی چواره‌م لا‌په‌ره:
۲۶}. ئوقیه: چل دره‌می زیوی ساغه به‌کیشانه، ئیتر سکه‌و دراو بی، یازیوی
خشل، یا‌خاوبی، جیاوازی نییه.

۶۳۴- وَلَهُ مِنْ حَدِيثِ أَبِي سَعِيدٍ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {لَيْسَ فِيمَا ذُوْن خَمْسَةِ أَوْسَاقٍ مِنْ تَمْرٍ وَلَا حَبِّ صَدَقَةٍ}. وَأَصْلُ حَدِيثِ أَبِي سَعِيدٍ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.
{پوخته‌ی موسلیم/۵۰۲ + شیخا ۲۲۶۴. تجرید/۲ ژماره: ۶۷۲}:

نیمامی موسلیم (رحمه‌تی خودای لی بی) له نه‌بوسه‌عیدی خودریه‌وه
(رمزای خودای لی بی) پیڅه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ده‌فه‌رموی:
(خورماو دانه‌وېله له‌پینج ومسق که‌متربی، زه‌کاتی لی ناکه‌وئ)
(روونکرده‌وه):

۱- پینج ومسق ده‌کاته سه‌د صاع، به‌پیوانه‌ی کورده‌واری ده‌کاته نزیکه‌ی
چل و پینج ته‌نه‌که. واته: ومسقی ده‌کاته: بیست صاع.
۲- دره‌می شه‌ش دانقه، ده دره‌م جه‌وت مسقائه، که‌واته: دووسه‌د دره‌م،
ده‌کاته: سه‌دو چل مسقال.

۶۳۵- وَعَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ وَالْأَعْيُونُ، أَوْ كَانَ عَثَرِيًّا: الْعُشْرُ، وَفِيمَا سُقِيَ بِالنَّضْحِ: نِصْفُ الْعُشْرِ}. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ. وَلِأَبِي دَاوُدَ: {أَوْ كَانَ بَغْلًا: الْعُشْرُ، وَفِيمَا سُقِيَ بِالسَّوَانِي أَوْ النَّضْحِ: نِصْفُ الْعُشْرِ}.
{پوخته‌ی بوخاری = تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۷۱۴ = ۱۴۸۳ بوخاری}:

سالمی کوری عه‌بدوئلای کوری عومه‌ر (رمزای خودا له‌خوی و له‌باوکی و
له‌باپیری) فه‌رمووی: نیبنو عومه‌ری باوکم، فه‌رمووی: پیڅه‌مبه‌ر (دروودی
خودای له‌سه‌ر بی) فه‌رمووی: (نه‌وه‌ی به‌باران و به‌چه‌م و به‌جوگه‌و به‌کانی و
کاریز ئاوبدری، یاخود دیمی بی، باران ئاوی بدا، یاخود ره‌گه‌کی بگاته ئاو و
پیویستی به‌ئاودانی ئاسایی نه‌بی، نه‌و به‌روبومه‌ی وایی، زه‌کاته‌که‌ی ده په‌که،
نه‌وه‌میشی که به‌ولاخی ئاو هه‌لگوز، یاخود به‌ئاوکیش ئاو بدری، زه‌کاته‌که‌ی
نیوه‌ی ده په‌که، واته: بیست په‌که).

ئەبوداود لەسالمووە دەگێڕێتەو، ئیبنو عومەر فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (زەکاتی بەراوو دیمەکار دە یەکە، وە زەکاتی ئەوێ کە بەوڵاخی چەرەخگێڕ ئاو بدری، یا زەلام بەچەرەخ و دۆلچە و شتی تری وا ئاوی بدات، بیست یەکە). {تاج/۲/۲۶، زنجیرە: ۷، ژمارە: ۱۲۰۷ چاپی چوارەم} + {صحیح، سنن ابی داود: ۱۵۹۶}.

۶۳۶- وَعَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ وَمُعَاذِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهُمَا: {لَا تَأْخُذَا فِي الصَّدَقَةِ إِلَّا مِنْ هَذِهِ الْأَصْنَافِ الْأَرْبَعَةِ: الشَّعِيرِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالزَّيْبِ، وَالتَّمْرِ} رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ، وَالْحَاكِمُ. {صحیح، الإرواء: ۸۰۱. حاکم رقم: ۱۴۵۹. طبرانی ۳۱۳/۲۰}.

ئەبوموسای ئەشعەری و موعازی کوری جەبەل (رمزای خودایان ئی بێ) کاتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کردنی بەکارمەند و ناردنی بۆ یەمەن، فەرمووی پێیان: (لەدانەویڵەو باخ و ڕم، تەنھا لەم چوار جۆرە، زەکات و مەڕبەرن: لەجۆ و گەنم و لەمیوژ و لەخورما و بەس) (طەبەران و حاکم گێڕاویانەتەو).

۶۳۷- وَلِلدَّارِ قُطْنِيٍّ، عَنْ مُعَاذٍ: {فَأَمَّا الْقِثَاءُ، وَالْبَطِيخُ، وَالرُّمَّانُ، وَالْقَصَبُ، فَقَدْ عَفَا عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)} وَإِسْنَادُهُ ضَعِيفٌ. {أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ فِي الْمُسْتَدْرَكِ: ۱۴۵۸. دارقطنی ۹۷/۲}.

موعازی کوری جەبەل (رمزای خودای ئی بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموی: (لەتروژی و خەیار و کالەك و شووتی و هەنار و نهیی شەکر، زەکات و مەڕناگی، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) زەکاتی ئەم جۆرە میوە و سەوزمواتە بەخشیوە).
دانەر (رحمەتی خودای ئی بێ) دەفەرموی: رشتەکە ی بێ هیژ و لاوازه.

۶۳۸- وَعَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَتْمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { إِذَا خَرَصْتُمْ، فَخُذُوا، وَدَعُوا الثَّلْثَ، فَإِنْ لَمْ تَدْعُوا الثَّلْثَ، فَدَعُوا الرَّبْعَ } رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا ابْنَ مَاجَةَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ.
 { حاكم رقم: ۱۴۶۴. احمد رقم: ۱۵۷۵. ابوداود رقم: ۱۶۰۵. ترمذی رقم: ۶۴۳. نسائی رقم: ۲۴۹۱. ابن حبان رقم: ۳۲۸۰ }:

سهلی کوری نهبو حتمه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: (کاتی رمزی تری، یاباخی خورما، خهمل دمکن و دهی قهبلین، سییهکی بهری باخو رمزمکه مهقهبلین و بهیلنهوه بو ورده پیویستییهکانی خاومنهکی، وکوو لی بهخشین و لیخواردن و لی فهورتان، بهلای کهمهوه چواریهکی بو بهیلنهوه).
 (روونکردهوه):

سهلی کوری نهبو حتمه (رمزای خودای لی بی) نهنصارییه، نهوسییه، راستر نهوهیه که نه م سهلی کوری حتمه، کاتی پیغمبهر (دروودی خودای لهسر بی) مردووه، نه م تهمهنی جهوت هشت سالان بووه، وه لههاورئ بچووکهکانی پیغمبهره، گیرانهوهی بهجوانی له پیغمبهرهوه هیه، سههل لهبوخاریدا، سی فهرموودهی هیه، بهخهکی مهدینه دمژمیردرئ، لهویش مردووه، (رمزای خودای لی بی).

۶۳۹- وَعَنْ عَتَّابِ بْنِ أُسَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { أَنْ يُخْرَصَ الْعَنْبُ كَمَا يُخْرَصُ النَّخْلُ، وَتُؤَخَذَ زَكَاةُ زَيْبٍ } رَوَاهُ الْخُمْسَةُ، وَفِيهِ إِقْطَاعٌ.

{ ضعيف، الإرواء: ۸۰۷. ابوداود: ۱۶۰۳. ابن ماجه: ۱۸۱۹. ترمذی: ۶۴۴. نسائی ۱۰۹/۵ }:

عهتتابی کوری ئهسید (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغمبهر (دروودی خودای لهسر بی) فهرمانی داوه، که رمزیش وهک باخی خورما

خەمەل بکړئ، وه زهکاتهکەشی بهمیوژی ومربگیرئ، وهک چۆن زهکاتی باخه خورما بهخورمایي ومردهگیرئ! {تاج/۲، زنجیره: ۸، ژماره: ۱۲۰۸} .
(روونکردنهوه):

۱- دانەر دمفهرموئ: رشتهی ئەم فەرموودهیه، پچران (انقطان)ی واتیادا، چونکه سهعیدی کورپی موسهییهب، کهگیرانهوه له عهتتابی کورپی ئوسهیدهوه دهکا، سهعید فریای عهتتاب نهگوتوو.

۲- عهتتابی کورپی ئوسهید، هاوهلی پیغهمبهره، سالی نازادکردنی مهککه، پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) کردی بهکارمەندی سهرشاری مهککه، لهروژی رزگارکردنی مهککهدا نیسلام بووه، کهسالی ههشتی کۆچی بوو، نیت ههتا پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) مابوو، ههر عهتتاب فەرمانپهواي مهککه بوو، نهبویهکریش لهم پایه‌دا هیشتیهوه ههتا کاتی مهرگی، عهتتابو نه‌بویهکری سه‌دیق لهیهک روژدا مردن، بهراستی عهتتاب، پیاویکی زۆر باشی بههرمه‌ند بوو، کاتی کرا بهکارمەندی سهر مهککه، ته‌مه‌نی له‌بیست پتر بوو. کاتی له‌سهر چه‌زی پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) عه‌لی کورپی نه‌بو طالیب، وازی له‌ماره کردنی که‌که‌ی نه‌بو چه‌هل هی‌نا، ئەم عه‌تتابه‌ ماره‌ی کرد، کورپیکی له‌و که‌چه‌ بوو ناوی عه‌بدولپه‌حمان بوو. {پروانه: ژماره: ۶۲۰ بو‌ چۆنی‌تی مه‌رگی عه‌بدولپه‌حمانی کورپی عه‌تتاب، که له‌ده‌می داله‌که ده‌که‌وێته خواره‌وه}.

ئه‌نه‌سی کورپی مالیک دمفهرموئ: کاتی پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) عه‌تتابی کورپی ئوسه‌یدی کرد، به‌ فەرمانپه‌واي سهر مه‌ککه، عه‌تتاب له‌گه‌ل موسو‌لمانه‌کاندا، زۆر نه‌رمو نیان بوو، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا که گومانبار بوون، توندوتیژ بوو، ده‌یفه‌رموو:

سویندم بهخودا، ههرکهسی بهبی مههانهی رهوا، لهنوپیژی جهماعهت دوابکهوئ، دهمدم لهگهردنی! چونکه نهوانهی کهخوو بهتهرکی جهماعهتهوه دمگرن، ناپاک و دوو روون!

خه لکی مهککه لهلای پیغه مبههر (دروودی خودای لهسهر بی) لهسهر نه مهه سکالایان لهعهتتاب کرد، گوتیان: نهی پیغه مبههری خودا! تو کابرایهکی لادیی لووت و شکت کردوو، به فهرانرپهواي سهر دۆستهکانی خودا! پیغه مبههر (دروودی خودای لهسهر بی) فهرانمووی: لهخهونا عهتتابم بینی، لهدمرگای بهههشتا وهستابوو، نهلقه ریژی دمرگاکهی گرتبوو، ههر لیی دهمدا، ههتا گرایهوه بوئی و رویشته ناوی).

٦٤٠ - وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ "أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَعَهَا ابْنَةٌ لَهَا، وَفِي يَدِ ابْنَتِهَا مِسْكَنَانِ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ لَهَا: "أَتُعْطِينَ زَكَاةَ هَذَا؟" قَالَتْ: لَا. قَالَ: "أَبَسُرُّكَ أَنْ يُسَوِّرَكَ اللَّهُ بِهِمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ سِوَارَيْنِ مِنْ نَارٍ؟". فَأَلْقَتْهُمَا. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ، وَإِسْنَادُهُ قَوِيٌّ. وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ: مِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ.

{أحمد ١٧٨/٢ رقم: ٦٦٦٧. ترمذی رقم: ٦٣٧. أبوداود رقم: ١٥٦٣.

نسائی ٣٨/٥:}

عهمری کوری شوعهیب لهباوکیهوه، لهبابیریهوه (رمزای خودایان لی فهرانمووی: ئافهرمتی خوئی و کچیکی هاتنه خزمهتی پیغه مبههر (دروودی خودای لهسهر بی).

کچهکهی دووبازنی زیپری قهوی لهدهستا بوو، پیغه مبههر (دروودی خودای لهسهر بی) فهرانمووی پیی: (ئایا زهکاتی ئهم دوو بازنانه دهمدیت؟ کچهکه گوتی: نه، فهرانمووی: نهی حهزدهکهی لهروژی قیامهتدا، خودا لهباتی ئهو دوو بازنه، دوو بازنی ئاگرینت بو بکا؟ گوتی: کچهکهیش ههردوو بازنهکهی لهقۆلهکانی داکهههه ئیدان بو پیغه مبههر (دروودی خودای لهسهر

بى) وەگوتى: ئەوا ھەردوو كيانم بەخشى بەخوداۋ بە پېغەمبەرى خودا).
{تاج/۲، زنجىرە: ۱۱، ژمارە: ۱۲۲۰ - ت/د/ن}.

لەتاجدا دەفەرموئ: گەتەكەى تەرمى ئاۋايە:

پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) لەدەستيانا دوو بازنى زېرى دى،
فەرموۋى: (ئايە زەكاتى دەدىن؟) گوتيان: نە، پېى فەرموۋى: ئەى ھەز
دەكەن كەخودا دووبازنى ئاگرىنتان بۇ بىكات؟ گوتيان: نە، فەرموۋى: كەواتە:
زەكاتەكەيان بەدىن!)

ئەمەيش لەدواۋە: فەرموۋدەكەى عائىشەيە، كەدانەر دەفەرموئ: ھاكىم
بەسەھىچى داناۋە، لە (سَبَلُ السَّلَام) ھەۋە راگوۋىزى دەكەين:

عەبدوللەى كورى شەددادى كورى ئەلھادى (رەھمەتى خوداى ئى بى)
دەئى: كۆمەئى بوۋىن، چوۋىن بۇ خەمەتى دايكە عائىشەى ھاۋسەرى
پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرموۋى: جارى پېغەمبەر (دروودى
خوداى لەسەر بى) تەشرىفى ھاتەۋە، روانى چەند ئەمۈستىلەيەكى قەۋى
قەۋى زىۋىن ۋا لەپەنجەگانما، فەرموۋى: (ئەى عائىشە ئەمانە چىن
لەدەستتا؟).

عەزىمكرد: دروستم كردوۋىن، ھەتا خۇمىيان بى برازىنمەۋە بۇ تۇ، ئەى
پېغەمبەرى خودا! فەرموۋى: (دروودى خوداى لەسەر بى) ئايە زەكاتيان ئى
دەردەكەى؟ عائىشە فەرموۋى: گوتەم: نەخەير. فەرموۋى: (دەى سزى نەدانى
زەكاتى ئەمانەت لەدۇزەخا بەسە). ھاكىم دەفەرموئ: رشتەى ئەم فەرموۋدەيە
بەپېى مەرجى بوخارى ۋە موسلىمە.

۶۴۱ - وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): {أَنَّهَا كَانَتْ تَلْبَسُ أَوْصَاحًا مِنْ
ذَهَبٍ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَكْثَرُ هُوَ؟ فَقَالَ: "إِذَا أَدْبَتِ زَكَاتُهُ، فَلَيْسَ بِكَثْرٍ".
رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالدَّارَقُطْنِيُّ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{حسن، صحیح الجامع: ۵۵۸۲. أبوداود رقم: ۱۵۶۴. حاکم ۵۴۷/۱.

دارقطنی ۱۰۵/۲}:

ثوم سه له مہی هاوسہری پیغہ مہبر (دروودی خودای له سہر پیغہ مہبر و
رمزای خودا له مہموو هاوسہرہ پاکیزہ گانی بی) فہرمووی: چہند خر خالیکی
زیرم له پیدا بوو، بہ پیغہ مہبرم گوت: نایا نہ مانہیش بہ گہنج (کہنز)
دہژمیردرین؟ فہرمووی: (نہ گہر گہیشته حہددی زہکات و زہکاتی لی
دہرکہیت، بہ کہنز حسیب ناکری و خاومنه کی بہر ہہرہشہ سامناکہ کی
خودا ناکہوئی کہ له فورنا نا دہفہرموی:

{وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ

أَلِيمٍ - التوبة/ ۳۴}:

واتہ: موژدہی سزایہ کی سہختی پر نیش و نازار بدہ بہوانہی کہہر
زیرو زیو کہ لہ کہ دہکەن و لہرپگہی خودادا خہرجی ناکەن). {تاج/ ۲، زنجیرہ:
۱۱، ژمارہ: ۱۲۲۱}.

۶۴۲- وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُنَا أَنْ نُخْرِجَ الصَّدَقَةَ مِنَ الَّذِي نَعْدُهُ لِلْبَيْعِ}. رَوَاهُ أَبُو
دَاوُدَ، وَإِسْنَادُهُ لَيْسَ.

{أبوداود: ۱۵۶۲. ضعيف، الإرواء: ۸۲۷}:

سہموورہی کوری جونددوب (رمزای خودای لی بی) فہرمووی:
(لہنامہ یہگا، کہ نووسیووی بو کورہ گانی): لہپاش نہمہ، جاران پیغہ مہبر
(دروودی خودای له سہر بی) فہرمانی پی دہکردین، کہ زہکاتی نہو مالہ
بدمین، کہ نامادہ مان کردووہ بو فروشتن و بازرگانی. {تاج/ ۲، زنجیرہ: ۱۰،
ژمارہ: ۱۲۲۸}.

٦٤٣- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: "وَفِي الرُّكَازِ: الْخُمْسُ"} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری/٢، ژماره: ٧٢٢ = ١٤٩٩ بوخاری. پوختهی موسلیم
١٠٣٣ = ٤٤٤٣ مسلم/شیخا = ١٧١٠ مسلم}:

ئەم فەرموودمیه لەتاجول ئوصول و تجریدی بوخاری و پوختهی
موسلیمدا ئاوايه:

ئەبو هورمیره (رمزای خودای ئی بئ) دمفهرموی، خوشهویست (دروودی
خودای لەسەر بئ) دمفهرموی، (کان و بیر، ئەگەر شتیان تی کهوت، یان پمان
بەسەر شتیگا، شتەکه زامار بوو، یامرد، لەوهدا سووچی خاوەن کان، یان
سووچی خاوەنی بیرەکهی تیادا نەبوو، ئەو ئەو شتە خوینی نییه و فیرۆیه،
هەروەها ئازەل و مالاتو و لاخیش ئەگەر زیانی بدەن، کەسێ زامار بکەن،
بەبێ سووچی خاوەنەکهیان، خوینی نییه).

گەنجی کۆنی دۆزراومیش پینچ یهکی هی زەکاته. {تاج/٢، زنجیره: ٩،
ژماره: ١٢١٥ لاپەرە: ٢٩ چاپی چوارەم}.
(روونکردنەوه):

لەروونکردنەوهی ئەم فەرموودمیهدا، لەپوختهی موسلیم ئەمەم
نووسیوه:

لەپراستیدا زۆر لەشیوه و وێنە و جۆرهگانی سه‌وداو مامەڵە و باوو
نەریت و گێشه کۆمه‌لایه‌تییه‌گان، لەسەر شیوهی دێرینیان نەماون و
بەشیومه‌کی تر سەریان هەڵداوه، ئیستا کارساتی ڕێگه‌وبان و رووخانی کان و
مردن بەته‌زووی کاره‌باو، رووداوی دلتەزینی زۆری تر په‌یدا بوون، که‌زانا

کۆشکارمکان دمتوانن لهم جوړه فهرمووداندهدا، برپاره یاسایی و شهرعییهکان بدوژنهوه.

۶۴۴- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ - فِي كَنْزٍ وَجَدَهُ رَجُلٌ فِي خَرِبَةٍ -: "إِنَّ وَجَدْتُهُ فِي قَرْيَةٍ مَسْكُونَةٍ، فَعَرَفْتُهُ، وَإِنْ وَجَدْتُهُ فِي قَرْيَةٍ غَيْرِ مَسْكُونَةٍ، فَفِيهِ وَفِي الرِّكَازِ: الْخُمْسُ"} أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.

{حسن، صحيح الجامع: ۵۶۵۸. شافعی ۹۶/۱ حاکم ۷۴/۲ رقم: ۲۳۷۴. بیهقی رقم: ۷۴۳۷}:

عەمری کوری شوعەیب، لەباوکیهوه، لەباپییهوه، فهرمووی: پیاوی، لهگوندیکی وێرانە سەردەمی نەزانیدا (جاھیلیەتی پێش ئیسلام) گەنجیکی دۆزی بوو، سەبارت بەم بابەتە، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فهرمووی: (ئەگەر شتی ومهات، لهگوندیکی ئاومداندا، یان لەپێگەیهکی هاموشۆ پیکراودا، دۆزییهوه، ئەوه برپاری دۆزراودی هەیه، لەبەرئەوه بیناسیئەوه، لەپێگەو جیگە لەباردا، ناوونیشانی هەڵبەد، ئەگەر خاومنی پەیدا بوو، ئەوا هی خۆیەتی و بیدەرەوه دەستی، ئەگەر خاومنی نەبوو، ئەوا دەبێ بەهی تۆ، بەلام ئەگەر شتی وات، لهگوندیکی کۆنی سەردەمی نەزانیدا، یان لهگوندیکی ئاومداندا دۆزییهوه، ئەوه لەکاتی ومهادا، پێنج یەکی ئەو دۆزراومیه هی زەکاتە، هەروەها گەنجینە دیڕینی دۆزراومیش پێنج یەکی هی زەکاتە).

۶۴۵- وَعَنْ بَلَالِ بْنِ الْخَارِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ مِنَ الْمَعَادِنِ الصَّدَقَةَ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ. {أبو داود: ۳۰۶۱. ضعيف، الإرواء: ۳۱۲/۳ - ۳۱۳}:

ئەم فهرموودمیه، لە تاجا ئاوايه، دەیکەین بەرافەو روونکردنەوه بو ئەم گێرانهوانە ئێرە:

پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کانهکانی قەبەلییە (لەناوچەى فورع) بە بەشدا، بەبیلالی کورى حارېث، ئەو کاناڤە ھەتا ئیستاکەیش، بېجگە لەزەکات، ھىچى تریان ئى وەرناگیرى. {تاج/۲، زنجیرە: ۹، ژمارە: ۱۲۱۶ چاپى چوارەم}.
(روونکردنەوه):

۱- ئەم باسە (۶۴۵ — ۶۲۰ = ۲۵) بیست و پینچ فەرموودەى واتیادا.
۲- زەکات فەرزە، یەکیکە لەپینچ روکنەکانى ئیسلام. لەزۆر شت دەکەوئ، بەشیویەکی گشتى لەم شتانە دەکەوئ:
۱- لەگەنم و جۆ و برنج و نۆک و نىسک و گەنمەشامى و ھەموو دانەوێڵەییەکی تر کە مەرفى پێ بژى، وەك ھەرزن و زورات...تاد.
۲- لەچوار جۆرە ئازەلئى مالى دەکەوئ کە ئەمانەن: مەرو بزن و وشرو رەشەولاخ، گامیشیش ھەر بەرەشەولاخ دادەنرئ.
لەم روودەو ھىواوایى نىیە لەنێوان جۆرەکانى ئەم چوار جۆرە ئازەلەدا، وەك مەرى کوردی و مەرى عەرەبى و وشترى ئاسایى و وشترى ئەفرىقى، یان مانگای کوردی و مانگای ھۆلەندى، یان مەرى شاخدار و مەرى بئ شاخ، بەلام مەرجه ئەم چوار جۆرە ئازەلە مالى بن، لەھىچ ئازەلئىكى کىوى زەکات ناکەوئ، وەك: بزنە کىوى).

۳- لە رمزو باخ، واتە: لەمپۆزو خورما، زەکاتیان دە یەکە.
۴- لەئالتوون و زیو و پارەو پوول، زەکاتیان چل یەکە: (۶۲۷).
۵- لەسامانى بازەرگانى، زەکاتى چل یەکە.
۶- لەگەنجى دێرىنى سەردەمى پېش ھاتنى ئیسلام پینچ یەکە.
۳- زەکات نابئ لە نایابى سامان بئ.
۴- ئازەل ئەگەر بە لەومەرى دەشت و دەر نەژى و لەمالەو بەئالیک و ئالف بەخىو بکرى، زەکاتى ئى ناکەوئ.

۵- نازەلی جووتی و باری، وەك گای جووت و وشتی ئاوکیش زمکاتیان ئی ناکەوی.

۶- مالی هەتیوو شیت زمکاتی ئی دەکەوی.

۷- سوننەتە زمکات وەرگر، نزای باش بۆ زمکاتەر بکا.

۸- پیشخستنی زمکات دروستە، بەمەرچی خۆی {بپروانە: ژمارە: ۶۳۲}.

۹- هەموو جوۆرە مالی پادمی، واتە: ئەندازمیهکی تایبەت دانراوە، بۆ سەرمتای زمکات لیکەوتنی، بەو ئەندازمیه دەرگوتری (نصابی زمکات).

۱۰- دانەویڵە و بەری رەزوباخ، زمکاتەکیان لەسەر خەرمان دەرئ، کاتی بەروبوومەکیان کۆدەرکێتەو، دە یەکیان زمکات ئی دەکەوی، ئەم جوۆرە مالی حەولی نییە.

۱۱- هەروا زیرو زیوو پارە ی گەنجی دۆزراوە، حەولیان نییە، لەپاش دۆزینەومیان یەکسەر پینچ یەکیان زمکات ئی دەکەوی - (رکاز - گەنجینە ی کۆنی دۆزراوە).

۱۲- ترۆزی و خەیارو کالەك و شووتی و بامی و تەماتە و کەومرو توورو سلق و پیازو سەوزەواتی تری لەم بابەتە، ئەگەر نەچوونە خانە ی بازرگانی پێ کردنەو، زمکاتیان ئی ناکەوی.

۱۳- دروستە بەری رەزوباخ خەمڵ بکری و بقەبلیتری و بەپیی خەمڵاندن و قەبلاندنەکە زمکاتیان بدری. سوننەتە سی یەکی، یان چوار یەکی بەرھەمەکیان نەقەبلیتری، بمینیتەو بۆ وردە مەسرفی خاومەنەکی، وەك لیخواردن و لیبەخشین و لیفەوتان و لیبردن و...تاد. زمکاتی تری و خورما، لە میوژو خورمای پێگەشتوو دەرئ.

۱۴- خشلی رەوا ئەگەر ئاسایی بوو، لەپادەبەر نەبوو، وەك لەمەجموعا دەرئ: دوو گوتە ی واتیادا:

آ- گوتەى راستريان كه خشلې حەلالى ناسايى زەكاتى ئى ناكەوئ، ئىتر
چى ھى پياو بئ، وەك دانى زىپرو پەنجەى زىپرو ئەمۇستىلەى زىوینى، وەجى
ھى ژن بئ، وەك ھەموو جوړە خشلېكى رەواى ژنان لەزىپرو زىوو
موجەوھەرات، بازۆرىش بئ زەكاتى ئى ناكەوئ.

ب- بەرامبەر گوتەى راستر دەفەرموئ: (خشل چى ھى پياو بئ چى ھى
ژن بئ، زەكاتى ئى دەكەوئ!).

گوتەى پوخت: (خشلې رەواى ناسايى، بۆ پياوو بۆ ژن زەكاتى ئى
ناكەوئ، ئەگەر كەس بىھوئ زەكاتى ئى بىدا، كاری باش دەكاو لەسەر ئەو
پەسەند دەكرئ!).

۱۵- ھەر مال و سامانى، بازۆر زۆرىش بئ، بەمەرجى زەكاتى بدرئ،
بەگەنج و خەزنەى حەرام دانانى، كە لە قورئانا ھەرپەشەى سەخت لە
خاومەنەكەى كراو. وەك گەنجەكەى فاروون و كەلەكەگردنى زىپرو زىوو
پارمى، كە زەكاتيان ئى نەدرئ!).

(يادگارى مارئ)

لەكەركوك بووم، پياوئ ھەبوو، لە بەگەكانى كەركوك بوو، زۆر
دەولەمەند بوو، خۆى و ژنىكى بوو، تەمەنيان بەرەو پىرى، مى پىو نابوو،
وەجاخيان كوئىر بوو، منالان نەبوو، نەكوپ نەكچ!

دياربوو ئەم پياو لەتەمەنىدا زەكاتى نەدا بوو، كە دەگاتە ئەو تەمەنە،
كەمى ھۆشيار دەبىتەو، دەپەوئ بچى بۆ حەج و خۆى پاك بكتەو؟
سابەشكەم ھەركاتى بمرئ بەروويەكى سوورەو بەچىتەو بۆ ديوانى خوداى
گەورە. وە ئەمە زۆر كەسى وا، شتى وا دەكەن و لەپراستيشدا كاری باش دەكەن!
جا كابرەى بەگ، بۆ ئەم مەبەستە، دىنیرى بۆلاى خوالىخوئشبوو
مامۇستا مەلا مەجىدى قوطب (رەحمەتى خوداى ئى بئ) كەسەرۆكى زانايانى

ئايىنى بو، دەنيرى بۇلاى ھەتا تەگبىرىكى بۇ بكا. لەسەر راوئىزو تەگبىرى
مەلامەجىد، نىزىكەى يەك دوو ھەقتە، مامۇستا مەلامەجىدو كابراو
نووسەرى، رۇزانە كۆدەبنەو، سەرجهى مالى كابرا دەوردەكەنەو ھەتا
لەنەنجاما، ئەندازەى زەكاتەكەى دەدۆزنەو ېرىار دەدەن كەسەرجهى
زەكاتى سەرجهى سامانەكەى زەكاتە ئەوندە!

كابرا تەماشە دەگا، دەبى ئەندازمىەكى زۆر زۆر پارەو پوول بەدا، ئەوسا
زەكاتى لەسەر نامىنى و مالىكەى پاك و خاوين دەبىتەو ئەوسا دەتوانى،
بەدئىيەى، لەمالىكى ھەللى پەتى بى گىروگرفت، ھەجەكەى ئەنجام بەدا.
لەبەرئەو دەلى:

(جا جى بۇ من دەمىنىتەو، بەخودا نەزەكات دەدەم و نەدەچم بۇ ئەو
ھەجە) وە ئەمە دوابىرى دەبى.

جا وەك من بەگوپى خۆم لەچەندىن مامۇستەى بەرپىزى مەمانە
پىكراوم بىست:

۱- كابرا ئەو سالى كەخۇى نامادە كرىبوو بچى بۇ ھەج، لەگەل
ھاجيانى ئەو سالى، كە دەكەونە رى ناچى بۇ ھەج، بەبىانوى ئەو
مەھانەپەو كە باسىمانكرد.

۲- بەلام بەرلەو ھاجيان لەھەج بگەپنەو بۇ كەركوك، كابراى
ھەج نەكەرى زەكات نەدەرى وەجاخكوپ دەمرى و دونىاو سامانەكەى بەجى
ما بۇ ئەم و ئەو.

۳- لەخودى مامۇستا مەلامەجىدى قوطبو چەند مەلاو كەسىكى تىرى
بەرىزى خەلكى كەركوكم بىست، دەپانگوت:

كاتى وىستىان گۆرى بۇ ھەلگەن، لەناكاوئىكا، لەتەختى گۆرەكەدا،
بەرلەو كەتەرمەكە دابەئەلنە ناوى، شامارىكى رەشى سەپرى سامناكى ترسانك
پەيدا دەبوو، بەھىچ جۆرى گۆرەكەى بەجى نەدەھىشت، وەھەتا سى و چوار

جار، گۆرەكە پېر دەكەنەووە گۆرپكى تر هەلەكەن، بەلام لەناكاوێكا شمارە
رەشمارەكە پەيدا دەبێتەو!!

دوايى لەسەر فەرمانى مامۆستا مەلا مەجیدی قوطب، كابرای زەكات
نەدمر، لەناخر گۆردا، لەگەڵ رەشمارەكەدا دەینیژن. مامۆستا مەلامەجید
دەفەر موی:

(ئەمە كردهووەكەى خۆیەتی، لەگۆرەكەیدا هاومل و هاودەمی دەبی،
لەبەرئەووە چار نییە لەگەڵیدا بینێژن!).

بەختەومر كەسێ كە كردهووی خۆی

لەگۆرەكەیدا، بێ بەچەتر بـۆی

چارە رەش كەسێ، ژینی جیهانی

دەست خەپۆی بكا، زۆر بەنەزانی

گوى نەدا بەهیچ بژی وەك خەرگەل

نەترسێ لەخوا، نەشەرمێ لە گەل

مامۆستا مەلا مەجیدی قوطب (رحمەتی خودای ئی بێ) دەیفەر موو:

لەقیامەتا، ئەگەر خودا لێی پرسیم: مەلا مەجید چۆن خۆت كردوووە

بەسەرۆكى زانایانی ئایینی كەركووك؟ عەرزی دەكەم: خوايە! خۆت ئاگاداریت

ئایا لەكەركووكا لەمن مەلای زانایانتر هەبوو؟

٢٨- باسی سەرفێرە

باب: صَدَقَةُ الْفِطْرِ

بروانە: فیهقی ئاسان/١، زنجیرە: ١٥٠ لاپەرە ٢٧٦

٦٤٦- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) زَكَاةَ الْفِطْرِ، صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ: عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ،

وَالذَّكْرَ، وَالْأُنْثَى، وَالصَّغِيرَ، وَالْكَبِيرَ، مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَأَمَرَ بِهَا أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری = بوختهی بوخاری = مختصر صحیح البخاری
بالکوردی/۲، ژماره: ۷۲۵ = ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۷، ۱۵۰۹، ۱۵۱۱،
۱۵۱۲، بوخاری. بوختهی موسلیم ۵۲۰ = ۲۲۷۵. أبوداود. زکاة: ۱۶۱۱.
ترمذی. زکاة: ۶۷۶. نسائی. زکاة: ۲۵۰۱، ابن ماجه. زکاة: ۱۸۲۶}:

عەبدوللای کورپی عومەر (رهزای خودا له خووی و له باوکی) فهرمووی:
پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهر بی) مهنئ خورما، یامهنئ جو، سهرفتهی
دانا، له سهر هه موو موسولمانئ، ئیتر کۆیله بی، یا ئازاد بی، نیڕینه بی،
یامیینه بی، گه وره بی، یا بچووک بی، وه فهرمانیشی کرد: که له پێش ئه وهدا
مهردوم برۆن بۆ نوێژی جهزن، سهرفته که بدهن.

واته: واباشه که سهرفته، نه که ویتته دواى نوێژی جهزن، به لک وو
له پێشتر بدرئ. {تاج/۲/۳۶، زنجیره: ۵، ۱۵، ژماره: ۱۲۳۰}.

۶۴۷- وَلَابْنِ عَدِيٍّ مِنْ وَجْهِ آخَرَ وَالْأَرْقُطْنِيَّ يَأْسْتَادُ ضَعِيفٍ: {اغْنُوهُمْ
عَنِ الطَّرَافِ فِي هَذَا الْيَوْمِ}.

{ابن عدی فی الکامل ۵۵/۷. دارقطنی ۱۵۲/۲ بیهقی ۱۷۵/۴، ضعیف،
الإرواء: ۸۴۴}:

ئیبنو عەدی و داره قوطنی (رحمهتی خودایان لی بی) بهرشتهیهکی
لاواز دهگیرنه وه له ئیبنو عومه رهوه، دمهفرموی: پیغه مبهەر (دروودی خودای
له سهر بی) دمهفرموی: (به هووی پیدانی سهرفته رهوه، به هه ژاران و پیشیوان، بی
نیازیان بکهن له وهی که له روژی جهزنا، دمرگا و دمرگا و کۆلان و کۆلان بگهڕین
بۆ سوال و گه دایی!).

۶۴۸- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {كُنَّا نُعْطِيهَا فِي
زَمَانِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَاعًا مِنْ طَعَامٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ

شَعِيرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ}. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ: {أَوْ صَاعًا مِنْ أَقِطٍ}. قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: أَمَّا أَنَا فَلَا أَزَالُ أَخْرِجُهُ كَمَا كُنْتُ أَخْرِجُهُ فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ. وَلِأَبِي دَاوُدَ: {لَا أَخْرِجُ أَبَدًا إِلَّا صَاعًا}.

{تَجْرِيدِي بخاری/۲، ژماره: ۷۲۶ = ۱۵۰۶، ۱۵۰۸ بخاری. پوخته‌ی موسلیم ۵۲۱ = ۲۲۸۱. أبوداود. زکاة: ۱۶۱۶. ترمذی. زکاة: ۶۷۳. نسائی. زکاة: ۲۵۱۰، ابن ماجه. زکاة: ۱۸۲۹}:

ئەم فەرموودەییە لەپوختەیی موسلیمدا ئاواپە:

ئەبو سەعیدی خەدری (رەزای خەدای ئی بێ) فەرمووی: لەسەردەمی پێغەمبەر خۆیدا (دروودی خەدای لەسەر بێ) سەرفەرمان بەم شیووییە دەدا: لەبەری هەموو سەری، بچووک بێ، یا گەورە، ئازاد بێ، یا کۆیلە، لەبەری هەر سەری لەمانە، مەن خورمامان لەباتی سەرفەرمان دەدا، وەیا مەن کەشک، یامەنێ جۆ، یامەنی خورما، یامەنی میووز، ئێتر هەر بەم شیووییە زەمکاتی سەرفەرمان دەدا، هەتا سەردەمی جێنشینێ موعاوییە کۆری ئەبو سەفیان (رەزای خەدایان ئی بێ) لەو سەردەمەدا، موعاوییە لەشامەو هات بۆ حەج، یا هات بۆ عەمرە، گەنمیش پەیدا بوو بوو، جا موعاوییە خۆی لەسەر دوانگە قەسە بۆ مەردووم کرد، یەکیک لەقەسەکانی ئەمە بوو، فەرمووی: (من وادەزانم کە دوو مست (مودد) لەم گەنمەیی شام، هاوتای مەنی خورما دەکا). ئێتر خەلکیش رەفتاریان بەم قەسەیی ئەو کرد، ئەبو سەعید دەیفەرموو: بەلام من بەش بەحالی خۆم، هەتا ماوم هەروەک جاران، مەن (صاع) دەدم بەسەرفەرمان، لەهەموو جۆرە خۆراکی. {تاج/۲، لاپەرە: ۳۷، زنجیرە: ۱۵، ژمارە: ۱۳۳۱}.

۶۴۹- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) زَكَاةَ الْفِطْرِ طَهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ، وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ،

فَمَنْ أَذَاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِيَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ، وَمَنْ أَذَاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ فَهِيَ صَدَقَةٌ مِّنَ الصَّدَقَاتِ}. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{صحيح الجامع: ۳۵۷۰. أبوداود: ۱۶۰۹، ابن ماجه: ۱۸۲۷. حاكم

: {۵۶۸/۱

ئىبنو عەبباس (رمزى خودايان ئى بى) فەرمووى: پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) سەرفترەى داناوە لەسەر موسولمانان، ھەتا رۆژووھوان پاك بکاتەوہ لەماکی قەسەى پرۆپووج و ھەرزەگۆیى وە ھەتا بشبیت بەخۆراکی جەژنى ھەژاران، جا ئەوہى کە لەپیش نوێژى جەژندا بیدات، ئەوہ زەکاتىکی گەئى پەسەندە، وە ئەوہیشى لەپاش نوێژى جەژن بیدات، ئەوہ خیریکە لەخیرەکان). {تاج/۲، زنجیرە: ۱۴، ژمارە: ۱۲۲۹ چاپى چوارەم}.
(روونکردنەوہ):

بیلالی کورێ حاریث کە فەرموودەى ژمارە (۱۶۵) ئەو گێراویەتەوہ، خەلکی مەدینەى، پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) کانەکانى ھەبەلییەى بە بەشدا پێی، لەرۆژى رزگار کردن، (ئازادکردن - فەتح)ى مەککەدا، ئەو خاومنى ئالای ھۆزى موزەینە بوو، کەھۆزى موزەینە بەشى بوون لە لەشکرەکەى پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) لەسالى پینجى کۆچیدا، لەگەئ دەستەى لەھۆزى موزەینە بوون بەنوێنەرى ھۆزەکەیان و ھاتن بۆ خزمەتى پېغەمبەر و ئیسلامبوونى خۆیان و ھۆزەکەیان راگەیاندا، لەپشتى مەدینەوہ جیگەىەکی ئى بوو، پێیان دەگوت: (ئەلئەشعەر) لەوئ نیشتەجئ بوو، دواى گواستىوہ بۆ بەصرە، فەرموودەکانى لە سونەنەکانى ئەبو داوود و تەرمەزى و ئەسائیدا ھەيە، ھەروا لەصەحیحى ئىبنو خوزەیمە و لەصەحیحى ئىبنو حیببەندا ھەيە. لەئاخرو ئۆخرى جینشینى موعاویيەدا، لەسالى شەستى کۆچیدا، لەتەمەنى ھەشتا سالىدا مردووە (رمزى خودای ئى بى).

۲۹- باسی خیر و خیرکردن

باب: صدقة التطوع

۶۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ... } فَذَكَرَ الْحَدِيثَ وَفِيهِ: { وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجربیدی بوخاری/ ۳۷۴ = ۶۶۰، ۱۴۲۳، ۶۴۷۹، ۶۸۰۶، بوخاری.

پوختهی موسلیم ۵۳۷ = شیحا ۲۳۷۷ = مسلم ۱۰۳۱. ترمذی. زهد/ ۲۳۹۱: {

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئ) لە خۆشەویستەوه (دروودی خودای لەسەر بئ) دەفەرموئ: (حهوت تاقم هەن، خودا لەرۆژی قیامەتدا، دایان دەنی لەژێر سیبەری تەخت و بارەگای (عەرش)ی خۆیدا، لەو رۆژەدا کەهیچ سایە و سیبەریکە ی تر نییە، بێجگە لەسایە و سیبەری خودا خۆی).

یەکەم: پادشای عادل و پیشەوای دادپەر و مرو کاربەدەستی بەداد.

دووەم: لاوی لەعیبادەت و خوداپەرستیدا قال بووبی و پی گەشتی و

بەرمبەرە گەورە بووبی.

سێیەم: پیاوی کەدلی ئالوودە میزگەوت بووبی.

چوارەم: دووگەس کە ساخ لەبەر رمزای خودا یەکتریان خۆش بوئ،

لەبەر رمزای خودا، کۆببنەوه و هەر لەبەر رمزای خودایش لەیەکتەر جیا ببنەوه،

لەپاش تەواو بوونی کۆبوونەوه کەیان.

پێنجەم: پیاوی کە ئافەرەتیکی خانەدانی خانوومانی، شوخ و شەنگی

جوان، داوای ئیشی خراپی ئی بکا و خۆی تەسلیم بکا، ئەویش لەبەر ترسی

خودا نەیکا و پێی بلئ: من ئیشی بئ شەری ناکەم، چونکە لەخودا دەترسم.

شەشەم: پیاوی خیری بە پەنامەکی بکا، کە ئەم دەستی بەو دەستی

نەزانی.

حهوتهم: كهسئ كه به ته نيا خوى بئ و يادى خودا بكاو دلى گهرم ببئ و فرميسك به چاوه گانيدا، له ترسى خودا سهر رپژ بكاو هون هون بيته خواره وه). {رياض/١، زنجيره: ٤٦، ژماره: ٣٧٦} + {تاج/١، زنجيره: ١١٤، ژماره: ٦٨١ چاپى چواره م}.

٦٥١- وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: {كُلُّ امْرِئٍ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ حَتَّى يُفْصَلَ بَيْنَ النَّاسِ} رَوَاهُ ابْنُ حِبَّانَ وَالْحَاكِمُ.

{ابن حبان رقم: ٣٣١٠. الحاكم. رقم: ١٥١٧، صحيح الجامع: ٤٥١، الصحيح المسند: ٩٢٨}:

عوقهى كورى عامير (رمزاي خوداي لى بئ) فهرموى: له پيغه مبهرم بيست دميغه رموو: (لهروژى قيامه تا، هه موو كهسئ له سايهى سي بهرى خير كردن و مالبه خشيني خويدا دمبئ، هه تا دادگايى و مه حكه مهى بهنده گاني خودا ته واو دمبئ و خه لكى به هه شت و دوزه خ جيا ده كرينه وه). (روونكر د نه وه):

وشهى پياو لهم جوړه شوينانه دا، بو نموونه يه، له بهر نه وه مهفهوومى نيه، كهواته: نه م حهوت تاقمه و نه و كهسهى كه لهروژى قيامه تدا، له سي بهرى خير كردنى خويدا دمبئ، مه رج نيه نه م بههرانه ههر بو پياو بئ، به لكوو نه م جوړه كه سانه ژنيش وهك پياو دهگر نه وه. (بروانه: پوختهى موسليم ژماره: ٥٣٧).

٦٥٢- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {أَيُّمَا مُسْلِمٍ كَسَا مُسْلِمًا ثَوْبًا عَلَى عُرْيٍ كَسَاهُ اللَّهُ مِنْ خُضْرِ الْجَنَّةِ، وَأَيُّمَا مُسْلِمٍ أَطْعَمَ مُسْلِمًا عَلَى جُوعٍ أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ، وَأَيُّمَا مُسْلِمٍ سَقَى مُسْلِمًا عَلَى ظَمٍّ سَقَاهُ اللَّهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَفِي إِسْنَادِهِ لَيْنٌ.

{ضعیف الجامع: ۲۲۴۹. أبوداود: ۱۶۸۲. ترمذی: ۲۴۴۹. نوری فی المجموع ۲۲۷/۱ إسناده جیدُ:}

ئەبو سەعیدی خودری (رمزای خودای لی بی) فەرمووی: حەزەرت (دروودی خودای لەسەر بی) فەرمووی: هەر موسوئمانی، موسوئمانیکی رووت پوشتە بکاتەو، خودا لەبەرگی سەوزی بەهەشت پوشتە دەکاتەو، وەهەر موسوئمانی موسوئمانیکی برسی نان بدا، خودا لەمیوەی بەهەشت تیژی دەکا، وەهەر موسوئمانی موسوئمانیکی تینوو تیژاو بکا، خودای گەورە و سەرور لەشەرابی پاکی سەربەمۆری مەشهور بە (الرحیق المختوم) دەرخواردی دەدا. {تاج/۲، زنجیرە: ۲۳، ژمارە: ۱۲۸۹ چاپی چوارەم}.

۶۵۳- وَعَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {أَلَيْدُ أَعْلَى خَيْرٌ مِنْ أَلَيْدِ السُّفْلَى، وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ، وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غَنَى، وَمَنْ يَسْتَغْفِرْ يُعْفِهِ اللَّهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ.

{تجربیدی بوخاری/۲، لاپەرە: ۱۰۹، ژمارە: ۶۸۵ = ۱۴۲۷، ۱۴۲۸ بوخاری. پوختە موسلیم ۵۶۰، ۵۶۱ = ۲۳۸۲، ۲۳۸۴ شیخا. مسلم ۱۰۳۴. أبوداود. زکاة: ۱۶۴۸. نسائی. زکاة: ۲۵۳۲. تحفة الأشراف: ۸۳۳۷}:

حەکیمی کوری حیزام (رمزای خودای لی بی) فەرمووی: پیغمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) فەرمووی: (دەستی سەرەو، کە دەستی خێرکەر، لەدەستی ژێرەو بەشترە، کە دەستی خێر وەرگر، لەخیزان و خزم و کەسوکاری خۆشتەو دەست بکە بەخێرکردن، باشترین خێریش ئەو جوۆرە خێرمیە، کە لەسەر تیژی بی، وە هەرکەسیکیش شەرمی بەخۆی هەبی و خۆی بپاریژی لەرووزەردی سوال و سواکردن، خودای گەورە لەهەردوو جیهاندا، رووسوورو سەربەرزە دەکات، وەهەرکەسیکیش چاوتی بی و خۆی بی نیاز بگری و چاوی لەدەستی ئەم و ئەو بی، خودا دەولەمەند و بی نیازی دەکا و

چاوی لهدمستی ئەم و ئەو نابێ. {تاج/۲، زنجیرە: ۲۰، ژمارە: ۱۲۶۳، ۱۲۶۴ +
ریاض/۲، زنجیرە: ۵۷، ژمارە: ۵۲۴}.

(روونکردنەوه):

هه‌کیمی کۆری حیزام، برازای هه‌زهرتی دایکه خاتوو هه‌دیجهی
هاوسهری پێغه‌مبه‌ره، دروودی خودا له‌سه‌ر پێغه‌مبه‌رو رمزای خودا له‌خاتوو
هه‌دیجه و هه‌کیمی برازای بێ، هه‌کیم یه‌کی بوو له‌به‌گزامانی قورمیش،
ریفاده له‌دمستی ئەودا بوو، ریفاده ئەوه بوو: هۆزی قورمیش له‌ناو خۆیاندا،
هه‌رکەسێ به‌پێی توانای خۆی، بڕێ به‌خششی دهدا، هه‌تا سامانیکی زۆریان
کۆده‌کردوه، جا له‌و ماله‌ خوارده‌مه‌نی و میوژو خۆشایان ده‌کری، وه‌ له‌رۆزی
هه‌جدا، ده‌رخواردی خه‌لک و حاجیانان دهدا.

هه‌کیم ده‌یفه‌رموو: (سیازده سال له‌پێش سالی فیل (عامو فیل)دا،
له‌دایک بووم، له‌بیرم دی، که‌ عه‌بدولوته‌لیبی باپیره‌ی پێغه‌مبه‌ر، ده‌یویست بۆ
جێبه‌جێ کردنی نه‌زهرکه‌ی عه‌بدوللای کۆری خۆی، سه‌ره‌بڕێ و بیکات به‌
قوربانی، دوا‌ی فیدییه‌ی داو چه‌ندین وشتری سه‌ره‌بڕی له‌باتی عه‌بدوللای.

هه‌کیم له‌ناو زووری که‌عه‌به‌دا له‌دایک بووه، له‌جابه‌لییه‌تدا شه‌ست
سال ژیاوه، له‌سه‌رده‌می ئیسلامیشدا شه‌ست سال ژیاوه، شه‌ست کۆیله‌ی
له‌سه‌رده‌می نادانی پێش ئیسلامدا ئازادکردوو، له‌سه‌رده‌می ئیسلامدا هه‌جی
کردوو، له‌هه‌جیکا سه‌د وشتری دیاری به‌یتی پێ یوو، کاتی له‌جیای عه‌ره‌فه،
له‌رۆزی عه‌ره‌فه‌دا راوه‌ستا، سه‌د کۆیله‌ی هێنا بوو، له‌وێ له‌گه‌ڵیدا راوه‌ستا
بوون، له‌گه‌ڵیا هه‌جیان ده‌کرد، هه‌ر سه‌دیان یه‌کی سه‌روته‌وقی زیوینیان
له‌گه‌ردندا بوو، به‌نه‌خش لێیان نووسرا بوو: ئەمانه ئازاد کراوی خودان،
له‌به‌ر رمزای خودا، هه‌کیمی کۆری حیزام ئازادی کردوون، هه‌زار سه‌ر
په‌زیشی کرد به‌دیاری (هه‌دی) به‌یت. حیزامی باوکی له‌هه‌راکه‌ی (فجار)دا
کوژرا، هه‌کیم خۆشی ناماده‌ی ئەو هه‌رایه‌ بووه. هه‌کیم له‌پێش بیعه‌ته‌دا

دۆستی پېغەمبەر بوو، لەدوای بیعەتەتیش ھەر پېغەمبەری خۆشدەویست بەلام درەنگ ئیسلام بوو، یەکن بوو لە (مەسلەمە)ی فەتەح، واتە: لەو موسوڵمانانە، کە لەرۆژی ئازاد کردنی مەککەدا، بۆ پاراستنی خۆینی خۆیان، موسوڵمان بوون، وە زۆرینەى ئەمانە لەئەنجامدا، موسوڵمانی جوانیان ئی دەرچوو، لەرۆژی ئازادکردنی مەککەدا بۆ ریزلێنان لەحەکیم، پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ھەرکەسێ بڕواتە مائی حەکیمی کۆری حیزام، لەسەر و مائی خۆی دلتیا بێ!.

حەکیم پیاویکی ژیری ھۆشمەندی پێزدار بوو، زۆر لەخوا ترس بوو، زۆر دەوڵەمەند و بەخشنەدو خێرکەر بوو، سەدو بیست ساڵ ژیاوە، شەستی لەنەزانی و شەستی لە موسوڵمانیدا، سائی پەنجاو چواری کۆچی، لەسەردەمی جێنشینی موغاییدا، لەمەدینە بەمەرگی خودا، لەمائی خۆیدا کۆچی دوایی کردووە. (رمزای خودای ئی بێ!).

۶۵۴- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: "جَهْدُ الْمَقْلِّ، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ"} أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُرَيْمَةَ، وَابْنُ جِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ.

{أبو داود رقم: ۱۶۷۷. ابن حبان رقم: ۳۳۴۶. حاكم رقم: ۱۵۰۹. احمد رقم: ۸۲۸۷. ابن خزيمة: ۲۴۵۱. صحيح الجامع: ۱۱۱۲. الصحيح المسند: ۱۳۹۱}.

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بێ) فەرمووی: پرسیارم کرد لە پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەی پېغەمبەری خودا! کام خێرە زۆر خێرە؟ فەرمووی: (چەندەى لەدەستی مەووفی کەم دەست دێ! وە لەخیزان و خەزى خۆشتەو دەست بکە بەخێرکردن). {تاج/۲، زنجیرە: ۲۲، ژمارە: ۱۲۸۱ چاپی جوارەم - د/حا/ص}.

کورد گوتهنى: خێر بۆ خوێش، ئینجا بۆ دەرۆش.

٦٥٥- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { "تَصَدَّقُوا" فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عِنْدِي دِينَارٌ؟ قَالَ: "تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى نَفْسِكَ" قَالَ: عِنْدِي آخَرُ، قَالَ: "تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى وَلَدِكَ" قَالَ: عِنْدِي آخَرُ، قَالَ: "تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى خَادِمِكَ" قَالَ: عِنْدِي آخَرُ، قَالَ: "أَلْتَ أَبْصَرُ بِهِ" { رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ وَالْحَاكِمُ.

{أبوداود: ١٦٩١. نسائی ٦٢/٥. ابن حبان: ٣٣٣٧. حاكم ٥٧٥/١. حسن، الإرواء: ٨٩٥}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئی) ھەرمووی: روژی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئی) ھەرمووی: (خیریكەن!) جا پیاوی گوتی: ئەو پیغەمبەری خودا! دیناریکم ھەیە چی ئی بکەم؟ ھەرمووی: (بەخیر بیدە بەخۆت و خەرجی بکە بۆ پێویستی خۆت، ئەویش ھەر خیرە). پیاوەکە گوتی: دیناری تریشم ھەیە، ئەو ئەو چی ئی بکەم؟ ھەرمووی: (بەخیر بیدە بەمنالەکانت و بۆ ئەوان خەرجی بکە، ئەویش ھەر خیرە). پیاوەکە گوتی: دیناری تریشم ھەیە، ئەو ئەو چی ئی بکەم؟ ھەرمووی: (بیبەخشە بەنۆکەر و بەردەستەکانت و خەرجی بکە بۆ ئەوان، ئەویش ھەر خیرە). پیاوەکە گوتی: دیناری تریشم ھەیە، ئەو ئەو چی ئی بکەم؟ پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئی) ھەرمووی: (بۆ ئەمەیان ئارەزووی خۆتە، چی بەباش دەزانی و کێ بە باش دەزانی بیبەخشە بەو).

(روونکردنەو):

بۆ روونکردنەو ئەم ھەرموودەییە و تیگەیشتنی تەواو لێی، ئەم ھەرموودەییە، لەپوختە موسلیمەو ھاگوێز دەکەین:

جاییری کۆری عەبدوللا (رمزای خودای ئی بئی) ھەرمووی: پیاویکی ئەنصاری، ناوی ئەبو مەزکور بوو، لەخێلی بەنی عوزرە بوو، خولامیکی ھەبوو، ناوی بەعقوب بوو، ئازادی کرد، بەمەرجی کەلە پاش مردنی خۆی

نازاد ببی، که بهمه لهزاراوهی شهرعی پیروژدا دهگوتری؛ مودبهر. واته؛
پاشهمهرگ، پیاوهکه هیچ مائیکی تری نهبوو، وه داما بۆ مال، جا لهپاشا، که
نهم باسه گهیشتهوه به پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) بهنهبو
مهزکوری فهرموو؛ (نایا مالی ترت ههیه، بیجگه لهم کۆیلهیه؟)

فهرمووی؛ (نهم، نیمه). جا پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی)
کۆیلهکهی خسته سهر سهواو فهرمووی؛ (کۆ نهم پیاوهم ئی دهگری؟).

جا نوعهیمی کوری عهبدوئلاى عهدهوی لیی کری بهههشت سهد
درهم و پارمکهی هینا بۆ پیغهمبهر و پیغهمبهر لیی وهرگرت و دای
بهخاوهنهکهی، که ناوی نهبو مهزکور بوو، لهپاشا خوشهویست (دروودی
خودای لهسهر بی) پیی فهرموو؛

(لهپیشا لهخۆتهوه دهست پی بکه بهخیرکردن، نهگهر مالت ههبوو،
لهپیشا خیر بهخۆت بکه، جا نهگهر لهخۆت مایهوه، با بۆ خاوخیزانت بی،
نهگهر لهوانیش مایهوه با بۆ خزم و خویشت بی، نهگهر لهوانیش مایهوه،
نهوا بهههر چوار لاتا، دریفی لهبهخشین و خیرکردن و سامان بهخشین
مهکه). {تاج/۲، زنجیره: ۱۹، ژماره: ۲۰۲۲ + زنجیره: ۲۱، ژماره: ۱۳۷۶ - پوختهی
موسلیم ۸۸۳ = ۲۳۱۰ مسلم شیخا - تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۹۷۰ = ۲۱۴۱
بوخاری}.

۶۵۶- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): {إِذَا أُلْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا، غَيْرِ مُفْسِدَةٍ، كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا أُلْفَقَتْ
وَلَزَوْجِهَا أَجْرُهُ بِمَا اِكْتَسَبَ وَلِلْخَازَنِ مِثْلُ ذَلِكَ، وَلَا يَنْقُصُ بَعْضُهُمْ أَجْرَ بَعْضٍ
شَيْئًا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری = پوختهی بوخاری = مختصر البخاری/۲، ژماره: ۶۸۴ =
۱۴۲۵، ۱۴۳۷، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۲۰۶۵ بوخاری. پوختهی موسلیم

۵۵۲ = سیحا ۲۳۳۹ = مسلم ۱۰۲۴. أبوداود. زکاة: ۱۶۸۵. ترمذی. زکاة: ۶۷۲. ابن ماجه. تجارات: ۲۲۹۴. تحفة الأشراف: ۱۷۶۰۸. {

عائیشه (رمزای خودای لی بی) له پیغهمبهرهوه (دروودی خودای لهسهر بی) دهمهرمووی: (کاتی ژن، بهبی دهمستبالاوی و بهنیازی خیرکردن، لهخوړاکی مالکهی ببهخشی، نهوه پاداشی باشی بو ههیه، لهسهر نهو بهخشینه، چونکه نهو هووی جی بهجی کردنی بووه، ههروها میړدهکشی پاداشی باشی بو ههیه، چونکه نهو پهیدای کردووه، کلیدارو کلیل بهدهستیش ههروها، کهسیشان لهپاداشی کهسیان کهم ناکهنهوه). واته: نابن بهموزاحیمی پهکتری. {تاج/۲، زنجیره: ۲۳، ژماره: ۱۲۸۶}.

۶۵۷- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {جَاءَتْ زَيْنَبُ امْرَأَةُ ابْنِ مَسْعُودٍ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ أَمَرْتَ الْيَوْمَ بِالصَّدَقَةِ، وَكَانَ عِنْدِي خَلِيٌّ لِي، فَأَرَدْتُ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِهِ، فَرَعِمَ ابْنُ مَسْعُودٍ أَنَّهُ وَلَدُهُ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) "صَدَقَ ابْنُ مَسْعُودٍ، زَوْجُكَ وَلَدُكَ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَلَيْهِمْ"} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجريدی بوخاری/۲، ژماره: ۷۰۱ = ۱۴۶۲ بوخاری}:

تهواوی نهو ههرموودمیه لهتجريدی بوخاریدا ناوايه:

نهو سهعیدی خودری (رمزای خودای لی بی) ههرمووی: روژی جهژنی هوربان، یارمهزان بوو، پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) دهرچوو رویشت بو نویژگاکه، لهوی نویژی جهژنی بهکومهل بو کردین، کهنویژهکه تهواو بوو، دهستی کرد بهپهندو ناموژگاری خهلکهکه، وههرمانی پیکردن بهخیرکردن، ههرمووی: (نهی موسولمانینه! خیریکه!).

نهوچا رویشت بو ناو ژنهکانو پیی ههرموون: (نهی ژن گهل! خیرو خیرات بکهن و زویش بپارپنهوه، داوی لیووردن لهخودا بکهن، چونکه من لهشهوی میعراجدا، بینیم که ئیوهی ژنان، زوړبهی خهلکی دوزه بوون!).

ژنهکان عهز زیان کرد: ئەهی پیڤه مبهری خودا! ئەوه له بهر چی وایه؟
 فهرمووی: (زۆر رهفو نهفرین دهکهن و سېلهیی لهگهڵ میږد دهکهن و چاکهیی
 ئەوتان له بهر چا و نییه، کهسم نه دیوه که وهک ئیوه ههم کهم هۆش و ههم
 کهم ئایین بێ، کهچی لهگهڵ ئەوهی شا، بیا و بهو ههموو زیرهکی و زرنگییهوه،
 دهیخه له تین و بۆری دمه و دهیبه زینن!).

له پاشا پیڤه مبهر (دروودی خودای له سه ر بێ) که پرایه وه بۆ ماله وه،
 له ماله وه زهینه بی ژنی ئیبنو مهسعوود پۆشت بۆ خزمهتی، ریخوازی کردو
 داوای ریگه پیدان و مۆلهتی کرد که بچێ بۆ خزمهتی، عهز زیان کرد: هوربان!
 زهینه ب هاتوو په سیاری ههیه؟

فهرمووی: (کام زهینه ب؟) گوتیان: ژنه کهی ئیبنو مهسعوود.
 فهرمووی: (دهی ریگه ی بێ بدن با بێ).

نیتر ریگه یان پیدان. زهینه ب گوتی: ئەهی پیڤه مبهری خودا! ئەمه پۆ تو
 فهرمانت کردوو، که ئیمه ی ژنان خیر بکهین، منیش بری خشل م ههیه،
 دهمه وێ که بیکه م به خیر، کهچی به قسه ی ئیبنو مهسعوود میږدم بێ، ئەو
 خشله خیره بدهم به ئیبنو مهسعوود و به مندالهکانی ئەوه خیری زۆر تره،
 نایا ئەمه وایه؟

پیڤه مبهر (دروودی خودای له سه ر بێ) ده فهرمووی: (ئیبنو مهسعوود
 راست دهکا، قسه کهی تهواوه، ممیږده کهت و منالهکانت پیشاوترین کهسن، که
 ئەم خیره ی خو تیان بێ بدهیت!). {ریاض/۱/۲۶۲، ژماره: ۳۲۶/۱۵ + تاج/۱،
 زنجیره: ۳، ژماره: ۱۸ چاپی چوارهم}.

۶۵۸- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ): {مَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَسْأَلُ النَّاسَ حَتَّى يَأْتِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزْعَةٌ
 لَحْمٍ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۷۱۱ = ۱۴۴۷، ۱۴۷۵، ۴۷۴۸ بوخاری.

بوختهی موسلیم: ۵۵۸ = شیحا ۲۳۹۳ = مسلم ۱۰۴۰}:

عبداللای کوری عومەر (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: حەزەرت (دروودی خودای لەسەر بی) دەفهرمووی: (پیاوی واتان هەیه، ئەهی موسولمانینه! هەر خەریکی دەرووزەو سواڵکردنە، هەتا لەرۆژی ژینەویدا، کەدیت بۆ دیوانی خودای گەورە، بۆ لیپرسینەوێ یەک پەرژۆلە گوشت بەروویەوێ نامینێ، لەو دەشتی مەحشەرەدا، خودا مۆری سواڵکەری دەنێ بە روویەوێ، دەموچاوی یەک پارچە، ئیسقانی رووتی بی گوشتە).

{ریاض/۲/۱۰۰، زنجیرە: ۵۷، ژمارە: ۵۳۰ + تاج/۲، زنجیرە: ۲۰، ژمارە: ۱۲۶۷}.

۶۵۹- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {مَنْ سَأَلَ النَّاسَ أَمْوَالَهُمْ تَكْثُرًا، فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرًا، فَلَيْسَتْ قِلٌّ أَوْ لَيْسَتْ كَثْرٌ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مسلم شیحا: ۲۳۹۶}:

ئەبو هورمیرە (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) فهرمووی: (هەرکەسێ بۆ کەلەکە کردن و زۆرکردنی سامان سوال بکا، ئەوێک لەبەر ئاتاجی و نەبوونی، ئەوێ بەبی گومان کەپشکۆی ناگر کۆدەکاتەوێ بۆخۆی، لەدۆزەخدا داخ دەکری پێی، جا ئیتەر ئارەزووی خۆیەتی، زۆر کۆدەکاتەوێ یان کەم کۆدەکاتەوێ).

۶۶۰- وَعَنْ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ، فَيَأْتِيَ بِحُزْمَةِ الْحَطَبِ عَلَى ظَهْرِهِ، فَيَبِيعَهَا، فَيَكُفَّ اللَّهُ بِهَا وَجْهَهُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ أَعْطَوْهُ أَوْ مَنَعُوهُ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژمارە: ۷۰۸ = ۱۴۷۰، ۱۷۸۰، ۲۰۷۴، ۲۳۷۴ +

۱۴۷۱، ۲۰۷۵، ۲۳۷۳}:

زوبهیری کورپی عه‌ووام (رمزای خودای لی بی) له پیغه‌مبه‌رموه (دروودی خودای له‌سهر بی) دمفه‌رموی: (سویندم بهو که‌سه‌ی که گیانی منی به‌دهسته، که‌سی له‌ئیوه گوریسی هه‌لبگری و بجی به‌کۆل کۆله‌دار به‌ینی و بیفرۆشی و خۆی پی رزگار بکا له‌چاوبه‌ره ژیری ئەم و ئەو، هیشتا ئەوه‌ی که‌لی باشره له‌وه که‌بجی ده‌ست له‌مه‌ردووم پان بکاته‌وه و سوال له‌م و له‌و بکا، ئیتر ئەو خه‌لکه به‌شی بده‌ن یان به‌شی نه‌ده‌ن! هه‌ر ئیشکرده‌که به‌قه‌درتره له‌سوالکرده‌که).

۶۶۱- وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الْمَسْأَلَةُ كَذُّ يَكْذُ بِهَا الرَّجُلُ وَجَهَهُ، إِلَّا أَنْ يَسْأَلَ الرَّجُلُ سُلْطَانًا، أَوْ فِي أَمْرٍ لَا بُدَّ مِنْهُ} رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ.

{ترمذی رقم: ۶۸۱ صحیح الجامع: ۱۹۴۷. الصحیح المسند: ۴۵۵}:

ئەم فەرموودەیه لەتاجول ئوصولا ناوایه:

سه‌موورە‌ی کورپی جوندوب (رمزای خودای لی بی) له پیغه‌مبه‌رموه دمفه‌رموی: (دروودی خودای له‌سهر بی) (سوال و دمرووزه و گه‌دایی، هه‌مووی چرنووکه و پیاو رووی خۆی پی دم‌نپته‌وه، جا ئەوه‌ی دمیه‌وی خۆی روو سوور بکا، له‌هه‌ردوو جیهانا، با رووی خۆی به‌ په‌ند نه‌کا، وه ئەوه‌میشی که دمیه‌وی به‌هۆی سوالکرده‌وه خۆی روو‌مرد بکا، ئەوه به‌دهستی خۆیه‌تی، مه‌گه‌ر بۆ پیاوی که له‌ فەرمانه‌وا داوای به‌ش بکا، یان بۆ کار و فەرمانی که‌ناچار بی پیی). {تاج/۲، زنجیره: ۲۰، ژماره: ۱۲۷۲ - د/ت/ن - س/ص}.

(روونکرده‌وه):

- ۱- باسی خیرکردن (۶۶۱ - ۶۴۹ = ۱۲) دوازه فەرمووده‌ی واتیدا.
- ۲- موسوڵمانی به‌خشنده‌ی خیرکه‌ر، که‌خیره‌که‌ی ساخ له‌به‌ر رمزای خودا بی، په‌کیکه له‌و تاقمانه‌ی که له‌مه‌ل‌به‌نده سه‌خت و دژواره‌کانی قیامه‌تا، ئەو له‌سێبه‌ری باره‌گای خودادا ده‌حه‌وێته‌وه.

۳- خَیْرُو بَه خَشِین لَه قِیامه تا دمی بَه چِه ترو سابات بُو خاومنه که یو له گهرمای دمشتی مه حشره دمیپاریزی.

۴- خَیْرُو بَه خَشِینی مَرُوقی کهم دمست گه ورهترین خَیْرُو بَه خَشِینه.

۳۰- باسی دابه شکردنی زهکاتو نه و تاقمانه ی که زهکاتیان پی دهشی

باب: قَسَمُ الصَّدَقَاتِ

۶۶۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { لَا تَجُلُ الصَّدَقَةَ لِغَنِيِّ إِلَّا لِخُمْسَةٍ: لِغَامِلٍ عَلَيْهَا، أَوْ رَجُلٍ اشْتَرَاهَا بِمَالِهِ، أَوْ غَارِمٍ، أَوْ غَازٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ مِسْكِينٍ تُصَدَّقَ عَلَيْهِ مِنْهَا، فَأَهْدَى مِنْهَا لِغَنِيِّ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ، وَأَعْلَلَ بِالْإِسْنَادِ {أحمد. رقم: ۱۱۵۵۵. أبوداود رقم: ۶۳۶. ابن ماجه رقم: ۱۸۴۱، ۲۳۷۴. حاکم رقم: ۱۴۸۰. بیهقی رقم: ۱۲۹۴۶. عبدالرزاق رقم: ۷۱۵۱. صحیح الجامع: ۷۲۵۰}:

نهو سه عیدی خودری (رمزای خودای لی بی) له پیغه مبه ره وه
دغه رموی: (دروودی خودای له سهر بی) (زهکات بدهوله مهند ناشی، مه گهر
نهو دهوله مهنده یه کی بی لهم پینج که سه:

۱- سهرکاری سهر زهکاته که بی و به فرمانی دهولت، زهکات
کوبکاته وه و سهرپهرشتی کوکردنه وه و دابه شکردنی بکا.

۲- یا به پاره ی خوئی زهکاته که بکریته وه له زهکات و مرگری، وه
هزاری مه ری زهکاتی و مرگرتووه، دهوله مهندي به پاره لی ده کری، نه وه
له مالی هه زاره که در ده چی و دمی به مالی دهوله مهنده که و حه لالی خو یه تی.

۳- یان دهوله مهنده که بووی به ژیر قهرزه وه و قهرزار بی.

۴- یان خه باتگیری ری که ی خودای که وره بی.

۵- یان کهسی زهکات بدا به ههزاری، وههزارهکهیش بهدیاری بیدات بهدراوسیییهکی دهولهمندی خوئی. {تاج/۲، زنجیره: ۱۸، ژماره: ۱۲۵۳ - د/ئهحمد/حاکم - صحیح}.

دانهر (رحمهتی خودای ئی بی) دمهفرموی: حاکم بهصهحیحی داناوه، بهلام ههنئی زانای تر به زمعیفیان داناوه، هوئی نهومیش که بهزمعیفیان دناوه، نهومیه کهمورسهله.

۶۶۳- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَدِيٍّ بْنِ الْخِيَارِ "أَنَّ رَجُلَيْنِ حَدَّثَاهُ أَكْهَمًا أَتَيَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْأَلَانِهِ مِنَ الصَّدَقَةِ، فَقَلَّبَ فِيهِمَا الْبَصَرَ، فَرَأَاهُمَا جُلْدَيْنِ، فَقَالَ: "إِنْ شِئْتُمَا، أُعْطِيَتْكُمَا وَلَا حَظٌّ فِيهَا لِعَنِيٍّ، وَلَا لِقَوِيٍّ مُكْتَسِبٍ" {رَوَاهُ أَحْمَدُ وَقَوَاهُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَالتَّسَائِيُّ.

{أحمد رقم: ۱۸۰۰۱. أبوداود رقم: ۶۳۳. نسائي في الكبرى رقم: ۲۳۷۹. بيهقي رقم: ۱۲۹۴۲. صحيح الجامع: ۱۴۲۹}:

عوبهیدوئلائی کورپی عهدی کورپی خییار، فهرمووی: دووپیاو بوؤ خۆمیان گێرپایهوه، گوتیان: چووین بوؤلای پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) داوامان ئی کرد، که لهزهکات بهشمان پی بدات، پیغهمبهریش سهرمنجیکیان دهدا، دمروانی، تواناو بههیزنو تواناو بههیزیش زهکاتی پی ناشی، لهبهر نهوه لهم لایهنهوه هۆشیاریییان پی دهداو خۆیان دهکا بهسهرپشک کهبهشیان بدات یان نا، ومپییان دمهفرموی: (زهکات بهم دوو دهستهیه ناشی، بهدهولهمنندو بهمرؤفی بههیزی وا، کهبتوانی بهکهسابهت خوئی بهخۆ بکا، جا لهسهر نهه بنیاته ئارمزووی خۆتانه، نهگهر دهتانهوئی نهوا بهشتان ددهم، نهگهر دهشرانن کهپیتان ناشی نهوا وهری مهگرن).

(روونکردنهوه):

عوبهیدوئلائی کورپی عهدی کورپی نهلهخییار، لهسهردهمی پیغهمبهردا لهدایک بووه، لهسهردهمی وهلیدی کورپی عهبدولهلیکدا مردووه، خانووپیهکی

هه‌بوو له‌مه‌دینه، له‌لای خانوو‌مه‌کە‌ی عە‌لی کورێ ئه‌بو طالیب‌ا بوو، گێ‌رانه‌وه‌ی له‌ عومە‌رو عوسمان‌وه‌ ئه‌نجام داوه‌.

عوبه‌یدوللا پێ‌غه‌مبه‌ری دی‌وه به‌مه‌نالی، خۆ‌ی و عه‌دی باوکی له‌هاوه‌لانی پێ‌غه‌مبه‌رن، گه‌رچی هه‌ندێ‌ دمه‌فرموون: خۆ‌ی تاب‌عیه‌. عه‌دی هاوه‌لێ‌کی به‌پێ‌زی شکۆ‌مه‌ند بوو، یارانی پێ‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ‌) به‌چاوی پێ‌زو شکۆ‌مه‌ندی ته‌ماشایان ده‌کرد.

عوبه‌یدوللا دمه‌فرموو: له‌سه‌ره‌مه‌رگا، باوکم پێ‌ی گوتم: ئه‌ی کورێ شیرینم! توو‌خودا، له‌پاش مه‌رگی من کارێ‌ وانه‌کە‌ی که‌ روو زمردی ناوگۆ‌رم بکە‌ی، چونکه‌ کرده‌وه‌ی منال له‌گۆ‌را پێ‌شانی باوکی ده‌درێ‌!

عه‌دی گله‌یی له‌ئیمامی عوسمان کرد، له‌سه‌ر ئه‌وه، که‌وه‌لیدی کورێ عوقبه‌ی دایک برای عوسمان، ئاره‌ق ده‌خواته‌وه‌و خه‌لکی کووفه‌ دادیان‌ه له‌ده‌ستی، عوسمانیش به‌ئێ‌نی پێ‌دا، که‌ قامچی کاری ده‌کاو شولا‌قی ئێ‌ ده‌دا.

۶۶۴- وَعَنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُخَارِقِ الْهَلَالِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَحِلُّ إِلَّا لِأَحَدٍ ثَلَاثَةٍ: رَجُلٌ تَحْمَلُ حِمَالَةً، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَهَا، ثُمَّ يُمْسِكَ، وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ، اجْتَنَحَتْ مَالَهُ، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ، وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُومَ ثَلَاثَةَ مِنْ ذَوِي الْحِجَى مِنْ قَوْمِهِ: لَقَدْ أَصَابَتْ فُلَانًا فَاقَةٌ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ، فَمَا سِوَاهُنَّ مِنَ الْمَسْأَلَةِ يَا قَبِيصَةُ سُخْتُ يَأْكُلُهَا صَاحِبُهَا سُخْتًا} رَوَاهُ مُسْلِمٌ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ خُرَيْمَةَ، وَابْنُ حِبَّانَ.

{بوخته‌ی موسلیم ۵۶۸ = شیحا ۲۴۰۱ = مسلم ۱۰۴۴ أبو‌داود زکاة:

۱۶۴۰ نسائی. زکاة: ۲۵۷۸. ریاض/۲، زنجیره: ۵۷، ژماره: ۵۳۶}:

قه‌بیه‌ی کورێ موخاریقی هیلالی (رمزای خودای ئێ‌ بێ‌) فه‌رمووی: باربوویه‌کم له‌ئه‌ستۆ‌ی خۆ‌م گرت‌بوو. واته‌: چوو‌بوومه‌ ژێ‌ر برێ‌ مالی بریار‌دراو، که‌بیده‌م له‌پێ‌ناوی ناوب‌ژیک‌ردنی دوو ده‌سته‌ی ناکو‌کدا. جا بۆ‌ ئه‌م

مەبەستە، چوومە خزمەتى ھەزرىت (دروودى خوداى لەسەر بى) وھداۋى پىتاكىم ئى کرد بۇ ئەم مەبەستە. ھەرموۋى: (بەينەرەۋە ھەتا زەكاتمان بۇ دى، لەۋە بەشت دەمدەم بۇ ئەم كارەى كەتۇ پىيى ھەلدەستىت. ئىنجا ھەرموۋى: ئەى قەبىصە! دەرۋوزەو پىتاك كۆكردنەۋە دروست نىيە، بۇ ئەم سى كەسە نەبى.

۱- بۇ پىاۋى دروستە، كەچوۋىيە ژىر ئەندازمەك مال، بۇ كۆزانەۋەى ئازاۋمەك، بۇ ئەمە دروستە كە ئەۋندە پىتاك كۆبكاتەۋە تا ئەۋ ئەندازە دىبارى كراۋە پەيدا دەكا، ئىتر دەبى ۋاز بەيىنى.

۲- بۇ پىاۋىكىش، كە بەھۋى كارمەتەكەۋە ھەزار كەۋتبى، بۇ ئەمەش دروستە ئەۋەندە پىتاك كۆبكاتەۋە ھەتا گوزمرانى پىيى دەرۋا بەرپەۋە. يان ھەرموۋى: ھەتا گوزمرانى پى دەكا.

۳- بۇ پىاۋىكىش، كەسى پىاۋى ھۇشيار، لەھۋى خۋى كەۋاھى ۋ شايەتى بۇ بىدەن كەفيسارەكەس ھەزارو نابووت بوۋە، جا بۇ ئەمەش دروستە كە ئەۋەندە باربوۋىيى ۋ مەركىزى، ھەتا گوزمرانى پىيى دەچى بەرپەۋە. يان ھەرموۋى: ھەتا گوزمرانى پى دەكا، ئەى قەبىصە! ئىتر لەمانە بىرازى، سوۋال ۋ دەرۋوزەو شت كۆكردنەۋە، بەناۋى يارمەتتەۋە، ناپەرۋاۋە ۋ خاۋەنەكەى، بەناپەرۋاۋى دەپخوات. {تاج/۲/۴۶، زنجىرە: ۱۸، ژمارە: ۱۲۴۷ چاپى چۈرەم}.

(روۋنكردنەۋە):

قەبىصەى كورى مۇخارىقى كورى عەبدوللەى كورى شەدادى ھىلالى، ھاوەلى پىغەمبەرە، لەبەصرە نىشتەجى بوۋ، لەبەنەمالەيەكى خانەدان بوۋ، لەئەفراى مۇسلىمە، لەبوخارىدا ھەرموۋەدى نىيە، يەكئ لەبگىرەۋە (راۋىيە)كانى قەطەنى كورى بوۋ، يەكئ تریان ئەبو عوسمانى نەھدى بوۋ.

۶۶۵- وَعَنْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ رَيْعَةَ بْنِ الْحَارِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَبْغِي لَالِ مُحَمَّدٍ، إِنَّمَا هِيَ أَوْسَاخُ النَّاسِ}. وَفِي رِوَايَةٍ: {وَأَنَّهَا لَا تَحِلُّ لِمُحَمَّدٍ وَلَا آلِ مُحَمَّدٍ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
 {پوخته‌ی موسلیم ۵۱۶ = ۲۴۷۸ مسلم ترقیم الشیخ خلیل مأمون شیحا = مسلم ۱۰۷۲}:

نُه‌مه دهقی نهم فهرموودمیه له‌پوخته‌ی موسلیمدا:

عبدالولوت‌ه‌لیبی کورپی رمبیعه‌ی کورپی حاریث (رمزای خودایان لی بی)
 فهرمووی: روژی رمبیعه‌ی کورپی حاریث کورپی عبدالولوت‌ه‌لیب و عه‌بباسی
 کورپی عبدالولوت‌ه‌لیب، کو‌بوونه‌وه و ته‌گیریان کرد: که‌من و فه‌زلی کورپی
 عه‌بباس، بنیرن بو‌لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) که‌ه‌سه‌ی
 له‌گه‌لا بکه‌ین، سه‌بارت به‌وه‌ی که‌بیانکات به‌کارمه‌ندی سه‌رزده‌کات، نه‌وانیش
 وه‌ک نه‌و خه‌لکه‌ی تر، نه‌رکی خو‌یان ببینن و له‌هه‌مان کاتا، وه‌ک نه‌وانیش
 له‌م بارمیه‌وه سوودمه‌ند ببن، فهرمووی: باوکم و عه‌بباسی مامه‌م، خه‌ریکی
 نهم وتوو‌یزه بوون، له‌وکاته‌دا عه‌لی کورپی نه‌بو طالیب هات به‌سه‌ریانا،
 نه‌وانیش نهم پیشنیارمیان بو‌ی باس کرد، عه‌لیش فهرمووی: شتی وامه‌که‌ن،
 به‌خودا بو‌یان ناکات.

باوکم - که‌رمبیعه‌ی کورپی حاریث بوو - لی‌ی پاپه‌ری و پی‌ی گوت:
 به‌خودا تو‌ بو‌یه وا ده‌لی‌ی چونکه به‌خیلی به‌ئی‌مه دمبه‌ی، به‌لام تو‌ که‌بووی
 به‌زاوای پیغه‌مبه‌رو فاطیمه‌ی کچی نه‌وت بو‌خو‌ت هی‌نا، ئی‌مه به‌خیلی‌مان
 به‌تو نه‌برد، عه‌لی فهرمووی: که‌واته بیان نی‌رن، جا ئی‌مه جووین بو‌ خزمه‌ت
 پیغه‌مبه‌رو عه‌لی پاکشاو پالکه‌وت.

جا كەچۈرۈپ لىخىمەتلىك نوپۇزى نىومۇرۇمان بەجەمەت كىرد، ئىتر ئىمە پىش خۇي چۈرۈپ بۇلاي مالىكەي، لەۋى رادىستىن، ھەتتا خۇشى ھاتەۋە، گۈپى گىرتىن و ئەۋجا فەرموۋى: (ئادەي جىتان لەلايە ھەلپىژن!).

ئەۋجا ئەۋ چۈرۈپ رادىستىن ئىمەش بەشۈنپا چۈرۈپ رادىستىن، ئەۋ رۇژە نۇرە سەردى زەينەبى كىچى جەشش بوو، لەژنەكانى، كە پىغەمبەر لەلاي ئەۋ بى، فەرموۋى: جا لەناو خۇمانا من و فەزىل، دەستمان كىرد بەمقۇ مقۇ، كە كاممان قىسە بىكەين، تا يەككىمان دەستى كىرد بەقىسە كىرد و گۈتى: ئەي پىغەمبەر خۇدا! تۆ باشتىن كەسىت، بۇ كەسۈكارى خۇت و لەھەموو كەسىكى تىرىش سىلەي رەھىم بەجى دەھىنى و، ئىمەش لەكەسۈكارى تۆين و كەپشتۈرۈپتە پەلى پىاۋىي و كاتى ژن ھىنانمان ھاتوۋە، جا ھاتوۋىن بۇ خىزمەتى تۆ، كەبفەرموۋىت بىمانكەيت بەسەركارى سەر زەكات كۆكردنەۋە، ئىمەش ۋەك خەلكانى تر، ئەركى سەرشانى خۇمان بەجى دەھىنىن و زەكاتت بۇ كۆدەكەينەۋە، لەھەمان كاتا خۇشمان ۋەك ئەۋ خەلگەي تر، كەسەركارو كارمەندى تۆن، لەم لايەنەۋە شتىكمان دەست دەكەۋى.

فەرموۋى: ماۋەيەكى زۇر زۇر، پىغەمبەر خامۇش بوو، قىسەي نەكرد، تەنانەت وىستمان كەسەرلەنۋى، قىسەي بۇ بىكەينەۋە، فەرموۋى: زەينەبى ھاسەرى پىغەمبەرىش كە لەۋ دىو پەردەۋە بوو ئامازەي بۇمان كىرد: كەقىسە نەكەين بۇي، لەپاشا پىغەمبەر (دروۋدى خۇداي لەسەر بى) ۋەلامى ئىمەي دايەۋەۋە فەرموۋى: (ئەمەي ئىۋە دەپلىن ناپى، چۈنكە زەكات دەست نادات، بۇ كەسۈكارى موحەممەد، چۈنكە زەكات ھۇي سىرپىنەۋەي پىس و پۇخلى مەردۈمە زەكاتدەكەيە، ئەۋىش شاپانى كەسۈكارى موحەممەد نىيە) ئەۋجا فەرموۋى: (ئادەي مەھمىيەم بۇ بانگ بىكەن).

مەھمىيە پىاۋى بوو، سەركارى كۆكردنەۋەي خومس بوو، ھەروا فەرموۋى: (نەۋفەلى كۆرى خارىشى كۆرى عەبدولموتەلىبىش بۇ بانگ بىكەن).

فهرمووی: جا ههردووکیان هاتن، ههزرت به مهحمیهی فهرموو: (کچهکەت ماره بکه لهه گهنجه). واته: لهههزلی کورپی عههباس، نهویش لیی ماره کرد، وه بهنهوهلی کورپی حاریثیشی فهرموو: (کچهکەت ماره بکه لهه کوره). واته: لههمن. نهویش کچهکەه، کهئامۆزام بوو، ماره بری لههمن. نهوچا به مهحمیهی فهرموو: (لهدهستکهوتی پینچ یهک (خومس) مارمی نهه دوو بووکه، لهبری میردهکانیان بده).

پیشهوا زوهری (رهحهتی خودای لی بی) دهههرومی: فهرمووده گێرهوهی پیش خۆم، که عهبدوللای کورپی عهبدوللای کورپی حاریثی کورپی نهوهلی کورپی حاریثی کورپی عهبدولطیب بوو، نههنازهی نهو مارهیانهی باس نهکرد بۆم.

۶۶۶- وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { مَشَيْتُ أَنَا وَعُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَغَطَيْتَ بَنِي الْمُطَّلِبِ مِنْ خُمُسِ خَيْرٍ وَتَرَكْتَنَا، وَنَحْنُ وَهُمْ بِمَنْزِلَةِ وَاحِدَةٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) "إِلَّمَا بَنُو الْمُطَّلِبِ وَبَنُو هَاشِمٍ شَيْءٌ وَاحِدٌ" رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجربیدی بوخاری/۲، ژماره: ۱۳۹۴ = ۳۵۰۲، ۱۳۴، ۴۲۲۹}:

جوبهیری کورپی موطعیم (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: منو عوسمانی کورپی عهههفان چووین بۆ خزمهتی پیغههبهر (دروودی خودای لهههر بی) عهههزیمانکرد: هوربان! نهی پیغههبهری خودا! بۆچی لههپینچ یهکی پینچ یهک، واته: لهه خومسولخومس، بهشی بههههبابی موططههلیب دهدهی، کهچی بهشی ئیغه نادهی، نهههیش لهکاتیکا کهئیمهه وهوان هههرسی لامان بۆتۆ، بۆ خزمایهتی وهک یهکینو لهیهک پلهو پایههاین؟

فهرمووی: (دروودی خودای لهسهر بئ) (ئاخر بهرمبابی بهنی موططه لیب و بهرمبابی بهنی هاشم یهك شتن، له بهر نهوهی كه لهسهردهمی پئش هاتنی ئیسلام و له دوا هاتنی ئیسلام، پشتی یهكتریان گرتوو و هه میسه لهخووشی و ناخووشیدا چوون یهك بوون و لهخووشی و ناخووشیدا هاوبهشی یهكتری بوون). {تاج/۲، زنجیره: ۵۹، ژماره: ۴۵۰۱ چاپی چوارهم}.
(روونکردنهوه):

جوبهیری کوری موطعیم (رمزای خودای لی بئ) له پیاوماقولا نی قورمیش بوو، نوینهری قورمیش بوو، كه هاته خزمهتی چه زمرت بو بهردانی دیله گانی غمزای بهدر، له گاتی نازادکردنی مهككه دا، موسولمان بوو، زانایه کی رهگه زناس بوو، له نه بوبه کری سه دیقه وه فیری زانستی بنه چه ناسی و رهگه زناسی بوو بوو، شهست فهرمووده ی ههیه، نوایان وان له بوخاریدا، له مه دینه له سالی په نجاو چواری کۆچیدا مردوو، له سهردهمی جینشینی مو عاوییه دا.

۶۶۷- وَعَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَ رَجُلًا عَلَى الصَّدَقَةِ مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ، فَقَالَ لِأَبِي رَافِعٍ: إِصْحَبْنِي، فَإِنَّكَ تُصِيبُ مِنْهَا، قَالَ: لَا، حَتَّى آتِيَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْأَلَهُ. فَأَتَاهُ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ: "مَوْلَى الْقَوْمِ مِنْ أَلْفُسِهِمْ، وَإِنَّا لَا تَجِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ" { رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالثَّلَاثَةُ، وَابْنُ خُزَيْمَةَ، وَابْنُ جِبَّانَ.

{صحيح الجامع: ۲۲۸۱، الصحيح المسند: ۱۲۲۱}:

ئهبو رافیع (رمزای خودای لی بئ) فهرمووی: پئغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بئ) پیاویکی بهنی مهخزوومی کرد، به سههركاری سهه زهكات و ناردی، پیاوهكه به منی گوت: تۆیش ببه به هاوړپم، بهشی تۆیشی تی دهكهوی! گوتم: بابچم له پئغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بئ) بهرسم، جا كه چووم

بو خزمه تی و لییم پرسی، فهرمووی (دروودی خودای لهسهر بی) (نۆکه و مهولای گهل لهخویانه، کهوابوو تو نۆکه ری منی لهئیمه ی، ئیمهیش دیارو ئاشکرایه که زهکاتمان پی ناشی). {تاج/٢، زنجیره: ١٩، ژماره: ١٢٥٩ چاپی چواره م - د/ت - سند صحیح}.

٦٦٨- وَعَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِيهِ "أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُعْطِي عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ الْعَطَاءَ، فَيَقُولُ: أَعْطِهِ أَفْقَرَ مِنِّي، فَيَقُولُ: "خُذْهُ فَمَمْلُؤُهُ، أَوْ تَصَدَّقْ بِهِ، وَمَا جَاءَكَ مِنْ هَذَا أَلْمَالِ، وَأَلْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَلَا سَائِلٍ فَخُذْهُ، وَمَا لَا فَلَا تُثْبِغْهُ نَفْسَكَ" { رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{موسليم ترقیم الشیخ خلیل مامون شیخ ٥٦٧ = ٢٤٠٣ = ٥٦٧ پوخته ی
موسليم + تجریدی بوخاری/٢/١٣٤، ژماره: ٧١٠ = ١٤٧٣، ٧١٦٣، ٧١٦٤
بوخاری}:

عهبدوللای کوری عومه ر (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: جاران که پیغه مبه ر (دروودی خودای لهسهر بی) بهشی دمدا به عومه ری کوری خه طاب، عومه ر دمیفه رموو: (ئه م ماله بده به که سی که نه و له من زیاتر پیویستی پی هه بی).

ئه ویش (دروودی خودای لهسهر بی) دمیفه رموو: (ئه ی عومه را کاتیك له م ماله شتیكت پی درا، وری بگره و بیکه به مال بو خوت، یان بیکه به خیر و بیبه خسه، به مخرجی چاوی تی نه بری و خوت داوی نه که یت، نه گهر وانه بوو خوتی تی مه گه یه نه و مه جو له شوینی).

سالم - که کوری ئیبنو عومه ر بوو - دمیفه رموو: له بهر ئه م فهرموو دمیه ی پیغه مبه ر بوو، که عهبدوللای باو کم داوی شتی له که س نه ده کرد، به لام نه گهر به شی، یامالی، یاشتیکی پی بدرایه، وری ده گرت و رمی نه ده کرد ده و. {تاج/٢/٥٥، ژماره: ١٢٦٥، زنجیره: ٢٠ چاپی چواره م}.

(روونکردنهوه):

سالی کورپی عهبدوئلائی کورپی عومهری کورپی خهتاب، لهپهپرهوانه،
واته: تاببعیه، لهچینی دووهمی موسوئمانانه، دایکی کچی یهزدهجورد بوو،
کهپاشای ئیران بوو، ناسراو بوو به (أبو عبدالله المدنی الفقیه) گپړانهوی زوری
نهنجام داوه: له عهبدوئلائی باوکیهوه، له نهبو هورمیره، لهکهسانی ترموه،
قورئانخوئنیکی جوان بوو، نیمامی مالیک (رحمهتی خودای لی بی)
دمفهرموئ: (لهسهردهمی سالمدا، لهپیاوچاکی و خواناسی و زوهدو بهرپزی و
شکوهمندیدا وینهی سالم کهم بوو).

ئیبو موبارهک دمفهرموئ: سالم یهکیکه لهحهوت شهرعزانهکانی
مهدينه، که پرسیاریکیان بۆ دههات، ههر ههوتیان لیی دهکوئینهوه، قازی
مهدينه نهگهر پرسیاریکی بۆ حمل نهکرایه، دهینارد بۆ نهوان، ههتا
وهلامهکهی نهوانی و مرنهگرتایهتهوه برپاری نههددا. سالم سهوداو مامهلهی
بازاری دهکرد، ههتا مرد، نیمامی نهحمهدهو نیسحاقی کورپی راهومیه
دمفهرموون: (دروستترین رشته واته: أَصَحُّ الْأَسَانِدِ) زوهری لهسالم،
لهباوکیهوه.

نیمامی بوخاری دمفهرموئ: سالم بیستنی لهعائیشهوه نیه، وا باوه
کهلهمانگی قوربانی سالی سهدهو شهستی کوچیدا مردووه، دایکی سالم و دایکی
قاسمی کورپی موحهمهدهی کورپی نهبویهکرو دایکی عهلی کورپی حوسهینی
کورپی نیمامی عهلی، ههرسیکیان خوشک بوون و کچی یهزدهجورد بوون،
کهدواهمین پاشای ئیران بووه. لهسالی (٦٥١)ی زاینیدا، له کاتی ئازادکردنی
خوړاساندا، لهلایهنی سوپای ئیسلامهوه کوژراوه، نافیع کهفهقیی ئیبو
عومهر بووه، دهیضهرموو: ههموو جارێ که عهبدوئلائی کورپی عومهر،
دهگهشت بهسالی کورپی، ماچی دهکردو دهیضهرموو: (پیری پیری ماچ دهکا!).

جاری هیشام له ناو بهیتا تووشی سالم بوو، پئی گوت: پیوستیت
چییه پیم بلئ، ههتا جی به جیی بکهه بۆت. سالم پئی فهرموو: (شهرم له خودا
دهکهه که له ناو مائه کهی نهودا، داوا له غهیری نهو بکهه!) کاتی که له بهیت
چوونه دهرموه، هیشام پئی گوتهوه: دهی نیستا داوات چییه لی می داوا بکه،
ههتا پیتی بدهم. سالم فهرمووی: (به خودا داواي دونیام له خاوه نه کهی
نه کردوه که خودای گهرمه، له که سیکی تر دهی چۆن داواي بکهه
که خاوه نییه!).

دهلین: نیت هیشام دمیکا به چاواو نه خوش دهکهوی و دهرمی (هرزی
خودا له خوی و له عهبدوللای باوکی و له عومهری باپیری بی و خودا
له خاکوپای نهواندا ههشرمان بکا).
(روونکردنهوه):

١- نهه باسه (٦٦٨ - ٦٦١ - ٧) ههوت فهرموودهی واتیدا.

ه- نامه ی رۆژوو

کتاب الصیام

{ بپروانه: تجریدی بوخاری/ ٢ لاپه ره: ٢٦٢، زنجیره: ٣٦ له ژماره: ٨٧١
ههتا ٩٢٦ + تاج/ ٢، لاپه ره: ٧٠ ههتا ١٥٩ له زنجیره: ٢٥ ههتا زنجیره: ٧٧ له
ژماره: ١٢٩٥ ههتا ژماره: ١٤٦٩ + پوختهی موسلیم له ژماره: ٥٧١ ههتا ٦٣٨
له زنجیره: ٤٤٩ ههتا زنجیره: ٥٠٨ نامه ی ههشتهه = ٨ کتاب الصیام +
ریاض/ ٣، ژماره: ١٢٢٤ ههتا ژماره: ١٢٦٧ له زنجیره: ٢١٧ ههتا زنجیره: ٢٣١
لاپه ره: ١٥٤ ههتا لاپه ره: ١٨٤ }:

٦٦٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { لَا تَقْدُمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ وَلَا يَوْمَيْنِ، إِلَّا رَجُلٌ كَانَ يَصُومُ صَوْمًا،
فَلْيَصُمهْ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{پوختهی بوخاری = تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۵۷۳ = ۲۵۱۴ مسلم
ترقیم شیخا = مسلم ۱۰۸۲}:

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بئ) ھەرمووی: {بەپۆژو دوو رۆژ، لەپیش ڕەمەزانا، بەپۆژوو
مەبن، مەگەر بۆ کەسێ رۆژوووی خۆی بگڕی، وەك ئەو کەسێ دەستوووی
وابی دوو شەممە و پێنج شەممە بەپۆژوو بئ، یان پۆژوو قەزا بئ}.
{تاج/۲، ۱۲۸، زنجیرە: ۵۴، ژمارە: ۱۴۰۵} + {ریاض/۳، زنجیرە: ۲۱۹، ژمارە:
۱۲۲۴}.

۶۷۰- وَعَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {مَنْ صَامَ الْيَوْمَ الَّذِي
يُشَكُّ فِيهِ فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)} وَذَكَرَهُ الْبُخَارِيُّ تَغْلِيْقًا،
وَوَصَلَهُ الْخُمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ، وَابْنُ حِبَّانَ.
{صحيح، الإرواء: ۹۶۱}:

صیلە (رەحمەتی خودای ئی بئ) ھەرمووی: جاری لەلای عەممار
کوری یاسیر بووین، دانیشتبووین، مەپێکی برژاویان بۆ ھێنا، عەممار
ھەرمووی: ھەرموو بخۆن. پیاوی لەکۆمەلەکە جیابۆو، وەگوتی: من
بەپۆژوو، عەمماریش گوتی: ھەرکەسێ رۆژوووی ئەم رۆژە بگڕی، کەخەئک
گومانی ئی دەکەن و لێیان روون نییە، کە رەمەزانی یان رەمەزان نییە، ئەو
لەفەرمانی پێغەمبەر دەرچوو (دروودی خودای لەسەر بئ). {تاج/۲، زنجیرە:
۵۵، ژمارە: ۱۴۰۷ چاپی چوارەم - د/ت/ن - س/ص - بوخاریش بەتەعلیق
ریوایەتی کردوو.}

۶۷۱- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: {إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَافْطِرُوا، فَإِنْ غُمَّ
عَلَيْكُمْ فَافْطَرُوا لَهُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَلِمُسْلِمٍ: {فَإِنْ أَغْمِيَ عَلَيْكُمْ فَافْطَرُوا لَهُ ثَلَاثِينَ}.
وَلِلْبُخَارِيِّ: {فَاكْمِلُوا الْعِدَّةَ ثَلَاثِينَ}.

{تجريدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۷۵ = ۱۹۰۰، ۱۹۰۶، ۱۹۰۷ بوخاری.

پوختهی موسليم ۵۷۴ = ۲۵۱۳ شيحا = مسلم ۱۹۰۰، ۱۰۸۰}:

ئىبنو عومەر (رمزای خودايان ئى بى) فەرمووی: لە پىغەمبەرم بىست دەیفەرموو: (تا مانگی نوێ نەبینن نەبیکن بە رمەزان و نەبیکن بە جەژن!) ئەگەر هەوروهەلاش بوو، وە هەور بەری مانگی گرتبوو، سى رۆزى تەواو دابنێن بۆ مانگی پيشوو، ئىتر مانگی پيشوو کۆلەمانگ (شەعبان) بى کە دەکەوێتە پيش رمەزانەوه، يان مانگی رمەزان بى کە دەکەوێتە پيش شەشەلان (شەوال)هوه.

گىرپانەوهی فەرموودەکەى تری بوخاری ئاوايه:

عەبدوللای کورپی عومەر (رمزای خودايان ئى بى) فەرمووی: پىغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) فەرمووی: (مانگ بىست و نۆ رۆزىش دەبى، خۆ مەرج نىيە هەموو مانگى سى رۆزى رەبەق بى، هەتا مانگی يەك شەوهى رمەزان، يان مانگی يەك شەوهى شەشەلان نەبینن، نەبیکن بەرمەزان و نەبیکن بە جەژن!).

ئەگەر وابوو هەوروهەلاو تەپوتۆزو خۆلبارین و شتى وابوو، وە بەری مانگ بەهەورو تۆزو خۆلبارین گیرابوو، ئەوا سى رۆزى تەواو دابنێن بۆ مانگی پيشوو، ئەوسا بیکن بەرمەزان، يان بیکن بە جەژن!. {تجريدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۷۹ = ۱۹۰۷ بوخاری} + {تجريد/۸۸۰ = ۱۹۱۰ بوخاری}.

۶۷۲- وَلَهُ فِي حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {فَأَكْمَلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ

ثَلَاثِينَ}.

{تجريدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۸۰ = ۱۹۱۰، ۵۲۰۲ بوخاری}:

ئەمەيش دەفەکەيهتى:

ئوم سەلەمەى هاوسەرى پىغەمبەر (دروودی خودا لەسەر پىغەمبەر و رمزای خودا لەهاوسەرە پاکیزەکانى) فەرمووی: جارێکیان پىغەمبەر (دروودی

خودای له‌سهر بئ) سویندی خوارد له‌ژنه‌کانی که‌یه‌ک مانگ نه‌چیته لایان و دروست نه‌بئ له‌گه‌لیان، که‌به‌م جوړه سوینده له‌زاراوه‌ی شهرعی پیرۆزدا ده‌گوترئ: (نیلاء) جا له‌پاش بیست و نوؤر، سهرله‌به‌یانی، یاسهرله‌نیواره، پیڅه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بئ) رویشت بۆلای خیزانه‌کانی، که له‌م باره‌یه‌وه پئیان گوت: خوټو سویندت خواردبوو که‌یه‌ک مانگ نه‌چیت بۆلایان؟ فه‌رمووی: مانگ بیست و نوؤر رویش دهبئ، خو مه‌رج نییه گشت مانگئ (۳۰) سیی روژی ده‌ق بئ! {تاج/۲، زنجیره: ۲۹، ژماره: ۱۳۱۲ چاپی چواره‌م} + {ژماره: ۱۳۱۳، ۱۳۱۴ تاج/۲}.

۶۷۳- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {تَرَأَى النَّاسُ الْهَلَالَ، فَأَخْبَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنِّي رَأَيْتُهُ، فَصَامَ، وَأَمَرَ النَّاسَ بِصِيَامِهِ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ.

{صحيح، الأرواء: ۹۰۸. الصحيح المسند ۷۴۵. أبوداود: ۲۳۴۲. ابن حبان ۳۴۴۷. حاکم ۵۸۵/۱}:

ئیبنو عومهر (ره‌زای خودا له‌خوی و له‌باوکی) فه‌رمووی: له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا مقو مقو و ده‌نگوویی داکه‌وت، که ده‌لین: گوايه مانگیان دیوه. منیش عهرزی پیڅه‌مبه‌رم کرد: که‌من مانگم دیوه. جا پیڅه‌مبه‌رم (دروودی خودای له‌سهر بئ) هه‌م خوی به‌روؤوو بوو، و مه‌هم فه‌رمانی کرد به‌مه‌ردوم که به‌روؤوو بن! {تاج/۲، زنجیره: ۳۰، ژماره: ۱۳۲۰}.

۶۷۴- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ أَعْرَابِيًّا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: {إِنِّي رَأَيْتُ الْهَلَالَ، فَقَالَ: " أَتَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟ " قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: " أَتَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ؟ " قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: " فَأَذِّنْ فِي النَّاسِ يَا بَلَاءُ أَنْ يَصُومُوا غَدًا " { رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ، وَابْنُ حِبَّانَ وَرَجَّحَ التَّسَائِيُّ إِرْسَالَهُ.

{ابن ماجه: ۱۲۵۲. ترمذی ۶۹۱. أبوداود: ۲۳۴۰. نسائی فی الکبریٰ:

٢٤٣٤. ابن خزيمة: {١٩٢٣:

ئىبنو عەبباس (رەزىي خۇدا لەخۇي و لەباوكى) فەرەمۇي: عارەبىيىكى دەرەستەكى ھات عەرەزى ھەزەرەتى كە: مەن بۇخۇم مانگم بىنى. پىغەمبەر (درودى خوداى لەسەر بى) پىي فەرەمۇ: (ئاي شايەتى دەرەدى كە ھەر خودا خودايە و بەس؟) گوتى: بەئى: فەرەمۇي: (ئەدى باشە ئەى شايەتى دەرەدى كە موحەممەد پىغەمبەرى خودايە؟) گوتى: بەئى: فەرەمۇي: (درودى خوداى لەسەر بى) (ئەى بىلال! بانگەواز بكو و جار ھەئبدە بەناو موسولمانانا، با بەياني بەرۇزو و بنو بىكەن بەرمەزان!). {تاج/۲، زنجیرە: ۳۱، ژمارە: ۱۳۲۰ چاپى جوارەم}.

ئىبنو خوزئيمه و ئىبنو حبيبان به فهرمودديهكى ساغو دروستى دادمنين، به لام نه سائي نه وه به هيزدار دادمنى كه مورسهل بى.

٦٧٥- وَعَنْ حَفْصَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ لَمْ يُبَيِّتِ الصِّيَامَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا صِيَامَ لَهُ} رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَمَالُ النَّسَائِيِّ وَالتِّرْمِذِيُّ إِلَى تَرْجِيحِ وَفْقِهِ، وَصَحَّحَهُ مَرْفُوعًا إِنْ خُزَيْمَةَ وَابْنُ حِبَّانَ.

{أحمد رقم: ٢٦٥٠٠. أبوداود رقم: ٢٤٥٤. ترمذی رقم: ٧٣٠. نسائی
الكبرى رقم: ٢٦٤٣. ابن خزيمة رقم: ١٩٣٣. ابن ماجه رقم: ١٧٠٠. دارقطنی
: { ١٧٢/٢

۱. **حەفصەى ھاوسەرى پىڭخەمبەر، دايكى باومېرداران (دروودى خودا لەسەر پىڭخەمبەر و رمزى خودا لەهەموو ھاوسەر و پەپرەوانى بى) فەرمووى: پىڭخەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمووى: (هەرگەسى لەپىش شەبەقى بەياندا، نياز (نېت)ى رۆژووى فەرز نەهيئى، رۆژووەكەى دانامەزى).** {تاج/۲، زنجیرە: ۳۲، ژمارە: ۱۳۲۲ - د/ت/ن - ئىبنو خوزەيمە/ئىبنو ماجە: ص}.

له داره هوطنیدا دمه رموی؛ چه فسه ی هاوسه ری پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) فه رموی؛ (که سی له شه وه وه، له روژی فه رزدا، نیت نه هیئی، روژو وه که ی دروست نییه). (صحیح الجامع: ۷۵۱۶).

۶۷۶- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ. فَقَالَ: "هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟" قُلْنَا: لَا. قَالَ: "فَإِنِّي إِذَا صَائِمٌ ثُمَّ أَتَانَا يَوْمًا آخَرَ، فَقُلْنَا: أَهْدِي لَنَا حَيْسٌ، فَقَالَ: "أَرَيْنِيهِ، فَلَقَدْ أَصْبَحْتُ صَائِمًا" فَأَكَلَ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{بوخته ی موسلیم ۶۳۰ = ۲۷۰۷، ۲۷۰۸ مسلم ترقیم الشیخ خلیل مامون شیحا = مسلم ۱۱۵۴}:

عائیشه ی هاوسه ری پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) فه رموی؛ روژی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) ته شریفی هات بو لامان، فه رموی؛ (نایا شتی هه یه که له لاتان بیخوم؟ عه رزیمانکرد؛ هیج نییه. فه رموی؛ (که وایه روژو وه که م ناشکینم) له پاشا روژی تر ته شریفی هات بو لامان، عه رزیمانکرد؛ ئه ی پیغه مبه ری خودا! که شک به خورماو روئمان هه یه، به دیاری بو مان هاتوو، نایا ئه فه رموی که ئی بخویت؟ فه رموی؛ (ئاده ی پیشانی بده، خو من ئه مرؤ به روژووشم، که بویمان هیئا نوشی کرد). {تاج/۲، زنجیره: ۳۲، ژماره: ۱۳۲۲}.

(روونکردنه وه):

نه وه ی دمه رموی؛ ئه م فه رموو دمه به لگه یه بو ئه وه هه رکه سی روژووی سوننه ت بگری، خو ی ناغای خو یه تی و بو ی هه یه که بی شکینی. ۶۷۷- وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{پوختهی بوخاری = مختصر صحیح البخاری = تجریدی بوخاری/۹۰۳ =
۱۹۵۷ بوخاری. پوختهی موسلیم = مختصر صحیح مسلم: ۵۹۳ = ۲۵۴۹ شیحا =
مسلم ۱۰۹۸. ترمذی. صوم: ۶۹۹}:

سههلی کوری سهعدی نهل - ساعیدی (رمزای خودای لی بی)
فهرمووی: (موسولمانان ههتا پهله له بهربانگ بکهن و بهربانگ بهقنگا
نهخه و، لهکاتی دیاری کراوی خویدا رۆزوو بشکینن، نیشانه و بهلگهی
ئهوهیه کههیشتا ههرباشن و پابهندن به بهرنامهی شهریعهتهوه و لهپرگهی
راست لایان نهداوه). {تاج/۲/۹۳، زنجیره: ۳۲، ژماره: ۱۳۳۰ + ریاض/۳/۱۶۷،
زنجیره: ۲۲۲، ژماره: ۱۲۳۳}.

۶۷۸- وَلِلَّهِ مِزَانٌ يَوْمَئِذٍ مَنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَحَبُّ عِبَادِي إِلَيَّ أَعْجَلُهُمْ فِطْرًا}.
{ترمذی: ۷۰۰. ضعیف الجامع: ۴۰۴۱}:

تهرمهزی له ئهبو هورهیرموه ئهم فهرموودمیه دمگیریتتهوه:
پیغهمبهر (دروودی خودای لهسه ر بی) دمفهرموی: (خودای گهوره له
فهرموودمیهکی پیروژدا (له ههدهیتیکی هودسیدا) دمفهرموی: خوشهویستترین
بهندهکانم لهلام لهپاش بانگی شیوان ئهوانهیانه کهزووتر بهربانگ
بکهنهوه). {تاج/۲/۳۲، زنجیره: ۳۲، ژماره: ۱۳۳۱}.

۶۷۹- وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) {تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَهَةً} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۸۷ = ۱۹۲۳ بوخاری. پوختهی موسلیم.
۵۸۰ = ۲۵۴۴ شیحا = ۱۰۹۵ مسلم}:

ئهنهسی کوری مالیک (رمزای خودای لی بی) دمفهرموی: پیغهمبهر
(دروودی خودای لهسه ر بی) دمفهرموی: (ئهی موسولمانینه! کهویستتان
بهروژوو بن، پارشیو بکهن، چونکه پیروزی و پیت و فهر وا لهپارشیودا).

{تاج/۲/۹۱، زنجیره: ۳۲، ژماره: ۱۳۲۴ + ریاض/۳/۱۶۵، زنجیره: ۲۲۱، ژماره: ۱۳۲۹}. له (غایة المأمول) ی شهرحی (تاج الأصول) دا، دمفه رموی: له گېرانه و میه کا دمفه رموی: (نه گهر چی به قومئ ناویش بووه، همر پارشیو بکه ن!).

۶۸۰- وَعَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الضَّبِّيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا أَفْطَرْنَا أَحَدَكُمْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى تَمْرٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى مَاءٍ، فَإِنَّهُ طَهُورٌ} رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ وَابْنُ حِبَّانَ وَالْحَاكِمُ.

{ابوداود ۳۰۵/۲ رقم: ۲۳۵۵. ترمذی ۷۸/۳ رقم: ۶۹۵. نسائی فی الکبریٰ ۲۵۴/۲ رقم: ۳۳۱۹. ابن ماجه ۵۴۲/۱ رقم: ۱۶۹۹. حاکم ۵۹۷/۱ رقم: ۱۵۷۵. ابن خزيمة ۲۷۸/۳ رقم: ۲۰۶۷. ابن حبان ۲۸۲/۸ رقم: ۳۵۱۵. بیهقی شعب الأیمان: ۳۸۹۸}:

سلمانى كورى عامير (رمزای خودای لی بی) فه رموی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) دمفه رموی: (به خورما به ربانگ بکه نه وه، چونکه شتیکی پاک و پیرۆزو موفه پرکه، خو نه گهر خورما نه بوو، به ناو رۆزو وه که تان بشکینن، چونکه ناو هه م پاکه و هه م پاکه ره و میه، خوا چه زکا رۆزو وه که تان دمبی به پاکه وه که ری دمروون و دمرومتان). {تاج/۲، زنجیره: ۳۲، ژماره: ۱۳۳۳ چاپی چواره م}.

(روونکردنه وه):

سلمانى كورى عامير، هاوړی پیغه مبه ره، له به صره دائه نیشت، گېرانه وهی له پیغه مبه ره وه هه یه، له سهر دهمی پیغه مبه ردا سلمان پیر بوو، هه تا سهر دهمی جینشینی مو عاویه مابوو.

۶۸۱- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْوِصَالِ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ: فَإِنَّكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُوَاصِلُ؟ قَالَ: "وَأَيْكُمْ مِثْلِي؟ إِنِّي أَبِيتُ يُطْعِمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِي". فَلَمَّا أَبَوْا أَنْ يَنْتَهُوا عَنْ

الْوَصَالِ وَاصَلَ بِهِمْ يَوْمًا، ثُمَّ يَوْمًا، ثُمَّ رَأُوا الْهَيْلَالَ، فَقَالَ: "لَوْ تَأَخَّرَ الْهَيْلَالُ لَزِدْتُمْ
" كَالْمُكَلِّ لَهُمْ حِينَ أَبَوْا أَنْ يَنْتَهُوا { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری/۲/۲۸۸، ژماره: ۹۰۷ = ۱۹۶۵، ۱۹۶۶، ۶۸۵۱،

۷۲۴۲، ۷۲۹۹ بوخاری}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بئ) پێگەی نەدەدا، کە یەکی، لەرەمەزانا، یان لەمانگەکانی
تردا، کەدوو روژ لەسەریەک، یان زیاتر، شەوو روژ بەروژوو بئ و لەوماوەیەدا
بەھیچ جوړی روژوووەکە نەشکێن. یاران گوتیان: تۆ خۆت وادەکە؟
ھەرمووی: (جا ئیوە وەک من وان، من جیاوازم لەئێوە، من خودا ھەرسەتم
دەداو بەشەو نان و ئاوم دەدات).

جا ھاوێلان کەھەر وازیان نەھێنا، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر
بئ) دوو روژ لەسەریەک نەیشکاند پێیان، تامانگیان دی و بووبە جەژن، جا
ھەرمووی: (ئەگەر مانگ نەبێنرایە پەترم پی دەگرتن، وەک کەسی بیەوی
چاوترسێنیا بکا، تا جاریکی تر شتی وا نەکەن!). {تاج/۲/۱۰۷، زنجیرە: ۴۱،
ژمارە: ۱۳۵۹ چاپی چوارەم = ۴/ج}.

۶۸۲- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {مَنْ لَمْ يَدَعْ
قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ، وَالْجَهْلَ، فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ} رَوَاهُ
الْبُخَارِيُّ، وَأَبُو دَاوُدَ وَاللَّفْظُ لَهُ.

{تجريدی بوخاری/۲/۲۶۶، ژمارە: ۸۷۶ = ۱۹۰۳، ۶۰۵۷ بوخاری.

أبوداود: ۲۳۶۲. تخفة الأشراف: ۱۴۳۲۱}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: (ھەر روژوووەوانی، کە
لەقسەى ناپەرەواو کارى ناپەرەوا وازنەھێنى، خودا کارى بەوہ نىیە کە روژ تا
ئىوارى، دەمى خۆى ببەستى و نان و ئاو نەخوات، گوايە بەروژوووە، شتى وا

له مانگرتن له خواردن و خوارندنه وه دهجی، ههتا له روژوو گرتن(۱). {تاج/۲/۹۷،

زنجیره: ۲۴، ژماره: ۱۳۳۹ + ریاض/۳، زنجیره: ۲۲۳، ژماره: ۱/۱۴۰}؛

۶۸۳- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقْبَلُ وَهُوَ صَائِمٌ، وَيُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ، وَلَكِنَّهُ أَمْلَكُكُمْ لِإِرْبِهِ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ. وَزَادَ فِي رِوَايَةٍ: {فِي رَمَضَانَ}.

{تجريدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۹۰ = ۱۹۲۷، ۱۹۲۸ بوخاری. بوختهی موسليم: ۵۹۱ = ۲۵۷۱. أبوداود. صوم: ۲۳۸۲. ترمذی. صوم: ۷۲۹. تحفة الأشراف: ۱۱۵۹۵}؛

عائيشه‌ی هاوسه‌ری پيڤه‌مبه‌ر (دروودی خودا له‌سه‌ر پيڤه‌مبه‌رو رمزای خودا له‌هاوسه‌رو هاوه‌لان و په‌پرمانی بئ) فه‌رمووی: وا دهبوو: که پيڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) به‌روژوو بوو، که‌جی له‌گه‌ل نه‌وه‌میشدا، ماچ و مۆچ و یاری و دمستبازی له‌گه‌ل چه‌لان و هاوسه‌ری خویدا ده‌کرد. {واته: به‌م جوړه شتانه روژوو ناشکی} به‌لام کي‌تان وه‌ک پيڤه‌مبه‌ری پئ ده‌کری، نه‌و له‌هه‌مووتان باشتار نارمزوی خو‌ی پئ زه‌وت ده‌کرا، له‌م لایه‌نه‌وه‌سنووری نه‌دمبه‌زاند، تا خوانه‌خواسته تووشی بئ شه‌ری ببی. {تاج/۲/۱۰۹، زنجیره: ۴۲، ژماره: ۱۳۶۱}.

له‌گی‌رانه‌وه‌ی موسليم/شیحادا، ژماره: ۲۵۷۹ ئاوايه:

عائيشه (رمزای خودای ئی بئ) فه‌رمووی: جاروبار واده‌بوو، که پيڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) له‌ره‌مه‌زانا به‌روژوو بوو، زنی خو‌ی ماچ ده‌کرد.

۶۸۴- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اخْتَجَمَ وَهُوَ مُحَرِّمٌ، وَاخْتَجَمَ وَهُوَ صَائِمٌ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{تجريدی بوخاری/۲/۲۸۰، ژماره: ۸۹۳ = ۱۹۳۸ بوخاری}؛

ئىبنو عەبباس (رمزى خوداى ئى بى) فەرمووى: وادەبوو كە پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) لەكاتى ئىحرامدا، بە بەرگى ئىحرامەوه، كەلەشاخى لەخۆى دەگرت، وە لەكاتى بەرۆزوو بوونىشدا ھەروا كەلەشاخى لەخۆى دەگرت. {تاج/۲/۱۰۴، زنجیرە: ۴۵، ژمارە: ۱۳۶۷ + تاج/۳، زنجیرە: ۶۱، ژمارە: ۲۹۷۹}.

گىپرانەوهى ژمارە (۲۹۷۹)ى تاجول ئوصول ئاوايە:

ئىبنو عەبباس (رمزى خوداىيان ئى بى) فەرمووى: پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) لەئىحرامدا بوو، كاتى كەلەشاخى لەسەرى خۆى گرت، چونكە ژانەسەرىكى لەگەلدا بوو، گەللى جار لایى لەسەرى دەئیشا، پېى دەگوترى شەقىقە.

۶۸۵- وَعَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى عَلَى رَجُلٍ بِالْبَقِيعِ وَهُوَ يَحْتَجِمُ فِي رَمَضَانَ. فَقَالَ: " أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ" } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ، وَصَحَّحَهُ أَحْمَدُ، وَابْنُ خُزَيْمَةَ، وَابْنُ جَبَّانٍ.

{أحمد/۴/۱۲۲ رقم: ۱۷۱۵۳. أبوداود رقم: ۲۳۶۹. نسائي في الكبرى رقم: ۳۱۳۸. ابن خزيمة ۱۹۶۲، صحيح الإرواء: ۹۳۱}:

شەددادی کۆری ئەوس (رمزى خوداى ئى بى) فەرمووى: جارێك، پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) لەمانگى رەمەزاند، لە بەقىع پیاویكى بىنى، كەلەشاخى لەخۆى دەگرت، پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمووى: (رۆزووی كەلەشاخگرو كەلەشاخ لیگیراو دەشكى). ئەحمەدو ئىبنو خوزەیمەو ئىبنو حەبەب بەدروستیان داناوه.

(روونکردنەوه):

شەددادی کۆری ئەوسى کۆری ئابىتى خەزەرەجى، برازى حەسەسانى کۆری ئابىتە، خۆى و ئەوسى باوکی موسوئمان بوون، (رمزى خوداىيان ئى بى)

باوکی ئامادهی بهدر بوو، له ئوحووددا شهید بوو، پیاویکی زاناو دانا بوو،
ئامادهی عهقهبهی دووهم بوو، تابلیی قسهزان و رهوانبیژ بوو، بهحهوسه له بوو،
لهکاتی تورهبووندا رقی خوی قووت نه دایه وه.

شه دادی کوری، له زانایانی هاوه لانی پیغه مبهه به بوو، شامیه کان
فهرمووده گانی نهو دهگیر نه وه، پیغه مبهه به (دروودی خودای له سه به بی) موژدهی
پی دمدا که خوی و مناله گانی دهبه به پیشه وایانی خه لکی شام.

له سه رده می موعاویه دا، له ته مه نی هفتاو پینج سالی دا، له فه له ستین
دهمری، له سالی په نجاو هه شتی کۆچیدا، له به یتوله قه دیس نیژراوه.

٦٨٦- وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {أَوَّلُ مَا كُرِهَتْ
الْحِجَامَةُ لِلصَّائِمِ} أَنَّ جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ احْتَجَمَ وَهُوَ صَائِمٌ، فَمَرَّ بِهِ النَّبِيُّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: " أَفْطَرَ هَذَا "، ثُمَّ رَخَّصَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدُ
فِي الْحِجَامَةِ لِلصَّائِمِ، وَكَانَ أَنَسٌ يَحْتَجِمُ وَهُوَ صَائِمٌ { رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ وَقَوَّاهُ.
{ صحيح الإرواء: ٧٢/٤ - ٧٣. دارقطنی: ١٨٢/٢. بیهقی: ٢٦٨/٤ :

ئه نه سهی کوری مالیک (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: هوی نه وه دی که
یه که مه جار، که له شاخگرتن بوو رۆژوو هوان به خراب و ناباش دانه را نه وه بوو: که
جه عفه ری کوری نه بوو تالیب به رۆژوو بوو، که له شاخی له خوی گرت، پیغه مبهه به
له لایه وه رمت بوو، فهرمووی: (ئه مه دووانه: که له شاخگرو که له شاخ لیگیراو،
رۆژوو که یان شکاوه).

به لام له دوا جارد، له وه پاش، پیغه مبهه به (دروودی خودای له سه به بی)
مۆله تی دا به رۆژوو هوان، که که له شاخ له خوی بگری، نه نه سه خوی واده بوو که
به رۆژوو بوو، که له شاخی له خوی دهگرت و به رده و امیش ده بوو له سه به
رۆژوو که ی خوی). داره قوطني گیراویه ته وه به به هیزی داناوه.

۶۸۷- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اِكْتَحَلَ فِي رَمَضَانَ، وَهُوَ صَائِمٌ } رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ. وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ: لَا يَصِحُّ فِي هَذَا الْبَابِ شَيْءٌ.

{ صحيح، سنن ابن ماجة: ۱۶۷۸ }

عائشه (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبه (دروودی خودای لهسهر بی) لهپدمه زانا بهرپوژوویش بوو، چاوی خوئی رشت). { تاج/۲/۱۱۱، زنجیره: ۴۴، ژماره: ۱۳۶۹ چاپی چوارهم }.

نیمامی تهرمهزی (رهحمهتی خودای لی بی) دمفه رموی: سهبارمت بهبابهتی چاوپرشتن و روژوو، فهرموودمی دروست دمست ناکه وی. کهواته: نهصل نیباحهیه.

۶۸۸- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ، فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ، فَلَيْتَمَّ صَوْمَهُ، فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۹۱ = ۱۹۳۳، ۶۶۶۹ بوخاری. پوختهی موسلیم/۵۸۷ = شیخا/۲۷۰۹ = مسلم/۱۱۵۵. أبو داود. صوم: ۲۳۹۸. ترمذی. صوم: ۷۲۲. ابن ماجة/۶۱۷۳ }:

نهبو هورمیره (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبه (دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی: (نهگهر کهسی لهپیری نهبوو که بهرپوژووه، ومشتی خوارد، یاشتی خواردووه، نهوه با روژوووه کهی نهشکینئو، روژوووه کهی تهواوبکا، چونکه بهوه روژوووه کهی پووج نابیتهوه، بهلکوو نهو نان و ناومیش که خواردوویمهتی، رزق و روژییه کی پاک بووه، خودا بوی رهخساندووه).

۶۸۹- وَلِلْحَاكِمِ: { مَنْ أَفْطَرَ فِي رَمَضَانَ نَاسِيًا فَلَا قِضَاءَ عَلَيْهِ وَلَا كَفَّارَةَ } وَهُوَ صَحِيحٌ.

{ حسن، صحيح الجامع: ۶۰۷۰. حاکم رقم/۱۵۶۹ }

حاکم (رحمته تی خودای ئی بی) له ئەبو هورمیرموه دەگیریتەوه
دەفەر موئی: پێغه مبهەر (دروودی خودای لەسەر بی) دەفەر موئی: (هەرکەسێ
بەهەر شیوویی، لەرمە زانا، ئەگەر لەبیری نەبوو، رۆژوو مەکی بشکێنێ،
رۆژوو مەکی لەرووی شەرعەوه ناشکی، لەبەر ئەوه نەقەزای لەسەرەو نە
کەفارتی هەیه). دانەر دەفەر موئی: ئەم فەرموودەیهی حاکم دروست و
صەحیحە.

٦٩٠- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {مَنْ
ذَرَعَهُ الْقَيْءُ فَلَا قِضَاءَ عَلَيْهِ، وَمَنْ اسْتَقَاءَ فَعَلَيْهِ الْقِضَاءُ} رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَأَعْلَاهُ
أَحْمَدُ. وَقَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ.

{أبو داود. رقم: ٢٣٨٠. ترمذی. رقم: ٧٢٠. ابن ماجه رقم: ١٦٧٦. حاکم
رقم: ١٥٥٧. بیهقی رقم: ٧٨١٧. أحمد رقم: ١٠٤٦٨. دارقطنی رقم: ٢٢. طحاری:
: {٩٧/٢

ئەبو هورمیر (رمزای خودای ئی بی) فەرمووی: پێغه مبهەر (دروودی
خودای لەسەر بی) فەرمووی: (کەسێ بەرۆژوو بوو، رشانەوه زۆری بۆ هیناو،
بەبی خواستی خۆی رشایەوه، ئەوه گیرانەوه و قەزا کردنەوهی لەسەر نییه،
چونکە بەوه رۆژوو مەکی ناشکی، بەلام ئەگەر خۆی بەئەنقەست خۆی
رشانەوه، ئەوه رۆژوو مەکی شکاوه، لەبەر ئەوه با رۆژوو مەکی بگیریتەوه).
{تاج/٢، زنجیره: ٤٠، لاپەرە: ١٠٧، ژمارە: ١٣٥٨ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

دانەر مامۆستا عەسقەلانی (رحمته تی خودای ئی بی) دەفەر موئی:
(ئیمامی ئەحمەد ئەم فەرموودەیهی بە مەعلوول و لاواز داناوه، بەلام
بەپێچەوانەوه، ئیمامی دارە قوطني بە فەرموودەیهی بەهیزی داناوه).

٦٩١- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا " {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ عَامَ الْفَتْحِ إِلَى مَكَّةَ فِي رَمَضَانَ، فَصَامَ حَتَّى بَلَغَ كُرَاعَ
الْغَمِيمِ، فَصَامَ النَّاسُ، ثُمَّ دَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فَرَفَعَهُ، حَتَّى نَظَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ، ثُمَّ شَرِبَ،

فَقِيلَ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ: إِنَّ بَعْضَ النَّاسِ قَدْ صَامَ. قَالَ: "أَوْلَيْكَ الْغَصَاةُ، أَوْلَيْكَ الْغَصَاةُ".

{پوخته‌ی موسلیم/ ۵۹۷ = شیخاه/ ۲۶۰ = مسلم/ ۱۱۱۴}:

جایی کوری عه‌بدوللا (رمزای خودایان لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) سالی نازادکردنی مه‌ککه، له‌رمه‌زانا، به‌ره‌و مه‌ککه، خوی و سوپاکه‌ی، له‌مه‌دینه‌وه دهرچوون، سالی هه‌شتی گۆچی بوو، دووی مانگی ره‌مه‌زان بوو، دوازده رۆژ به‌رپۆه بوون، سه‌رله‌به‌یانی رۆژی سیازده‌ی مانگ گه‌یشتنه ناوشاری مه‌ککه، له‌رپگه به‌رۆزوو بوون، هه‌تا گه‌یشتنه پی ده‌شتی پی ده‌گوتری: (کورا عولفه‌میم). له‌وی عهرزی پیغه‌مبه‌ریان کرد: قوربان! خه‌لکه‌که، سوپاکه، رۆزوومه‌که سه‌خه‌تی کردوون، چاومروانی فه‌رمانی تۆیانه؟

ئه‌ویش له‌پاش نوپۆی عه‌صر داوای جامی ناوی کردو، له‌به‌رچاوی عه‌شاماته‌که، به‌رزی کرده‌وه بۆ ده‌می، هه‌تا بیبینن، خه‌لکه‌که ته‌ماشایان کرد نه‌وجا پیغه‌مبه‌ر له‌به‌رچاوی ئه‌وان ناومه‌کی خواردموه، خه‌لکه‌که‌یش چاویان له‌و کردو رۆزوومه‌کیان شکاند، به‌لام عهرزی پیغه‌مبه‌ر کرا: هیشتا بازئ که‌س هه‌ر به‌رۆزوون، فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سهر بی) (ئه‌وانه یاخین، ئه‌وانه یاخین!).

٦٩٢- وَلِي لَفْظٍ: {فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ النَّاسَ قَدْ شَقَّ عَلَيْهِمُ الصِّيَامُ، وَإِنَّمَا يَنْظُرُونَ فِيمَا فَعَلْتَ، فَدَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ بَعْدَ الْعَصْرِ، فَشَرِبَ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ:

ئه‌مه ژماره (٢٦٠٦ - شیخایه) مه‌به‌سته‌که‌ی له ژماره (٦٩١) دا رابورد.

٦٩٣- وَعَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَمْرِو الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ "أَلَّهُ قَالَ: {يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي أَجِدُ بِي قُوَّةً عَلَى الصِّيَامِ فِي السَّفَرِ، فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): "هِيَ رُخْصَةٌ مِنَ اللَّهِ، فَمَنْ أَخَذَ بِهَا فَحَسَنٌ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ

يَصُومَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ" { رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَأَصْلُهُ فِي " الْمُتَّفَقِ " مِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ { أَنَّ حَمْزَةَ بْنَ عَمْرِو سَأَلَ {.

{پوختهی بوخاری/۲، ژماره: ۸۹۵ = ۱۹۴۳ بوخاری. پوختهی موسلیم/ ۶۰۲ = ۲۶۲۴ شیخا:}

حه مزه ی کور ی عه مری نه ل نه سله می (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: گوتهم: قوربان! نه ی پیغه مبه ری خودا! من توانای بهر وژوو بوونم هه یه له سه فهدا، جا نایا نه گهر له سه فهدا بهر وژوو بېم گونا هم دمگات؟. پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) فهرمووی: (ر وژوو شکاندن له سه فهدا، مؤلته و روخصه ت و ریگه پیدانیگه له خودا وه، هه ر که سه ی کار به و مؤلته ی خودا بکا، نه وه کار ی باش ده کا و شتی جوانی کردو وه و به خشش و خه لاتی خودای ره ت نه کرد و ته وه، به لام نه گهر که سه ی بهر وژوو ش بی، هیچ گونا هی له سه ر نییه). (رو و نه کرد نه وه):

حه مزه ی کور ی عه مری نه سله می، ها وه لی پیغه مبه ره، به خه لکی حیجاز دائه نری، سال دوا زده مانگه بهر وژوو بوو، خه لکی مه دینه فهرمو وده مگانی نه ویان ده گیرایه وه، له ته مه نی حه فتا و یه ک، یان له ته مه نی هه شتا سالی دا، له سالی شه ست و یه کی ک وچیدا، مردو وه.

جاری له سه فهدا ریکا، حو شتره که ی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) هه لسه مییه وه و به له سه بوو، هه ندی له شته کان که به سه ر پشتی حو شتره که وه بوو، که و تنه خواره وه، وه نه م رو ودا و میش له شه ودا بوو، وه پیلانی بوو، له ک و مه لی ناپا کانه وه، وه له کاتی گه رانه ودا بوو، له غه زای ته بو وک. حه مزه فهرمووی: شه و یکی زور تاریک بوو، من له خزمه تی پیغه مبه ردا بووم، له خودا وه په نجه کانم بوم بوون به چرا و لایت، له بهر رو شنای پی نه جه کانم نه و شتانه ی که له و شتره که که و ته بوونه خواره وه، هه مووم د و زینه وه، وه ک قه مچی و په ت و کور یس و شتی تری وا.

هەر ئەم حەزمزىيە بوو، کە موژدەى دا بەکەعبى کورى مالیک کە خودا تەوبەى لى قەبوول کردوو. {بېروانە: پوختەى موسلىم ژمارە: ۱۹۴۱ = مسلم ترقىم الشیخ خلیل مأمون شیخا ۶۹۶۸ + پوختەى موسلىم ژمارە: ۱۵۳۰ = شیخا ۵۹۰۶ + پوختەى موسلىم زنجیرە: ۱۴۶۲ ژمارە: ۱۹۱۸ = مسلم/شیخا ۶۹۴۷}.

۶۹۴ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {رُخِّصَ لِلشَّيْخِ الْكَبِيرِ أَنْ يُفْطِرَ، وَيُطْعِمَ عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مِسْكِينًا، وَلَا قَضَاءَ عَلَيْهِ} رَوَاهُ الدَّارِقُطْنِيُّ، وَالْحَاكِمُ، وَصَحَّحَاهُ.

{دارقطنى: ۲/۲۰۵. حاکم: ۱/۶۰۶ (۱۶۰۷):}

ئىبنو عەبباس (رمزای خودا لەخۆى و لەباوکى) فەرمووی: مؤلەت دراوہ بەپىرى ئىختیار، کە لەمانگى رەمەزانا، بەرۆزوو نەبى، لەجیاتى ئەو، بۆ ھەر رۆژەى کە بەرۆزوو نابى، بەئەندازەى خواردەمەنى گەدايەك، کەفارەت بدات، گىرانهوہ و قەزای لەسەر نییە. ئەم فەرموودمىە لەتاجول ئوصولا ئاوايە:

ئىبنو عەبباس (رمزای خودایان لى بى) دەفەر موی: ئەم ئایەتە کە دەفەر موی: {وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ - ۲ - ۱۴۸/البقرة}. واتە: بىویستە و فەرزە لەسەر ئەو موسوڵمانانە کەساغن و لەشوینى خۆیانان، بەلام لەبەر پىرى و ناتەوانایى بەخەر جکردنى ھەموو تەوانایى نەبى، ناتوانن رۆزوو بگرن، تۆلە و فیدیەى ئەو رۆزووہیان بدن، بۆ ھەر رۆژەى بەئەندازەى خواردەمەنى گەدايەك (ئىبنو عەبباس دەلى: ئەم ئایەتە روخسەت و مؤلەتیکە بۆ ئەو پىرەمێرد و پىرە ژنە ئىختیارانە، کە بەزۆر بەگران و بەزەحمەت، رۆزوویان بۆ دەگیرى، جا ئەوانەى بەرۆزوو نابن، لەبەر پىرى و مەھانەى رەوا، با لەباتى رۆزووی ھەموو رۆژى نانى ھەژارى بەتۆلە (بەکەفارەت - بەفیدیە) دەدن، زنى سک پىرو ئافرەتى منال بەبەرىش، ئەگەر ترسیان ھەبوو، لەتەندروستى خۆیان، یان لەسک و ساواکەیان، ئەو ئەوانیش ھەروەھا (تاج/۲/۱۱۶، زنجیرە: ۴۷، ژمارە: ۱۳۸۰ - د/ب). گەتەى بوخارى ئاوايە: ئىبنو

عهباس (رمزای خودایان لی بی) دهلی: نهم نایه‌ته، حوکمو برپارمگی
هه‌لنه‌ومشاومته‌وه‌و نه‌سخ نه‌بوتته‌وه، به‌لام نهمه مؤلته‌و رېښېدانه بو نه‌و پیره
می‌ردو پیرمونه به‌سالاجوانه‌ی، که‌ناتوانن به‌روژوو بن، جا له‌جیاتی روژووی
هه‌موو روژی، نانی هه‌ژاری دمدن.

۶۹۵- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: هَلَكْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: "وَمَا أَهْلَكَ؟" قَالَ:
وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ، فَقَالَ: "هَلْ تَجِدُ مَا تَغْتِقُ رَقَبَةً؟" قَالَ: لَا. قَالَ: "فَهَلْ
تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَابَعَيْنِ؟" قَالَ: لَا. قَالَ: "فَهَلْ تَجِدُ مَا تُطْعِمُ سِتِّينَ
مِسْكِينًا؟" قَالَ: لَا، ثُمَّ جَلَسَ، فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِعَرَقٍ فِيهِ ثَمَرٌ.
فَقَالَ: "تَصَدِّقْ بِهِذَا"، فَقَالَ: أَعَلَى أَفْقَرٍ مِنَّا؟ فَمَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا أَهْلُ بَيْتِ أَحْوَجُ إِلَيْهِ
مِنَّا، فَضَحِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى بَدَتْ أُنْيَابُهُ، ثُمَّ قَالَ: "اذهب
فَاطْعِمَهُ أَهْلَكَ" { رَوَاهُ السَّبْعَةُ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.

{تجريدی بوخاری/۲/۲۷۹، زماره: ۸۹۲ = ۱۹۳۶، ۱۹۷۳، ۲۶۰۰،
۵۳۶۸، ۶۰۸۷، ۶۱۶۴، ۶۷۰۹، ۶۷۱۰، ۶۷۱۱، ۶۸۲۱ بوخاری. بوخته‌ی
موسلم/ ۵۸۹ = ۲۵۹۰ شیخا. أبو داود. صوم: ۲۳۹۰. ترمذی. صوم: ۷۲۴، ابن
ماجة. صیام: ۱۶۷۱. تحفة الأشراف/ ۱۲۲۷۵. نسائی فی الکبریٰ/ ۱۲۲۷۵/۹. ابن
خزیمه/ ۱۹۴۳}:

ئهبو هورمیره (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیاوی هاته خزمه‌تی
حه‌زمت (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ناوی سه‌له‌مه، یان سه‌لانی کوری سه‌خر
بوو، عه‌رزیکرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فه‌وتاوم فریام که‌وه، فهرمووی:
(بوچی فه‌وتاوی؟) گوتی: له‌رمه‌زانا به‌روژوو بووم، له‌گهل ژنه‌که‌م دروست
بووم، فهرمووی: (نایا هه‌ته که‌ کویله‌یی نازادبکه‌ی؟) گوتی: نه‌ه، فهرمووی:
(ئهی دمتوانی که‌دوو مانگ له‌سه‌ر یه‌ک، به‌روژوو بی؟) گوتی: نه‌ه، فهرمووی:
(ئهی دمتوانی نانی شه‌ست هه‌ژار بده‌ی؟) گوتی: نه‌ه، ئهبو هورمیره فهرمووی:

جا پیاوه که له لای پیڅه مېهر دانیشت، هه تا زه میله یی خورمایان هیئا بو
پیڅه مېهر (دروودی خودای له سهر بی) فهر مووی: (ئه مه بکه به خیر).

پیاوه که یش گوتی: ئه ی پیڅه مېهری خودا! کي له ئیمه هه ژارتړه، تا ئه م
خورمایه ی پی بده م، دسا به و خودایه، له م به ی شاری مه دینه وه هه تا
ئه و به ی شاری مه دینه، خیزانیکی وای تیا نییه، که وهک ئیمه پیویستی به م
خورمایه هه بی!.

پیڅه مېهر (دروودی خودای له سهر بی) وهها پیکه نی، ته نانه ت ددانه
پیشینه کانی وهدمر که وتن. ئه نجا فهر مووی: (ده برؤ دهر خواردی خیزانه که ی
خوتی بده!). {تاج/۲/۱۰۵، زنجیره: ۳۹، ژماره: ۱۳۵۴ چاپی چواره م}.

۶۹۶- وَعَنْ عَائِشَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُصْبِحُ جُنْبًا مِنْ جَمَاعٍ، ثُمَّ يَغْتَسِلُ وَيَصُومُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. زَادَ مُسْلِمٌ
فِي حَدِيثِ أُمِّ سَلَمَةَ: وَلَا يَقْضِي.

{ته جریدی بوخاری = پوخته ی بوخاری = مختصر صحیح البخاری/۲، لاپه ره:
۲۷۸، ژماره: ۸۸۹ = ۱۹۲۵، ۱۹۲۶، ۱۹۳۰، ۱۹۳۱، ۱۹۳۲. مسلم
شیخا/۲۵۸۵، ۲۵۸۶، ۲۵۸۷، ۲۵۸۸ = ۵۸۶ پوخته ی موسلیم = ۱۱۰۹}:

عائیشه و ئوم سه له مه (که هه ردووکیان هاوسه ری پیڅه مېهر بوون،
ده فهر موون: شهوی وا دهبوو، له په مه زانا، پیڅه مېهر (دروودی خودای له سهر
بی) له گه ل جه لال و هاوسه ری خویدا، دروست دهبوو، هه تا به یانی لی ددها، به و
له شکرانییه وه ده میله وه، ئه وسا خو ی ده شور دو له کاتی ئاسایی نوژی به یانیدا،
نوژی به یانی ده کرد، له هه مان کاتا، ئه و رؤژه به رؤزوو دهبوو، مه به ستی
پیڅه مېهر (دروودی خودای له سهر بی) له م گاره به یانی جهواز بوو.
{تاج/۲/۱۰۴، زنجیره: ۴۴، ژماره: ۱۳۶۳، ۱۳۶۴} + {ریاض/۳/۹۲۰، زنجیره: ۲۲۴،
ژماره: ۱۳۴۵}.

گێڕانهوهی ئوم سه له مه ئاوايه: (جاری وا ده بوو، پێغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) به له شی پی سه وه، به یانی ئی دها، له شی پی جوو تبه وونیش، نه وهك له شی پی شه ی تانی بوون، له گه ل ئه وه شا نه رۆژو وه که ی ده شکانه و نه قه زای ده کرده وه).

له پوخته ی موسلیما، ژماره: (۵۸۶ = ۲۵۸۸ شیخا) ئاوايه:

عائیشه (رهزای خودای ئی بێ) فه رمووی: جاری پیاوی هات، بۆلای پێغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) په رسیاری ئی کرد: من له پشته دمرگا که وه گویم لێیان بوو، پیاو که گوته: ئه ی پێغه مبه ری خودا! وا ده بی که نوێژم ئی ده بی، له شم پی سه و له شی پی سه له سه ره، ئایا دروسته به له شی گرانه وه به رۆژو به م؟ فه رمووی: (شتی وا ئاسایه، منیش وا ده بی که نوێژم ئی ده بی، له شی پی سه له سه ره، له گه ل ئه وه شا نه و رۆژه به رۆژو ده بم).

پیاو که گوته: قوربان! تۆ وه کوو ئیمه نیت، تۆ خودا له گوناھی به رودوات خۆش بووه.

پێغه مبه ریش (دروودی خودای له سه ر بێ) فه رمووی: (ئه مه وایه، به لام به خودا، من ئومید ده که م که له هه مووتان زیاتر له خودا به ترسم و له هه مووتان زیاتر به زانم که خۆم له بی فه رمانی خودا به یارێزم).

۶۹۷- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۹۰۰ = ۱۹۵۲ بوخاری. پوخته ی موسلیم/۶۰۵ = شیخا/۲۶۸۷}:

عائیشه (رهزای خودای ئی بێ) ده فه رمووی: پێغه مبه ری خۆشه و یست و ئازیز، ده فه رمووی: (که سی به ری و رۆژووی له سه ر بێ، که سوکاری ده توانن له باتی نه و به رۆژو و بن و بۆی بگێر نه وه). {تاج/۲/۱۱۹، زنجیره: ۴۹، ژماره: ۱۳۸۶}.

(روونکردنهوه)

(پوختهی نهم باسه)

- ۱- نهم باسه (۶۹۷ - ۶۶۸ = ۲۹) بیست و نۆ فهرموددی واتیادا.
- ۲- گرتنی رۆژوووی گومانه رۆژ (یوم الشک) ناباشه و باش نییه.
- ۳- به بینینی مانگی نۆی، ههم یه کهم رۆژی مانگی رهمهزان دهچهسپی، ههم یه کهم رۆژی جهژن.
- ۴- نهگهر هه ورو هه لا بوو، یان بهری رۆژ به دوو کهل و تهپ و تۆز گیرا بوو، مانگی پیشوو دائه نرئ به (۳۰) سیی رۆژی ته و او.
- ۵- ری ده که وئ که مانگ (۲۹) بیست و نۆ رۆژ بی، زۆرینهی کات، سالی مانگی شهش مانگی (۲۹) بیست و نۆ رۆژه و شهش مانگی (۳۰) سیی رۆژه، که کۆیان ده کاته: $\{ ۲۹ \times ۶ = ۱۷۴ + ۳۰ \times ۶ = ۳۵۴ = ۱۷۴ + ۱۸۰ \}$ سی سهدو په نجاو چوار رۆژ، سه رجهمی سالی مانگی.
- ۶- به یه که شایه تی عادل رهمهزان ئیسپات ده بی.
- ۷- نیت هینان به شهو، له رۆژوووی فهرزا پیویسته.
- ۸- رۆژوووی سوننهت، رۆژوووه وان خوی سه رپشکه بۆی هه یه که بیشکینی.
- ۹- کاتی که چه سپا بانگی ئیواره بووه و نوێژی شیوان بووه، ئیتر سوننه ته بۆ رۆژوووه وان، که زووبه زوو، به خورما یان به ئاو، یان به خواردن و خواردنه وهی جه لال رۆژوووه کهی بیشکینی، دواخستنی به ربانگ به بی مه هانه ی ره واکاری ناپه سه نده.
- ۱۰- پارشیو سوننه تی گه وره یه، نه گهر به قومئ ئاویش بووه پارشیو بکری سوننه ته.
- ۱۱- دوو رۆژ له سه ر یه که، یان زیاتر، که سی به رۆژوو بی زۆر ناباشه، کاری و نابه جایه.

۱۲- رۆزوو بەكەلەشاخگرتن و بەچاوپشتن و بەبۆنى خۆش لەخۆدان ناشكى، بەلام نەكرين باشتە.

۱۳- كەسى لەبیری نەبوو، لە رەمەزانا، شتى خوارد، يا شتى خواردەو، يان ھەر كارىكى ترى ئەنجام دا، كەرۆزوى پى دەشكى، مادەم لەبیری نەبوو قەيدى نيە، رۆزوووەكەى بەو ناشكى و رۆزوووەكەى تەواو، نەپيويستى بەگيرانەو، نە بەكەفارت.

۱۴- رشانەو ئەگەر زۆرى بۆ مرۆف ھىناو رشاھەو دەسلەتتى خۆى تيا نەبوو، ئەو زيانى بۆ رۆزوووەكەى نيە و بەو رۆزوووەكەى ناشكى، بەمەرچى بەئارمىزو لەرشانەو كەى خۆى قوت نەداتەو.

۱۵- خۆ رشانەو، بەقەستى رۆزوى پى دەشكى، دەبى لەو دوا رۆزوووەكەى بگيرتەو.

۱۶- رۆزوووان لەسەفەردا، خۆى ئەمىندارو ئاغای خۆيەتى، دەتوانى بەرۆزوو نەبى و دەتوانى بەرۆزوو بى. بەلام ئەگەر لەسەفەردا رۆزوى شكاند دەبى لەو دوا قەزای بکاتەو.

۱۷- پىرو ئىختيار بۆيان ھەيە رۆزوو نەگرن و تۆلە (فیدیە) بدەن، ھەر رۆژەى تیرە خۆركەرى ھەژارى.

۱۸- كەسى بەرۆژ، لەمانگى رەمەزانا، بەدروست بوون لەگەل ھەلەل و ھاوسەرى خۆیدا، رۆزوووەكەى بەئارمىزو بىشكىنى دەبى:

- ۱- دوو مانگى قەمەرى لەسەر يەك بەرۆزوو بى.
- ۲- ئەگەر نەيتوانى دوومانگ بەرۆزوو بى، دەبى گۆيلەيى نازادبكا.
- ۳- ئەگەر ئەو ھەيشى بۆ نەكرا، ئەوا دەبى نانى ژەمىكى شەست گەدا بدات.
- ۱۹- رۆزوو بۆ لەشپىس دروستە، واتە: لەشگرانى و جەنابەت و لەشپىسى كارىگەرى لەسەر رۆزوو نيە، ئەگەر كەسى مانگى رەمەزان سەراسەرى لەشى

پیس بی، وه بهرؤزوو بی، رۆزووهکهی دروسته. بهلام بهبی گومان کهمرؤف بهلهشی پاکهوه بهرؤزوو بی زۆر زۆر باشتره.

۲۰- کهسوکاری مردوو، دمتوانن رۆزووی بۆ بگرنهوه، ههروا دمتوانن نوێزو حهجیشی بۆ بگێرنهوه، ومههموو جوړه خێریکی تری بۆ بکهن، وهک قوربانی و خهتمه‌ی قورئان. {بروانه: پوخته‌ی موسلیم ژماره: ۶۰۶}.

۳۱- باسی رۆزووی سوننه‌ت و نه‌وشتانه‌ی که له‌رۆزوودا، جله‌وگیریان

لیکراوه

بَابُ صَوْمِ التَّطَوُّعِ وَمَا نَهَى عَنْ صَوْمِهِ

۶۹۸- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ. وَقَالَ: "يُكْفَرُ السَّنَةُ الْمَاضِيَّةُ وَالْبَاقِيَّةُ"، وَسُئِلَ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ. قَالَ: "يُكْفَرُ السَّنَةُ الْمَاضِيَّةُ" وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْاِثْنَيْنِ، قَالَ: "ذَاكَ يَوْمٌ وَلِدْتُ فِيهِ، وَبُعِثْتُ فِيهِ، أَوْ أُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهِ"} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته‌ی موسلیم/ ۶۲۰ = ۲۷۳۸ شیحا = ۱۱۶۲ مسلم + پوخته‌ی موسلیم/ ۶۲۴ = ۲۷۴۲ شیحا = موسلیم/ ۱۱۶۲}:

ئهبو قه‌تاده‌ی نه‌نصاری (ره‌زای خودای ئی بی) فهرمووی: له‌باره‌ی خیری گرتنی رۆزووی رۆژی نو‌ی مانگی قوربان‌ه‌وه، له‌ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) پرسیار کرا، که له‌و رۆژهدا حاجیان وان له‌کیوی عه‌ره‌فه، سه‌رگه‌رمی نه‌رک و کرداره‌کانی حه‌جن، وه له‌به‌ر نه‌وه پێی ده‌گوتری رۆژی عه‌ره‌فه. پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) له‌وه‌لامدا فهرمووی: (گرتنی رۆژی نه‌م رۆژه، بریتی گونا‌هی سالی پێش خۆی و سالی پاش خۆی ده‌که‌وی).

هه‌روا پرسیار کرا له‌ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) له‌باره‌ی گرتنی رۆزووی رۆژی عاشوراوه، که‌عاشوراء، رۆژی ده‌یه‌می مانگی مو‌حه‌ره‌مه، نایا سوننه‌ت یان نا؟ وه‌خیری چیه‌و چی نییه‌؟.

پېغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) لهوهلامی ئهم پرسيارهدا
فهرمووی: (بریتی گوناھی سالی پېش خوئی دهكهوی!).

ههروا له پېغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) پرسياركرا، لهبارهی
گرتنی رۆژووی رۆژی دووشه ممانهوه، كهشتی وا سوننهته يانا؟

فهرمووی: (دروودی خودای لهسهر بئ) (من له رۆژی دوشه ممه دا له ديك
بوومو، ههر لهم رۆژميشدا خودا كردمی به پېغهمبهر و رهوانهی كردم بۆ
راگه ياندنی ئايینی پيرۆزی ئيسلام و ههر لهم رۆژميشا، يه كه مچار قورئانم بۆ
هات، كهواته: ئهم رۆژه رۆژيكي پيرۆزه و شايانی ئه و ميه كه مرؤف تيايدا به رۆژوو
بئ!). {تاج/۲، زنجيره: ۶۵، ژماره: ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، زنجيره: ۶۶، ژماره: ۱۴۳۹ + زنجيره:
۶۹ تاج/۲، ژماره: ۱۴۴۶، ۱۴۴۷ لاپه ره: ۱۴۷ ج ۴/ - چاپی چوارهم} + {ژماره: ۷۱۴
له دواوه}.

۶۹۹- وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ}
رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته ی موسليم ۶۱۸ = ۲۷۵۰ شيحا = مسلم ۱۱۴۶} {أبوداود. صوم:
۲۴۳۳. ترمذی. صوم: ۷۵۹. تحفة الأشراف: ۳۴۸۲}:

ئهبو ئه يوبی ئه نصاری فهرمووی: خو شهويست (دروودی خودای لهسهر
بئ) فهرمووی: (ههر موسولمانی کاتی مانگی رهمهزان هات، رۆژووه كهی
بگریو، له پاشان، له پاش يه كه م رۆژی جهژن، شەش رۆژيش له مانگی شه شه لان
بگری، ئه وه و هكوو ئه وه وایه، كه به دريژایی سال، سال دوازه مانگه، به رۆژوو
بئ وایه). {تاج/۲، زنجيره: ۶۴، ژماره: ۱۴۳۴}.

(روونكر د نه وه):

۱- ئه وهی كه له ژماره (۶۹۸) دا، دمفه رموی: گرتنی رۆژووی رۆژی عه رفه،
بریتی گوناھی سالی پېش خوئی و سالی پاش خوئی دهكهوی، مه به ست له سالی

پیش خوی له نۆی مانگی قوربانى ئەو سألە وەمىه، كەرۆز و وەكەى دەگرئ، هەتا نۆی مانگی قوربانى سالى پيشى، وەهەر وەها سالى پاشيشى، له نۆی مانگی قوربانە وەمىه، هەتا نۆی مانگی قوربانى داها توو.

۲- شەش رۆژەى شەشەلان، بەدوو شىو دەگرئ:

يەكەم: لەپاش رۆژى جەژن، كە يەكەم رۆژى مانگی شەشەلانە، شەش رۆژ لەسەر يەك بەبى پەچران، لەدووهم رۆژى مانگە وە، هەتا حەوتەم رۆژى بەرۆزوو بى، وە سوننەتە هەموو رۆژى پارشيو بكاو نيت بهينى و زووبەزوو بەربانگ بكا تە وە. كورت و پوخت:

آ- ئەوەى رۆژووى رەمەزانی پى دەشكى، رۆژووى سوننەتیشى پى دەشكى.
ب- هەرچى لەرۆژووى رەمەزاندە سوننەتە، لەرۆژووى سوننەتیشدا سوننەتە، وەك پارشيو بەربانگ بەخورما.

ج- ئەوەى كە لەرۆژووى فەرزدا مەكروو وە، يان حەرامە لەرۆژووى سوننەتیشدا، يان ناباش و ناپەسەند و مەكروو وە، يان حەرام و نادروستە.
دووهم: مەرۆف دەتوانى لەپاش يەكەم رۆژى جەژن شەش رۆژ، لەدووهم رۆژى شەشەلانە وەتا ئاخىر رۆژى هەلبژيرئ و بەنيازى سوننەتى رۆژووى شەشەلان بە رۆزوو بى، ئيتىر گرنگ ئەو مەمىه كە شەش رۆژ لەم مانگە بەرۆزوو بى، لەهەر كۆيەكە وە بى دەبى بەسەر يەكە وە بى دەبى، پەچر پەچر بى دەبى.

سپيەم: آ- مەرج نىيە كە شەش رۆژى تەواو بەرۆزوو بى، دروستە رۆژى، يادوو رۆژ، يان زياتر بەناوى سوننەتى رۆژووى مانگی شەوالە وە بەرۆزوو بى.
ب- دروستە و سوننەتە كە سەر جەم مانگی شەوال بەرۆزوو بى، وەهەر وەها رۆژنا رۆژى بەرۆزوو بى.

ج- ئەوەى لەمانگەكانى تردا سوننەتە، لەمانگی شەشەلانیشدا سوننەتە، وەك رۆژووى سىازدە و چواردە و پازدە، يان دووشەممان و پينج شەممان.

۷۰۰- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { مَا مِنْ عَبْدٍ يَصُومُ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا بَاعَدَ اللَّهُ بِذَلِكَ الْيَوْمَ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ سَبْعِينَ خَرِيفًا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.
 {تجریدی بوخاری/۳ لاپەرە: ۳۰۱، ژمارە: ۱۱۷۰ = بوخاری: ۲۸۴۰.
 پوختهی موسلیم ۶۰۹ = شیحا ۲۷۰۴ = مسلم ۱۱۵۳}:

ئەبو سەئیدی خودری (رمزای خودای ئی بئ) فەرمووی: پێغه مبهەر (دروودی خودای لەسەر بئ) دمفەر موئ: (هەرکەسێ رۆژی بهرۆژوو بئ، لەبەر رمزای خودا، بههۆی ئەو رۆژه رۆژوووه، خودای گهوره، ههفتا ساله ڕی، رووی له ناگری دۆزهخ دوور دهخاتهوه). {تاج/۲، لاپەرە: ۱۳۰، زنجیرە: ۵۷، ژمارە: ۱۴۱۰ چاپی چوارەم}.

۷۰۱- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَصُومُ حَتَّى يَقُولَ لَا يُفْطِرُ، وَيُفْطِرُ حَتَّى يَقُولَ لَا يَصُومُ، وَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اكْتَمَلَ صِيَامَ شَهْرٍ قَطُّ إِلَّا رَمَضَانَ، وَمَا رَأَيْتُهُ فِي شَهْرٍ أَكْثَرَ مِنْهُ صِيَامًا فِي شَعْبَانَ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.
 {تجریدی بوخاری/۲، ژمارە: ۹۰۹ = ۱۹۷۰، ۱۹۶۹، ۶۴۶۵ بوخاری.
 پوختهی موسلیم ۶۱۶ = شیحا ۲۷۱۴ = مسلم ۱۱۵۶}:

ئەبو سەلەمە (رمزای خودای ئی بئ) فەرمووی: لەبارەى چۆنیىتى و چه ندىتى رۆژوو پێغه مبه ره وه (دروودی خودای لەسەر بئ) پرسیارم لەخاتوو عایشەى خێزانى پێغه مبه ر کرد، فەرمووی: دەستوورى رۆژوو گرتنى پێغه مبه ر (دروودی خودای لەسەر بئ) ئاوابوو: جارى واده بوو که ده ستى ده کرد به گرتنى رۆژوو، هەر بهردهوام بوو له سه رى، ته نانه ت ده مانگوت: ئى تر هەر بهرۆژوو ده بئ و نایشکینى، جارى وایش ده بوو که بهرۆژوو نه ده بوو، ده مانگوت: بهردهوام ده بئ له سه ر رۆژوو شکاندن، نه یشم دیوه، که پێغه مبه ر (دروودی خودای لەسەر بئ) مانگیگى ته و او بهرۆژوو بئ، بێجگه له مانگی

رهمهزان، هه‌رگیز نه‌یشم دیوه که له‌هیچ مانگیك به‌قهی مانگی کوله‌مانگ (مانگی شه‌عبان) به‌رۆزوو بی، به‌لکوو کوله‌مانگی هه‌مووی ده‌گرت که‌میکی نه‌بی. {تاج/٢، زنجیره: ٦٢، ژماره: ١٤٢٧ لاپه‌ره: ١٣٨ چاپی چواره‌م}.

٧٠٢- وَعَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ نَصُومَ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ: ثَلَاثَ عَشْرَةَ، وَأَرْبَعَ عَشْرَةَ وَخَمْسَ عَشْرَةَ} رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، وَالتِّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.
{حسن، سنن النسائي: ٢٤٢٢. ترمذی: ٧١١. ابن حبان: ٣٦٥٦}.

ئه‌بو زهرری غیضاری (رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فه‌رمانی پیمان کردوو، که له‌هه‌موو مانگی، سی رۆز به‌رۆزوو بین، که‌بریتین له‌سیازده‌و چوارده‌و پازده‌ی مانگ. {تاج/٢، زنجیره: ٦٧، ژماره: ١٤٤٣، ١٤٤٤، زنجیره: ٦٨، ژماره: ١٤٤٥}.

٧٠٣- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { لَا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ. وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: {غَيْرَ رَمَضَانَ}.

{صحيح الجامع: ٧٣٥٢، تجريدی بوخاری/٢، ژماره: ١٧٧٤ = ٥١٩٥، ٥١٩٢، ٥٣٦٠، ٢٠٦٦ بوخاری. پوخته‌ی موسليم ٥٥٤ = مسلم ترقيم شيخ خليل مەئموون شيحاً ٢٣٦٧ = مسلم ١٠٢٦}:

له‌پوخته‌ی موسليما ئاوايه: ده‌يکه‌ين به‌ته‌واوکه‌ری ئيره:

ئه‌بو هورميره (رمزای خودای لی بی) ده‌فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ری خو‌شه‌ويست و نازدار ده‌فه‌رموی: (دروست نيه‌ به‌ ژنی مي‌رددار، که‌رۆزووی سوننه‌ت بگري، ئه‌گه‌ر مي‌رده‌که له‌گه‌ليا بی، مه‌گه‌ر به‌رمزاهه‌ندی مي‌رده‌که‌ی، هه‌روه‌ها نابي که‌ژن ريگه‌ی که‌س بدات، که‌هامووشوی بکاو بجي بۆ مائي مه‌گه‌ر به‌رمزاهه‌ندی مي‌رده‌که‌ی و مي‌رده‌که‌ی رمزای له‌سه‌ر بی، هه‌رکاتیکيش که‌ ژن، به‌بی و مرگرتنی فه‌رمانی روون و ئاشکرا له‌مي‌رده‌که‌ی، له‌مائي مي‌رده‌که‌ی،

خَيْرِ بكا، يان شتى ببه خشى، يان شتى خه رج بكا، بۇ كارى خىر، ئەو خىرى
ئەو بەخشىنە نىوھىي نە، لەنىوانى خۇى و مىردەكەيدا). {تاج/۲، ۵۲۱/۲، زنجىرە:
۴۶، ژمارە: ۲۱۱۵ + تاج/۲، زنجىرە: ۲۳، ژمارە: ۱۲۸۶ + رياض الصالحين/۱، زنجىرە: ۳۵،
ژمارە: ۲۸۲}.

(روونكر دىنەو)

۱- كەسوكارى خۇى و مەحرەم، بەشىۋەيەكى گشتى و بەپى عورفو
دەستوورو باوى جوانى ناو كۆمەلگا، دروستە هاموشۇ مالى يەكترى بكەن و،
مۆلەت و رىگەپىدانى گشتى مىرد، لەم لايەنەو بەسە، وەنابى ھەندى رووداوى
ناشاىستەى شاز، بكرى بەرپاسا و ياسا، بكرى بەمەھانە بۇ پىشگىرى
لەپەيوھەندىيە كۆمەلەيەتتەكانى ناو كۆمەلگا.

۲- رۇزووى سوننەتى ژن، ئەگەر مىردەكەيشى رەزاي لەسەر نەبى، ھەرام
نىيە، بەلام ناباشى و كەراھەتى ھەيە، بەمەر جى مىردەكەى لەسەر ھەق بىت،
دەنا ئەگەر لەسەر ھەق نەبوو، ئەو نەبى و كەراھەتتە نىيە.

۳- ژن و نۆكەر و مائى فامىدە و كليل بەدەست و ئەمىندار، ئەگەر خاوەن
شت رىگەى پىياندا، يان بەزەينى خۇيان و ايان دەزانى كە رەزاي لەسەرە، يان
بەپى باوى دامەزراوى ناو كۆمەلەيەتى، شتىكىان بەخشى بەھەزائى، وە لەو
بروايەدا بوون كەخاوەن شتەكە، ئەو جۆرە بەخشىنەى پى ناخۇش نىيە، ئەو
لەھەموو ئەم ھالەت و شىۋە كارانەدا، ئەوانىش دەبن بەخاوەن بەش لەو
خىرەدا. بۇ بەھرە وەرگرتنى زياتر لەم بابەتە برۋانە: تەجرىدى بوخارى بەرگى
پىنجەم، بەگوردى لاپەرە: ۴۳، ژمارە: ۱۷۷۴ - رافە و شىكرەنەو.

۷۰۴- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ صِيَامِ يَوْمَيْنِ: يَوْمِ الْفِطْرِ وَيَوْمِ الْاِخْرِ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری/۵، لاپەرە: ۱۳۶، ژمارە: ۱۸۳۹ = ۵۵۷۱، ۱۹۹۰،
۱۹۹۱ بوخاری. پوختەى موسليم ۶۲۲ = شيحا ۲۶۶۶ - ۲۶۴۶. أبوداود. صوم:
۲۴۱۶. ترمذی. صوم: ۷۷۱. تحفة الأشراف: ۱۰۶۶۳، ۱۰۳۳۰}:

له پوختەى موسليم و له پوختەى بوخارىدا ئاوايه:
زوهرى (رەزاو رەحمەتى خوداى ئى بى) فەرمووى: ئەبو عوبەيدى
ئازادكراوى ئىبنو ئەزھەر، بۆى گىپرامەو، فەرمووى: لەكاتى جىنشىنى پىشەوا
عومەرى كۆپى خەطابدا، لەخزمەتیدا، ئامادەى كردنى نوێژى جەژنى قوربان
بووم، لەپىش وتار خويندەنەو، نوێژى جەژنى بۆمان كرد، ئەوجا وتارى داو
فەرمووى:

ئەى موسولمانىنە! پىغەمبەرى خودا، (دروودى خوداى لەسەر بى)
جەلەوگىرى كردوو، لەگرتنى رۆژووى رۆژى جەژنى رەمەزان و رۆژووى رۆژى
جەژنى قوربان، چونكە يەكەمىيان رۆژى جەژنى رۆژو شكاندە، ئەوى
تريشان رۆژى خواردنى قوربانىيەكانە. {بپروانە: تاج/۲، لاپەرە: ۱۲۷، زنجيرە:
۵۳، ژمارە: ۱۴۰۲}.

لێرەدا ئاوايه:

ئەبو سەعیدى خودرى (رەزاى خوداى ئى بى) دەفەرمووى: پىغەمبەر
(دروودى خوداى لەسەر بى) نەيى كردوو، لەگرتنى رۆژووى ئەم دوو رۆژە:
رۆژى جەژنى رەمەزان و رۆژى جەژنى قوربان. {تاج/۲، زنجيرە: ۵۳، ژمارە:
۱۴۰۲ چاپى چوارەم}.

ئىمامى زوهرى (رەحمەتى خوداى ئى بى) ناوى: (پىشەوا ئەبو بەكرى
موحەممەدى كۆپى موسليم)ە، نازناوى زوهريە، ناسراو بە (ئىبنو شەھاب)
لەپەرەوانە، لەتابىعيە بچكۆلەكانە، لەپەنجا هەتا پەنجاو شەشى كۆچى
لەدايك بوو، لەپياوانى شەش پەپرەمەكەيە، واتە: لەرىجالى كوتوبى سىتتەيە،
كەبوخارى و موسليم و ئەبو داود و تەرمەزى و نەسائى و ئىبنو ماجەن،

فهرموودهی لهئیبنو عومهر و ئیمامی ئه نهس و هاوهلانی ترهوه وهرگرتووه،
فهقی و مهلاو شهر عزانیکی گهوره بوو، یهکی لهفهقیکانی زوهری پیشهوا
عومهری کورپی عهبدولعزیز بوو.

زوهری ده کهسی له هاوهلان بینووه، ههموو زانستی ههر جهوت
شهر عزانهکانی له بهر بوو، کهناسراون به (الفهاء السبعة).

پیشهوا عومهری کورپی عهبدولعزیز، نامه‌ی نووسی به ههر چوار لادا،
زانای گهوره‌ی وهک ئیبنو شه هابتان دهست ناگه‌وی. زوهری که دادەنیشت
کتیبه‌کانی به دهووری خۆیدا ریز ده‌کردو ناوبه‌ناو موراجه‌عی ده‌کردن،
ژنه‌که‌ی رۆژی پێی گوت: به‌خودا ئهم کتیبانه‌ی تۆ، له‌سێ هه‌وی زیاتر نازارم
ده‌دهن!

باوکی که‌ناوی موسلیم بوو، له‌گه‌ڵ موضعه‌بی کورپی زوبه‌یردا ئیسلام
بوو، زوهری (رحمه‌تی خودای ئی) نزیکه‌ی دوو هه‌زار فهرمووده‌ی هه‌یه،
نیوه‌یان موسنه‌دن، له‌یث ده‌فهرموئ: زوهری فهرمووی: (ههر چیم له‌بهر
کردبێ له‌بیرم نه‌چۆته‌وه).

پیاویکی زۆر به‌خشنده‌ بوو، ده‌ئین: سائی په‌نجای کۆچی له‌دایک بووه، وه
له‌رمه‌زانی سائی سه‌دو بیست و پینجی کۆچیدا مردووه، زوهری له‌شام
نیشته‌جی بوو، برازایه‌کی زوهری ده‌یگوت: زوهری مامم، به‌هه‌شتا شه‌و هه‌موو
قورئانی له‌بهر کردو له‌سنگیا کۆی کرده‌وه!

سوفیان ده‌ئێ: زوهری سائی هات بۆ ناومان، قه‌سه‌ری و ریشی مه‌یله‌و
سوور بوو، وه‌ک گیرابێته‌ خه‌نه‌و و سه‌مه‌ وابوو، چاوه‌کانی که‌مێ پرووشاوی
بوون، له‌سائی سه‌دو بیست و سێدا هات بۆ لامان، له‌لامان مایه‌وه هه‌تا سه‌ره‌تای
مانگی موحه‌رره‌می سائی (١٢٤) سه‌دو بیست و چوار. سوفیان ده‌فهرموئ:
ئه‌وه‌کاته‌ من شازده‌ سال بووم. موعه‌مه‌هر ده‌فهرموئ: زوهری ده‌یفهرموو:

ههشت سالی رېك ئەژنۆم دەیدا لەئەژنۆی سەعیدی كۆری موسەییەبو
لەخزمەتیدا دائەنیشتەم.

ئیمامی مالیک فەرمووی: جاری زوهری سەد فەرموودە گێرایەو
بۆمان، ئەوجا ئاوێ لەمن دایەو و رووی تێکردم و فەرمووی: ئەی مالیک!
چەند فەرموودەت لەم فەرموودانە لەبەر کرد؟ گوتەم: چل فەرموودە.
فەرمووی: {إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ} چۆن زەمین کوێر بوو؟!

لەیت دەیفەرموو: زوهری فەرموودە بەم نزا هەمەگیرە کۆتایی دەهێنا.
{اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ أَحَاطَ بِهِ عِلْمُكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ كُلِّ
شَرٍّ أَحَاطَ بِهِ عِلْمُكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ}.

۷۰۵- وَعَنْ بُيُشَةَ الْهَلَلِيَّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامُ أَكْلٍ وَشَرْبٍ، وَذِكْرٍ لِلَّهِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
{بوختە موسلیم ۶۲۳ = ۲۶۷۲ شیخا = مسلم ۱۱۴۱}:

نوبەیشە هوزەلی (رمزای خودای ئی بئ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بئ) فەرمووی: (سێ رۆژە پاش رۆژی یەكەمی جەژنی
قوربانیش، كە ناوداران بە (أَيَّامُ التَّشْرِيقِ = رۆژی تەشریق) واتە: رۆژانی
قوربانی سەربرپن و كردنی گۆشتەكەیان بە لەتكە گۆشت (قەدید)
بەهەلخستنی لەبەر خۆر، ئەم سێ رۆژەیش وەك یەكەم رۆژی جەژن، رۆژانی
خواردن و خواردنەو و یادکردنی خودای گەورەن). {تاج/۲/۱۲۷، زنجیرە: ۵۳،
ژمارە: ۱۴۰۳}.

(روونکردنەو):

نوبەیشە كۆری عەمری هوزەلی، لەئەفرادی موسلیمە، لەبوخاریدا
فەرموودە نییە، ئەم فەرموودمیە ئێرە لەخاومانی شەش پەراوەكە (أصحاب
الکتاب الستة) بەس ئیمامی موسلیم دەری هێناو، نوبەیشە چەند

فهرموودهیهکی له پیڅه مبهروهه گیراومتهوه، دهلئین: جاری دهچی بو خزمهتی پیڅه مبهه (دروودی خودای لهسه رب) کومه لئ دلی له لا دهبی، نوبه یشه پیی دهلئ: نهی پیڅه مبهه ری خودا! یان بهسه رانه نازادیان بکه، یان بیکه به شاباش و پیاوه تی و بهره لایان بکه به خوړایی؟.

پیڅه مبهه ریش پیی دهفه رموی: (پیشنیاریکی خاست کرد، که واته: تو نوبه یشه باشه!)، ئیتر به و ناوه و ناو دهردهگا، که پیڅه مبهه لئی دهنی و خه لکه که پیی دهلئین: (نوبه یشه تولخه یر: نوبه یشه باشه!).

نوبه یشه له به صره دانه نیشت، جاری برایه کی هه بوو، ناوی شو برومه بوو، که نیتی حه جی هیئا کوتی: (لَبَيْكَ عَنْ شُبْرُمَةَ). پیڅه مبهه پیی فهرموو: (له پیشا حه ج بو خوت بکه نه وسا حه ج بو شو برمه ی برات بکه). {تاج/۲، زنجیره: ۷۹، ژماره: ۱۴۸۶}. بپروانه: ژماره: ۷۳۶ له م کتیبه که له دواوه دپت.

۷۰۶- وَعَنْ عَائِشَةَ وَابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَا: {لَمْ يُرَخَّصْ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ أَنْ يُصَمَّنَ إِلَّا لِمَنْ لَمْ يَجِدِ الْهَدْيَ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجربیدی بوخاری = پوخته ی بوخاری = تجربیدی بوخاری به کوردی/۲/۲۹۹،

ژماره: ۹۱۸ = ۱۹۹۷، ۱۹۹۸}:

عائیشه و ئیبنو عومهر (رمزای خودایان لی بی) فهرموویان: (مؤلته نه دراوه به کهس که (۳) سی روژه ی پاش یه که م روژی جه ژنی قوربان به روژوو بی، که ناوداران به (ایام التشریق) مه گهر بو که سی که له حه جدا ته مه تتوعی کردبی و، توانای سه رب رینی هه دیی (دیاری به یتی) نه بی، نه وه بو نه و که سه دروسته که له باتی که فارمت، نه و سی روژه به روژوو بی).

۷۰۷- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا تَخْتَصُّوا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بِقِيَامٍ مِنْ بَيْنِ اللَّيَالِي، وَلَا تَخْتَصُّوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِصِيَامٍ مِنْ بَيْنِ الْأَيَّامِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي صَوْمٍ يَصُومُهُ أَحَدُكُمْ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته ی موسلیم ۶۲۵، ۶۲۶ = ۲۶۵۸ شیخا = ۱۱۴۴ مسلم}:

ئەبو ھورەيرە (رمزای خودای ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) ھەرمووی: (بەتایبەتە بەتەنیا شەوی ھەینی ھەلمەسن بۆ شەونویژ، لەناو شەوانی تری ھەفتەدا، ھەروا بەتایبەتە رۆژووی رۆژی ھەینی، لەناو رۆژانی ھەفتەدا، بەتەنیا مەگرن، مەگەر وا رى بکەوئ کە رۆژی ھەینی سەرەى رۆژووگرتنى خۆى بى، وەك ئەو رۆژنا رۆژى بەرۆژوو بى، یان نەزرىكى کردبى ئەو قەیناکا).

۷۰۸- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا يَصُومَنَّ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، إِلَّا أَنْ يَصُومَ يَوْمًا قَبْلَهُ، أَوْ يَوْمًا بَعْدَهُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخارى/۲/۲۹۷، ژمارە: ۹۱۵ = ۱۹۸۴، ۱۹۸۶ بوخارى. پوختەى موسليم: ۶۲۵ = ۲۶۷۸ مسلم/شيخا = ۱۱۴۴ موسليم}:

ئەبو ھورەيرە (رمزای خودای ئى بى) دمفەرموئ: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) دمفەرموئ: (کەس بەتایبەتە رۆژووی رۆژی ھەینی بەتەنیا نەگرئ، مەگەر لەپېشەو ھەروا لەپاشەو، رۆژىكى تری لەگەڵدا بگرئ). {تاج/۲/۱۲۹، زنجیرە: ۵۶، ژمارە: ۱۴۰۸}.
(روونکردنەو):

۱- گرتنى رۆژووی رۆژی ھەینی بەتەنیا، ناباشە، مەگەر لە يەكئ لەم کاتانەدا:

آ- ھەزای رۆژووی رەمەزان بگرئ، ئەو قەیدى نییە.
ب- گوتبىتى: ھەر رۆژى لەحەج گەرامەو و گەیشتمە شوینی خۆم، رۆژی دوایی نەزى بى لەسەرم کە بەرۆژوو بى، لەکاتى وادا قەیدى نییە.
ج- یا لەپېشەو رۆژی پېنج شەم بگرئ، یان لەپاشەو رۆژی شەممە بگرئ.

د- یان رۆژنا رۆژى بەرۆژوو بى و پێکەوتى رۆژی ھەینی بکا.

٧٠٩- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا انْتَصَفَ شَعْبَانُ فَلَا تَصُومُوا} رَوَاهُ الْخُمْسَةُ، وَاسْتَنْكَرَهُ أَحْمَدُ.
{أحمد رقم: ٩٧٠٥. أبوداود رقم: ٢٣٣٧. ترمذی رقم: ٧٣٨. نسائی الکبری رقم: ٢٩١١. ابن ماجه رقم: ١٦٥١}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئ) لە پیغەمبەرەو (دروودی خودای لەسەر بئ) دەفەر موی: (کە مانگی کۆلە مانگ دوو کۆت بوو، نیوەی یەکەمی رویشت، ئیتر هەتا رەمەزان دێ، روژووی سەننەت مەگرن!). {تاج/٢/١٢٨، زنجیرە: ٥٤، ژمارە: ١٤٠٦}.

٧١٠- وَعَنْ الصَّمَاءِ بِنْتِ بُسْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا تَصُومُوا يَوْمَ السَّبْتِ، إِلَّا فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ أَحَدُكُمْ إِلَّا لِحَاءَ عَنَبٍ، أَوْ عُودَ شَجَرَةٍ فَلْيَمْضُغْهَا} رَوَاهُ الْخُمْسَةُ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ، إِلَّا أَنَّهُ مُضْطَرَبٌ. وَقَدْ أَنْكَرَهُ مَالِكٌ. وَقَالَ أَبُو دَاوُدَ: هُوَ مَنْسُوخٌ.

عەبدوڵلای کوری بوسر فەر مووی: صەمەای کچی بوسری خوشکم (رمزای خودای ئی بئ) فەر مووی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) فەر مووی: (بەتەنیا روژی شەممە خۆی بە روژوو مەبن، مەگەر بۆ روژووی فەرز، وەك نەزرو قەزای رەمەزان و روژووی کەفارت، ئەگەر لە روژی شەممەدا، ھەرھێچتان دەست نەکەوت کە بیخۆن، جگە لە تلپی دەنکە تریپەك، یان جگە لە پەلکەدارێك، ئەوا ئەو بە جوون و بیخۆن و روژووی سوننەت بەتەنیا لە روژی شەممەدا مەگرن، تا لاسایی جوولەكە نەکەنەو). {تاج/٢/، زنجیرە: ٥٦، ژمارە: ١٤٠٩}.

دانەر مامۆستای عەسقەلانی (رەحمەتی خودای ئی بئ) دەئێ: پیاوانی رپشتەئێ ئەم فەر موودەییە جیگەئێ متمانەن، بەلام شلۆقی (ئیضطیراب)ی واتیادا. مالیک ئەم فەر موودەییە بە مونکەر داناو، ئەبو داود دەفەر موی: نەیی

له گرتنی رۆژووی رۆژی شه‌مه مه‌نسووخه، به به‌لگه‌ی فه‌رمووده‌ی ژماره:
(٧١١) که یه‌کسه‌ر وا له‌دوای ئه‌م ژماره‌یه‌وه.

(روونکردنه‌وه):

سه‌مه‌اء ناوی نه‌هێی کچی بوسره، خوشکی عه‌بدو‌ل‌لای کوری بوسره‌ی
موزه‌نییه، بوسرو سه‌مه‌ای کچی و عه‌بدو‌ل‌لای کوری بوسرو عه‌طیه‌ی کوری
بوسر، ئه‌م خانه‌واده‌یه، هه‌ر چواریان له‌هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌رن، هه‌ندێ
ده‌فه‌رموون: سه‌مه‌اء ناوی به‌یه بووه.

عه‌بدو‌ل‌لای کوری بوسرو عه‌طیه‌ی برای و سه‌مه‌ائی خوشکی و به‌یه‌ی
دایکی و بوسرای باوکی، هه‌ر پێنجیان سه‌حابه‌ی پێغه‌مبه‌رن، عه‌بدو‌ل‌لای
دواهه‌مین هاوه‌لی پێغه‌مبه‌ر بوو، که له‌شام له سالی (٨٨) هه‌شتاو هه‌شتی
کوچیدا، له‌ته‌مه‌نی سه‌د سالی‌دا مردوه.

٧١١- وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) كَانَ أَكْثَرَ مَا يَصُومُ مِنَ الْأَيَّامِ يَوْمَ السَّبْتِ، وَيَوْمَ الْأَحَدِ، وَكَانَ يَقُولُ: "إِنَّهُمَا
يَوْمَا عِيدٍ لِلْمُشْرِكِينَ، وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَخَالَفَهُمْ" { أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ
خُزَيْمَةَ، وَهَذَا لَفْظُهُ.

{السلسلة الضعيفة: ١٠٩٩. نسائي/في الكبرى: ٢٧٧٦. ابن خزيمة: ٢١٦٧}:

ئوم سه‌له‌مه (رمزای خودای ئی بێ) فه‌رمووی: زۆرتیرینی کات، پێغه‌مبه‌ر
(دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) که رۆژووی سوننه‌تی ده‌گرت، رۆژی شه‌مه‌و یه‌ک
شه‌مه‌ به‌رۆژوو ده‌بوو، وه ده‌یفه‌رموو: چونکه ئه‌م دوو رۆژه جه‌ژنی
هاوه‌لکارانن (هاوه‌لکار، واته: هاوبه‌شبه‌یداکار = موشريك). پێغه‌مبه‌ر (دروودی
خودای له‌سه‌ر بێ) ده‌یفه‌رموو: چونکه ئه‌م دوو رۆژه جه‌ژنی ئه‌وانن و ئه‌وان
له‌م دوو رۆژه‌دا به‌رۆژوو نابن، من ده‌مه‌وی به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌وانه‌وه له‌م دوو
رۆژه‌دا به‌رۆژوو به‌م.

٧١٢- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ):
 {لَهُي عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ بِعَرَفَةَ} رَوَاهُ الْخَمْسَةُ غَيْرَ التِّرْمِذِيِّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ
 خُزَيْمَةَ، وَالْحَاكِمُ، وَاسْتَنْكَرَهُ الْعُقَيْلِيُّ.

{أحمد: ٨٠١٨. أبوداود: ٢٤٤٠. ابن ماجه: ١٧٣٢. نسائي الكبرى تحفة
 الأشراف/١٠/١٤٢٥٣. ضعيف الجامع: ٦٠٦٩}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای لی بئی) ھەرمووی: بێغەمبەر (دروودی
 خودای لەسەر بئی) جەلەوگیری دەکرد لەگرتنی روژووی نوێ مانگی ھۆربان، کە
 لەو روژەدا، حاجیان وان لەکیوی عەرەفە، بۆ کەسێ، کە لەو روژەدا، لەجیای
 عەرەفە بئی.

(روونکردنەوێ):

دانەر ئەفەرەمووی: ئیبنو خوزیمە بەتەندروستی دانەنی، بەلام عوقەیلی
 بە ھەرموودەییەکی مونکەری دانەنی. بەلام ئیبنو باز دەرەمووی: رشتەییەکی
 پەسەندە، نیستکاری عوقەیلی، نابەجایە و جێگەیی خۆی نییە.

٧١٣- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری = مختصر صحيح البخاری بالكوردی/٢/٢٩٤ ط/١، ژمارە:
 ٩١٢ = ١٩٧٧ بوخاری. پوختەیی موسلیم ٦٢٨ = ٢٧٢٦ شیخا = ١١٥٩ مسلم +
 تجريدی بوخاری/١/٥٤٢، ژمارە: ٥٦٤. ترمذی. صوم: ٧٦٨. نسائي. صيام: ٢٣٩٦.
 تحفة: ٦٦٣٥}:

ئەم ھەرموودەییە لەپوختەیی موسلیما زۆر درێژە، ئەمە دەقەگەییەتی:
 عەبدوڵلای کورپی عەمری کورپی عاص (رمزای خودا لەخۆی و لە باوکی)
 ھەرمووی: عەرزی ھەزەرەتیان کردبوو، کە من بەردەوام ھەر بەروژوو دەبم،
 بەشەویش ھەر شەو نوێژ دەکەم، جا یان ناردی بەشوینما، یان بەخزمەتی
 گەیشتم، ھەرمووی: ئەی عەبدوڵلا! نایا وایە، گوايە تۆ دەتێت: من بەردەوام

هەموو رۆژ ئەر بەرۆژوو دىمبوو رۆژىكى ئى ناخۆم و بەشەوىش ناخەوم هەر شەونۆيژ دەكەم؟ گوتەم: بەئى، گوتوومە، فەرمووى: (دروودى خوداى لەسەر بى).

(شتى وا مەكە، چونكە چاوەكانت مافيان هەيە لەسەر تۆ، كە بەشى خۆيان بخەون، تا كزو كۆيەر نەبن، بەهۆى شەونخوونى زۆرمە، دىروونت مافى حەوانەهۆى هەيە لەسەر تۆ، وەخيزانەكەت هەقى هەيە لەسەر تۆ، وەخۆت ماف و هەقت هەيە لەسەر خۆت، جا دەبى موراغاتى حالى ئەمانە بكەى، كەواتە: ناوبەناو بەرۆژووبەو ناوبەناویش بەرۆژوو مەبە، ناوبەناویش بەشەو، شەونۆيژ بكەو ناوبەناویش بەشى خۆت بخەو، لە (۱۰) دە رۆژ، يەك رۆژ بەرۆژوو بە خىرى گرتنى (۹) نۆ رۆژەكەى تىرىشت بۆ حسيب دەكرى، چونكە چاكەيەك بە دىيە!).

عەبدوڵلا فەرمووى: گوتەم: قوربان! ئەى پيغەمبەرى خودا! تواناى زياترم هەيە، كەواتە بۆم زياتر بكە؟ فەرمووى: دەى تۆيش وەك داوود پيغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) بەرۆژوو بە.

عەبدوڵلا عەرزى دەكا: ئەى پيغەمبەرى خودا! داوود پيغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) چۆن چۆنى رۆژووى سوننەتى دەگرت؟ فەرمووى: (داوود ئاوا بەرۆژوو دىبوو: رۆژنا رۆژى بەرۆژوو دىبوو، كاتيكيش لەكاتى شەپرو جەنگدا، بەرەنگارى لەشكرى دوژمنى دىن دىبوو، لەبەرى هەلنەدەهات و شىرانە دەجەنگى لەگەڵيانا).

عەبدوڵلا فەرمووى: قوربان! جا شتى وا ناياب دەست كى دەكەوى!. عەطا كە ئەم فەرموودىيە لە ئەبولعەبباسەو دەگيژيەتەو، ئەويش لە عەبدوڵلاى كورپى عەمرەو، دەگيژيەتەو، عەتاء دەفەرموى: نازانم كە ئەبولعەبباس، باسى رۆژووى سال دوازە مانگەى چۆن گيژايەو، لەم بارەيەو تەنيا ئەمەم لەبەرماو، كە پيغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) سى جار

لەسەر يەك، دەفەر مۆی: (رۆژووی ئەو کەسە یە گێرا نەبێ، کە ساڵ دوازدە مانگ بەرۆژوو دەبێ!). {تاج/۲، زنجیرە: ۷۱، ژمارە: ۱۴۵۲ + زنجیرە: ۷۰، ژمارە: ۱۴۵۰، ۱۴۵۱}.

۷۱۴- وَلِمُسْلِمٍ عَنْ أَبِي قَتَادَةَ بَلْفُظٍ: {لَا صَامَ وَلَا أَفْطَرَ}.

{پوختە ی موسلیم: ۶۲۰ = ۲۷۳۸ موسلیم ترقیم الشیخ خلیل مأمون شیخا.

أبو داود. صوم: ۲۴۳۹. ترمذی. صوم: ۷۵۶. تحفة الأشراف: ۱۵۹۴۹}:

ئەمەیش دەقی ئەم فەرموودە یە لەپوختە ی موسلیمدا:

ئەبو قەتادە (رمزای خودای ئی بێ) فەرمووی: پیاوی هاتە خزمەتی

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لێی پرسى: تۆ چۆن چۆنى بەرۆژوو دەبیت؟

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەم قەسە یە توورە بوو، چونکە

دوورنیه کە پرسى یاری وا سەربکێشێ بۆ هەندێ کێشە، کاتێ عومەر توورە

بوونەکە ی پێغەمبەری بینى، بۆ عوزرخوایى لە خزمەت پێغەمبەردا، نەوێکۆو

نزاى خراپ بکات، فەرمووی: خودامان بە پەروردگاری خۆمان قەبووڵەو،

ئیسلامان بە ئایین قەبووڵەو، موحەممەد مان بە پێغەمبەر قەبووڵە، ئیتەر

عومەر هەر ئەم گوتە یە دووبارە دەکردهو، هەتا توورە بوونەکە ی پێغەمبەر

دامردەو، ئەوجا عومەر خۆی ئەم پرسى یاری دواوێ لە پێغەمبەر (دروودی

خودای لەسەر بێ) کرد: ئەى پێغەمبەری خودا! دەبێ کەسێ ساڵ دوازدە مانگ

بەرۆژوو بێ، پلەو پایە ی چۆن بێ؟ باشە یان خراپە؟ فەرمووی: (دروودی

خودای لەسەر بێ) (ئەو وەك کەسێ وایە، دەمى خۆی بە بەلاش ببەستى،

نەرۆژوو وەكە ی تەواو و نە رۆژوو شکاندەكە ی، نە بەرۆژوو بوو و نە

بەرۆژووش نەبوو).

عومەر فەرمووی: ئەى ئەگەر کەسى دوو رۆژ بەرۆزوو بى و رۆژى
بیشکىنى چۆنە؟ فەرمووی: (جا ھەيە توانای ئەودى ھەبى؟ ئەگەر بتوانى
قەيدى نىيە).

عومەر فەرمووی: ئەى ئەگەر کەسى رۆژنا رۆژى بەرۆزوو بى ئەودە
چۆنە؟ فەرمووی: (ئەودە زۆر باش و رىکوپىکە).

ئەوجا فەرمووی: (پەزای خودای لەسەر بى) پىڭھەمبەر (دروودى خودای
لەسەر بى) ئاوا بەرۆزوو دەبوو).

عومەر فەرمووی: ئەى ئەگەر کەسى دوو رۆژ بەرۆزوو نەبى و رۆژى
بەرۆزوو بى، ئەودە چۆنە؟ ھەمیشە لەسى رۆژ، رۆژى بەرۆزوو بى؟ فەرمووی:
خۆزگەم گەلى موسولمانى من بەشیوەى گشتى توانای شتى وا چاک و نایابيان
دەبوو!!

لەپاشان پىڭھەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) فەرمووی: رۆزووى (۳)
رۆژ لە ھەموو مانگى، لەگەڵ رۆزووى مانگى رەمەزان، لە ھەموو سالى، ئەودە
بەرۆزوو بوونى سالى دوازدە مانگەيە، ئومىد دەکەم کە رۆزووى رۆژى نووى
مانگى قوربانىش، کە لەو رۆژەدا حاجيان وان لەچيای عەرمفە، لەبەر ئەودە پى
دەگوترى: رۆژى عەرمفە، برىتى گوناھى سالى پيش خوى و سالى پاش خوى
بکەوى، ھەروا ئومىد دەکەم کە رۆزووى رۆژى عاشورايش برىتى گوناھى سالى
پيش خوى بکەوى! {تاج/۲، زنجیرە: ۶۵، ژمارە: ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، زنجیرە: ۶۶، ژمارە:
۱۴۳۸، زنجیرە: ۶۷، ژمارە: ۱۴۴۱، ۱۴۴۲. بىروانە: ژمارە: ۶۹۸ پوختەى موسليم کە
لەپيشەودە رابورد}.

پوختەى بېرىارەكانى نامەى رۆژوو

- ۱- رۆژوو روكنى چوارمە لەپېنج روكنەى ئىسلام و فەرزىكە لەفەرزە گرنكە ئايىنىيەكان و ریزو پېرۆزى و پاداشىكى گەورەى ھەيە، ھەركەسى رۆژوو مانگى رەمەزان بەفەرزو پېويست نەزانى پىي كافرو ناموسولمان دەبى.
- بېروانە: (روونكردنەو) دوا ژمارە: ۶۹۷.
- ۲- ریزو گەورەى مانگى رەمەزان.
- ۳- پارشيو سوننەتە، چى بۇ رۆژوو فەرز بى، چى بۇ رۆژوو سوننەت، ھەتا پارشيو دوابخرى خىرتەرە، بەمەرچى شەوى بىمىنى، كە پارشيو دەكرى.
- ۴- نيازھىنانى رۆژوو فەرز، لەپېش شەبەقدا فەرزە.
- ۵- لەگەل شەبەقى بەيانا، رۆژوو دەست پى دەگا، ھەتا بانگى شىوان.
- ۶- رۆژوو شەو ھەرامە.
- ۷- رۆژوو بىرئىتيە لەخۇپاراستن لەخواردن و خواردنەو و جىماع و ھەرشتى كە رۆژوو پى بشكى، بەنيزى خواپەرستى.
- ۸- رۆژوو دانە دەم رۆژوو (وصال الصيام) باش نىيە. واتە: وىصال ناباشە و مەكرووھە.
- ۹- لەسەفەردا، مەرۇف دەتوانى بەرپۆژوو بى و دەتوانى بەرپۆژوو نەبى، واباشە مەرۇف بەپىي حالى خوى لەم لايەنەو بەرپاربدا.
- ۱۰- رۆژوو مانگى رەمەزان، لەسەر تواناى بى عوزر فەرزە.
- ۱۱- رۆژوو فەوتاو رەمەزان، دەبى قەزا بكرىتەو بەمەرچى خوى، ئەوەى لەرپۆژوو ئەدادا، پېويستە، وەك نىت وازھىنان لەرپۆژوو شكىن، لەرپۆژوو قەزايشدا پېويستە، ھەروا ئەوەى لەرپۆژوو ئەدادا سوننەتە لەرپۆژوو قەزايشدا سوننەتە.
- ۱۲- كەسى بمرى و رۆژوو لەسەر بى، كەسوكارى دەتوان بوى بگىرنەو، دەتوانن ھەجىشى بۇ بكەن، عەمرەى بۇ بكەن، قوربانى بۇ بكەن، قەرزى بۇ

بدەنەو، سەدەقەى جارى بۇ ومقە بکەن، وەك بىرو پردو مزگەوت. {بىروانە:
پوختەى موسلىم ژمارە: ۶۰۵، ۶۰۶}.

۱۳- رۆژووى سوننەت باشتىن خواپەرستى و پاداشى گەورەو زۆرى ھەيە،
جۆرو بۆنەى زۆرى ھەيە.

۱۴- رۆژوو نەزىرگەردن، بەبۆنەى ھاتنەدى مرازەو، يا بەھۆى رزگار بوون
لەدەردوبەلا، پەرستىكى گەورمە.

۱۵- رۆژووى نۆى مانگى قوربان، بۇ كەسى خەرىكى كەردنى ھەج و ەمرە
نەبى، سوننەتە و خىرىكى گەورەى ھەيە.

۱۶- رۆژووى عاشوراء سوننەتە، كە دەيەمى مانگى موھەررەمە.

۱۷- رۆژووى شەش رۆژ لەمانگى شەشەلان (شەعبان) سوننەتە.

۱۸- رۆژووى رۆژەگەنى جەژنى رەمەزان و جەژنى قوربان نادروستە و
دانامەزى و ھەرامە.

۱۹- رۆژووى دوو شەممە و پىنج شەممە سوننەتە، ئەگەر كەسى ھەموو
ھەفتەى، يان ناوبەناو، پىنج شەممان بەرۆژوو نەبى و دوو شەممە بەرۆژوو
بى ھەردەبى و سوننەتە، يا بەپىچەوانەو پىنج شەممان بەرۆژوو بى و دوو
شەممان بەرۆژوو نەبى ھەر سوننەتە، بەلام بەردەوام بوون لەسەر گرتنى ئەو
دوو رۆژە لە ھەفتەدا، سوننەتتىكى گەورمە و دروشمى خوناسانە.

۲۰- بەتەنھا بەبى ھۆى رەوا، گرتنى رۆژووى ھەينى، بەنيازى رۆژووى
سوننەت ناباشە. {بىروانە: ژمارە: ۷۰۸ لەپىشەو}.

۲۱- كەسى رۆژووى سوننەت بگرى دەتوانى بيشكىنى، تەنانەت بۆى ھەيە
بەدروستبوون لەگەل ھەلال و ھاوسەرىدا بيشكىنى.

۲۲- رۆژوشكاندن، لەرەمەزان و لەغەيرى رەمەزانا، لەپاش بانگى شىوان،
لەكاتى رۆژوو شكاندن، بەجىماع لەگەل ھەلال و ھاوسەردا دروستە و ناباشى
نيە.

۲۳- رۆژووی سوننەت بۆ رەگەزی مې، ئەگەر مېردى ھەبى و مېردەگەى لەگەئیدا بى و لەکاروان و دەشت و دەر نەبى، بەبى رەزابوونى مېردەگەى ناباشە، بەلام دادەمەزرئ. {بېروانە: ژمارە: ۷۰۳}.

۲۴- بۆ ژنى مېرددار، رۆژووی ھەرزو رۆژووی نەزرو رۆژووی ھەزا، پېويستى بەرەزا لەسەربوونى مېرد نىيە.

۲۵- لەھەموو مانگى گرتنى سى رۆژ سوننەتە، واباشە گەسیازدەو چواردەو پازدە بن.

۲۶- لەشپىسى رۆژووی پى ناشكى. بېروانە: ژمارە: ۶۹۷ بېرگەى ژمارە: ۱۹ لەروونکردنەوگە.

۲۷- خواردن و خواردنەو و چوونە لای ژن، بەپیش يان بەپاش، ھەروا خۆ رەحەتکردن بەھەر شىوئى بى و چوونە لای نازەل و مروف، چى بەپیش چى بەپاش رۆژو بەتال ئەكاتەو، بکەرو بدمر ئەگەر بەرۆژو بن، رۆژووی ھەردوولايان بەتال و پووج دەبیتەو، ئەگەر رۆژووی رەمەزان بى و ئەدا بى و بەرۆژ بى، بەس مېرد کەفارتى دەکەوئتە سەر، کەفارت لەسەر ژنەگە نىيە. گەرچى ھەندى دەفەرموون: ژنەگەيش کەفارتىكى ترى لەسەرە. لەم جۆرە شتانەدا لەبىر چوون کارىگەرى ھەيە.

۲۸- ئەم باسە (۷۱۴ - ۶۹۶ = ۱۸) ھەژدە فەرموودەى لەخۆى گرتووە.

۳۲- باسى خەلوەكىشان و تەراوىيى رەمەزان.

باب: الإعتكاف وقيام رمضان

{بېروانە: تاجول ئوصول. بەرگى/ ۲، زنجیرە: ۷۴ ھەتا/ ۷۷، لە ژمارە: ۱۴۵۹}

— ۱۴۶۹ + تجریدی بوخارى = مختصر صحيح البخارى/ ۲، زنجیرە: ۲۸ نامەى خەلوەكىشان لە ژمارە: ۹۲۷ ھەتا ژمارە: ۹۳۲ + فيقهى ئاسان، بەرگى يەكەم، لاپەرە: ۳۸۴، زنجیرە: ۱۵۷ + رياض الصالحين بەگوردى/ ۳، لاپەرە: ۱۸۵، زنجیرە:

۲۳۳، ژماره: ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰ + پوخته‌ی موسلیم/۴ - نامه‌ی خه‌لوه‌کی‌شان.
 زنجیره: ۵۰۰، ژماره: ۶۳۱ هه‌تا ژماره: ۶۳۳ + ۶۳۴ هه‌تا/۶۳۸ + پوخته‌ی موسلیم:
 ۳۹۸}.

۷۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ پوخته‌ی موسلیم: ۳۹۸ = ۱۷۷۷ شیخا = مسلم: ۷۵۹. تجریدی بوخاری/۱،
 ژماره: ۳۶ = ۳۸ }:

له‌پوخته‌ی موسلیمدا ئه‌م فه‌رموودمیه ئاوايه:

ئه‌بو هورمیره (رمزای خودای ئی بی) فه‌رمووی: جاران پیغه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) هانی موسولمانانی ددها، له‌سه‌ر کردنی شه‌ونویژی
 رهمه‌زان، به‌لام له‌م لایه‌نه‌وه جه‌ختی ئی نه‌ده‌کردن، ده‌یفه‌رموو (دروودی
 خودای له‌سه‌ر بی):

(هه‌رکەسی شه‌ونویژی رهمه‌زان بکا، به‌ئیمان و باوم‌پروه ساخ له‌به‌ر رمزای
 خودا خودا له‌گوناهه‌کانی له‌وه‌پیشی خوش ده‌بی). ئیتر هه‌تا پیغه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) کۆچی دواپی کرد، ئه‌م کاره له‌سه‌ر ئه‌م بارودۆخه
 بوو، هه‌رکەسی بو‌خوی به‌ته‌نیا به‌ئارم‌زووی خوی، چه‌ندی ئارم‌زووی ئی بو‌وايه،
 نه‌وه‌نده نویژی ته‌راویحی ده‌کرد، له‌پاشیشا له‌کاتی جین‌شینی (خه‌لافه‌ت)ی
 ئه‌بو به‌کرو له‌سه‌ره‌تای جین‌شینی عومه‌ریشه‌وه ئه‌م کاره هه‌ر وابوو. {تاج/۲،
 لاپه‌ره: ۱۰۰، زنجیره: ۳۷، ژماره: ۱۳۴۷}.

۷۱۶- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ - أَي: الْعَشْرُ الْآخِرُ مِنْ رَمَضَانَ - شَدَّ مِزْرَهُ، وَأَحْيَا لَيْلَهُ، وَأَيَّقَطَ أَهْلَهُ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری/۲، ژماره: ۹۲۶ = ۲۰۲۴ بوخاری. پوختهی موسليم ۶۳۴ = ۲۷۷۹ شيجا = ۱۱۷۴ صحيح مسلم. أبوداود. صلاة: ۱۳۷۶. نسائي. قيام الليل: ۱۶۳۸}:

عائيشه‌ی هاوسه‌ری پيغهمبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) فه‌رمووی: دهمستووری پيغهمبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) وا بوو، که دهی دوی رهمه‌زان دههات، خوی گورج ده‌کرده‌وه بو خوداپه‌رستی و، به‌دهوری قورئان و به‌شه‌ونویژو به‌یادی خودا، زۆریه‌ی شه‌وی خوی ئاوه‌دان ده‌کرده‌وه، وه بو ههمان مه‌به‌ستی خوداپه‌رستی و شه‌و ئاوه‌دان‌کرده‌وه به‌خوداپه‌رستی جوان، که‌سوکاری خویشی خه‌به‌ر ده‌کرده‌وه. {تاج/۲، زنجیره: ۵۱، ژماره: ۱۳۹۳ + ریاض الصالحین/۱، زنجیره: ۱۱، ژماره: ۹۹ + تجريدی بوخاری/۱، لاپه‌ره: ۲۰، ژماره: ۶ = ۱۹۰۲، ۳۲۲۰، ۳۵۵۴، ۴۹۹۷ بوخاری} + {صحيح مسلم ترفيم الشيخ خليل مأمون شيجا ۵۹۶۴}.

۷۱۷- وَعَنْهَا: { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَّلَ مِنْ رَمَضَانَ، حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ، ثُمَّ اعْتَكَفَ أَرْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.
{تجريدی بوخاری/۲/۳۰۷، ژماره: ۹۲۷ = ۲۰۲۶ بوخاری. پوختهی موسليم ۶۳۳ = ۲۷۷۶ صحيح مسلم ۱۱۷۲}:

عائيشه (ره‌زای خودای لی بئ) فه‌رمووی: جاران پيغهمبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) له‌ژيانیدا، گردبووی به‌دهستوور، له دهی دوايی رهمه‌زاندا، له‌ناو مزگه‌وتا خه‌لوه‌ی ده‌کيشا (واته: ئيعتيكافي ده‌کرد) هه‌تا ئه‌وه‌کاته‌ی کۆچی دوايی کرد، وازی له‌مه نه‌هیناو له‌ده‌ی دوايی رهمه‌زانا، سه‌رگه‌رمی په‌رستشی جوان بوو، بۆیه له‌پاش مه‌رگی خۆشی ژنه‌کانیشی له‌مزگه‌وتا خه‌لوه‌ده‌کيشن و ئيعتيكاف ده‌که‌ن. {تاج/۲/۱۵۴، زنجیره: ۷۴، ژماره: ۱۴۵۹ چاپی چواره‌م + ریاض/۳/۹۳۱، زنجیره: ۲۳۲، ژماره: ۱۲۶۹/۲ - ۳۲۴ = واته: ژماره: (۲) له زنجیره:

۲۳۲ له بهرگی سییه م، ژماره: ۱۲۶۹ له سه راسه ی کتیه که له سه ره تای ریاضه وه

هه تا ئیره، ژماره: ۲۲۴ له م بهرگی سییه .

۷۱۸- وَعَنْهَا قَالَتْ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَرَادَ أَنْ

يَعْتَكِفَ صَلَّى الْفَجْرَ، ثُمَّ دَخَلَ مُعْتَكِفَهُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/ ۹۳۰ = ۲۰۳۴، ۲۰۳۳ بوخاری. پوخته ی موسلیم ۶۳۱ =

۲۷۷۷ شیخا = صحیح مسلم: ۱۱۷۳. أبوداود. صوم: ۲۴۶۴. ترمذی. صوم:

۷۹۱. نسائی. مساجد: ۷۰۸}:

له پوخته ی موسلیمدا ئەم فهرمووده یه ئاوايه دهقه که ی دنووسین، بۆ

سوودو بههردی زیاتر:

عائیشه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: دهستووری پیغه مبه ر (دروودی

خودای له سه ر بی) وابوو، که دهیویست خه لوه بکیشی (ئیعتی کاف بکا)

له مزگه وتا، که نوێزی به یانی ده کرد، ئەوسا ده چوووه ناو خه لوه خانه که یه وه،

جاری له ده ی دوایی ره مه زاندا، ویستی خه لوه بکیشی، جا فهرمانی کرد،

چاتۆله که یان له ناو مزگه وتا بۆ هه لدا، زمینه بی خیزانی شی گالی دا چاتۆله که ی

خۆیان بۆ هه لدا، هه تا خه لوه ی تیا بکیشی، ژنه کانی تری شی هه روا،

هه رکه سه یان له ناو مزگه وتا چاتۆله که ی خۆی هه لدا، پیغه مبه ر (دروودی

خودای له سه ر بی) که نوێزی به یانی کرد، چاتۆله کانی بی نی، ناو مزگه وته که یان

داگیر کردبوو، جا به ژنه کانی خۆیی فهرموو: (ئاله م کاره تان مه به ستان کردنی

کرده وه ی چاکه یه، یان بۆ چاولیکه ریبه وه هیچی تر؟).

ئهنجا پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) فهرمانی کرد: چاتۆله که ی

ئه ویان خست و لایان برد، وه له وه ره مه زانه دا خه لوه ی نه کیشا، وه له ده ی

یه که می مانگی شه شه لانا خه لوه ی کیشا. {تاج/ ۲، زنجیره: ۷۶، ژماره: ۱۴۶۱}.

٧١٩- وَعَنْهَا قَالَتْ: { إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيَدْخُلُ عَلَيَّ رَأْسُهُ - وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ - فَأَرْجُلُهُ، وَكَانَ لَا يَدْخُلُ أَلَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةٍ، إِذَا كَانَ مُعْتَكِفًا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ.

{نجريدی بوخاری/٢/٣٠٧، ژماره: ٩٢٨ = ٢٠٢٩، ٢٠٣٣، ٢٠٣٤،

٢٠٤١، ٢٠٤٥ بوخاری. پوخته‌ی موسلیم: ١٧٤ = ٦٨٣ شیخا = مسلم ٢٩٧}:

عائیشه‌ی هاوسه‌ری پیځه‌مبه‌ر (دروودی خودا له‌سه‌ر پیځه‌مبه‌رو رمزای خودا له‌هه‌موو په‌یروان و هاوسه‌ره‌پاکیزه‌کانی بڼ) فه‌رمووی: جاران پیځه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بڼ) که له‌ناو مزگه‌وتا خه‌لوه‌ی ده‌کیشا، له‌ده‌رگای هوډه‌که‌ی خوځمه‌وه، که له‌سه‌ر مائی مزگه‌وت بوو، سه‌ری ده‌ینا، سه‌ریم شانه ده‌کرد، نه‌و له‌ناو مزگه‌وتا بوو، من له‌ناو هوډه‌که‌ی خوځمدا بووم، له‌سه‌ر نه‌و حاله‌ قزمسه‌ریم شانه ده‌کرد، وه‌بؤ سه‌راویش نه‌بوايه نه‌ده‌هاته‌وه بو ماله‌وه. {تاج/٢/١٤٦، زنجیره: ٧٥، ژماره: ١٤٦٣ چاپی چواره‌م}.

نهم فه‌رموودميه له‌پوخته‌ی موسلیم، له‌سه‌رمتاوه نهمه‌ی پټره:

عائیشه (رمزای خودای ئی بڼ) فه‌رمووی: جاری واده‌ووو خوځم له‌ناو مزگه‌وتا خه‌لوه‌م ده‌کیشا، که له‌زاراوی شه‌ری پیروژدا پیی ده‌گوتری: (اعتکاف). جا بؤ کاروباری تایبته ده‌چوومه‌وه بؤ ماله‌وهم، به‌لام زور به‌په‌له، کاره‌که‌مم نه‌نجام دهاو ده‌که‌پرامه‌وه بؤ مزگه‌وت. ته‌نانه‌ت پټی ده‌که‌وت که نه‌خوځشی ئی بوو، هه‌وال پرسی دوورو دريژم له‌گه‌ل نه‌ده‌کرد، به‌لکوو هه‌ر به‌ده‌م ریځه‌وه، به‌سه‌رپیوه هه‌والم ده‌پرسی و به‌س، ئیتر په‌کسه‌ر ده‌که‌پرامه‌وه بؤ خه‌لوه‌گاگه‌م له‌مزگه‌وت... تاکو‌تایی فه‌رمووده‌که.

٧٢٠- وَعَنْهَا قَالَتْ: { أَلَسَّتُ عَلَى الْمُعْتَكِفِ أَنْ لَا يَعُودَ مَرِيضًا، وَلَا يَشْهَدَ جِنَازَةً، وَلَا يَمَسُّ امْرَأَةً، وَلَا يُبَاشِرُهَا، وَلَا يَخْرُجَ لِحَاجَةٍ، إِلَّا لِمَا لَا بُدَّ لَهُ مِنْهُ، وَلَا اغْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ وَلَا اغْتِكَافَ إِلَّا فِي مَسْجِدٍ جَامِعٍ } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَلَا بَأْسَ بِرَجَالِهِ، إِلَّا أَنْ الرَّاجِحَ وَقَفَ آخِرَهُ.

{حسن صحیح، سُنُّ اَبی داود: ۲۴۷۳}:

دیسان عائیشہ (رهزای خودای لی بی) دمفهرموی:

یاساو دستووری خه لوه کیشان بهم شیو دیه: که نه بچی بو سهر دانی نه خوش و نه بچی بو سهر تهرمی مردوو نه دست بهری بو ژنو نه له گه لیا دروست بی، وه بو پیویستییه کی ناچاری خوشی نه بی، نابی له مرگه وت دمربچی، وه خه لوه کیشانیس به بی روژووو نابی، وه دمبی خه لوه کیشان ههر له مرگه وتیکا بی که نویژی جومعهی تیا بکری.

دانهر (رحمه تی خودای لی بی) ده لی: دوا پرستهی ئهم فهرموودیه، له ویوه دست پی ده کا: (وَلَا اَعْتَكَا إِلَّا بِصَوْمٍ...) مه وقوفه له سهر عائیشه و قسهی عائیشهیه.

هه روا دانهر دمفهرموی: پیاوانی پرستهی ئهم فهرموودیه له روی متمانه پی کردنه وه خراپ نین. {تاج/۲، زنجیره: ۷۶، ژماره: ۱۴۶۶}.

۷۲۱- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا "أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { لَيْسَ عَلَى الْمُعْتَكِفِ صِيَامٌ إِلَّا أَنْ يَجْعَلَهُ عَلَى نَفْسِهِ } رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ وَالْحَاكِمُ، وَالرَّاجِحُ وَقَفَهُ أَيْضًا.

{ضعیف الجامع: ۴۸۹۶. حاکم رقم: ۱۶۰۳. بیهقی رقم: ۸۳۷۰. دارقطنی/۱۹۹/۲}:

ئیبنو عه بباس (رهزای خودا له خوی و له باوکی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی) دمفهرموی: (خه لوه کیش مهرج نییه، له کاتی خه لوه کیشانا به روژ به روژووو بی، مه گهر خوی لهو کاته دا نه زری بکا له سهر خوی، ئه وه مهرجه که به روژووو بی).

دانهر شیخی عه سقه لانی (رحمه تی خودای لی بی) دمفهرموی: فهرمایشتی سه نگین ئه و دیه که ئهم فهرموودیه مه وقوف بی له سهر ئیبنو عه بباس خوی.

۷۲۲- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: { أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أُرُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْمَنَامِ، فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) "أَرَى رُؤْيَاكُمْ قَدْ تَوَاطَأَتْ فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ، فَمَنْ كَانَ مُتَحَرِّبَهَا فَلْيَتَحَرَّهَا فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲، لاپەرە: ۳۰۴، ژمارە: ۹۲۲ = ۲۰۱۵ بوخاری. موسلیم/شیخا: ۲۷۵۳ مسلم ۱۱۶۵}:

ئىبنو عومەر (رمزای خودایان لی بئ) فەرمووی: چەند پیاوی لەهاوەلانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) لەخەونا پێیان گوترا بوو: کەشەوی لەیله تولقەدر، کە دەکەوێتە حەوت شەوێکانی دوایی رەمەزانەو. جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) کاتێ هەوالتی ئەو خەونەى ئەو هاوەلانی پێ گەیشتهو، فەرمووی پێیان: (وا دەزانم کەخەونەکەتان پێکاویەتی و ریک دەکەوی لەگەڵ راستیدا، جاگەوابێ ئەو کەسەى کە دەیهوی مشووری ئەم شەوی لەیله تولقەدرە بخوات، با هەموو کاتێ لەحەوت شەوێکانی دوایی رەمەزاندا مشووری بۆ بخوات). {تاج/۲/۱۲۳، زنجیرە: ۵۱، ژمارە: ۱۳۹۵. ریاض/۳، لاپەرە: ۱۴۰، زنجیرە: ۲۱۴، ژمارە: ۱۱۹۰. صحیح مسلم: ۱۱۶۵}.

۷۲۳- وَعَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ: {لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعَشْرِينَ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالرَّاجِحُ وَقْفُهُ. وَقَدْ اخْتَلَفَ فِي تَعْيِينِهَا عَلَى أَرْبَعِينَ قَوْلًا أوردتها في "فتح الباري".

{أبو داود: ۱۳۸۶. صحیح الجامع: ۵۴۷۴}:

ئەم فەرموودەیهی پوختەى موسلیم، کەزیادەى بەسوودی زۆرتەى واتیادا دەنووسین، لەباتی ئەم فەرموودەیه:

زیرِ کُورِ حبه‌بیش (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: پرسیارم کرد له
 ئوبه‌بیهی کُورِ که‌عب، گوتم: ئیبنو مه‌سعوودی برادمرت ده‌ئی: ههرکه‌سی
 سه‌رانسه‌ری ساڵ شه‌ونویژ بکا، نه‌وسا تووشی له‌یله‌تولقه‌در دمبئ و شه‌وی
 له‌یله‌تولقه‌دری به‌نسب دمبئ. نه‌ویش گوتی: (رحمه‌تی خودای ئی بی) نه‌وه
 مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه، که موسولمانان پشتیان سارد نه‌بیته‌وه له‌خواپه‌رستی و،
 ته‌نیا به‌کردنی شه‌نویژی ده‌ی دوایی رهمه‌زان پشت نه‌به‌ستن، نه‌گینا نه‌و باش
 باش دزمانی که نه‌و شه‌وه ده‌که‌ویته مانگی رهمه‌زانه‌وه، وه له‌ ده‌ی دوایشیدایه،
 وه شه‌وی بیست و هه‌وتیشه، له‌پاشا، ئوبه‌یی به‌بی پهر و سویندی خوارد، به‌بی
 نه‌وه که سی و دووی ئی بکا، له‌سه‌ر نه‌وه که نه‌و شه‌وه شه‌وی بیست و هه‌وتی
 رهمه‌زانه.

منیش پیم گوت: نه‌ی نه‌بولونزیر! له‌سه‌ر چی بنه‌مای و ده‌ئیت و
 به‌چیا و ده‌ئیت و به‌لگه‌ت چیه له‌سه‌ر نه‌م گوته‌یهی خۆت؟ گوتی: به‌و
 نیشانه‌یه‌دا، یان به‌و به‌لگه‌یه‌دا و ده‌ئیم، که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر
 بی) پپی گوتووین: نه‌و رۆژه که خۆر هه‌لدی تیشکی نییه. {پوخته‌ی موسلیم:
 ۶۳۸ = ۲۷۶۹ شیخا + تاج/۲/۱۲۶، زنجیره: ۵۲، ژماره: ۱۴۰۰ چاپی چواره‌م = ۴/ج}.

دانه‌ر مامۆستای گه‌وره‌و سه‌رومر عه‌سقه‌لانی (رحمه‌تی خودای ئی بی)
 له‌کۆتایدا ده‌فه‌رموی: سه‌بارمت به‌دیاری کردنی شه‌وی له‌یله‌تولقه‌در، چل
 گوته‌ی زانایان هه‌یه، له‌په‌راوی فه‌تحو‌لباری شه‌رحی سه‌حیحی بوخاریدا،
 هه‌موویانم راگۆژ کردووه. هه‌روا ده‌ئی: نه‌م فهرمووده‌یهی ئیره‌ که
 موعاوییه‌ی کُورِ نه‌بو سوفیان له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌یگێرته‌وه، که پیغه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) سه‌بارمت به‌شه‌وی له‌یله‌تولقه‌در ده‌فه‌رموی:
 (شه‌وی له‌یله‌تولقه‌در شه‌وی بیست و هه‌وتی رهمه‌زانه). دانه‌ر ده‌ئی: گوته‌ی
 سه‌نگین نه‌وه‌یه که نه‌م فهرمووده‌یه مه‌وقووفه له‌سه‌ر موعاوییه. {تاج/۲،
 زنجیره: ۵۲، ژماره: ۱۴۰۱}.

له (سبل السلام) دا دهه رموی: به لام حوکی مه رفووی ههیه.

٧٢٤- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَرَأَيْتَ إِنْ عَلِمْتُ أَيَّ لَيْلَةٍ لَيْلَةُ الْقَدْرِ، مَا أَقُولُ فِيهَا؟} قَالَ: "قُولِي: اَللّٰهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي" {رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، غَيْرَ أَبِي دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَالْحَاكِمُ.

{أحمد: ١٧١. ابن ماجه: ٣٨٥٠. ترمذی: ٣٥١٣. نسائی: عمل اليوم والليلة:

٨٧٢ وفي الكبرى: ٧٧١٢. حاكم ٧١٢/١ وقال: على شرط الشيخين {:

عائشه هه رموی پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه پیغه مبهه و رمزای

خودا له هه موو هاوسه و هاوه و په په وانی بی) فه رمووی: گوتم: نهی

پیغه مبهه خودا! پیم بفه رموو: نه گهر زانیم چی شهوی، شهوی

له یله تولقه دره، چی نزایه کی تیادا بخوینم؟ فه رمووی: {بلی: اَللّٰهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ

تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي}. واته: نهی خودایه! تو لیبوردیت و لیبوردنت پی

خو شه، که واته لیم ببوره و لیم خو شه.

٧٢٥- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ،

وَالْمَسْجِدِ هَذَا، وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/٢، لاپه ره: ٣، ژماره: ٥٨٦ = ١١٨٩ بوخاری. بوختهی

موسلم ٧٨٩ = ٣٣٧٠ شیا = مسلم ١٣٩٧ {:

نه بو سهه عیدی خودری (رمزای خودای لی بی) فه رمووی: پیغه مبهه

(دروودی خودای له سهه بی) دهه رموی: (بو نهه سئ مزگه و ته نه بی، سهههه

ناکری: بو مه سجید و لهه رام له مه کهه وه، بو نهه مزگه و تهی من کهه و

له مه دینه و، بو مسجدول نه قضا کهه و له قودس!). {تاج/١، زنجیره: ١١٥، ژماره:

. {٦٩٢.

(روونکردنهوه)

١- باسی خه‌لوه‌کیشان له سه‌ره‌تاوه تا کو‌تایی بریتیه له (٧٢٥ - ٧١٤ = ١١) یازده فهرمووده.

٢- خه‌لوه‌کیشان (واته: ئیعتیکاف) سوننه‌تیکي گه‌وره‌یه، پېغه‌مبه‌رو خیزان و هاوسه‌ره‌کانی و هاوه‌له به‌پېژه‌کانی و زۆرینه‌ی زانایان و خواناسان، ماومیه‌کی باش له‌مزگه‌وتا، به‌نیازی په‌رستشی راست و دروست، خه‌لوه‌یان کیشاوه.

٣- پیناسه‌یه‌کی کورت و پوختی خه‌لوه‌کیشان به‌گوردی په‌تی ئه‌وه‌یه: (مانه‌وه به‌له‌شی پاکه‌وه، له‌ناو مزگه‌وتا، به‌نیازی خواپه‌رستی).

٤- خه‌لوه‌کیشان ساڵ دوازه مانگ سوننه‌ته، له‌مانگی رهمه‌زانا خیرتره، له‌ده‌ی دواپی رهمه‌زاندا سوننه‌ت‌تره.

٥- خه‌لوه‌کیشان به‌و‌منده دېته دی: که که‌سی ده‌چې بۆ مزگه‌وت، نیت به‌ینن، بلی: هه‌تا ئه‌م نوپۆزی عه‌صره، یا ئه‌م نوپۆزی شیوانه، یا ئه‌م نوپۆزی خه‌وتنانه ته‌واو ده‌که‌م، نیتمه له‌م مزگه‌وته‌دا خه‌لوه‌ده‌کیشم، یا ئیعتیکاف ده‌که‌م، یا بلی: هه‌تا ته‌راویحی ئه‌م شه‌و ته‌واو ده‌که‌م، له‌م مزگه‌وته‌دا خه‌لوه‌ده‌کیشم.

٦- له رهمه‌زاندا گه‌ران به‌شوین شه‌وی له‌یله‌تولقه‌دردا زۆر سوننه‌ته، واباشه ئه‌و شه‌وانه‌ی که موسو‌لمان به‌شوینی شه‌وی قه‌دردا ده‌گه‌رێ، له‌مزگه‌وتا خه‌لوه‌بکیشی هه‌تا به‌یانی.

٧- اِحیاء زیندوو گردنه‌وه‌ی شه‌وی له‌یله‌تولقه‌درو شه‌وی هه‌ینی و شه‌وه‌کانی ده‌ی دواپی مانگی رهمه‌زان و ده‌ی یه‌که‌می مانگی قوربان، یا ئه‌م هه‌ر شه‌ویکی تری ساڵ، مه‌رج نییه که هه‌ر به‌خه‌لوه‌کیشان بێ، یا ئه‌م هه‌ر له‌مزگه‌وتا بێ، له‌مالیشه‌وه ده‌بی، له‌ده‌شت و ده‌رو سه‌ر ئیش و کار و پیشه و شتی تری وایش ده‌بی، وه‌ک شوان له‌لای ران بێ، یا که‌سی له‌سه‌فه‌را بێ، له‌ئوتیلا بێ،

له شه مه نده مه مردا بی، له فرۆکه دا بی، له که شتیدا بی ده بی، له م کاتانه داو له م شوینانه دا، سه رگه رمی یادی خودا بی، قورئان بخوینئ، گوئ له قورئان بگری، شه ونوئژ بکا، نزا بخوینئ، له خودا بپارێته وه. به لام له م کاتانه دا، چونکه له مزگه وت نییه، نابئ نیتئ خه ئوه کیشان و ئیعتیکاف بهینئ، به ئکوو ئه م جوړه کارانه ئه نجام بدا، به نیازی زیندوو گردنه وهی ئه و بۆنه یه ی که وایا دا.

۶- نامه ی هه ج

کِتَابُ الْحَجِّ

{ بڕوانه: پوخته ی موسلیم زنجیره: ۵۰۹ هه تا زنجیره: ۶۲۱ له ژماره: ۶۳۹ هه تا ژماره: ۷۹۳ + تاجول ئوصول، بهرگی دووهم، زنجیره: ۷۸ هه تا زنجیره: ۱۴۴ له ژماره: ۱۴۷۰ هه تا ژماره: ۱۷۵۵ + تجریدی بوخاری = موخته صهری صه حیجی بوخاری، بهرگی دووهم، زنجیره: ۳۲ هه تا زنجیره: ۳۵ له ژماره: ۷۲۸ هه تا ژماره: ۸۷۰ + فیهی ئاسان، بهرگی یه که م، له زنجیره: ۱۵۸ هه تا زنجیره: ۱۸۶ له لاپه ره: ۲۸۹ هه تا ۴۷۰ }.

۳۳- باسی که وریه یی هه ج و باسی ئه و که سه ی که هه ج پیتویست و نه رکو

فه رزه له سه ری

بَابُ: فَضْلِهِ وَبَيَانِ مَنْ فَرَضَ عَلَيْهِ

۷۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ تجریدی بوخاری = پوخته ی بوخاری: ۲، لاپه ره: ۲۲۸، ژماره: ۸۱۹ =

۱۷۷۳ بوخاری. پوخته ی موسلیم ژماره: ۶۴۰ = ۳۲۷۶ شیخا = ۱۳۴۹ مسلم: }

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) دمفەرمووی: (ئەم عەمرە ھەتا ئەو عەمرە، بریتی گوناھی ننیوانی ھەردووکیان دەکەئ، ھەجی ھەبوولیش ھەر بەھەشتە پاداشی!). {تاج/۲، زنجیرە: ۷۸، ژمارە: ۱۴۷۱}.

۷۲۷- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! عَلَى النِّسَاءِ جِهَادٌ؟ قَالَ: "نَعَمْ، عَلَيْهِنَّ جِهَادٌ لَا قِتَالَ فِيهِ: الْحَجُّ، وَالْعُمْرَةُ"} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَابْنُ مَاجَةَ وَاللَّفْظُ لَهُ، وَإِسْنَادُهُ صَحِيحٌ. وَأَصْلُهُ فِي الصَّحِيحِ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژمارە: ۷۳۱ = ۱۵۲۰، ۱۸۶۱، ۲۷۸۴، ۲۸۷۵، ۲۷۷۶ بوخاری}:

عائیشە (رمزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: عەرزی ھەزرمتم کرد: ھوربان! ئەو پیغەمبەری خودا! ئایا خەباتگیران و غەزاکردن لەسەر ژنان ھەیە؟ ھەرمووی: (دروودی خودای لەسەر بئ) (بەئ، لەسەریانە، بەلام ئەم خەباتگیران و غەزاکردنە کە لەسەر ژنانە، شەپۆش و کوشتاری تیا دا نییە: کە بریتیە لە ھەج و عەمرە).

دانەر دمفەرمووی: ئە ھەمە دو ئیبنو ماجە گیراویانەتەو، ئەمە لەفظ (گفت = بیژە) ی ئیبنو ماجە، پشەتی ئەم ھەرموودەییە تەندروستە، ھەروا دمفەرمووی: پشەتی ئەم ھەرموودەییە لە صەحیح (بوخاری) دا ھەیە. لەبوخاریدا ئاواہ:

دایکی موسوڵمانان عائیشە کچی ئەبو بەکری صەدیق (رمزای خودا لەخۆی و لەباوکی) ھەرمووی: ئەو پیغەمبەری خودا! ئیمە خەبات و غەزا کرد، بەباشترین کردەوزە دەزانین، چونکە ئەوەندە بەزۆری لەھورئان و سوننەتدا، باسی خێر و گەورە غەزا دەکری، جا ئایا ئیمە ژنانیش وەک پیاوان نەچین بۆ غەزا و خەباتگیران؟

فهرمووی: (دروودی خودای له‌سهر بئ) (نه‌ء، چونکه بو ئیوهی ژنان
حه‌جی دروست باشترین غه‌زاو خه‌باته له‌ریگه‌ی خودادا). {تاج/۲، زنجیره: ۷۸،
ژماره: ۱۴۷۲ + ریاض: ۳، زنجیره: ۲۳۳، ژماره: ۱۲۷۶}.

۷۲۸- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَغْرَابِيٌّ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَخْبِرْنِي عَنْ الْعُمْرَةِ، أَوَاجِبَةٌ هِيَ؟ فَقَالَ: "
لَا. وَأَنْ تَعْتَمِرَ خَيْرٌ لَكَ"} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالتِّرْمِذِيُّ، وَالرَّاجِحُ وَقْفُهُ. وَأَخْرَجَهُ ابْنُ
عَدِيٍّ مِنْ وَجْهِ آخَرَ ضَعِيفٍ. وَعَنْ جَابِرٍ مَرْفُوعًا: {الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ فَرِيضَتَانِ}.

{أحمد ۳/۳۱۶ (۱۴۴۵۰) ترمذی: ۹۳۱. حاکم رقم: ۱۷۳۰. دارقطنی

: {۲۸۴/۲}

جابیری کوری عه‌بدو لالا (ره‌زای خودایان لی بئ) فهرمووی: عاره‌بیک
ده‌شته‌کی هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بئ) عه‌رزیکرد:
ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پیم به‌فهرموو: ئایا عه‌مره‌ فهرزه‌ یان نا؟ پیغه‌مبه‌ر
(دروودی خودای له‌سهر بئ) له‌وه‌لامدا فهرمووی: (نه‌ء، عه‌مره‌ فهرز نییه،
به‌لام عه‌مره‌ کردن خیریکی گه‌لی گه‌وره‌یه، چی بو تو، چی بو هه‌موو
موسولمانی).

دانه‌ر (ره‌حه‌مه‌تی خودای لی بئ) ده‌فهرمووی: گوته‌ی سه‌نگین ئه‌وه‌یه که
ئه‌م فهرمووده‌یه مه‌وقوو‌فه له‌سهر جابیر، به‌لام به‌مه‌رفوو‌عی له‌جابیره‌وه
ئاوایش هاتوو‌ه: (السلسلة الضعيفة: ۳۵۲۰).

جابیر فهرمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بئ) فهرمووی:
(حه‌ج و عه‌مره‌ هه‌ردووکیان فهرزیکن له‌ فهرزه‌کانی خودا، به‌هه‌رکامیان ده‌ست
پی بکه‌ی زیانی نییه بو تو).

۷۲۹- وَعَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا السَّيْلُ؟
قَالَ: "الزَّادُ وَالرَّاحِلَةُ"} رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ، وَالرَّاجِحُ إِسْرَافُهُ.

{ترمذی: ۲۹۹۸. دارقطنی ۲/۲۱۵. بیہقی رقم: ۸۴۲۳}:

ئەنەس (رمزای خودای ئی بئ) فەرمووی: گوترا: ئەی پیغەمبەری خودا! مەبەست لە وشە (سبیل) چییە؟ لەم ئایەتەدا کە دەفەرموی: {وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا - سورة آل عمران/ ۹۷}، واتە: (حەج فەرزێکە لەفەرزهگانی خودا، فەرزێ کردوووە لەسەر هەموو موسوڵمانی، کەتوانای سامانی و جەستەیی پێگەی چوون و هاتنەوێ سەفەری حەجی مائی خودای هەبێ).

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: مەبەست لە (سبیل) لەم ئایەتە پێرۆزەدا، ئەوەیە: ئەو موسوڵمانە دەیهوێ بچێ بۆ حەج، کاتی حەجی لەسەرە، کەتوێشوو خەرجی پێگە و وڵاخێ سواری، یان ھۆکاری سواری ھەبێ.

دانەر دەلی: دارە قوطني گێراویەتەووە و حاکم بەتەندروستی داناو، بەلام گوتە سەنگین (قەولی راجیح) ئەوەیە: کەمورسەلی تابیعە.

۷۳۰- {وَأَخْرَجَهُ الترمذی من حدیث ابن عمر أيضاً وفي إسناده ضعف}:

تەرمەزی فەرموووەی ژمارە (۷۲۹) دەرھیناوە، بەلام لەئەبنو عومەرەو، لەرشتە ئەمیشا دیسان لاوازی ھەیە.

۷۳۱- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا "أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَقِيَ رَكْبًا بِالرُّوحَاءِ فَقَالَ: "مَنْ الْقَوْمُ؟" قَالُوا: الْمُسْلِمُونَ. فَقَالُوا: مَنْ أَلْت؟ قَالَ: "رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)" فَرَفَعَتْ إِلَيْهِ امْرَأَةً صَبِيًا. فَقَالَتْ: أَلِهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: "نَعَمْ. وَلَكِ أَجْرٌ" { رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوختە موسلیم ژمارە: ۶۴۸ = شیخا: ۳۲۴۰ = مسلم ۱۳۳۶}:

ئەبنو عەبباس (رمزای خودا لەخۆی و لەباوکی) فەرمووی: لە رەھو، کەشویێکە نزیکە جێ میل لەمەدینەووە دوورە، پێغەمبەر (دروودی خودای

له‌سەر بێ) گه‌یشت به‌کۆمه‌ڵێ سوار نه‌یناسین لێ پر سین: ئیوه‌ کێن؟ گوتیان: موسولمانانین، ئه‌ی تۆ کێی؟ فهرمووی: (موحه‌مه‌دی پێغه‌مبه‌ری خودام).
جا ئافرمتی، منالێکی خۆی هه‌ڵبڕی و نیشانی پێغه‌مبه‌ری داو گوتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا! ئایا هه‌ج بۆ ئه‌م مناله‌ ده‌بی؟ فهرمووی: (به‌ئێ بۆی ده‌بی، وه‌ بۆتۆیش پاداشی باش هه‌یه‌ له‌سەر ئه‌وه‌ که‌هیناوته‌ هه‌جی پێ ده‌که‌ی، چونکه‌ مامۆستای خێرکه‌ر وه‌ک خێرکه‌ر وایه‌). {تاج/۲، زنجیره‌: ۸۰، ژماره‌: ۱۴۹۱}.

(روونکردنه‌وه‌):

هه‌جی منال دروسته‌ و داده‌مه‌زری، به‌لام ده‌بی هه‌موو کرداره‌کانی هه‌ج ئه‌نجام بدا، به‌لام ئه‌گه‌ر فامیده‌ نه‌بوو، هه‌قداره‌ (وه‌ل)یه‌که‌ی هه‌جی بۆ داده‌به‌ستی و ئیجرامی بۆ ده‌به‌ستی.

۷۳۲- وَعَنْهُ قَالَ: {كَانَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنْ خَتَمٍ، فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ، وَجَعَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشَّقِّ الْآخَرِ. فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ أَذْرَكَتْ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا، لَا يَثْبُتُ عَلَى الرَّاحِلَةِ، أَفَأَحْجُ عَنْهُ؟ قَالَ: "نَعَمْ" وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ}.

{تجرییدی بوخاری/۲/۱۵۷، ژماره‌: ۷۱۸ = ۱۵۱۳، ۱۸۵۴، ۱۸۵۵، ۴۳۹۹، ۶۲۲۸ بوخاری. ابوداود: مناسک/۱۸۰۹. نسائی. حج/۲۶۳۳. تخفة‌ الأشراف: ۵۶۷۰ پوخته‌ی موسلیم: ۶۴۹ = شیخا ۳۲۳۸ = مسلم ۱۳۳۴}:

عه‌بدوئلا‌ی کوری عه‌بباس (ره‌زای خودایان لێ بێ) فهرمووی: له‌ هه‌جی ماللا‌وایدا، فه‌ضلی برام له‌پاشکۆی پێغه‌مبه‌ردا سوار بوو بوو، له‌وکاته‌دا، ژنی له‌هۆزی خه‌ثعه‌م هات، په‌رسیاری هه‌بوو، فه‌زل ده‌ستی کرد به‌ته‌ماشاکردنی ژنه‌که‌، ژنه‌که‌یش ده‌ستی کرد به‌ته‌ماشاکردنی فه‌ضل، جا پێغه‌مبه‌ر (دروودی

خودای لهسەر بی) دهستی نابەرپووی فەزلەووە بەرچاوی گرت، هەتا پێگەی
تەماشاکردنی بگرێ، ژنەکە گوتی: ئەو پێغەمبەری خودا! حەج کەفەرزی
خوایە لەسەر بەندەکانی خۆی، کەوتۆتە سەر باوکەم، لەحالیگە پیرە میردێکی
نیختیاری وایە، خۆی بەسەر و لاخەووە ناگرێ، جا ئایا مەرۆفی پەککەوتووی
وەها، حەجی لەسەر دەمیڤێ؟ وەئاشکرایە، ئەگەر حەجی لەسەر دەمیڤێ،
کەخۆی ناتوانێ حەج بکا، جا ئایا دەبی کەمن لەباتی خۆی حەجی بۆ بکەم؟
پێغەمبەر (دروودی خودای لهسەر بی) فەرمووی: (بەئێ، حەجی لەسەر
دەمیڤێ، وە دروستە کەتۆ حەجی بۆ بکە، یان کەسێ تر حەجی بۆ بکا). ئەم
پرسیار و وەلامەیش لەکاتی حەجی مالاوایدا بوو. {تاج/۲، زنجیرە: ۷۹، ژمارە:
۱۴۸۵}.

(روونکردنەو):

۱- حەج فەرزه.

۲- کاتی لهسەر کەسێ پێویست بوو، ئەگەر لەبەر هەر هۆیەکی ڕەوا خۆی
نەیدەتوانی حەج بکا، دەبی وەکیل حەجی بگرێ، حەجی بۆ بکا، وەکیل حەج
دروسته پیاو بی یان ژن بی، ئەگەر خۆی نەبی کرد هەتا مرد، ئەوا کەسوکاری
دروسته بەو هەلسن، خۆیان حەجی بۆ بکەن، یان وەکیل حەجی بۆ بگرن.

۳- فەزلی کۆری عەبباس، هەق ئامۆزای پێغەمبەرە، برای هەقی ئیبنو
عەبباسە، لەیەک باوک و لەیەک دایکن، کۆری گەورە ئیمامی عەبباسە، کە
مامە پێغەمبەرە، لەغەزای مەککە و لەغەزای حونەینا، لەخزمەت پێغەمبەر
دا بوو، لەحەجی مالاوایدا، پێغەمبەر (دروودی خودای لهسەر بی) بۆ ریز
لێنان لەپاشکۆی خۆیەو سوارێ کردبوو، لەکاتی شۆردنی تەرمی پیرۆزی
پێغەمبەردا، عەلی و فەضل و ئوسامە کۆری زەید شۆردیان، هەر ئەوانیش
تەرمەکیان داھێلایە ناو گۆرەکیەو، عەلی تەرمەکی دەشۆرد و فەضل
ئاوێکی دەکرد بەدەستیدا، فەضل پیاویکی جوانی، قزجوانی، سپیلەکی قۆز

یهك كچی له دوا به جیټماوه، ناوی نوم كولثوم بوو، شووی گرد به حه سه نی
كوړی عه لی، له پاش نهو شووی گرد به نه بو موسای نه شعری، راجیایه کی زور
هه یه له باره ی میژووی مه رگیه وه، وا دمرده که وی که نی بنو عه بیاسی برای، نه م
فهرمود دمی ه ی له فله زلی برای ه وه و مرگرتو وه. {بروانه: تاج/۲، زنجیره: ۷۹،
ژباړه: ۱۴۸۵}.

{تجریبی بوخاری/۲/۲۴۴، ژماره: ۸۴۸ = ۱۸۵۲، ۶۶۹۹، ۷۳۱۵
بوخاری}:

ئىبنو عەبباس (رمزى خودا لەخۆى و لەباوكى) فەرمووى: ژنى لەهۆزى جوههينه هاته خزمەتى پيغه مېهر (دروودى خوداى لەسەر بى) عەرزىکرد: ئەى پيغه مېهرى خودا! داىكم لەژيانيدا ئاھو نەزرى كرد بوو، كە حەج بكە، بەلام هەتا مرد حەجى نەكردو نەزركەى جى بەجى نەكرد، جا ئايا دروستە من لەباتى ئەو حەجى بۆ بكەم؟

فەرمووی: (بەئێ، دروستە ئایا نابینیت ئەگەر گریمان دایکت قەرزێکی کەسیکی لەسەر بێ، تۆ ئەو قەرزە بۆ دەبژێڕیتەووە قەرزەکە جیگە ی خۆی دەگرێ، کەواتە قەرز ی خودای گەورەیش بدەنەو، بگرە لەم بارەتەدا خودای

گه وره شایانتره که قهرزو مافی خوی پی بدریته وه). {تاج/۲/۱۶۸، ژماره: ۱۴۹۰، زنجیره: ۸۰ چاپی جواره م}.

۷۳۴- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أَيُّمَا صَبِيٍّ حَجَّ، ثُمَّ بَلَغَ الْحِنْثَ، فَعَلَيْهِ أَنْ يَحُجَّ حَجَّةً أُخْرَى، وَأَيُّمَا عَبْدٍ حَجَّ، ثُمَّ أُغْتِقَ، فَعَلَيْهِ أَنْ يَحُجَّ حَجَّةً أُخْرَى} رَوَاهُ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَالْبَيْهَقِيُّ وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ، إِلَّا أَنَّهُ اخْتَلَفَ فِي رَفْعِهِ، وَالْمَحْفُوظُ أَنَّهُ مُؤَقَّرٌ.

{صحيح الجامع: ۲۷۲۹. بيهقي رقم: ۹۶۳۰}:

ديسان ئيبنو عهباس (رمزای خودا له خوی و له باوکی) قهرمووی: پیغه مبه (دروودی خودای له سهر بی) دمقهرمووی: (ههر منالی به منالی حه ج بکا، له پاشا ره سیده بوو، گه یشته بالقی، ديسان پیویسته له سهری که حه جیکی تر بکا، نه گهر توانای حه جی تری هه بوو، هه روا ههر کۆیله یی، له کاتی کۆیله پیدا حه ج بکا، وه له پاشا نازاد بوو، وه له کۆیله یی رزگاری بوو، نه وه نه گهر توانای سامانی و جهسته یی شهرعی هه بوو، دمبی حه جیکی تر بکا، چونکه نه و حه جی که به منالی، یان به کۆیله یی کردوویانه، بریتی حه ججه تول ئیسلام ناکه وئ).

(روونکر دنه وه):

۱- حه جی منالی نابالقی و کۆیله دادمه زری و دروسته و خیری زوری بو خویان و بو که سی یارمه تی دابن له کردنی نه و حه ججه یاندا هه یه، وه شتی و سوننه ته و به شداری و یارمه تی و کارناسانی له م لایه نه وه، بو نه م جوړه دوو که سه، له کاتی کردنی حه ججه سوننه ته.

۲- نه م پرسه دریژه یی زور هه لده گری، له پهرای شهر حه گه وره کانا، نه م باسه به تیروته سه لی تو مار کراوه. به لام لیرده ناماژه بو نه مه ده که یی:

آ- زوری نه دمقهرموون: حه جی منالی و کۆیله دادمه زری و سوننه ته و خیری هه یه بویان، به لام بریتی حه ججه تول ئیسلام ناکه وئ، له بهر نه وه

ههركاتي منالهكه گهوره بوو، يان كۆيلهكه نازاد بوو، وه تواناي شهرعي حهج كردنيان ههبوو، دمبي حهجي تر بكه نه وه.

ب- كه مينهش دهلّين: حهجي منال و حهجي كۆيله، لهكاتي منالي و كۆيله يي دا، ههروهك سوننه ته و داده مه زري، بريتي حهجه تول ئيسلا ميش دهكه وي، كاتي منالهكه گهوره بوو، يان كۆيلهكه نازاد بوو، حهجي تريان له سهر نيه!

ج- نه بو حه نيفه و كه ساني تريش دهلّين: حهج و عيبادت و په رستشي منال هيچي دانامه زري، وه منال كه لهكاتي نه نجام داني نه و حهجه و نه و عيباده ته دا، مولزهم نيه به هيچ، وه لهكاتي حه جدا، له مه حظوراتي حهج، هيچي لي قه دهغه نيه، وه نه م فه رمانانه ي كه به منال دهكري، لهحه وت سالي دا، نويز بكا، يان رۆزوو بگري، يان حهج بكا، هه مووي بو خو و پيوه گرتن و مه شق كردنه و بهس!

۳- دانهر ماموستان عه سقه لاني ده فه رموي: (پياواني رسته ي نه م فه رموودميه متمانه دارن، به لام را حيايي له وه دا هه يه، كه حه ديته كه مه رفوو وه و به رزه وه كراوه بو پيغه مبه رو فه رمايشتي نه وه يانا؟. عه سقه لاني دهلّين: نه وي كه له ناو فه رموودمزانه كانا له بهر كراوه و ناسراوه نه ويه كه نه م فه رموودميه مه وقوو فه له سهر ئيبنو عه بباس و فه رمايشتي نه وه.

۷۳۵- وَعَنْهُ: قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ يَقُولُ: { لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ، وَلَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ " فَقَامَ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ امْرَأَتِي خَرَجَتْ حَاجَةً، وَإِنِّي اكْتَبَيْتُ فِي غَزْوَةٍ كَذَا وَكَذَا، قَالَ: " ائْطَلِقْ، فَحُجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ " } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.

{بروانه: تجريدی بوخاری/ ۲/ ۲۴۶، ژماره: ۸۵۱ = ۱۸۶۴ بوخاری +

بوخاری: ۱۸۶۲، ۳۰۰۶، ۳۰۶۱، ۵۲۳۳، پوخته ی موسليم: ۶۴۷ = شيحا

تِلْوُغُ الْمَرَامِ

۳۲۵۹ = صحيح مسلم بشرح الإمام النووي، تخریج وترقیم وتحقیق الشیخ خلیل مأمون شیخا = صحيح مسلم ۱۳۴۱ + تجریدی بوخاری/۳/۳۵۵، ژماره: ۱۲۳۱ = ۳۰۰۶، ۱۹۶۲، ۳۰۶۱، ۵۲۳۳ بوخاری. تحفة الأشراف: ۶۵۱۴. {بروانه: پوختهی موسلیم: ۶۴۵}.

ئیبینو عەبباس (رمزای خودا له خۆی و له باوکی) فەرمووی: له پیغه مبهرم بیست وتاری دهدا، دهیغه رموو: (نابی پیاو و ژنی بیانی به ته نها، دوو به دوو، له شوئینیکا کۆبینه وه، مه گهر ژنه که خۆی (مه حرهم) ی له گه لدا بی، ئافرمتیش نابئ بجئ بۆ سه فه ری دوور مه گهر خۆی (مه حرهم) ی له گه لدا بی).

پیاو هه ستا گوتی: ئەه ی پیغه مبه ری خودا! من خۆم بۆ ئەو غه زایه ناو نووس کراوم و ژنه که شم چوو ه بۆ چه ج؟!

فەرمووی: (ده ی خۆشت برۆ له گه ل ژنه که تا بۆ چه ج!). {تاج/۲، زنجیره: ۷۹، ژماره: ۱۴۸۷ + پوخته ی موسلیم ۶۴۵ = ۳۲۵۷ شیخا + ژماره: ۶۴۶}. {بروانه: تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۵۱}.

(روونکردنه وه):

به هۆی خۆی و مه حرهمیه وه، له نیوانی دوو که سدا، ئەم برپاره شهرعیانه ده چه سپئ، ئەگهر یه کیکیان نیرو ئه ویتریان می بوو:

- ۱- هاوسه ری له نیوانیانا هه ده غه یه و نادروسته و حه رامه.

۲- ده سنوئیزیان له یه که تری ناشکی.

۳- پیکه وه ژیان و دانیشتن و هاموشۆو سه فه ریان به یه که وه دروسته و بی شهرعی نییه، وه ک: دایک و کور، یان خوشک و برا، هۆی دروستبوونی خۆی و مه حرهمی له نیوانی دوو که سدا ده گهر پته وه بۆ ئەم سی هۆیه:

آ- خزمایه تی.

ب- ژن و ژنخوازی (موصاهه ره).

ج- شیرخواردن.

يەكەم: بوون بەخۆی و حەرام بوون لەیەكتری: بەهۆی خزمایەتییەوه:
 پیاوی موسوڵمان، بەهۆی خزمایەتییەوه، ئەم چوار جۆره ژنەى ئى
 قەدەغە دەبێ و ئەو ژن و پیاوه دەبن بەخۆی و مەحرەمى یەكتری و
 دەسنوێژیان لەیەكتری ناشکێ و ماره و نیکاحیان لەیەكتری دروست نییە و
 دانێشتن و گوزمران و سەفەریان بەدوو بەدوو دروستە:

۱- هەر ژنى كەبنەچى بى بۆ مروڤ (بنەچه واتە: ئەصل) با بەرهو
 ژووریش برۆا، وهك:
 آ- دايك.

ب- دايكى دايك بابەرەو ژووریش برۆا.
 ج- دايكى باوك بابەرەو ژووریش برۆات.
 د- دايكى باپیرە بابەرەو ژووریش برۆات، بۆ ئەم مەبەستە باپیرەى
 باوكى و باپیرەى دايكى جیاوازی نییە.

كورت و پوخت: دايك و ئەنك خۆیین بۆ منال و منالى منالیان، ئەنك دوور
 بى یان نزىك، ئەنكى باوكى بى، یان ئەنكى دايكى بى، جیاوازی نییە، هەر و
 باپیرەى باوكى بى، یادايكى جیاوازی نییە.

۲- هەر ژنى كە وهچه بى بۆ پیاو: با بەرهو خواریش برۆات، دەبێ
 بەمەحرەم و خۆی بۆ ئەو پیاوه. (وهچه واتە: فەرغ) وهك:
 آ- كچ و منالى كچ بابەرەو خواریش برۆات، وهك كچى كچ و كچى كۆرى
 كچ و... تاد.

ب- كچى كۆر و كچى منالى كۆر، با بەرهو خواریش برۆات.

(بنه‌چه و وه‌چه واته: ئەصل و فەرع) نزيك بن وهك دايك و باوك و كچ و كورپ خۆت، يا دووربن، وهك: نه‌نك و باپيره‌ی خۆت و نه‌نك و باپيره‌ی بنه‌چه‌ت و منالئ و منالئ و ده‌چه‌ت، كورت و پوخت بنه‌چه و وه‌چه‌ی مرؤف مه‌حرمه، بنه‌چه‌ی نزيك باوكه‌يان دايكه، بنه‌چه‌ی دوور، له‌دايكه‌وه‌ بئ‌يان له‌باوكه‌وه‌ بئ‌، باپيره‌يان نه‌نكه، وه‌چه‌ی نزيك كورپ و كچه، وه‌چه‌ی دوور كورپ‌م‌زايه، يان كچه‌م‌زايه. ته‌نانه‌ت له‌لای جه‌ماوم‌ری زانايان (وه‌چه‌ی كه‌ له‌ئای داو‌پ‌پ‌سی په‌يدا بووبئ، واته: زؤل بئ، هه‌م ئه‌و وه‌چه‌یه خۆی و هه‌م وه‌چه‌ی ئه‌و وه‌چه‌یه، دادمه‌ن‌رئ به‌خۆی و به‌مه‌حرمه، بؤ باوك و دايكيان و بؤ باپيره‌و نه‌نكيان!).

۳- هه‌ر م‌ي‌ينه‌یه‌ك كه‌ وه‌چه‌ بئ‌ بؤ دايكت، يان وه‌چه‌ بئ‌ بؤ باوكت، يان وه‌چه‌ بئ‌ بؤ باوك و دايكت، مه‌حرمه‌و خۆییه‌ به‌تؤ.

وه‌چه‌ی دايكت، خوشکی دايک‌يته، ياخوشکه‌زای دايک‌يته، با به‌ره‌و خواريش ب‌روات، وه‌چه‌ی باوكت خوشکی باوک‌يته يان خوشکه‌زای باوک‌يته، باب‌ه‌رم‌و خواريش ب‌روات، وه‌چه‌ی باوك و دايكت خوشکی هه‌فته، له‌باوك و دايکته‌وه، يان خوشکه‌زای هه‌فته له‌باوك و دايکه‌وه، باب‌ه‌ره‌و خواريش ب‌روات.

له‌سه‌ر راي جه‌ماوم‌ری زانايان خوشکی زؤل و ب‌رازای زؤل كه‌ كچ بئ‌ و خوشکه‌زای زؤل و ب‌رازای زؤل كه‌ كچ بئ‌ مه‌حرمه‌و خۆییه.

وهك ئه‌وه: باوكی زميد، يان ب‌رای زميد، يان خوشکی زميد، يان كورپ زميد، كچ‌يکی زؤل هه‌بئ، ئه‌وه له‌شي‌وه‌ی يه‌که‌ما خوشکی زميد، له‌شي‌وه‌ی دوو‌ه‌ما ب‌رازای زميد و زميد مام‌يه‌تی، له‌شي‌وه‌ی سي‌يه‌ما خوشکه‌زای زميد و زميد خاليه‌تی، له‌شي‌وه‌ی چوار‌ه‌ما كور‌م‌زای زميد و زميد باپ‌يره‌يه‌تی.

۴- وه‌چه‌ی باپ‌يرو وه‌چه‌ی نه‌نك، كه‌ له‌يه‌ك پله‌دا بن:

كەبريتىن لەپوورى باوكى و لە پوورى دايكى مرؤف ئيتىر چى خوشكى
هەقى باوكت، يان خوشكى هەقى دايكت بى، يان خوشكى باوكى باوكت، يان
خوشكى باوكى دايكت بى، وە چى خوشكى دايكى باوكت، يان خوشكى دايكى
دايكت بى. هەروەها پوورى بنەچەت، چى لەتەرەفى باوكەو بى، وەچى
لەتەرەفى دايكەو بى وەك:

آ- پوورى باوكت، يان پوورى باپىرت، بابەرەو ژوورىش بىروات، پوورى
تۆيشەو مەحرەمى شەرعىيە.

ب- پوورى دايكت، يان پوورى نەنكت، بابەرەو ژوورىش بىروات، نەنكەكە
لەلای باوكەو بى، يان لەلای دايكەو بى، پوورى تۆيشەو خۆيەو مەحرەمە
بەتۆ.

دووم: مەحرەمى شەرعى بەهۆى ژن و ژنخوازيەو، كە دەسنوێژيان
لەيەكترى ناشكى و ماريان لەيەكترى نايەت و گوزەران و پێكەو ژيان و سەفەر و
دانىشتنيان پێكەو دروستە، ئەم چوار جۆرە كەسەن:

۱- ژنى باوك، ياژنى باپىرە، با بەرەو ژوورىش بىروات، چى باپىرە
لەلایەنى باوكەو بى، وەچى لەلایەنى دايكەو بى جياوازی نيە. باوژنى
خۆت، يان باوژنى باوكت، يان باوژنى باپىرە، بۆ تۆ مەحرەمە و لەشويى
دايكتە لەمەحرەمىيەتدا.

۲- بنەچەى ژن، كەبريتىيە لەدايكى ژنەكەت و لەدايكى دايكى ژنەكەت و
لەدايكى باوكى و لەدايكى باپىرە.

دایکې ژنه که ت و هه موو نه نکيکي ژنه که ت، باوکی بی، یان دایکې، نزيك بی، یان دوور، خه سووت و دمسنوږت لیي ناشکې و مه حرده مه به تۆ.

۳- وه چه ی ژنی تۆ، مه حرده مه به تۆ، که بریتین له کچی ژن و له کچی کچی ژن و له کچی کوری ژن، بابهره و خواریش بروات، تۆ دهبیت به باوه پیاره و زړباب بۆ نه وان و نه وانیش دهن به زړکچ و هه نه ز ا بۆ تۆ، هه تا هه تایه دهن به مه حرده می په کتری.

۴- ژنی وه چه ی تۆ، که بریتین له ژنی کورو له ژنی کوری کورو له ژنی کوری کچی تۆ، با دووریش بکه ونه وه، نه مانه هه موویان داده نرین به بووکی تۆ و تۆیش داده نریت به خه زووری نه وان، له مه حرده مییه تدا، له جیگه ی باوکیانیت و نه وان له حوکمی کچی تۆدان.

سییه م: خوږی و مه حرده مییه ت، به هوږی شیرو شیر خواردنه وه؛
له ته جریدی بوخاریه وه، له بهرگی پینجه مه وه، له کوږتایی ژماره (۱۷۵۷) وه،
نهم زانیاری و برپاره شهرعیانه راگوږز ده که یین:

یه که م: پوخته یی له برپاره کانی شیرو مه مکخواردن:

۱- هه ردوو که سی شیر خواردنی شهرعی چه سپا له نیوانیاندا، هه تاهه تایه،
له یه کتری حه رام دهن، مارهیان له یه کتری نایه ت، نه زمر و ته ماشایان بۆ یه کتری
حه رام نییه، خه لومت و دانیشن و پیکه وه ژیانیان دوو به دوو له گه ل یه کتردا
حه رام نییه، سه فه رییان پیکه وه دوو به دوو دروسته، دروسته له گه ل یه کتری
بچن بۆ حه ج، دمسنوږتیان له یه کتری ناشکې، به شیو میه کی گشتی، له باب به تی
خواستن و شوو پیکردن و ته ماشا کردن و دوو به دوو پیکه وه بوون و سه فه رکردن و
دمس نوږت و ته و قه کردن و ماچ کردن و ته و ابیعی نیکاحه وه، داده نرین به دوو
خزمی خوږی و مه حرده م، به بی زیاد و که م، له جیگه ی خوشک و بران و یان
له شوینی دایک و منالن، وه چی بۆ نه وان دروست نییه، بۆ نه مانیش دروست

نييه، وهجي بۇ ئەوان لەناو خۇيانا دروستە، كە كەسى نەسەبى يەكترىن، بۇ ئەمانىش دروستە كە كەسى شىرى يەكترىن، لەرووى مەحرەمىيەتەو.

۲- تەنيا لەم چەند بېيارەدا، جياوازی ھەيە لەنيوانى كەسى خوینی (نەسەبى) و كەسى شىرىدا؛

آ- كەلەپوورو میرات لەیەكترى و مرناگرن.

ب- ژيوارو نەفەقەیان لەسەر يەكترى نييه.

ج- ئەگەر كەسى شىرى، خوشكى شىرى خۇى، يان دايكى شىرى خۇى، يان باوكى شىرى خۇى، يان ھەر كەسىكى ترى شىرى خۇى، بووبە كۆيلەو سامانى، بەو ە نازاد نابى، بەپيچەوانەو ە باوك و دايك و براو خوشك و كەسى نەسەبى، كە لەكاتى وادا يەكسەر نازاد دەبن.

د- يان شایەتى براى شىرى بۇ براى شىرى، يان بۇ دايكى شىرى قەيدى نييه و مردەگىرى.

ه- يان ئەگەر باوكى شىرى، يان باپىرى شىرى، يان دايكى شىرى، كەسىكى شىرى خۇى كوشت، دەكوژریتەو ە لەباتى ئەو كوژراو ە، بەپيچەوانەى منال و باوك و دايكى خوینی، واتە: نەسەبى، چونكە ئەوان لەجياتى منالى خۇيان ناکوژریتەو ە.

و- يان ئەگەر باوكى شىرى كەسى، يان باپىرى شىرى كەسى، يان دايكى شىرى كەسى، كەسىكى ترى كوشت ئەم كەسە شىرىيەى بەعاقلە دانانرى. واتە: بەشى لەخوینی كوژراو ە كە ناكەویتە ئەستۆى ئەو.

ز- ھەروەھا براو باوك و مامى شىرى و ئەمانە، لەكاتى مارمېرىن و لەكاتى ەددو تۆلە سەندن و قەصاص و بوختان و قەزف و تەغزىرو ئەمانەدا، دانانرىن بەھەقدار و ەلى ژنە شىر خۆرەكەيان، يان براو باوك و دايك و خوشك و كچە شىرىيەكەيان.

۳- به‌شیویه‌کی گشتی سیله‌ی رحمان سوننه‌ته، به‌سه‌رکردنه‌وه‌و
سه‌رلئیدان و دیاری بردن بۆیان و چاکه‌کردن له‌گه‌لئاناو باشبوون بۆیان
سوننه‌ته، پئغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) زۆر زۆر پئیزی ئوم ئه‌یمه‌نی
ده‌گرت، که‌دایکی شیر ی پئغه‌مبه‌ر بوو.

۴- شیر خواردن خۆیی و مه‌حره‌مییه‌ت له‌نیوان شیر خۆرو ئه‌م که‌سانه‌ی
تردا، له‌سه‌ر ئه‌م شیویه‌ دادمه‌زرئیی.

۱- ژنه شیردمه‌که مه‌حره‌مییه‌تی، چونکه دایکی شیریه‌تی.

۲- می‌رده‌که‌ی، چونکه خاوه‌نی شیره‌که‌یه و ئه‌و ژنه‌که‌ی متوربه کردووه‌و
باوکی شیریه‌تی.

۳- ئاغای ژنه‌که، ئه‌گه‌ر ژنه‌که که‌نیزه‌ک و جاریه بوو، می‌ردی نه‌بوو، ئوم
وه‌له‌د بوو بۆ خاوه‌نه‌که‌ی چونکه باوکی شیریه‌تی.

۴- دایکی ژنه شیردمه‌که، چونکه نه‌نکی شیریه‌تی، بابهره‌و ژووریش
بروات، وه‌ک دایکی نه‌نکی ژنه‌شیردمه‌که.

۵- خوشکی ژنه شیردمه‌که، چونکه پووریه‌تی.

۶- کچی شیردمه‌که، چونکه خوشکی شیریه‌تی.

۷- کچی کچی شیردمه‌که، چونکه خوشکه‌زایه‌تی، بابهره‌و خوواریش
بروات.

۸- کچی پیاوی خاوه‌ن شیره‌که، باله‌ژنیکی تریش بی، چونکه خوشکی
شیریه‌تی.

۹- کچی کچی خاوه‌ن شیره‌که، که‌می‌ردی ژنه شیردمه‌که‌یه، یان
خاوه‌نییه‌تی، ئه‌گه‌ر شیردمه‌که کۆیله‌و که‌نیزه‌ک بوو، چونکه خوشکه‌زای
شیریه‌تی، بابهره‌و خواریش بروات.

۱۰- دایکی خاوه‌ن شیره‌که، که‌یا می‌ردیه‌تی یان خاوه‌نی، چونکه نه‌نکی
شیریه‌تی، بابهره‌و ژووریش بروات.

۱۱- خوشکی خاوهن شیرهکه، چونکه پووری شیریهتی، له باوکی شیریهوه.

۱۲- برای خاوهن شیرهکه، چونکه مامی شیریهتی.

۱۳- کوړی خاوهن شیرهکه، چونکه برای شیریهتی.

۱۴- باوک و باپیرهی خاوهن شیرهکه، چونکه باپیرهی شیریهتی، بابهره و

ژووریش پروات.

۱۵- کوړی شیردهرهکه، چونکه برای شیریهتی.

۱۶- برای ژنه شیردهرهکه، چونکه خالی شیریهتی.

۱۷- کوړو کچی کوړی شیردهرهکه، چونکه کوړمزا، یان خوشکهزایهتی

له شیرموه. (نهقل له تجریدی بوخارییهوه تهواو).

۱۸- جه ماومری زانایان دمفه رموون: (ههرکه سی بههوی ژن و ژنخوازییهوه

ببی بهمه حرهه بو که سی، دهبی بهمه حرهه بو نهو که سهیش، که بههوی

شیر خواردنهوه بووه بهمه حرهه بو نهو که سی دوومه). له ژناندا نه مانه:

۱- دایکی شیری ژنی تو، هه روا دایکی دایکی شیری ژنی تو، بابهره و

ژووریش پروات، دهبی بهخه سوو بو توو دهبی بهمه حرهه مهت.

۲- کچی شیری ژنی توو کچی شیری ژنی تو، بابهره و خواریش پروات،

دهبی بهمه حرهه بو توو، چونکه له جیگه ی کچته لهمه حرهه میدا.

۳- ژنی باوکی شیری و ژنی باپیره ی شیر، بابهره و ژووریش پروات،

مه حرهه بو توو له جیگه ی دایک و نه نکته.

۴- ژنی کوړی شیر و ژنی کوړی کوړی شیر تو، بابهره و خواریش پروات،

دهبی بهه بوک بو توو لهمه حرهه میدا، له جیگه ی کچی نه سه بی تویه. {پروانه:

پوخته ی موسلیم ژماره: ۸۶۹ = ۳۷۳۱ شیخا}.

۱۹- مایه وه سهر نه وه کهروونی بکهینه وه، که ژن و میړد نابی مه حرهه بن،

دما مارمیان لهیه کتری نایهت. به لام سهفهرو خه لوه و ژیان و گوزمرانیان

بهیه که وه دروسته و کاریکی ره وای شهر عییه.

٧٣٦- وَعَنْهُ: {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: لَيْتَكَ عَنْ شُبْرُمَةَ، قَالَ: "مَنْ شُبْرُمَةُ؟" قَالَ: أَخٌ لِي أَوْ قَرِيبٌ لِي، قَالَ: "حَجَجْتَ عَنْ نَفْسِكَ؟" قَالَ: لَا. قَالَ: "حُجَّ عَنْ نَفْسِكَ، ثُمَّ حُجَّ عَنْ شُبْرُمَةَ" { رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالرَّاجِحُ عِنْدَ أَحْمَدَ وَقَفَّه.

{أبو داود: ١٨١١. ابن ماجه: ٢٩٠٣. ابن خزيمة: ٣٠٣٩. ابن حبان:

: {٣٩٨٨

ئىبنو عەبباس (رمزى خودايان لى بى) فەرمووى: لەحەجى مالاوايى دا، پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) گووى لى بوو پياوى دمیگوت: خودایە ئیجرامى حەج دائەبەستم بۆ تۆ، لەجیاتى شوپرومە!

پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) فەرمووى پێی: (شوپرومە کێیه؟). گوتی: بڕامە، یاگوتی: خزمە، فەرمووى: (ئایا لەمەو پێش حەجت بۆ خۆت کردوو؟) گوتی: نەخەیر! فەرمووى: (دە لەپێشدا، حەج بۆ خۆت بکە، نینجا لەو پاش حەج بۆ شوپرومە بکە). {تاج/٢/١٦٧، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ١٤٨٦}.

ئىبنو حىببان بە صەحیحى داناو، بەلام گوتەى سەنگین لەلای پێشەوا ئەحمەد، مەوقوفە.

٧٣٧- وَعَنْهُ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: { "إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ" فَقَامَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ فَقَالَ: أَفِي كُلِّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: "لَوْ قُلْتُهَا لَوَجَبَتْ، الْحَجُّ مَرَّةً، فَمَا زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ" { رَوَاهُ الْخُمْسَةُ، غَيْرَ التِّرْمِذِيِّ.

{أحمد: ٢٣٠٤. أبو داود: ١٧٢١. نسائي/٥/١١١ وفي الكبرى: ٣٥٨٦}:

دیسانەوێ پێشەوا ئىبنو عەبباس (رمزى خودا لەخۆى و لەباوکى بى) فەرمووى: جارى پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) وتاریکی بۆمان دا، لەو

وتارهدا فهرمووی: (خودای گه وره چه جی فهرز کردووه، له سهر ئیوه که نه ته وهی ئیسلامن).

ئه قره عی کوری حابیس هه ئسا، فهرمووی: ئه ی پیغه مبهری خودا! ئایا چه ج هه موو سائی فهرزه له سهر موسو ئلمانان، یان یه ک جار فهرزه له ته واوی ته مه ندا؟ فهرمووی: (ئه گهر بلیم هه موو سائی چه ج فهرزه له سهر هه موو که سی، ئه وا فهرز ده بوو له سهر هه موو موسو ئمانی که هه موو سائی چه ج بکا، به لام هه موو سائی فهرز نییه له سهر هه موو که سی، به لکوو له ته واوی ته مه ندا یه ک جار فهرزه، ئیتر هه رکه سی چه جی زیاتر بکا، ئه وه زیاده خیره و سوننه ته و به س).

۷۳۸- وَأَصْلُهُ فِي مُسْلِمٍ مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ).

{پوخته ی موسلیم: ۶۳۹ = شیخا ۳۲۴۴. نسائی. مناسک الحج: ۲۶۴۴. تخفة

الأشراف: ۲۶۴۵}:

ئه مه یش ده قی ئه م فهرموو دمییه له پوخته ی موسلیمدا:

ئه بو هورمه ریه (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: چه زمرت (دروودی خودای له سهر بی) وتاریکی بۆمان دا، فهرمووی: (ئه ی موسو ئمانینه! خودای گه وره چه جی داناوه له سه رتان، ده ی چه ج بکه ن!). پیاوی گوتی: ئه ی پیغه مبهری خودا! ئایا هه موو سائی پیغه مبهر (دروودی خودای له سهر بی) ده نگی نه کرد، هه تا پیاوه که سی جار ئه م پرسیاره ی ئی کرده وه، ئه و جا پیغه مبهر (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (ئه گهر بلیم به ئی، ئه وا هه موو سائی چه ج فهرز ده بی له سه رتان و ئه وه یشتان بۆنا گری).

ئه نجا فهرمووی: (کاتی من وازم له ئیوه هیئا، ئیوه یش واز له من به یین و که من له شتی کم نه کو ئیه وه، ئیوه یش لیی مه کو ئنه وه، مه بادا سه ربکی شی بۆ پیچه وانه ی مه به ست. چونکه نه ته وه گانی پیش ئیوه، له بهر ئه وه له ناو چوون، چونکه پرسیار ی زۆریان له پیغه مبه ره گانیان ده کرد و زۆر له دزیان ده وه ستان،

ئەو دەي كە گوتەم بېكەن، چەندەي لەتواناتانا ھەيە بېكەن، بەلام ئەو دەي كە گوتەم مەي كەن توخنی مەكەون!). {ریاض/۲/۱۷۳، ژمارە: ۱۲۷۲ + تاج/۲، زنجیرە: ۷۹، ژمارە: ۱۴۷۹، چاپی چوارەم لاپەرە: ۱۶۲}.
(روونکردنەو)

۱- ئەم باسە بریتییه لە (۷۳۸ - ۷۲۵ = ۱۳) سیازدە فەرموودە، لە ژمارە: (۷۲۶) وە ھەتا ژمارە: (۷۲۵).

۲- باسی گەورەیی و خیری ھەج و ەمرە.

۳- ھەج لەسەر ژن وەك پیاو فەرزد، ھەروا ەمرەیش لەسەر ژن وەك لەسەر پیاو فەرزد.

۴- ھەج و ەمرە کاتی پێویست دەبن لەسەر کەسی، کە لەھەموو روویەكەو تەوانای چوون و ھاتنەو دەیان ھەبێ.

۵- ھەجی مەنال و کۆیلە دروستە، ھەروا ەمرەیان، خیری خۆشیان و ئەو کەسەش دەگات کە ھەجیان پێ دەکا.

۶- ھەج و ەمرە مەنال و کۆیلە، بریتی ھەجەتول ئیسلام ناکەوئ، مەنالەكە ئەگەر گەورە بوو، وەتەوانای شەری ھەبوو، دەبی ھەج و ەمرە بکاتەو، ھەروا کۆیلەكە ھەركاتی ئازاد بوو، دەبی ھەج و ەمرە بکاتەو، ئەگەر تەوانای شەری ھەبوو.

۷- ھەج و ەمرە لەتەمەندا یەكجار فەرزد، وەسوننەتێکی گەورەن ئەگەر چەندبارە بکێننەو.

۸- ھەج و ەمرە بۆ مردوو دەکری، ھەروا کەسی کە لەبەر پیری، یان لەبەر نەخۆشی، یان لەبەر مەھانەییەکی رەوا، نەتوانی ھەج و ەمرە بکا، کەسی تر ھەجی بۆ دەکا، یان ەمرە بۆ دەکا، مەرچە ئەو کەسە لەپێشا خۆی ھەجی بۆخۆی کردبێ، یا ەمرە بۆ خۆی کردبێ.

۳۴- باسی نیشانه‌ی کاتو واده‌و شوینی دابه‌ستنی ئیحرامی هه‌جو

عه‌مه‌ره

باب: الحواقیق

{ بېروانه: پوخته‌ی موسلیم زنجیره: ۵، ۵۸، ژماره: ۶۵۱ و ۶۵۲ + تاج/ ۲،

زنجیره: ۸۲، ژماره: ۱۴۹۵ هه‌تا ۱۴۹۹ }.

۷۳۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَّتَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ: ذَا الْحُلَيْفَةِ، وَلِأَهْلِ الشَّامِ: الْجُحْفَةَ، وَلِأَهْلِ نَجْدٍ: قَرْنَ الْمَنَازِلِ، وَلِأَهْلِ الْيَمَنِ: يَلَمْلَمَ، هُنَّ لَهُنَّ وَلِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِهِنَّ مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ، وَمَنْ كَانَ ذُوْنَ ذَلِكَ فَمِنْ حَيْثُ أَتَشَأْ، حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ تخریدی بوخاری/ ۲، ژماره: ۷۳۳ = ۱۵۲۴، ۱۵۲۶، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰،

۱۸۴۵ بوخاری. پوخته‌ی موسلیم ۶۵۱ = شیخا ۲۷۹۵ = مسلم ۱۱۸۱. أبوداود.

حج: ۱۷۳۸. نسائی. حج: ۲۶۵۷. تحفة الأشراف: ۵۷۳۸ }:

ئیبینو عه‌بباس (ره‌زای خودایان لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) زولحو‌له‌یفه، که‌ئیس‌تا ناوداره به‌ بی‌ری عه‌لی، ئەو شوینی‌ه‌ی دیاری کردوو‌ه بۆ جیگه‌ی ئیحرام دابه‌ستنی خه‌لکی مه‌دینه، وه بۆ خه‌لکی شامیش جوحفه، وه بۆ خه‌لکی نه‌جدیش قه‌رنوله‌نازیل، وه بۆ خه‌لکی یه‌مه‌نیش یه‌له‌مله‌م.

وه فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) (ئهم شوینانه جیگای ئیحرام

دابه‌ستن بۆ ئەو که‌سانه‌ی که‌دین بۆ هه‌جو عه‌مه‌ره، له‌خه‌لکی ئەم ولاتانه‌و له‌خه‌لکی ئەو ولاتانه‌ی تریش که‌ به‌سه‌ر ئەم شوینانه‌دا دین بۆ هه‌جو عه‌مه‌ره، وه‌هه‌ر که‌سی له‌م شوینانه‌ی که‌ناومان هی‌نان، نزیک‌تر بوو، ئەوه جیگه‌ی ئیحرام دابه‌ستنی له‌و شوینه‌وه‌یه، که‌ لێیه‌وه ده‌که‌وێته‌ رێ! ئیتر هه‌روا به‌م پێ‌و دانه، هه‌تا نزیک‌تر بی جیگه‌ی ئیحرام دابه‌ستنه‌که‌شی نزیک‌تر، ته‌نانه‌ت خه‌لکی

مهككه، له ناو مهككه وه ئيحرام دادمهستن). {تاج/۲/۱۷۲، زنجیره: ۸۲، ژماره: ۱۴۹۶}.

۷۴۰- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: {أَنَّ أُمَّ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَّتَ لِأَهْلِ الْعِرَاقِ ذَاتَ عِرْقٍ { رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتَّسَائِيُّ.
{صحيح، الإرواء: ۹۹۸}:

عائیشه (رمزای خودای ئی بئ) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بئ) زاتوعیرقی دیاری کردوووه بۆ جیگهی ئیحرام دابهستنی خه لکی عیراق. {تاج/۲/۱۷۲، زنجیره: ۸۲، ژماره: ۱۴۹۸ + پوختهی موسلیم ژماره: ۶۵۲ = مسلم ترقیم شیحا ۲۸۰۲}.

۷۴۱- {وَأَصْلُهُ عِنْدَ مُسْلِمٍ مِنْ حَدِيثِ جَابِرٍ إِلَّا أَنَّ رَاوِيَهُ شَكَّ فِي رَفْعِهِ}:
ئه مه پش دهقی بنه مای ئهم فهرموودهیه، له پوختهی موسلیمدا {ژماره: ۶۵۲ = ۲۸۰۲ شیحا} که دانهر دمفه رموی: بنه مای ئهم فهرموودهیه له موسلیمدا، له جابیره وه ئاوایه:

ئه بو زوبهیر (رهحمهتی خودای ئی بئ) گوته: بیستم له جابیری کوری عه بدوللا (رمزای خودایان ئی بئ) پرسپاری ئی کرا، له بارهی جیگهی ئیحرام دابهستنه وه، فهرمووی: له پیغه مبهه بیست دهیفه رموو: شوینی ئیحرام دابهستنی خه لکی مه دینه زولحو له یفهیه، له ریگهی تری مه دینه شه وه شوینی دابهستنی خه لکی مه دینه جوحفهیه، شوینی ئیحرام دابهستنی خه لکی عیراقیش ذاتوعیرقه، که چل و دوو میل له مهككه وه دووره، شوینی ئیحرام دابهستنی خه لکی یه مهن یه له ملهیه.

ئه بو زوبهیر گومانی بۆ پهیدا بوو بوو، که جابیر ئهم فهرموودهیه ی له پیغه مبهه بیستوو؟ یانا؟ واته: فهرمووده که مه رفوووه، یان قسه ی جابیر خو په تی. له گه ل ئه وه پشا ئه بو زوبهیر فهرمووی: وه ها دهزانم که جابیر فهرمووی: له پیغه مبهه بیست، تاکوتایی فهرمووده که.

۷۴۲- وَفِي صَحِيحِ الْبُخَارِيِّ: {أَنَّ عُمَرَ هُوَ الَّذِي وَقَّتَ ذَاتَ عِرْقٍ}.
{برخاری: ۱۵۳۱}:

له تاجول ئوصولدا ئەم فەرموودمىيە ئاوايە:

ئىبنو عومەر (رمزى خودايان ئى بى) فەرمووى: كاتى كوففە و بەصرە ئازادگران، هاتنە خزمەتى عومەرى باوگم، عەرزىان كرد: قوربان! ئەى فەرمانرەوای موسولمانان! خۆت دەزانی كە پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) قەرنولەنازىلى ديارى كردووہ بۆ جىگەى ئىحرام بەستنى خەلكى نەجد، ئەويش كالاىە لەپىگەى ئىمەوہو، ئەگەر گرىمان بچىن لەويوہ برۆين بۆ حەج دور دەكەوينەوہو تووشى رەنج و زەحمەت دەبين؟

عومەر (رمزى خودای ئى بى) فەرمووى: سەرەنج بىدن لەپىكى ئەوى، لەپىگەى خۆتانەوہ كويىيە، جا عومەر زات عىرقى ديارى كرد بۆيان. {تاج/۲، زنجيرە: ۸۲، ژمارە: ۱۴۹۹}.

۷۴۳- وَعِنْدَ أَحْمَدَ، وَأَبِي دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيِّ: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَّتَ لِأَهْلِ الْمَشْرِقِ: الْعَقِيقَ}.
{أحمد/۱/۳۴۴ (۳۲۰۵). أبوداود: ۱۷۴۰. ترمذى: ۸۳۲}:

ئىبنو عەبباس (رمزى خودايان ئى بى) فەرمووى: پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) عەقىقى ديارى كردووہ بۆ جىگەى ئىحرام بەستنى خەلكى رۆژھەلات (عىراق). {تاج/۲/۱۷۲، زنجيرە: ۸۲، ژمارە: ۱۴۹۷ - ئەبوداود/ترمذى - سند حسن}.

۳۵- ئىحرام بۆجى و جى دەبەستى و جۆنىتى ئىحرام دابەستى

بَابُ: وَجُوهُ الْإِحْرَامِ وَصِفَتِهِ

۷۴۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَمَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ، فَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ

أَهْلٌ بِحَجٍّ، وَأَهْلٌ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْحَجِّ، فَأَمَّا مَنْ أَهْلٌ بِعُمْرَةٍ فَحَلٌّ، وَأَمَّا مَنْ أَهْلٌ بِحَجٍّ، أَوْ جَمَعَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَلَمْ يَحِلُّوا حَتَّى كَانَ يَوْمَ التَّحْرِ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری = پوخته‌ی بوخاری = مختصر صحیح البخاری بالکوردی/۲،
ژماره: ۷۵۱ = بوخاری: ۱۵۶۲. پوخته‌ی موسلیم ۷۶۴ = شیخا ۲۹۰۹ = مسلم
۱۲۱۱. أبوداود. حج: ۱۷۷۹. نسائی. حج: ۲۷۱۵. ابن ماجه. حج: ۲۹۶۵. تحفة
الأشراف: ۱۶۳۸۹}:

عائیشه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: لهسائی چهجی مالآوایدا،
لهمه‌دینه‌وه له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا، له‌مانگه‌کانی چهجا، به‌ره‌و مه‌ککه،
به‌نیازی چه‌جو عه‌مره که‌وتینه‌پئی، له‌سه‌ر ئه‌م سی شیوه‌یه ئیجراممان به‌ست:
هه‌مان بوو، له‌میقات، به‌س ئیجرامی عه‌مره‌ی به‌ستبوو، هه‌مان بوو
ئیجرامی چه‌جو عه‌مره‌ی به‌سه‌ریه‌که‌وه به‌ستبوو، هه‌مان بوو به‌س ئیجرامی
چه‌جی به‌ستبوو، پیغه‌مبه‌ر خۆی (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) به‌س ئیجرامی
چه‌جی دابه‌ستبوو. جا ئه‌وانه‌ی که‌ته‌نیا ئیجرامی عه‌مره‌یان به‌ستبوو،
ومدیاری به‌یتیان پئی نه‌بوو، واته: هه‌دی حه‌ره‌میان پئی نه‌بوو، کاتی گه‌یشتنه
مه‌ککه، عه‌مره‌که‌یان ته‌واو کردو ئیجرامیان شکاند، به‌لام ئه‌وانه‌ی که‌ته‌نیا
ئیجرامی چه‌جیان دابه‌ستبوو، له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا که ئیجرامی چه‌جو عه‌مره‌یان
به‌سه‌ریه‌که‌وه دابه‌ستبوو، ئیجرامیان نه‌شکاند، هه‌تا یه‌که‌م روژی جه‌ژن،
له‌پاش ره‌جمی شه‌یتان و ته‌وافی به‌یت و سه‌ربرینی هه‌دی ئیجرامیان شکاند.
{تاج/۲، زنجیره: ۸۹، ژماره: ۱۵۲۸ + ژماره: ۱۵۲۷}.

۳۶- نَحْرَام دابه ستون نیتى جهج، یان عه مره هیتان له که ل نهو شتانه دا به یوه نديان به نحرام دابه ستون نیت هیتانه وه هه یه

باب: الإِخْرَامُ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهِ

۷۴۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { مَا أَهْلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَّا مِنْ عِنْدِ الْمَسْجِدِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ تجريدی بخاری/۲، ژماره: ۷۴۱ = بخاری: ۱۵۴۱. پوخته ی موسليم ۶۵۸ = شيحا ۲۸۰۹، ۲۸۰۸ = مسلم ۱۱۸۶. نسائی. حج: ۲۵۵۸. أبوداود. حج: ۱۷۷۱. ترمذی. حج: ۸۱۸ }:

سالی کورې عه بدوللای کورې عومهری کورې خه طاب (رهزای خودا له سالم و له باوکی و له باپیری بئ) هه رمووی: بیستم له عه بدوللای باوکم، که ناسراوه به ئیبنو عومهر، ده یفه رموو: ئهم به یدایه ی که ئیوه به درؤ ده ئین: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بئ) لهوئ ئیجرامی دابه ستون نیتى جهجی هیتان، شتی وانیه، چونکه به بئ گومان، دئنیام له وه: که پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بئ) لهوئ ئیجرامی دانه به ست، به لکوو له پیش ئه وه، له لای دره خته که دا، که له لای مزگه وته که ی ژولحو له یفه دا بوو، لهوئ ئیجرامی جهج و عه مره ی دابه ستون بهرگی ئیجرامی پوئى!

۷۴۶- وَعَنْ خَلَادِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { أَتَانِي جَبْرِيلُ، فَأَمَرَنِي أَنْ أَمُرَ أَصْحَابِي أَنْ يَرْفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ بِالْإِهْلَالِ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ.

{ مالک/الموطا: ۹۳۸. أبوداود: ۱۸۱۴. ابن ماجه: ۲۹۲۲. ترمذی: ۸۲۹.

نسائی: {۳۷۱۹}:

خه‌للا‌دی کورپی سائیب (رمزای خودایان لی بی) فه‌رمووی:
 باوکم فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) فه‌رمووی: (جوبرائیل
 (سلاوی خودای له‌سهر بی) هات بۆلام، فه‌رمانی پی‌م کرد که فه‌رمان بکه‌م،
 به‌هاوه‌لانی خۆم که له‌کاتی ته‌لبییه کردندا به‌ده‌نگی به‌رز ته‌لبییه بکه‌ن).
 {تاج/۲، زنجیره: ۸۸، ژماره: ۱۵۲۰م}.

(روونکردنه‌وه):

خه‌للا‌دی کورپی سائیبی کورپی خه‌للا‌د، هه‌ندی ده‌لین: خه‌للا‌دو سائیب
 هه‌ردووکیان هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر بوون، له‌ استیعابا ده‌لی: به‌پیی زانیاری من
 به‌س خه‌للا‌دی کورپی، گیرانه‌وه‌ی له‌سائیبی کورپی خه‌للا‌ده‌وه هه‌یه، سائیب
 نه‌نصارییه، خه‌زهرجییه، که‌سناو (کونیه)ه‌که‌ی نه‌بو سه‌له‌یه، ده‌لین: سائیب
 به‌درییه، کارمه‌ندی مو‌عاوییه بوو له‌سهر یه‌مه‌ن، سالی (۷۱ک) مردووه.
 ۷۴۷- وَعَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ) تَجَرَّدَ لِإِهْلَالِهِ وَاغْتَسَلَ} رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَحَسَنَهُ.
 {حسن، الإرواء: ۱۴۹}:

زه‌یدی کورپی ثابیت (رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌رم بی‌نی
 (دروودی خودای له‌سهر بی) بۆ ئی‌حرام به‌ستن، خۆی رووت کرده‌وه‌و خۆی
 شۆرد. {تاج/۲، زنجیره: ۸۷، ژماره: ۱۵۱۴، ت/سند حسن}.

۷۴۸- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ) سُئِلَ: مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ فَقَالَ: " لَا تَلْبَسُوا الْقُمُصَ، وَلَا الْعَمَائِمَ،
 وَلَا السَّرَاوِيلَاتِ، وَلَا الْأَبْرَاسَ، وَلَا الْخِفَافَ، إِلَّا أَحَدًا لَا يَجِدُ التَّغْلِينَ فَلْيَلْبَسِ الْخُفَّيْنِ
 وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا تَلْبَسُوا شَيْئًا مِنَ الثِّيَابِ مَسَّهُ الزَّعْفَرَانُ وَلَا
 الْوَرَسُ" { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.

{بخاری. حج: ۱۵۴۲، ۵۷۸۳. بوخته‌ی موسلیم ۶۷۸ = شیحا ۲۷۸۳ =

مسلم ۱۱۷۷. تجریدی بوخاری/۱/۱۳۳، ژماره: ۱۰۸ = ۳۶۶، ۱۵۴۲، ۱۸۴۲،

۵۷۹۴، ۵۸۰۳، ۵۸۴۷، ۵۸۵۲ بخاری. أبوداود. حج: ۱۸۴۲. نسائی. حج: ۲۶۷۳. ابن ماجه. حج: ۲۹۲۹. تحفة الأشراف: ۸۳۲۵}:

ئیبینو عومەر (رمزای خودایان لی بی) فەرمووی: پیای له پیغهمبهری
پرسی: ئەه پیغهمبهری خودا! بهرگی ئیحرام چیه بو کهسی که له ئیحرامدا
بی؟ فەرمووی: میزمو کراس و دهری و کلاوو خوف له بهر نهکا، نه گهر کهسی
جووتی سوئی دهست نه کهوت ئەوا جووتی خوف، له خوار قاپه رقه ئەوه
بپریتهوه، ئەوجا له پێیان بکا، وه ههر بهرگی زهغه ران و وهرسی پیوه بی
له بهری مه کهن. {تاج/۲/۱۷۳، زنجیره: ۸۳، ژماره: ۱۵۰۰}.

(روونکردنهوه):

وهرس له سههرکیشی ههلس، رووه کیکه له یه مهن دهری، رهنگی زهرده،
ژنان دهرمانیکی لی دروست ده کهن، دهموچاویانی پی جوان ده کهن.
زهغه ران رووه کیکه، رهنگی زهردی بوئوخوشی لی دروست ده کری،
مه یله و زهرده، وهک رهنگی شیر، جل و بهرگی پی زهردی بوئوخوش ده کری،
بنکه کهی پیازه، وهک پیازی ئاسایی.

۷۴۹- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {كُنْتُ أُطِيبُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ، وَلِحِلِّهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.
{تجریدی بخاری/۲/۱۶۴، ژماره: ۷۳۹ = ۱۵۳۹، ۱۷۵۴، ۵۹۲۲،
۵۹۲۸، ۵۹۳۰ بخاری. بوخته ی موسلیم: ۶۵۳ = ۲۸۱۸ شیخا = مسلم ۱۱۸۹.
أبوداود. مناسک: ۱۷۴۵. نسائی. حج: ۲۶۸۴. تحفة الأشراف: ۱۷۵۱۸}:

عائیشه ی هاوسهری پیغهمبهر (دروودی خودا له سههر پیغهمبهر و رمزای
خودا له هاوسهره پاکیزه کانی). فەرمووی: بوخوم بوئی خوشم دهدا له
پیغهمبهر (دروودی خودای له سههر بی) له کاتی ئیحرام بهستندا، به لام له پیش
ئهوه دا که ئیحرام بهستی و بهرگی ئیحرام له بهر بکا، وه ههروها بو ئیحرام

شکاندنیش، له پاش رحمی شهیتان و سهرتاشین، له پېش نه ودا که ته وافی بهیت بکا، بونی خوښم له پیغه مېهر دېدا. {تاج/۲، زنجیره: ۸۷، ژماره: ۱۵۱۵}.

۷۵۰- وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ، وَلَا يُنْكَحُ، وَلَا يَخْطُبُ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
{پوخته ی موسلیم ۸۱۴ = شیخا ۳۴۳۲ = مسلم ۱۴۰۹}:

له پوخته ی موسلیمدا نه مه دهقی نه م فهرموودیه:

نوبه یهی کوری وهب (رحمه تی خودایان لی بی) فهرمووی: عومه ری کوری عه بدوللا، له ئیجرامی حه جدا بوو، ویستی کچیکی شه یبه ی کوری جوبه یری کوری عوثماني حه جبه ی، که کچه که ناوی (نومولحه مید - دایکی حه مید) بوو، ماره بری له طه لحه ی کوری خو، نه و ساله نه بیانی کوری عوثماني کوری عه ففان میړ حه ج بوو، جا عومه ری کوری عه بدوللا منی نارد به شوین نه بیاندا، که ناماده ی نه م بونه ی ماره برینه بیت. که جووم پییم گوت: نه بیان فهرمووی: چوښتی وا ده بی؟ من بوخوم له باو کم بیست ده یفه رموو: پیغه مېهر (دروودی خودای له سهر بی) ده فهرمووی: (نه وکه سه ی که واه له ئیجرامدا، نابی نه ژن ماره بکا و نه ژن به شوو بدات و نه خواز بیینی ژن بکا).
{تاج/۲، زنجیره: ۸۵، ژماره: ۱۵۰۹ + ژماره: ۱۵۱۰}.

۷۵۱- وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {فِي قِصَّةِ صَدِّهِ الْحِمَارِ الْوَحْشِيِّ، وَهُوَ غَيْرُ مُحْرِمٍ، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِأَصْحَابِهِ، وَكَانُوا مُحْرِمِينَ: "هَلْ مِنْكُمْ أَحَدٌ أَمَرَهُ أَوْ أَشَارَ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ؟" قَالُوا: لَا. قَالَ: "فَكُلُّوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهِ" {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲۳۸، ژماره: ۸۳۸ = ۱۸۲۲، ۱۸۲۱، ۱۸۲۳، ۱۸۲۴، ۲۵۷۰، ۲۸۵۴، ۲۶۱۴، ۴۱۴۹، ۵۴۰۶، ۵۴۰۷، ۵۴۹۰، ۵۴۹۱، ۵۴۹۲ بوخاری. پوخته ی موسلیم ۶۸۲ = شیخا ۲۸۴۷ = مسلم ۱۱۹۶}.

له پوخته ی موسلیمدا، دهقی نه م چیروکه ی نه بو قه تاده ناوایه:

ئەبو قەتادە (رەزای خودای ئی بئ) فەرمووی: لەخزمەتی پێغەمبەردا (دروودی خودای لەسەر بئ) لەمەدینەووە لەدەورووبەری مەدینەووە، بەرەو مەککە، لەکاتی غەزای حودەیبیەدا، دەرچووین بۆ مەبەستی عەمرە، جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) کۆمەئێکی لەهاوولانی خۆی حیاکردەووە، کەئەبو قەتادە یەکن بوو لەو کۆمەئەیه، فەرمووی پێیان: (ئێو بەری دەریا بگرن، هەتا دەگەنەووە بەخۆم، ئێتر ئێمەیش بەرەو رێگەی دەریا، رووەو مەککە رویشتین و ئەو ئەرکە ی کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) پێی سپاردین ئەنجاممان داو، کاتی بەرەو پێغەمبەر و یارانێ گەراپەنەووە، هاوڕێکانم هەموویان ئیحرامی عەمرەیان داوەست و بەرگی عەمرەیان پۆشی، تەنیا من نەبم، من ئیحرامم دانەبەست، جا لەرێگە بڕکەیی کەرەکیویمان تووش بوو، من بەئەسپەکم هەلەتم بڕدە سەریان و دێلەکەرێکم ئی کوشتن، جا هەموو داوەزین و دەستمان کرد بەخواردن لەگۆشتەکە ی، دوایی بوو بەمقو مقویان و گوتیان: چۆن شتی وا دەبم، ئیمە لای خۆی لەئیحرامدا بووین، چۆن دەبم گۆشتی نەچیری راوگراو بخۆین؟)

ئەبو قەتادە فەرمووی: جا ئەوێ مابوو، لەگۆشتی دێلە کەرەکیویەکە، هەلیان گرت و کاتی چووینە خزمەتی پێغەمبەر عەرزیان کرد: قوربان! ئیمە لەئیحراما بووین، بەلام ئەبو قەتادە ئیحرامی دانەبەستبوو، بڕکەیی کەرە کیویمان بینی. ئەبو قەتادە نیشتە سەریان، دێلەکەرێکی ئی کوشتن. ئیمەیش داوەزین و لەگۆشتەکەیمان خوارد و گوتمان: شتی وا چۆن دەبم، ئیمە ئیحرامدارین، چۆن دەبم گۆشتی نەچیری راوگراو بخۆین؟ ئەوێ ئەوێ مابوو لەگۆشتەکە ی لەگەڵ خۆمان هیناومانە.

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: (ئایا کەسێ لەئێو پێی گوت کەبنیشیتە سەری، یا سەبارمت بەو نیچیرانە ئاماژەیکە بۆ ئەبو قەتادە کرد؟)

گوتیان: نه، فهرمووی: (دهی نه و میشی که ماوه له گوشته کهی بیخوون).

{ تاج/ ۲، زنجیره: ۸۴، ژماره: ۱۵۰۵ }.

۷۵۲- وَعَنْ الصَّعْبِ بْنِ جَمَّامَةَ اللَّيْثِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَلَّهُ أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِمَارًا وَخَشِيًّا، وَهُوَ بِالْأَبْوَاءِ، أَوْ بِوَدَّانَ، فَرَدَّهُ عَلَيْهِ، وَقَالَ: " إِنْ لَمْ تُرُدَّهُ عَلَيْكَ إِلَّا أَنَا حُرْمٌ " } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ تجریدی بوخاری ۲/ ۲۴۰، ژماره: ۸۳۹ = ۱۸۲۵، ۲۵۷۳، ۲۵۹۶ }

بوخاری. پوختهی موسلیم ۶۸۰ = شیخا ۲۸۳۷ = مسلم ۱۱۹۳. ترمذی. حج:

۸۴۹. نسائی. حج: ۲۸۱۸. تحفة الأشراف: ۴۹۴۰ {

دهی ئەم فەرموودمیه له پوختهی موسلیمدا ئاوايه:

عهبدوئلاى كورى عه بباس (رمزای خودایان ئى بى) فەرمووی: پێغه مبهـر

(دروودی خودای له سهر بى) له ئیحرامدا بوو، سه عیبى كورى جه ئشامه (رمزای

خودای ئى بى) كه ره كیویهكى سه ربراوى بو هینا، پێغه مبهـر (دروودی خودای

له سهر بى) دایه وه به سه ریداو وهرى نه گرت لى، نه و كاته پێغه مبهـر (دروودی

خودای له سهر بى) له نه بواء بوو، كه ناوى كیویكه، یان له وه ددان بوو كه ناوى

شوینیكه وا له نزیكى جه حه فه وه، نه بواء له وه ددان له جه حه وه نزیكتره. جا

پێغه مبهـر (دروودی خودای له سهر بى) كه سه یری كرد، سه عیب ئەم

ومر نه گرتنه ی پى ناخوش بوو، وه بهم بۆنه یه وه رووی گرژ بوو، پێغه مبهـر دلى

دایه وه و بۆزشى هینایه وه بۆى و عوزرخواى بۆ كردو پى فەرموو: (له بهـر

ئه وهی كه واين له ئیحرامدا، بۆیه ئەم نیچیرەت ئى و مرناگرین، دهنا لیمان

ومر ده گرتیت!). (تاج/ ۲، زنجیره: ۸۴، ژماره: ۱۵۰۵).

(روونکردنه وه):

سه عیبى كورى جه ئشامه (رمزای خودای ئى بى) له وه ددان نیشته جى بوو،

كه وا له ولاتی حیجاز، كه له م فەرموودمیه دا ناوبراوه، دایكى ناوى فاخیتیه ی

خوشکی نه‌بو سوفیانی کوری حه‌ربه، له (فتح الملهم) دا، دمفه‌رموئ: دایکی ناوی
 زهینه‌بی کچی حه‌ربی کوری ئومه‌یه‌یه، له‌کاتی موناخاتا، که پیغه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) په‌یمانی بریاه‌تی به‌ست له‌نیوانی موسو‌لماناندا،
 دوو کردنی به‌برای یه‌کتری، په‌یمانی بریاه‌تی به‌ست له‌نیوانی سه‌عبو
 له‌نیوانی عه‌وفی کوری مالیکدا، ناماده‌ی نازادکردنی ولاتی نیسته‌خر بووه،
 ده‌لین: له‌باش نازادکردنی نیسته‌خر، جارچی جار دمه‌دا: که‌وا جه‌جال هه‌ئساوه!
 که ده‌گن به‌سه‌عب (رمزای خودای ئی بی) دمفه‌رموئ: (شتی وا نییه، چونکه
 به‌گوئی خۆم له‌زاری پیرۆزی پیغه‌مبه‌رم بیستووه دمیه‌رموو: (جه‌جال
 هه‌ئناسی هه‌تا خه‌لک باسی پشت گوئی ده‌خه‌ن!).

سه‌عب چه‌ند فه‌رموو ده‌یه‌کی ته‌ندروست (صحیح) ی گیراوه‌ته‌وه،
 له‌بوخاریدا سی فه‌رموو ده‌ی هه‌یه، راستر ئه‌وه‌یه که له‌ئاخرو ئۆخری
 جینشینی ئیمامی عومه‌ردا مردوو. (رمزای خودا له‌هه‌موو هاوه‌له‌ به‌پێزو
 نازدارمه‌کانی پیغه‌مبه‌ر بی).

۷۵۳- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ): {خَمْسٌ مِنَ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ، يُقْتَلْنَ فِي الْجِلِّ وَالْحَرَمِ: الْغُرَابُ،
 وَالْحِدَاةُ، وَالْعَقْرَبُ، وَالْفَأْرَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۴۰ = ۱۸۲۹، ۱۸۲۸، ۳۳۱۴ بوخاری.
 پوخته‌ی موسلیم ۶۸۴ = شیخا ۲۸۶۰ = مسلم ۱۱۹۸}:

عائیشه (رمزای خودای ئی بی) فه‌رموو: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
 له‌سه‌ر بی) دمفه‌رموئ: (پینج جوژه‌ جانه‌ومر هه‌ن، هه‌رکه‌سی بیانکوژی
 گونا‌هی ناگات، چی له‌ناو سنووری به‌ستی مه‌ککه‌دا بیانکوژی، وه‌چی له‌دمه‌روه‌ی
 سنووری به‌ستی مه‌ککه‌دا بیانکوژی، وه‌یا چی بی ئیحرام بی و بیانکوژی، دیسان
 گونا‌هی ناگات، نه‌و پینج جانه‌ومریش ئه‌مانه‌ن: فه‌له‌ر‌شه‌و کۆلاره‌و دوو‌پشک‌و
 مشک‌و سه‌گی هار). {تاج/۲، زنجیره: ۸۴، ژماره: ۱۵۰۸ چاپی چواره‌م}.

۷۵۴- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) "أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {اِخْتَجَمَ وَهُوَ مُحَرَّمٌ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲/۲۴۲، ژماره: ۸۴۴ = ۱۸۳۶، ۱۸۳۵، ۵۶۹۸ بوخاری. پوخته‌ی موسلیم ۶۸۵ = ۲۸۷۸، ۲۸۷۷ مسلم/شیخا = ۱۲۰۲ مسلم}:

له تجریدی بوخاری و پوخته‌ی موسلیمدا ده‌فهرموئ: ئیبینو بوچه‌ینه (ره‌زای خودای لی بن) فهرمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) له‌ئیحرامدا بوو، له له‌حی جه‌مهل بوو، که‌جی‌گه‌یه‌که‌ه و له‌نیوانی مه‌دینه‌و مه‌ککه‌دا، به‌لام له‌مه‌دینه‌وه‌ نزیک‌تره، له‌وئ که‌له‌شاخی له‌ناوهرپاستی سه‌ری خوئی گرت، له‌بهر نازاری که‌ له‌سهریدا بوو، که‌ به‌عه‌ره‌بی پیی ده‌گوترئ (شه‌قیقه) وه‌ نه‌مه‌ له‌کاتی نه‌نجامدانی حه‌جی ماللا‌وایدا بوو.

۷۵۵- وَعَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {حُمِلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْقَمَلُ يَتَنَاكُرُ عَلَيَّ وَجْهِي، فَقَالَ: " مَا كُنْتُ أَرَى الْوَجَعَ بَلَغَ بِكَ مَا أَرَى، تَجِدُ شَاةً ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: " فَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، أَوْ أَطْعِمْ سِتَّةَ مَسَاكِينَ، لِكُلِّ مِسْكِينٍ نِصْفُ صَاعٍ " } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری = مختصر صحیح البخاری بالکوردی/۲، ژماره: ۸۳۷ = ۱۸۱۵، ۱۸۱۴، ۱۸۱۶، ۱۸۱۷، ۶۸۰۸، ۱۸۱۸، ۴۱۵۹، ۴۱۶۰، ۴۱۹۱، ۴۵۱۷، ۵۶۶۵، ۵۷۰۳ بوخاری. پوخته‌ی موسلیم ۶۸۸ = ۲۸۷۵ شیخا = مسلم ۱۲۰۱. ترمذی. تفسیر: ۲۹۷۳}:

نه‌مه‌ ده‌قی نه‌مه‌ فهرمووده‌یه، له‌پوخته‌ی سه‌حیحی موسلیمدا، لی‌ره‌دا ده‌ینووسین، به‌ئومی‌دی رافه‌کردن و روشن کردنه‌وی مه‌به‌ستی نه‌مه‌ فهرمووده‌ پیرۆزه:

عه‌بدوئلای کوپی مه‌عقیل (ره‌حه‌تی خودای لی بن) فهرمووی: که‌عی کوپی عوجره (ره‌زای خودای لی بن) له‌مزگه‌وته‌که‌ی کووفه‌ بوو، سه‌بارمت به‌م

ئايەتە، پرسیارم لئی کرد، که دمه رموی: {فَقْدِيَّةٌ مِّنْ صَيَّامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ} — البقرة/۱۹۶}.

که عب فهرمووی: هۆی هاتنه خواره وەدی ئەم ئایەتە من بووم، له جوده ییبییه، ناموسو ئامانانەکانی مه ککه، رینگه یان نه داین که عه مره که مان ته و او بکه یین، بردمیان بۆ خزمه تی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بئ) ئه سپی له سه رم هه لده وەری له به ر زۆری، فهرمووی: (دروودی خودای له سه ر بئ) (له راستیدا نه مزانی که ئەمه حالته و به دهستی ئەم جروجانه وەری سه رته وه په ریشانی، ئایا مه ری، یان بزنیکت هه یه که سه ری بپریت؟) گوتم: نه، جا به م بۆنه یه وه ئەم ئایەتە دابه زی {فَقْدِيَّةٌ مِّنْ صَيَّامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ}. واته: دهی ئەگه ر که سی له ئیوه، له ئیجرامی عه مره، یان حه جا بوو، نه خۆش که وت، یان ئازاری له سه ریدا بوو، وه به هۆی ئەو نه خۆشییه وه، یان به هۆی ئەو ئازاره وه، سه ری خۆی تاشی به ناچاری، ئەوه له سه رییه تی تۆله یی (واته: فیدییه کی شه ری) بدات له باتی ئەو سه رتاشینه ی، که ئەو تۆله یه بریتییه له رۆژووی (۳) سی رۆژ، یان خواره مه نی ژه میکی تی ره خۆر، بۆ شه ش هه ژار، یان ئازده ئی سه ربپرئ و دابه شی بکا به سه ر هه ژارانا.

جا پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بئ) بۆ روونکردنه وهی جی به جی کردنی ئایه ته که، به منی فهرموو: (یا سی رۆژ به رۆژوو به، یا خواره مه نی شه ش هه ژار بده، هه ر هه ژاره ی نیومه ن خۆراکی پی بده). چونکه نه م بوو که ئازده ئی سه ربپر.

که عب فهرمووی: ئەم ئایەتە {فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا...} به هۆی منه وه هاته خواره وه و ئەم بارودۆخه ی من بوو به هۆی هاتنی، به لام برپارو حوکمه که ی به تی کرای ی بۆ هه مووتانه. {تاج/۲، زنجیره: ۱۲۵، ژماره: ۱۶۴۹}.

٧٥٦- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {لَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَكَّةَ، قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي النَّاسِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: "إِنَّ اللَّهَ حَبَسَ عَنْ مَكَّةَ الْفِيلَ، وَسَلَّطَ عَلَيْهَا رَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ، وَإِنَّهَا لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلِي، وَإِنَّمَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، وَإِنَّهَا لَنْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ بَعْدِي، فَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهَا، وَلَا يُخْتَلَى شَوْكُهَا، وَلَا تَحِلُّ سَاقِطَتُهَا إِلَّا لِمُنْشِدٍ، وَمَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ" فَقَالَ الْعَبَّاسُ: إِلَّا الْإِدْخِرَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي قُبُورِنَا وَبُيُوتِنَا، فَقَالَ: "إِلَّا الْإِدْخِرَ" { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بخاری/ ۱/ ۱۱۵، ژماره: ۹۲ = ۱۱۲، ۲۴۳۴، ۶۸۸۰ بخاری.

پوختهی موسلیم ۷۶۶ = شیخا ۳۲۹۲: {

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: کاتی خودای گەورەو سەرورە، مەککەیی ئازادکرد لەسەر دەستی پێغەمبەرەدا (دروودی خودای لەسەر بئ) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) لەناو خەڵکە کەدا ھەڵسایەو وە تارێکی ھەرموو، سوپاس و ستایشی جوانی خودای گەورەو کرد، ئەو جا ھەرمووی: خودای گەورەو سەرورە مەککەیی پاراست لە دەستدریژی خاوەن فیلەکان، کە ئەبرەھەو لەشکرە کەیی بوون، کە ھاتبوون بۆ روخاندنی کەعبە. وەك لە ھۆرئانا، لە سوورەتی فیلدا باسکراوە، وە بە پشتیوانی خودا، پێغەمبەری خودا و موسوڵمانان لە روژی ئازادکردنی مەککەدا، زالبوون بەسەر گرتنی ئەم شارەدا، بەلام باش باش بزانن کە ئەم شارە نە لەپیش مندا، وە نە لەپاش من بۆ کەسی تر رەوا نە بینراوە و رەوا نابینرئ، کە پێزی بشکێنئ و شەپو شۆری تیا بکا، ئاگادار بن تەنانەت بۆ منیش بۆ ماوەیەکی کەم لەو رۆژەدا کوشتاری تیا رەوا بوو، باش ئاگادار بن، تا ئیستا ئالەم دەمەدا، شارێکی بە پێزو ھەدەغەییە، کە وایوو نە ھەجیری دەرەوینریتەو، وە نە دێک و دال و گیاو گوژەیی پاکۆ دەدرئ، وە نە شتی دا کە و تەووی ھەڵدەگیریتەو، مەگەر بۆ کەسی کە ناو نیشانی ھەڵبەدا، ھەتا خاوەنکەیی پەیدا ببئ و بیباتەو، وە ھەرکەسی کە سیکی کوژرا، ئەوا خووی

سەرپشكە لەیەكێ لەم دوو بېریارە: یان خوێن وەر بگرێ، یان تۆلە ی بۆ دەسەندرێ و لەجیاتى كوژراوەكەى، بكوژەكەى دەكوژیتەووە.

عەبباسى مامەى پێغەمبەر (دروودى خودا لەسەر پێغەمبەرئى رەزای خودا لە عەبباس بێ) فەرمووی: ئەى پێغەمبەرى خودا! تەنیا گىایى سورناتك (إِذْخَرِى لِّى دەرچى، چونكە ئەم گىایە بۆ ئەم جوړە پێویستیانە بەكار دەهێنرێ:

۱- بۆ سەرگرتنى سەرى گۆرپچەى گۆرپو بۆ پەرکردنەوێ كۆن و بۆشایى نێوانى خشت و تەختە بەردەكانى سەر ئەلحەدى گۆرەكان.

۲- بۆ سووتەمەنى ناو مال و ئاگرکردنەووە.

۳- بۆ پەردووى سەر دارەراو شتى ترى وا بەكارى دەهێنین، كەواتە: باسورناتك بەر ئەم قەدەغە كردنە نەكەوێ؟

پێغەمبەرىش (دروودى خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (باشە، تەنیا گىایى سورناتكى لێ دەرچێ).

جا پیاویكى یەمەنى كە پێیان دەگوت: ئەبو شاھ، هەئسا گوتى: ئەى پێغەمبەرى خودا! فەرمان بفرموو بە هاوێلانێ خۆت كە ئەمەم بۆ بنووسنەووە؟

پێغەمبەرىش (دروودى خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بێنووسن بۆ ئەبو شاھ). وەلیدی كۆرى موسلیم، كە كەسى سێیەمە لەپیاوانى رشتە (سەنەدى) ئەم فەرموودە، دەفەرموێ: عەرزى مامۆستاگەى خۆم كرد، بۆ ئەم فەرموودە، كە ئىمامى ئەوزاعییە: ئەبو شاھ مەبەستى چییە كە دەفەرموێ: ئەى پێغەمبەرى خودا! بۆم بنووسنەووە؟

فەرمووی: مەبەستى ئەبو شاھ ئەوە بوو، كە ئەم وتارەى كە لە پێغەمبەرى بیستوووە بۆى بنووسنەووە. {تاج/۲، زنجیرە: ۱۳۰، ژمارە: ۱۷۰۳ چاپى چوارەم}.

۷۵۷- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ عَاصِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَرَّمَ مَكَّةَ وَدَعَا لِأَهْلِهَا، وَإِنِّي حَرَّمْتُ الْمَدِينَةَ كَمَا حَرَّمَ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ، وَإِنِّي دَعَوْتُ فِي صَاعِهَا وَمُدَّهَا بِمِثْلِي مَا دَعَا إِبْرَاهِيمُ لِأَهْلِ مَكَّةَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۹۶۵ = ۲۱۲۹ بخاری. پوخته‌ی موسلیم ۷۷۳ = مسلم شیخا ۳۳۰۰ = مسلم ۱۳۶۰}:

عبداللای کوری زهیدی کوری عاصیم (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودایان له‌سهر بی) فهرمووی: (حه‌زرمتی ئیبراهیم (سلاوی خودای لی بی) به‌فهرمانی خودا مه‌ککه‌ی کردووه به‌حه‌ره‌م و به‌ستیکی ئه‌مین و هیمن و، هه‌دمغه‌ی کردووه که‌کاری ناشایسته‌ی تیادا به‌ریابکری، وه دوعاو نزای باشی کردووه بۆ دانیش‌توانی، وه منیش به‌فهرمانی خودا، مه‌دینه‌م حه‌رام کردووه و کردوومه به به‌ست و حه‌ره‌م، هه‌روه‌ک چۆن ئیبراهیم مه‌ککه‌ی حه‌رام کردووه و کردوویه‌تی به به‌ست و حه‌ره‌م، وه‌من دوعاو نزای پیت و فه‌رم کردووه بۆ مه‌ن (صاع) و مشت (موددی مه‌دینه، بۆ عه‌پاره‌و ئه‌ندازه‌ی کیشاتن و پیوانه‌ی، دوو قاتی ئه‌و دوعاو نزایه‌ی که ئیبراهیم کردوویه‌تی بۆ مه‌ککه). {تاج/۲، زنجیره: ۱۲۹، ژماره: ۱۷۳۲ چاپی چواره‌م}.

۷۵۸- وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الْمَدِينَةُ حَرَّمَ مَا بَيْنَ غَيْرِ إِلَى ثَوْرٍ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{تجریدی بوخاری/۴، ژماره: ۱۳۹۵ = ۳۵۰۸، ۶۰۴۵ + تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۵۶ = ۱۸۷۰، ۳۱۷۲، ۳۱۷۹، ۶۷۵۵، ۷۳۰۰ بوخاری. پوخته‌ی موسلیم ۷۷۷ = مسلم/شیخا: ۳۳۱۴ = ۱۳۷۰}:

له‌پوخته‌ی بوخاری و پوخته‌ی موسلیمدا، ئه‌م فه‌رمووده‌یه ئاوايه: ئیبراهیمی ته‌میمی فه‌رمووی: باوکم فه‌رمووی: عه‌لی کوری ئه‌بو تالیب، وتاریکی دا بۆمان، فه‌رمووی: هه‌رکه‌سی گومانی وا بی، که‌ئیمه، که که‌سوکاری

پېڅه مېرین، نامه و نووسراویکی تایبه تیمان له لاهیه، که بهس خۆمان
 دهیخوینین و له لای خه لکی تر نییه، وهک: رافیه و شیعه بره و بهم جوړه
 درو شاخدارانه دمدن. هرکه سی لافى شتى وا لى بدات درو دهکا، چونکه
 نیمه یش که که سوکارو نالوبه یتى پېڅه مېرین، وهک سهرجه می موسولمانانى
 تر به گشتى، بهس قورئانى پیرۆزمان له لایه، که نامه ی خودایه، به لام
 له سوننه تی پېڅه مېر (دروودى خودای له سهر بى) نیمه یش وهک موسولمانانى
 تر، هندی فهرموودمان له لایه، له که سی ناشارینه وه، چونکه به هر وه
 برپارمه کی بۆ هه مووانه، بۆ سهرجه می گه لی نیسلامه، نه وهک هر بۆخۆمان
 بى، که خرمانى پېڅه مېرین، وهک نه م چهند فهرموودمیه، که له م تۆماردها
 نووسیومنه ته وه (فهرمووی: تۆمارىکی پېچراوه بوو، له ناو هه بگه ی
 شم شیرکه یدا داینا بوو بۆ پاراستنى، نه بادا بفه وتى).

ئهو جا عه لی فهرمووی: ئه مانه له م تۆماردها نووسراون: ته مه نى نه و
 وشترانه ی ددرین به خوین، کاتى که سی ده کوژرى و چهند شتى تر، سه بارمت
 به خوینى زام و زامکارى.

عه لی فهرمووی: وه له م تۆماردها ئه مه یشى وا تبادا، که پېڅه مېر
 (دروودى خودای له سهر بى) فهرموویه تی:

(مه دینه له نیوانى چپای عه یره وه هه تا چپای شه ور، که دوو چپایى
 ناسراون له مه دینه به سته (واته: حهرمه، به فهرمانى شه رعى خودا، کۆمه لى
 کارى ناسایى تبادا نادرسته، که له شوینانى تر، به پى مەر جى دیارى کراو نه و
 شتانه دروستن).

جا ههرکه سی کارىکی نارده وای تبادا بهرپا بکا، یان پیاوخرایىکی تبادا
 په نا بدا، یان کارىکی ناشایسته ی تازه قه للى تبادا بکا به باو، له عه نه و
 نه فرینى خودا، نه فرمت و نه فرینى فریشته گانى خودا، نه فرمت و نه فرینى

هه موو مروفه کانی لی بی، له روژی قیامه تا. خودا نه فهرزو نه سووننه تی لی
قه بوول ناکا.

وه له م تو ماردها نه وهی شی واتیا که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر
بی) فهرموویه تی: (له نه ستوگرتنی په یمان بو موسو لمانان وه که، هه موو
موسو لمانی مافی نه وهی هه یه که په یمانی نه مان به کافران و نا موسو لمانان بدا،
به پیی یاسانامه ی خودا، هه ره خواری نه که یان مافی نه مان پی دانی بو هه یه،
به هه ر نا موسو لمانی به وهی که نامانی پی بدا، وه هه ر که سی حاشا له باوکی
خوی بکاو خوی بکا به نه ته وهی پی او یکی تر، یان حاشا بکا له نازادکاران
(مه والی) خوی و که سانی تر بکا به ناغای نازادکاری خوی، نه فرینی خوداو
فریشته کان و هه موو مروفه کان له و جوړه که سانه بی، له قیامه تا نه ته و مبه یان
لی قه بوول ده کری، نه تو له و بریتی و که فارمتیان لی و مرده گیری). {تاج/۱/۱۶،
ژماره: ۱۱۷ + تاج/۲/۱۳۹، ژماره: ۱۷۳۳}.

(روونکر د نه وه):

۱- باسی ژماره (۳۴) و (۳۵) و (۳۶) بریتین له {۷۵۸ - ۷۳۸ = ۲۰} بیست

فه رموده.

۳۷- باسی چو نیتی هه چ و رویشنه ناو شاری مه که

باب: صِفَةُ الْحَجِّ وَدُخُولِ مَكَّةَ

۷۵۹- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَجَّ، فَخَرَجْنَا مَعَهُ، حَتَّى إِذَا أَتَيْنَا ذَا الْحُلَيْفَةِ، فَوَلَدَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ
عُمَيْسٍ، فَقَالَ: " اغْتَسِلِي وَاسْتَفْغِرِي بِثَوْبٍ، وَأَحْرِمِي " وَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْمَسْجِدِ، ثُمَّ رَكِبَ الْقَصْوَاءَ حَتَّى إِذَا اسْتَوَتْ بِهِ عَلَى الْبَيْدَاءِ أَهْلٌ
بِالتَّوْحِيدِ: " لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ
وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ ". حَتَّى إِذَا أَتَيْنَا أَلْبَيْتَ اسْتَلَمَ الرُّكْنَ، فَرَمَلَ ثَلَاثًا وَمَشَى

أَرْبَعًا، ثُمَّ أَتَى مَقَامَ إِبْرَاهِيمَ فَصَلَّى، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الرُّكْنِ فَاسْتَلَمَهُ. ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْبَابِ إِلَى الصَّفَا، فَلَمَّا ذَكَرَ مِنَ الصَّفَا قَرَأَ: " إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ " البقرة/ ١٥٨ " أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ " فَرَقِيَ الصَّفَا، حَتَّى رَأَى الْبَيْتَ، فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَوَحَّدَ اللَّهَ وَكَبَّرَهُ وَقَالَ: " لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ الْجَزَّ وَغَدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ ". ثُمَّ دَعَا بَيْنَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ نَزَلَ إِلَى الْمَرْوَةِ، حَتَّى انْصَبَّتْ قَدَمَاهُ فِي بَطْنِ الْوَادِي سَعَى حَتَّى إِذَا صَعَدَتْهَا مَشَى إِلَى الْمَرْوَةِ فَفَعَلَ عَلَى الْمَرْوَةِ، كَمَا فَعَلَ عَلَى الصَّفَا ... - فَذَكَرَ الْحَدِيثَ. وَفِيهِ: فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ التَّوْبَةِ تَوَجَّهُوا إِلَى مِنَى، وَرَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى بِهَا الظُّهْرَ، وَالْعَصْرَ، وَالْمَغْرِبَ، وَالْعِشَاءَ، وَالْفَجْرَ، ثُمَّ مَكَثَ قَلِيلًا حَتَّى طَلَعَتِ الشَّمْسُ، فَأَجَازَ حَتَّى أَتَى عَرَفَةَ، فَوَجَدَ الْقُبَّةَ قَدْ ضُرِبَتْ لَهُ بِنَمِرَةٍ فَتَزَلَ بِهَا. حَتَّى إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ أَمَرَ بِالْقَصْوَاءِ، فَرَحِلَتْ لَهُ، فَأَتَى بَطْنَ الْوَادِي، فَخَطَبَ النَّاسَ. ثُمَّ أَذَّنَ ثُمَّ أَقَامَ، فَصَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ، وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا شَيْئًا. ثُمَّ رَكِبَ حَتَّى أَتَى الْمَوْقِفَ فَجَعَلَ بَطْنَ نَاقَتِهِ الْقَصْوَاءِ إِلَى الصَّخْرَاتِ، وَجَعَلَ حَبْلَ الْمَشَاةِ بَيْنَ يَدَيْهِ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ، وَذَهَبَتِ الصُّفْرَةُ قَلِيلًا، حَتَّى غَابَ الْقُرْصُ، وَدَفَعَ، وَقَدْ شَنَقَ لِلْقَصْوَاءِ الزَّمَامَ حَتَّى إِنَّ رَأْسَهَا لَيُصِيبُ مَوْزِكَ رَحْلِهِ، وَيَقُولُ بِيَدِهِ الْيَمْنَى: " أَيُّهَا النَّاسُ، السَّكِينَةُ، السَّكِينَةُ "، كُلَّمَا أَتَى حَبْلًا أَرَخَى لَهَا قَلِيلًا حَتَّى تَصْعَدَ. حَتَّى أَتَى الْمُزْدَلِفَةَ، فَصَلَّى بِهَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ، بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَإِقَامَتَيْنِ، وَلَمْ يُسَبِّحْ بَيْنَهُمَا شَيْئًا، ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، فَصَلَّى الْفَجْرَ، حِينَ تَبَيَّنَ لَهُ الصُّبْحُ بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ ثُمَّ رَكِبَ حَتَّى أَتَى الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ، فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَدَعَاهُ، وَكَبَّرَهُ، وَهَلَّلَهُ فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى أَسْفَرَ جَدًّا. فَدَفَعَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ، حَتَّى أَتَى بَطْنَ مُحَسَّرٍ فَحَرَّكَ قَلِيلًا، ثُمَّ سَلَكَ الطَّرِيقَ الْوُسْطَى الَّتِي تَخْرُجُ عَلَى الْجَمْرَةِ الْكُبْرَى، حَتَّى أَتَى الْجَمْرَةَ الَّتِي عِنْدَ الشَّجَرَةِ، فَرَمَاهَا بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ، يُكَبِّرُ

مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ مِنْهَا، مِثْلَ حَصَى الْخَذْفِ، رَمَى مِنْ بَطْنِ الْوَادِي، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَنْحَرِ، فَتَحَرَ، ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَفَاضَ إِلَى الْبَيْتِ، فَصَلَّى بِمَكَّةَ الظُّهْرَ { رَوَاهُ مُسْلِمٌ مُطَوَّلًا. }

{ پوخته‌ی موسلیم ۷۰۷ = ۲۹۴۱ موسلیم ژماره دانانی شیخ خه‌لیل مه‌ئموون
شیخا = مسلم ۱۲۱۸. أبوداود. حج: ۱۹۰۵. ابن ماجه. حج: ۳۰۷۴. تحفة الشراف:
: { ۲۵۹۳ }

له جه‌عفه‌ری کو‌ری موحه‌مه‌دموه، له‌باوکیه‌وه (رمزای خودایان لی بی)
فه‌رمووی: چووین بۆلای جابیری کو‌ری عه‌بدوئلا (رمزای خودای لی بی) کو‌یر
بوو بوو، یه‌که یه‌که ده‌یپرسی لیمان: ئەمه‌ کی‌یه‌و نه‌وه کی‌یه‌؟ تا سه‌ره‌ هاته
سه‌ر من، گوتم: من موحه‌مه‌دی کو‌ری عه‌لی کو‌ری حوسه‌ینی کو‌ری عه‌لیم
(رمزای خودا له‌هه‌موویان بی) که‌وام گوتم: ده‌ستی هی‌نا به‌سه‌ر سه‌رماو ده‌ستی
هی‌نایه‌ خواره‌وه بۆ سه‌ر سینگو به‌رۆکم و دوگمه‌ی سه‌ره‌وه‌وه دوگمه‌ی
خواره‌وه‌ی ترازاندو له‌پی هی‌نا به‌سه‌ر سینگما بۆ مووفه‌رکی و پیرۆزی، له‌به‌ر
نه‌وه‌ی که‌من له‌ نه‌وه‌ی پی‌غه‌مبه‌رم و فه‌رمووی پی‌م: خو‌ش هاتی ئەه‌ی برا‌زای
خو‌شه‌ویستم! پرسیا‌رت چی‌یه‌ بیکه‌؟ منیش نه‌وکاته‌ کو‌رپکی لاو بووم. ئەه‌نجا
کاتی نو‌یژ بوو، هه‌لسا به‌رنو‌یژی کرد بۆمان، ته‌یله‌سانیکی له‌به‌ردا بوو،
پی‌چابووی له‌خۆیه‌وه، له‌به‌ر به‌چووکی که‌ ده‌یدا به‌سه‌ر شانیدا چمکه‌کانی
هه‌لده‌شانه‌وه بۆلای خو‌ی، په‌شته‌مال (ری‌داء) که‌یشی له‌ته‌نیشتی‌ه‌وه، به‌سه‌ر
سی‌پایه‌که‌وه بوو، جا که‌ به‌رنو‌یژی‌یه‌که‌ی کرد بۆمان، له‌پاشا لی‌یم پرسی، گوتم:
باسی چه‌جه‌که‌ی پی‌غه‌مبه‌رم بۆ بکه‌ (دروودی خودای گه‌وره‌ی له‌سه‌ر بی) جا
نۆ په‌نجه‌ی خو‌ی ژماردو گوتم: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) له‌پاش
کو‌چ، نۆ سال‌ مایه‌وه له‌مه‌دینه، له‌و ماوه‌یه‌دا چه‌جی نه‌کرد، جا له‌سالی
ده‌هه‌مدا، جا‌ریدا به‌ناو خه‌لکه‌که‌دا که‌: ئەمه‌سال پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سه‌ر بی) ده‌چی بۆ چه‌ج، ئیتر عه‌شاماتیکی گه‌لی ژۆر هاتن بۆ مه‌دینه، وه

هه موویان دمیانیویست که په پړه وی چه زړمت (دروودی خودای له سهر بئ) بکه نو چاو لهو بکه نو نهو هه رچی کرد له چه جه کهیدا، نهوانیش بیکه نو.

نهجا له خزمه تی پیغه مبهردا (دروودی خودای له سهر بئ) مهردومه که کهوتنه پړئ و رږیشتن هه تا گه یشتنه ذولحوله یفه، لهوئ نهسمای کچی عومه یس، موچه ممدی کوری نه بوبه کری صه دیقی بوو، وه هه والی نارد بؤلای پیغه مبهردا (دروودی خودای له سهر بئ) که حاله وایه، زه یستانم چی بکه مو چو بکه م؟ فهرمووی: (خوئ بشورمه ناواخنئ بوخوئ بکه و تۆپه وانه یئ بو وانیکه کهت بکه و خوینی زه یستانیه که تی پئ بهر به ست بکه و ئیجرام دابهسته).

جا پیغه مبهردا (دروودی خودای له سهر بئ) لهوئ له مزگه و ته کهدا، نو پړی عصری کرد بۆمان، نهجا سواری و شتره که ی بوو، که و شتره مینگه یئ بوو، ناوی قهصواء بوو، چونکه سهری گوئی قرتا بوو، نهو جا رږیشت هه تا به سواری سهر که و ته سهر کیوی بهیدا، لهوئ به ههر چوار لادا، ته ماشام کرد، هه تا چاو بریکا ههر سواره بوو، وه ههر پیاده بوو، لهدهوری پیغه مبهردا (دروودی خودای له سهر بئ). وهخوئ له ناومانا بوو، په یتا په یتا، خوئ خوئ قورئانی بو ددهاته خواری، وهخوئ به جوانی و اتاو رافه و تهفسیری قورئانه که ی دهمانی، ئیتر نهو خوئ هه رچی دهکرد، ئیمه یس په پړه وی نهومان دهکرد و له شوینی نهوه وه نهومان دهکرد، ئینجا چه زړمت (دروودی خودای له سهر بئ) بهم وشه پیرۆزه یه، که دروشمی په کتاپه رستییه و نیشانه ی په کتایی خودایه، بهم وشه پیرۆزه ناوا ئیجرامی چه جی دابهسته و نیئی هیئا.

(لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ).

واته: په رومردگار! نهی تاقه خودا! هه میسه که مهری بهنده ییم بهستووه، بو جی به جیکردن و نهجامدانی فهرمانی تو، تو بئ چوون و بئ هاوهلی، سوپاس و ستایش ههر بو تۆیه، وه بهخشش و نازوبه هره و نیعمه ت و

دارایی و پادشایی و خاوه‌نیتی، هر له‌خۆت دئی و هر له‌خۆت جوانه، بئ
چوونی و بئ هاوه‌لئی تۆی په‌رومردگار، ئاشکراو نمایانه!

خه‌لکه‌که‌ی تریش ئا به‌مه‌ی که‌خۆیان ئیجرامی بئ دادمه‌به‌ستن،
ئیجرامیان دابه‌ست، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) لئی نه‌گرتن و
ره‌خنه‌ی لییان نه‌بوو له‌م لاینه‌وه، به‌لام خۆی (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) هر
له‌سه‌ر ته‌لبییه‌ گردنه‌که‌ی خۆی به‌رده‌وام بوو.

جابر (ره‌زای خودای ئی بئ) فه‌رمووی: له‌پیشا ته‌نها هر نیازی
حه‌جمان هه‌بوو، خه‌یالی عه‌مره‌مان نه‌بوو، چونکه‌ له‌وه‌وپیش له‌رۆژانی
حه‌جدا عه‌مره‌مان نه‌ده‌کرد، هه‌تا ئه‌و حه‌له‌ که‌ له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا
چوینه‌ به‌یت و له‌وئ پیغه‌مبه‌ری خۆشه‌ویست (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ)
ده‌ستی هی‌نا به‌گۆشه‌ی حه‌جه‌رولنه‌سه‌وه‌دداو ماچی کردو سئ جار به‌هه‌راکردن،
چار جار به‌رۆیشتنی ئاسایی هه‌ل‌سوورا به‌ده‌وری خانه‌ی خودادا، که‌ به‌م
کرداره، له‌زاراوه‌ی شه‌رعی پیرۆزدا ده‌گوتری: (ته‌وافی به‌یت). ئه‌نجا رۆیشت
بۆ مه‌قامی ئیبراهیم (دروودو سلاوی خودای که‌وره‌و سه‌روه‌ی له‌سه‌ر بئ) ئه‌م
نایه‌ته‌ پیرۆزه‌ی خویند: {وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى - البقرة/۱۲۵} .
واته: وه‌پیمان گوتن: مه‌قامی ئیبراهیم بکه‌ن به‌جیگه‌ نوێژ بۆخۆتان و ئه‌و
شوینه‌ پیرۆزه‌یه‌ بکه‌ن به‌نوێژگا و نوێژی سوننه‌تی تیا‌دا یکه‌ن.

ئه‌نجا مه‌قامی خسته‌ به‌ینی خۆی و به‌ینی به‌یته‌وه‌و دوو رکات نوێژی
سوننه‌تی ته‌وافی کردو له‌رکاتی یه‌که‌مه‌دا له‌پاش خویندنی سوورمه‌تی فاتیه‌حه،
سوورمه‌تی {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ} ده‌ی خویند، وه‌ له‌رکاتی دوو‌مه‌دا له‌پاش
خویندنی سوورمه‌تی فاتیه‌حه، سوورمه‌تی {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} ده‌ی خویند (مه‌قامی
ئیبراهیم = جئ پئی وه‌ستانی حه‌زرمه‌تی ئیبراهیم، ئه‌و به‌رده‌یه، که‌ حه‌زرمه‌تی
ئیبراهیم له‌سه‌ری ده‌مه‌ستا، له‌کاتی دروست کردنی به‌یتدا - وه‌رگێڕ).

ئەنجا حەزەرت (دروودی خودای لەسەر بێ) گەپایەووە بۆ سەر
 حەجەر و ئەسودە و دیسانەووە دەستی پیاوا هێنایەووە، ئەنجا لە دەرگای نزیک
 صەفاوە، کەپێی دەگوترێ: (بابُ الصَّفا = دەرگای سەفا) دەرچوو، وەرپۆشت بۆ
 سەعی صەفاو مەرپووە، کە لە صەفا نزیک بوویەووە ئەم ئایەتە ی خوێندەووە {إِنَّ
 الصَّافَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ - البقرة/ ۱۵۸}. واتە: تەپۆلکە ی صەفاو
 تەپۆلکە ی مەرپووە، هاموشۆ لە نیوانیان، لەکاتی حەج و عەرەدا، نیشانە ی
 دروشمی بەندە یی خودان.

وە فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (تەوافی سەفاو مەرپووە،
 بەو میان دەست پێ بکەن کە خودا لە ئایەتە کەدا پێشی خستوووە). ئەنجا دەستی
 کرد بە تەوافی صەفاو سەرکەوتە سەر تەپۆلکە ی صەفا، تا خانووی کە عەبە ی
 لیوێ دەرکەوت. جا رووی کردە رووگە و شایەتومان ی هێناو ئەللا هونە کەبەری
 کرد و فەرمووی:

{ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ
 شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ أَلْجَزَ وَغَدَهُ، وَتَصَرَ عَبْدُهُ، وَهَزَمَ الْأَخْزَابَ
 وَحْدَهُ" }.

واتە: هەر خودا خودایە و تاک و تەنیا یە، بێ هاوێل و بێ چوونە،
 خاوەنی مۆلک و پادشایی و دەستەلات و سەلتەنەتە، سوپاس و ستایش هەر
 لە خۆ ی جوانە و هەر قابیل بە خۆ یەتی، هیچی لە دەست دەرناچی و توانای
 هەموو شتیکی هە یە، هەر خودا خودایە، بە ئێنە کە ی خۆ ی هێنایە دی،
 وەبەندە ی خۆ ی، کە موحەممەدە بە سەر دوشمنی ئایینە کەیدا سەر خست، وە
 ئەو کۆمەلانە ی کە لە روژانی غەزای خەندەقا گە لە کۆمە یان لە ئیسلام کرد بوو،
 خۆ ی بە تەنھا شکاندنی و ژیری خستن و موحەممەد و دەستە ی موحەممەدی زāl
 کرد بە سەریاندا.

وه (۳) سى جار پيغهمبهر (دروودى خوداى لهسهر بى) ئهم يادو
ژيكرهى خویند، وه لهبهينى ئهم سى جارميشدا دهپاراپيهوهو دوعاو نزاى ترى
دهکرد.

ئهنجا داپهري بۆ مهروه، كهپيى نايه ناو شيوهكهوه، پيى ههنگرتو
خيى را رويى، ههتا گهيشته ههرازهكه، ئهنجا بهئاسايى رويشت تاجووه، سهى
تهپۆلكهى مهروه، وه لهسهر تهپۆلكهى صهفا چى كرد، لهسهر مهروهيش ههمان
شتى دووباره كردهوه، ههتا دوا تهوافى لهسهر مهروه تهواو بوو، فهرمووى:
(تازه لهدهستم چوو، دهن ديارى بهيتم لهگهڵ خۆم نهدهيئا، وه دهكرد
بهعهمه، جا ههركهسههتان كهديارى پى نيه، با ئيحرام بشكيني و بىكا
بهعهمه، سوراقي كورى ماليكىش ههئسا گوتى: ئه پيغهمبهرى خودا! ئهمه
ههر بۆ ئهم سال وايه، يان ههتا ههتايه ههروا دهيني؟

پيغهمبهرىش (دروودى خوداى لهسهر بى) پهنجهكانى ههردووو دهستى
خۆى تىك پهپراندو دووجار فهرمووى: (ئاوا وهك ئهم پههنايه عهمره تىكهلى
حهج بوو ههتا ههتايه!).

عهلى كورى ئههبو تاليبىش (رمزاى خوداى لى بى) لهيهمهنهوه ديارى
وشتى بهيتى هينا بۆ پيغهمبهر (دروودى خوداى لهسهر بى).

عهلى هات پوانى وا فاتيمهى هاوسهري (رمزاى خوداى لى بى) ئيحرامى
شكاندوووه جلى رهنگينى پۆشيووه چاوى رشتوووه، جا گوتى: ئهمه چيه؟
فاتيمهيش فهرمووى: باوكم فهرموويهتى وا بكهم. گوتى: كاتى عهلى لهعيراق
بوو دهيفهرموو: جا چووم بۆلاى پيغهمبهر (دروودى خوداى لهسهر بى) ههتا
گالى بدهم لهفاتيمه، كه بۆ واى كردهوه، وه بۆ ئهم قسهيهيش كه گوتى باوكم
فهرمووى كهوا بكهم ههر لىيم پرسى، وه عهرزىشيم كرد كه من ئهو كارهى
فاتيمه پى خوش نيه. جا پيغهمبهر (دروودى خوداى لهسهر بى) فهرمووى:
(فاتيمه راست دهكا، من خۆم پييم گوتوووه، تۆ ئه عهلى! كه ئيحرامى ههجت

دابهست چیت گوت، چۆن نیتت هیئا؟ عمل فهرمووی: گوتم نهی خودایه! نهوا نیتی حه جم هیئا، لهسهر ئهو نیتتهی که پیغه مبهری تو دهیهیئنی. فهرمووی: (دروودی خودای لهسهر بی) (دهی تو ئیحرام مهشکیئه، چونکه من دیاریی بهیتم پییه).

فهرمووی: نهو دیارییه که عمل لهیه مه نهوه هیئا بووی، لهگهڵ نهو دیارییه دا که پیغه مبهر (دروودی خودای لهسهر بی) لهگهڵ خوی هیئا بووی، سه رجه م سه د و شتر بوو.

گوتی: ئیتر خه لکه که هه موو ئیحرامیان شکاندو مووی سه ریان کورت کردهوه، پیغه مبهرو نهو که سانه نه بی که دیاریی بهیتمان لهگهڵ خویان هیئا بوو، جا له رۆزی ته روییه دا که دهکاته رۆزی هه شته می مانگی نۆمینه، به رهو مینا جمان و ئیحرامی حه جیان دابهست، پیغه مبهر (دروودی خودای لهسهر بی) سوار بوو، وه نوێژی نیومرۆو عه صرو شیوان و خه وتنان و به یانی لهوئ کرد، ئینجا لهوئ که می مایه وه تا خۆره لهات، وه فهرمانی دا که له نه میره دهواریکی بۆ هه لدهن، جا که پیغه مبهر (دروودی خودای لهسهر بی) که وته پری، قورپهش وایان دهزانی که پیغه مبهریش (دروودی خودای لهسهر بی) وهک سه رده می نه زانی خویان له مه شعه رولحه رام دهووستی، به لام پیغه مبهر لهوئ پمت بوو، وه نه وه ستاو رۆیشت هه تا چوو نه زیکی عه رفه، سه یری کرد له نه میره دهواریکیان بۆ هه لداوه، جا لهوئ دابهزی، وه لهوئ مایه وه تا خۆر لایدا.

ئه و جا فهرمانی کرد، قه صوایان بۆ گۆپان کردو چوو بۆ ناو شیوه که وه لهوئ وتاریکی داو فهرمووی: (خوین و سه رو مال و نامو و ستان له یه که تری زۆر زۆر حه رامه و نا په وایه، هه ر وهک چۆن شکاندنی ریژی ئه م رۆژه پیرۆزمتان، له م مانگه پیرۆزمتانا، له م سناره پیرۆزمتانا زۆر زۆر حه رام و نا په وایه ناوا.

ئاگاداربىن! كەوا ھەرچى كاروبارى سەردەمى نەزانىيە، پوۋچەو بەتالەو
 بى بايەخە، خويىنى سەردەمى نەزانى بەتالەو پوۋچە، ۋە يەكەم خويىن
 لەخويىنى كەسوكارى خۆم، كە بەتالەو بى بايەخى دادەنىم، خويىنى كۆرەكەي
 رەببەي كۆرى حارىسە، كە لەناو ھۆزى بەنى سەعددا، درابوۋ بەدايەن، ۋە
 ھۆزى ھوزەيل دىكوژن. ۋە سوود (رىبا) سەردەمى نەزانى ھەموۋى پوۋچو
 بەتالە، ۋە يەكەم سوودىش، لەسوودى كەسوكارى خۆم، كە بەتالە دەكەمەۋە
 سوودى عەبباسى كۆرى عەبدولوتتەلىبە، ئەو سوودە ھەموۋى پوۋچو بەتالە،
 ۋە دىمبارەى ئافرىتانىش لەخودا بىر سەن و نا دادىي و ناھەقىيان ئى مەكەن و
 رەفتارتان جوان بى لەگەلىندا، چونكە ئەوان ئەمانەت و سپاردەى خوداى
 گەورەن لەلەى ئىۋەى پىاۋان، دەى پىاۋ گرېمان ئەگەر خىانەت و ناپاكىش بكا،
 نابى خىانەت و ناپاكى لە سپاردەو ئەمانەتى خوداى خۆى بكا! ۋە ئەوان لەسەر
 فەرموودەى خوداۋ بەپى قىسەى شەرىعەتى خوداۋ بەرنامە و ياسا نامەى
 ئىسلام، كە ئەوانى ژنان، بەپى ياسانامەى خودا، بۇ ئىۋەى پىاۋان ھەلال و رەۋا
 بوون و دىنە باخەلتان و دەچنە لايان. ۋە مافى ئىۋە لەسەر ئەوان ئەۋمىيە: كە
 ئەۋكەسەى كە ئىۋە ھەزى ئى ناكەن و ھەز ناكەن ھاموشۆتان بكەن، نەپەتتەنە
 سەر بەرەمتان و نەپەتتەنە مالتان، جا ئەگەر شتى واپان كرد كە بەدلى ئىۋە
 نەبوۋ ئەۋا ھەتا دەتوانن چاۋ پۆشيان ئى بكەن و بە نەرم و نىانى لەگەلىندا
 رەفتار بكەن، ۋە بەبى ھۆيەكى رەۋا تەلاقىان مەدەن، بەلام ئەگەر بەم شىۋە
 شىرىنەيش چارىيان نەگرا، ئەۋا شەرىعەت رىگەتان پى دەدا، كە بە ئاسپايى بۇ
 تەمى و پەند و مەرگرتن لىيان بدەن، نەۋەك بۇ رىق پى رشتن و خۇ بەزلزانىن.
 ۋە مافى ئەۋاننىش لەسەر ئىۋە ئەۋمىيە كە بەباشى و بەپى باۋى جوانى
 ناۋ ولاتى خۆتان، رۆزى و خۇراك و بەرگ و پۆشاكىيان پى بدەن، ۋەكى ھاۋسەرى
 ھاۋشانى خۆتان، تا ھەست بەھاۋسەر كەمى نەكەن!

وھمن یاسایھکی رھسای ریکوبیککی وھھام لھپاش مھرگی خۆم بۆ بەجێ
ھێشتوون، ئەگەر بێتوو پھیرپوی بکەن و رھفتارو کاری پێ بکەن لھناو خۆتانا،
ھەتا ھەتایە، جارێکی تر سەرتان ئی ناشیوی و سەرگەردان نابن، ئەویش ئەم
قورئانە یە کە پەراوو نامە ی پیرۆزی خودایە.

وھ ئیوھ لەدوا رۆژدا، لەقیامەتدا، لەبارە ی منەوھ پرسیارتان ئی دەکری،
ئایا من بە ئەرکی سەرشانی خۆم ھەلساوم و یاسانامە ی خودام بەئیوھ
راگەیاندووھ یانا، جا ئیوھ سەبارەت بەم پرسیارە وەلامتان چی دەبی؟.

گوتیان: شایەتی دەدەیمین کەتۆ، سەبارەت بەم بابەتە، گۆتایی و درێغیت
نەکردوو، تەبلیغی خۆت کردوو و ئەرکی سەرشانی خۆت بەجێ ھێناو و
نامۆزگاری خیری نیەت کردوو. جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ)
سی جار پەنجە ی شایەتمانی خۆی ھەلپری بۆ ئاسمان و داینەواندووھ بۆ ناو
خەلکەکو و ھەموو جاریکیش لەگەڵ ئەم نامۆزەیدا دەیفەرموو: (خودایە! تۆ
بەشایەت بە!).

ئینجا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانیدا بانگ دراو،
قامەت کراو نوێژی نیومرۆی بۆ کردین و فەرمانی کردووھ قامەت کرایەو و
نوێژی عەصریشی بەجەمەع بۆ کردین، و لە بەینیاندا ھیچ نوێژی تری نەکرد.
ئینجا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) سواری و شترەکە ی بوو، پۆیشت
ھەتا گەیشتە ئیستگاکی خۆی لە عەرەفات، جا رووی و شترەکە ی، کەناوی
قەصواء بوو، کردە تاوێرە بەردەگانی داوینی کیوی جەبەلورەحمە، کە ئەم
جیای رەحمەتە خۆی و لەناومرەستی خاکی عەرەفاتدا، وە گۆمە ئی حاجییە
پیادەگانی خستە بەردەمی خۆیەو، وە رووی کردە رووگە، (واتە: قیبلە).

ئیتەر لەوێدا راوەستا تا خۆرئاوا بوو، جا ئوسامە ی خستە پاشکۆی
خۆیەو و داپەری بۆ موزدەلیفە، ھەوسارەکە ی قەصواشی و گورج کردبۆو،
تەنانەت سەری قەصوا دەیدا لەقەلپووزی گۆبانەکە ی، وە پێغەمبەر (دروودی

خودای لهسەر بی) بهدمستی راستیشی ئاماژە دی کرد و دهیفرموو: (خه لکینه! لهسەر خۆبن، خه لکینه! هیواش، ئارامی بپاریزن). بهلام که دهگهشته تهپکه و ماسۆلکه لی، کهمی جله وه کهی بۆ قهصواء شل دهکرد، تا سهرده کهوته سهری، جا رۆیشت تا تهشریفی گهیشه موزدهلیفه، جا لهوی نوێژی شیوان و خهوتنانی، بهجهمه تهخیر کرد، بهیهک بانگو به دوو قامهت، وههیچ نوێژی سوننهتی له بهیاناندا نهکرد، ئینجا تهشریفی خهوت ههتا شهبهقی دا.

جا که بهیانی تهواوی دا، فهرمانی دا، بانگ درا و قامهت کرا و نوێژی بهیانی بۆ کردین، ئهنا سوارێ قهصوا بۆوه و رۆیشت تا گهیشه مهشعەرولحهرام، جا رووی کرده رووگه و لهخودا پارایه وه نه لالهوه کبهرو تهلیلهی کرد و ناوی خودای تاک و تهنیایی هیئا. وه لهوی راوهستا تا تهوا و دنیا رووناک بووه وه، جا لهپیش خۆرکهوتندا، کهوته ری بۆ مینا، وه فهزلی کوری عهباباسی مامی خسته پاشکۆی خۆی، فهزلیش پیاویکی قزجوانی سپیلکهی شوخ و قۆز بوو، جا لهو کاته دا، که ههزرمهت (دروودی خودای لهسەر بی) کهوته ری، تاقمی ژن لهنا و کهژاوه دا بیان بهلایدا، فهزلیش دهستی کرد به تهماشای کردنیان، پیغه مبه ریش (دروودی خودای لهسەر بی) دهستی نا به رووی فهزله وه و بهرچاوی گرت، فهزلیش رووی و مرچهرخان به ولادا و لهولا وه تهماشای دهکردن!.

پیغه مبه ریش (دروودی خودای لهسەر بی) دهستی لهولا وه گواسته وه بۆ لایه کهی ترو نایه وه بهرووی فهزله وه، تا بهرچاوی بگریته وه تهماشای نهکا، ئیتر ههزرمهت رۆیشت تا گهیشه ناو شیوی موحه سسیر، لهوی تۆژی خیرا لی خوری و ریگهی ناوه راستی گرت، که دهچی به سهر کۆگای گه ورده دا، جا رۆیشت تا گهیشه لای کۆگا بهرده که، کهوا له لای درهخته کهدا وه ههوت بهردی بۆ فرییدا، بهردهکان وه که بهردی وابوون که به پهله پیتکه دهواویزی، گشت جاری که بهردیکی تی دهگرت نه لالهوه کبهری دهکرد، لهنا و شیوه که وه بهردهکانی تی

دهگرت. ئىنجا رۆيشت بۇ كوشتنگا (مەنھەر: كوشتارگە) كەو لەوئ بەدەستی
خۆى شەست و سئ و شترى سەربېرى، ئەنجا چەقۇگەى دا بەعەلى و عەلېش باقى
مەندەى و شترە ديارىيەكانى حەزرىتى سەربېرى، وە پىغەمبەر (دروودى خوداى
لەسەر بئ) عەلى كرد بەھاوبەشى خۆى لەم و شترە ديارىيانەدا، ئىنجا
فەرمانىدا، لەگۆشتى ھەر و شترئ پارچەيەكيان ھيئاو خستيانە ناو
مەنجه ئىكەو، كولانىيان و خۆى و عەلى لەگۆشتەكەيان خواردو لەئاوى
مەرگەكەيان خواردەو، ئىنجا پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بئ) سواربوو،
رۆيشت بۇ بەيت و تەوافى ئىفازەى كرد، وە نوپۆزى نيومەپۆى لەمەككە كرد. جا
چوو بۆلاى بەنى عەبدولوتتەلىب، كە لەسەر بېرى زەمزم ئاويان دەدا
بەحاجيان، فەرمووى: (ئەى نەوەى عەبدولوتتەلىب! ئاو ھەلگۆزن و بىدەن
بەحاجيان و بەمەردوم، نەبادا خەلك وا تى بگەن كە ئاو ھەلگۆزىنىش
بەشيكە لە كردارەكانى حەج، وە لەم حالەتەدا زۆرتان بۇ بەيىن و پىگەتان
نەدەن كە بەئاساى و ئاسانى ئاو بدەن بەحاجيان، نەبادا ئەمە رووبدا ئەگىنا
ئەم ئىشەى ئىوہ ئەوئەندە كارىكى جوان و پەسەندە منىش ئاوم ھەلدەگۆست
لەگەلتانا، جا ئەوانىش سەتلى ئاويان بۆيىرد، پىغەمبەر (دروودى خوداى
لەسەر بئ) لىئى خواردەو). { پوختەى موسليم ژمارە: ۷۰۷ + تاجول ئوصول
بەكوردى، بەرگى دوو، زنجيرە: ۱۱۶، ژمارە: ۱۶۲۵ + فيقھى ئاسان بەكوردى، بەرگى
يەكەم، زنجيرە: ۱۷۹ لاپەرە: ۴۳۳ - حەجەكەى پىغەمبەر (دروودى خوداى
لەسەر بئ).

(روونكردنەو)

جەعفەرى كورپى موخەممەدى كورپى عەلى كورپى حوسەيىنى كورپى عەلى
كورپى ئەبو تاليب (رمزاو رەحمەتى خوداىيان لى بئ) ناسراوہ بە (جەعفەرى
صاديق). دايكى ناوى فەرودەى كچى قاسمى كورپى موخەممەدە، دايكى فەرودەى
ئەسمانى كچى عەبدولرەحمانى كورپى ئەبو بەكرى سەدىقە. لەبەر ئەوہ

كه جعفهرى صادق لهدوو سهرهوه دهگاتهوه به نهبوبهكرى صهديق دهيفهرموو: من دووچار له نهبوبهكرى صهديق بووم، جعفهر سالى ههشتاي كوچى لهدايك بووه، سههلى كورپى سهعدو چهندين هاوهلى ترى پيغه مبهري ديوه، له بهر نهوه بهتابيعى دائه نرى، نهبو خه نيفه گيرانه وهى ليوه نه نجام داوه، جعفهر ههتا بللى جيگه ي متمانه و باوهري فهرموودمزانه كان بوو، نهبو خه نيفه دهفهرموى: (كه سم نهديوه وهك جعفهرى كورپى موحه ممهه، ناوا شهر عزانيكى شارمزاو زانا بئ).

پيشهوا جعفهر دهيفهرموو: (به ره وه بمرمو دهستان پيم نهگات، پرسيارم لي بكه، چونكه له پاش من كهسى تر، وهك خوُم، نه م فهرموودانه تان بو تانى ناگيرپته وه كه من بو تانى دهگيرمه وه).

عهلى كورپى جه عد، له زوهه پرى كورپى موحه ممه ده وه، له باوكيه وه دهفهرموى: گوتم به جعفهرى كورپى موحه ممهه: دراوسييه كم هه يه گوايه ده لئ: تو ته بهررا له نهبوبه كرو عومهر ده كه ي؟ فهرمووى: خودا حاشاو ته بهررا له و دراوسييه ي تو بكا، من ئوميد ده كه م به هو ي نهو خزمايه تيبه ي كه هه مه له گه ل نهبوبه كرى صه ديقا، كه له دوو سهره وه باپيرمه، خودا به هو ي نه وه وه سوودم پي بگه يه نئ. شيعه دروژنه كان به بارو به نه غار درويان هه لبه ستوو به ده م جعفهرى صاديق وه، نه م فهرموودمزانه گه و رانه فهرموودمگاني نه ويان گيرپاوه وته وه: پيشهوا موسليم و نه بوداوودو ته رمه زى و نه سائي و ئيبنو ماجه.

سالى (١٤٨) سه دو چل و هه شتى كوچى مردوو له به قيع نيژراوه. له بهر راستگو يي ناو نرا (جعفهرى صادق = جعفهرى راستگو). ده لئ: جارى ميش مه نصور جارس ده كا، هه ردمرى ده كا و هه رديته وه بو ي، تا بيژارى ده كا، له و كاته دا جعفهرى صادق ده چي بو سهرداني، مه نصور پي ي ده لئ: نه ي باوكي عه بدوللا! خودا ميشى بو چيبه، بو درستی كردوو؟ پيشهوا جعفهر

لهوه لَامِيا دمه رموى: (ههتا مله وره گانی پی دمه وسان و که ساس بکا).
دمه رموى: (نیشانهی راستگوئی که سی ئه وهیه که ناشکرا و نهینى وهك يهك
وابى!).

موحه ممه دی کورپی عه لی کورپی حوسهین کورپی عه لی کورپی ئه بو تالیب
(رمزای خودایان لی بی) ناسراوه به (ابو جعفر الهاشمی المدنی القرشی)
فه رمووده ی له جابیری کورپی عه بدوللا و له باوکی خوئی و له کهسانی تر
گیراوه ته وه، له بهر ئه وه دائه نرئ به تابیی. له ته مه نی (۵۸) په نجاو ههشت
سائیدا مردوو. هه ندئ ده لئین: سائی (۱۱۴) سه دو چواره کوچی مردوو.
ئه وه نده ی کورنووش برد بوو، نیشانهی له ناو چاوانی دروست کردبوو،
کراسیکی هه بوو نویژی پیوه ده کرد، راپسپارد که له پاش مهرگی له و کراسه دا
کفن بکری.

۷۶۰- وَعَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ الْأَنْبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا فَرَّغَ مِنْ ثَلْبِيَّتِهِ فِي حَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ سَأَلَ اللَّهَ رِضْوَانَهُ وَالْجَنَّةَ وَاسْتَعَاذَ
بِرَحْمَتِهِ مِنَ النَّارِ } رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ.

ضعيف الجامع: ۴۴۳۵ + شافعی فی المسند ۱/۱۲۳. دارقطنی ۲/۲۳۸. بهقی

: { ۴۶/۵

خوزمیه ی کورپی ثابیت (رمزای خودای لی بی) دمه رموى: جاران
پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) له کاتی کردنی هه ج، یان له کاتی کردنی
عه مره دا، هه موو جارئ، که ته لبییه ی ده کرد، که له ته لبییه که دمیووه، داوای لی
رازیبوونی خودا و به هه شتی له خودا ده کرد، وه په نای ده گرت به ره حمه تی خودا
له ناگری دۆزه خ. دانه ر ده لئ: شافعی به رسته یه کی لاواز گیراویه ته وه.
(روونکردنه وه):

خوزمیه ی کورپی ثابیتی ئه نصاری، یه کی که له موسو لمانه هه ره
پیشینه کان، ئاماده ی به درو شه رگاگانی تری دوا ی به در بووه، به دهستی خوئی

بته‌گانی به‌نی (خطمه) ی ده‌شکاند، له‌رۆژی رزگار کردنی مه‌ککه‌دا ئالای هۆزی (خطمه) لای ئهو بوو، پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) شایه‌تی خوزمیه‌ی داده‌نا به‌شایه‌تی دوو پیاو. {بپروانه: تاج/٤، زنجیره: ٩٤، لاپه‌ره: ٦٤، ژماره: ٣٦٨٥ چاپی چواره‌م}. له‌گه‌ڵ عه‌لیدا بوو، کاتێ عه‌مماری کۆری یاسیر له (صفین) شه‌هید بوو، شمشیره‌که‌ی عه‌مماری به‌رووتی هه‌لگرت و جه‌نگی کرد هه‌تا شه‌هید بوو، سائی (٣٧) سیی و حه‌وتی کۆجی بوو.

٧٦١- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {نَحَرْتُ هَاهُنَا، وَمِنِّي كُلُّهَا مَنَحَرٍّ، فَالْحَرُّوا فِي رِحَالِكُمْ، وَوَقَفْتُ هَاهُنَا وَعَرَفْتُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ، وَوَقَفْتُ هَاهُنَا وَجَمَعَ كُلُّهَا مَوْقِفٌ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ. {حج: ٢٩٤٣}.

جابیری کۆری عه‌بدوڵڵا (رمزای خودای ئی بێ) فه‌رمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) له‌حه‌جی ماللاوایدا، فه‌رمووی: (هه‌رچه‌نده من خۆم لی‌رده‌ا قوربانیم سه‌ربه‌ری، به‌لام خاکی مینا هه‌مووی جیگای قوربانێ سه‌ربه‌رینه، وه له هه‌ر کۆیدا ده‌ستی دا بۆتان له‌ویدا قوربانێ خۆتان سه‌ربه‌رن، هه‌رچه‌نده من خۆم لی‌رانه‌دا راوه‌ستاوم به‌لام خاکی عه‌رمه‌فات هه‌مووی ئیستگایه‌و جیگه‌ی راوه‌ستانه، وهه‌هه‌رچه‌ند من خۆم لی‌رانه‌دا راوه‌ستام له‌ موزده‌لیفه، به‌لام خاکی موزده‌لیفه هه‌مووی ئیستگایه‌و جیگای راوه‌ستانه). {تاج/٢، زنجیره: ١٠١، ژماره: ١٥٦٩}.

٧٦٢- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمَّا جَاءَ إِلَى مَكَّةَ دَخَلَهَا مِنْ أَغْلَاهَا، وَخَرَجَ مِنْ أَسْفَلِهَا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/٢، ژماره: ٧٥٨ = ١٥٧٦، ١٥٧٧ بوخاری. له‌بوخته‌ی موسلیم = مسلم. حج: ٣٠٣١ شیخا = مسلم ١٢٥٨. أبوداود. مناسک: ١٨٦٩. ترمذی. حج: ٨٥٣. تحفة الأشراف: ١٦٩٢٣}.

مه بهست لهه فهرموودمیهی عانیشه، ئەمەیه که لهه فهرموودمیهی
 ئیبنو عومەردا، له تجریدی بوخاری و پوختە موسلیمدا دفهرموئ: ئیبنو
 عومەر (رمزای خودایان لئ بئ) فهرمووی: پیغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر
 بئ) له پێگه‌ی ئەل - شه‌جەرەوه‌ له‌مه‌دینه‌ دهرده‌چوو، له‌پێگه‌ی ئەل -
 موعەررێسه‌وه‌ ده‌گه‌رایه‌وه‌ بۆی، که ده‌چوو بۆ مه‌ککه‌یش له‌ که‌دانه‌وه‌
 دهرۆیشه‌ ناو شاری مه‌ککه‌وه‌، واته‌: له‌دانه‌ی ژوو‌رووه‌ که‌پێی ده‌گوترئ:
 ئەنییه‌ تولعو‌لیا، که‌وا له‌ناو به‌طحادا، وه‌له‌ کو‌داه‌ له‌شاری مه‌ککه‌ دهرده‌چوو،
 واته‌: له‌دانه‌ی خواروو‌وه‌، که‌پێی ده‌گوترئ: ئەنییه‌ تول سو‌فلا. {تاج/٢،
 زنجیره‌: ٩٣، ژماره‌: ١٥٤٠ - س/د/ت/ن}.

(روونکردنه‌وه‌):

(گ‌د‌اء = که‌د‌اء) ناوی شو‌ینیکه‌ له‌سه‌رووی مه‌ککه‌وه‌، له‌سالی ئازادکردنی
 مه‌ککه‌دا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەر بئ) له‌و ملیه‌وه‌ رۆیشه‌ ناوشاری
 مه‌ککه‌وه‌، وه‌ له‌پاش ته‌واو‌بوونی سه‌فه‌ری حج، که له‌مه‌ککه‌ دهرچوو، وه
 گه‌رایه‌وه‌ بۆ مه‌دینه‌ له‌شو‌ینیکه‌وه‌ دهرچوو، که‌پێی ده‌گوترئ: (کو‌دا) هه‌روه‌ک
 پێی ده‌گوترئ (الثیة‌ السُّفلی = دانه‌ی خواروو = ملیه‌ی خواروو) (کو‌دا) به
 ضه‌مه‌ی کافه‌وه‌ مه‌قصوره‌، به‌لام (که‌د‌اء) به‌ فه‌تحه‌ی کافه‌وه‌ مه‌مدووده‌،
 خه‌لکی مه‌ککه‌ ده‌ئین: (إِفْتَحْ وَادْخُلْ وَاضْمُمْ وَاخْرُجْ!).

کو‌د‌اء ملیه‌کی پ‌لان و سه‌خت بوو، به‌چه‌ند قو‌ناغی ئەو پ‌لانه‌ گ‌را

به‌رپێگه‌یه‌کی خو‌شی ئاسانی ئاسایی.

١- له‌سه‌رده‌می موعاو‌یه‌دا.

٢- له‌پاشا له‌سه‌رده‌می عب‌دول مه‌لیک‌دا.

٣- له‌پاشا له‌سه‌رده‌می ئەله‌ه‌دید.

٤- له پاشا به ته واوی هه مووی له سهردهمی نه لوئه ییه دی پادشای
میصر دا، له سنووری سالی (٨٢٠) ههشت سه دو بیست دا خو شکر او تهخت کراو
بوو به ریگه یه کی خو شی ناسانی ناسایی.

٧٦٣- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: {أَلَّهُ كَانَ لَا يُقَدُّمُ مَكَّةَ إِلَّا بَاتَ
بِذِي طُوًى حَتَّى يُصْبِحَ وَيَغْتَسِلَ، وَيَذْكُرُ ذَلِكَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) {
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/٢، ژماره: ٧٤٦ = ١٥٥٣، ١٥٥٤، ١٥٧٣، ١٥٧٤.
پوخته ی موسلیم: ٦٩٠ = ٣٠٣٤ شیخا = مسلم ١٢٥٩. أبوداود. حج: ١٨٦٥}:

نافیع (رحمه تی خودای لی بی) فهرمووی: جاران کاتی ئیبنو عومهر
(رهزای خودایان لی بی) له زولحو له یفه، نو یژی به یانی ده کرد، نه وسا فهرمانی
ده دا: وشتره که یان گۆپان ده کرد بو ی، نه و جا سوار ده بوو، جا که به باشی له سه ر
پشتی وشتره که ی ژیری خو ی ده گرت و ری ک داده مه زرا له سه رپشتی، به سه ر
وشتره که وه قیت داده نیشت و رووی ده کرده روو که ی پیرو ز، ئیتر دهستی ده کرد
به له به یکه کردن و بهینه بهینه به بی پسان ته لیبیه ی ده کرد، هه تا ده که یشته
خاکی حه ره مو نه و جا به نه رکه کانی تری حه جه وه خه ریک ده بوو، که متر ده ی
په رزایه سه ر ته لیبیه، نه و جا ده چوو بو ذیته وا، که ئیستا پیی ده گوتری: (بئر
الرّهر = بیری زا هیر) له وی شه وی ده مایه وه هه تا به یانی، جا کاتی له وی نو یژی
به یانی ده کرد، نه وسا خو ی ده شو رد، نه و جا له رو ژدا ده رو یشته ناو مه که که،
به قسه ی ئیبنو عومهر، پیغه مبه ر خو شی (دروودی خودای له سه ر بی) نه م سی
شته ی ئاوا به رودا ده کرد.

٧٦٤- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: {أَلَّهُ كَانَ يُقْبَلُ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ
وَيَسْجُدُ عَلَيْهِ { رَوَاهُ الْحَاكِمُ مَرْفُوعًا، وَابْنُ هَقِيٍّ مَوْقُوفًا.

{ضعیف، الإرواء: ١١١٢}:

ئىبنو عەبباس (رمزى خوداى ئى بى) گە ئى جار بەردە پەشەكەى ماچ دەکردو سوژدەى لەسەر دەبرد).

حاكەم بە مەرفووعى گىراوێه تەووە بەیەهەقى بە مەوقووفى، مەرفووع وەك: ئەبو داوودى تەياليسى دەگىرپتەووە: جەغفەرى كورى عوئمانى مەخزوومى دەلى: دىنىم كە موحەممەدى كورى عەببەدى كورى جەغفەر حەجەرولئەسوودى ماچ كەردو كورنووشى لەسەر بردو فەرمووى: خاڵم ئىبنو عەبباسم بىنى، حەجەرولئەسوودى ماچ كەردو كورنووشى لەسەر بردو، فەرمووى: عومەرى كورى خەطابم بىنى حەجەرول ئەسوودى ماچ كەردو كورنووشى لەسەرى بردو فەرمووى: بەچاوى خۆم پىغەمبەرم بىنى (دروودى خوداى لەسەر بى) ئاوەهاى كەرد: حەجەرول ئەسوودى ماچ كەردو كورنووشى لەسەرى برد).

٧٦٥- وَعَنْهُ قَالَ: أَمَرَهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أَنْ يَرْمُلُوا ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ وَيَمْسُحُوا أَرْبَعًا، مَا بَيْنَ الرَّكْعَتَيْنِ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تەجەردى بوخارى ٢/، ژمارە: ٧٧٠ = ١٦٠٢، ٤٢٥٦ بوخارى. پوختەى موسلىم ژمارە: ٦٩٥ = ٣٠٤٤ + ٣٠٤٨ شىخا. مسلم/ ١٢٦٤}:

لێردەدا بۆ بەهرەو سوودى پتر دەقى ئەم گىراڤەوێ پوختەى موسلىم راگوێز دەكەم:

ئەبو طووفەيل فەرمووى: گوتم بە ئىبنو عەبباس (رمزى خوداى ئى بى) ئەرى پىم نەفەرمووى ئەم سى جار هەپا كەردن و چوار جار رۆشتن بەرۆشتنى ئاساى، بەدەورى بەیتا، لەكاتى تەوافى حەج و عەمەردا، ئایا ئەمە سوننەتە یانا؟ بەقسەى خزمانى تۆبى ئەو سوننەتى پىغەمبەرەو پىغەمبەر وایكردووە، فەرمووى: قسەكەیان نیوەى راستەو نیوەى درۆیه. گوتم: چۆن چۆنى نیوەى راستەو نیوەى درۆیه؟ فەرمووى: ئەو كە دەلێن: پىغەمبەر وایكردووە، ئەو راستە، بەلام ئەو كە دەلێن: ئەمە سوننەتێكى دامەزراوە

لهکاتی کردنی هه موو تهوافیک، ئه وه درۆیه! به پێی ئهم روونکردنه وهیه: سائی
 عه مره تولقه ضاء، که پێغه مبه (دروودی خودای له سه ر بێ) ته شریفی هات بۆ
 عه مره، کاتی گه یشتنه مه که، هاو به شهبهیدا که ره کان له هه سوویدا، گو تیان:
 موحه ممه دو هاو له کانی، له رزو تاي مه دینه، له پو لاوازی کردوون، ناتوانن
 ته وافی به یته نه نجام بدن، جا پێغه مبه (دروودی خودای له سه ر بێ) ئه و سائه
 فهرمانی کرد، به هاو پێکانی خۆی، که له سی سه ری پێشه وهی ته وافدا، به لۆقه و
 نه رمه غار برۆن و چالاکی و هیزی خۆیان، پێشانی دوزمن بدن، هه تا چاو
 تر سینیان بکه ن و چوار سه ره که ی تری ته وافیش به رۆیشتنی ئاسایی
 ته واو بکه ن، ده ی که ئیستا ئه و مه به سه نه ماوه، پێویست به هه را کردن ناکات
 له سی سه ره ی یه که ما، چونکه هۆکه ی نه ماوه، که پێشان دانی هیزه بۆ چاو
 ترساندنی دوزمنی نایین، نه نجا عه رزیم کرد: خزمانی تۆ دمه فرموون، که
 ته وافی نیوانی سه فاو مه روه به سواری سوننه ته، تۆ بۆ ئه مه دمه فرمووی چی؟
 نایا شتی وها سوننه ته یانا؟ فهرمووی: ئه م قسه شیان هه ندیکێ راسته و
 هه ندیکێ درۆیه، عه رزیم کرد: چۆن چۆنی؟ فهرمووی: له حه جی مالا واییدا،
 پێغه مبه (دروودی خودای له سه ر بێ) له کاتی سه عی نیوانی سه فاو مه روه دا،
 خه لکیکی زۆر که له که یان لێی کرد، ده یانگوت: ئه مه موحه ممه ده، ئه مه
 موحه ممه ده، ته نانته گه و ره که چه کانیش له مال دمر چوو بوون و هاتبوون،
 پێغه مبه ریش (دروودی خودای گه و ره له سه ربێ و سه رو مال و منال و هه ست و
 نه ست، گشتی به قوربانی گه ردی به رپێی دینیکه رانی ئاستانه ی گۆری پیرۆزی
 بێ) عاده ت و یاسای وها نه بوو، که وه ک میرو ئاغا و پاشا، به لێدان و به پال، در
 به خه لک بدری له به رده میه وه و رێگه ی بۆ چۆل بکری، جا له ناچاریدا که
 خه لکه که ئاوا ئابلۆقه یان له پێغه مبه ر دابوو، که له که یان لێ کرد. سواری
 و لاخه که ی بوو، هه تا خه لکه که چاویان له کرداره کانی بێ و کرداره کانی ئه و
 له کاتی نه نجامدانی حه جه کهیدا، بکه ن به سه ر مه شق و په پره ی لێ بکه ن.

كهواته: ئەو قەسەيان راستە، كە دەلێن: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەسواریی و لاخ، سەعی نیوانی سەفاو مەپووی کردوو، بەلام ئەووی كە دەلێن: ئەمە سوننەتە، ئەو وانییە، چونكە پێغەمبەر، كە لەسەعی نیوانی سەفاو مەپوودا سواری و لاخ بوو، بۆ ئەو نەبوو كە ئەو سوننەتە، بەلكو لەبەر ناچاری بوو، وە لەبەر ئەو ھۆكارو عوزرە بوو كە بەیانكرا، كەواتە: رۆیشتن بەپێ و ھەراگردن بەپێ لە نیوانی سەفاو مەپوودا سوننەتە، نەوێك سواربوونی و لاخ، وێك ئەو خەلكە بەھەڵە وادەلێن).

(روونکردنەو):

۱- نەووی (رەحمەتی خودای ئێ بێ) دھەرمووی: ئەمە ی كە ئێبنو عەبباس دھەرمووی رەمەل (ھەراگردن و لۆقە كردن) لەسێ سەری پێشەووی تەوافا سوننەت نییە، ئەمە مەزھەبی ئێبنو عەبباس خۆیەتی، بەلام ھەموو زاناکان، لە سەحابە و تابیعین و دواي ئەوان، رایان وایە كە رەمەل، لەم سێ تەوافەدا سوننەتە، بەلام ئەووی كە دھەرمووی تەواف بەپێ سوننەتە، نەوێك بەسوارێ، ئەمە بەكوێ دەنگ وایە و قەسەكە ی ئێبنو عەبباس لەم مەسەلەیدا تەواو، چونكە زاناکان دھەرموون: تەواف بەسوارێ دروستە، بەلام تەواف بەپێ ئەنجام بدری باشترە، مەگەر لەبەر ناچاری.

۲- ئەبو طوفەیل، ناوی عامیری كورێ واشیلە ی لەیشیە، سالی شەری ئوحوود لەدایك بوو، زیاتر لەسەد سال ژیاو، دواترین كەس بوو لە ھاوولانی پێغەمبەر كە مردوو، ھەواداری ئیمامی عەلی بوو، فریای ھەشت سال لەژیانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) كەوتوو، واتە: كە پێغەمبەر مردوو ئەو ھەشت سالان بوو، لەھەموو نەبەردو شەركاكانا لەگەڵ پێشەوا عەلی كورێ ئەبو تالیبدا بوو، لە كووفە دادەنیش، كە ئیمامی عەلی شەھید بوو لەمەككە نیشەجێ بوو، لەوێش مرد، گەلی جار دھیفەرموو: لەوانە ی كە پێغەمبەریان دیو، بەس من ماوم لەسەر رووی زەوی).

پیاویکی هۆشمه‌ندو شاعیریکی به‌هرمه‌ند بوو، چوار فهرمووده‌ی هه‌یه،
باومری وابوو: (گهرچی دیانی ده‌نا به‌سه‌رومیری نه‌بویه‌کرو عومه‌ردا، به‌لام
باومری وابوو که‌عه‌لی له‌وان سه‌رومرتیه).

٧٦٦- {وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ كَانَ إِذَا طَافَ بِالْبَيْتِ الطُّوَّافِ
الْأَوَّلِ خَبًّا ثَلَاثًا قَبْلَ الْفَجْرِ، ثُمَّ مَضَتْ فَأَفَاضَتْ}. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَإِسْنَادُهُ عَلَى شَرْطِ
مُسْلِمٍ:

{تجریدی بوخاری/٢، ژماره: ٧٧١ = ١٦٠٤، ١٦١٦، ١٦١٧، ١٦٤٤
بوخاری + ته‌جرید/٢، ژماره: ٧٧٧ = ١٦١٦ بوخاری + ته‌جرید/٢، ژماره: ٧٨٥ =
١٦٤٤ بوخاری. پوخته‌ی موسلیم ژماره: ٦٩٣ = شیخا/٣٠٣٨، ٣٠٣٩ =
مسلم/١٢٦١، ١٢٦٩ + ته‌جریدی بوخاری/٢/٧٧٠ = ١٦٠٢، ٤٢٥٦ بوخاری.
أبو داود. حج/١٨٩٣. نسائی. حج/٢٩٤١. تحفة الأشراف/٨٤٥٣}:

له ته‌جریدو پوخته‌ی موسلیمدا ئاوايه:

عه‌بدوئلا‌ی کوری عومه‌ر (ره‌زای خودایان لی بی) فهرمووی: به‌چاوی
خۆم پیغه‌مبه‌رم دیوه، کاتی ده‌چوو بۆ چه‌ج، یا بۆ عه‌مه‌ره، کاتی ده‌گه‌یشه‌ ناو
مه‌ککه، له‌پیشا ته‌وافی قودومی له‌سه‌ر ئه‌م شیویه‌ نه‌نجام ده‌دا: سی جار
به‌هه‌راکردن و به‌نه‌رمه‌ لۆقه‌ هه‌لده‌سو‌را به‌ده‌وری به‌یتداو، چوارجاریش
به‌پویشتی ئاسایی، هه‌لده‌سو‌را به‌ده‌وریدا، ئه‌نجا دوو پکات نویژی سوننه‌تی
ته‌وافی ده‌کرد: ئینجا ته‌وافی نیوانی سه‌فاو مه‌پوهشی ئه‌نجام ده‌دا. {تاج/٢،
لاپه‌ره: ١٩٧، زنجیره: ٩٤، ژماره: ١٥٤٢ چاپی چواره‌م} + {پوخته‌ی موسلیم: ٦٩٥
که‌ له‌ ژماره (٧٦٥) ی ئه‌م په‌راوه‌دا له‌پیش که‌می رابورد}.

٧٦٧- وَعَنْهُ قَالَ: {لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَلِمُ مِنْ
الْبَيْتِ غَيْرَ الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانَيْنِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته‌ی موسلیم، ژماره: ٦٩٨ = شیخا ٣٠٥٥ + پوخته‌ی موسلیم ژماره:

٦٩٧ = شیخا ٣٠٥٣ = مسلم ١٢٦٩}:

ئىيىنبو عەبباس (رمزى خودايان لى بى) دەفەر مووى: نەمدىوھ كە
پىڭغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) بىجگە لەدوو گوڭشە يەمانىيەكانى
بەيت، ھىچ گوڭشە يەكى تىرى ماچ بكا.

لە ژمارە: (٦٩٧) ى پوختەى موسلىما ئاوايە:

عەبدوﻟﻻى كورى عومەر (رمزى خودايان لى بى) فەر مووى: لەو كاتەوھ
كە بەچاوى خۆم پىڭغەمبەرم بىنيوھ، لەكاتى تەوافو ھەلسوورانى ئايىنى
بەگردى خانەى خودادا، دەستى ھىناوھ بەم دوو گوڭشە يەمانىيەى بەيتداو
بەردە پەشەكەداو، ماچى كردوون، لەو كاتەوھ ئەوھم دىوھ منىش لەكاتى تەوافى
بەيتا، وازم لەدەست پياھىنان و ماچکردنى ئەم دوو گوڭشە يەمانىيەو
حەجەرولئەسوھد نەھىناوھ، بەلكوو دەستم پىادا ھىناون و ماچم كردوون، چى
لەكاتى دەور چوولئى داو، چى لەكاتى دەور فەر مبالغىدا. {بىروانە: تاج/٢،
زنجىرە: ٩٥}.

٧٦٨- وَعَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ قَبْلَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَقَالَ: إِنِّي أَعْلَمُ
أَنَّكَ حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
يُقَبِّلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدى بوخارى/٢، ژمارە: ٧٦٧ = ١٥٩٧، ١٦٠٥، ١٦١٠ بوخارى.

پوختەى موسلىم ٦٩٦ = ٣٠٥٦ شىحا = مسلم ١٢٧٠}:

عەبدوﻟﻻى كورى سەر جىس فەر مووى: پىشەوا عومەرى كورى خەطابىم
بىنى، حەجەرەولئەسوھدى ماچ دەکردو، دەيفەر موو: بەخودا من كە ماچت
دەكەم، لەھەمان كاتدا دەزانم كەتۆ بەردىكىت، نەزىان دەبەخشىت و نەبەھرەو
سوود دەگەيەنى بەكەسى، بەلام ئەوھندە ھەيە كە من خۆم بەچاوى خۆم
پىڭغەمبەرم بىنيوھ كەتۆى ماچ كردووه، لەبەر ئەوھ منىش ماچت دەكەم، دەنا
ماچم نەدەكردىت. {تاج/٢، زنجىرە: ٩٥، ژمارە: ١٥٤٧ + تجريدى/٢، ژمارە: ٧٧٥}.

٧٦٩- وَعَنْ أَبِي الطَّفِيلِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَيَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِخْجَنٍ مَعَهُ، وَيُقَبِّلُ الْمِخْجَنَ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته‌ی موسلیم ٦٩٩ = ٣٠٦٣ شیخا = مسلم ١٢٧٥}:

نهم فهرموودمیه لهپوخته‌ی موسلیمدا ئاوايه:

جابیر (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) له‌حه‌جی مال‌اوايدا، به‌سواری وشره‌که‌ی خوئی، ته‌وافی به‌یتی کرد، وه به‌گوچانه‌که‌ی ده‌ستی هیئا به‌گوشه‌ی حه‌جهرولئه‌سوده‌دا، بوئوه‌ی که حاجیه‌کان بیبینن و بیکهن به‌سهرمه‌شق بوئوایان و چاویان ئی بی، هه‌تا پرسپاری ئی بکه‌ن، چونکه خه‌لکه‌که گه‌ماروایان دابوو. {تاج/٢، زنجیره: ٩٥، ژماره: ١٥٤٨}:

لیرمدا ئاوايه:

ئه‌بو طوفه‌یل (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: پیغه‌مبهرم بیینی ته‌وافی به‌یتی ده‌کرد، گوچانیکی به‌ده‌سته‌وه بوو، ده‌یه‌ئنا به‌گوشه‌ی به‌رده‌رپشه‌که‌دا، نه‌وجا گوچانه‌که‌ی ماچ ده‌کرد.
(روونکردنه‌وه):

نه‌وه‌وی (ره‌حه‌متی خودای ئی بی) فهرمووی: نهم فهرموودمیه به‌لگه‌یه له‌سهر نهم چه‌ند شته:

١- ده‌ست هیئان به‌حه‌جهرولئه‌سوده‌دا سوننه‌ته، هه‌روا ماچ کردنی، نه‌گهر به‌بی گیشه‌و به‌ره، نهم دوو کاره نه‌نجام ده‌دران.

٢- به‌هوی عوزرموه، وه‌ک قه‌ره‌بالتی و نه‌خووشی، گوچانی، یا هه‌رشتی که له‌بار بی، بییه‌نی به‌حه‌جهرولئه‌سوده‌دا، له‌پاشا گوچانه‌که، یا داره‌ده‌سته‌که ماچ بکات.

۷۷۰- وَعَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {طَافَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُضْطَبَعًا بِرِدِّ أَخْضَرَ} رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ.
{حسن، صحيح أبي داود: ۱۶۴۵. الصحيح المسند: ۱۲۰۴. أبوداود: ۱۸۸۳.
ترمذی: ۸۵۹. ابن ماجه: ۲۹۵۴. أحمد: ۲۲۳/۴}:

یه‌علای کوری ئومییه (رمزای خودای لی بی) فہر مووی: لہ کاتی تہ وافی
بہیتدا، پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سہر بی) بہ بوردیکی سہوز، کرداری
ئیضطباعی نہ نجام دا.
(روونکر دہوہ):

- ۱- بورد جوڑہ شائیکہ، زورتر لہ یہ مہن دروست دہ کری.
- ۲- اضطباع ئہوہیہ، کہ حاجی، یا عمرہ گار، بہم شیوہیہ بہر مالہ کھی لای
سہرہوہی لہ شی، کہ پیی دہ گوتری (ریداء) بہ سستی، چمکیکی لہ زیر بالی
راستیہوہ، لہ سہر ہشتیہوہ ببا بو سہر شانی چہ پی و چمکہ کھی بہر امہری ئہو
چمکہیش لہ سہر سینگیہوہ ببا بو سہر شانی چہ پی و بہوشیوہیہ بی پیچی
بہ خویہوہ، کہ لہم کاتہدا سہر شانی راستی و بالی راستی رووت دہ بی.
- ۳- یہ‌علای کوری مونہیہ، کہ ناوی دایکی مونہیہ بوو، وہ ناوی باوکی
ئومییہ بوو، کہ ناودارو ناسراوہ بہ یہ‌علای کوری ئومیہی تہ میمی، ہاوہ لی
پیغہ مہرہ، لہرؤزی رزگار کردنی مہککہدا ئیسلام بوو، پیاویکی دہوئہ مہندی
زور سہخی بوو، نامادہی غہزای تائیف و حونہین و تہبووک بووہ، لہ خزمہتی
پیغہ مہر خویدا نامادہی ئہم غہزایانہ بووہ، نوزدہ فہر موودہی ہہیہ، لہ
موقہ دیمہی فہتحو لباریدا دہ فہر موئی: سی فہر موودہی لہ بوخاری پیرؤزدا
ہہیہ، یہ‌علا پیاویکی ناوداری لیہاتوو بوو، لہ بہر ئہوہ لہ کاتی حوکمرانی و
فہرمانرہوایی ہر چوار جینشینہ کانی پیغہ مہر دا، رؤلی گہورہی بینوہ،
ئہبوہ کر کردی بہ کار بہدستی سہر حولوان، لہ کاتی جہنگی ریدمدا،
کہ ناسراوہ بہ (حوروبی ریددہ).

لهسه ردهمی عومهردا بوو به کارمه ند لهسه ر هندی له ولاتی یه مهن،
لهسه ردهمی فهرمان پر وایی عوسمانیشدا، یه علا بوو به کار به دهستی عوسمان
لهسه ر سه نعاء، نهو سائهی که عوسمان شهید کرا هات بو حه ج، زور له دزی
بکوژانی عوسمان خه باتی گیرا، له گهل عانی شه دا ناماده ی جهنگی نهل جه مه ل
بوو، نهو حوشره ی که لهو جهنگه دا له ژیر حه زره تی عانی شه دا بوو، که شه پر که
به ناوی نهو وشتره وه، ناوی دهر کرد، حوشره که ناوی (عهسکه ر) بوو، یه علا
به دوو سه د لیره ی زیپر کریی و به خشی به عانی شه، لهو رووداوه دلته زینه دا
عانی شه سواری نهو وشتره بوو، له پاشا له گهل نیما می عه لیدا، ناماده ی شه ری
صه فین بوو، له م شه پرده دا له سائی (۲۸) ی کوچیدا شه هید کرا (رمزاو ره حمه تی
خودای لی بی).

۷۷۱- وَعَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {كَانَ يُهْلُ مِنَّا الْمُهْلُ فَلَا يُنْكَرُ
عَلَيْهِ، وَيُكَبَّرُ مِنَّا الْمَكْبَرُ فَلَا يُنْكَرُ عَلَيْهِ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری = پوخته ی بوخاری/۱، ژماره: ۵۰۶ = ۹۷۰، ۱۶۵۹
بوخاری. پوخته ی موسلیم/۷۰۹ = ۳۰۸۵ شیخا = مسلم/۱۲۸۵}:

له پوخته ی موسلیم و تاجول ئوصولا ناوایه:

موحه ممه دی کوپی نه بوبه کری نهل نه قه فی (ره حمه تی خودای لی بی)
فهرمووی: له حه جیکا له خزمه تی نه نه سی کوپی مالیکا بووین، له پرؤزی
عهرمه فده دا، سه ر له به یانی، له وکاته دا که له خزمه تیدا، خه ریک بووین
ده رده چووین له میناوه بو عهرمه فات، عهرزیم کرد: له م رۆژانی مینایه دا، کاتی
ئیوه له خزمه تی پیغه مبه ردا ده بوون جیتان ده کرد؟

فهرمووی: هه مان بوو ته لیله ی ده کردو ده یگوت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) وه هه مان
بوو (اللَّهُ أَكْبَرُ) ده کرد، وه هه مان بوو ته سبیحات و سوبحانه لای ده کرد،
وه هه مان بوو ته لبیبه ی ده کردو (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ) ده کرد، وه که سیش

ره‌خنه‌ی له‌که‌س نه‌ده‌گرت، نه‌یان ده‌گوت نه‌مه‌یان بکه‌ن و نه‌وه‌یان مه‌که‌ن(۱).

{تاج/۲، زنجیره: ۱۰۱، ژماره: ۱۵۶۸م}.

۷۷۲- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الثَّقَلِ، أَوْ قَالَ فِي الضَّعْفَةِ مِنْ جَمْعِ بَلِيلٍ} متفق عليه.

{بوخاری. حج/۱۶۷۷، ۱۶۷۸، ۱۸۵۶، ۱۳۵۷. بوخته‌ی موسلیم/۷۱۹ =

۳۱۱۳ شیخا = مسلم/۱۲۹۳. أبو داود. حج: ۱۹۳۹. نسائی. حج: ۳۰۳۲}:

ئیبینو عه‌بباس (رمزای خودایان ئی بی) فهرمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) له‌گه‌ل بارگه‌که‌دا، یا فهرمووی: له‌گه‌ل زه‌بوونه‌کانی که‌سوکاری خویدا، که‌شه‌وی موزده‌لیفه له‌پیشه‌وه ناردنی بو مینا، منیشی له‌گه‌ل نه‌واندا به‌شه‌و نارد).

له‌تاجا نه‌مه‌ی پتره: تیرمزی و نه‌سائی نه‌مه‌یان له‌م فهرموودمه‌ پتر کردوو: وه پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) فهرمووی: به‌رد فری مه‌ده‌ن بو کۆگا به‌رده‌که‌ی عه‌قه‌به تاخۆر هه‌لدی. {تاج/۲، زنجیره: ۱۰۵، ژماره: ۱۵۸۴، لاپه‌ره: ۲۲۵ چاپی چواره‌م}.

۷۷۳- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {اسْتَأْذَنْتُ سَوْدَةَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةَ الْمَزْدَلِفَةِ: أَنْ تَدْفَعَ قَبْلَهُ، وَكَأَنَّ بُطَةً -تَعْنِي: ثَقِيلَةً- فَأَذِنَ لَهَا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۷۹۴ = ۱۶۸۰، ۱۶۸۱ بوخاری. بوخته‌ی

موسلیم، ژماره: ۷۱۷ = مسلم/شیخا ۳۱۰۶ = مسلم/۱۲۹۰. تحفة

الأشراف/۱۷۴۷۳}:

له‌بوخته‌ی موسلیم ئاوايه:

عائیشه‌ی هاوسهری پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر پیغه‌مبهر و رمزای خودا له‌گشت هاوسهره پاکیزه‌کانی بی) فهرمووی: سه‌وده‌ی دایکی موسولمانان، ئاوفره‌تیکی هه‌به‌ی گرانه‌رۆ بوو، له‌بهر نه‌وه شه‌وی موزده‌لیفه،

داواى له پيځه مېهر كرد (دروودى خوداى له سهر بى) كه رېگه ي پى بدا كه به شهو له موزده ليفه وه بېروت بؤ مينا، له گهل لازم بوون و بى هيزم كانا، بهرله وه كه خه لكه كه بيكن به قهره بالغي و جه نجالى، پيځه مېهر يش (دروودى خوداى له سهر بى) رېگه ي ئه وه ي پيدا، جا سهوده له پيش ئه ودا كه پيځه مېهر (دروودى خوداى له سهر بى) له گهل عه شاماته كه دا دمر بچن، ئه و دمر چوو بؤ مينا، به لام ئيمه له موزده ليفه ماینه وه هه تا رۇژمان لى بؤوه، ئه و جا كه پيځه مېهر (دروودى خوداى له سهر بى) به رېكه وت، ئيمه يش له گهل ئه ودا به رېكه وتين، خوزگه م منيش كاتى خو، وهك سهوده، بؤ ئه مه مؤلته م له پيځه مېهر و مرده گرت و ئيستا له كاتى هه ج كردندا، له شهوى موزده ليفه دا ئه ودم جى به جى دهرد، له سهر ئه و رېكه پيدانه ي ئه و، به راستى شت نيه كه وهك ئه و مؤلته پيم خوش بى، به لام تازه له كيسم چوو!.

قاسمى كورې موحه ممدى كورې نه بو به كرى صديق، كه برازاى دايكه عايشه بوو، فهرمووى: وشى (بُطَّة) كه له دهقى عه رمبييه كه ي فهرمووده كه دا هاتووه، به واتاى (ثَقِيلَة) نه، واته: قورس و گرانه رۆ. {تاج/۲، لاپهړه: ۲۲۴، زنجيره: ۱۰۵، ژماره: ۱۵۸۲، ۱۵۸۴}.

۷۷۴- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا تَرْمُوا الْجَمْرَةَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ} رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التَّسَائِي، وَفِيهِ انْقِطَاعٌ.

{صحيح الجامع/ ۴۹. أحمد/ ۲۳۵/ ۱ - ۲۰۹۹. أبو داود/ ۱۹۴۰. ترمذی/ ۸۹۳. ابن ماجه/ ۳۰۲۵}:

له كوټايى ژماره (۷۷۲) كه له پيشه وه رويشت، واتاى ئه م فهرمووده يه كراوه. ليړه دا:

ئيبنو عه عباس (رمزاى خودايان لى بى) فهرمووى: پيځه مېهر (دروودى خوداى له سهر بى) فهرمووى پيمان: (به لام ره جمى شهيتان مه كهن و بهرد فرى

مهدهن بۆ كۆگابه رده كهی عهقه به ههتا خۆر ده كهوئ). دانه ر (رحمه تهی خودای ئی بئ) ده فهر موئ: له رسته ی نه م فهر مووده یه دا پچرانیك هه یه. پچران واته: انقطاع.

۷۷۵- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {أَرْسَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِأُمِّ سَلَمَةَ لَيْلَةَ النَّحْرِ، فَرَمَتْ الْجَمْرَةَ قَبْلَ الْفَجْرِ، ثُمَّ مَضَتْ فَأَفَاضَتْ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَإِسْنَادُهُ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ.
{أبو داود/ ۱۹۴۲}

عائیشه (رمزای خودای ئی بئ) فهر مووی: له حه جی مالاواییدا، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بئ) له شه وی موزده لیفه دا، كه بۆ به یانی یه كه م روژی جه زنی قوربانیه و قوربانی كردن ده ست پی ده كات، ئوم سه له مه ی هاوسه ری له موزده لیفه وه نارد بۆ مینا، جا ئوم سه له مه له مینا له پیش به یانا ره جمی شه یسانی ئه نجام داو به ردی فریدا بۆ كۆگا به رده كهی عهقه به، ئه و جا رۆیشت بۆ به ییتو ته و افول ئیفازه ی ئه نجامدا.

دانه ر مامۆستا عه سقه لانی (رحمه تهی خودای ئی بئ) ده ئی: رسته كه ی به پیی مه ر جی موسلیمه .

۷۷۶- وَعَنْ عُرْوَةَ بْنِ مَرْثَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { مَنْ شَهِدَ صَلَاتِنَا هَذِهِ - يَعْنِي: بِالْمُزْدَلِفَةِ - فَوَقَفَ مَعَنَا حَتَّى نَذْفَعَ، وَقَدْ وَقَفَ بِعَرَفَةَ قَبْلَ ذَلِكَ لَيْلًا أَوْ نَهَارًا، فَقَدْ تَمَّ حُجُّهُ وَقَضَى تَفَثُهُ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ خُزَيْمَةَ.

{صحيح الجامع: ۶۳۲۱. أبو داود/ ۱۹۵۰. ترمذی/ ۸۹۱. ابن ماجه/ ۳۰۲۵. أحمد/ ۱/ ۲۳۴. ابن خزيمة في صحيحه/ ۴/ ۱۷۹}:

له تاجا ئاوايه:

عورو ی کوپی موضه رریسی طائی (رمزای خودای ئی بئ) فهر مووی: له موزده لیفه جووم بۆ خزمه تی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بئ) گوتم:

ئەى پىغەمبەرى خودا! لەلای دوو کێوەکەى تەيپىئەووە هاتووم، و لاخەکەمم رەتانددوووە و خۆشم شەکەت و ماندوو کردوووە لەرێگە، ئەوئەندە پەلەم کردوووە تا فەريای حەج بکەوم، بەخودا تووشى چەند باسکە و قوتکەيى بووم، لەسەر هەموويان راوەستاوم، جا ئايا فەريای حەج کەوتوو يان نا؟ پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) لەوئەلاما فەرمووى: (هەرکەسى ئامادەى ئەم نوێژى بەيانىيەمان لەموزدەلەيفە ببى، وە لەگەڵمانا راوەستى هەتا دەرکەوينە رى بۆ مينا بۆ رەجمى شەيتان، وە لەپيش ئە، ا، بەشەو، يا بەرۆژ، وەستانى چيایى عەرفەهى ئەنجام دابى، ئيتەر ئەو بەحەجا گەيشتوووە و حەجەکەى تەواوو لەم لايەنەووە ئەركى سەرشانى خۆى بەجى هێناوە). {تاج/٢، لاپەرە: ٢٢١، زنجيرە: ١٠٣، ژمارە: ١٥٧٦ چاپى چوارەم}.

٧٧٧- وَعَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {إِنَّ الْمُشْرِكِينَ كَانُوا لَا يُفِيضُونَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَيَقُولُونَ: أَشْرِقَ نَبِيرٌ وَأَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَالَفَهُمْ، ثُمَّ أَفَاضَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تەجريدى بوخارى/٢، ژمارە: ٧٩٦ = ١٦٨٤، ٣٨٣٨ بوخارى}:

عەمرى كورى مەيموون (رەحمەتى خودای لى بى) فەرمووى: بۆ خۆم لەگەڵ عومەرى كورى خەتابدا بووم، لەكاتى جێنشینی خۆیدا، لەكاتى ئەنجامدانى حەجدا، كاتى نوێژى بەيانى لە موزدەلەيفە كرد، فەرمووى: جارەن هاوبەش پەيداكارەكان (كە لەزاراوەدا پێيان دەگوترى: موشرىكىن) تا خۆر نەكەوتايە، لەموزدەلەيفەووە رەويان نەدەكرد بۆ مينا، لەم بارەيەووە دەيانگوت: (باخۆر لەچيایى ئەبىر گزنگ بدا، ئەوسا دەرۆين بۆ مينا).

بەلام پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) پىچەوانەى ئەوانى دەكرد و لەپيش خۆركەوتندا دەرۆشت بۆ مينا. {تاج/٢، لاپەرە: ٢٢٤، زنجيرە: ١٠٤، ژمارە: ١٥٨٢ چاپى چوارەم = ج/٤}.

۷۷۸- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ وَأَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ قَالَا: { لَمْ يَزَلِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُلَبِّي حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{ تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۷۴۲ = ۱۵۴۳، ۱۶۸۶، ۱۵۴۴، ۱۶۷۰، ۱۶۸۵، ۱۶۸۷ بوخاری/۲ }:

له ته جریدی بوخاریدا ناوایه:

ئیبنو عه عباس (رمزای خودایان لى بى) فهرمووی: له حه جى مالاوايیدا، ئوسامه ی گورې زهید، له پاشکوی پیڅه مبهروه، سوار بوو بوو، له کیوی عه رفه وه هه تا موزده لیفه، پاشان پیڅه مبهر (دروودی خودای له سهر بى) له موزده لیفه وه هه تا مینا، فه زلی گورې عه عباسی خسته پاشکوی خوی. ئیبنو عه عباس فهرمووی: هه ردو وکیان هه م ئوسامه و هه م فه زل دهیان فهرموو: پیڅه مبهر (دروودی خودای له سهر بى) له و ماومیه دا هه ر سهر گهرمی (لَبَّيْكَ) کردن بوو، هه تا ره جمی شهیتانی ته و او کرد، له کوگا به رده ده کی جه مرتولعه قه به.

۷۷۹- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّهُ جَعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ، وَمِنَى عَنْ يَمِينِهِ، وَرَمَى الْجَمْرَةَ بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ وَقَالَ: هَذَا مَقَامُ الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۱۲ = ۱۷۴۷، ۱۷۴۸، ۱۷۴۹، ۱۷۵۰، پوخته ی موسلیم، ژماره: ۷۲۲ = ۳۱۱۹ = مسلم/۱۲۹۶. أبو داود. حج/۱۹۷۴. ترمذی. حج: ۹۰۱. نسائی. حج: ۳۰۷۰. ابن ماجه. مناسک: ۳۰۳۰. تحفة الأشراف: ۹۳۸۲ }:

دهقی نه م فهرمووده یه له پوخته ی موسلیمدا ناوایه، دهیکه ین بهروونکر دنه وه بو نه مه ی ئیره:

نه عمه ش (رحمه تی خودای لى بى) فهرمووی: روژی، حه ج جاجی گورې یوسفی نه لئه قه فی، وتاری ددها، گویم لى بوو، له کاتی وتاره که دا، له سهر دوانگه

دهیگوت: ئایه ته کانی قورئان له گهڵ یه کتریدا، له پال یه کتریدا دابنن، له سه‌ر شیوه‌ی ریزکردنی چه‌زهرتی جوبرائیل، وه‌ک پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) له‌ژيانیدا فی‌ری ئه‌وه‌ی کردووین و ئیمامی عوئمان له‌ مو‌صح‌ه‌فی عوسمانیدا چه‌سپاندوو‌یه‌تی، به‌لام مه‌لێن: سوورته‌ی به‌قه‌ره، واته‌ سوورته‌ی چیل، به‌لکوو بلێن: ئه‌و سوورته‌ی که‌ باسی مانگای تیادا کراوه، هه‌روا مه‌لێن: سوورته‌ی نی‌ساء، واته‌: سوورته‌ی ژنان، به‌لکوو بلێن: ئه‌و سوورته‌ی که‌ باسی ژنانی واتیادا، هه‌روا سوورته‌ی ئالی عیمران.

ئه‌عمه‌ش (ره‌حمه‌تی خودای ئی بێ) فه‌رمووی: جاکاتی به‌خزمه‌تی ئیبراهیمی نه‌خه‌عی گه‌یشتم، قسه‌که‌ی چه‌جاعم بۆ گێڕاپه‌وه، ئه‌ویش جمینی به‌چه‌جاج دا، چونکه‌ زۆردار و سته‌مکار بوو، ئه‌وجا فه‌رمووی: عه‌بدولپه‌حمانی کوری یه‌زید، قسه‌ی بۆ کردووم، فه‌رمووی: له‌ خزمه‌تی عه‌بدوللای کوری مه‌سه‌وودا چووم بۆ چه‌ج، کاتی چووین بۆ ره‌جمی کۆگا به‌رده‌که‌ی عه‌قه‌به، له‌ناو شیوه‌که‌وه، له‌خواره‌وه بۆ سه‌ره‌وه، له‌ته‌نیشتی کۆگا به‌رده‌که‌وه، به‌ردی فری دهما بۆی، چه‌وت به‌ردی به‌رودوای تی گرت، له‌گه‌ڵ هه‌موو به‌ردی‌کا ئه‌للأه‌وه‌که‌به‌ری ده‌کرد.

عه‌بدولپه‌حمان فه‌رمووی: عه‌رزى ئیبنو مه‌سه‌عوودم کرد: ئه‌ی باوکی عه‌بدولپه‌حمان! هه‌ندئ که‌س له‌لای سه‌روی شیوه‌که‌وه به‌ردی بۆ فری دهمه‌ن؟ ئیبنو مه‌سه‌عوودیش فه‌رمووی: به‌خودای تا‌ک و ته‌نیا، ئا ئه‌م جی‌گه‌یه، که‌ من په‌جمی شه‌یتانم لێیه‌وه کرد، ئه‌و جی‌گه‌یه‌یه که‌ پێغه‌مبه‌ر خۆی (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) ره‌جمی شه‌یتانی لێیه‌وه کردووه، له‌کاتی چه‌جه‌که‌یدا، که‌سوورته‌ی به‌قه‌ره‌ی بۆ هاتووه، که‌ ئه‌و سوورته‌یه‌ی زۆربه‌ی یاسا و ده‌ستووره‌کانی چه‌ج و عه‌مه‌ری واتیادا. که‌واته: دروسه‌ بگوتری: سوورته‌ی به‌قه‌ره، یان سوورته‌ی نی‌ساء...تاد. {تاج/ ۲، زنجیره: ۱۰۷، ژماره: ۱۵۹۱}.

(روونکردنه وه):

ئیمامی ئەعمەش (رمزاو رحمتی خودای ئی بی) ناوی سولهیمانی
 کوپی میهرانه، کهسناوی (واته: کونیهی) ئەبو موحه مەمەد، لەبنه پرتدا خەلکی
 (طبرستان) ه، له گوندیکی ئەوئ لەدایک بووه، که ئەو گونده ناوی (دوباوهنده).
 چوار ههزار فەرموودهی ههیه، کتیبی نه بوو، هه مووی له بهر بوو، زۆر
 فەصیح و زمانپاراوو پەروانپێژ بوو، هه رگیز له حنی نه ده کرد، له حن ئەوهیه
 که قسه به عه ره بی نافه صیح بکهی، یا هه لهی زمانه وانی له گوشتوگۆدا بکهی،
 کاتی به عه ره بی قسه ده کهی!

پێشهوا ئەعمەش ئیمامی ئەنه سی دیوه، له مه که و له واسیط له و کاته دا
 ئەنه س نوێزی کردووه، له شهستی کۆچیدا له دایک بووه.
 به لام راجیایی ههیه له ودا، که فەرموودهی له ووه گیرابێته وه یان نا.
 که واته: پێشهوا ئەعمەش تابیعیه و له پەپرەوانه، تابیی به و موسوڵمانه
 ده گوتری که له چینی دووه می موسوڵمانان بی، پێغه مبه ری نه دیبی، به لام
 هاوه ئی پێغه مبه ری دیبی. به کوردی به تابیعین ده گوتری: شوێکه وتوان، یان
 په پره وان.

ئەعمەش ئەم زاتانە مامۆستای بوون، واتە: شیخی بوون، شیخی راوی،
 یان شیخی موحه ددیث، ئەو که سهیه که فه قی که، یان راویه که، یان
 موحه ددیثه که، فەرموودهی ئی و مرده گری و که سی تر له نیوانی ئەوو
 شاگردە که دا نییه، وه ک ئەم نموونهیه:

۱- بوخاری.

۲- ئەبو وه لید.

۳- شوعبه.

۴- ئەعمەش.

۵- ئیبراهیم.

۷- ئىبنو مەسعوود، لەم رېشتە حەوتىنەدا: بوخارى شاگردو فەقىي ئەبو وەلىدە، ئەبو وەلىد شىخو مامۇستاي يوخارىيە، شوعبە مامۇستاي مامۇستاگەي بوخارىيە، واتە: شىخى شىخەكەيەتى، وە ھەروەھا پياوانى تىرى رېشتەكە، ھەتا سەر ئىبنو مەسعوود. ئەعمەش فەرموودەي لەم زاتانە وەرگرتووە: ئەبو وائىلو مەروورو موحاھىدو ئىبراھىمى نەخەى و تەيمى و شەعبى، ئەم زاتانەو خەلىكىكى زۆرى تىرىش شىخى ئەعمەش بوون و مامۇستاي راستەوخۆى بوون. كۆمەلئ مامۇستاو فەرموودەزانی گەورە گەوورەش فەقى و شاگردى ئىمامى ئەعمەش بوون، راستەوخۆ فەرموودەيان لەدەمى ئەعمەش وەرگرتووە، وەك: سوبەيى و ئىبراھىمى تەيمى و ئەورى و شوعبە و يەحياى كورى قەطان و سوفيانى كورى عويەينە. ئەبو حەنەيفە رىوايەتى لە ئەعمەشەو ھەيە.

يەحياى كورى قەطان دەفەرموى: (ئەعمەش سۆفلىكەيەكى وەھا بوو، بەردەوام لەرىزى يەكەمى نوپۆزى جەماعەتدا ئامادە بوو، زانايەكى پاىە بەرزى ئىسلام بوو).

وەكىع دەفەرموى: (ئەعمەش نىزىكەى حەفتا سالت ئەللاھونەكبەرى يەكەمى جەماعەتى نەفەوتاو).

شوعبە بىي دەگوت: (موصحفه!) واتە: وەك موصحفه راست و بى گەردە، ناسراو بوو بە: (سَيِّدُ الْمُحَدِّثِينَ) واتە: گەورەى فەرموودەزانەكان، بۆنى شىعەيى لى دەھات، جاروبار تەدلىسى دەگرد، ئەعمەش موفتى سەردەمى خۆى بوو، پياوئىكى ھەژارى كەم دەستى سابىرى زاهىدى وارىعى بى ھەوابوو، گوئى بەدونیا نەدەدا، زۆر بەقنىيات بوو، قەت دەرمالتى دەولەمەندو دەسەلاتدار نەدەچوو، بۆ ئىشى دونىاي پياوئىكى خاوەن وەرعو تەقوا، زانا بەقورئانو سوننەت، دوورەپارێز لەدەسەلاتو دەسەلاتداران بوو، زانايەكى ھەرائىزان بوو.

ئىبنولەدىنى دەفەرمۇي: (ئەم شەش كەسە عىلم و زانستىان بۇ ئومەتى موحەممەد لەفەوتان پاراست).

۱- عەمرى كۆرى دىنار، لەمەككە.

۲- ئىمامى زوھرى لەمەدىنە.

۳- ۴ ئەبو ئىسحاقى سوبەيى و ئەعمەش لەكوفە.

۵- ۶ قەتادە و يەحيى كۆرى ئەبو كەئىر لەبەصرە.

ئىمامى ئەعمەش (رمزاو رەحمەتى خوداى ئى بى) لەسالى شەستى كۆچىدا لەدايك بوو، لەسەدو چلو هەشتدا مردوو، هەشتاو هەشت سال ژباو، راجىيى ھەيە لەسالى لەدايكبوونى و مردنىدا، مامۇستا فەرموودمزانە گەرەگان، كەناسراون بە (الجماعه) فەرموودەكانى ئەويان گىراوتەو، لەپەرەزى (تەھذىب التەھذىب) دا، دانراوى ئىبنولەجەجرى عەسقىلانى، ھىمى (ع - سليمان) بۇ دانراو، واتە: سولەيمانى كۆرى مەھران، كەناسراو بە ئەعمەش، لەپاوانى ئەم شەش پەرەزى، كە ناسراون بە:

۱- صحيح البخارى.

۲- صحيح مسلم.

۳- سنن أبى داود.

۴- جامع الترمذى.

۵- المجتبى للنسائى.

۶- ئىبنو ماجە.

ئىمامى ئەعمەش لەگەل ئەو ھەموو شكۆمەندى و زانستەدا كە ھەيىو جاروبار سوعبەتى دەکرد، جارى جۇلايى لىي پەرسى: نوپۇز لەپشتى جۇلانەو چۆن دەيىنى؟ گوتى: قەيدى نىيە، ئەگەر بەي دەسنويز بى!

۷۸۰- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {رَمَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ ضَخِي، وَأَمَّا بَعْدُ ذَلِكَ فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ}. رَوَاهُ مُسْلِمٌ. {بوخته‌ی موسلیم/۷۲۶ = ۳۱۲۸ شیخا = مسلم/۱۲۹۹. بخاری/۳۰۶۵. أبو داود. حج: ۱۹۷۱}:

جاییری کوری عہدوللا (رمزای خودایان لی بی) فہرمووی: لہرؤزی یہکمی جہڑنی قورباندا، پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) کاتی شہیتانی جہمرہتولعہفہبہی بہردہباران کرد، کات چیشتہنگاو بوو، بہلام رؤزہکانی تر، لہپاش نیومرؤ شہیتانی بہردہباران دہکرد. {تاج/۲، زنجیرہ: ۱۰۳، ژمارہ: ۱۵۹۳}.

۷۸۱- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا {أَنَّهُ كَانَ يَرْمِي الْجَمْرَةَ الدُّنْيَا، بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ، يُكَبِّرُ عَلَى أَثَرِ كُلِّ حَصَاةٍ، ثُمَّ يَتَقَدَّمُ، ثُمَّ يُسْهِلُ، فَيَقُومُ فَيَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ، فَيَقُومُ طَوِيلًا، وَيَدْعُو وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ، ثُمَّ يَرْمِي الْوُسْطَى، ثُمَّ يَأْخُذُ ذَاتَ الشِّمَالِ فَيَسْهِلُ، وَيَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، ثُمَّ يَدْعُو فَيَرْفَعُ يَدَيْهِ وَيَقُومُ طَوِيلًا، ثُمَّ يَرْمِي جَمْرَةَ ذَاتِ الْعَقَبَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِي وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا، ثُمَّ يَنْصَرِفُ، فَيَقُولُ: هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَفْعَلُهُ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ. {تجربیدی بخاری/۲، ژمارہ: ۸۱۳ = ۱۷۵۱، ۱۷۵۲، ۱۷۵۳ بخاری}:

سالی کوری عہدوللا کوری عومہر (رمزاو رحمتی خودایان لی بی) فہرمووی: باوکم فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) کہرہجمی شہیتانی دہکرد، لہرؤزی دووہمی جہڑندا، لہسہر ئەم شیوہیہ دہیکرد: یہکهمجار حہوت بہردی فری دہدا بو کؤگاہہردہکمی ئەولای مزگہوتہکمی میناوہ، کہوا ریکہوتووہ، لہہموو کؤگاہہردہکانی تر لہمیناوہ نزیکترو لہمہککہوہ دوورتہ، لہپاش ہہلدانی گشت بہردی، ئەللاہوتہکبہری دہکردو دہیفہرموو:

(اللَّهُ اكْبَر، اللَّهُ اكْبَر، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ اكْبَر، اللَّهُ اكْبَر وَلِلَّهِ الْحَمْدُ).

ئەنجا دەچووە پێشەوێ هەتا دەگەیشتە دەشتای، لەوێ بەرەو رووگە
 رادەووستا، هەردوو دەستی لەکاتی پارێهەو نزاکردندا، بەرزەو دەکرد، وە
 بەپێوە لەویدا زۆر دەپارێهەو، ئینجا دەرپۆشت بۆ کۆگابەردی دوووم، واتە: بۆ
 کۆگابەردی ناوەرپاست، (واتە: الْجَمْرَةُ الْوُسْطَى). وە حەوت بەردی تری فری دەدا
 بۆ ئەومیلەیش، وە لەپاش تیگرتنی هەموو بەردی ئەللاھوئەکبەری، لەسەر
 شیوەی پێشوو دەکرد، ئێینجا بەلای چەپا لەلای شیوەکەو دادەپەری، هەتا
 دەگەیشتە ناو دەشتای و لەوێ ماومیهکی دوورو درێژ بەپێوە رادەووستا
 هەردوو دەستی بەرزەو دەکردو زۆر نزا دەکردو دەپارێهەو، ئەنجا دەرپۆشت
 بۆ کۆگابەردەکە لای عەقەبە، لەناو شیوەکەو، لەخوارەو بۆ سەرەو، حەوت
 بەردی فری دەدا بۆ ئەم میلەیش، لەپاش تیگرتنی هەر بەردی، لەسەر شیوەی
 پێشوو ئەللاھوئەکبەری دەکرد، ئێتر دەگەپارێهەو لەوێ نەدەووستا، سالم
 دەیفەرموو: باوکم خۆشی ئاوی دەکرد، وە دەیفەرموو: پێغەمبەر ئاوی دەکرد.

{تاج/۲، زنجیرە: ۱۱۴، ژمارە: ۱۶۱۴ چاپی چوارەم}.

۷۸۲- وَعَنْهُ: {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: " اَللّٰهُمَّ
 ارْحَمِ الْمُحَلِّقِينَ " قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ فِي الثَّالِثَةِ: " وَالْمُقَصِّرِينَ
 " { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تەجریدی بوخاری/۲، ژمارە: ۸۰۸ = ۱۷۲۷ بوخاری + ذمارة: ۸۰۹ =
 ۱۷۲۸ بوخاری. پوختە موسلیم/۷۲۹ = ۳۱۳۵ صحیح مسلم بشرح النووی بترقیم
 الشیخ خلیل مامون شیخا = ۱۳۰۱. تحفة الأشراف/۱۴۹۰۴}:

لە پوختە موسلیمدا ئاویە:

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای ئی بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی
 خودای لەسەر بێ) بۆ ئەوێ کە موسوڵمانان حالی بکا، کە لەپاش حەج و
 عەرە، سەرتاشین خێر ترە، لە سەرگورتکردنەو فەرمووی: (خودایە! لەو

كهسانه خوښ به، كه له پاش ته واو كردنى هه چو عه مړه، سه رى خوږيان دمتاشن) .

يارانيش (رهزاي خودايان لى بى) فهرموويان: قوربان! نهى پيغه مبهري خودا! داواى ليخوشبوون له خودا بكه بو نهو كهسانه يش كه له پاش هه چو عه مړه، مووى سهريان كورت ده كه نه وه؟ به لام پيغه مبهري (دروودى خوداي له سه ر بى) ديسان فهرموويه وه: (خودايه! لهو كهسانه خوښ به، كه له پاش هه چو عه مړه سه رى خوږيان دمتاشن!).

ديسانه وه يارانى پيغه مبهري عه رزيان كرده وه: نهى پيغه مبهري خودا! داواى ليخوشبوون له خودا بكه بو نهو كهسانه يش كه له پاش هه چو عه مړه، مووى سهريان كورت ده كه نه وه؟ به لام پيغه مبهري (دروودى خوداي له سه ر بى) سى باره فهرموويه وه: (خودايه! لهو كهسانه خوښ به، كه له پاش هه چو عه مړه، سه رى خوږيان دمتاشن!).

هه مديسانه وه عه رزى پيغه مبهريان كرده وه: نهى پيغه مبهري خودا! داواى ليخوشبوون له خودا بكه بو نهو كهسانه يش كه له پاش هه چو عه مړه، مووى سهريان كورت ده كه نه وه؟ نهو جا پيغه مبهري خوښه ويست (دروودى خوداي له سه ر بى) دوعا و نراى ليخوشبوونى بو نه و انيش كردو فهرمووى: (خودايه! لهو كهسانه يش خوښ به كه له پاش هه چو عه مړه مووى سهريان كورت ده كه نه وه بو ئي حرام شكاندن!). {تاج/٢، زنجيره: ١١١، ژماره: ١٦٠٥} .

٧٨٣- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَفَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، فَجَعَلُوا يَسْأَلُونَهُ، فَقَالَ رَجُلٌ: لَمْ أَشْعُرْ، فَحَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَذْبَحَ. قَالَ: "إِذْبَحْ وَلَا حَرَجَ" فَجَاءَ آخَرُ، فَقَالَ: لَمْ أَشْعُرْ، فَتَحَرْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِيَ، قَالَ: "إِزِمِ وَلَا حَرَجَ" فَمَا سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ قَدِمَ وَلَا آخَرَ إِلَّا قَالَ: "إِفْعَلْ وَلَا حَرَجَ" {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{پوختهی بوخاری = تجریدی بوخاری/۱، ژماره: ۷۳ = ۸۳، ۱۲۴، ۱۷۳۶،
 ۱۷۳۷، ۱۷۳۸، ۶۶۶۵ بوخاری. پوختهی موسلیم/۷۳۱ = شیخا/۳۱۴۴ =
 مسلم/۱۳۰۶. أبو داود. حج: ۲۰۱۴. ترمذی. حج: ۹۱۶. تحفة الأشراف/۸۹۰۶:
 عەبدوللای کورپی عەمری کورپی عاص (رمزای خودا لهخوی و لهباوکی
 بی) فەرمووی: پیڤه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەر بی) له‌حه‌جی مال‌اوایدا، له
 مینا، به‌سواری و شتره‌که‌ی ژیری راوه‌ستا، هه‌تا موسولمانان پرسیاری ئی بکه‌ن،
 له‌باره‌ی پئی و پهمسی هه‌جه‌وه، پرسیارکه‌ری گوتی: قوربان! ئه‌ی پیڤه‌مبهری
 خودا! من نه‌مزانی که ره‌جمی شه‌یتان له‌پیش ئاژه‌ل سهر‌برپندایه، له‌بهر ئه‌وه
 ئاژه‌له‌که‌م سهر‌برپی له‌پیش ره‌جمی شه‌یتانا؟ فەرمووی: (برپۆ ره‌جمی شه‌یتان
 بکه، قه‌یناکا).

فەرمووی: یه‌کی تر هات گوتی: من نه‌مزانی که سهر‌برپینی ئاژه‌لی
 دیاری، وا له‌پیش سهر‌تاشینه‌وه، له‌بهر ئه‌وه سهر‌م تاشی له‌پیش سهر‌برپینی
 ئاژه‌له‌که‌دا؟

فەرمووی: (ئاژه‌له‌که‌ت سهر‌برپه‌ قه‌یناکا).

عەبدوللآ فەرمووی: ئیتر ئه‌و رۆژه، هه‌رچیان ئی ده‌پرسی، سه‌باره‌ت
 به‌و شتانه‌که‌مرۆڤ له‌بیری چوو بوو، یان نه‌یزانی بوو، ئایا پيش و پاشی
 خستبوو، یان شتی وا، ده‌مبیس‌ت له‌ پیڤه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەر بی)
 له‌وه‌لامیانا هه‌ر ده‌یفه‌رموو: بیکه‌ن، قه‌یناکا!. {تاج/۲، زنجیره: ۱۱۱، ژماره:
 ۱۶۰۶م}.

ئهمه‌یش گیرانه‌وه‌که‌ی ئیره‌یه، که ده‌قی گیرانه‌وه‌ی تجریدی
 بوخارییه.

عەبدوللای کورپی عەمری کورپی عاص (رمزای خودایان ئی بی)
 فەرمووی: پیڤه‌مبهری خودا، له‌حه‌جی مال‌اوایدا، له‌مینا راوه‌ستا هه‌تا
 موسولمانان پرسیاری ئی بکه‌ن، پیاوی هات گوتی: قوربان! نه‌مزانی له‌پیش

قوربانی کردندا سهرم تاشی؟ فهرمووی: قوربانیه کهت سهربره فهیناکا. پیاویکی تر هات گوتی: نه مزانی له پێش رهجم کردنی شهیتاندا قوربانیم سهربریوه؟

فهرمووی: (رهجمی شهیتان بکه فهیناکا، ئیتر ئهو رۆژه ههرچیان لیی دهبرسی، لهباردی ههر شتی کهوه بوایه، که پێش خرابوو بێ، یا دواخرا بوو بێ، ههر دهیفه رموو: (بیکهن فهیناکا).

٧٨٤- وَعَنْ الْمُسَوَّرِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَحَرَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ، وَأَمَرَ أَصْحَابَهُ بِذَلِكَ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{پوختهی بوخاری = تجریدی بوخاری/٢، ژماره: ٨٣٦ = ١٨١١}:

میسوهری کوری میخرمه (رهزای خودایان لی بێ) فهرمووی: پێغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) کاتی رێکه و تنه کهی حوده یبیه، کاتی قه دهغه کرا (واته: رێکهی لی گیرا) له ته و او کردنی عه مره کهی، له سهر ئهم شیوه یه ئیجرامی شکاند: له پێشدا وشتره دیارییه کهی خۆی سهربری، ئهو جا سهری خۆی تاشی، وه دهستووری به هاو رێکانیشی دا: که ئه وانیش هه روا بکه ن، له پێشدا دیاری خانه ی خودا سهر برن، ئه وسا سهریان بتاشن و ئیجرامی عه مره که یان بشکێنن.
{تاج/٢، زنجیره: ١٢٣، ژماره: ١٦٤٨ چاپی چواره م}.

١- سه نعان ی له (سبل السلام) دا ده فهرمو ی: جێگه ی ئهم فهرمووده یه باسی قه دهغه بوون و ئیحصار بوو که له دوو و او ده ی.

٢- میسوهری کوری مه خرمه، خۆی و باوکی، له هاوه لانی پێغه مبه رن، خۆی له هاوه ئه بچکۆ له کانی پێغه مبه ره، چونکه به دوو سال له دوای کۆج (هیجرت) له دایک بووه، له مه که که له دایک بووه، که پێغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بێ) مرد، ئهو ته مه نی هه شت سالن بوو، له ریحالی سه حیه یه، واته: له بوخاری و مه سلیمدا فهرمووده ی هه یه، مه لایه کی شه رعزانی که و ره بوو، زۆر به ریزو به دین و دیندار بوو، له ته مه نی (٦٣) شه ست و سی سالی دا، له ئابلو قه که ی

مهككه‌دا، له‌سه‌رده‌می ئیبنو زوبه‌یردا، له‌شه‌ست و چواری كۆچیدا، له‌كاتیكا له‌ مه‌سجید و له‌حەراما، له‌ناو حیجر دا نوێژی ده‌کرد، به‌ردی له‌ مه‌نجه‌نیقی كه‌مارۆده‌ر هه‌كان به‌ری كه‌وت و شه‌هیدی كرد، ئیبنو زوبه‌یر له‌حه‌ج و ئوێژی له‌سه‌ر ته‌رمه‌كه‌ی كرد. {پوخته‌ی موسلیم/٥٧٠}.

مه‌خرمه‌ی كورێ نه‌وفه‌ل، كه‌باوكی ئه‌م میسوره‌یه، له‌ مه‌سه‌له‌مه‌ی فه‌تحه، كه‌ (مَسْلَمَةُ الْفَتْح) ئه‌و موسوڵمانانه‌ن كه‌ له‌كاتی رزگار كردنی مه‌ككه‌دا، بۆ پاراستنی سه‌روسامانیان، موسوڵمان بوون، له‌پاشا كه‌ به‌ باشی له‌ئیسلاام حاڵی ده‌بن، زۆریان موسوڵمانی باشیان ئی دهرده‌چی، مه‌خرمه‌ ره‌گه‌ز ناسیکی باش بوو، موسوڵمانیكی جوانی ئی دهرچوو بوو، یه‌كێك بوو له‌و چوار پیاوه‌ی كه‌ عومه‌ر نار دانی بۆ نۆژهنكر دهنه‌وه‌ی كێله‌كانی به‌ست (حه‌رم) ی مه‌ككه، كه‌خاکی حیل، له‌خاکی هه‌رم (به‌ست) جیا ده‌كه‌نه‌وه، مه‌خرمه‌ ئاماده‌ی غه‌زای حونه‌ین بوو له‌گه‌ڵ سوپای ئیسلاما.

له‌كۆتایی ته‌مه‌نیدا كوێر بوو بوو، ده‌لێن: سه‌د و پاژده سالی ژیاوه، له‌سالی په‌نجاو چواری، یان په‌نجاو پینجی كۆچیدا، له‌مه‌دینه، له‌سه‌رده‌می موعاوییه‌دا مردوه‌. (ره‌زاو ره‌حه‌متی خودای ئی بی).

٧٨٥- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) {إِذَا رَمَيْتُمْ وَخَلَقْتُمْ فَقَدْ حَلَّ لَكُمْ الطَّيْبُ وَكُلُّ شَيْءٍ إِلَّا النِّسَاءَ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَفِي إِسْنَادِهِ ضَعْفٌ.

{ضعیف، الجامع/٥٢٧. أبو داود/١٩٧٨. أحمد/١٤٣/٦}:

عائیشه (ره‌زای خودای ئی بی) فه‌رمووی: پینجه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فه‌رمووی: (هه‌ركاتی ره‌جمی شه‌یتانی گۆگای گه‌ورمه‌تان ته‌واو كرد، كه‌ ناوداره به‌ جه‌مه‌رتوله‌قه‌به، ئیتر ژن نه‌بی، هه‌موو شتیکی تر تان بۆ ره‌وا ده‌بیته‌وه، كه‌به‌هۆی ئیحه‌رام دا به‌ستنه‌وه لی تان قه‌ده‌غه بووه).

(روونکردنه وه)

هه‌ندی لهو شتانه‌ی که به‌هۆی ئیحرامی حه‌ج، یا عه‌مره به‌ستنه‌وه،

له‌حاجی و عه‌مره‌کار قه‌ده‌غه ده‌بن؛

۱- بۆنی خو‌ش به‌کاره‌ینان و قزچه‌ور کردن و موو بۆیه کردن.

۲- جوتبوون، به‌ههر شیوه‌ی بی، ته‌نانه‌ت له‌گه‌ل ئاژالیشه‌دا، له‌کاتی

ئیحرامدا، وه‌ک جوتبوون له‌گه‌ل مرو‌فدا وایه و حه‌رامه، ئیتر به‌پیش بی یان

به‌پاش جیاوازی نییه.

۳- پۆشینی جلوه‌گی ئاسایی.

۴- تاشینی سه‌رو ریش و مووی تری له‌ش، یان هه‌لکه‌ندنی، یان برین و

کورته‌کردنه‌وه‌ی.

۵- ژن و ژنخوازی و ژن به‌شوودان و ژن هینان.

۶- له‌زمت و مرگرتن له‌ژن، یان له‌پیاو، یا له‌ناژهل، که‌م و زۆری به‌مه‌رجی

له‌زه‌تی نیرو می‌ی بی، با نه‌یشگاته نه‌ندازه‌ی ره‌حه‌تبوون و ئاوه‌اتنه‌وه‌یش.

۷- نه‌و شتانه‌ی که به‌هۆی ئیحرام به‌ستنه‌وه، له‌خاوه‌ن ئیحرام حه‌رام

ده‌بن، نه‌وه‌ی که له‌پیش ئیحرام به‌ستندا هه‌لال بی، له‌پاش ئیحرام شکاندن

هه‌لال ده‌بیته‌وه، نه‌وه‌ی که له‌پیش ئیحرام به‌وستندا، نا‌ره‌وا بووه له‌پاش

ئیحرام شکاندنیش هه‌ر نا‌ره‌وایه، به‌لام له‌کاتی ئیحرامدا نا‌ره‌واتره‌و زیان

له‌حه‌ج و عه‌مره‌که‌یشی ده‌دات.

۷۸۶- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَيْسَ عَلَى الْمَرْءِ أَنْ يَخْلُقَ، وَإِلَّا يُمْضَرْنَ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.

{صحيح الجامع ۵۴۰۳. الصحيح المسند/ ۶۸۶. أبو داود/ ۱۹۸۵}:

ئیب‌نو عه‌بباس (ره‌زای خودایان لی بی) فه‌رمووی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی

خودای له‌سه‌ر بی) فه‌رمووی: (له‌کاتی ئیحرام شکاندنی حه‌ج و عه‌مه‌ردا، ژن

سهرتاشینی لهسهر نییه، بهلام موو کورتکردنهو هی لهسهره. {تاج/٢، زنجیره: ١١١، ژماره: ١٦٠٥ م چاپی چوارهم}.

٧٨٧- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: {أَنَّ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) اسْتَأْذَنَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَبْسُطَ بِمَكَّةَ لِيَأْتِيَ مِنْهُ، مِنْ أَجْلِ سِقَايَتِهِ، فَأُذِنَ لَهُ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/٢، ژماره: ٧٨١ = ١٦٣٤، ١٧٤٣، ١٧٤٤، ١٧٤٥ بوخاری. بوختهی موسلیم/٧٥٠ = ٣١٦٤ شیخا = ١٣١٥ صحیح مسلم. أبو داود/١٩٥٩}:

ئیبنو عومەر (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: عه‌بباسی کوری عه‌بدولوتته‌لیب (رمزای خودای لی بی) داوای مؤله‌تی له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) کرد، که ریگهی پی‌بدا، که شه‌وه‌کانی مینا، له‌مه‌که‌ه بمینیتته‌وه، له‌به‌ر ئاودان به‌حاجیان، ئه‌ویش ریگهی ئه‌وه‌ی پیدای. {تاج/٢، زنجیره: ١٠٦، ژماره: ١٥٩٠}.

(روونکردنه‌وه):

١- عه‌بباسی کوری عبدالمطلب مامه‌ی پیغه‌مبه‌ره.

٢- شه‌وه‌کانی مینا، له‌کاتی هه‌جا پیویسته حاجی له‌وئ شه‌و بمینیتته‌وه، بریتیه له‌شه‌وی دووهم و شه‌وی سییه‌می جه‌ژن و شه‌وی چوواره‌می جه‌ژنیش، بو‌که‌سی دوابکه‌وئ.

٧٨٨- وَعَنْ عَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْخَصَ لِرُعَاةِ الْإِبِلِ فِي الْبَيْتُوتَةِ عَنْ مَنْى، يَرْمُونَ يَوْمَ النَّحْرِ، ثُمَّ يَرْمُونَ الْغَدِ لِيَوْمَيْنِ، ثُمَّ يَرْمُونَ يَوْمَ النَّفَرِ { رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ.

{احمد/٥/٤٥٠/٢٤١٨١. ابن ماجه/٣٠٣٧. ترمذی/٩٥٤. نسائی/٥/٢٧٣ وفي الكبرى/٤٠٦٠}:

عاصیمی کورپی عه‌دی (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: بۆمانه‌وه‌ی شه‌و له‌مینا، پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) ریگهی شوانه و شتره‌کانی ده‌دا، که‌روژی جه‌ژن، ره‌جمی شه‌یتان بکه‌ن، ئینجا له‌پاش یه‌که‌م روژی جه‌ژنیش، ره‌جمی دوو روژ کۆبکه‌نه‌وه‌و له‌یه‌کی له‌ دوو روژه‌که‌ی پاش یه‌که‌م روژی جه‌ژنا، هه‌ردوو ره‌جمه‌که‌ بکه‌ن!.

ئه‌نجا له‌روژی چواره‌ما، که‌ له‌میناوه‌ دهرۆنه‌وه‌ بۆ مه‌که‌ه، بۆ دوا‌جار ره‌جمی شه‌یتان بکه‌ن! {تاج/۲، زنجیره: ۱۴، ژماره: ۱۶۱۶} .
(روونه‌کردنه‌وه):

۱- که‌سانێ که‌ مه‌هانه‌ی ره‌وايان هه‌یه، یه‌که‌م روژی جه‌ژن به‌رد فری دمه‌دن بۆ کۆگابه‌رده‌که‌ی عه‌قه‌به‌و ئه‌وجا ده‌گه‌رپنه‌وه‌ بۆ شوینی خۆیان و بۆیان هه‌یه شه‌و له‌مینا نه‌مینه‌وه‌، که‌ شه‌و مانه‌وه‌ له‌مینا پێویسته‌ و یه‌کی‌که‌ له‌کرداره‌ گرنگه‌کانی هه‌ج.

۲- ره‌جمی روژی دووه‌م و سێیه‌می جه‌ژن کۆبکه‌نه‌وه‌، یا له‌روژی دووه‌ما، هه‌ردوو ره‌جمه‌که‌ بکه‌ن، یان له‌روژی سێیه‌ما بیکه‌ن.

۳- ئه‌گه‌ر په‌له‌شیان له‌ نه‌فر نه‌کرد، با له‌روژی چواره‌ما بۆ دوا‌جار ره‌جمی شه‌یتان بکه‌ن و ئیتر به‌ئیتجگاری مینا به‌جی به‌یئن.

کورت و پوخت: (حاجی خاوه‌ن مه‌هانه‌ی ره‌وا بۆ مانه‌وه‌ی شه‌و له‌ مینا، له‌و ماومه‌دا، که‌ حاجیان شه‌و له‌ مینا دمه‌ینه‌وه‌، ئه‌و بۆ ئه‌وه‌ چاوپۆشی ئی ده‌کری و مه‌رج نییه شه‌و له‌مینا بمینه‌یته‌وه‌).

۴- دیسان کورت و پوخت: (حاجی مه‌هانه‌دار: یه‌که‌م: چاوپۆشی ئی ده‌کری له‌مانه‌وه‌ی شه‌و له‌مینا، له‌شه‌وه‌کانی مینادا. دووه‌م: مۆله‌ت دراوه‌که‌ ره‌جی پێش بخا یان پاش بخا).

۵- عاصیمی کورپی عه‌دی ئه‌نصاریه، به‌دریه، ئوحو‌دیه، گه‌رجی گوتراوه، له‌کاتی غه‌زای به‌ردا، پیغه‌مبهر کردی به‌کارمه‌ند له‌سهر خه‌لکی

هېاو والعالیه. سالی (۴۵) چلو پېنجی کۆچی لهتەمهنی (۱۱۵) یا لهتەمهنی (۱۲۰) سالیدا مردوو، دهلێن: کورتهبالا بووه.

۷۸۹- وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الْتَحْرِ... } الْحَدِيثُ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ تجریدی بوخاری/۱، ژماره: ۶۰ = ۶۷، ۱۰۵، ۱۷۴۱، ۳۱۹۷، ۴۴۰۶، ۴۶۶۲، ۵۵۵۰، ۷۰۷۸، ۷۴۴۷ بوخاری. پوختهی موسلیم/۱۰۲۱ = شیحا/۴۳۵۹ = مسلم/۱۶۷۹. تحفة الأشراف/۱۱۶۸۲ }:

ئەم فەرموودەیه له پوختهی موسلیم و له پوختهی بوخاریدا دوورو درێژە و ئاوایه، ئیمە بۆ بههرە پێترو سوودی گشتی دەقی و مرگهراوی گیرانهوی پوختهی موسلیم راگوێز دهکەین، دانەر (رحمەتی خودای ئی بێ) مەبەستی کورتهکارییه، بەلام ئیستا هۆکاری پەخش و تۆمار ئاسان بووه:

ئەبو بەکرە (رمزای خودای ئی بێ) فەرمووی: پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بێ) لهو حەجەدا، که لهپاش کۆج کردنی، که ناوداره بهحهجی مالاوایی لهروژی یهکهمی جهژنی قورباندا، لهوتاریکدا فەرمووی:

(چەرخ چوووتەوه دۆخی جارانێ خۆی، زەمان هەلسورپوتەوه سەر ئەو شیوهی خۆی، که خودای گهوره ناسمانهکان و زهوی لهسەر دروست کردو شهو رۆژو مانگو سالی دانا، ئیمسال سالی بووتەوه بهدوازده مانگو ههموو مانگی لهدوازده مانگی خودا کهوتۆته شوینی راستهقینهی خۆی و (نهسی)) نهما، وه وهك سهردهمی پێغه مبههرهکان (دروودی خودا له پێغه مبههر و لهگشت پێغه مبههرهکانی تر بێ) ئەوهی پهوايه بووتەوه به پهوا و ئەوهی نارهوايه بووتەوه به نارهوا، وه ئەو گوێران و دەستکاریی شەریعەتە که لهسەر دهمی نهزانیدا کرا بوون، ههموو راست کرانهوه، وه ئەو مانگانه، چواریان مانگه ههرا من و خاوهن پێزو قههرو نرخن و لهبەر ئەوه شهرو شوپرو ههروا جهنگیان زۆر تیا ههرا مه، وه ئەم چوار مانگه سیانیان بهرودوان و بهشوین یهکا دین، که

ناو جه ژنان و نۆمینه و موحرره من، ئهوی تریشیان ته نیايه، كه مانگی رهجه به، كه مه شهووره به رهجه بی هۆزی موضهر، له بهر ئه وه كه هۆزی موضهر، زۆر قه دری ئه م مانگه دهگرن، كه دهكه ویته نیوانی مانگی جوممادی دووهم و مانگی كوله مانگه وه.

ئه و جا خۆشه و یست (دروودی خودای له سه ر بی) فهرمووی: (ئه م مانگه چی مانگی كه؟). گوتمان: خوداو پیغه مبه ری خودا باشتی ئی دهمانن، فهرمووی: جا پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) ماوه یی خامۆش بوو، ته نانه ت خامۆشیه كه ی وا درێژه ی كیشا، زمینمان بۆ ئه وه چوو كه ناوه كه ی بگۆڕی و ناوی تری ئی بنی، به لām فهرمووی: (ئه ری ئه مه مانگی نۆمیینه ی حاجیان نییه، كه حه جی تیادا دهكری؟) گوتمان: به ئی ئه وه. فهرمووی: (ئه ی ئه م شاره كام شاره یه؟). گوتمان: خوداو پیغه مبه ری خودا باشتی ئی دهمانن. فهرمووی: هه م دیسان ماوه یی تر بی دهنگ بوو، ته نانه ت زمینمان بۆ ئه وه چوو كه ناوه كه ی بگۆڕی و ناویکی تری ئی بنی. فهرمووی: (ئه ری ئه مه شاری مهككه نییه؟). گوتمان: به ئی خۆیه تی. فهرمووی: (ئه ی ئه م رۆژه چ رۆژی كه؟). گوتمان: خوداو پیغه مبه ری خودا باشتی ئی دهمانن. فهرمووی: دیسان ماوه یه کی تر خامۆش بوو، دیسان گومانمان بۆ ئه وه چوو كه ناوه كه ی بگۆڕی و ناویکی تری ئی بنی. به لām فهرمووی: (دیاره كه ئه مه رۆژی جه ژنی قوربان، كه قوربانی تیادا دهكری) گوتمان: به ئی ئه وه، ئه ی پیغه مبه ری خودا!.

فهرمووی: (دهی باش باش بزانن، كه سه رو مال و نامووستان به یه كه تری حه رامه، وهك چۆن شكاندنی ریژی ئه م رۆژه تان حه رامه ئاوا، به تایبه تی ئه گه ر شكاندنی ریژی ئه م رۆژه تان له و شاره تانا بی و له م مانگه شتانا بی!) فهرمووشی: (دروودی خودای له سه ر بی) (وه ئیوه به زوویی دهچنه وه بهر دیوانی خودای په زومردگارتان، یه كه یه كه پرسیارتان ئی دهكا، سه باره ت به كار و كرده و هه كانتان، جا نه كه ن پاش مه رگی من بگه رینه وه بۆ سه ر بارودۆخی

پیشینتان و پاشگەز ببنهوه و گومراو سه‌رێ شیواو ببنهوه و وهك جارى جاران ببنهوه به‌هۆزى خۆ خۆرو به‌شیر و تیرگه‌ردنى یه‌كترى بپه‌رپنن، هۆشیار بن، با ئاماده‌ بووانى ئهم وتارو پێ و په‌سمانه، خۆیان له‌به‌ریان بکه‌ن و په‌وانیان بکه‌ن و ئه‌وجا رایان بگه‌یه‌نن به‌که‌سانى که‌ئىستا لیڤه‌ نین و نادیارن، هه‌یانه که‌هیشتا له‌دايك نه‌بوون، چونکه‌ ئومێده هه‌ندى که‌س له‌وانه‌ی که‌ ئهم فه‌رمووده‌ وه‌رمايشتانه‌یان پێ راده‌گه‌یه‌نرێ و به‌رودوا له‌ئێوه‌ و له‌چینه‌کانى پاش ئێوه‌ی ده‌بیستن، باشت‌ر لییان تی بگه‌ن و وه‌ریان بگرن، له‌و که‌سانه‌ی که‌ به‌گوێی خۆیان له‌من ده‌یانبیستن).

له‌پاشا فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) (ده‌ی ئه‌وا من ئه‌رکی سه‌رشانى خۆم راگه‌یاندا). {ریاضی صالحین به‌گوردی/ ۱، زنجیره: ۲۶، ژماره: ۲۱۳}. {تاج/ ۲، زنجیره: ۱۱۲، ژماره: ۱۶۰۹}.

۷۹۰- وَعَنْ سَرَاءَ بِنْتِ نُبَهَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الرَّءُوسِ فَقَالَ: " أَلَيْسَ هَذَا أَوْسَطَ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ ؟ " }
الْحَدِيثَ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.
{سنن أبی داود/ ۱۹۵۳}:

سه‌ررائی که‌چی نه‌به‌هان (ره‌زای خودای ئی بێ) فه‌رمووی: رۆژی دووه‌می جه‌ژنی قوربان، که‌ناوداره به‌رۆژی (يَوْمُ الرَّؤْسِ = رۆژی سه‌روپێ خواردن) پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) وتاریکی بۆمان دا، فه‌رمووی: (ئه‌مه باشت‌رینی سی رۆژه‌که‌ی ئه‌یيامو ته‌شریقه‌). تا کو‌تایی فه‌رمووده‌که‌.
(بوونکرده‌وه):

سه‌ررائی که‌چی نه‌به‌هان (ره‌زای خودای ئی بێ) له‌سه‌رده‌می نه‌زانیدا که‌یابانوی مال بووه، ده‌لێ: په‌رسیار له‌ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) کرا: چی جو‌ره ماری بکوژین؟ فه‌رمووی: (هه‌رچی به‌رچنگتان که‌وت بیکوژن، ئه‌وه کافری ده‌کوژن، ئه‌وه‌ی ماریش بیکوژی شه‌هیده‌).

۷۹۱- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهَا: {طَوَافُكَ بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ يَكْفِيكَ لِحَجَّكَ وَعُمْرَتَكَ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
{موسلم ژماره: دانانی شیخ مهتمون شیخ/ ۲۹۲۶ = صحیح مسلم/ ۱۲۱۱}:

ئەمە دەقی ئەم فەرموودەیه لەپوختە ی صەحیحی موسلیما، وەرگەرێاوێ
کوردیەگە ی:

عائیشە ی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر پێغەمبەر و
رمزای خودا لەهەموو هاوسەر و هاوێ و پەڕەوانی بێ) فەرمووی: لەخزمەتی
پێغەمبەردا (دروودی خودای لەسەر بێ) لەسائی حەجی مالاوایدا، کە
لەمەدینەو دەچووین بۆ حەج، کاتی گەشتینە سەریف، لەوێ بێنویژ کەوتەو
سووری مانگانە ی ژانەم بۆ هات، وە لەجیای عەرەفە، لەبێنویژی پاک بوومەو،
وێهەم رۆژی جەژن تەوافی ئیفاضەم ئەنجامدا، کەپیشی دەگوتری: تەوافی
روکن، هەرۆک پیشی دەگوتری تەوافی زیارە، وە هەرۆما هاتوچۆی نیوانی
صەفا و مەروەشم ئەنجامدا، جا لەبەر ئەوەی کە من لەو حەجەدا قارین (واتە:
جووتکار) بووم و حەج و عەرەم تێکەڵ کردبوو، پێغەمبەر (دروودی خودای
لەسەر بێ) فەرمووی پێم: (ئەم تەوافی بەیت و ئەم تەوافی نیوانی صەفا و
مەروەیت، کە لەم رۆژی یەگەمی جەژنەدا ئەنجامت دان، بریتی حەجەگەت و
بریتی عەرەگەت دەکەون!)

(روونکردنەو):

۱- بۆیە پێی دەگوتری تەوافی ئیفاضە، چونکە لەپاش ئیفاضە و
خێرکردن لەمیناوە بۆ مەککە ئەنجام دەدری و بە کۆمەڵ دەجمین بۆ خزمەتی
بەیت.

۲- بۆیه پئی دهگوترئ فهرزو روکن، چونکه بهبی نهو چه ج یان عهمره دانامه زری، وهک له (شرح الوجیز) دا بهدهق دهفه رموی: {يُسَمَّى طَوَافَ الرُّكْنِ لِأَنَّهُ لَا بُدَّ مِنْهُ فِي حُصُولِ الْحُجِّ}.

۳- بۆیه پئی دهگوترئ تهوافی زیاره، چونکه حاجیان له میناوه دهجن بۆ دینی و سهردانی خانهی خودا.

۴- بۆیه پێشی دهگوترئ: (طواف الصُّنْدَر) چونکه له میناوه صدوری بۆئه کهن، واته: دهجمین بۆی.

۷۹۲- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا "أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَمْ يَرْمُلْ فِي السَّبْعِ الَّذِي أَفَاضَ فِيهِ} رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{أبو داود/ ۲۰۰۱. ابن ماجه/ ۳۰۶۰. نسائي/ في الكبرى/ ۴۱۵۶. ابن خزيمة/ ۲۹۴۳}:

ئيبنو عهباس (رمزای خودایان ئی بی) فهرمووی: پێغه مبهەر (دروودی خودای له سهەر بی) له چه جی مالاوایدا، له هه یج سه ری له چه وت سه ره که ی ته وافی ئیفا زهدا، به لۆقه و نه رمه غار نه رۆشت، که رۆشتن به لۆقه و نه رمه غار له سی جاری پێشینی چه وت جاره که ی ته وافی قودوما کاری ره وایه. (حاکم به ته ندروستی داناوه).

۷۹۳- وَعَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ، ثُمَّ رَقَدَ رَقْدَةً بِالْمَحْصَبِ، ثُمَّ رَكِبَ إِلَى الْبَيْتِ فَطَافَ بِهِ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{بوخته ی بوخاری/ ۲، ژماره: ۸۱۵ = بوخاری/ ۱۷۵۶، ۱۷۶۴}:

ئه نه سی کوپی مالیک (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: له چه جی مالاوایدا پێغه مبهەر (دروودی خودای له سهەر بی) له رۆژی سییه می ئه یامول

تەشریقدا، لەپاش نیومرۆ رهجمی هەرسێ شەیتانەکە ی کرد، کەناودارن بەکۆگا بەردی گەورە (الْجَمْرَةُ الْكُبْرَى) و بەکۆگا بەردەکە ی جەمرەتول ووستا و بەکۆگا بەردی (جَمْرَةُ الْعُقْبَةِ) ئەوجا نوێژی نیومرۆی دواخست و رویشت هەتا گەیشتە موحوەصصەب کە پانایەکە، وا لەنیوانی مینا و مەککەدا، لەوێ لە موحوەصصەب نوێژی نیومرۆ و عەصری پێکەوه کرد، لەپاشا شیوان و خەوتنانیشی کردو هەرلەوێش سەر خەوێکی شکاند، ئەوجا سوار بوو رویشت بۆ بەیت، لەوێ تەوافی مالاوایی کرد. {تاج/٢، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ١٦٨}.

٧٩٤- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: {أَنَّهَا لَمْ تَكُنْ تَفْعَلُ ذَلِكَ -أَي: التَّزْوِلَ بِالْأَبْطَحِ- وَقُولُ: إِذَا نَزَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِأَنَّهُ كَانَ مَنَزِلًا أَسْمَحَ لَخُرُوجِهِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوختە ی موسلیم/٧٤٨ = شیخا/٣١٥٦ = صحیح مسلم/١٣١١}:

عائیشە (رەزای خودای ئی بێ) فەرمووی: دابەزین لەروژی عیلاجاری (نەفر)دا، لە ئەبطلح سوننەت نییە، وزە عائیشە خۆی ئەوەی نەدەکرد، وە دەیفەرموو: راستە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەحەجی مالاوایدا، لەروژی نەفر (عیلاجاری)دا، لەوێ لە ئەبطلح دابەزی، بەلام ئەوە لەبەر ئەوە نەبوو کە خودی دابەزین لە ئەبطلح سوننەت بێ، بەلکوو ئەوە لەبەر ئەوە بوو، کە کۆل و باری خۆیان سوک بکەن و، بنەوبارگە و شەمەکە قورسو گرانیگانیان لەوێ دابنێن و ئەوجا بپۆن بۆ تەوافی بەیت و تەوافی مالاوایی بکەن و، بگەرێنەوه بۆلای بنە و بارگەکیان و مەندە (باقی) شەو لەوێ بمێنەوه و دەمەو بەیان لە ئەبتهحهوه، بەکۆمەڵی پێکەوه ئیلاجاری ئی بکەن و بجمێن و بە ئاسانی دەرچن بۆ مەدینە و بپۆنەوه بۆ ولاتی خۆیان!.

ئەمە پوختە ی روونکردنەوه ی شەرح و ڕافەنامەکانە، بۆ واتای ئەم

فەرموودەیە.

۷۹۵- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرَ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ، إِلَّا اللَّهُ خَفَّفَ عَنِ الْخَائِضِ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری/۲، ژماره: ۸۱۴ = بوخاری/۱۷۵۵، پوختهی موسلیم/۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵ = شیخا/۳۲۰۶، ۳۲۰۷ = صحیح مسلم/۱۳۲۸}:

ئیبنو عه‌بباس (رمزای خودایان لی بی) فه‌رمووی: جاران موسولمانان که‌ه‌ج‌و‌عه‌مرمیان‌ته‌واو‌ده‌کرد، ئیتر‌به‌هه‌ر‌چوارلادا‌بلا‌وه‌یان‌لی‌ده‌کرد، هه‌تا‌پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی‌خودای‌له‌سه‌ر‌بی) فه‌رمانی‌پی‌یان‌کرد، (که‌س‌بلا‌وه‌ی‌لی‌نه‌کا، هه‌تا‌ته‌وافی‌مال‌ا‌وا‌یی‌له‌به‌یت‌نه‌کا). به‌لام‌ئه‌وه‌نده‌ه‌یه‌بو‌ژنی‌بینو‌یز، بو‌بارسووکی‌چا‌وپو‌وشی‌له‌ته‌وافی‌مال‌ا‌وا‌یی‌کراوه، گریمان‌ئه‌گه‌ر‌نه‌شیکا‌فه‌یناکا.

۷۹۶- وَعَنْ ابْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي بِمِائَةِ صَلَاةٍ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{صحیح الجامع: ۳۸۴۱. الصحیح المسند: ۵۷۱. أحمد رقم: ۱۶۱۶۲. ابن‌حبان رقم: ۱۶۲۰} + {تجريدی بوخاری/۲، ژماره: ۵۸۷ = ۱۱۹۰ بوخاری. پوختهی موسلیم/۷۸۹، ۷۹۰ = شیخا/۳۳۶۱، ۳۳۶۲}:

عه‌بدو‌للا‌ی‌کو‌ری‌زو‌به‌یر (رمزای‌خودا‌له‌خو‌ی‌و‌له‌با‌و‌کی‌بی) فه‌رمووی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی‌خودای‌له‌سه‌ر‌بی) فه‌رمووی: (ته‌نیا‌مه‌سجیدول‌حه‌رامی‌لی‌ده‌رچی، یه‌ک‌نو‌یز‌له‌م‌مزگه‌وته‌ی‌من‌دا‌خی‌تره‌، له‌هه‌زار‌نو‌یز‌ی‌شو‌ینانی‌تر، وه‌یه‌ک‌نو‌یز‌یش‌له‌مه‌سجیدول‌حه‌راما‌خی‌تره‌له‌سه‌د‌نو‌یز‌ی‌ئه‌م‌مزگه‌وته‌ی‌من). که‌واته: وه‌ک‌له‌تاجا‌ده‌فه‌رمو‌ی: (یه‌ک‌نو‌یز‌له‌مه‌سجیدول‌حه‌راما‌خی‌تره‌له‌سه‌د‌هه‌زار‌نو‌یز‌ی‌شو‌ینانی‌تر!). {تاج/۱، زنجیره: ۱۱۵، ژماره: ۶۹۴ چاپی‌چواره‌م}.

بۆ ژياننامه‌ی ئيبنو زوبه‌ير برپاوه كۆتايی ژماره: ٧٩٩ كه له دواوه ديت،
كه دوا ژماره‌يه له نامه‌ی هه ج.

٣٨- باسی كات به سه‌ر چه‌وون و فریانه كه وتن و ری لیکیران

بابُ الْفَوَاتِ وَالْإِخْصَارِ

٧٩٧- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { قَدْ أَخْصَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَلَقَ وَجَامَعَ نِسَاءَهُ، وَنَحَرَ هَدْيَهُ، حَتَّى اعْتَمَرَ عَامًا قَابِلًا } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{ تجریدی بوخاری/٢، ژماره: ٨٣٤ = ١٨٠٩ بوخاری }:

ئيبنو عه‌بباس (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه‌مبه‌رو
موسولمانان له مه‌دینه‌وه، به‌ره‌و مه‌ککه، له مانگی ناو جه‌ژناندا، كه‌وتنه‌ری بۆ
عه‌مه‌ره‌ کردن، بی برپا‌کانی قورمیش له حوده‌ی بییه، رپگه‌ی به‌یتیان لی گرتن و
له‌وی گریان خوارد، جا له‌به‌ر نه‌وه‌ی كه‌ پیغه‌مبه‌رو یاران‌ی له‌وی رپگه‌یان پی
نه‌درا كه‌ عه‌مه‌ره‌كه‌یان ته‌واو بکه‌ن، له‌لایه‌نی دوژمنه‌وه، ئیتر و شتره
دیارییه‌کانیان سه‌ربری و، پیغه‌مبه‌ر سه‌ری خو‌شی تاشی و ئیجرامی شکاند و
دروست بوو له‌گه‌ل ژنه‌کانی، وه له‌سالی ئایینه‌دا عه‌مه‌ری کرده‌وه. { تاج/٢،
زنجیره: ١٢٣، ژماره: ١٦٤٤، ١٦٤٥ }.

٧٩٨- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى ضَبَاعَةَ بِنْتِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ، وَأَنَا شَاكِيَّةٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " حُجِّي وَاشْتَرِطِي: أَنْ مَحَلِّي حَيْثُ حَبَسْتَنِي " { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری/۵، ژماره: ۱۷۴۹ = ۵۰۸۹ بوخاری. پوختهی موسلیم
۶۷۶ = ۲۸۹۷ شیخا = مسلم ۱۲۰۷. نسائی. حج: ۲۷۶۶. ابن ماجه. مناسک:
: {۲۹۳۸

له پوختهی موسلیما ئاوايه، بههره‌ی پیره:

ئیبینو عه‌یباس (ره‌زای خودایان لی بئی) فهرمووی: ضوباعه‌ی کچی
زوبه‌یری کوری عه‌بدولوطه‌لیب، که کچی مامه‌ی پیغه‌مبه‌ر بوو، چوو بۆ
خرمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئی) عهرزی کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری
خودا! دهمه‌وی بچم بۆ چه‌ج، به‌لام نه‌خۆشی باری له‌شی گران کردووم، دهرسم
له‌پڕ ته‌واو نه‌خۆش بکه‌وم جا چار چیه‌؟ پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای
له‌سه‌ر بئی) فهرمووی: (برۆ بۆ چه‌ج و مه‌رج دابنئ و بلئ: ئه‌ی خودایه‌! خۆت
ئاگات له‌حالمه، له‌هه‌ر شوینئ، تۆ نه‌خۆشت خستم له‌وئ ئیحرام ده‌شکینم!!).
فهرمووی: ضوباعه‌ چوو بۆ چه‌ج و چه‌جه‌که‌ی ته‌واو کردو ئیحرامی نه‌شکاند،
ضوباعه‌ ژنی میقدادی کوری ئه‌سوهد بوو. {تاج/۲، زنجیره: ۸۷، ژماره: ۱۵۱۹ =
۱۵۱۸ م - ش/د/ت/ن}.

له‌تاج و تجریدی بوخاریدا ئاوايه، وه‌کوو ئیره:

عائیشه (ره‌زای خودای لی بئی) فهرمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سه‌ر بئی) ته‌شریفی چوو بۆ سه‌ردانی ضوباعه‌ی کچی زوبه‌یری کوری
عه‌بدولوطه‌لیب، که ئامۆزای پیغه‌مبه‌ر بوو، ضوباعه‌ گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری
خودا! دهمه‌وی بچم بۆ چه‌ج، به‌لام دهرسم له‌پڕ نه‌خۆش بکه‌وم؟
پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ر بئی) فهرمووی پئی: (برۆ بۆ چه‌ج و
مه‌رج دابنئ و بلئ: خودایه‌! له‌هه‌ر کوئ تۆ نه‌خۆشت خستم له‌وئ ئیحرام
ده‌شکینم). ضوباعه‌ ژنی میقدادی کوری ئه‌سوهد بوو.

۷۹۹- وَعَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ الْحَجَّاجِ بْنِ عَمْرٍو الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ:
: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { مَنْ كُسِرَ، أَوْ عُرِجَ، فَقَدْ حَلَّ وَعَلَيْهِ

أَلْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ قَالَ عِكْرِمَةُ. فَسَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ وَأَبَا هُرَيْرَةَ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَا: صَدَقَ {
رَوَاهُ الْخُمْسَةُ، وَحَسَنَةُ التِّرْمِذِيُّ.

{أبو داود: ١٨٦٢. ترمذی: ٩٤٠. نسائی/٥/١٩٨. رقم: ٢٨٦١ ابن ماجه:
٣٠٧٧. أحمد/٣/٤٥٠. حاکم/١/٦٤٢ + رقم: ١٧٧٥} + {صحيح الجامع: ٦٥٢١.
الصحيح المسند: ٢٩١}:

عیکریمه (ره‌حمه‌تی خودای لی بی) فهرمووی: حه‌ججایی کوپی عه‌مری
ئه‌نصاری (ره‌زای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر
بی) فهرمووی: (که‌سی په‌کی بکه‌وی، یان له‌نگ بی، وه له‌ئیحرامدا بی، ئه‌وه
ئیحرامه‌که‌ی ده‌شکی و ئازهل دیاری سهرده‌بپی، وه له‌سالی ئایینده‌دا حه‌جی
له‌سهره). عه‌کرده‌مه‌ گوتی: بۆ ئهم قسه‌یه‌ له‌ ئیبنو عه‌بباس و ئه‌بو هوره‌یره‌م
پرسی، گوتیان: حه‌ججای راست ده‌کا: پیغه‌مبه‌ر وای فهرمووه. {تاج/٢، زنجیره:
١٢٢، ژماره: ١٦٤٥ - د/ت/ن - س/ص}.

(روونکردنه‌وه)

١- عه‌بدووللای کوپی زوبه‌یری کوپی عه‌وام، خوشکه‌زای حه‌زهرتی
عائیشه‌یه، دایکی ئه‌سمانی کچی ئه‌بو به‌کره، زوبه‌یری باوکی پورزای
پیغه‌مبه‌ره، چونکه دایکی زوبه‌یر که نه‌نکی ئهم عه‌بدووللایه‌ سه‌فیه‌ی کچی
عه‌بدولوطه‌لیبه، که خوشکی عه‌بدووللای باوکی پیغه‌مبه‌ره، زوبه‌یر په‌کیکه
له‌عه‌شه‌ره‌ی موبه‌شه‌ره، که‌واته عه‌بدووللای پورزای پیغه‌مبه‌ره. {به‌روانه:
پوخته‌ی موسلیم ژماره: ١٦٤٥. ئه‌سماء کاتی گۆچی کرد بۆ مه‌دینه‌ سکی پر بوو
به عه‌بدووللای، سالی (٢) سیی گۆچی عه‌بدووللای له‌دایک بووه، په‌که‌م شت که
چووته‌ دیوی ده‌روونی، تفی پیروزی پیغه‌مبه‌ر بوو، که پیغه‌مبه‌ر (دروودی
خودای له‌سهر بی) به‌تفی خوی گۆشی کرد، له‌گه‌ل باوکیداو له‌گه‌ل عائیشه‌ی
پووریدا، ئاماده‌ی جه‌نگی ئه‌ل - جه‌مه‌ل بووه. {به‌روانه: ریاضی صالحین/
١٨٦/١ ژماره: ٢٠٢}.

عەبدوللّا زۆر مەردو دلّیرو ئازاو بلیمەتو رەوانبېژو ھەسەزان بوو،
 کۆستە بوو، ریشو دەموچاوی مووی پێوە نەبوو، شەونویژێکی زۆری دەکرد،
 زۆر بەرۆژوو دەبوو، لەسائی شەستو چواری کۆچیدا، لەپاش مردنی
 موعاویيە کۆری یەزیدی کۆری موعاویيە کۆری ئەبو سوفیان، پەیمانی
 جێنشینى پێ درا، خەلکانو جەماوەری حیجازو یەمەنو عێراقو خۆراسان،
 گوێراپەلّی بوون، ھەشت سالّ خۆی میرحەج بوو، حەجى بە موسولمانان
 دەکرد، کاتى پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) مەرگ بوو بەمیوانى،
 عەبدوللّا نۆسالان بوو، لەگەڵ ئەومیشا فەرموودەى زۆرى لە پێغەمبەرەو
 لەبەر کردوو، (۱۰) فەرموودەى لە صەحیحى بوخارىدا ھەيە، یەکیکە لەچوار
 عەبدوللّاگان، نامادەى شەرقای یەرمووک بوو، لەخزمەت باوکیدا، نامادەى
 نازادکردنى ئەفریقياش بوو. لەپاش شەرو شۆرو بگرەو بەردەو کیشمە
 کیشمیکی زۆر، عەبدولەلیکی کۆری مەرپوان، حەججى بەلەشکرێکی گەرەو
 نارد بۆ سەر عەبدوللّای کۆری زوبەیر، عەبدوللّا پاش شەرو ئابلقەيەکی
 قورس، خۆی دایە پالّ بەیت، بەلام حەججى گویى بەشتى وانا، سەرەنجام
 لەسائی حەفتاو سێ کۆچیدا، لەتەمەنى حەفتاو دوو سالییدا، عەبدوللّا کوژرا،
 لەمەککە، لە ھەورازى، کە دەکەوێتە سەر ڕێگەى مەککە – مەدینە، کرا بەقەد
 دار خورمايەکا، دوايى دایان گرتو لاشەکەیان لەناو گۆرستانى جوولەکەکاندا
 توورد!!!

{بڕوانە: تاجى کوردی/۵، زنجیرە: ۹۷، ژمارە: ۵۵۳۹ چاپى چوارەم + تاج/۳،
 زنجیرە: ۱۰، ژمارە: ۳۳۱۲ ھەتا ۳۳۱۹ چاپى چوارەم، لاپەرە: ۶۰۱ – مەزنایى
 زوبەیری کۆری عەوام + ریاضى صالحین/۱/۱۸۶، ژمارە: ۲۰۲، زنجیرە: ۲۵ چاپى
 دووهم + تجریدی بوخارى/۳/۳۳۶، ژمارە: ۱۲۱۳ + بوختەى موسلیم. ژمارە: ۸،
 بەرگی یەکەم}.

٢- عيكریمه یه کیکه له پیاوانی سه حیجی بوخاری و سه حیجی موسلیم،
فه قئی ئیبنو عه بباس بووه، کۆیله شی بووه، بهر په گهز بهر په ره، خه لکی
مه غریبه، فه رمووده ی له زۆر له هاوړنیان و مرگرتووه، یه کیکه له زانا گه وره کانی
سه رده می خوی، قورنان زانیکی چاک بووه، ئه ییوب و خالید و ئه لحه ززاء فه قئی
بوون، ده ئین: گوايه له بیروباو مریدا هه واخوای خه واریج بووه، نافع و کهسانی
تر تۆمه تی درۆیان ئی ددها، جیگه ی متمانه ی بوخارییه، به لام موسلیم
به مه رجی فه رمووده ی عیکریمه ده گێر پته وه، که طاووس و سه عیدی کوری
جوبه پیری له گه لدا بی، بۆره گله یی له بوخاری ده کری له سه ر عیکریمه که
نه ده بوو حه دیثی عیکریمه له بوخاریدا بگێر پته وه، واته: عیکریمه له پیاوانی
مه رجی بوخارییه، به لام له پیاوانی مه رجی موسلیم نیییه، به لام به سه بو
به هره مری و سه روه ری عیکریمه که جیگه ی متمانه ی پشه و بوخارییه،
عیکریمه گه ریده بوو، به ولاتانا ده سوورایه وه، کاتی ئیبنو عه بباس ده مری،
عیکریمه هیشتا ئازاد نه بوو بوو، هیشتا هه ر کۆیله بوو، عه لی کوری ئیبنو
عه بباس ده یفرۆشی به خالیدی کوری موعاوییه، به چوار هه زار دیناری زیڤا.
عه کرمه پی ده فه رموی: (هه موو زانست و عیلمه که ی باوکتت فرۆشت به چوار
هه زار دینارا).

عه لیش په شیمان ده بیته وه و سه ودا که هه لده وه شی نیته وه و ئازادی ده کا،
له مه دینه له ته مه نی هه شتا سالی دا مردووه، رحمه ت و ره زای خودای ئی بی.

٣- بوخته ی فه رمووده کانی نامه ی هه ج که روکنی پینجه مه:

١- هه ج له ته مه نا یه کجار فه رزه، هه روا عه مره یش له ته مه نا یه کجار
فه رزه، به لام هه جی زۆرو عه مره ی زۆر، زۆر سونه ته بو هه موو موسو لمانی.

٢- هه ج یه کیکه له و په رسته شانه ی که مرؤف، له گونا هه پاک ده کاته وه، وهک

ئه و رۆژه ی که له دایک ده بی، به مه رجی هه جی گه ر بی.

٣- هه ج کاتی تایبه تی هه یه، به لام عه مره کاتی تایبه تی نییه.

۴- ئەو ھەجەى كە حاجى لەگوناھ پاك دەكاتەو، وەك منائى ساوا، ھەجى گىرا بوو، نىشانەى ھەجى گىرا بوو ئەومىيە: كە رمفتارى حاجى لەپاش ھەجەكەى بەرمو باشى و خواپەرستى برپوات، نەو ك بەرمو خراپى.

۵- رۆژى عەرمفە رۆژى لىبووردنى گشتىيە، رۆژووگەى سوننەتە. {بىروانە: پوختەى موسلىم كۆتايى بابەتى ھەج كە لەپاش ژمارە: ۷۹۳و رoonkراوتمەو لە پوختەى موسلىمدا}.

۶- كەسەى لەجىياتى كەسەىكى تر بچەى بۆ ھەج دروستە، يا لەجىياتى كەسەىكى تر بچەى بۆ عەمرە دروستە، ئايا بەخۆراپى بچەى پارەى نەو، وەك ئەو كەسەى لەجىياتى باوكى يا دايكى، يا منائى، يا ھاوسەرى خۆى ھەج، يا عەمرە بكا، يان كەسى بەپارە بچەى لەباتى كەسەىكى تر بچەى بۆ ھەج يان بۆ عەمرە، لەكاتى وادا واباشە ئەم شتانە پەچاوبكرى:

۱- وەكىل ھەج ھەم ھەج و ھەم عەمرە بۆ كەسەكە بكات، چونكە عەمرەيش پىويستە وەك ھەج، ئەگەر كاتەكە كاتى ھەج بوو.

۲- ئەو كەسەى لەجىياتى كەسەىكى تر دەچەى بۆ ھەج دەبى خۆى ھەجى فەرزى كردبەى، وەك خۆى ھەجەتول ئىسلامى لەسەر نەبەى، وە ھەروەھا ئەگەر لەجىياتى كەسەىكى تر بچەى بۆ عەمرە دەبى خۆى عەمرەتول ئىسلامى لەسەر نەبەى، وە ھەروەھا ئەو كەسەى كە ھەجى فەرز، يان عەمرەى فەرزى بۆ دەكرى دەبى خۆى لەبەر مەھانەى شەرىعى نەتوانى بچەى بۆ ھەج يان بۆ عەمرە يان مردبەى.

۳- ھەج و عەمرە بۆ مردوو دەكرى، بەبەى قەيدو مەرج، ئىتر ھەج و عەمرەى فەرزبەى يا سوننەت.

۴- دروستە ھەج بۆ زىندوو بكرى، با ئەو زىندوو خۆشى بتوانى ھەج بۆ خۆى بكا، وە ھەروەھا عەمرە، بەمەرجى ئەو ھەجە يا ئەو عەمرەى سوننەت بى و ھەجەتول ئىسلام و عەمرەتول ئىسلام نەبەى.

- ۵- بەشیۋەى گشتى حاجى و عەمرەكار دەبى ھېمىن بى، ھەمىشە لەو سەفەرە پىرۆزەدا دەم بەيادو زىكرى خودا بى، دووربى لەقسەى پىرو پووج.
- ۶- ھەج جۆرە گەشت و گوزارىكە، مەرۇف تادەتوانى سەردانى شوینە پىرۆزو جىگە دىرىنەكان بىكات و پەندو ئاممۆزگارى لەم لایەنەو وەربگرى.
- ۷- گوناھ لەناو بەست (ھەرەم) ى مەككە و مەدینەدا، سزاكەى چەند قاتە، ھەر وەك چاگەيش وەھايە و لەو دوو شوینەدا پاداشەككەى چەند قاتە.
- ۸- ئەوھندەى دەكرى حاجى و عەمرەكار، پىنج فەرزەكە، لەمەككە لە مەسجىدولھەرام بىكەن و، لەمەدینە لەمزگەوتەكەى پىغەمبەر بىكەن، وە بەپى توانا بەجەماعەتیش بیانكەن.
- ۹- بەپى توانا درىغى و كۆتایى لەبەخشىن و خىركردن نەكەن.
- ۱۰- نمونە و سەرمەشقى جوان بن بۆ خۇيان و بۆ ولاتى خۇيان.

۷- نامەى كرىن و فروشتن

کتاب: البيوع

- { بىروانە: تجرىدى بوخارى. بەرگى سىيەم، لاپەرە: ۵، زنجیرە: ۲۹، لە ژمارە: ۹۳۳ وە ھەتا ژمارە: ۱۰۰۲ + پوختەى موسلىم لە زنجیرە: ۱۸ وە ھەتا زنجیرە: ۱۹ لە ژمارە: ۹۰۸ وە ھەتا ژمارە: ۹۷۱ + تاجول ئوصول/ ۲، زنجیرە: ۱۴۵ ھەتا زنجیرە: ۱۸۵ لە ژمارە: ۱۷۵۶ وە ھەتا ژمارە: ۱۹۶۵ + فىقھى ئاسان، لاپەرە: ۴۷۱، زنجیرە: ۱۸۷ }.

۳۹- باسی مهرجه کانی کرین و فروشتن و نه و سه و داو مامه لانه ی که

پیکریان لی ده کری له رووی شه ره وه

بَابُ: شَرْطُهُ وَمَا نَهَى عَنْهُ

۸۰۰- عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

سُئِلَ: أَيُّ الْكَسْبِ أَطْيَبُ؟ قَالَ: { عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ، وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ } رَوَاهُ
الْبَزَّازُ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{ صحيح الجامع: ۱۰۳۳ }:

رِيفَاعَه‌ی کورِی رافِیع (رمزای خودای لی بی) فه رمووی: له پیغه مبه‌ر

(دروودی خودای له سه‌ر بی) پرسیار کرا: چی که سابه‌تی پاک و بوخته؟

فه رمووی: (به‌ری ره‌نجه‌شانی مروّف باشترین کاسپیه‌تی، نه‌و مامه‌له‌و

سه‌ودایه‌یش که دروست بی و فیل و فرو و قولبرینی تیادا نه‌بی!).

۸۰۱- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ

(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ، وَهُوَ بِمَكَّةَ: { إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ

الْخَمْرِ، وَالْمَيْتَةِ، وَالْخِنْزِيرِ، وَالْأَصْنَامِ. فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ،

فَإِنَّهُ تُطْلَى بِهَا السُّفْنُ، وَتُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ، وَيَسْتَصْبَحُ بِهَا النَّاسُ؟ فَقَالَ: " لَا. هُوَ

حَرَامٌ "، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ ذَلِكَ: " قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ،

إِنَّ اللَّهَ لَمَّا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا جَمَلُوهَا، ثُمَّ بَاعُوهَا، فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ بوخته‌ی بوخاری = تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۹۹۶ = ۲۲۳۶، ۴۲۹۶،

۴۶۳۳ = صحیحی بوخاری. بوخته‌ی موسلیم = مختصر صحیح مسلم بالکوردی ژماره:

۹۳۱ = شیخا/۴۰۲۴ = مسلم ۱۵۸۱. ابوداود. بیوع: ۳۴۸۶. ترمذی بیوع:

۱۲۹۷. نسائی. بیوع: ۴۲۶۷. تحفة الأشراف/۲۴۹۴ }:

جابیری کورِی عه‌بدوللا (رمزای خودایان لی بی) فه رمووی: سالی

نازادکردنی شاری مه‌ککه، له‌وکاته‌دا که هیشتا پیغه مبه‌ر (دروودی خودای

له‌سه‌ر بی) له‌مه‌ککه بوو، که هیشتا نه‌گه‌را بووه بو مه‌دینه، له‌وکاته‌دا له‌خویم

بیست دمیفرموو: (خوداو پیغه مبهری خودا، کپین و فروشتنی مهی و ناره قو مرددارو بهرازو بتیان حهرام و نارهوا کردووه).

عهرزیکرا: هوربان! ئه ی پیغه مبهری خودا! پیما بفرموو: ئه ی ئایا نه وه چۆنه که خه لک بهزو پیوی مردارموه بوو، کهشتی و کهوئی پی چه ور دهکن، تا کهشتیه که بپاریزی لههه وای دمریا و کهوله کهیش جیر بی و قایم بی، یا چرای پی دهگپینن، شتی وادمی یا نا؟ فرمووی: (نابی نه و میش ههر حهرامه) لههه مان کاتدا، فرمووشی (دروودی خودای لهسهر بی) (خودا بجی بهگز جووله کهکاندا، کاتی خودای کهوره و سهرومر، بهزو پیوی مردارموه بووی لییان نادرست و حهرام کرد، دهچوون بهئاگر دمیان توندهوه و پوختیان دهکردو دمیان پالوت و بهرونی دمیان فروشت، نه و جا پارمکه یان دهخوارد).

{ تاج/۲، زنجیره: ۱۴۸، ژماره: ۱۷۸۳ چاپی چوارهم }.

۸۰۲- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: { إِذَا اخْتَلَفَ الْمُتَبَايعَانِ وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا بَيِّنَةٌ، فَالْقَوْلُ مَا يَقُولُ رَبُّ السَّلَافَةِ أَوْ يَتَارَكَانِ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{ أبوداود. رقم: ۳۵۱۱. نسائی. رقم: ۴۶۴۸. حاکم. رقم: ۲۲۹۳. بیهقی. رقم: ۱۰۵۸۶. دارقطنی. رقم: ۶۳ }.

عهبدوئلا ی کوری مهسعوود (رمزای خودای ئی بی) فرمووی: پیغه مبهر (دروودی خودای لهسهر بی) دمه فرمووی: (ئه گهر کپیارو فروشیار، قسه یان یه ک نه بوو، وه که سیشیان به لگه یان نه بوو، نه وه یا قسه ی فروشیار دهخوا، یا ههردوولا واز له و سهوددایه دینن، واته: سهوداکه هه لده وده شیه وه). { تاج/۲، زنجیره: ۱۵۰، ژماره: ۱۸۰۲ }.

۸۰۳- وَعَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ، وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ له ژماره: ۸۰۱ دا ته خریج کراوه }.

نهبو مهسعوود (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبهر (دروودی
خودای لهسهر بی) نه هی کردوو له به های سهگو له کریی ژنی له سفرووش و
لهسهر فه له مانه و کریی کو له نانای. {تاج/٢، زنجیره: ١٤٨، ژماره: ١٧٨٣ - لاپهړه:
٣٢٩. چاپی چواره م} .

٨٠٤- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) " { أَلَّهُ كَانَ يَسِيرُ عَلَى
جَمَلٍ لَهُ قَدْ أَعْيَا. فَأَرَادَ أَنْ يُسَيِّهَ. قَالَ: فَلَحِقَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَعَا
لِي، وَضَرَبَهُ، فَسَارَ سَيْرًا لَمْ يَسِرْ مِثْلَهُ، قَالَ: " بَغْنِيهِ بِأَوْقِيَّةٍ " قُلْتُ: لَا. ثُمَّ قَالَ: "
بَغْنِيهِ " فَبَعَثَهُ بِأَوْقِيَّةٍ وَاشْتَرَطْتُ حُمْلَانَهُ إِلَى أَهْلِي، فَلَمَّا بَلَغْتُ أَثِيَّتَهُ بِالْجَمَلِ، فَقَدَنِي
ثَمَنُهُ، ثُمَّ رَجَعْتُ فَأَرْسَلَ فِي أَثَرِي. فَقَالَ: " أَثَرَانِي مَا كَسْتِكَ لِأَخَذَ جَمْلَكَ؟ خُذْ
جَمْلَكَ وَدَرَاهِمَكَ. فَهُوَ لَكَ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَهَذَا السِّيَاقُ لِمُسْلِمٍ.

{بوخاری. استقراض: ٢٢٨٥، ٢٧١٨، ٢٩٦٧، أبوداود. بیوع: ٢٥٠٥.
ترمذی. بیوع: ١٢٥٢. نسائی. بیوع: ٤٦٥١ + پوخته ی موسلیم ژماره: ٧٩٩ =
شیحا ٣٦٢١ + ژماره: ٨٤٧ شیحا ٣٦٢٥ + ژماره: ٩٦٠ = شیحا ٤٠٧٦. تجریدی
بوخاری/٣ ژماره: ٩٥١ = ٢٠٩٧، ٢٨٦١، ٤٠٥٢، ٢٤٠٦، ٢٣٠٩، ٢٧١٨،
٥٠٧٩، ٥٠٨٠، ٥٢٤٣، ٥٢٤٥، ٥٢٤٩، ٥٢٤٧، ٥٣٦٧ بوخاری + تجرید/٥،
ژماره: ١٧٨٥ = ٥٢٤٦، ٤٤٣، ١٨٠١، ٢٠٩٧، ٢٣٠٩، ٢٣٨٥، ٢٣٩٤،
٢٤٠٦، ٢٤٧٠، ٢٦٠٣، ٢٦٠٤، ٢٧١٨، ٢٨٦١، ٢٩٦٧، ٣٠٨٧، ٣٠٨٩،
٣٠٩٠، ٤٠٥٢، ٥٠٧٩، ٥٠٨٠، ٥٢٤٣، ٥٢٤٤، ٥٢٤٥، ٥٢٤٦، ٥٢٤٧،
٥٢٦٧، ٦٣٨٧ بوخاری. أبوداود/جهاد/٢٧٧٨: {

جاییری کوری عه بدوللا (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: له خزمهت
پیغه مبهردا (دروودی خودایان لهسهر بی) چووین بو غمزا، و شترکی ناوکی شم
له ژیردا بوو، و دستا بوو، که لکی رویشتنی نه مابوو، به ئاسته م ریگهی ده کرد،
پیغه مبهر (دروودی خودای لهسهر بی) له دواوه بوو، پیم گه یشت، فهرمووی
پیم: ئه ی جاییر! ئه وه و شتره که ت جیه تی؟

عەرزىم كەرد: نەخۆشە، جا پىڭخەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) چوو لەدواوە تىي خورى نزاى بۆى كەرد، ئىتر وای لى ھات ھەر لەپىش و شترەكانەو دەپۆشت، پاش ماومىيە حەزەرت (دروودى خوداى لەسەر بى) ھەرمووى پىم: (ئەرى و شترەكەت ئىستا چۆنە؟).

مەنىش عەرزىم كەرد: زۆر باشە، لەپىت و ھەرو پىرۆزى تۆو زۆر باش بوو، خۆشەويست (دروودى خوداى لەسەر بى) ھەرمووى پىم: (پىمى دەفرۆشیت؟). گەرچى و شترى ئاوکیشى تەمان نەبوو، لەبەر ئەو حەزم لەفرۆشتنى نەبوو، بەلام شەرمم لە پىڭخەمبەر كەرد، لەبەر ئەو گوتم: بەئى دەيفرۆشم، جا پىم فرۆشت، بەمەرچى ھەتا دەچمەو مەدینە خۆم سواری پىشتى بىم.

جا عەرزى حەزەرتەم كەرد: قوربان! مە تازە زاوام، لەبەر ئەو حەز دەكەم زوو بگەمەو مەلەو، ئەگەر مۆلەتم بەدى، پىش دەكەوم و دەپۆم، ئەویش مۆلەتى ئەو پىمدا، ئىتر پىش خەلگەكە كەوتەم بەردو مەدینە، ھەتا گەيشتمە ناوشار، لەوى خالەم پى گەيشت، پەرسىارى و شترەكەمى لىم كەرد، مەنىش چىرۆكەكەم بۆى گىراپەو، ئەویش لەسەر ئەو سەرزەنشتى كەرد. جابىر ھەرمووى: لەو كاتەدا كە مۆلەتم لە پىڭخەمبەر وەرگرت، كە پىش بگەوم لەبەر ئەو كە تازە زاوام، ھەرمووى: (چىت ھىناو: كچىان بىومژن؟) عەرزىم كەرد: بىومژن ھىناو. ھەرمووى: ئەى بۆ كچىكت نەھىنا، گەمە و یارى لەگەلدا بگەیت و گەمە و یارىت لەگەل بكا؟ عەرزىم كەرد: ئەى پىڭخەمبەرى خودا! عەبدوللای باوكەم كە مردو لەغەزای ئو خودا شەھید كرا، حەوت خوشك یان نۆ خوشكى بەسەردا بەجى ھىشتەم، كە ھەموویان سەرو قەنگ بوون و مەلكار بوون، لەبەر ئەو بىومژنىكم ھىنا كە كارامە پىت، مالى و مېردى دى پىت و وەك خۆیان كۆلى و دەسەوسان نەبى، ھەتا بتوانى بەجوانى پەروەردەیان بكات و سەپەرشتیان بكات. جابىر ھەرمووى: كاتى پىڭخەمبەر

(دروودی خودای لهسهر بئ) گه‌یشته جئ و هاته‌وه مه‌دینه و شتره‌که‌م برد بوئ،

ئه‌ویش پاره‌که‌ی دا پئیم، به‌لام له‌پاشا و شتره‌که‌شی دایه‌وه پئیم بو خۆم.

٨٠٥- وَعَنْهُ قَالَ: {أَعْتَقَ رَجُلٌ مِنَّا عَبْدًا لَهُ عَنْ ذُبُرٍ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ.

فَدَعَا بِهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَبَاعَهُ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجرید/٣، ژماره: ٩٧٠ = ٢١٤١، ٢٢٣٠، ٢٣٢١، ٢٤٠٣، ٢٤١٥،

٦٧١٦، ٦٩٤٧، ٧١٨٦ بوخاری. پوخته‌ی موسلیم/٨٨٣ = شیخا = ٢٢٨٨}:

جابیری کوری عه‌بدووللا (ره‌زای خودایان لئ بئ) فهرمووی: پیاوئکی

ئه‌نصاری، له‌خیلی به‌نی عوزره، که ناوی ئه‌بو مه‌زکوور بوو، خولامیکی هه‌بوو،

ناوی یه‌عقوب بوو، ئازادی کرد، به‌مه‌رجئ له‌پاش مردنی خۆی ئازاد بئ، که

به‌مه له زاراوه‌ی شهرعی پیرۆزدا ده‌گوترئ: مودبهر، واته: پاشه‌مه‌رگ، پیاوه‌که

هیچ مائیکی تری نه‌بوو، وه داما بو مائی، جا له پاشا که ئه‌م باسه گه‌یشته‌وه به

پئغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بئ) به ئه‌بو مه‌زکووری فهرموو: (ئایا

دارایی ترت هه‌یه، بیجکه له‌م کۆیله‌یه؟). گوتی: (ئه‌ه، نیمه!). جا پئغه‌مبه‌ر

(دروودی خودای له‌سهر بئ) کۆیله‌که‌ی خسته سهر سه‌واو فهرمووی: (کی ئه‌م

پیاوه‌م لئ ده‌کری؟).

جا نوعه‌یمی کوری عه‌بدووللا‌ی عه‌ده‌وی لئی کری به‌هه‌شت سه‌د دره‌م و

پاره‌که‌ی هئنا بو پئغه‌مبه‌ر لئی و مرگرت و دای به‌خاوه‌نه‌که‌ی، که‌ناوی ئه‌بو

مه‌زکوور بوو، له‌پاشا پئغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بئ) فهرمووی پئی:

(له پئشا له‌خۆته‌وه ده‌ست پئ بکه، ئه‌گه‌ر مالت هه‌بوو، له‌پئشا خیر به‌خۆت

بکه، جا ئه‌گه‌ر له‌خۆت مایه‌وه با بو خاوخیزانت بئ، ئه‌گه‌ر له‌وانیش مایه‌وه با

بو خزم و خویشت بئ، ئه‌گه‌ر له‌وانیش مایه‌وه ئه‌وا به‌هه‌ر چووار لادا، درئغی

له‌خیرکردن و سامان به‌خشین مه‌که). {تاج/٢، زنجیره: ١٩، ژماره: ٢٠٢٢ +

زنجیره: ٢١، ژماره: ١٣٧٦}.

٨٠٦- وَعَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَرَضِيَ عَنْهَا) { أَنَّ
فَارَةَ وَقَعَتْ فِي سَمْنٍ، فَمَاتَتْ فِيهِ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْهَا. فَقَالَ:
" أَلْقَوْهَا وَمَا حَوْلَهَا، وَكُلُّوه " { رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{ تجریدی بخاری/ ١٦٩ = ٢٣٥، ٢٣٦، ٥٥٣٨، ٥٥٣٩، ٥٥٤٠ بخاری }:

مهمیونہی ہاوسہری پیغہمبہر (دروودی خودا لہسہر پیغہمبہرو
رمزای خودا لہہموو ہاوسہرو ہاودہلان و پہیرہوانی بی) فہرمووی: مشکئ
دہکەویتہ ناو رۆنی مہییوموہ، لہناو رۆنہکەدا دمتۆپی، بۆ ئەوہ لہ پیغہمبہر
پرسیار دہکەن، دہفہرموی: (دروودی خودای لہسہر بی) (مشکە تۆپیوہکەو
دہوروبہری فری بدمن و رۆنی خۆتان بخۆن!).

لەگێڕانەومیہکی تاجول ئوصولا: فہرمووی: (دروودی خودای لہسہر بی)
(ئەگەر مشک کەوتە ناو رۆنہوہ، ئەوا تەماشای بکەن: ئەگەر رۆنہکە مہییو بوو،
مشکەکەو دہوروبہرمکە فری بدمن، بەلام ئەگەر رۆنہکە شل بوو توخنی
مەکەون). { تاج: ١، زنجیر: ٢٣، ژمارە: ١٧٦ }.

ئەم گێڕانەوہی تاجول ئوصول، زیادەکەی ئەحمەدو نەسائی روون
دەکاتەوہو دمقی فہرموودە چاپی چوارەم (٨٠٧) ھ کەوا لەدوا ئەم ژمارمیہوہ.
٨٠٧- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { إِذَا وَقَعَتْ الْفَارَةُ فِي السَّمْنِ، فَإِنْ كَانَ جَامِداً فَأَلْقَوْهَا وَمَا حَوْلَهَا،
وَإِنْ كَانَ مَائِعًا فَلَا تَقْرُبُوهُ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَقَدْ حَكَّمَ عَلَيْهِ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو
حَاتِمٍ بِالْوَهْمِ.

{ أحمد ٢/٢٦٥. أبوداؤ: ٣٨٤٢. ابن حبان: ١٣٩٣ }:

لە ژمارە: (٨٠٦) دا رویشت.

۸۰۸- وَعَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرًا عَنْ ثَمَنِ السُّنُورِ وَالْكَلْبِ؟ فَقَالَ: {زَجَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَالنَّسَائِيُّ وَزَادَ: {إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ}.

{پوخته‌ی موسلیم: ۹۳۳ = شیخا: ۳۹۹۱ = مسلم ۱۵۶۹}:

نهبو زوبهیر (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: لہ جابیرم پرسى (رمزای خودای لی بی) لہ بارہی بہہای سہگو بہہای پشیلہوہ، حہ لالہ یان حہرامہ؟ فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) سہرزمنشت و سہرکونہی کہسانہی دہکا، کہ شتی وا دہکەن! {تاج/۲، لاپہرہ: ۳۳۰، زنجیرہ: ۱۴۸، ژمارہ: ۱۷۸۱ - م. چاپی چوارہم} + {تاج/۲، زنجیرہ: ۱۷۱، ژمارہ: ۱۹۱۸ کہ ناواپہ:

نهبو ہورمیرہ (رمزای خودای لی بی) دمفہرمووی: خوشہویست (دروودی خودای لہسہر بی) دمفہرمووی: (کہسہی سہگی رابگری، کہ سہگی راوو پاسی نازہل و پاسی زہوی و زارو مہزراو کشتوکال نہبی، ہہموو روژی دوو پارچہ لہپاداشی کردہوہی باشی کہم دمبیٹہوہ).

موسلیم و بوخاری گپراویانہتہوہ، گوٹہی بوخاری ناواپہ:

(ہہرکہسہی سہگی رابگری کہ سہگی پاسی ران و کیلگہو راو نہبی، ہہموو

روژی پارچہیی لہپاداشی کردہوہی باشی کہم دمبیٹہوہ).

۸۰۹- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَتْ: {جَاءَنِي بَرِيرَةُ، فَقَالَتْ: كَاتِبْتُ أَهْلِي عَلَى بَسْعِ أَوَاقٍ، فِي كُلِّ عَامٍ أَوْقِيَّةً، فَأَعِينَنِي. فَقُلْتُ: إِنَّ أَحَبَّ أَهْلِكَ أَنْ أَعِدَّهَا لَهُمْ وَيَكُونَ وَلَاؤُكَ لِي فَعَلْتُ، فَذَهَبْتُ بِرَبِيرَةَ إِلَى أَهْلِهَا. فَقَالَتْ لَهُمْ: فَأَبُوا عَلَيْهَا، فَجَاءَتْ مِنْ عِنْدِهِمْ، وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسٌ. فَقَالَتْ: إِنِّي قَدْ عَرَضْتُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَأَبُوا إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْوَلَاءُ لَهُمْ، فَسَمِعَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَتْ عَائِشَةُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). فَقَالَ: خُذِيهَا وَاشْتَرِطِي لَهُمُ الْوَلَاءَ، فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ فَفَعَلْتُ عَائِشَةُ، ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ) فِي النَّاسِ خَطِيباً فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ. ثُمَّ قَالَ: "أَمَّا بَعْدُ، مَا بَالُ رِجَالٍ يَشْتَرِطُونَ شُرُوطاً لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللَّهِ (عَزَّ وَجَلَّ) مَا كَانَ مِنْ شَرْطٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَهُوَ بَاطِلٌ، وَإِنْ كَانَ مِائَةَ شَرْطٍ، قَضَاءُ اللَّهِ أَحَقُّ، وَشَرْطُ اللَّهِ أَوْثَقُ، وَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَتَقَى" {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ. وَعِنْدَ مُسْلِمٍ فَقَالَ: {اشْتَرِيهَا وَأَعْتِقِهَا وَاشْتَرِطِي لَهُمُ الْوَلَاءَ}.

{بوخته‌ی بخاری = تجریدی بخاری/۳، ژماره: ۱۰۹۴ = ۲۵۶۰، ۲۱۵۶،

۲۵۶۲، ۲۱۶۹، ۲۷۵۷، ۶۷۵۲، ۶۷۵۷، ۶۷۵۹، ۲۵۶۱، ۲۵۶۳، ۲۵۶۴،

۲۵۶۵ بخاری. بوخته‌ی موسلیم ۸۹۶ = شیخا ۳۷۵۸ = مسلم ۱۵۰۴}:

عائیشه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: به‌ریره (رمزای خودای لی بی) هات بۆلام، گوتی: خاومنه‌کانم نامه‌نووسی (موکاته‌به) یان له‌گه‌لدا کردووم له‌سەر (۹) نۆ ئۆقیهه، بۆ ماوه‌ی نۆ سال، که ههر ساله‌ی ئۆقیهه‌یه بدهم، جا هاتووم بۆلات که تۆیش یارمه‌تییه‌کم بدهی، هه‌تا زوو پرزگارم ببی له‌م کۆیله‌یه، وه ئه‌موکاته هیچ پشکیکی له‌نامه نووسینه‌که‌ی جی‌به‌جی نه‌کردبوو؟

عائیشه فهرمووی: منیش پێیم گوت: برۆ به‌ ئاغا‌کانت بلێ: ئه‌گه‌ر ئه‌وان ئارم‌زوو ده‌که‌ن و رازی ده‌بن، ئه‌وا من ئه‌و پارمه‌یان هه‌موو به‌یه‌که‌جار، به‌نه‌ختی بۆ ده‌ژمێرم و یه‌که‌سەر ئازاد‌ت ده‌که‌م، به‌لام به‌مه‌رجی که سه‌رداریی (ولاء = هه‌قداری) یه‌که‌ت بۆ من بی، من بێم به‌هه‌قدارت، جا ئه‌ه‌ویش ئه‌م باسه ده‌گیرێته‌وه بۆ ئاغا‌کانی، به‌لام ئاغا‌کان به‌وه رازی نابن و ده‌لێن: سه‌رداریی و هه‌قداری هی خۆمانه‌و نایده‌ین به‌که‌سی تر.

جا دیسانه‌وه به‌ریره هاته‌وه بۆلام و ئه‌م باسوخواسه‌ی بۆم گیرایه‌وه، منیش بپاهاه‌ ئشاخام، ئه‌ه‌ویش گوتی: سویندم به‌خودا ههر ئه‌وه‌یه که عه‌رزم کردی. عائیشه فهرمووی: جا پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەر بی) ئه‌مه‌ی بیست و له‌منی پرسی، منیش باسه‌که‌م عه‌رزى کرد، فهرمووی پێم: (تۆ بیکه‌وه ئازادی بکه‌و مه‌رجیش دابنێ که سه‌رداریی (وه‌لاء) بۆ ئه‌وان بی، ئه‌و مه‌رجه

بايه خى نيه، چونكه لهراستيدا سهردارى بۇ ئەو كەسەيه كە كۆيلەكە ئازاد دەكا.

منيش وام كرد، جا پېغەمبەر (دروودى خودای لهسەر بى) سەر لهئىوارمى، هەئسايه وه وتارىكى دا، سوپاس و ستايش كە شايانى خودا بى كردى و ئەوجا فەرمووى: (لهپاش ئەمە ئەو بۆچى هەندى كەس دەچى مەرجى وا بەمەرج دەگرى، كە لەناو ياسانامەى خودادا نەبى، دەى هەركەسى مەرجى وا بەمەرج بگرى، لەكاتى سەودا و مامەلەدا و مەرجى دابنى كە بەپىي ياسانامەى خودا نەبى، ئەو پووج و بەتالە، ئەو جۆرە مەرجە سوودى نابى بۆى، ئەگەر سەد مەرجيش بى هەموويان پووج و بى بايه خن، نامەى خودا لەپىشتەر، مەرجى خودا پتەوترە، ئەو بۆ هەندى پياو لەئىو دەلین: ئىمە فیسارمەكەسى كۆيلە ئازاد دەكەين، بەمەرجى كە سەردارىيەكەى بۆ خۆمان بى، بەبى چەند و چوون سەردارىي (وہلاء) ھى ئەو كەسەيه كە كۆيلەكە ئازاد دەكا). {تاج/۲، زنجیرە: ۱۴۹، لاپەرە: ۳۳۵، ژمارە: ۱۷۹۷ + تاج/۲، زنجیرە: ۱۸، ژمارە: ۲۰۱۹}. {پروانە: ژمارە: ۱۴۵۷}.

(روونکردنەو):

۱- ئۆقپەى سەردەمى پېغەمبەر (دروودى خودای لهسەر بى) چل درەمى زيوە.

۲- بەریرە لەپىشا. خزمەتى عائىشەى دەگرد، دوايى عائىشە كرى و ئازادى كرد، زۆر دلسۆزى عائىشە بوو هەتا مردن. ئىبنو عەبدولبەر لە ئىستيعابا، ئەم كەرامەتە لە بەریرەو دەگىرپتەو:

(عەبدولخاللقى كورى زمىدى كورى واقد، فەرمووى: باوكم گىرپايەو بۆم، فەرمووى: عەبدولەلىكى كورى مەروان گىرپايەو بۆمان فەرمووى: لەپىش ئەوودا كە بىم بەجىنشين (خەليفە) لەمەدينە، لەخزمەتى بەيرەدا دادەنىشتم، زۆرجار پىي دەفەرمووم: ئەى عەبدولەلىك! دەبينم چەند

رەشتىكى باشت و تىادا، لەبەر ئەو وە ھەست دەكەم كە تۆ دەبى بە جىنشىن لەسەر موسولمانان، جا ئەگەر بوويت بەخەلىفە و جىنشىن، خۆت لەخوینپرشتنى ناپەوا بەدوور بگرە، چونكە بۆخۆم لەزارى پىرۆزى خوشەويستى خودام بىست، دەيفەرموو: (دروودى خودای لەسەر بى) پىاوى و ھەيە دەروا بەرەو بەھەشت، تا دەگاتە بەردەرگاگەى و بەچاوى خۆى تەماشای دەكا، بەلام لەوى بەپال دەرى دەكەن و تەسى پى دەكەنە دواو، لەسەر پزاندىنى لوپچى خوینى ناپەوا، لەسەر پرکەلە شاخى خوین، كە لەدونيادا بەناپەوا پزاندىوويەتى).

پىشەوا ەللامەى ەيىنى دەفەرموى: بەرپرە بەرەگەز نەبەطى، يا قىبىطى بوو، بەرپرە (رەزاو رەحمەتى خودای گەورەى ئى بى) ھەتا سەردەمى جىنشىنى موعاويە مابوو، بەرپرە ئەو بەرپرەيە، كە لە فەرموودەى ھەلاتەكەدا (لەحەديثول ئىفاكا) ناوى ھاتوو و لەسەر راپوێژى ئىمامى ەلى، پىغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) پرسى پى دەكاو دەفەرموى: (ئەى بەرپرە! ھىچت لەعائىشە دىوہ كە جىگەى گومان بى؟). {بىروانە: تاج/، زنجىرە: ۷، ژمارە: ۴۰۰۸، لاپەرە: ۳۹۰ چاپى چوارەم + تەجرىدى بوخارى = موختەسەرى صەحىحى بوخارى، بەكوردى، بەرگى/ ۳، ژمارە: ۱۱۲۱، لاپەرە: ۲۰۹ چاپى يەكەم}.

۳- وەلاء: يا سەردارى، يا ھەقدارى، لەزاراوى شەرع و ياسانامەى خودای گەورەدا، باوانىيەكە (عوصوبە) كەھۆكەى نەمانى خاوەنىيە لەكۆيلەدا، بەھۆى ئازاد بوونەو، بەنموونە: ئەگەر كەس بەھەر ھۆى، كەس ئازاد بكا، كۆمەلئ مافى ياساى، لەنيوانى ئازادكارو ئازادكارو دروست دەبى، ھەندئ لەو مافانە پەيوەندى بەژيانەو ھەيە، ھەندىكى تریان پەيوەندى بە مردنەو ھەيە.

گرىمان ئازادكارو بمرئ، وە كەلەپوورگرى خزمى نەبى، ئەو ھەندى ئازادكەرەكەى ھەقدارىيەتى و ئەو مارەى دەبى لەشووەكەى، يان ئەگەر بمرئ

نویژی لهسەر ئەکا، وەکو مەلێ مافی تر، کە بەپێی شەرع بۆ ئازادکەر و ئازادکراو دەچەسپێ. {تاج/٢، زنجیرە: ٨، لاپەرە: ٤٣١، ژمارە: ١٩٨٤ چاپی چوارەم} + {ژمارە: ١٤٥٧ لەدواوە}.

٨١٠- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {كُنِيَ عُمَرُ عَنْ بَيْعِ أُمَّهَاتِ الْأَوْلَادِ فَقَالَ: لَا تُبَاعُ، وَلَا تُوهَبُ، وَلَا تُورَثُ، لِيَسْتَمْتِعَ بِهَا مَا بَدَأَ لَهُ، فَإِذَا مَاتَ فَهِيَ خُرَّةٌ} رَوَاهُ مَالِكٌ، وَابْنُ عَرَبٍ، وَقَالَ: رَفَعَهُ بَعْضُ الرُّوَاةِ، فَوَهِمَ. {مالك ٧٧٦/٢. بیهقی رقم: ٢١٥٥٨} + {صحيح موقوفاً: الإرواء: ١٧٧٦}:

ئێبنو عومەر (رمزای خودایان ئی بێ) فەرمووی: پێشەوا عومەر (رمزای خودای ئی بێ) پێشگیری دەکرد لەفرۆشتنی ئوم وەلەد، وە دەیفەرموو: (ئوم وەلەد نەدەفرۆشری، نەدەبەخشری، نە کە لەپوور دەکری، خاومەکە ی هەتا ماوه وەك ژنی خۆی خۆشی ئی و مردەگری و دەچیتە لای، کاتی دەمری یەكسەر ئەو ئوم وەلەدە ئازاد دەبێ!).

دانەر دەفرەرموی: ئیمامی مالیک و ئیمامی بەیھەقی ئەم فەرموودەیان لەعومەرەوه گیراوتەوه، ئیمامی بەیھەقی دەفرەرموی: هەندێ لەراویانی ئەم فەرموودمیه بەرزیان کردۆتەوه بۆ پێغەمبەر و گوتووینە کە پێغەمبەر وای فەرمووه، بەلام ئەمە هەڵەیه و بەسەرچوونە. (روونکردنەوه):

ئوم وەلەد واتە: کەنیزەکی دایکی منال. لە یاسانامە ی خودادا، ژنی کۆیلە، کەپێی دەگوترێ (ئەمەتە: کەنیزەك: کەنیز) خاومەکە ی وەك میژدی وایە، جا لەبەر ئەوه: خاومەکە ی وەك هاوسەری خۆی لەگەڵی جووت دەبێ، بەمەرجی رێگری نەبێ، رێگر وەك ئەوه:

١- خوشكى شيرى خاومنهكهى بى، يا دايكى شيرى خاومنهكهى بى، يا هر نههئىكى شيرى ترهه بى، لهكاتى وادا كه نههئى ياساى (واته: مانعى شهرى) ههبوو، دروست نيهه بچيته لاي.

٢- موئكى تهواوى نه بى، هاوبهشى ترى هه بى.

٣- وهك نهوه كه نيزمهكه كه كچى ژنى ناغاكهى بى.

٤- وهك نهوه وهچهى خاومنهكهى لهگهئى جووت بووبى.

٥- يا موطونهى باوك و باپيرى خاومنهكهى بى.

٦- يا ميژدى هه بى، يا خوشكى ژنى خاومنهكهى بى.

٧- وهك نهوه كه نيزمهكه كه لهعيددهى شهرعيدا بى.

٨- نهگهر دوو كه نيزمهكى خوشكى يهكترى، پياوى خاومنى ههردوو كيان بوو، نهگهر چوو له يهكيان، نهوى تريانى لى حهرام ده بى، ههتا خاومنى لاقهكراومهكه بى.

٩- هر ژنى بۆ پياو دروست نه بى بچيته لاي، دروست نيهه كه لهزمتى پيشينه و سه رمتاي جووتبوونى لى و مربرى، وهك ماچ كردن و دهستبازى و مه مگ كوشين و شتى ترى وا.

١٠- خاومنى كۆيلهى ژن دهتوانى، به پيى نه م پيئمايانه لهزمت لهژنى كۆيلهى خوى و مربرى و بهس، نهگهر كۆيلهكه نيژينه بوو نهوه حهرامه و كه وهرترين تاوانه و نيژبازيه.

١١- خاومنى نهگهر ژن بوو، كۆيلهى خوى ژن بى يا پياو بى حهرامه لى، نهگهر پياو بوو جووتبوون لهگهئى داوئنيسيه، نهگهر ژن بوو پاني به پانيه حهرامه.

٨١١- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { كُنَّا نَبِيعُ سَرَارِينَا، أُمّهَاتِ الْأَوْلَادِ، وَالنَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَيًّا، لَا يَرَى بِذَلِكَ بَأْسًا } رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، وَابْنُ مَاجَةَ وَالْأَرْقَطِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{نسائی/الکبری/۵۰۲۱. ابن ماجه: ۲۵۱۷. دارقطنی ۱۳۵/۴. ابن حبان:

: {۴۳۲۳

جابیری کوری عهبدوللا (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: بهسهرینی پیغهمبهر خوی (دروودی خودای لهسهر بی) و لهسهردهمی جینشینی نه بو بهکریشدا، که نیزهکی دایکی مندالی خوئمانمان دهمروشت، بهلام کاتی که عومه ر بوو به جینشین، جلوهگیری لی کردین لهوه، ئیتر ئیمهیش فهرمانهکهی عومه رمان نه شکاندو وازمان له فروشتنی که نیزهکی دایکی منالمان هیئا. {د/ن - س/ح}.

بیژهی نه سائی: له پیشدا نهو که نیزهکانه مان دهمروشت، که دایکی منالمان بوون، وه نهو سه ردهمه پیغهمبهر خوی له ژیاندا بوو، وه نهوهی به خراب نه دهمزانی، وه ره خنه ی نه بوو له ناستی. {تاج/۲، لاپهره: ۴۵۳ چاپی چواره م، زنجیره: ۲۰، ژماره: ۲۰۲۴}.

۸۱۲- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ بَيْعِ فَضْلِ الْمَاءِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَزَادَ فِي رِوَايَةٍ: {وَعَنْ بَيْعِ ضِرَابِ الْجَمَلِ}.

{پوختهی موسلیم ۹۷۹ = شیحا ۳۹۸۰ + پوختهی موسلیم ۹۸۰ = شیحا

: {۳۹۸۳ مسلم ۱۵۶۵}

جابیری کوری عهبدوللا (رمزای خودا له خوی و له باوکی) فهرمووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) جلوهگیری کردوو له فروشتنی ناوی زیاد بی له پیداویستی خاوهنی، به تایبهتی له چوئل. له ژماره: (۹۸۰) ی پوختهی موسلیمدا ناوایه:

نه بو هورمیره (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: خو شه ویست (دروودی خودای لهسهر بی) دهمرووی: (ناوی زیاده هه دهغه مه کهن، هه تا زیاده لهومری پی هه دهغه بکهن). {تاج/۲، زنجیره: ۱۷۴، ژماره: ۱۹۲۸ - ش/د/ت/ن} . بخاری

مسافاه: ۲۵۵۳، ۲۴۵۴، ۶۹۶۳، ترمذی. بیوع/۱۲۷۲ + تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۱۰۰۷ = ۲۲۸۴ بوخاری} + {تاج/۲، زنجیره: ۱۴۸، لاپهره: ۳۳۳، ژماره: ۱۷۹۱ چاپی چوارهم}.

لهگیرانهوهی ژماره: (۳۹۸۱) مسلم/شیحادا، دهلی: جابیری کوری عهبدوئلا (رمزای خودایان ئی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) جله وگیری دهکرد لهفروشتنی په پینی نیه وشتی).
۸۱۳- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ عَسْبِ الْفَحْلِ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۱۰۰۷ = ۲۲۸۴ بوخاری}:

نیینو عومه (رمزای خودایان ئی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) نه هی کردوه لهگری په پینی نیه له می، وهك نه وه نه سپی به پری له ماینی، یا ماینی له نیه که ری چاک بکری، وه خاومنی نه سپه که، یان خاومنی نیه که ره که، گری نه وه په پینه له خاومنی ماینه که و مرگری. {تاج/۲، زنجیره: ۱۴۸، لاپهره: ۳۳۳، ژماره: ۱۷۹۱}.

نیینو باز (ره حمه تی خودای ئی بی) دهلی: تهرمه زی به رسته یه کی درست (صحیح) دهگیر پته وه: نه نه سی کوری مالیک (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: بیاوی له هوزی کیلاب له پیغه مبهه ری پرسی: ثایا درسته نیه به پاره به پری نیه له می. پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) ریگهی نه وه پی نه دا. کابراک هیش گوتی: نه ی پیغه مبهه ری خودا! نیمه زور جار نیه له می ده پری نین، مانگا که ل دده مین، ماین له نه سپ چاک ده که یان، خاومنی مانگا و ماینه که به خشمان پی ددها، نه ی نه مه یان چونه؟ پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) ریگهی به خشش و مرگری نه لهسهه نه وه پی دا.

له توحفه تول نه حوده‌ذی، شهر حی تهرمه زی‌دا دمه‌رموی: نه‌م
 فهرموودمیه به‌لگه‌یه له‌سهر نه‌وه، نه‌گهر خاومنی ناژه‌له می‌نگه‌که، دیارییه‌ک،
 یا به‌خششی، که بریار نه‌درابی و له‌پیشه‌وه دیاری نه‌کراپی، بدا به‌خاومنی
 ناژه‌له نی‌ره‌که، نه‌وه دروسته، به‌مه‌رجی نه‌وه به‌مه‌رج نه‌کراپی.

۸۱۴- وَعَنْهُ { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ بَيْعِ حَبْلِ
 الْحَبَلَةِ، وَكَانَ بَيْعًا يَتَّبِعُهُ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ: كَانَ الرَّجُلُ يَتَّاعُ الْجَزُورَ إِلَى أَنْ تُنْتَجَ
 النَّاقَةُ، ثُمَّ تُنْتَجُ الَّتِي فِي بَطْنِهَا { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ.

{ تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۹۷۱ = ۲۱۴۳، ۲۲۵۶، ۳۸۴۳ بوخاری.

پوخته‌ی موسلیم ۹۳۷ = ۳۷۸۹ شیخا = مسلم ۱۵۱۴: {

نیبنو عومهر (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی
 خودای له‌سهر بی) نه‌هی کردوو له‌و جوړه فروشتنه‌ی که دمبه‌ستری به‌زایینی
 به‌چکه‌ی ناوسکی وشتی ناوسه‌ودا که نه‌م جوړه فروشتنه له‌سهرده‌می نه‌زانی،
 پیش هاتنی نی‌سلامدا باو بووه، خه‌لک دمیانکرد له‌سهریه‌کی له‌م دوو شیومیه:
 یه‌که‌م: پی‌اوئ وشتی‌کی دم‌کری، به‌به‌هایه‌کی دیاری کراوی نه‌دراوی
 دواخراو، به‌واده‌ی نه‌ومنده که نه‌و وشره‌ بزئ و سکه‌که‌شی گه‌وره ببئ و بزئ،
 نه‌وسا به‌هاکه بدات.

دووهم: به‌چکه‌ی نه‌و به‌چکه‌یه که‌وا له‌سکی نه‌م وشره‌دا، له‌تۆم کری به‌

نه‌ومنده و نه‌ومنده. { تاج/۲، زنجیره: ۱۵۲، ژماره: ۱۸۰۸.

۸۱۵- وَعَنْهُ { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ بَيْعِ الْوَلَاءِ،

وَعَنْ هَبَيْتِهِ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ بوخاری. عتق: ۲۵۳۴، ۶۷۵۶. پوخته‌ی موسلیم ۸۹۸ = ۳۷۶۷ = مسلم

۱۵۰۶. ابروداد. فرائض: ۲۹۲۵. نسائی. بیوع: ۴۶۷۳. تحفة الأشراف/۷۱۸۶: {

ئىبىنو عومەر (رمزى خودايان لى بى) فەرموۋى: بېغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) جەلەۋگىرىيى كىردوۋە لەفرۆشتى سەردارىيى (وەلاء) و بەخشىنى بەكەسىكى تر. {تاج/۲، زنجىرە: ۲۰، ژمارە: ۲۰۲۳ – ش/د/ت/ن}.
(روونکردنەوه):

لەپېشەو، لە فەرموۋەدى ژمارە: (۸۰۹) دا، لەپرگەي (۳) ي روونکردنەوه كەدا، واتاي وەلاء (واتە: سەردارىيى) مان روون كەردەوه.
۸۱۶- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { تَهَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ بَيْعِ الْحَصَاةِ، وَعَنْ بَيْعِ الْغَرَرِ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
{پوختەي موسلىم ۹۳۹ = شىخا ۳۷۸۷ = مسلم ۱۵۱۳}:

ئەبو ھورەيرە (رمزى خوداي لى بى) فەرموۋى: بېغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) بېشىگىرى كىردوۋە لەفرۆشتى بەردەھاۋىز (بيع الحصاة) و لەفرۆشتى شتى نەزانراو و دەست نەداو (بيع الغرر). {تاج/۲، زنجىرە: ۱۴۸، ژمارە: ۱۷۹۲ – م/د/ت/ن}.
(روونکردنەوه):

۱- فرۆشتى بەردەھاۋىز (بيع الحصاة) بەسى واتا، واتا كراۋە:
آ- فرۆشيار دەلى: لەم جىل و بەرگانە ئەوەيانم پىت فرۆشت، كە ئەم بەردەم تى گرت، بەرى بکەوى.
ب- ئەم شتەم پىت فرۆشت، ئەوەندە سەرىشكى و مافى پەشىمانىت بو
هەيە، هەتا ئەم چەۋە فرى دەدم.

ج- كاتى چەۋىكم گرتە ئەو شتە، ئەو لەجياتى گوتەي فرۆشتن.
۲- بەيعول غەرر: ئەو جۆرە فرۆشتنەيە، بەدىمەن باشە، بەلام ۋەكى تر كىريار تەفرەو دەستەشكىن دەكا، بەلام ۋەكى تر زۆرجار بەزىانى كىريار

دمشكيتتهوه، وهك فروشتنى شتى نهزانراوو دمست نهداو، وهك فروشتنى مهل

بهحهواوه، يان ماسى لهجهمو دمريادا، يان شتى بزر بوو.

۸۱۷- وَعَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ اشْتَرَى طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَكْتَالَهُ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{بوختهى موسليم ۹۰۹ = ۳۸۱۱، ۳۸۲۶، ۳۸۲۲، ۳۸۲۳، ۳۸۲۴،

۳۸۲۵ مسلم شيحا = مسلم ۱۵۲۸. تجريدى بوخارى/۳، ژماره: ۹۶۷ = ۲۱۳۲،

۲۱۳۵ فتح البارى شرح صحيح البخارى. ابوداود. يوع. طعام: ۲۱۳۵، ۳۴۹۷.

ترمذى. يوع: ۱۲۹۱. نسائى. يوع: ۴۶۱۲. تحفة الأشراف/۵۷۳۶: {

بوختهى گيپرانهوهكان:

ئيبنو عهبيباس (رمزاي خودا لهخوى و لهباوكى) دهفهرموئى: پيغهمبهر

(دروودى خوداي لهسهر بئ) دهفهرموئى: (ههركهسى خوراكيكى لهكهسيكى تر

كرى، تا خوى بهتهواوى وهرى نهگرئ، نهى فروشتيتهوه بهكهسيكى تر!).

ئيبنو عهبيباس دهيفهرموو: وادهزانم ههموو شتيكى تريش لهم لايهنهوه

وهك خوراك وايه ۱. {تاج/۲، زنجيره: ۱۴۸، ژماره: ۱۷۸۳ چاپى چوارهم}.

۸۱۸- وَعَنْهُ قَالَ: {نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ بَيْعَتَيْنِ فِي

بَيْعَةٍ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالتَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ.

{أحمد: ۹۵۸۲. ترمذى: ۱۲۳۱. نسائى ۲۹۵/۷. ابن حبان: ۴۹۷۳: {

ئهبو هورميره (رمزاي خوداي لئ بئ) ههرمووى: (دروودى خوداي لهسهر

بئ) مؤلتهى نهدهدا كه دوو كردارى كرپن و فروشتن بهيهكهوه گرئ بدرين.

{بروانه ههرموودهكهى دوايى بؤ تيگهيشتنى تهواو لهم ههرموودهيه}.

۸۱۹- وَلَئِي دَاوُدَ: {مَنْ بَاَعَ بَيْعَتَيْنِ فِي بَيْعَةٍ فَلَهُ أَوْ كَسُهُمَا، أَوْ الرِّبَا}.

{أبوداود: ۳۴۶۱. صحيح الجامع: ۶۹۴۳، الصحيح المسند: ۱۳۷۰: {

ئهبو هورميره (رمزاي خوداي لئ بئ) ههرمووى: پيغهمبهر (دروودى

خوداي لهسهر بئ) دهفهرموئى: (كهسى دوو فروشتن لهيهك فروشتندا نهنجام

بدا، وهك نهوه بلئ: من ئەم خانوومت پى دمفرۆشم به نهوهنده، بهو مهرجه
تۆيش نهسپهكهى خۆتم پى بفرۆشى به نهوهنده، نهوكهسهى شتى وا بكا، نهوه
حال لهيهكئ لهم دوو نهگهره خالى نيينه: يان دمبى سهوداكارى وا،
كه مەترينه كهيان ههلبگرئ، ياخود تووشى سوود خواردن دمبى). {تاج/۲،
زنجيره: ۱۵۲، ژماره: ۱۸۱۰ - د/ت: ص - واته: نهبو داوودو تهرمهزى
گيرپاويانه تهوه، پيشهوا تهرمهزى به تهنديروستى داناوه} .
(بوونكر دنهوه):

نموونه پى ترى ئەم بابته: فرۆشيار به كړپار دهلئ: نهوا ئەم بز نه
فرۆشت بهتۆ، به حازر به (۱۰۰) دينار، به قهرز به (۱۵۰) دينار. نهوه يا دمبى
كه مهكه كه حازره كهيه قه بوول بكا يان ههردوولا تووشى سوو خۆرى دمبى.
۸۲۰- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { لَا يَحِلُّ سَلَفٌ وَبَيْعٌ وَلَا شَرْطَانِ فِي بَيْعٍ، وَلَا رِبْحٌ مَا لَمْ
يُضْمَنْ، وَلَا يَبِيعُ مَا لَيْسَ عِنْدَكَ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ خُرَيْمَةَ،
وَالْحَاكِمُ. وَأَخْرَجَهُ فِي " غُلُومِ الْحَدِيثِ " مِنْ رِوَايَةِ أَبِي حَنِيفَةَ، عَنْ عَمْرِو الْمَذْكُورِ
بِلَفْظٍ: " نَهَى عَنْ بَيْعٍ وَشَرْطٍ " وَمِنْ هَذَا الْوَجْهِ أَخْرَجَهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي " الْأَوْسَطِ " وَهُوَ غَرِيبٌ.

{أبوداود: ۳۵۰۴. ترمذى: ۱۲۳۴. نسائى ۶۳۰/۲۸۸/۷ ابن ماجه:
۲۱۸۸. أحمد ۱۷۴/۲. حاكم ۲۱/۲. رقم: ۲۱۸۵ طبرانى فى الأوسط/ ۴۳۶۱. حاكم
فى علوم الحديث ص ۱۲۸}:

عه مرى كورى شوعهيب لهباوكيهوه، لهبابيريهوه (رهزای خودايان ئى بئ)
پيغه مبهه (دروودى خودای لهسهه بئ) فهرمووى: (دروست نيينه كه قهرزو
فرۆشتن بيه سترين بهيه كهوه، وهك نهوه شتى بايى (۱۰) ده دينار بئ
خاومنهكهى به كړپار بلئ: ئەمه دمفرۆشم بهتۆ به (۹) نو دينار، بهمه رجى (۵۰)
دينارم به قهرز بدهيتى، چونكه ئەمه بهر نهو فهرموودهيه دهكهوى كه

دەفەر مۆی: (هەر قەرزى قازانجى رابکیشى دەبى بەسوود). هەروا پىڭەمبەر
(دروودى خودای لەسەر بى) قەرمووی: (هەروەك دروست نییە كە لەیەك
فرۆشتندا دوو مەرج دابنرى، وەك ئەووە فرۆشیار بەکریار بلى: ئەم جەلەت پى
دەفرۆشم، بەم دوو مەرجە:

یەكەم: خۆم بۆت دەدوورم.

دووهم: خۆم گازرى دەكەم و شوکەى دەشۆرم.

هەروا پىڭەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) قەرمووی: (هەروەها
قازانجى فرۆشراوى كە هیشتا دەستەبەر نەکرایى دروست نییە، وەك شتى
بکړئ و پيش ئەووى وەرى بگړئ، بىفرۆشیتەووە بەقازانج بەکەسیكى تر).

هەروا پىڭەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) قەرمووی: (هەروا دروست
نییە فرۆشتنى شتى كە هى خۆت نەبى!). هەتا ئیترە قەرموودەیهكى
تەندروستە: بەلام ئەو پارچەیهى كە لەئاخیرەوێه، حاکم لە (علوم الحديث) دا،
لە ئەبو حەنیفەو، لەعەمرى كورى شوعەیبەو، لەباوكیەو، لەباپرەیهو
دەگىرپتەو، كە پىڭەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) مۆلەتى نەدەدا، كە
مەرجى بەپى یاسانامەى خودا نەبى، لەمامەڵەى فرۆشتندا، بەمەرج بگىرى.
بەلام ئەم پارچەیهى، كە لەرێگەى ئەبو حەنیفەو، لەعەمرى ناوبراوو ئەم
گىرپانەوێ ئەم قەرموودەیه: (نامۆ و غەریبە). {تاج/۲، زنجیرە: ۱۵۲، ژمارە:
۱۸۱۱}. بڕوانە: ژمارە: (۸۰۹) كە لەپیشەو لەم پەراوێ پىرۆزمیەدا رابورد،
ئەمۆنەكەى بەریرە، كە ئاغاكانى مەرجیان گرتبوو: كە سەردارى (وێلانە) كەى
بۆخۆیان بى ئەمۆنەى بۆ ئیترەیش.

۸۲۱- وَعَنْهُ قَالَ: { نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ يَنْعِ

الْعُرْبَانِ { رَوَاهُ مَالِكٌ، قَالَ: بَلَّغْنِي عَنْ عُمَرُو بْنِ شُعَيْبٍ، بِهِ.

{مالك فى الموطأ (۶۰۹/۲):

نیمای مالیک (رحمتهی خودای لی بی) دمفرموی: (گهیشتووه بهمن، کهعهمری کوری شوعهیب، لهباوکیهوه، لهبابیرییهوه (رمزای خودایان لی بی) فهرموویته: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) جلّهوگیریی دمکرد لهو جوړه فروشتنه، کهفروشیار پییشهکی لهکپیار ومربگری، بهمهرجی نهگهر کپیار پهشیمان بۆوه لهمامهلهکه، پییشهکییهکه بۆ فروشیار بی).

۸۲۲- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: { اِبْتَعْتُ زَيْتًا فِي السُّوقِ، فَلَمَّا اسْتَوْجَبْتُهُ لَقِنِي رَجُلٌ فَأَعْطَانِي بِهِ رِبْحًا حَسَنًا، فَأَرَدْتُ أَنْ أَضْرِبَ عَلَى يَدِ الرَّجُلِ، فَأَخَذَ رَجُلٌ مِنْ خَلْفِي بِذِرَاعِي، فَالْتَفَتُ، فَإِذَا هُوَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، فَقَالَ: لَا تَبِعْهُ حَيْثُ اِبْتَعْتَهُ حَتَّى تَخُوزَهُ إِلَى رَحْلِكَ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى أَنْ تُبَاعَ أَلْسَعُ حَيْثُ تُبْتَاعُ، حَتَّى يَخُوزَهَا التُّجَّارُ إِلَى رِحَالِهِمْ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ وَاللَّفْظُ لَهُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ وَالْحَاكِمُ.

{أحمد ۱۹۱/۵. أبوداود: ۳۴۹۹. ابن حبان: ۴۹۸۴. حاکم ۴۶/۲}:

نیینو عومهر (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: بری پړون زمیتوونم لهبازار کړی، کاتئ مسوگهرم کردو بووبه هی من، پیاویکم پی گهیشت هازانجیکی باشی پییمدا، خهریکبوو دهست بنیمه ناودهستی و پیی بفروشم و سهوداکه کوتایی پی بهینم، لهوکاتهدا کهسی لهپشتمهوه فوئی گرتو و نهیهیشت گری بهستی فروشتنهکه تهواو بکه، که ئاورم دایهوه پوانیم که زمیدی کوری بابیته، فهرمووی: (لهو جیگهیهدا که کریوته مهیفروشهرهوه، ههتا وهری دهگریتو دمیبهیتهوه بۆ جیگه و ریگهی خوت، چونکه پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) جلّهوگیریی کردووه لهوه که کپیار کالآ لهو جیگهیهدا بفروشیتهوه که خوی لهویدا کریویهتی، بازارگانهکان کاتئ شتی دهکرن، که وهری دهکرن و دمیگوینزهوه بۆ دووکان و جیگه و ریگهی خویمان نهوسا بیفروشنهوه!).

۸۲۳- وَعَنْهُ قَالَ: { قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي أُبِيعُ بِالْبَقِيعِ، فَأُبِيعُ بِالذَّنَانِيرِ وَأَخُذُ الذَّرَاهِمَ، وَأُبِيعُ بِالذَّرَاهِمِ وَأَخُذُ الذَّنَانِيرَ، أَخُذُ هَذَا مِنْ هَذِهِ وَأُعْطِي هَذِهِ مِنْ هَذَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا بَأْسَ أَنْ تَأْخُذَهَا بِسِعْرِ يَوْمِهَا مَا لَمْ تَتَفَرَّقَا وَيَبْنِكُمَا شَيْءٌ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{أبوداود: ۳۳۵۴. ترمذی: ۱۴۴۱. نسائی ۲۸۱/۷. ابن ماجه: ۳۲۶۲. أحمد

۱۳۹/۲. حاکم ۵۰/۲}:

دیسان ئیبنو عومەر (رمزای خودایان لی بی) فہرمووی: گوتم: نہی پیغہمبہری خودا! من مامہ لہو سہودای وشرہکہم، لہ بازارہکہی بہقیع، جاری واہیہ وشرہکہ دمفرؤشم بہدیناری زپر، بہلام کپیارہکہ بہدرہمی زیو بہہاکہم دہداتی، جاری وایش ہیہ وشرہکہی پی دمفرؤشم بہدرہمی زیو، بہلام بہہاکہ بہدیناری زپر ومرتہگرم، واتہ: گہلی جار زیو لہباتی زپر ومرتہگرم و گہلی جاریش زپر لہجباتی زیو ومرتہگرم، نایا برپاری شہرعی نہم جؤرہ کرین و فروشتنہ چؤنہ وچیہ؟ حہلالہ یان حہرامہ؟

پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) فہرمووی: (بہم دوو مہرجہ نہم

جؤرہ سہودایہ قہیدی نییہ و دروستہ):

یہکہم: نہگہر زپر لہباتی زیو ومرتہگرت، یان زیوت لہجباتی زپر ومرتہگرت، دمبی ہم زپرہکہ و ہم زیوہکہ بہنرخہ نہو رؤژہ ومرتہگری کہ سہوداکہی تیادا نہنجام دراوہ.

دووم: دمبی کپیارو فروشیار بہرلہوہ کہ لہیہکتری جیا ببنہوہ، تہواوی

بہہای فروشیارہکہ ومرتہگری لہلایہنی فروشیارہوہ.

(روونکر دنہوہ):

گریمان تو گایہکت فروشت بہلالہحہ، بہپینج لیرہی زپر، نہو رؤژہ لیرہی

زپر بہ (دہ) درہمی زیو بوو، لہپاشا رپککہوتن لہسہر نہوہ کہ تو بہہای گایہکہ بہ درہم لہ لالہحہ ومرتہگری، لہکاتی وادا دمبی نہم دوو خالہ رہچاو بکری:

خالی یہ کہم: بہرلہوہ لہیہ کتری جیاببنہوہ دمبئ دینارہکان بہنرخی ثہو
روژہ بقہ بلینرین بہدرہم = ۱۰×۵ اپہنجا درہمی زیو، کہ بہہای پینج دینارہکەن.
خالی دووہم: دمبئ تۆ تہواوی بہہاکہ لہ لالہحہوہ بکری، نابئ ہیچی لہلا
بمیین، دہنا دمبئ بہسوود (ریبا).

۸۲۴- وَعَنْهُ قَالَ: { نَهَى (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ النَّجْشِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{بوخاری ۲۱۴۲، ۶۶۶۳. پوختہی موسلم: ۹۴۰ = شیحا ۳۷۹۷ = مسلم
۱۵۱۶. نسائی. بیوع: ۴۵۱۷. ریاض/۴، زنجیرہ: ۲۷۶، ژمارہ/۳/۱۵۸۰}:

ئیبنو عومہر (رمزای خودایان لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی
خودای لہسہر بی) جلہوگیری کردوہ لہ کوستہکوستہو زہمی درؤ بو
تہفردانی کریار. {تاج/۲، زنجیرہ: ۱۵۲، ژمارہ: ۱۸۱۵ چاپی چوارہم}.

۸۲۵- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) "أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ الْمُحَاقَلَةِ، وَالْمُزَابَنَةِ، وَالْمُخَابَرَةِ، وَعَنِ الثُّنْيَا، إِلَّا أَنْ تُغْلَمَ { رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا ابْنَ مَاجَهَ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ.

{أحمد ۳۱۹/۳ - ۱۴۴۹۱. پوختہی بوخاری ۹۸۹/۳ = ۲۲۰۷ بروخاری.
أبو داود: ۳۴۰۵. ترمذی: ۱۲۹۰. نسائی ۳۷/۷}:

لہتاجول ئوصولا ناوایہ: {تاج/۲، زنجیرہ: ۱۵۲، ژمارہ: ۱۸۱۹}:
جابیری کوری عہدوللا (رمزای خودایان لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر
(دروودی خودای لہسہر بی) نہہی کردوہ لہ موخاقہلہو لہ موزابہنہو لہ
موعاوہو موخابہرہو لہ ئیستیثنا، مہگہر موستہسناگہ زانراو بی.

۸۲۶- وَعَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْمُحَاقَلَةِ، وَالْمُخَاصَرَةِ، وَالْمُلَامَسَةِ، وَالْمُزَابَنَةِ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجریدی بوخاری/۳، ژمارہ: ۹۸۹ = ۲۲۰۷ بوخاری}:

پیشہوا ئہنہسی کوپی مالیک (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر
(دروودی خودای لہسہر بی) نہہی کردووه لہ: موخاقہلہو موخاضہرہو لہ
مولامہسہو مونابہذہو لہموزابہنہ.
(روونکر دہنہوہ):

۱- موخاقہلہ واتہ: قہرسیلکاری، بریتیہ لہفروشتنی قہرسیل و شینایی
نہدووراوہ بہگہنم و جو، یان بہدانہوئلہی تر، موخاضہرہ واتہ: فروشتنی
بہروبووم و میوہو دانہوئلہ بہسہوزی، پیش ئہوہی کہ بگہیی، مولامہسہ واتہ:
فروشتن بہدہست لیڈان، مونابہذہ واتہ: فروشتن بہہلڈان بو یہکتری،
موزابہنہ: بہرسیلہکاری واتہ: فروشتنی روتابو بہرسیلہی تری بہسہر
دارمہو، بہخورماو میوژ، بہپیوانہیہکی دیاری کراو. { تاج/۲، زنجیرہ: ۱۵۲،
ژمارہ: ۱۸۱۹ چاپی جوارم }.

۲- ئہوہی کہ دہفہرموی: نہہی کردووه لہ نیستناء مہگہر موستہسناکہ
زانراو بی. مہبہست ئہوہیہ کہ تو بلئیت: ئہوا ئہو خہرمانہ، یان ئہو باخہ، یا
ئہو پانہ مہپرم فروشت بہتو ہندیکی نہبی، ئہمہ دروست نییہ و گری
بہستہکہ دانامہزری، بہلام ئہگہر جیاکراومکہ زانراو بوو، ئہوہ دروستہ، وہک
ئہوہ بلئ: ئہوا ئہم کوئمہلہ مہپرم فروشت بہتو تہنہا ئہو تاقہ بہرانہ نہبی
کہوا لہناویانا، ئہمہ دروستہ چونکہ فروشراومکہ دیارہ، کہہہموو کوئمہلہ
مہپہکانہ بیجگہ لہبہرانہکہی ناویان!.

۸۲۷- وَعَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { لَا تَلْقُوا الرُّكْبَانَ، وَلَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ }. قُلْتُ لِبْنِ
عَبَّاسٍ: مَا قَوْلُهُ: " وَلَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ؟ " قَالَ: لَا يَكُونُ لَهُ سِمَسَارًا { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ
وَاللَّفْظُ لِلْبَحَارِيِّ.

{تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۹۷۴ = ۲۱۵۸، ۲۱۶۳، ۲۲۷۴ بوخاری.

بوختهی مرسلیم/۹۴۱ = شیخا ۳۸۰۲ = صحیح مسلم ترقیم محمد فؤاد/۱۵۲۱}:

طاووس (رحمەتی خودای ئی بئ) فەرمووی: ئیبنو عەبباس (رمزای خودایان ئی بئ) فەرمووی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: (مەچن بەپیر کاروانییەو، کە کووتال و شەمەک دەهینن بو بازار، هەتا پیش ئەوێ کە بگەنە ناو بازار، کالاکەیان بەهەرزانی ئی بکرن و خۆتان بەگران بیفرۆشنەو، وەشاریش شت بو لادیی نەفرۆش).

طاووس (رحمەتی خودای ئی بئ) فەرمووی: گوتم بە ئیبنو عەبباس قوربان! ئەوێ کە دمفەرموی: (شاریش شت بو لادیی نەفرۆش). واتای چییە؟ فەرمووی: (نەبئ بەدەلالی). {ریاض/۴، زنجیرە: ۲۵۵، ژمارە: ۱۷۷۵} + {تاج/۲، زنجیرە: ۱۵۲، ژمارە: ۱۸۱۲، ۱۸۱۳}.

(روونکردنەو):

یەکی تر لەفەقی و شاگردە ناودارەکانی عەبدوڵلای کوری عەبباس، طاووسی کوری کیسانە، بەرەگەز فارسە، گێرانیەوێ لەهەر جوار عەبدوڵلاکانەو ئەنجام داو، هەروا لە ئەبو هورەیرە و عائیشە و زەیدی کوری ثابت و زەیدی کوری ئەرقەمەو، لەچینی دووهمی موسوڵمانانە، کەپتیان دەگوترئ: پەیرەوان (تابعین).

بەخزمەت پەنجا کەس لەهاوەلانی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) گەشتوو، ئیبنو عەبباس دمیفەرموو: باومر وایە کە طاووس بەهەشتیە. ئیبنو حیببەان دمیفەرموو: (طاووس یەکیکە لە خواناسەگەرەکانی خەلکی یەمەن و یەکیکە لەگەرە پیاوانی پەیرەوان (تابعین) چل حەجی کردوو، نزاو پارانیەوێ ژۆر گیرا بوو، ئیبنو عویەینە دمفەرموی: ئەم سئ کەسە دوورەپاریزترین کەس بوون لەدەسلات، ئەبو زەر لەسەردەمی خۆیدا،

ئەھرى لەسەردەمى خۇيدا، طاووس لەسەردەمى خۇيدا. لە مەككە مردوو. عەشامات و جەماوەرىكى زۆر شوپن تەرمەكەى كەوتن، چەند بۆچوونى سەبارەت بەمەرگى ھەيە، لەدەورو بەرى سالى سەدو شەشى كۆچيدا مردوو. {بەروانە: تەجربىدى بوخارى بەرگى يەكەم فەرموودە ژمارە/ ۸۳ = ۹۶ فتح البارى شەرحى صەحیحى بوخارى + پوختەى موسلىم ژمارە: ۶۸۱، بۆ ژياننامەى عەطای كورى رەباح كە ئەویش فەقى و شاگردى ئىبنو عەبباس بوو. (رمزاو رەحمەتى خودا لەھەموویان بێ).

۸۲۸- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { لَا تَلْقُوا الْجَلْبَ، فَمَنْ تُلْقِيَ فَاشْتَرِي مِنْهُ، فَإِذَا أَتَى سَيِّدَهُ السُّوقَ فَهُوَ بِالْخِيَارِ } . رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوختەى موسلىم: ۹۴۱ = شىخا ۳۸۰۲ = مسلم ترقىم محمد فزاد/ ۱۵۱۹.

تەجربە/ ۳، ژمارە: ۹۷۴ = ۲۱۵۸ بوخارى: {

ئەبو ھورەيرە (رمزاى خودای ئى بى) فەرمووی: پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) دەفەرمووی: (مەچن بەپىرى کاروانیەو، كە كوووتال و شەمەك دەھینن بۆ بازار، ھەتا پېش ئەوێ كە بگەنە بازار، كالاكەیان بەھەرزان ئى بکرن و خۆتان بەگران بیفرۆشنەو، جا ئەگەر كەسێ چوو بەپېپر کاروانییەو و شەمەكى ئى كړی، كاتى خاوەن كالاكە گەیشتە ناوبازارو، زانى كەتالانفرۆشى كەردوو و زۆر خەلاتەو، بۆى ھەيە كە پەشیمان ببیتەو و سەوداكە ھەلوەشینیتەو). {تاج/ ۲، زنجیرە: ۱۵۲، ژمارە: ۱۸۱۲ چاپى جوارەم}.

۸۲۹- وَعَنْهُ قَالَ: { نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا يَبِيعُ الرَّجُلُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ، وَلَا يَخْطُبُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ، وَلَا تُسْأَلُ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا لِكُفٍّ مَا فِي إِيَّانِهَا } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَلِمُسْلِمٍ: { لَا يَسْمُ الْمُسْلِمُ عَلَى سَوْمِ الْمُسْلِمِ }.

{تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۹۶۹ = ۲۱۴۰، ۲۱۴۸، ۲۱۵۰، ۲۱۵۱، ۲۱۶۰، ۲۱۶۲، ۲۷۲۳، ۲۷۲۷، ۵۱۴۴، ۵۱۵۲، ۶۶۰۱. شیخا: ۳۷۹۴، ۳۷۹۵، ۳۷۹۶}

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئ) ھەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) جەڵەوگیری دەکرد: لەوێ کە شاری بیی بەدەلال بۆ لادی و شتی بۆ بفروشی، وە دەیفەرموو: (کۆستە کۆستە لەیەکتری مەکەن، سەودا لەسەر سەودا ھەرامە، وە خوازیبئی بەسەر خوازیبئی برای خۆتان مەکەن وە دروست نییە بۆ ژن کە داوای تەلاقانی خوشکی ئایینی خۆی بکا، تا ئەو بەتەلاق بدو خۆی بەجێگەکە شاد ببێ!)

لەگێڕانەوێ ژماره: (۳۷۹۱ — مسلم/شیخا) دا، لە تاجدا ئاوايه:

ئیبنو عومەر (رمزای خودایان ئی بئ) دەئی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) دەفەرموئ: (سەودا لەسەر سەودای برای ئایینی خۆتان مەکەن، مەگەر بەمەرجی ئەو بڕایەتان پێگەتان پێ بدا). لەگێڕانەوێ ژماره: (۳۷۹۲ — مسلم/شیخا) دا، ئاوايه:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئ) دەفەرموئ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) دەفەرموئ: (دروست نییە کە موسوڵمان سەودا بەسەر سەودای برای ئایینی خۆیدا بکا). {تاج/۲، زنجیرە: ۱۵۲، ژماره: ۱۸۱۴ چاپی چوارەم}.

۸۳۰- وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: {مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ وَالِدَةٍ وَوَلَدِهَا، فَرَّقَ اللَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَحَبِّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَالْحَاكِمُ، وَلَكِنْ فِي إِسْنَادِهِ مَقَالٌ. وَلَهُ شَاهِدٌ.

{أحمد رقم: ۲۳۵۴۶. ترمذی رقم: ۵۱۶۶. دارقطنی رقم: ۲۵۶. حاکم رقم:

۲۳۳۴. طبرانی رقم: ۴۰۸۰. بیهقی رقم: ۱۸۰۸۹. دارقطنی رقم: ۲۵۷}:

ئەبو ئەييوبى ئەنصارى (رەزاي خوداي ئى بى) فەرمووى: پىغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) دەفەرموئى: (هەرگەسێ لەدوونىادا دايك و بەچكە لەيەكتر دابېرئ و لەيەكتر دوورىان بخاتەو، خودايش لەرؤژى قيامەتا، لەتۆلەى ئەوهدا، ئەو كەسە دوور دەخاتەو لەدۆست و خۆشەويستانى خۆى). {تاج/۲، زنجيرە: ۱۵۲، ژمارە: ۱۸۲۵ چاپى چوارەم}.

دانەر (رەحمەتى خوداي ئى بى) دەئى: ئەحمەد و تەرمەزى و حاکم گىراويانەتەو، پيشەوا ئەحمەد بەصەحيى داناو، بەلام لەرشتهى ئەم فەرموودمەدا قسە لەو كراو كە فەرموودمەكى لاوازى بى هيزە، گەرچى شايتىكى تىرى هەيه كە دەبى بە بەهيز بۆى.

۸۳۱- وَعَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أْبْعَ غُلَامَيْنِ أَخَوَيْنِ، فَبِعْتُهُمَا، فَفَرَّقْتُ بَيْنَهُمَا، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَذْرِكُهُمَا، فَارْتَجِعْهُمَا، وَلَا تَبْعُهُمَا إِلَّا جَمِيعًا } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ، وَقَدْ صَحَّحَهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ، وَابْنُ الْجَارُودِ، وَابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ، وَالطَّبْرَانِيُّ، وَابْنُ الْقَطَّانِ.

{أحمد رقم: ۱۰۴۵. ابن الجارود: ۵۷۵. حاکم ۶۳/۲. ترمذی: ۱۲۸۴. ابن ماجه: ۲۲۴۹}:

پيشەوا عەلى كورپى ئەبو طاليب (رەزاي خوداي ئى بى) فەرمووى: پىغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) دوو خولامى كۆيلەى بەدىارى داپيتم، هەردووکیان برا بوون، جا فەرمانى پيتم کرد، هەردووکیانم فرۆشت وە جيام کردنەو لەيەكترى، وەباسى ئەوهم کرد بۆ پىغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) فەرمووى پيتم: (برۆ فریایان بکەو، سەوداکە هەئەشیئەرەو وەریان بگرەو، ئەگەر وىستت بیانفرۆشیت بەیەكەو بیانفرۆشە). {تاج/۲، زنجيرە: ۱۵۲، ژمارە: ۱۸۲۶}.

٨٣٢- وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { غَلَا السَّعْرُ بِالْمَدِينَةِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ النَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! غَلَا السَّعْرُ، فَسَعَّرْنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمُسَعِّرُ، الْقَابِضُ، الْبَاسِطُ، الرَّازِقُ، وَإِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَلْقَى اللَّهَ (تَعَالَى)، وَلَيْسَ أَحَدٌ مِنْكُمْ يَطْلُبُنِي بِمَظْلَمَةٍ فِي دَمٍ وَلَا مَالٍ } { رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا النَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{ أبوداود: ٣٤٥١. ترمذی: ١٣١٤. ابن ماجه: ٢٢٠٠. أحمد: ٨٥/٣. ابن

حبان: ٤٩٣٥ }:

ئەنەسى كۆرى مالىك (رمزى خوداى ئى بى) فەرمووى: لەمەدینە نرخی شت گران بوو، لەسەردەمى پێغەمبەردا، مەردوم گوتیان: ئەى پێغەمبەرى خودا! نرخی شت تەواو گران بوو، نرخی شت دانى بۆمان، پێغەمبەرىش (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمووى: (خودا ھەر خۆى نرخدانەرەو، نرخی شت دەبێ، وە ھەر خۆى پۆزیدەرەو رزق و رۆزى دەدا، وەھەر خۆى رزق و رۆزى و ھەموو شتی دەگریتەووەو كەمى دەكا، یا گوشادو زۆرى دەكا، وەمن ئومید دەكەم كە ھەتا دەچمەووە دیوانى خوداى گەورە، كەس لەئێوە داواچى نەبێ لەسەرم، كە داواى ھەقى خۆیم ئى بكا، ئیتەر ئەو ھەقە چ خوین بى چ مال). { تاج: ٢، زنجیرە: ١٥١، ژمارە: ١٨٠٦ - د/ت/ن - س/ص }.

٨٣٣- وَعَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِئٌ } { رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{ پوختەى موسلىم/ ٩٤٣ = شىحا ٤٠٩٨. أبوداود. ييوع: ٣٤٤٧. ترمذی.

ييوع: ١٢٦٧ }:

مەعمەر (رمزى خوداى ئى بى) فەرمووى: پێغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) دەفەرمووى: (ھەر كەسێ شت بکڕێ و ھەلێ بکڕێ بۆ کاتى گرانى ھەتا بەگران بيفروشتیتەووە، ئەو كەسە ھەلەكارو تاوانبارە).

جا به سه عیدی کورپی موسه ییه بیان گوت: خوتو خوت خوت نه مه ده کهیت، نهی نه مه چه نی به چه نده؟ فهر مووی: معمر خوشی که راوی نه م فهر مووده یه، له پیغه مبه ره وه، نه ویش نه مه ی ده کرد. {تاج/۲، زنجیره: ۱۵۱، ژماره: ۸۰۷ چاپی چواره م}.

معمری کورپی عه بدوللای کورپی نافع، قورمیشیه، له موسولمانه دیرینه کانه، کوچی کردووه بو حبه شه، جار جاری پیی ده لئین: معمری کورپی نه بو معمر، فهر مووده ی له موسلیم و نه بوداوودو تهرمه زی و نیبو ماجه دا هه یه. درمگ کوچی کرد بو مه دینه، دواپی له مه دینه نیشته جی بوو. ۸۳۴- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا تَصْرُؤُوا الْإِبِلَ وَالْغَنَمَ، فَمَنْ إِبْتَاعَهَا بَعْدَ فَإِنَّهُ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ بَعْدَ أَنْ يَحْلِبَهَا، إِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا، وَإِنْ شَاءَ رَدَّهَا وَصَاعًا مِنْ تَمْرٍ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَلِمُسْلِمٍ: {فَهُوَ بِالْخِيَارِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ}. وَفِي رِوَايَةٍ: {لَهُ، عَلَّقُهَا} الْبُخَارِيُّ: {رَدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ طَعَامٍ، لَا سَمَرَاءَ} قَالَ الْبُخَارِيُّ: وَالتَّمْرُ أَكْثَرُ.

{تجریدی بوخاری/۳، لاپه ره: ۴۵، ژماره: ۹۷۲ = ۲۱۵۱، ۲۱۴۸ بوخاری. پوخته ی موسلیم ۹۲۸ = شیخا ۳۸۱۰، ۳۸۱۱ = ۱۵۱۵ مسلم}:

نه بو هورمیره (ره زای خودای لی بی) فهر مووی: پیغه مبه ره (دروودی خودای له سهر بی) فهر مووی: (نه گهر که سی ما و شتری، یان مه ری، یا بزنی، یا ناژه لیک شیداری کری، بو فیل و تهرمدان چه ند روژی نه دوشرا بوو، هه تا کریاری پی هه لئه له تینی و وابزانئ که به شیر، نه وه له کاتی وادا، له پاش دوشینی نه و ناژه له، نه گهر کریار ههستی کرد خه له تاوه و به فیله که ی زانی، نه وه خوی له ماوه ی سی روژدا، سهرپشکه له یه کی له م دوو بریاره:

یه که م: نه گهر چه زده کا بریاری دامه زانندی کرین و فروشتنه که ده داو ناژه له که هه لئه گری و پیی رازی ده بی.

دوووه: ئەگەر هەزێش دەکا دەیداتهوه بەسەر خاومنهکهیدا، بەلام دەبی
مەنێ خورما، نەهوک گەنم، بدا بەفرۆشیار لەهجاتی شیرەکهی. {تاج/۲،
زنجیره: ۱۵۰، ژماره: ۱۸۰۳ - ش/د/ت}.

۸۳۵- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {مَنْ اشْتَرَى شَاةً مَحْفَلَةً،
فَرَدَّهَا، فَلْيُرَدِّ مَعَهَا صَاعًا} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{بوخاری: ۲۱۶۴}:

ئیبنو مەسعوود (رمزای خودای ئی بئ) فەرمووی: هەرکەسێ مەڕی،
یابزنیکی کړی، بۆ تەفرمدانی کړیار، چەند رۆژی نەدوشر بوو، وەدوایی
نەیویست و لەکاتی پێویستدا دایهوه بەسەر فرۆشیار، دەبی مەنێ خۆراک
لەگەڵ نازەلەکهدا بدا بەفرۆشیار.

ئیسماعیلی لەم فەرموودمیه ئەمە ی زیاتر کردووه: (دەبی کړیار مەنێ
خورما لەگەڵ نازەلەکهدا بدا بەخاومنهکهی).

۸۳۶- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) مَرَّ عَلَى صُبْرَةِ طَعَامٍ، فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا، فَנَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا ، فَقَالَ: " مَا هَذَا
يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ؟ " قَالَ: أَصَابَتُهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ: أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ
الطَّعَامِ " كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ؟ مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي } رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوختهی موسلیم/ ۱۲۳۵ = شیخا ۲۷۹، ۲۸۰. صحیح مسلم/ ۱۰۲}:

ئەبو هورەیره (رمزای خودای ئی بئ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بئ) جاری لەلای کۆمەڵێ خۆراکهوه رابورد، دەستی پیا کرد،
لەناووه تەر بوو، فەرمووی: ئەی خاومنی خۆراک! ئەم تەرپییه چییه؟ گوتی:
ئەوه باران لێی داوه، ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (دروودی خودای لەسەر
بئ) ئەی نەدەبوو بیخەیتە سەر موه، هەتا خەڵک ببینن؟ کەسێ ساختەیی و
گزیمان ئی بکا لەئیمە نییه. {تاج/۲، زنجیره: ۱۴۷، ژماره: ۱۷۷۵ + ریاض/۴،
زنجیره: ۲۷۶، ژماره: ۱۵۷۹}.

٨٣٧- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {مَنْ حَبَسَ الْعَنْبَ أَيَّامَ الْقَطَافِ، حَتَّى يَبِيعَهُ مِمَّنْ يَتَّخِذُهُ خَمْرًا، فَقَدْ تَقَحَّمَ النَّارَ عَلَى بَصِيرَةٍ}. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي "الْأَوْسَطِ" بِإِسْنَادٍ حَسَنِ.
{أَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ/ ١٧/٥ رَقْم: ٥٦١٨، بَاطِلٌ، السَّلْسَلَةُ الضَّعِيفَةُ}:

عبدالوئلا كورى بورمیده لهباوکیه وه (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی:
پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی: (ههرکهسی لهکاتی ترى
رنیندا، ترى ههلبگری ههتا بیفروشی بهکهسی کهبیکا بهمهی و ناروق، نه وه
سوور خووی دزمانی که در بهناگری دوزخ دهاو خووی فری دمداته ناوی!).
دانهر پییشهوا: نهحمه دی کوری عه لی کوری حه جهری عهسقه لانی،
(رهحمه تی خودای لی بی) دهفهرموی: ته بهرانی (رهحمه تی خودای لی بی) له
(المعجم الأوسط) دا، بهرشته یه کی جوان گیراویه ته وه.

٨٣٨- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الْخَرَجُ بِالضَّمَانِ} رَوَاهُ الْخُمْسَةُ، وَضَعْفَةُ الْبَخَارِيُّ، وَأَبُو دَاوُدَ وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ خُرَيْمَةَ، وَابْنُ الْجَارُودِ، وَابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ، وَابْنُ الْقَطَّانِ.
{أَبُو دَاوُدَ: ٣٥٠٨. ترمذی: ١٢٨٥. نسائی ٢٥٤/٧. ژماره: ٤٤٩٠. ابن
ماجة: ٢٢٤٣. حاکم/ ١٥/٢. ابن الجارود/ ٦٢٧. ابن حبان/ ٤٩٢٨}:

عائیشه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهر (دروودی خودای
لهسهر بی) دهفهرموی: دهستکه وتی فروشراو بو کریاره، لهو ماوهیه دا که
له لایه تی، له پیس په شیمان بوونه وه دا، له جیاتی دهسته بهری، چونکه کریار
لهو ماوهیه دا زامن و دهسته بهره. {تاج/ ٢، زنجیره: ١٥٠، ژماره: ١٨٠٤}.

٨٣٩- وَعَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَعْطَاهُ دِينَارًا يَشْتَرِي بِهِ أَضْحِيَّةً، أَوْ شَاةً، فَاشْتَرَى بِهِ شَاتَيْنِ، فَبَاعَ إِحْدَاهُمَا بَدِينَارٍ، فَأَتَاهُ بِشَاةٍ وَدِينَارٍ، فَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ فِي بَيْعِهِ، فَكَانَ لَوْ اشْتَرَى ثَرَابًا لَرَبِحَ

{ فِيهِ } رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ. وَقَدْ أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي ضَمْنِ حَدِيثٍ، وَلَمْ يَسْقُ لَفْظُهُ.

{ البخاری: ۳۶۴۳/أحمد/۱۹۵۷۳. أبوداود/۳۳۸۵. ترمذی/۱۲۵۸ }:

عوروہی باریقی (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) دیناریکی زیڑی پییم دا، کہ قوربانییہکی، یا مہرپکی پی بکرم بوئی، منیش بہو دینارہ دوو مہرم کپی، یہکیکیانم فروشتہوہ بہدینارہکہو دیناریکو مہرپکیشم بردہوہ بوئی، نہویش کہ لہ حالہکہ حالی بوو، نزای بؤم کرد: کہ خودای گہورہ پیتو فہرو پیرؤزی بخاتہ مامہلہو سہودامہوہ، نیتر لہوہ دوا نہگہر خوئی ناسایم بکریایہ قازانجم دہکرد. { تاج/۲، زنجیرہ: ۱۶۱، ژمارہ: ۸۷۳ — د/ت/ب }.

دانہر دمفہرموی: بوخاریش نہم فہرموودمیہی گیراودتہوہ.

بروانہ: تجریدی بوخاری، بہرگی چوارہم لاپہرہ/۱۳۳ چاپی یہکہم ژمارہ: ۱۴۴۸. کہ زؤر نزیکہ لہم گیرانہوہی نیرہ: (روونکر دنہوہ):

عوروہی باریقی (رمزای خودای لی بی) هاوہلکی پیغہمبہری ناودارہ، رہوگہ ماینی زؤری ہہبوو، کوہمہلی فہرموودہی لہ پیغہمبہرہوہ گیراودتہوہ، لہ غمزاکانی شامدا بہشداری کردوہو، زؤرتہر فہرموودہکانی خہلکی کوووفہ دمیگیرنہوہ، لہ موہدمہی فتح الباریدا، دمفہرموی: لہ بوخاریدا دوو فہرموودہی ہہیہ، لہ شام دادہنیشت، دواپی پیٹہوا عوٹمان ناردی بو کووفہ، فہرموودہکانی لای خہلکی کووفہ ہہن، عوروہ حہفتا ماینی راگرتبوو بو غہزا، یہکہم قازی کووفہ بوو. بروانہ: تجرید/۴، ژمارہ: ۱۴۴۸.

۸۴۰ — وَأُورِدَ التِّرْمِذِيُّ لَهُ شَاهِدًا: مِنْ حَدِيثِ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ.

{ سنن الترمذی/۱۲۵۷ }

شایہتہکہ لہ تہرمہزیدا، لہ ژمارہ: (۱۲۵۷) دا، ناوایہ:

حه کیمی کورپی حیزام (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر
(دروودی خودای له سهر بی) دیناریکی زیږی پیم دا، که بچم هوربانی پی بکرم
بو، منیش بهو دیناره هوربانیه کم کړی، فروشتمه وه به قازانچ، دیناریکم لی
قازانچ کرد، جا بهو قازانجه مه پکی ترم کړی بو هوربانی، نهوسا مه پ
هوربانیه که و دیناریکم برده وه بو پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی)
فهرمووی: (دروودی خودای له سهر بی) (مه پکه بکه به هوربانی و دیناره که ش
بکه به خیر).

٨٤١- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ شِرَاءِ مَا فِي بَطْنِ الْأَنْعَامِ حَتَّى تَضَعَ، وَعَنْ بَيْعِ مَا فِي ضُرُوعِهَا،
وَعَنْ شِرَاءِ الْعَبْدِ وَهُوَ آبِقٌ، وَعَنْ شِرَاءِ الْمَغَانِمِ حَتَّى تُقَسَمَ، وَعَنْ شِرَاءِ الصَّدَقَاتِ
حَتَّى تُقْبَضَ، وَعَنْ ضَرْبَةِ الْغَائِصِ } رَوَاهُ إِبْنُ مَاجَةَ، وَالْبَزَّازُ، وَالْذَّارِقُطْنِيُّ بِإِسْنَادٍ
ضَعِيفٍ.

{ ابن ماجه/٢١٩٦. ترميذي/١٥٦٣. ضعيف، الإرواء/١٢٩٣ }:

نه بو سه عیدی خودی (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر
(دروودی خودای له سهر بی) جله وگړی دمه کرد لهم جوړه سه وداپانه:

١- کړینی به چکه ی ناوسکی نازهل هه تا دمی.

٢- له کړینی شیری ناو گوان، مه گهر بو پتوانه یه کی دیاری کراو.

٣- له کړینی به نده ی هه له اتوو.

٤- له کړینی ده سکه وتی غه زا، هه تا دابه ش نه کړی.

٥- له کړینی زه کاتو سه رفیتره، هه تا خیر پیکراو وری نه کړی.

٦- لهو سه وداپه یش که مه له وان به که سی ده لی: خو م ده که م به ناو نه م

ئاو دها، بو دمه یانی مرواری و شتی وا، هه رچیم دمه ینا له گو تره بو تو، به
نه ونده پاره ی دیاری کراو.

۸۴۲- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا تَشْتَرُوا السَّمَكَ فِي الْمَاءِ} فَإِنَّهُ غَرَرٌ {رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَشَارَ إِلَى أَنَّ الصَّوَابَ وَقَفُهُ.

{(أحمد/۳۶۷۶. ضعيف، الجامع: ۱۲۳۱):}

ئيبنو مەسعوود (رەزای خودای ئی بئ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: (لەئاوی چەم و گووم و دەریاچە و دەریادا، ماسی مەکرن، چونکە شتی وا، زۆرینەى کات، بەزىانی زۆرى کەپار دەشکێتەووە و سەردەکێشی بۆ تەفەردان).

دانەر (رەحمەتى خودای ئی بئ) دەفەرموی: ئەحمەد گێراویەتەووە و ئاماژە دەکا بۆ ئەوە: کە قەسەى راست و دروست ئەوێت: کە ئەم فەرموودمێە مەوقووف بئ لەسەر ئیبنو مەسعوود نەوێک مەرفوع بئ بۆ پێغەمبەر.

۸۴۳- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تُبَاعَ ثَمَرَةٌ حَتَّى تُطْعَمَ، وَلَا يُبَاعَ صُوفٌ عَلَى ظَهْرٍ، وَلَا لَبَنٌ فِي ضَرْعٍ} رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي "الْأَوْسَطِ" وَالْأَرْقَطِيُّ. وَأَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ فِي "الْمُرَاسِيلِ" لِعِكْرِمَةَ، وَهُوَ الرَّاجِحُ. وَأَخْرَجَهُ أَيْضاً مَوْقُوفاً عَلَى ابْنِ عَبَّاسٍ بِإِسْنَادٍ قَوِيٍّ، وَرَجَّحَهُ الْبَيْهَقِيُّ.

{المعجم الأوسط للطبرانی/۳۷۰۸. دارقطنی/۱۴/۳. بیهقی/۵/۳۴۰.

عبدالرزاق/۶۳/۸ رقم: ۱۴۳۱۸):}

ئیبنو عەبباس (رەزای خودا لەخۆی و لەباوکی) دەفەرموی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) نەهى دەکرد لەفروشتنی بەرى دارو درەخت و سەوزە و شینایی هەتا پێ دەگات و بەکەلکی خواردن دى، نابێ خورى و موویش بەر لەو بەرپێتەووە، بەسەرپشتی ئازەلەکەووە بفروشرى، هەروا نابى شیریش لەگوانى ئازەلدا بفروشرى. {تاج/۲، زنجیرە: ۱۵۲، ژمارە: ۱۸۱۶}.

دانەر (رەحمەتى خودای ئی بئ) لێردا ئاماژە دەکا بۆ ئەمە:

۱- ته به رانی له (العجم الأوسط) داو داره قوطني، ئاوا به مه رفووعی
دمیگیریتته وه.

۲- ئه بو داوود به مورسه لی عیكریمه ی دائه نی، ئه مه یش په سه ندرته.

۳- دیسان ئه بو داوود دمری هیناوتته وه به رسته یه کی به هیزو به
مه و قووفی له سه ر ئیبنو عه بباسی داده نی، به یهه قیش ئه مه ی له لا په سه نده.
۸۴۴- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
نَهَى عَنْ بَيْعِ الْمَضَامِينِ، وَالْمَلَأَقِيحِ} رَوَاهُ الْبَزَّازُ، وَفِي إِسْنَادِهِ ضَعْفٌ.
{صحيح الجامع: ۶۹۳۷، عن ابن عباس}:

ئه بو هورهیره (رهزای خودای ئی بئ) فه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی
خودای له سه ر بئ) نه هی ده کرد له فروشتنی به چکه ی ناو سکی ئاژه ل و
له فروشتنی ئاوو تووی نیړی له پهرین له می.

۸۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
{مَنْ أَقَالَ مُسْلِمًا بَيْعَتَهُ، أَقَالَهُ اللَّهُ عَثْرَتَهُ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ مَاجَةَ،
وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ.

{صحيح الجامع: ۶۰۷۱ الصحيح المسند: ۱۳۶۰}:

ئه بو هورهیره (رهزای خودای ئی بئ) فه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی
خودای له سه ر بئ) فه رمووی: (هه رکه سی چاوپووشی له هه ئه ی موسولمانی بکا و
هه ئه که ی بو راست بکاته وه، وه ک ئه وه یه کی له سه ودايه کا خه ئه تابئ، یا
په شیمان بئ و بیه وئ سه وداکه هه ئه شینیتته وه، به رابه رکه یشی، که کریاره یا
فروشیاره یا هه رکه سی تره، رازی بئ و سه وداکه تیک بده نه وه، هه رکه سی ئاوا
بکا، خودایش چاوپووشی له و ده کا و باری لاری بو راست ده کاته وه). {تاج/۲،
زنجیره: ۱۴۷، ژماره: ۱۷۸۲ لاپه ره: ۳۲۹ چاپی چواره م}.

(روونکر د نه وه):

۱- ئه م باسه (۸۴۵ - ۷۹۹ = ۴۶) یه کسانه به (۴۶) چل و شەش فه رمووده.

۴۰- باسی سهرپشکی و په شیمان بوونه وه

باب: الْخِيَارِ

۸۴۶- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا تَبَايَعَ الرَّجُلَانِ، فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا وَكَانَا جَمِيعًا، أَوْ يُخَيَّرَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ، فَإِنْ خَيَّرَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ فَتَبَايَعَا عَلَى ذَلِكَ فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ، وَإِنْ تَفَرَّقَا بَعْدَ أَنْ تَبَايَعَا، وَلَمْ يَتْرُكْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا الْبَيْعَ فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.

{بوخاری. یوع/۲۱۱۲. نسائی. یوع/۴۴۸۳. تحفة الأشراف/۸۲۷۲.

پوخته ی موسلم/۹۴۴ = شیخا ۳۸۳۳ = صحیح مسلم ترقیم محمد فؤاد/۱۵۳۱}:

ئیبنو عومەر (رمزای خودایان لی بی) فەرمووی: پېغه مېهر (دروودی خودای له سهر بی) دم فەرمووی: (کاتی پیاوئ شتیکی به پیاوئکی تر فروشت نه وه هەردوو لایان سهرپشکن و مافی په شیمان بوونه و میان بو ههیه، ههتا بهیه که و مېن، تا نه و دمه ی که لهیه کتری جیاده بڼه وه، به لام نه گهر په کیکیان نه و تریانی کرد به سهرپشک، که مافی سهرپشکی و په شیمان بوونه و دی بو هه بی، بو ماوه ی سی روژ، یان که متر، نه وه نه و مافی بو ههیه، یا کردی به سهرپشک که سه ودا که هه لېگری و قوبوولی بکا و کهس مافی سهرپشکی و په شیمان بوونه و دی نه مین، وه له سهر نه وه رېک که و تن که سه ودا که به ته وای دامه زری و کهس مافی په شیمان بوونه و دی بو نییه، با به جهسته ییش لهیه کتری جیا نه بڼه وه، نه گهر کهسی شتیکی فروشت به کهسی، وه دوا یی لهیه کتری جیا بوونه وه وه له و ماوه یه دا کهسیان فروشنه که ی هه نه و ه شانده وه، وه سهرپشکیان بو ماوه ی سی روژ یا که متر به مەر ج نه گرت، نه وه دیسان فروشنه که به ته وای دامه زراوه و مافی هه لومشانده وه و په شیمان بوونه و میان نامین). {تاج/۲، زنجیر: ۱۴۹، ژماره: ۱۷۹۸ چاپی جواره م}.

۸۴۷- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ "أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {الْبَائِعُ وَالْمُبْتَاعُ بِالْخِيَارِ حَتَّى يَتَفَرَّقَا، إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَفَقَةً خِيَارٍ، وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يُفَارِقَهُ خَشْيَةً أَنْ يَسْتَقِيلَهُ} رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا ابْنَ مَاجَهَ، وَالِدَّارَقُطْنِيُّ، وَابْنُ خُزَيْمَةَ، وَابْنُ الْجَارُودِ. وَفِي رِوَايَةٍ: {حَتَّى يَتَفَرَّقَا مِنْ مَكَانَيْهِمَا}.

{أحمد/۶۷۲۱. ترمذی/۱۲۴۷. نسائی. فی الکبریٰ/۶۰۳}:

عهمری کوری شوعهیب، لهباوکیهوه، لهبابریهوه (رهزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغهمبر (دروودی خودای لهسهر بی) دمهرمووی: (گشت فروشیارو کریاری، سهوداکهیان بهتهواوی دانامهزری و سهرپشکی دانیسگه (خیار المجلس)یان بو ههیه، ههتا لهیهکتری جیا دهنهوهو یهکیکیان کوری دانیشتنهکه بهجی دهیلئت، ئیتر مافی خیار مجلس بو کهسیان نامینئو سهوداکه بهتهواوی لهنیوانیان دانهمهزری، مهگهر بو ماوهی سی رۆژ یا کهمتر، مافی پهشیمان بوونهوهو سهرپشکی بهمهرج گیرایی، نهوه پابهندبوون بهو مافهوه مهرجهو بهجیابوونهوه لهیهکتری نهو مافه نافهوتی، ههروا نهگهر برپاری دامهزراندنی سهوداکهیان داو رازی بوون بهوه که خیار مجلس نهبی، ئیتر سهوداکه بهتهواوی دانهمهزری و خیارالمجلس پۆل و بایهخو کاریگهری نامینئ، لههمان کاتدا، زۆر ناباش و ناپهسهنده، که لایهکیان کوری دانیشتنهکه بهجی بهیئئ، لهترسی نهوه کهلایهنهکهی تر مافی خیارالمجلس بهکار بهیئئو سهوداکه ههئووشینئتهوه).

(روونکردنهوه):

۱- سهرپشکی (واته: خیار) دهبی بهدوو بهشهوه:

یهکیکیان پی دوگوترئ خیار می مجلس، واته: سهرپشکی نیشتنگا، واته: مافی پهشیمان بوونهوه لهسهوداکه، بهمهرجی کههیشتا کریارو فروشیار لهیهکتری جیا نهبووبیتنهوه.

ئەوى ترىان: خىيارى شەرتە، واتە: بەمەرج گرتنى سەرپشكى بۇ ماومىيە،
بەمەرجى ئەو ماومىيە لەسى رۇزى زياتر نەبى.

۲- سەرپشكى دانىشتگا، مافى چەسپاوى ھەردوو لايانە، ھەتا لەيەكتى
جىادەبنەو، كە لەيەك جىابوونەو، ئىتر سەوداكە دادەمەزى و سەرپشكى
نىشتگا نامىنى.

۳- جىابوونەو ئەومىيە: كە ھەردوو لايان بەلەش كۆرى گرىدانى سەوداكە
بەجى بەيلىن و ھەريەككىيان بەلەيەكا برون، يا يەككىيان كۆرى دانىشتەكە
بەجى بەيلىن.

۸۴۸- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: ذَكَرَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ يُخَدِّعُ فِي الْبُيُوعِ فَقَالَ: {إِذَا بَايَعْتَ فَقُلْ: لَا خَلَابَةَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{پوختەى بوخارى/۳، لاپەرە: ۳۱، ژمارە: ۹۵۷ = ۲۱۱۷، ۲۴۰۷، ۲۹۶۴
بوخارى. پوختەى موسلىم ژمارە: ۹۴۶ = شىخا/۳۸۳۸ = مسلم/۱۵۳۳. أبو داود.
يىوع/۳۴۵۹. ترمىذى. يىوع/۱۲۴۶. نسائى. يىوع/۴۴۶۹. تحفة
الأشراف/۳۴۲۷}:

ئىبنو عومەر (رەزاي خودايان ئى بى) ھەرمووى: پىاوى ەرزى
پىغەمبەرى كرد: كە لە سەودا و مامەلەدا دەخەلەتى، ھەرمووى پىي: (كاتى
سەوداى شتى دەكەى لەكەسى، پىي بلى: بەبى ھۆلېن و ھۆلېرېن).

جا پىاوەكە كاتى كەشتىكى سەودا دەكرد دەيگوت: بەبى ھل و ھىل و
ھۆلېن!! چونكە پىاوەكە پس بوو، زمانى دەگرت لەقسەكردنا، پىتېكى دەكرد
بەپىتېكى تر، لامى بەيى گۆ دەكرد، لەباتى لاخيلابەتە، دەيگوت: لاخييابەتە.
{تاج/۲، زنجيرە: ۱۴۷، لاپەرە: ۳۲۳، ژمارە: ۱۷۷۱}.

۸۴۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَكِلَ الرِّبَا، وَمُوكِلَهُ، وَكَاتِبَهُ، وَشَاهِدَيْهِ، وَقَالَ: " هُمْ سَوَاءٌ " } رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
{پوخته‌ی موسلیم ژماره: ۹۵۵ = مسلم ترقیم الشیخ مأمون خلیل شیخ/۴۰۶۹. صحیح مسلم/۱۵۹۸}:

جابری کوری عہدوئلای ئه‌نصاری (رمزای خودایان لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہ‌سہر بی) نہفرینی کردووه لہ‌مانہ: لہ‌سوودخۆرو لہ‌سوود و مرگرو لہ‌و کہسہ دمینووسی و لہ‌و کہسہ‌یش دہبی بہ‌شایہتی سہ‌ودای سوود.

وہ پیغہمبہری خوۛشہ‌ویست (دروودی خودای لہ‌سہر بی) فہرمووی: (ئہ‌مانہ ہہ‌موویان لہ‌تاوانباری و نہفرین لی‌کراویدا چوون یہ‌کن). {تاج/۲، زنجیرہ: ۱۵۴، ژمارہ: ۱۸۳۹ + ریاض/۴، زنجیرہ: ۲۸۷، ژمارہ: ۱۶۱۵} .
۸۵۰- وَلِلْبُخَارِيِّ نَحْوُهُ مِنْ حَدِيثِ أَبِي جُحَيْفَةَ.
{بوخاری. بیوع/۲۲۳۸}:

لہ‌تاجول ئووصولدا، ئہم فہرموودمیہ ئاواپہ:

ئہ‌بو جوحہ‌یفہ (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہ‌سہر بی) رپگہی نہ‌داوہ بہ‌های سہ‌گو بہ‌های خوین و کریی خالتکوت و مرہ‌گیری، و مرپگہی نہ‌داوہ کہ ژن خال بکوتی بوخوی، ہہ‌روہا رپگہی سوودخۆرو سوود دہری نہ‌داوہ، وہ نہفرین و لہ‌عنہ‌تیشی کردووه لہ‌وینہ‌گر! .
{تاج/۲، زنجیرہ: ۱۵۴، ژمارہ: ۱۸۳۷ چاپی جوارہم}.

۸۵۱- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { الرِّبَا ثَلَاثَةٌ وَسَبْعُونَ بَابًا أَيْسَرُهَا مِثْلُ أَنْ يَنْكِحَ الرَّجُلُ أُمَّهُ، وَإِنْ

أَرَبِّي أَلَرَّبَا عَرَضُ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ { رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ مُخْتَصَرًا، وَالْحَاكِمُ بِتَمَامِهِ وَصَحَّحَهُ.

{ ابن ماجه. رقم: ۲۲۷۵. حاكم. رقم: ۲۲۵۹ }:

عهبدوئلاى كورى مهسعوود (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهری
(دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی: (سووخوری حهفتاو سی پلهیه، نهو
پلهیان که تاوان و گوناهاکهی لهههموویان کهمتره، وهک نهوه وایه پیاو زیناو
داوینپییسی لهگهل دایکی خویدا بکا، قیزهونترین سووخوری نهوهیه که مروؤف
بهنارهوا دم بژمنیته ناموسی پیاوی موسولمان!).

۸۵۲- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { لَا تَبِيعُوا الدَّهَبَ بِالدَّهَبِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ، وَلَا تُشِفُّوا بَعْضَهَا
عَلَى بَعْضٍ، وَلَا تَبِيعُوا الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ، وَلَا تُشِفُّوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ،
وَلَا تَبِيعُوا مِنْهَا غَائِبًا بِنَاجِزٍ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ بوختهی بوخاری = تهجریدی بوخاری/۳، لاپهړه: ۴۹، ژماره: ۹۷۹ =
بوخاری/۲۱۷۷، ۲۱۷۶، ۲۱۷۸ - مسلم ترقیم شیخا/۴۰۶۷، ۴۰۳۰ = مسلم
ترقیم محمد فزاد/۱۵۸۴ }:

نهبو سهعیدی خودری (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهری
خوشهویست (دروودو سلاو لهسهر گیانی پیروزی) دهفهرمووی: (زیږ به زیږو
زیو به زیوو گهنم به گهنم و جو به جوو خورما به خورما خوئ به خوئ، دهبی
دهقاودهق بی و بهقهده یهک بن و بهبی زیادو کهم بن، نابی حازر بهبزر (نادیار)
بفرؤشن، وهک نهوه لایهکیان زیږهکهی حازر بی و نهولاکهی تریان، زیوهکهی
دواخراو بی). { تاج/۲، لاپهړه: ۳۵۵، ژماره: ۱۸۴۱، زنجیره: ۱۵۴ چاپی چوارهم }.

۸۵۳- وَعَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { الدَّهَبُ بِالدَّهَبِ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ، وَالشَّعِيرُ

بِالشَّعِيرِ، وَالتَّمَرُ بِالتَّمْرِ، وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ، مِثْلًا بِمِثْلِ، سَوَاءٌ بِسَوَاءٍ، يَدًا بِيَدٍ، فَإِذَا اخْتَلَفَتْ هَذِهِ الْأَصْنَافُ فَيُعَيَّنُ كَيْفَ شِئْتُمْ إِذَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ { رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{ پوخته‌ی موسلیم/۹۴۹ = شیحا/۴۰۳۹ = مسلم/۱۵۸۷. أبو داود. بیوع:

۳۳۴۹. ترمذی. بیوع/۱۲۴۰ {:

عوباده‌ی کوری صامیت (رمزای خودای لی بی) دمفه رموی، پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) دمفه رموی: (زیر به‌زیر و زیو به‌زیو و گهنم به‌گهنم و جو به‌جو و خورما به‌خورما و خوی به‌خوی، دمبی دمقاو دهق به‌قه‌د یه‌ک بن و ریکاوریک وه‌ک یه‌ک بن و دمست به‌دمست بن، نه‌گینا نه‌گهر وانه‌بوو، وه‌ک که‌م به‌زور، یا حازر به‌ناحازر، نه‌وه دمبی به‌سوود، به‌لام نه‌گهر هه‌ردوو شته‌که له‌چه‌شنی یه‌کتر نه‌بوون، وه‌ک گهنم به‌جو، یا زیر به‌زیو، چوون نارمزوو ده‌گهن ناوا بیفرۆشن، به‌مه‌رجی دمست به‌دمست بی). { تاج/۲، زنجیره: ۱۵۴، ژماره: ۱۸۴۱ چاپی چواره‌م }.

۸۵۴- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الْلَّهْبُ بِاللَّهَبِ وَزَنًا بِوَزْنٍ مِثْلًا بِمِثْلِ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ وَزَنًا بِوَزْنٍ مِثْلًا بِمِثْلِ، فَمَنْ زَادَ أَوْ اسْتَزَادَ فَهُوَ رَبًّا} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
{ مسلم/شیحا/۴۰۴۴ = مسلم/۱۵۸۸ }:

نه‌بو هورمه‌ره (رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی: پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) دمفه رموی: (زیر به‌زیر و زیو به‌زیو و گهنم به‌گهنم یه‌ک بن و کیشی هه‌ردوولایان چوون یه‌ک بن، هه‌روا زیو به‌زیو و گهنم به‌گهنم یه‌ک بن و چوون یه‌ک بن، دمنه نه‌گهر وانه‌بوو، نه‌وه‌ی که‌زیاتر دمداو نه‌وه‌ی که زیاده و مرده‌گری هه‌ردوولا تووشی سوو‌خواردن دمبن).

۸۵۵- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَأَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) { "أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَعْمَلَ رَجُلًا عَلَى خَيْبَرٍ، فَجَاءَهُ بِتَمَرٍ جَنِيبٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَكُلْتُ تَمَرٍ خَيْبَرٍ هَكَذَا؟ " فَقَالَ: لَا، وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ،

إِنَّا لَتَأْخُذُ الصَّاعَ مِنْ هَذَا بِالصَّاعَيْنِ وَالْثَلَاثَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
" لَا تَفْعَلْ، بَعِ الْجَمْعَ بِالذَّرَاهِمِ، ثُمَّ ابْتَغِ بِالذَّرَاهِمِ جَبِيئًا } وَقَالَ فِي الْمِيزَانِ مِثْلَ
ذَلِكَ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجربیدی بوخاری/۳، ژماره: ۹۸۸ = ۲۲۰۱، ۲۳۰۲، ۴۲۴۴، ۴۲۴۶،
۷۳۵۰، ۲۲۰۲، ۲۳۰۳، ۴۲۴۵، ۴۲۴۷، ۷۳۵۱. پوخته‌ی موسلیم/۹۵۴ =
شیخا/۴۰۶۳}:

ئەبو سەعیدی خودری و ئەبو هورمیره (رمزای خودایان ئی بئ)
فەرموویان: پێغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) پیاویکی کرد بەسەرکاری
سەر قەلای خەیبە، پیاوکه هاتەوه خورمایه‌کی نایابی هینا بوو، پێغه‌مبەر
(دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: (ئایا خورمای خەیبەر هەمووی ئاوایه؟
وهك ئەمە گشتی ئاوا نایاب و هەلبژاردمیه؟)

پیاوکه گوتی: نەبەخودا ئەی پێغه‌مبەری خودا! بەلام مەنی لەم
خورما نایابە لەباتی دوو مەن لەخورمای ئاسایی وەردەگیرن، وە دوومەن
لەجیاتنی سێ مەن!

فەرمووی: (دروودی خودای لەسەر بئ) (شتی وامەکەن با نەبئ
بەسوود، واتە: با نەبئ بە ریب، بەلام خورما ئایەخەکه بفرۆشن بەپارە، لەپاشا
ئەو پارەیه چەندی کرد، خورمای نایابی پئ بکرن). {تاج/۲، لاپەرە: ۳۶۷،
زنجیره: ۱۶۱، ژماره: ۱۷۰ چاپی چوارەم}.

لەگۆتایی ئەم فەرموودەیه‌وه، مامۆستا عەسقەلانی ئامازە دەکا بۆ
فەرموودە‌ی ژماره (پوخته‌ی موسلیم ۹۱۳ = شیخا ۴۰۵۷) که ئەمە دمه‌که‌یه‌تی:

ئەبو هورمیره و ئەبو سەعیدی خودری (رمزای خودایان ئی بئ)
فەرموویان: پێغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) پیاویکی ئەنصاری، لەخێلی
بەنی عەدی، که‌ناوی سه‌وادى كورپی غەزیه بوو، کردی بەسەرکاری سەر قەلای
خەیبەر، که‌هاتەوه خورمایه‌کی نایابی بۆیان هینا، پێغه‌مبەر (دروودی خودای

لهسهر بئ) پئی فهرموو: (ئایا خورمای خه یبهر هه مووی هه روا باشه و ئاوايه؟). پیاوه که فهرموو: نه به خودا، ئه ی پیغه مبهری خودا! به لکوو مه نئ لهم خورما نایابه ده کپین به دوو مه ن خورمای جه ئه بی. پیغه مبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) فهرموو: (نا وامه کهن، به لام ده بی سهر بهسهر بئ، یا خود ئه م خورما نایابه بفرۆشن و به پاره که ی له و ئایه خه بکرن، یا نه به پیچه وانه وه بکهن، ئیتر خوای به پیوانه بی، یا نه به کیشانه بی هه روا).

۸۵۶- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ بَيْعِ الصُّبْرَةِ مِنَ التَّمْرِ لَا يُعْلَمُ مَكِيلُهَا بِالْكَيْلِ الْمُسَمَّى مِنَ التَّمْرِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته ی موسلیم/ ۹۱۴ = شیخا/ ۳۸۲۹ = صحیح مسلم ترقیم/ محمد فؤاد عبدالباقی/ ۱۵۳۰}:

جابیری کوری عه بدوللا (رمزای خودایان لی بئ) فهرموو: خو شه ویست (دروودی خودای لهسهر بئ) جلّه و گیری (نه هی) ی کردوو: له فروشتنی کۆمه ئه خورما له گۆتره، به ئه ندازه یی خورمای تر که پیوانه ی زانراو بی، وه ک ئه وه که لی که س ده ئین: ئه م کۆمه ئه که نمه که هیشتا نه پیوراوه، له بر لهسهر من به بیست ربه که نم. {تاج/ ۲، زنجیره: ۱۵۴، ژماره: ۱۸۴۲}.

۸۵۷- وَعَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: {الطَّعَامُ بِالطَّعَامِ مِثْلًا بِمِثْلِ} "وَكَانَ طَعَامُنَا يَوْمَئِذٍ الشَّعِيرَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته ی موسلیم/ ۹۰۸ = ۴۰۵۶ شیخا = صحیح مسلم/ ۱۵۹۲}:

ئه م فهرموو ده یه له پوخته ی موسلیمدا ئاوايه:

مه عمه ری کوری عه بدوللا (رمزای خودای لی بئ) خو لامه که ی خو ی نارد، مه نئ که نه می داپیی، فهرموو پئی: (ئه م که نمه بفرۆشه و به پاره ی که نمه که، چه ندی کرد، جۆم بو بکړه پئی).

خولامەكەيش چوو گەنمەكەى گۆرپىيەو بەمەنى جۆو ھەندى
زىاترىش، جا كاتى مەعمەر ھاتەو، خولامەكە پىي گوت كە ئاوام كردوو،
مەعمەرىش پىي فەرموو: بۆچى شتى وا دەكەى؟ برۆ زىادەكە بەرمو بەر
خاومنى، گەنمەكە چەندە رېك بەقەد ئەو وەربگرو بەس، يەك بەيەك نەزىاد،
نەكەم، چونكە من بۆخۆم، لە پىغەمبەرم دەبىست دەيفەرموو: (خۆراك
بەخۆراك، ھەرچەشنى بەچەشنى خۆى سەربەسەر، وەكوو يەك بەبى زىادو
كەم).

مەعمەر فەرموو: ئەو سەردەمە خۆراكمان بەس جۆ بوو، بە شىوہى
گشتى. بە مەعمەر گوترا: (جا كەى جۆ لەچەشنى گەنمە، جۆ چەشنىكەو گەنم
چەشنىكى ترە، كەواتە: زىادەكە قەيدى نىيە؟).

مەعمەر فەرموو: بەراستى من دەترسم، كە ھاوچەشن بن، چونكە
جۆوگەنم لەيەكتەرەو نزيكنو بە ھەردوو كيشيان دەگوتري: خۆراك، ئەو كاتە
دەبى بەسوودو سووديش نادروستە.
(روونكر دىنەو):

۱- رېبازى جەماومرى شەرعزانەكان: گەنم و جۆ دوو جۆرى جىاجيان،
ھاوچۆرو ھاوچەشن نين، لەبەر ئەو دەروستە كە يەككىيان زياتر بى، ئەم
بۆچوونەى مەعمەر لەبەر وەرعو دووربىنيە، دەنا گۆرپىنەوہى گەنم بەجۆ،
زىاديشى ھەبى دروستە.

۸۵۸- وَعَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُيَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { اشْتَرَيْتُ يَوْمَ خَيْبَرَ
قِلَادَةً يَأْتِي عَشْرَ دِينَارٍ، فِيهَا ذَهَبٌ وَخَرَزٌ، فَفَصَلْتُهَا فَوَجَدْتُ فِيهَا أَكْثَرَ مِنْ اِثْنَيْ
عَشَرَ دِينَارًا، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: " لَا تُبَاغُ حَتَّى
تُفْصَلَ } رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{بوختەى موسليم/ ۹۵۲ = شىخا/ ۴۰۵۱ = صحيح مسلم/ محمد
فزاد/ ۱۵۹۱}:

فوضالهی کوری عوبهید (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: رۆزی
رزگارکردنی هه‌لای خه‌یبه‌ر، گهردانه‌یه‌کم گری به (۱۲) دوازده لی‌ری زی‌ر،
هه‌ندیکی زی‌رو هه‌ندیکی موورو بوو، به‌لام که هه‌لم وه‌شاندو ئالتوونه‌که‌م
له‌موورووه‌کان جیا کرده‌وه، ته‌ماشام کرد: زیاتر له‌دوازده هه‌ر لی‌ری زی‌ری
تیابوو!

جا که ئه‌مه‌م عهرزی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) کرد،
فهرمووی: (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) (تا جیانه‌کرێته‌وه نافرۆش‌ری).
{تاج/۲، زنجیره: ۱۴۸، ژماره: ۱۷۹۱ - م/د/ت/ن}.
(روونکردنه‌وه):

ئه‌مه‌ی سه‌ره‌وه ده‌قی ژماره: (۴۰۵۲) ی سه‌حیحی موسلیمه، که مامۆستا
شیخ خه‌لیل مه‌نموون شیخا ژماره‌ی بو‌ی داناوه، ئه‌مه‌یش له‌دواوه ده‌قی
ومرگێرانی ژماره: (۴۰۵۱) شیخا)یه:

فوضالهی کوری عوبه‌یر ئه‌نصاری (رمزای خودای لی بی) فهرمووی:
له‌غه‌زای خه‌یبه‌ردا، له‌خه‌یبه‌ر گهردانه‌یه‌کی تیکه‌ل له‌موورو له‌زێریان هێنا بو
خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) که‌هی ده‌ستکه‌وتی جه‌نگی
بوو، ده‌یانویست که بیفرۆشن، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فهرمانی
کرد: زی‌ره‌که‌ی ناو گهردانه‌که‌یان جیا کرده‌وه، ئه‌وجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی
خودای له‌سه‌ر بی) فهرمووی پێیان: (زی‌ر به‌زی‌ر، له‌کاتی فرۆشتندا، ده‌بی
به‌کێشانه‌هاوسه‌نگ بن!). {تاج/۲، زنجیره: ۱۴۸، ژماره: ۱۷۹۱، چاپی چواره‌م،
لاپه‌ره: ۳۳۴}.

۸۵۹- وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ بَيْعِ الْحَيَوَانِ بِالْحَيَوَانِ نَسِيئَةً { رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ،
وَأَبْنُ الْجَرَّودِ.

ابن ماجة/٢٢٧٠. أحمد/٣/٣١٠. ابن الجارود/٦١١. يهقي/٥/٢٨٨:

له تاجول ئوصولى پىرۇزدا ئاوايه:

سه‌مووره‌ی کوپی چوندوب (رمزای خودای ئی بی) ههر مووی: پیغه‌مبه‌ر
(دروودی خودای له‌سه‌ر بی) نه‌هی کردووه، واته: جله‌وگیری کردووه،
له‌روشتنی زینده‌مال به‌زینده‌مال، وه‌ک مه‌ر به‌مه‌ر، یا بزنی به‌بزنی، نه‌گه‌ر
ده‌ست به‌ده‌ست نه‌بی. له‌گه‌ران‌ه‌وه‌یه‌کا:

گیانلہ ہمر یہ ک بہ دوو دروست نییہ، ٹہ گہر دوا بخری، بہ لام ٹہ گہر
دمست بہ دہست بی ۴۵ پناکا۔ {تاج/۲، زنجیرہ: ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵

{صحيح الجامع/٦٧٥. أبو داود/٣٤٦٢. أحمد/٢٨٠٢. مابن القطان/١٩/٣}:

ئىبنو عومەر (رمزى خودا لەخۆى و لەباوگى بى) فەرمووى: پيغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) دمفەرموى: (هەركاتى شتتان كړى به فەرزو دمست به جى فرۆشتانه وه به فرۆشياره كه، به نه ختى به لām به هه زانتر، وه كه وتنه شوين كلكى گاو گۆتال و دمستتان دايه كشتوكال و مالداری و وزتان هینا له غه زاكردن و خه باتگيران، واته: هەركاتى دمستتان كرد به فرۆفيل و ته له كه بازى و له پيناوى كۆكردنه وهى رپته و پيته و پروپاتالى جيهاندا، له شه قامه رپى شه ريعهت و ياسانامه ی خودا، لاتان داو، په لامارى حيله شه رعى و فيله شه رعى كۆلكه مه لاتان داو، وزتان له كۆشش و تيكۆشان بۆ بلاو كړنه وهى ئيسلام هینا، هەركاتى ئەمه حالتان بوو، ئەوكاته خودا دوو چارى كه ساسى و

ژیردمسته پیتان دهکا، جا ههتا نهگه پینه وه بۆ باومشی نیسلام، خودا نهو بهرگی که ساسی و ژیر دمستییه، که وهک کالآ به بهرتان برآوه، له بهرتانی دانا که نی!.

ئه بو داوود (رحمهتی خودای ئی بی) ئهم فهرمووده ی گیراومه وه له نافع هوه، له بهاری رسته که یه وه بی دهنگ بوو. عه سقه لانیش دانه ری ئهم په راوه پیروژه دمفه رموی: رسته که ی وتووێژی له سه ره. {تاج/۲، زنجیره: ۱۵۲ نان ژماره: ۱۸۳۱، لاپه ره: ۳۵۰ چاپی چواره م}.

پیشه وا ئه حمه دیش (رحمهتی خودای ئی بی) ئهم فهرمووده یه ی گیراومه وه، به لام له عه طا ئه وه، پیاوانی رسته که ی متمانه دارن، ئیبنو قه ططان به فهرمووده یه کی ساغو دروستی داناوه.

۸۶۱- وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ شَفَعَ لِأَخِيهِ شَفَاعَةً، فَأَهْدَى لَهُ هَدِيَّةً، فَقَبِلَهَا، فَقَدْ أَتَى أَبَا عَظِيمًا مِنْ أَبْوَابِ الرَّبِّ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَفِي إِسْنَادِهِ مَقَالٌ.

{احمد/۵/۲۶۱. أبو داود/۳۵۴۱. بیهقی/۳/۱۶۹}:

ئه بو ئومامه ی باهیلی (رهزای خودای ئی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) دمفه رموی: (که سی تکایی بکا بۆ برای نایینی خوی، برا که هیشی به م بۆ نه یه وه دیارییه کی پی بدا، ئه وه بابه تیکی زۆر گه وه ری له بابه ته گانی سوودو سوودخۆری ئه نجام داوه).

ئه حمه د گیراویه ته وه، هه روا ئه بو داوود، به لام وتووێژ له سه ر رسته که ی کراوه، که پله که ی تاجه ندی دروستو بی گه رده.

(روونکردنه وه):

زانایانی رافه کارانی ئهم فهرمووده یه، پوخته ی گوته که یان ئه مه یه: (تکا کردن، که له زاراوه ی ئه مپۆدا ناسراوه به واسیته و میانه کاری، ده بی به دوو به شی سه ره کییه وه، یه کیکیان خودی تکا کارییه که نادرسته، وهک ئه وه کابرا تکا بکا له لای که سی که نا هه قیه ک بکا بۆ که سی، ئه وه نادرسته و نا په وایه، هه ر

سوودو قازانجی، بهههر ناویکهوه بی، بهم بۆنهیهوه بگات به تکاکارهکه، نهوه نادروستو نارمهوايه).

بهشی دووهم؛ کهدروستو رهموايه و هوێ پاداشی باشی لای خودایه، وهک نهوه که پیاوی تکا بکا له لای دهمسه لاتداری، که مافیکی رهما بۆ کهسی جی به جی بکا، له کاتی وادا، وا باشه تکاکارهکه بهم بۆنهیهوه، دیاری و دهمسه نه له تکا بۆکراوهکه و مرنه گری، ههتا نه بی به بهرتیل، به لام نه گهر جوړی دیارییه که لهو بابته بوو، که له شهرعا پیی دهگوتری موکافه نه و پاداشی چاکه به چاکه نهوه ههندی زانا دهمفرموون: نه م جوړمیان ههیناکا.

۸۶۲- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: { لَمَنْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ. {أبو داود/ ۳۵۸۰. ترمذی/ ۱۳۳۷. ابن حبان/ ۵۰۷۷. حاکم/ ۱۱۵/۴. أحمد/ ۱۶۴/۲. ابن ماجه/ ۲۳۱۳} :

عهبدو لای کوری عه مری کوری عاص (رمزای خودا له خوێ و له باوکی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سههه بی) فهرمووی: (نهفرین و نهفرمت و لهعنهتی خودا له بهرتیلدهرو له بهرتیلخۆر!). تهرمهزی به تهندروستی داناوه.

۸۶۳- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) " { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَهُ أَنْ يُجَهَّزَ جَيْشًا فَتَفِدَتْ إِلَيْهِ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَأْخُذَ عَلَى قَلَائِصِ الصَّدَقَةِ. قَالَ: فَكُنْتُ آخِذًا بِالْبَعِيرِ بِالْبُعَيْرَيْنِ إِلَى إِبِلِ الصَّدَقَةِ } رَوَاهُ الْحَاكِمُ وَالْبَيْهَقِيُّ، وَرَجَّاهُ ثِقَاتٌ.

{حاکم/ المستدرک/ ۶۵/۲. بیهقی/ ۲۸۷/۵. أبو داود/ ۳۳۵۷. دارقطنی/ ۶۹/۲. - ۷۰} :

دیسان عهبدو لای کوری عه مری کوری عاص (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سههه بی) فهرمانی پیم کرد، که

لهشكرئ ناماده بكمه، وشتر مكان بهشيان نه كرد بؤ ته دارهك و ساز كردنى لهشكرهكه، پئويستيمان به وشترى تر هه بوو، بؤ نه مه عهرزى پئغه مبهرم كرد، نه وئيش فهرمانى پئيم كرد، كه به فهرز وشتر به وشتر بكرم، هه تا وشترى زهكاتمان بؤ دئ، جا منئيش به سهر وشترى زهكات كه هه ركائى بؤمان هات، وشترىكى حازرم دهكرى به دوو وشترى نه و كاتهى كه وشترى زهكات دئت بؤ پئغه مبهرم (دروودى خوداى له سهر بئ).

دانهر مه لای عه سقه لانی (رمزاو رحمه تى خوداى كه وره لى بئ) ده فهرموى: (پئشه وا حاكم و پئشه وا به يه هقى گئرا و يانه ته وه، پياو گه لى رشته كه لى جئكه لى متمانه ن).

٨٦٤- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: { نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْمُرَابَنَةِ أَنْ يَبِيعَ ثَمَرَ حَائِطِهِ إِنْ كَانَ تَخْلًا بِثَمَرٍ كَيْلًا، وَإِنْ كَانَ كَرْمًا أَنْ يَبِيعَهُ بِزَيْبٍ كَيْلًا، وَإِنْ كَانَ زَرْعًا أَنْ يَبِيعَهُ بِكَيْلٍ طَعَامٍ، نَهَى عَنْ ذَلِكَ كُلُّهُ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ پوخته لى بوخارى/٣، ژماره: ٩٧٦ = بوخارى/٢١٧١، ٢١٧٢، ٢١٨٥، ٢٢٠٥. مسلم/شئح/٣٨٧٣. بر وانه: پوخته لى موسليم/٩١٨، ٩٢٠ = مسلم/١٥٤٢: }

عه بدوئلاى كورى عومهر (رمزاى خودايان لى بئ) فهرموى: پئغه مبهرم (دروودى خوداى له سهر بئ) جئله وگيرى (نه لى) كردوو له موزابه نه (به كوردى واته: به رسيه كارى) كه برئتيه له م جوړه سه وداو مامه له يانه:

١- له فروشتنى بهرى باخه خورما، به فهركه خورمايى، كه پئى دهگوترئ: روتاب، به خورماي پئكه يشتوو به پئوانه.

٢- له فروشتنى بهرى رمزه ترئ به ميؤژ به پئوانه لى ديارى كراو، وهك نه وه تريئ رمزه كه لى پئى بفروشى، به بئست ته نه كه ميؤژ.

۳- لهفروشتنی دمغل و دانه ویلّه، که نه دو وراو مته وه، یا واله شاراو
خهر ماندا، به نه نندازمیچ دیار یکراو له دانه ویلّه به پیوانه، وهک نه وه بلئی؛ نه م
پارچه گهنمهت لی ده کرم، چی تیادابوو بو من، به دوو ته غار گهنم. پیغه مبه ر
(دروودی خودای له سهر بی) نه بی کردوو له م جهشنه سه وداپانه له هه موویان،
چونکه میوه ی باخه که نازانری، به مسوگه ری جهنده، هه روا دانه ویلّه ی
کیلگه که زنازانری جهندی تیاده بی.

۸۶۵- وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { سَمِعْتُ رَسُولَ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ عَنْ إِشْتِرَاءِ الرُّطْبِ بِالتَّمْرِ. فَقَالَ: أَيْنَقْصُ الرُّطْبُ
إِذَا يَس؟ " قَالُوا: نَعَمْ. فَتَهَيَّ عَنْ ذَلِكَ } رَوَاهُ الْخُمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ الْمَدِينِيِّ،
وَالْتِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ.

{ مالك/الموطأ/ ۱۸۲۶. أبو داود/ ۲۳۵۹. ابن ماجه/ ۲۲۶۴. ترمذی/ ۱۲۲۵.
نسائی/ ۲۶۸/۷ و فی الکبری/ ۶۰۹۱، ۶۰۹۲ }:

سه عدی کوری نه بو ومقاص (رهزای خودای لی بی) فه رمووی: به گوئی
خوم گویم لی بوو، پرسیارکرا له پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی)
له باره ی کرینی خورما به روتاب (واته: فریکه خورما) فه رمووی (دروودی
خودای له سهر بی): (نایا روتاب که وشک بوو، وه ته ووا گه بی و بوو به خورمای
گه پیو که م دهکا یانا؟) گوتیان: به لی، که م دهکا. پیغه مبه ریش (دروودی خودای
له سهر بی) نه هی له شتی وا کرد، که خورما بفروشری به روتاب. { تاج/ ۲،
لاپه ره: ۳۴۶، زنجیره: ۱۵۲/۵، ژماره: ۱۸۲۰ چاپی چواره م }.

۸۶۶- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) " أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) تَهَيَّ عَنْ بَيْعِ الْكَالِيِّ بِالْكَالِيِّ، يَعْنِي: الَّذَيْنِ بِالَّذَيْنِ { رَوَاهُ إِسْحَاقُ، وَابْنُ زُرَّارٍ
بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ.

{ ضعيف الجامع/ ۶۰۶۱. مالك/ ۲/۲۲۸. بيهقي/ ۵/۲۹۰.
عبدالرزاق/ ۸/۹۰ }:

ئىبنو عومەر (رمزای خودا له خۆی و له باوکی بێ) فهرمووی: پێغه مبه‌ر
(دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) جَلَه‌وگيریی کردووه له‌فروشتنی قه‌رز به‌قه‌رز).
دانه‌ر (رحمه‌تی خودای ئی بێ) دمفه‌رموئ: رسته‌که‌ی لاوازه.
(روونکردنه‌وه):

رافه‌ نووسان له‌باره‌ی واتای ئه‌م فهرموودمیه‌وه، ئه‌م نموونانه‌یان
هیناوته‌وه:

۱- وه‌ك ئه‌وه‌ دارا، ئه‌سپێ له‌بارام به‌سه‌د دینار، به‌قه‌رز ده‌كړئ، بۆماوه‌ی
سائێ، كاتێ سه‌ری ساڵ دێت، دارا به‌ بارام ده‌ئێ: نیمه‌ كه‌به‌های ئه‌سپه‌كه‌ت پێ
بده‌م، ده‌ی سه‌د دیناری به‌های ئه‌سپه‌كه‌م پێ بفروشه‌ به‌ (۱۲۰) سه‌دو بیست
دینار، به‌قه‌رزێ سائێ تر، ئه‌ویش رازی ده‌بێ و سه‌د دیناره‌ قه‌رزه‌كه‌ی پێ
دمفروشی به‌ (۱۲۰) سه‌دو بیست دینار، به‌قه‌رزێ سائێ. شتی وا نادروسته‌ و
ناپه‌وايه‌.

۲- وه‌ك ئه‌وه‌ ئاری سه‌د ربه‌ گه‌نمێ، به‌قه‌رزێ سائێ داوه‌، به‌دانا، زانا
به‌ئاری ده‌ئێ: گه‌نمه‌ قه‌رزه‌كه‌تم پێ بفروشه‌، كه‌وا له‌سه‌ر دانا، به‌سه‌د دینار،
به‌قه‌رزێ دوو مانگ، ئه‌ویش رازی ده‌بێ و له‌سه‌ر ئه‌و شیومیه‌ گه‌نمه‌ قه‌رزه‌كه‌ی
سه‌ر دانا، به‌قه‌رزێ دوو مانگ، به‌سه‌د دینار دمفروشی به‌زانا. ئه‌مه‌یش هه‌ر
نادروسته‌.

(روونکردنه‌وه):

پوخته‌ی باسه‌گانی كړین و فروشتن هه‌تا ئێره‌:

۱- نامه‌ی كړین و فروشتن هه‌تا ئێره‌ (۸۶۶ - ۷۹۹ = ۶۷) شه‌ست و چه‌وت
فهرموودمیه‌.

۲- سه‌وداو مامه‌له‌ و كه‌سابه‌تی حه‌لāl تا‌عه‌تی جوانه‌ و مایه‌ی سه‌ربه‌رزێ
هه‌ردوو جیهانه‌.

۳- کۆمه‌لئ شت هه‌یه پيس و زیانبه‌خشن، بۆ هۆش و له‌ش و سامان و خیزان، وه‌ك ئاره‌ق و مرداره‌وه بوو، وه‌ك بوت و قومار و تلیاك و زۆر شتی تری له‌م بابته‌، ئه‌وه هه‌موو مامه‌له‌یی كه له‌م بابته‌بی نادرسته‌ و ئاره‌وايه‌ و دانامه‌زری و پيسه‌ و چه‌په‌له‌.

۴- گری‌ی له‌شفرۆش و به‌های سه‌گ و به‌رازو گری‌ی كۆله‌ نانی و فالچی هه‌رام و پيسه‌، هه‌روا به‌های پشيله‌.

۵- راگرتنی سه‌گ، به‌بی مه‌هانه‌یه‌کی ره‌وا نادرسته‌.

۶- مه‌رجی ئاره‌وا، له‌سه‌ودا و مامه‌له‌دا بایه‌خی نییه‌.

۷- ئه‌و كه‌سانه‌ی كه‌به‌هۆی شیر خواردنه‌وه دمبن به‌خۆیی و به‌مه‌هرمه‌ی یه‌كتری (فه‌رمووده‌ی ژماره‌: ۸۱۰).

۸- قه‌دمه‌گردنی ئاوی زیاده‌ له‌ موسوڵمانان، به‌بی مه‌هانه‌ی دروست نادرسته‌.

۹- ئاوی نی‌ری، وه‌ك تۆوی نه‌سپ و كه‌له‌گا، ئافروشری، به‌لام به‌خشیش له‌كاتی وادا دروسته‌.

۱۰- كۆمه‌لئ فروشتن، كه‌ شه‌رع نه‌هی لیانكردووه‌.

۱۱- فروشرا و هه‌تا و مرنه‌گیری و به‌ته‌واوی نه‌بی به‌مالی تۆ ئافروشری به‌كه‌سی تر.

۱۲- فره‌ویل و قۆلپین و كۆسته‌ كۆسته‌ و كریار ته‌فرمدان و گزی له‌مامه‌له‌دا، زۆر تاوانی كه‌وره‌یه‌.

۱۳- سه‌ودا له‌سه‌ر سه‌ودا دروست نییه‌.

۱۴- واباشه‌ به‌پیی توانا، له‌مامه‌له‌ی كپین و فروشتندا، دایك و به‌چكه‌ له‌یه‌كتر دانه‌بهرین.

۱۵- دانانی نرخ بۆشت به‌پیی رۆژ، به‌روانه‌: ژماره‌: ۸۳۲.

۱۶- قورخكردنی بژیوی خه‌لك و هه‌لگرتنی بۆ كاتی کرانی نادرسته‌.

۱۷- مهر جگرتنی سهرپشکی و هه‌ئو‌شانه‌وه‌ی سه‌ودای فروشتن (بروانه: ژماره: ۸۳۴، ۸۳۵).

۱۸- فروشتنی تری و خورما و میوه به‌که‌سی، که سوور بزانی دمیکا به‌مه‌ی و باده نادرسته.

۱۹- له‌و ماوه‌یه‌دا، که یه‌کێ له‌دوو لاکه‌ی گرێدانی سه‌ودای فروشتن، هه‌قی هه‌ئو‌شانده‌و میان هه‌یه، له‌و ماوه‌یه‌دا سوود و قازانجی فروشراو بۆ کپیاره، له‌باتی به‌خیوکردنی و ده‌سته‌به‌رکردنی.

۲۰- چاوپۆشی له‌هه‌له‌ی موسو‌لمان، کاری په‌سه‌نده، وه‌ک ئه‌وه که‌سی له‌کپینی شتی په‌شیمان بی، فروشیار شته‌که‌ی ئی وهر بگریته‌وه، یا به‌پێچه‌وانه‌وه.

۲۱- دوو جوړه سهرپشکی هه‌یه، له‌سه‌ودادا، یه‌که‌م: سهرپشکی دانیشتنکه. دووهم: خیار الشرط (بروانه: ژماره: ۸۱۷).

۲۲- له‌فه‌رمووده‌دا، نه‌فرین و نه‌فرمت له‌هه‌ندێ که‌س کراوه: وه‌ک سوو‌خۆرو وینه‌گر.

۲۳- بروانه: پوخته‌ی سه‌حیحی موسلیم ژماره: ۹۷۱ روونکردنه‌وه.

۴۲- مۆله‌تی فروشتنی به‌ری داره دۆخه‌دراوه، باسی فروشتنی بنکی

دارو به‌رویووم

باب: الرُّخْصَةُ فِي الْعِرَايَا وَبَيْعِ الْأَصُولِ وَالشِّمَارِ

۸۶۷- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَخَّصَ فِي الْعِرَايَا: أَنْ تُبَاعَ بِخَرْصِهَا كَيْلًا { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَلِمُسْلِمٍ: { رَخَّصَ فِي الْعَرِيَّةِ يَأْخُذُهَا أَهْلُ الْبَيْتِ بِخَرْصِهَا تَمْرًا، يَأْكُلُونَهَا رُطْبًا. }

{بوخاری. یوع: ۲۱۷۳، ۲۱۸۴ = پوخته‌ی بوخاری/ ۹۸۲م = ۲۱۸۸،

۲۱۹۲، ۲۳۸۰. پوخته‌ی موسلیم/ ۹۱۹ = شیخا/ ۳۸۵۷: }

زمیدی کوری ثابت (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) مؤله‌تی به‌ی‌عولعه‌رایای داوه، که خاومن باخه‌که، له هه‌ژاره‌که‌ی ده‌کری‌ته‌وه، ده‌یقه‌بلینن به‌ نه‌ندازمین خورمای دیاریکراو، وه خویان به‌روتابی ده‌یخون).

۸۶۸- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَخَّصَ فِي بَيْعِ الْأَعْرَايَا بِخَرْصِهَا، فِيمَا دُونَ خُمْسَةِ أَوْسُقٍ، أَوْ فِي خُمْسَةِ أَوْسُقٍ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ پوخته‌ی بوخاری = تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۹۸۴ = بوخاری/۲۱۹۰، ۲۳۸۲. پوخته‌ی موسلیم/۹۲۰ = شیخا/۳۸۶۹ = مسلم/۱۵۳۴. أبو داود. بیوع/۳۳۶۴. ترمذی. بیوع/۱۳۰۱. نسائی. بیوع/۴۵۵۵:

نه‌بو هورمیره (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) ریگه‌ی فروشتنی به‌ری داره به‌دوخه (عه‌رایای داوه، که به‌سهر داره‌که‌وه بخه‌ملینری به‌ خورمای پیگه‌یشتوی رنراو، به‌مه‌رجی له‌پینج وه‌سق که‌متر بی، یا فهرمووی: به‌مه‌رجی له‌پینج وه‌سق تی نه‌په‌ری). {تاج/۲، ژماره: ۱۸۲۵}.

۸۶۹- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: { نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ بَيْعِ الثَّمَارِ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهَا، نَهَى الْبَائِعَ وَالْمُبْتَاعَ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَكَانَ إِذَا سُئِلَ عَنْ صَلَاحِهَا؟ قَالَ: " حَتَّى تَذْهَبَ عَاهَتُهُ ".

{ بوخاری/۱۴۸۶، ۲۱۹۴. پوخته‌ی موسلیم/۹۱۷ = شیخا/۳۸۴۰ = مسلم/۱۵۳۴. أبو داود. بیوع/۳۳۶۷. تحفة الأشراف/۸۳۵۵:

نیینو عومه‌ر (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) جله‌وگیری کردووه له‌فروشتنی به‌ری دارخورما، یا به‌ری داری به‌ری تر، تا ماته‌ دمه‌دا، سوور یا زمرد هه‌لده‌گه‌ری، وه له‌فروشتنی دانه‌ویله له‌ناو که‌لووه‌که‌ی‌دا، به‌ر له‌وه که‌سپی هه‌لگه‌ری و له‌دمردو به‌لای ناسمانی رزگاری

بېي، جلّه وگيرىي كردوو له جۆره سه ودايه، چى بؤ فروشييار، چى بؤ كپيار).
{تاج/۲، زنجيره: ۱۵۲، ژماره: ۱۸۱۷}.

له گيرانه وميه كى بوخاريدا (۱۴۸۶) دمفهرموى: هه موو جارى كه پرسىارى
ئى دمكرا، له باره ي نه وموه كه كه ي بهر و بووم به كه لگى خواردن دئو سوودى ئى
ومردمگيرى، دميفهرموو: كاتى كه به ديمهن له دمردو نافهت رزگارى بووي!).
(روونكر دنه وه):

۱- عهرايا، به چهن دواتايى، واتا كراوه، به لام پوخته ي نه و واتايانه نه ميه:
(كه خاومن باخ، دارى، دوو دار، له باخه كه ي، دمدا به هه ژارى، كه خويان باخيان
نه بى، تا بهر كه ي بخون و له پاشا دارمكه هى خويه تى و دمبته وه به هى خاومن
باخه كه، هه روهك چون بزنه به دؤخه، به هاران دمدرى، به ناغا، يا به هه ژارى، يا
به مائى رمشا يى كه نازه لىان نه بى، هه تا شىرو ماستو دؤكه ي بخون و پايز كه
بزنه كه وشكى كرد، دميدنه وه به خاومنى، داره دؤخه يش (واته: عهراياش)
شتيكه له م بابته. نازه لى دؤخه پيى دمگوترى مهنجه، داره دؤخه يش پيى
دمگوترى عهرايا، جارى وادمبى نازه له كه وشتره، يا بزنه، دارمكه ش خورمايه يا
هه نجي ره... تاد.

جا كه ئى جار رى دمكه وى، هه ژارمكه بهر كه ي به كارناهيئى، جا هه تا
به نامو شوى زور، يا به ناوه خت نازارى خاومن باخه كه نه دات، شهرع، له بهر
ناچارى، رى دمدا كه خاومن باخه كه، بهر كه ي ئى بكپرى به سهر دارمكه وه،
دميقه بلينن به خورماي پراو، يا به ههر ميوميه كى تر، به پيى جورو چه شنى
داره دؤخه كه، به نه نداميه كى ديارى كراو، خاومن باخه كه له باتى روتاب، يا نه و
ميوه ي كه وا به داره دؤخه كه وه، نه و نه ندامه خورما، يا ميوز، يا ههر ميوميه كى
تر، كه ديارى كراوه، دمدا به هه ژارمكه.

۲- بىروانه: تاجول ئوصول، بهرگى دووم، زنجيره: ۱۷۷، لاپه ره: ۴۰۱. باسى
(دؤخه: مهنجه) + {زنجيره: ۱۷۲، ژماره: ۱۹۳۷، ۱۹۳۸}.

۸۷۰- وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ بَيْعِ التَّمَارِ حَتَّى تُزْهَى. قِيلَ: وَمَا زَهْوُهَا؟ قَالَ: " تَحْمَارٌ وَتَصْفَارٌ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ.

{پوخته‌ی بخاری/۳، ژماره: ۹۸۶ = ۲۱۹۶ بخاری. پوخته‌ی موسلیم/۹۲۴ = شیخا/۳۸۸۸ + پوخته‌ی بخاری/۳، ژماره: ۹۸۷ = بخاری/۲۱۹۸}:

نه‌نہسی کوری مالیک (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) نہیی (واتہ: جلہوگیری، واتہ: نہی) کردووه لہفروشتنی بہروبووم، ہہتا ماتہ نہدات، پییان گوت: نہی پیغہمبہری خدا! ماتہدان واتای چییہ؟ فہرمووی (دروودی خودای لہسہر بی): (نہووتہ کہسوور ببی، یا وا زمرد ہلگہری کہ نیشانہی سہرہتا گہیینی پیوہ دیاری دابی، بہشیوہین وا کہ بہکہلکی خواردن بیت). {تاج/۲، زنجیرہ: ۱۵۲، ژمارہ: ۱۸۱۶}.

۸۷۱- وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ بَيْعِ الْعِنَبِ حَتَّى يَسْوَدَّ، وَعَنْ بَيْعِ الْحَبِّ حَتَّى يَشْتَدَّ { رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، إِلَّا التَّسَائِيَّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ.

{أبو داود/۳۳۷۱. ترمذی/۱۲۲۸. ابن ماجہ/۲۲۱۸. أحمد/۲۲۱/۳. ابن حبان/۴۹۹۳. حاکم/۲۳/۲. صحیح، الإرواء/۱۳۶۶}:

نه‌نہسی کوری مالیک (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) نہیی کردووه لہفروشتنی تری، تا رہش دمبی، وہ لہفروشتنی دانہوئلہ بہسہوزی تا دمنکہکھی تہواو رہق دمبی). {تاج/۲، زنجیرہ: ۱۵۲، ژمارہ: ۱۸۱۷}.

۸۷۲- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَوْ بَعْتَ مِنْ أَخِيكَ ثَمْرًا فَأَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ، فَلَا يَجِلُّ لَكَ أَنْ تَأْخُذَ مِنْهُ شَيْئًا. بِمِ تَأْخُذُ مَالَ أَخِيكَ بِغَيْرِ حَقٍّ؟} رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ: {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ بِوَضْعِ الْجَوَانِحِ}.

{پرخته ی موسلیم ۹۲۱ = شیخا/۳۹۵۲ + ۳۹۵۷ = محمد فزاد/۱۵۵۴}:

جاییری کوری عه بدوللا (رمزای خودا له خوئی و له باوکی) فه رمووی؛
پیغه مبه (دروودی خودای له سه ر بی) فه رمووی: (ئه گهر تو به برای
موسولمانی خوئ، بهری باخی، یا داری، بفروشی، جا دهردیکی کوشنده ی
بنه برکهر لی داو فه وتانی، دروست نییه بو تو که هیچ له به ها که ی لی
وهر بگری، ئاخر له باتی چی مائی براهت به ناره واه به خو پایی وهر ده گری؟).
{تاج/۲، زنجیره: ۱۷۲، ژماره: ۱۹۲۱}.

(روونکردنه وه):

۱- (وَضْعُ الْجَوَانِح) بابته یکی شهرعییه، دوورو دریزه، دیدو بو چوون و رای
زانایان له بارمیوه، به چهند جوړیکه به گوئی دهنگ له کاتی روودانی کاره ساتی
وادا، فروشیار پیاموتی و یارمه تی و چاوپووشی له بیر نه چی.

نه وه وی (پرگوړه که ی له نووربی) دمفه رموی: (ئه گهر به رو بو وی
فروشرا، فروشیار ته سلیمی کپاری کرد، بهم رهنکه ری که ی دا که بیرنی، به لام
به رله کاتی رینی، دمر دو به لای ئاسمانی لییدا، شافیعی و حنه فی و که سانی
تریش دمفه رموی: (ئه وه کپار خوئی بهر پرسیاره، فروشیار بوئی هیه که
به ها که ی لی بستینی، به لام واه سه نده که چاوپووشی لی بکات). {بروانه:
تاجول نوصول/۲، زنجیره: ۱۷۲، ژماره: ۱۹۲۰، ۱۹۲۱ چاپی چواره م}.

۲- له کوئیایی ئه م فه رمو وده میوه، دانهر (رحمه تی خودای له سه ر بی)
ئامازه بو گپړانه وی ژماره (۳۹۵۷ شیخا) دهکا، که دهلی: وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ: {أَنَّ النَّبِيَّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ بِوَضْعِ الْجَوَانِح}. واته:

پیغه مبه (دروودی خودای له سه ر بی) فه رمانی کردووه، که له کاتی
فه وتان و توو شبوونی به رو بو وی رمزو باخدا، به دمر دو کاره ساتو به لایه کی
ئاسمانی، فروشیار پیاموتی له بیر نه چی، جا یاده ست له به ها که هه ل بگری، یا
به شیکی لی دابشکینی بوئی).

۸۷۳- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ إِبْتَاعَ نَخْلًا بَعْدَ أَنْ تُؤْبَرَ، فَتَمَرَّتْهَا لِلْبَائِعِ الَّذِي بَاعَهَا، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{پوختهی بوخاری = تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۱۰۴۵ = بوخاری/۲۳۷۹.
مسلم/شیخا/۳۸۸۲ = صحیح مسلم/۱۵۴۳/۳:

له ته جريدی بوخاريدا ناوايه: عهبدوئلاى كورى عومهر (رمزای خودایان لى بى) فهرمووى: له پیغه مبهرم بیست (دروودی خودای له سر بى) دمیفهرموو: (كهسى داره خورما، یا باخه خورماى كرى، پاش موتوربه كردنى، بهرهمهى بؤ فروشیارمكهيه، له بهرئه وه مافى هاموشؤو ئاودان و شتى وای ههيه، تا بهرهمهى دهرنى، مهگهر كړپارمكه مهرج دابنئ كه بهرهمهى بؤ خوى بى و فروشیاریش له كاتى گریدانه كه دا به وه رازى بى، و كهسى كۆيله یی بكړی، كه كۆيله كه مالى هه بى، ماله كهى هی نه و كه سهيه كه دميفرؤشى، مهگهر كړپارمكه مهرج دابنئ كه مالى كۆيله كه بؤ خوى بى).

(روونكردنه وه):

۱- باسى ژماره (۴۲) (۸۷۳ - ۸۶۶ = ۷) جهوت فهرموودهى واتيادا.

۲- فروشتنى قهرزى به قهرزى تر نادرسته.

۴۳- باسه كانى سه له هم و قهرزو بارمته (رههن)

أَبْوَابُ السَّلَامِ وَالْقَرْضِ وَالرَّهْنِ

۸۷۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ، وَهُمْ يُسْلِفُونَ فِي التَّمَارِ السَّنَةَ وَالسَّنَتَيْنِ، فَقَالَ: {مَنْ أَسْلَفَ فِي تَمْرٍ فَلْيُسْلِفْ فِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ، وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ، إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۳، زنجیره: ۴۰، ژماره: ۹۹۸ = ۲۲۳۹، ۲۲۴۰، ۲۲۴۱،

۲۲۵۳. پوختهی موسليم/۹۶۷ = شيخا/۴۰۹۴. أبو داود. بیوع/۳۴۶۳. ترمذی.

یروع/۱۳۱۱. نسائی. یروع/۴۶۳۰. ابن ماجه. تجارات/۲۲۸۰. تحفة
الأشراف/۵۸۲۰:

ثیبنو عه بیاس (رمزای خودا له خوئی و له باوکی بی) فهرمووی: کاتئ
پیغه مبه (دروودی خودای له سهر بی) له مه ککه وه کوچی کرد بؤ مه دینه،
روانی له مه دینه خه لک به سهر بهری دارو درهخت و شینایی و دانه ویله،
سه له میان ده کرد، بؤ ماوهی سائی، یا دوو سال.

جا پیغه مبه (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (ههر که سی سه له م
به سهر خورما، یان به سهر شتی تر دهکا، با نه ندازهی شته سه له م به سهر
کراوه که دیاری بی، وهک دمپ به گهنم، یان به کیشانه زانراو بی، وهک سه د کیلؤ
خورما، ههروها بؤ ماوهی چه ندیشه، ماوه که ناوبری، وهک سائی، یا دوو سال،
یا مانگی، یا دوو مانگ، یا و مرزی دانه ویلهی نه مسال). {تاج/۲، زنجیره: ۱۵۶،
ژماره: ۷۴۷ — بؤ باسی سه له م برپوانه: فیقهی ناسان/۵۱/۲، زنجیره: ۱۸۸}.

له گپړانه وهی ژماره: (۲۲۴۱) بوخاریدا: (مَنْ أَسْلَفَ فِي شَيْءٍ). واته:
ههر که سی سه له م به ههر شتی دهکا، با نه ندازهی شته سه له م به سهر کراوه که
دیاری بی، یا کیشانهی بزانی، ههروها بؤ ماوهی چه ندیشه ناوبری.
{تاج/۲، ۲۵۸، زنجیره: ۱۵۶، ژماره: ۷۴۷ چاپی چواره م}.

۸۷۵- وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْنَى، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُمَا) قَالَا: {كُنَّا نَصِيبُ الْمَعَانِمَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ يَأْتِينَا
أَلْبَاطٌ مِنَ أَلْبَاطِ الشَّامِ، فَنَسْلِفُهُمْ فِي الْحِنْطَةِ وَالشَّعِيرِ وَالزَّيْبِ - وَفِي رِوَايَةٍ:
وَالزَّيْتِ - إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى. قِيلَ: أَكَانَ لَهُمْ زَرْعٌ؟ قَالَا: مَا كُنَّا نَسْأَلُهُمْ عَنْ ذَلِكَ {
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{پوختهی بوخاری = تجریدی بوخاری/۳، لاپهړه/۷۱، چ/۱، زنجیره: ۴۰،
ژماره: ۹۹۹ و ژماره ی دواى که ژماره ی بؤ دانه نراوه = بوخاری/۲۲۴۲، ۲۲۴۴،
: {۲۲۵۵

عەبدولرەحمانی کۆری ئیبنو ئەبزاو عەبدوڵلای کۆری ئەبو ئەوفا (رمزای خودایان ئی بی) فەرموویان: بەسەرینی پێغەمبەر خۆی (دروودی خودای لەسەر بی) هەروا بەسەرینی ئەبو بەکرو عومەریش کاتێ جێنشین بوون، دەستکەوتی جەنگمان دەست دیکەوت، کاتێ جووتیارەکانی شام دمهاتن بۆلامان، بۆ مەدینە، بەسەر گەنەو جوو میوژو خورماو پۆنی زەیتوون، پارەمان بە سەلەم پێیان دەدا، بەپێوانەیهکی دیاری، وەهەتا ماومیهکی دیاری و زانراو.

گوتر: باشە، پارەکەتان بەسەلەم دەدا بەو جوورە کەسانە، کە بئک و باخو بنەتۆو ئەو شتانەیان هەبوو، کە سەلەمتان بەسەر دیکردن؟

فەرموویان: پرسیاری ئەوەمان ئی نەدەکردن، کە ئایا ئێو کشتوکال و ئاژەل و شتی واتان هەیە، کە سەرچاوەی هەبوونی ئەم شتانەن، چونکە شتی وا لەبابەتی سەلەما مەرج نییە. {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٦، ژمارە: ١٨٤٨}.

(روونکردنەوه)

عەبدولرەحمانی کۆری ئەبزاو خوزاعی، هاوێکی ناسراوی پێغەمبەرە، لەپشتی پێغەمبەرەوه نوێژی کردووه، لەکووفە نیشتەجێ بوو.

عەبدولرەحمان دمیفەرموو: لە نەبەردی (صەفین)دا، لەگەڵ (٨٠٠) هەشت سەد کەس لەوانە، کە ئامادەی پەیمانی (بیعة الرضوان) بوون و پەیمانیان بەست لەگەڵ پێغەمبەردا، لەپۆزی حودەیبییەدا، لەگەڵ هەشت سەد کەس لەوانەدا، لەگەڵ سوپای عەلی کۆری ئەبو تالبیدا، بەشداریم کرد، لەنەبەردی صەفیندا، شەست و سێ لەو کۆمەڵەی (بیعة الرضوان)ە لەو شەپەدا کوژران، کە یەکیکیان عەمماری کۆری یاسیر بوو. عەبدولرەحمان دمیفەرموو: لەپشتی عومەرەوه نوێژی تەرمم لەسەر تەرمەکەی دایکی موسوڵمانان (زەینەبی کچی جەحش) کردووه، کە یەکەم هاوسەری پێغەمبەر بوو، لەپاش مەرگی پێغەمبەر، مەرگ بوو بەمیوانی. عەبدولرەحمان لەپیاوانی صەحیحی بوخاری و صەحیحی موسلیمە، قورئانزانیکی جوان و فەرائیززانیکی باش بوو، گێڕانەوهی

له پیغه مبهرو له (نه بزا) باوکیه وه و له نه بوبه کرو عومرو عه لو که سانی تره وه هه یه، سه عیدو عه بدوللا کوری بوون، له گهل که سانی تردا، هه رمووده گانی نهویان گیراومته وه. دوازه هه رمووده ی له خودی پیغه مبهرو وه گیراومته وه، عومری کوری خه طاب دهیغه رموو: (یه کیکه لهو به خته ودرانه، که خودای گه وره به هو ی هورنانه وه به رزی کردوونه ته وه و له ناو پایه به رزانا پایه ی به رزه وه کردوون!).

عه بدوللا ی کوری نه وفا، ژیا نامه ی له پیشه وه له ژماره (٣٠٥) دا رابورد.
 ٨٧٦- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيدُ أَدَاءَهَا، أَدَّى اللَّهُ عَنْهُ، وَمَنْ أَخَذَهَا يُرِيدُ إِثْلَافَهَا، أَثْلَفَهُ اللَّهُ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{ تجریدی بوخاری/٣، لاپه ره: ١٠٤٦ = ٢٣٨٧ بوخاری }:

نه بو هورمیره (رهزای خودای لی بی) هه رمووی: پیغه مبهری خو شه ویست (دروودی خودای له سه ر بی) دهه رمووی: (که سی مائی که سی وهریگری و له ده وه نیازی دانه وه ی هه بی، نه وه خودا بو ی هه لده سورپنی و نه و ماله دمهاته وه، به لام نه وه ی که دمیوه ی مائی خه لک بیا، بو نه وه ی که لرفی لی بدا و له ناوی بدا و نیازی دانه وه ی نه بی، نه وه خودا خو ی له ناو دهبات). { تاج/٢، زنجیره: ١٦٤، ژماره: ١٨٨٤ }.

٨٧٧- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا) قَالَتْ: { قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ فُلَانًا قَدِمَ لَهُ بَزٌّ مِنَ الشَّامِ، فَلَوْ بَعْتُ إِلَيْهِ، فَأَخَذْتَ مِنْهُ ثَوْبَيْنِ بِنَسِيئَةٍ إِلَى مَيْسَرَةٍ؟ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ، فَاِمْتَنَعَ } أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ، وَابْنُ هَبَّيْهُ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ.
 { أحمد/١٤٧. ترمذی/١٢١٣. نسائی/٢٤٩/٧. حاکم فی المستدرک/٢/٢٨. بیهقی/٤٢/٤ }:

عائیشه ی هاوسه ری پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) هه رمووی: گوتم: نه ی پیغه مبه ری خودا! هیساره که س له شامه وه کوتالی بو هاتوو، بوچی

نانیری بۆلای که بهشی دووپارچه جل، قوماشی بهههرز لئ بکری، ههتا کاتی ههبوون؟ پیغه مبه ریش (دروودی خودای لهسه ر بئ) بۆ ئەم مه بهسته که سیکی نارد بۆلای، بهلام خاومن کوتاله که رازی نه بوو نهیدا.

۸۷۸- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الظَّهْرُ يُرَكَبُ بِتَفَقَّتِهِ إِذَا كَانَ مَرْهُونًا، وَلَكِنْ الدَّرُّ يُشْرَبُ بِتَفَقَّتِهِ إِذَا كَانَ مَرْهُونًا، وَعَلَى الَّذِي يَرْكَبُ وَيَشْرَبُ التَّفَقُّةُ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{تجريدی بخاری/۳، ژماره: ۱۰۸۱ = بخاری/۲۵۱۲، ۲۵۱۱}:

ئهبو هورمیره (رمزای خودای لئ بئ) فهرمووی: خۆشه ویست (دروودی خودای لهسه ر بئ) دمفه رموی: (ولآخی سواری، ئەگەر لهبارمته دا نرا بوو، دروسته که بارمته و مرگر سواری پی بکا، نازه لئ شیرداریش ئەگەر لهبارمته دا نرا بوو، دروسته بۆ بارمته و مرگر که شیره کهی بخوات، کورت و پوخت مه سرفی و لاخه کهیش، یا نازه له کهیش لهسه ر نهو که سهیه، که سواری نهو و لاخه دمبی، یا شیر ی نهو نازه له دهخوات، دیاره که بارمته و مرگره کهیه!).
{تاج/۲، زنجیره: ۱۵۷، ژماره: ۱۸۵۱ چاپی چواره م}.

۸۷۹- وَعَنْ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا يَغْلُقُ الرَّهْنُ مِنْ صَاحِبِهِ الَّذِي رَهْنَهُ، لَهُ غَنَمُهُ، وَعَلَيْهِ غَرْمُهُ} رَوَاهُ الدَّارِقُطِيُّ، وَالْحَاكِمُ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ. إِلَّا أَنَّ الْمَحْفُوظَ عِنْدَ أَبِي دَاوُدَ وَغَيْرِهِ إِسْأَلُهُ.
{دارقطنی/۳/۳۲. حاکم/۲/۵۸. مراسیل ابی داود/۱۸۶ - ۱۸۷}:

ئهبو هورمیره (رمزای خودای لئ بئ) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای لهسه ر بئ) فهرمووی: (بارمته کراو داناخرئ له خاومنه کهی، که له بارمته دا دایناوه و نابئ بههوی نهوه وه که نه توانئ هه رزه که بداته وه، بارمته کار لئی زهوت بکا، بهروبوومی بارمته کراو بۆ خاومنه کهیه تی، زیان و خه رجیشی لهسه ر خۆیه تی).

دانهر مه‌لای عه‌سقه‌لانی (ره‌حمه‌ت و سو‌زو میهره‌بانی خودای لی بی) ده‌فه‌رمووی: داره‌مقو‌طنی و حا‌کم گیراو‌یانه‌ته‌وه، پیا‌وانی پرشته‌ی نه‌م فه‌رموودمی‌ه، هه‌موویان متمان‌ه‌دارن، که‌رجی ره‌وانکرا و له‌لای نه‌بو‌داوودو که‌سانی تریش نه‌ومی‌ه که نه‌م فه‌رموودمی‌ه مورسه‌ل بی.

۸۸۰- وَعَنْ أَبِي رَافِعٍ {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَسْلَفَ مِنْ رَجُلٍ بَكْرًا فَقَدِمَتْ عَلَيْهِ إِبِلٌ مِنَ الصَّدَقَةِ، فَأَمَرَ أَبَا رَافِعٍ أَنْ يَقْضِيَ الرَّجُلَ بَكْرَهُ، فَقَالَ: لَا أَجِدُ إِلَّا خِيَارًا رَبَاعِيًّا؟ فَقَالَ: "أَعْطِهِ إِيَّاهُ، فَإِنَّ خِيَارَ النَّاسِ أَحْسَنُهُمْ قَضَاءً" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته‌ی موس‌لیم/ ۹۵۷ = شی‌ح‌ا/ ۴۰۸۶ + ۴۰۸۴ = صحیح مسلم ترقیم محمد فؤاد/ ۱۶۰۰ + تجریدی بو‌خاری/ ۳، ژماره: ۱۰۱۴ = بو‌خاری/ ۲۳۰۵، ۲۳۹۰، ۲۳۹۲، ۲۳۹۳، ۲۴۰۱، ۲۶۰۶، ۲۶۰۹. ترمذی. بی‌وع/ ۱۳۱۶، ۱۳۱۷. نسائی. بی‌وع/ ۴۷۰۷ + ریاض/ ۳، زنجیره: ۲۴۰، ژماره: ۱۳۶۷}:

نه‌بو رافیع (رم‌زای خودای لی بی) فه‌رمووی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) پارینه و‌شتری‌کی له‌پیا‌وی فه‌رز‌کرد، له‌پاشا و‌شتری زه‌کاتی بو‌هات، فه‌رمانی به‌من کرد، که پارینه و‌شتره فه‌رز‌ه‌که له‌و و‌شترانه بده‌مه‌وه به‌خا‌وه‌ن فه‌رز‌ه‌که، منیش چو‌وم ته‌ماشای و‌شتره‌کانم کرد، و‌شتری بج‌کۆله‌یان تیادا نه‌بوو، جا چو‌ومه‌وه بو‌ خزمه‌تی و عه‌روزی‌م کرد: قوربان! مه‌گه‌ر و‌شتری‌کی سه‌ره‌ی پی بده‌مین، و‌شتری بج‌وو‌کی له‌ته‌مه‌نی و‌شتره‌که‌ی خو‌یدا، له‌ناو و‌شتره زه‌کاته‌کاندا نییه، بو‌ نه‌مه چی ده‌فه‌رمو‌ویت؟!

فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) (و‌شتری‌کی سه‌ره‌ی گه‌ومره‌ی پی بده، قه‌یدی نییه، با و‌شتری وه‌جه‌لی فه‌رز‌ه‌که باش‌تری‌ش بی له‌ناو و‌شتره فه‌رز کراوه‌که، چون‌که باش‌تری‌نی نه‌و خه‌ل‌که نه‌وانه‌یانن، که فه‌رز زۆر به‌جوانی دهنده‌وه!). {تاج/ ۲، زنجیره: ۱۴۷، ژماره: ۱۷۸۱ چاپی چواره‌م}.

(روونکردنه وه)

ئەبو رافیع بەندهی ئازادگراوی پێغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ده‌ئێن: ناوی ئیبراهیم بووه، هه‌ندئ ده‌ئێن: ناوی ئەسڵەم، یان هورموز، یان ثابت بووه، به‌ره‌گه‌ز قیبطی یه، کاتێ عەباسی مامه‌ی پێغه‌مبەر ئیسلام بوو، ئەبو رافیع ئەم موژدهیه‌ی دا به‌ پێغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئه‌ویش له‌موژدانه‌ی ئەوه‌دا ئازادی کرد، ئەبو رافیع ئاماده‌ی نه‌به‌رده‌گانی ئو‌خودو خه‌نده‌ق و دوا ئەوانیش بووه، گه‌رچی له‌پێش به‌دردا ئیسلام بووه، به‌لام ئاماده‌ی جه‌نگی به‌در نه‌بووه، چونکه له‌کاتی قه‌ومانی نه‌به‌ردی به‌دردا ئەو له مه‌ککه بووه، پێغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) که‌نیزکی ئازادگراوی خۆی ئی ماره کرد که‌ناوی سه‌لا بوو، کاتێ ماریه‌ی قیبطی یه ئیبراهیمی کورپی پێغه‌مبهری بوو، سه‌لا مامانی بوو، ئەبو رافیع له‌سائی (۳۵) سیی و پێنجی کۆچیدا مه‌رگ بوو به‌همیوانی له شاری مه‌دینه، هه‌ندئ ده‌ئێن: له‌پێش مه‌رگی عوسماندا، هه‌ندئ ده‌ئێن: له‌پاش مه‌رگی عوسماندا مردووه.

۸۸۱- وَعَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كُلُّ قَرْصٍ جَرٌّ مَنْفَعَةٌ، فَهُوَ رَبًّا { رَوَاهُ الْحَارِثُ بْنُ أَبِي أُسَامَةَ، وَإِسْنَادُهُ سَاقِطٌ.

{ضعيف الجامع/ ٤٢٤٤}:

عه‌لی کورپی ئەبو طالیب (ره‌زای خودای ئی بێ) فه‌رمووی: پێغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) (هه‌ر قه‌رزئ سوودئ رابکێشی بۆ قه‌رزده‌ر ئەوه دانه‌نرئ به‌سوودو ريبا).

دانهر دمه‌فرموی: پشته‌ی ئەم فه‌رمووده‌به‌ زۆر لاوازو بێ هیزه، به‌لام دوو شاهیدی هه‌یه، که‌بریتین له ژماره: (۸۸۲ و ۸۸۳) که‌وان له‌پاش ئەم ژماره‌یه‌وه.

۸۸۲- فهرموودهی پېشوو نهم شاهیدهی ههیه: (وَلَهُ شَاهِدٌ ضَعِيفٌ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عَبْدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عِنْدَ الْبِيهَقِيِّ).

هاوهلی پېغه مبهەر (دروودی خودا له سهر پېغه مبهەر و رمزای خودا له وې) فضاله ی کوری عوبه ید دمهر موی: (هه موو قهرزای که که لکی هه بی بو خاوه نی قهرز که، نه وه شیوه یه که له شیوه کانی سوود).

۸۸۳- وَآخَرُ مَوْقُوفٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ عِنْدَ الْبَخَارِيِّ.
{ البخاری/ ۳۶۰۳، ۳۸۱۴ }:

نه بو بورده (رمزای خودای لی بی) دمهر موی: چووم بو مه دینه، به خزمه تی عه بدوللای کوری سه لام گه یشتم، پیی فهرمووم: بابجین بو ماله وه، له وئی قاوت و خورما بخو. له پاشا فهرمووی: تو له ولاتیکی، سوو خوری له وئی باویه تی، نه گهر مافی، شتیکت له سهر که سی بوو، به و بۆنه یه وه، باری کا، یا باری جو، یا باری گیای، به دیاری هینا بو، وهری مه گره لیی چونکه نه وه سوووده.

۴۴- بایسی نابوو نیوون و لاتکه و تن و ده سته بست (هیجر)

بَابُ: التَّغْلِيصِ وَالْحَجْرِ

۸۸۴- عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: { مَنْ أَدْرَكَ مَالَهُ بَعَيْنِهِ عِنْدَ رَجُلٍ قَدْ أَفْلَسَ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنْ غَيْرِهِ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ بوخاری: ۲۴۰۲. بوخته ی موسلیم/ ۹۶۵ = شیخا/ ۳۹۶۸ = مسلم/ ۱۵۵۹ }:

نه بو هورمیره (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: خو شه ویست (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (ههر که سی خودی مالی خو، به سهر گرته وه،

لهلای پیاویکی لاتکه وتوو، نهوه هی خویه تی و بهو رهواتره ههتا کهسیکی تر).
{تاج/۲، زنجیره: ۱۶۵، ژماره: ۱۸۹۴}.

۸۸۵- وَرَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَمَالِكٌ: مِنْ رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُرْسَلًا
بِلَفْظٍ: {أَيُّمَا رَجُلٍ بَاعَ مَتَاعًا فَأَفْلَسَ الَّذِي ابْتَاعَهُ، وَلَمْ يَقْبِضْ الَّذِي بَاعَهُ مِنْ ثَمَنِهِ
شَيْئًا، فَرَجَدَ مَتَاعُهُ بَعْنِهِ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ، وَإِنْ مَاتَ الْمُشْتَرِي فَصَاحِبُ الْمَتَاعِ أَسْوَةٌ
الْغُرَمَاءِ}. وَوَصَلَهُ إِلَيْهِقِي، وَضَعَفَهُ تَبَعًا لِأَبِي دَاوُدَ.

{مالک/۲/۶۷۸. أبو داود/۳۵۲۰. بیهقی/۴۶/۶}:

نهبو داوودو مالیک (رحمه تی خودایان لی بی) لهگیرانه وهی نه بوبه کری
کورپی عهبدورپه حمان به مورسه لی دهگیرانه وه، بهم بیژمیه: (ههر پیاوی شتیکی
به کهسهی فروشت، دواپی کریار لاتکه وت، له هه مان کاتدا فروشیار له به ها کهی
هیچی و مر نه گرتبوو، وه خودی مالی خوی به سهر گرتنه وه لهلای نهو پیاوه، نهوه
هی خویه تی و به خوی رهواتره، تا کهسیکی تر، به لام نه گهر کریار مرد، نهوسا
فروشیار شته کهی خوی به سهر گرتنه وه لهلای، نهوه نهو شته ناوکوییه له
نیوانی خاوهن هه رزه گاندا.

دانهر ماموستای عهسقه لانی (رحمه تی خودای لی بی) دمفه رموی:
به یههقی نه م فهرموودمیهی به موته صیلی، واته: به مهرفووعی، گیراویه ته وه،
وه به لاوازی داناوه، له وه دا شوین نه بو داوود که وتوو.

۸۸۶- وَرَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ مَاجَةَ: مِنْ رِوَايَةِ عُمَرَ بْنِ خُلْدَةَ قَالَ: أَتَيْنَا أَبَا
هُرَيْرَةَ فِي صَاحِبٍ لَنَا قَدْ أَفْلَسَ، فَقَالَ: لَأَقْضِيَنَّ فِيكُمْ بِقَضَاءِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { مَنْ أفلَسَ أَوْ مَاتَ فَوَجَدَ رَجُلًا مَتَاعُهُ بَعَيْنُهُ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ } وَصَحَّحَهُ
الْحَاكِمُ، وَضَعَفَ أَبُو دَاوُدَ هَذِهِ الزِّيَادَةَ فِي ذِكْرِ الْمَوْتِ.

{ أبو داود: ۳۵۲۳. ابن ماجه/۲۳۵۸. حاكم/۵۸/۲: }

عومهري كورى خه لده فهرمووى: چووین بۆلای نه بو هورهیره (رمزای
خودای لی بی) عه رزمان کرد: برادره یکه مان ههیه، شتمان له لایه تی و نیستا لات
که وتوو، نه مه چی لی بکهین؟ فهرمووی: له م پرسه ی نیوهدا، نه و بریاره دده م،
که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) کاتی خو ی دهیدا که نه مه یه:
(که سی لات که وتوو نابووت بوو، یا مرد، که سیکی تر مائی خو یی له لای
نه و که سه نابوو ته، یا مردوو، به سه رگرت ه و، نه و خو ی له پیشت ره به و ماله،
هه تا که سیکی تر).

حاکم گیراویه ته وه و به تهن دروستی دداناوه، به لام نه بو داوود به لاوازی
داناوه، به تایبه تی نه و زیاده یی که له فهرمووده که دا، له باره ی مردنه وه ههیه،
که دم فهرمو ی: (... له لای نه و که سه نابوو ته (مردوو) به سه رگرت ه و).
{ضعیف الجامع/۵۴۶۳}.

۸۸۷- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { لَيْتُ الْوَاحِدِ يُحِلُّ عِرْضَهُ وَعُقُوبَتُهُ } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالنَّسَائِيُّ،
وَعَلَّقَهُ الْبُخَارِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ جِبَانَ.

{أحمد/۴/۲۲۲/۱۸۱۱۰. أبو داود: ۳۶۲۸. ابن ماجه/۲۴۲۷.
نسائي/۳۱۶/۷ وفي الكبرى/۶۲۴۲. بخارى عَقِبَ رقم: ۲۴۰۰} + {البخارى تعليقا
قَبْلَ رقم: ۲۴۰۱ في المساقاة}:

عه مری كورى شهريد (رمزای خودایان لی بی) دم فهرمو ی: باوكم
فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) فهرمووی: (سه رچه وتی دارا

همه نابرووی دهباو همه سزادانی حه لال دهکا!}. {تاج/۲، زنجیره: ۱۶۴، ژماره:

۱۸۸۹ چاپی چوارهم}.

(روونکردنه وه):

عه مری کوری شهرد خوی له په پیره وانه، واته: تابعیه، له هوزی نه قیفه،
داده نری به خه لکی طائف، باوکی هاوه لی پیغه مبه ره، ناوی (الشريد بن سويد
الثقفي) خه لکی حه زرمه موه، له بنه پرتدا، هندی تر ده لین له بنه پرتدا
خه لکی حیجازه، شهرد ده فهرمو: له سه فهریکا، نزیکه ی سه د شیعی
نومه ییه ی سه لثم بو پیغه مبه ره (دروودی خودای له سه ره بی) خوینده وه جا
پیغه مبه ره فهرمووی: (وهک له شیعره کانی وه دمر ده که وی، نومه ییه نه وه نده ی
نه ماوه، که به موسو لتمان دابنری!).

۸۸۸- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {أَصِيبَ رَجُلٌ فِي
عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي ثَمَارِ إِبْتَاعِهَا، فَكَثَرَ دَيْنُهُ، فَقَالَ رَسُولُ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) "تَصَدَّقُوا عَلَيْهِ" فَتَصَدَّقَ النَّاسُ عَلَيْهِ، وَلَمْ يَلُغْ ذَلِكَ
وَفَاءَ دَيْنِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِغُرَمَائِهِ: "خُذُوا مَا وَجَدْتُمْ،
وَلَيْسَ لَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته ی موسلیم/۹۲۲ = شیخا/۳۹۵۸}:

نه بو سه عیدی خودری (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: له سه رده می
پیغه مبه ردا (دروودی خودای له سه ره بی) پیاوی بهری باخی کری، له پاشا
به ره که هه وتاو پیاوه که تی شکاو بوو به ژیر هه رزو هه وه، پیغه مبه ریش
(دروودی خودای له سه ره بی) که داواکه به رزه وه کرا بو لای، فهرمووی: (خیری
پی بکه نه و زمکاتی پی بدن!).

خه لکه که یش وایان کردو خیر و زمکاتیان پی دا، به لام نه وه نه نده میه ی
که دایان پیی، به شی بژاردنی هه رزه که ی نه کرد به ته واوی، جا حه زرمه ت

(دروودی خودای لهسهر بئ) بهخاومن قهرزمهکانی قهرمووی: (چیتان دهست کهوتوو بهیبهن، ئیتر ههر ئهومتان دهکهوئو بهس). {تاج/۲، زنجیره: ۱۷۲، ژماره: ۱۹۲۰ چاپی چوارهم}.

۸۸۹- وَعَنْ ابْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ (رضی الله عنه): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَجَرَ عَلَى مُعَاذٍ مَالَهُ، وَبَاعَهُ فِي دَيْنٍ كَانَ عَلَيْهِ} رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ، وَأَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ مُرْسَلًا، وَرَجَّحَ.
{أبو داود في المراسيل/۱/۱۶۲. حاكم. رقم: ۲۳۴۸. بيهقي. رقم: ۱۱۰۴۱. دار قطنی/۴/۲۳۰}:

ئیبینو کهعبی کوری مالیک (رمزای خودایان ئی بئ) قهرمووی: باوکم قهرمووی: موعاذی کوری جهبهل، قهرزار بوو، پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بئ) حیجری دانا لهسهر ماله کهی، دواپی پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بئ) ماله کهپی فروشت بو بزار دندهوی قهرزمه کهی سهری.
(روونکردنهوه):

کهعبی کوری مالیک (رمزای خودای ئی بئ) تافانهی باوکی بوو، ناوداره به (کهعبی شاعیر) یه کیکه له شاعیره ناودارهکانی موسولمانان لهسهر دهمی پیغه مبهه دا، یه کیکه لهو سی کهسهی که ئهم نایه ته له باره میانه وه هاتوو:
{وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ - التوبة/۱۱۸}.

ههشتا قهرموودهی گپراوته وه، چوار قهرموودهی له بوخاریدا ههیه، له کوژتایی ته مه نیدا کوژر بوو بوو، عهبدو لئای کوری چاوساگی بوو، لهسهر قهرمایشتی ماموستای عهینی، دانهری (عمدة القاری شهرحی صه حیجی

بوخاری) له سائی په نجای کۆچیدا، له مه دینه مردوو ه {بروانه: ریاض/۱/۳۴، ژماره: ۲۱ + پوخته ی موسلیم ژماره: ۲۸}.

ئهم کورې که ئهم فهرموودمیه ی ئیرې ده گپړتیه وه، ناو ی عه بدولرپه حمان بوو، عه بدولرپه حمان له کوتوبو سیتته دا گپړانه وه ی هیه، گپړانه وه ی له که عبی باوکی و عه بدوللای برای و جابیر و عائیشه و که سانی تریشه وه هیه.

۸۹۰- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {عُرِضْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أُحُدٍ، وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعِ عَشْرَةَ سَنَةً، فَلَمْ يُجْزَنِي، وَعُرِضْتُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْخَنْدَقِ، وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ سَنَةً، فَأَجَازَنِي} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ لِلْبَيْهَقِيِّ: " فَلَمْ يُجْزَنِي، وَلَمْ يَرْنِي بَلَعْتُ ". وَصَحَّحَهَا ابْنُ خُزَيْمَةَ.

{تجړندی بوخاری/۳/۱۱۲۳ = ۲۶۶۴، ۴۰۹۷ بوخاری. پوخته ی موسلیم/۱۱۱۴ = ۴۸۱۴ = شیخا/۴۸۱۴ = صحیح ترقیم محمد فؤاد/۱۸۶۸}:

ئهم فهرموودمیه له پوخته ی موسلیما ناوایه:

ئیبینو عومهر (رمزای خودایان لی بئ) فهرمووی: روژی غه زای ئوحد جوارده سال بووم، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بئ) ته ماشای کردم تا بزانی به که لکی جهنگ دیم یانا، به لام له بهر بچووکي ته مه نم به گهندي نه کردم، به لام روژی غه زای خهندهق پازده سال بووم، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بئ) بو هه مان مه به ست ته ماشای کردم و هه لی سه نگاندم و ریگه ی پی دام، که هاویه شی بکه م له و نه به رده دا.

نافیع فهرمووی: عومهری کورې عبدولعزیز، کاتئ جینشین بوو، واته: خه لیفه بوو، چووم بو سهردانی و ئهم فهرموودمیه م گپړایه وه بو، جا عومهری کورې عه بدولعزیز فهرمووی: ئهم چیرؤک و سهرگورشته یه، راده و سوونری جیا کردنه وه ی بچووک و گهورمیه له یه کتری، جا بویه نامه ی نووسی بو سهرکارو کارمه نده کانی له سهر ناوچه و ده فهره کانیان:

(که ئه‌وه‌ی ته‌مه‌نی پازده سالی ته‌واو کردوو، به‌شی بۆ دابنێن و له‌خێرو شه‌رپدا، حسێبی پیاوی بۆ بکه‌ن، ئه‌وه‌یشی که ته‌مه‌نی له‌وه‌ که‌مه‌تر بێ، دای بنێن به‌ ورده‌خیزان و له‌چاک و له‌خراپا، حالی حالی مناله‌). {تاج/۱، زنجیره: ۵۱، ژماره: ۳۷۹ - ش/د/ت/ن}.

دانهر (ره‌حه‌متی خودای ئی بێ) دمفه‌رمووی: له‌گێڕانه‌وه‌یه‌کی به‌یهه‌قه‌یدا، که ئیبنو خوزیمه‌ به‌ته‌ندروستی داناوه‌ دمفه‌رمووی: ئیبنو عومه‌ر فه‌رمووی: موڵه‌تی نه‌دام که هاوبه‌شی بکه‌م له‌و نه‌به‌رده‌دا، چونکه‌ وای دانا‌م که ره‌سیده (بالغ) نه‌بووم.

۸۹۱- وَعَنْ عَطِيَّةَ الْقُرْظِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {عَرَضْنَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ قُرَيْظَةَ، فَكَانَ مَنْ أَتَبَتْ قَتْلَ، وَمَنْ لَمْ يُنْبِتْ خُلِّيَ سَبِيلُهُ، فَكُنْتُ فِيمَنْ لَمْ يُنْبِتْ فَخُلِّيَ سَبِيلِي} رَوَاهُ الْخَمْسَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ. {نسائي/۶/۱۵۵. صحيح، سنن أبي داود: ۴۴۰۴}:

عه‌طیه‌ی قوره‌مظی (ره‌زای خودای ئی بێ) فه‌رمووی: روژی غه‌زای به‌نی قوره‌مظه، ئیمه‌ که نه‌وسا هێشتا جووله‌که‌ بووین، یه‌که‌ یه‌که‌ نیشانی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) ئه‌دراین، هه‌تا منال له‌پیاو جیا‌بکریته‌وه‌، جا نه‌و جووله‌که‌یه‌ی که‌به‌ری مووی ئی هاتبوو ده‌کوژرا، ئه‌وه‌یشی که‌به‌ری مووی ئی نه‌هاتبوو به‌ره‌للا ده‌کرا، من خۆم یه‌کیک بووم له‌وانه‌ که‌هێشتا موویان ئی نه‌هاتبوو، بۆیه‌ به‌ره‌للا کرام. {تاج/۲، زنجیره: ۱۵، ژماره: ۲۰۰۸ - ت - س - ص - ن}.

بیژهی نه‌سائی ئاوايه: ئیتر ئه‌وه‌ی که ره‌سیده بوو بوو، وه‌ شه‌یتانی بوو بوو، یا به‌ری مووی ئی هاتبوو ده‌کوژرا، وه‌ ئه‌وه‌یشی که وه‌ها نه‌بوو وازی ئی ده‌هێنرا.

(روونکردنهوه):

عه‌طیه‌ی قورمه‌زی نازانری، ناوی باوکی چیه، کاتی جووله‌که‌کانی به‌نی قورمه‌یزه خویان دا به‌دهسته‌وه، نه‌ویش دیل ده‌کری، نه‌وکاته له‌به‌ر نه‌وه‌ی می‌رد منال بووه و رمسیده نه‌بووه به‌ره‌للا کراوه و نه‌کوژراوه، له‌کووفه نیشته‌جی بوو، داده‌نری به‌صه‌حابه‌ی پیغه‌مبه‌ر، نه‌صحابوسونه‌ن فه‌رمووده‌کانی نه‌ویان گیراومه‌وه.

٨٩٢- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ " أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { لَا يَجُوزُ لِامْرَأَةٍ عَطِيَّةٌ إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا } وَفِي لَفْظٍ: { لَا يَجُوزُ لِلْمَرْأَةِ أَمْرٌ فِي مَالِهَا، إِذَا مَلَكَ زَوْجُهَا عِصْمَتَهَا } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَصْحَابُ السُّنَنِ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{ احمد/٦٦٨١. ترمذی: ١٣٩٠. نسائی/٢٣٣٢ }:

عه‌مری کوری شوعه‌یب له‌باوکیه‌وه، له‌باپریه‌وه، فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فه‌رمووی: (دروست نییه هاسهر شتی می‌ردی ببه‌خشی، مه‌گهر می‌رده‌که‌ی ریگه‌ی بی بدا). له (له‌فظ = گوته) یه‌کا: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ده‌فه‌رمووی: (دروست نییه بو ژن ته‌صه‌روف له‌مائی خویدا بکا، کاتی می‌رد بوو به‌خواه‌نی نه‌و ژنه).

(روونکردنهوه):

١- دانهر (ره‌حه‌تی خودای بی) ده‌فه‌رمووی: نه‌حه‌ده‌و نه‌صحابی سونه‌ن، که نه‌بو داوودو ته‌رمه‌زی و نه‌سائین، بی‌جگه له‌ ته‌رمه‌زیان نه‌م فه‌رمووده‌یان گیراومه‌وه، حاکم به‌ صه‌حیحی داناوه. تکایه برپاوه: ژماره: (٦٥٧ + ٦٥٦) که له زنجیره: (٢٩) دا نه‌م دوو ژماره‌یه رابوردن.

ژۆرینه‌ی زانایان و رافه‌نووسان ده‌فه‌رموون:

٢- مه‌به‌ست له‌م فه‌رمووده‌یه نه‌وه نییه که ژنی می‌رددار له‌مائی خویدا ده‌سته‌ستی شهرعی بخریته سه‌رو نه‌توانی به‌بی ره‌زاو مؤله‌تی می‌رده‌که‌ی،

نه توانی شتی له مالی خوی ببه خشی، یا بیکا، به خیر، یا بیفرۆشی، ههتا هه
گهردان (تصرف) یکی تری تیادا بکا، به لکوو مه بهست لهه فهرموودمیه، یه کیکه
لهه دوو مه بهسته، یا مه بهست نهه دوو مه بهسته ههردووکیانه:

آ- نه گه ژنه که داناو زاناو ژیره هۆشیار نه بوو، به لکوو که ودمن و
مامه له نه زان بوو، وه هازانج و زیانی خۆیی به باشی نه دهمزانی، وهک منال و شیت،
نه وه لهه کاته دا میرده کهی مافی نه وهی ههیه، که نه هیلێ زیان له خۆی و
له میرده کهی بدات، چونکه سوودی مالی ژن، ههروا سوودی مالی پیاو بو
ههردووکیانه.

ب- یا مه بهست نه وهیه، که ژنه که دلی میرده کهی بداته وهه دلی رابگری و
هه رچی ده کهن بهراوێژو ته گبیری ههردوولایان بی، چونکه مال، چی هی پیاو
بی، چی هی ژن بی و هکوو ناو کوویی وه هایه له نیوانی ههردووکیانا، زیان له مالی
پیاو، زیانه بو پیاو که هیش و بو ژنه که هیش، ههروا زیان له مالی ژن، زیانه
له ههردوولایان.

۸۹۳- وَعَنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُخَارِقٍ الْأَهْلَلِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَحِلُّ إِلَّا لِأَحَدٍ ثَلَاثَةً: رَجُلٍ تَحْمَلُ حَمَالَةً
فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَهَا ثُمَّ يُنْسِكَ، وَرَجُلٍ أَصَابَتْهُ جَانِحَةٌ اجْتَا حَتْمَ مَالِهِ،
فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ، وَرَجُلٍ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُولَ ثَلَاثَةً
مِنْ ذَوِي الْحِجَبِ مِنْ قَوْمِهِ: لَقَدْ أَصَابَتْ فُلَانًا فَاقَةٌ، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوختهی موسلیم/ ۵۶۸ = ۲۴۰۱ = مسلم ته رقیم (شیخا = الشیخ خلیل

مه نمون شیخا) = صحیح مسلم ته رقیم محمد فؤاد: ۱۰۴۴}:

قه بیصه ی کوری موخاریقی هیلالی (رهزای خودای لی بی) فهرمووی:
باربوویه که له نه ستوی خۆم گرتبوو. واته: چوو بوومه ژیر چه رده می مالی
بریار دراو، که بیده له پیناوی ناو بزیکردنی دوو دهسته ی نا کوکا. جا بو نهه
مه بهسته، چووم بو خزمه تی پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بی) وه داوای

پیتاکم لئی کرد بۇ ئەم مەبەستە: فەرمووی پېم (دروودی خودای لەسەر بێ)
(بمێنەرەو تا زەکاتمان بۆ دێ، لەو بەشت دەدەم بۆ ئەو کارە کەپێی
هەڵدەستێت، ئەنجا فەرمووی: (ئەو قەبیسە! دەرووزەو پیتاک کۆکردنەو
دروست نییە، بۆ ئەم سێ مەبەستە نەبێ:

یەگەم: بۆ پیاوی دروستە گە چووبێتە ژێر ئەندازمێک مالا بۆ
کۆزانەرەو ئازادەیک، بۆ ئەمە دروستە گە ئەومندە پیتاک و یارمەتی
کۆبکاتەرەو تا ئەو ئەندازە دیاری کراوە پەیدا دەکاو بەس، ئێتر دەبی واز بهێنێ.
دووهم: بۆ پیاویکیش کە قورتێکی هاتبێ بەسەردا، هەزار کەوتبێ، بۆ
ئەویش دروستە گە ئەومندە پیتاک کۆبکاتەرەو، هەتا گوزمرانی پێ دەکاو ژیا
پێی دەچێ بەرپۆ.

سێهەم: بۆ پیاویکیش کە (۳) سێ پیاوی ھۆشیار، لەھۆزی خۆی، شایەتی
بۆ بدن، کەفیسارەکەس ھەزار و نابووت بوو، جا بۆ ئەمیش دروستە ئەومندە
باربووی و مەبگرێ، تا گوزمرانی پێی بچێ بەرپۆ.

یا فەرمووی: (تا گوزمرانی پێ دەکات، ئەو قەبیسە! ئێتر لەمانە بترازی
سوال و دەرووزەوشت کۆکردنەو بەناوی یارمەتیەو، ناپەرەوایە و نادروستەو
خاومەکە بەناپەرەوایی دەپخوا). { تاج/۲، زنجیرە: ۱۸، ژمارە: ۱۲۴۷ چاپی
چوارەم }.

قەبیسە کۆری موخاریقی عەبدوللای کۆری شەددی ھیلالی، ھاوێلی
پێغەمبەر، لەبەصرە نیشتەجێ بوو، لەبنەمالەیکە خانەدان بوو، لەئەفرا
موسلیمە واتە: لە صەحیحەیندا، ھەر لەموسلیمدا فەرموودە ھەیکە، لە
صەحیحی بوخاریدا فەرموودە نییە، یەکی لەراویەکانی قەطەنی کۆری خۆی
بوو، یەکی تریان ئەبو عوسمانی نەھدی بوو. { بێروانە: ژمارە: ۶۶۴ }.

تَلَوُّغُ الْمَرَامِ

۴۵- یاسی ریکه و تن

باب: الصِّلَح

۸۹۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ الْمُزَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { الصِّلَحُ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ، إِلَّا صَلَاحًا حَرَّمَ حَلَالًا وَ أَحَلَّ حَرَامًا، وَالْمُسْلِمُونَ عَلَى شُرُوطِهِمْ، إِلَّا شَرْطًا حَرَّمَ حَلَالًا وَ أَحَلَّ حَرَامًا } رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ. وَأَلْكَرُوا عَلَيْهِ. لِأَنَّ رَاوِيَهُ كَثِيرٌ بَنَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ ضَعِيفٌ. وَكَأَلَهُ إِعْتَبَرَهُ بِكَثْرَةِ طَرُقِهِ.

{ ترمذی رقم: ۱۳۵۲. بیهقی رقم: ۱۱۱۳۴. حاکم رقم: ۷۰۵۹. دار قطنی/۳/۲۷، رقم: ۹۸ }:

عه مری کوری عه و فی موز منی (رمزای خودای لی بی) گوتی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) فه رمووی: له ناو موسولمانانا ری ککه و تن دروسته و ره وایه، به تایبه تی بو کردنه و هی کی شه کومه لایه تییه کان، بیجگه له و ری ککه و تنه ی که ره و ا بکا به نارده و ا، یان نارده و ا بکا به ره و ا، وه موسولمانان له سه ر مهرجی خو یانن، مهرگه ر مهرجی که حه لال حه رام بکا، یا حه رام حه لال بکا. { تاج/۲، زنجیره: ۱۶۲، ژماره: ۱۸۷۴ چاپی چواره م }.

(روونکردنه وه):

عه مری کوری عه و فی کوری زمیدی موز منی ها و ده لی پیغه مبه ره، له سه ر ده می جینشینی مو عاوییه دا مردو وه، له موسولمانه دی رینه کانه، گیرانه و ده ی له پیغه مبه ره وه هه یه، بوخاری به ته علیق گیرانه و ده ی لییه وه نه نجام دا وه.

۸۹۵- وَقَدْ صَحَّحَهُ ابْنُ جِبَّانٍ مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ.

{ صحیح سنن الترمذی/۱۳۵۲ }:

گیرانه وه که ی ئیبنو حیببان نا وایه:

ئەبو ھورەيرە (رمزای خودای ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) ھەرمووی: (پێککەوتن و صولح، لەناو موسوڵماناندا دروستە، مەگەر پێکەوتنى کەرەواو دروستە بکا بەناوەواو نادروست یا نارەواو نادروست بکا بە ڕەواو دروست).

۸۹۶- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا يَمْنَعُ جَارٌ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشَبَةً فِي جِدَارِهِ}. ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مَا لِي أَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ؟ وَاللَّهِ لَأَرْمِينَ بِهَا بَيْنَ أَكْتَافِكُمْ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. {تجریدی بوخاری/۳، لا پەرە: ۱۶۱، ژمارە: ۱۰۶۹ = ۲۴۶۳، ۵۶۲۷، ۵۶۲۸ بوخاری. پوختەى موسلیم/۹۶۹ = شیخا/۱۰۶ = صحیح موسلیم ترقیم فزاد/۱۶۰۹}:

ئەبو ھورەيرە (رمزای خودای ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەرى خۆشەويست (دروودی خودای لەسەر بى) دەفەرموئ: (پێگەى دراوسێ بى دەن کە سەرى دەستەك و گوێسەوانە لەسەر دیواری ئێو دەبنین). لەپاشا ئەبو ھورەيرە ھەرمووی: ئەو بۆچى دەتان بینم لووتەلان لەم ھەرمایشتە! دەسا بەیەزدانى پاك خۆشیتان بى و ترشیتان بى، من ئەرکی سەرشانى خۆم بەجى دەھینم و ئەم ھەرمایشت و ئامۆزگاریانە وەك گولمێخ دەكۆتم بەناو شانتانان. {تاج/۲، زنجیرە: ۱۵۸، ژمارە: ۱۸۵۶}.

۸۹۷- وَعَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا يَحِلُّ لِامْرِئٍ أَنْ يَأْخُذَ عَصَا أَخِيهِ بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ مِنْهُ} رَوَاهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ فِي "صَحِيحَيْهِمَا". {احمد/۵/۴۲۵. بیهقی/۶/۱۰۰. رقم: ۱۱۳۰۵ ابن حبان/۵۹۷۸}:

ئەبو حومەیدی ساعیدی (رمزای خودای ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) ھەرمووی: (دروست نییە بۆ موسوڵمان کەدار

دهستی بهو بی نههمیهته، بهنارهوا لهبرای موسولمانی خوئی بستینی، مهگهر
بهرمزای خوئی).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٤٦- ههوالهوه بهروه روو کردنهوهوه دهسته بهری

باب: الحَوَالَةِ وَالضَّمَانِ

{بروانه: فیهقی ناسان، بهرگی یهکهه زنجیره: ٢١٤ لاپهړه: ٥٧١ + زنجیره:

٢١٥ لاپهړه: ٥٢٤ + تجریدی بوخاری/٣، لاپهړه: ٨٩، زنجیره: ٤٣، ژماره: ١٠٠٨

ههتا ژماره: ١٠٠٩ + تاج/٢، زنجیره: ١٦٦، ژماره: ١٨٩٧ ههتا ١٩٠٠}.

٨٩٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ): {مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ، وَإِذَا أُتْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتَّبِعْ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي
رِوَايَةِ أَحْمَدَ: {فَلْيَحْتَلْ}.

{تجریدی بوخاری/٣، زنجیره: ٤٣، ژماره: ١٠٠٨ = ٢٢٨٧، ٢٢٨٨،

٢٤٠٠ بوخاری. پوختهی موسلیم ٩٦٢ = شیا ٣٩٧٨ = مسلم/١٥٦٩. أبو داود.

بیوع: ٣٣٤٥. نسائی. بیوع: ٤٧٠٥. ریاض/٤، زنجیره: ٢٨٤، ژماره:

: {١٦١١/١٠}

نهو هورمیره (رمزای خودای ئی بی) له پیغه مبهری نازدارو

خوشه ویسته وه، دمه رموی: (قه رزکو پیری دهوله مهنده گه ئی سته مه، زور

ناره وایه، نه گهر ریکه هوت که سیکتان له لایه نی قهر زاری خو په وه، بهروه رووی

که سیکی دهوله مهنده گرا په وه، که نه و که سه دهوله مهنده، له باتی قهر زاره که ی

خوئی، قهرزه که ی پی بداته وه، نه وه باب چی قهرزه که ی له وه دهوله مهنده

ومر بگریته وه). {تاج/٢، زنجیره: ١٦٦، ژماره: ١٨٩٧، چ/٤ = چاپی جواره م}.

له گیرانه و دیه کی نیامی نه حمه ددا: پیغه مبهر (دروودی خودای له سر

بی) دمه رموی: (نه گهر که سی له نیوه شتیکی له سر که سی هه بوو، وه نه و

كهسه ناردی بۆ سهر كهسیکی ترو رووبه پرووی كهسیکی تری کردمووه پیی گوت برۆ نهو مافهی ههته لهسهر من لهفیساره كهسی و مر بگرهوه، نهوه لهکاتی وادا بابجی مافه کهی له کهسی دووهم و مر بگری).

٨٩٩- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {تَوَفِّيَ رَجُلٌ مِنَّا، فَعَسَلْنَا، وَحَطَّطْنَا، وَكَفَّنَا، ثُمَّ أَتَيْنَا بِهِ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْنَا: تُصَلِّيَ عَلَيْهِ؟ فَخَطَا خُطْيَ، ثُمَّ قَالَ: "أَعْلَيْهِ دِينَ؟" قُلْنَا: دِينَارَانِ، فَانْصَرَفَ، فَتَحَمَّلَهُمَا أَبُو قَتَادَةَ، فَأَتَيْنَاهُ، فَقَالَ أَبُو قَتَادَةَ: الدِّينَارَانِ عَلَيَّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) "أَحَقُّ الْغَرِيمِ وَبَرِّ مِنْهُمَا أَلَمِيَّت؟" قَالَ: نَعَمْ، فَصَلَّى عَلَيْهِ {رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ.

{أحمد/٣/٣٣٠، أبو داود رقم: ٣٣٤٣. نسائي رقم: ١٩٦٢. ابن حبان رقم: ٣٠٦٤. حاكم/٢/٦٦}.

جابیری کوری عهبدو لالا (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: پیاوی له نیمه مرد، جا شۆردمان و هه نووت و بۆنمان ئی داو کفتمان کرد، نهو جا بردمان بۆ خزمهتی پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) ههتا نوێزی مردووی لهسهر بکهین له پشت پیغه مبهه وه به جه ماعهت، وه عهرزی پیغه مبهه مان کرد: بفهرموو نوێزی تهرمی لهسهر بکه، نهویش جهند ههنگاو یکی نا که بجی نوێزی لهسهر بکا، نهو جا فهرمووی: ئایا ههرزی لهسهره یان نا؟ گوتمان: به ئی دوو لیره ی زییری لهسهره. فهرمووی: (ده خۆتان نوێز لهسهر مردووه کهتان بکهن) پیغه مبهه گه رایه وه، ههتا نهبو ههتاده (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: (نهو دوو لیره ههرزه لهسهر من، من دهیانده مهوه ئهی پیغه مبهه ی خودا).

پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی: (مافی خاومن ههرزه که به تهواوی جی به جی ده کهی؟) نهبو ههتاده فهرمووی: به ئی.

پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی: (ئهوا گهردنی مردووکه لهو دوو لیرمیه نازاد بوو).

جا پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) نوپژئی لهسهر گرد.
{تجرییدی بوخاری/۳، ژماره: ۱۰۴۹ = ۲۳۹۹، ۲۲۹۸، ۴۷۸۱، ۵۳۷۱، ۶۷۳۱، ۶۷۴۵، ۶۷۶۳
بوخاری. پوختهی موسلیم ژماره: ۹۹۹ = شیخا ۴۱۳۳} + {تاج/۲، زنجیره: ۱۶۴،
ژماره: ۱۸۹۲ - ش/د/ت/ن + ژماره: ۴۱۰ لهپوختهی موسلیم}.

۹۰۰ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُؤْتَى بِالرَّجُلِ الْمَتَوَفَّى عَلَيْهِ الدِّينَ، فَيَسْأَلُ: "هَلْ تَرَكَ لِدِينِهِ مِنْ قَضَاءٍ؟" فَإِنْ حَدَّثَ أَنَّهُ تَرَكَ وَفَاءً صَلَّى عَلَيْهِ، وَإِلَّا قَالَ: "صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ" فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْفُتُوحَ قَالَ: "أَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَمَنْ تَوَفَّى، وَعَلَيْهِ دَيْنٌ فَعَلَيَّ قَضَاؤُهُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِيِّ: {فَمَنْ مَاتَ وَلَمْ يَتْرُكْ وَفَاءً}.

{تهخریجه کهی لهصهحیحهیندا، له ژماره: (۸۹۹)دا، لهپیشهوه رابورد}.

ئهبو هورمیره (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: گهلی جار وادهبوو،
تهرمی مردووین دمهینا بو خزمهتی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی)
ههتا نوپژئی مردووی لهسهر بکا، وادهبوو مردووکه ههرزار بوو، جا
پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) دمیفهرموو: (ئهوهندهی مال لهپاش
خوی بهجی هیشتوو که بهشی دانهوهی ههرزهکهی سهری بکات؟).

جا ئهگهر عهرزبان بگردایه: بهلی، ئهوا نوپژئی لهسهر تهرمهکهی
دهکرد، دهنه ئهگهر بیانگوتهیه ئهوهندهی مال لهپاش بهجی نهماوه که بهشی
دانهوهی ههرزهکهی سهری بکات بهتهواوی، دمیفهرموو: (دهی کهوایه خۆتان
نوپژ لهسهر مردووکهتان بکهن!).

بهلام بهرمبهره کهخودای گهوره دمووی دارایی، بههوی فتوحات و ولات
رزگار کردنهوه، له حهرمت کردهوه، مردوو ئهگهر ههرزاریش بوایه، نوپژئی
لهسه دهکردو ئامازه بهنایهتی {النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ - سورة الأحزاب/۶}

دهيفهرموو: (من دلسۆزترو لهپیشترم بۆ گشت موسوئلمانئ، لهههموو کهسیکی تر، ههتا لهخودی خویشی لهپیشترم بۆی، جا نهگهر موسوئلمانئ مردوو، قهرزار بوو، وه قهرزی لهسهر بوو، نهوه قهرزهکهی لهسهر من، نهگهر خوئی مائی لهپاش بهجئ نهمابوو، من قهرزهکهی بۆ ددهمهوه، بهلام نهگهر مائی تری لهپاش بهجئ مابوو، نهوه بۆ کهلهپوور بهرهکانیهتی!).

۹۰۱- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا كَفَالََةَ فِي حَدِّ} رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ. {ضعيف الجامع: ۱۳۰۹}:

لهعهمری کوری شوعهیبهوه، لهباوکیهوه، لهباپیریهوه، پیغهمبهه (دروودی خودای لهسهر بی) دمفهرموی: (دهستهبهه بوون لهعهددی شهههیدا دانامهزری!).

(روونکردنهوه):

وهك نهوه کهسئ ههددی دهستهپینی لهسهر بی، لهبهه نهوهی دزی کردوو، نهگهر کهسئ گوئی: دهستهبههه که نامادهی بکهه بۆ دهستهپین، نهگهر نامادههیم نهکرد، دهستی من بپرن لههجاتی نهو! نهه جوژه دهستهبهههیه دانامهزری بهپیتی فهرموودهکه.

۴۷- باسی هاویهشی و سههههکاریی

باب: الشَّرْكَه وَالْوَكَالَه

{بپروانه: تاج/۲، زنجیره: ۱۶۱، له ژماره: ۱۸۶۶ وههتا ژماره: ۱۸۷۳ + تجریدی بوخاری/۳ له ژماره: ۱۰۱۲ وههتا ژماره: ۱۰۱۸ + زنجیره: ۵۲، ژماره: ۱۰۷۵ ههتا ژماره: ۱۰۸۰}.

٩٠٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {قَالَ اللَّهُ: أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ، فَإِذَا خَانَ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنَهُمَا} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{أبو داود: ٣٣٨٣. حاكم/٢/٦٠. يهقي ٧٨/٦، رقم: ١١٢٠٦}:

ئەبو ھورەیرە (رمزای خودای ئی بئی) دەئێ: ھەزرمەت (دروودی خودای لەسەر بئی) دەفەرموێ: (خودای گەورە دەفەرموێ: ھەموو دوو ھاوبەشی من کەسی سییەمیانم، واتە: لەبەشتیانم بەو مەرجه کە گزی و دەستپێسی لەیەکتری نەکەن، بەلام ھەرکاتێ گزییان لە یەکتری کردو لەگەڵ یەکا ناپاک بوون، ئێتر من لەبەینیان دەرەچم و شەیتان دەبێ بەھاوبەشیان). {تاج/٢، زنجیرە: ١٦١، ژمارە: ١٨٦٦}.

٩٠٣- وَعَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ الْمَخْزُومِيِّ {أَنَّهُ كَانَ شَرِيكَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْلَ الْبُعْثَةِ، فَجَاءَ يَوْمَ الْفَتْحِ، فَقَالَ: "مَرْحَبًا بِأَخِي وَشَرِيكِي" رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ مَاجَةَ.

{أحمد/٣/٣٢٥. ١٥٥٨٧. أبو داود: ٤٨٣٦. ابن ماجه: ٢٢٨٧}:

سائیبی مەخزوومی (رمزای خودای ئی بئی) دەفەرموێ: لەپێش ئەو ھەدا کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئی) بێی بە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئی) من ھاوبەشی بووم پێکەووە شتمان دەکری و دەمانفرۆشت و بازەرگانیمان دەکرد، لەروژی ئازاد کردنی مەککەدا، کەھات فەرمووی پێم: (مەرحەبا لەبرای خۆشەویستم و لەھاوبەشی باشم).

(روونکردنەوێ):

سائیبی کوپی ئەبو سائیب، لەمۆئەللەفەتول قولوبە، بەلام موسوڵمانێکی جوانی ئی دەرچوو، تەمەنی زۆر درێژ بوو، ھەتا سەر دەمی مەعاوییە ژیاو، خۆی دەیکوت: لەپێش ھاتنی ئیسلاما لەگەڵ پێغەمبەرەدا، بەھاوبەشی بازەرگانیمان دەکرد.

۹۰۴ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {اشْتَرَكْتُ أَنَا وَعَمَّارٌ وَسَعْدٌ فِيمَا نُصِيبُ يَوْمَ بَدْرٍ...} الْحَدِيثُ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَغَيْرُهُ.
{نسائی/۵۷/۷. أبو داود: ۳۳۸۸. ابن ماجه: ۲۲۸۸}:

عہدوئلای گوری مہسعوود (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: من و عہماری گوری یاسیرو سہعدی گوری تہبو ومقاص لہرؤزی غہزای بہدردا بووین بہہاوبہش و بریارماندا: ہہرجیمان دمست کہوت بہیہکسانی دابہشی بکہین لہناو خو مانا.

تہم فہرموودمیہ لہتاجول نوصول دا ناوایہ:

تیبنو مہسعوود (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: من و عہمارو سہعد بووین بہہاوبہش و بریارماندا: ہہرجیمان دمست کہوت لہرؤزی غہزای بہدردا بو ہہموومان بی. تہومبوو سہعد دوو دیلی گرت و ہینای، بہلام من و عہمار ہیچمان دمست نہکہوت تیر تہو دوو دیلہمان بہش کرد بو ہہرسیکمان. {تاج/۱۶۱/۲، ژمارہ: ۱۸۶۸ - ن - سند منقطع - ن}.

۹۰۵ - وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): {قَالَ: أَرَدْتُ الْخُرُوجَ إِلَى خَيْبَرَ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: "إِذَا أَتَيْتَ وَكَيْلِي بِخَيْبَرَ، فَخُذْ مِنْهُ خَمْسَةَ عَشَرَ وَسَقًا" رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَصَحَّحَهُ.
{أبو داود: ۳۶۳۲}:

تہمہ دمقی تہم فہرموودمیہ لہ تاجدا:

جابیری گوری عہدوئلای (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: ویستم بچم بو خہبہر، چووم بو لای پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) سلوم لی کردو عہرزیم کرد: نیازم ہہیہ بچم بو خہبہر، فہرمووی: کہچوویتہ لای سہرکارمکہم پازدہ ومسقی لی ومربگرہ، تہگہر داوای نیشانہی لی کردیت

دهستت دابنئ لهسهر ددانه‌ی سینه‌ی. (ضغ یدک علی ترهوتیه - ژماره: ۸۷۲، تاج/۲، زنجیره: ۱۶۱).

۹۰۶- وَعَنْ غُرُورَةَ الْبَارِقِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَ مَعَهُ بَدِينًا يَشْتَرِي لَهُ أَضْحِيَّةً..} الْحَدِيثُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي أَثْنَاءِ حَدِيثٍ، وَقَدْ تَقَدَّمَ.

{له ژماره: ۸۳۹ دا وهر گه پراوه کهي راپورد به ته واوي:}

۹۰۷- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عُمَرَ عَلَى الصَّدَقَةِ..} الْحَدِيثُ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری/۲/۱۲۹، ژماره: ۷۰۶ = ۱۴۶۸ بوخاری. پوخته‌ی

موسلیم ۵۰۵ = شیخا ۲۲۷۴ = صحیح مسلم ۹۸۳. نسائی. زکاة/۲۴۶۶. ابروداد. زکاة/۱۶۲۳:}

ئەبو هورەیره (رمزای خودای ئی بی) فەرمووی: پێغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهر بی) عومهری کورێ خه‌طابی نارد، کردی به‌سه‌رکاری سه‌ر زه‌کات، که کۆی بکاته‌وه، گوتره: ئیبنو جه‌میل و خالیدی کورێ وه‌لیدو عه‌بباسی مامه‌ی پێغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهر بی) زه‌کاته‌که‌یان نه‌داوه!! که‌ئهم هه‌واڵه‌ درا به‌ پێغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهر بی) فەرمووی: (ئیبنو جه‌میل تۆڵه‌ی ئەوه ده‌ستین، که له‌پیش ئیسلام بوونیدا هه‌زار بوو، له‌پیت و فهری ئیسلامه‌و له‌سایه‌ی خوداو پێغه‌مبهره‌وه، ئیستا ده‌وڵه‌مه‌ند بووه، واته: ئەم کاره‌ی ئیبنو جه‌میل، ئەوپه‌ری سه‌پله‌یی و پینه‌زانییه، به‌لام ئیوه‌ نا‌هه‌قی له‌خالیدی کورێ وه‌لید ده‌که‌ن، چونکه‌ خالید ته‌نانه‌ت زریه‌که‌ی و چه‌ك و تفاقێ جه‌نگی خۆی ته‌رخان (وه‌قف) کردووه‌ له‌رێگه‌ی خودادا، ئیتر چۆن زه‌کات نادات، عه‌بباسی کورێ عه‌بدول موته‌لیبیش، که‌هه‌ق مامه‌ی منه، که پێغه‌مبهری خودام، به‌ئینتان ده‌ده‌م ئه‌و زه‌کاته‌ی که له‌سه‌ریه‌تی ده‌یدات، وه‌ ئەوه‌نده‌ی تریش له‌گه‌ڵیدا ده‌بی بدات).

ئەوجا فەرمووی: (دروودی خودای لەسەر بێ) (ئەوی عومەر! ئەووە نازانی کەمامە پیاو لەجێی باوکیەتی؟). {بۆ باسی ئیبنو جەمیل بێوانە: تجریدی بوخاری/۷۰۶/۲}.

۹۰۸- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَحَرَ ثَلَاثًا وَسِتِّينَ، وَأَمَرَ عَلِيًّا أَنْ يَدْبَحَ الْبَاقِيَ} الْحَدِيثُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
{مسلم محمد فؤاد/۱۲۸/}

جابیری کوری عەبدوللا (رمزای خودایان ئی بێ) فەرمووی: ئینجا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) رۆیشت بۆ کوشتنگا (مەنحەر: کوشتارگە: قەسابخانە) کەو لەوێ بە دەستی خۆی شەست و سی و شتری سەربری، ئینجا چەقۆکە دا بە عەلی و عەلیش باقی مەندە و شترە دیارییەکانی پێغەمبەری سەربری، وە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) عەلی کرد بە هاوبەشی خۆی لەم و شترە دیارییانەدا، کە هی ناووی بۆ هەزارانی بەیت.

ئەم فەرموودمە بە دوورو درێژی لە پێشەووە لە ژمارە (۷۵۹ زنجیرە: ۳۷) لەم کتێبەدا رابورد.

۹۰۹- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي قِصَّةِ الْعَسِيفِ. قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {وَاعْدُ يَا أُنَيْسُ عَلَى امْرَأَةٍ هَذَا، فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا..} الْحَدِيثُ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۳، ژمارە: ۱۱۳۲ = ۲۷۲۴، ۲۷۲۵. مسلم شیخا ۴۴۱۰ = صحیح مسلم ۱۶۹۸}:

لەتاج و تەجریدی بوخاریدا ئاوايه:

ئەبو ھورەیرە و زمیدی کوری خالیدی جوهەنی (رمزای خودایان ئی بێ) فەرموویان: پیاویکی دەشتەکی ھاتە خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای

لهسەر بئ) ومعه رزی کرد: هوربان! ئه ی پیغمبه ر ی خودا! توبیت و خودا
ئه گهر به پئی نامه ی خودا، برپارم بۆ نه دمیت!

هاودا ومه کیشی، که وادیار بوو له و زرنگتر بوو گوتی: به لئ باشه، به پئی
نامه ی خودا، که هورنانی پیروژه، برپارمان بۆ بده و دادگاییمان بۆ بکه، وه
پئگه یشم پئ بده تا من له پئشا هسه بکه م. پیغمبه ریش (دروودی خودای
لهسەر بئ) پئگه ی پیدام و هه رمووی: (ئاده ی بلئ). گوتی: کورپکی من له لای
ئه م پیاوه رهنجبه ر بوو، ژنه که ی خراپ کردووه، داوینپییسی له گه لدا کردووه،
به منیان گوت: گوايه کورپکه م دهبئ به ردمباران بکری تا دهمری. جا من
له تۆله ی کورپکه ما سه د سه ر مه رم پئدا له گه ل که نیزه کیکا، له پاشا کاتی
له زانایانی شه رعم پرسی، هه رموویان: که کورپکه ی من سه د داری هه ددی ئی
دمدرئ و سالت دوور ده خریته وه، وه ژنه که ی ئه میش به ردمباران ده کری.

پیغمبه ر (دروودی خودای لهسەر بئ) هه رمووی: به پئی هه رمانی
نامه ی خودا برپار دهم له نیوانتانا، که نیزه ک و سه د سه ر مه رکه ده خریته وه
به تۆ، کورپکه ت سه د داری هه ددی ئی دمدرئ و سالت دوور ده خریته وه و
ره ه نه ده کری، ئه ی ئونه یس! تۆیش هه لسه برۆ بۆلای ژنه که ی ئه م پیاوه،
ئه گهر هاتوو چوو ژیری و دانی نا به نیشه که داو پئی نا له داوینپییسی، ئه و
به ردمبارانی بکه، جا که ئونه یس چوو بۆلای، ژنه که پئی ئی نا، پیغمبه ریش
(دروودی خودای لهسەر بئ) هه رمانی دا، ژنه که یان سه نگوسارد کرد هه تا
مرد. {تاج/۳، زنجیره: ۹۲، ژماره: ۲۳۵۴ - ش/د/ت/ن}.

تِلْوَعُ الْمَرَامِ

۴۸- باسی پیتینان

باب: الإقرار

{بروانه: فیهی ئاسان، بهرگی یه کهم لاپه ره: ۵۴۰، زنجیره: ۲۲۳ ههتا زنجیره: ۲۲۴}.

۹۱۰- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {قُلِ الْحَقُّ، وَلَوْ كَانَ مُرًّا} صَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ.
{أحمد رقم: ۲۱۴۵۳. ابن حبان ۳۶۱}:

ئهمه دمقی و مرگه راوی ئهم فهرموودمیه، له (سُبُلُ السَّلَام) دا:

ئهبو ذمر (رهزای خودای ئی بی) فهرمووی: پیغه مبهری خوشه ویستم
(دروودی خودای له سهر بی) ئاموژگاری کردم:

یه کهم: ته ماشای حالی لای خواری خۆم بکه م، وه ته ماشای حالی لای
سهرووی خۆم نه که م، مه بادا بههری خودا به که م بزانه م.

دووه م: هه میسه هه ژارانم خوشبوئ وه لییان نزیک ببمه وه.

سییه م: هه میسه سیله ی رهحم به جی بهینم، با ئه وانیش په یوهندی
له گه ل مندا بیچرینن و خراپ بن بۆمان.

چواره م: هسه ی رهوا بکه م، با تالیش بی.

پینجه م: له پیناوی رهزای خوادا، له کهس نه ترسم.

شه شه م: وه له کهس داوای شت نه که م.

حه وته م: ذیکرو یادی (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) ی زۆر بکه م، چونکه ئهم

وشه پیروژه خه زه نه یه که له خه زه نه کانی به هه شت.

{بروانه: فیهی ئاسان، بهرگی یه‌که‌م لاپه‌ره: ۵۴۵، زنجیره: ۲۲۴} .
 ۹۱۱- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {عَلَى أَيْدٍ مَا أَخَذْتَ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{أحمد/۵/۸/۲۰۳۴۶. ابن ماجه: ۲۴۰۰. ترمذی ۱۲۶۶. نسائی في الكبرى/۵۷۵۱} :

سه‌مووره‌ی کوری جوندوب (رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای له‌سهر بی) فه‌رمووی: (پیویسته له‌سهر مروف نه‌و شته‌ی
 که‌هی خو‌ی نییه‌و له‌که‌سی وهری ده‌گری، له‌کات و ساتی پیویستدا بیداته‌وه
 پی‌ی!). حاکم به‌صه‌حیحی داناوه.
 (روونکرده‌وه):

۱- نه‌م فه‌رمووده‌یه به‌لگه‌یه له‌سهر نه‌م (۳) سی شته:
 یه‌که‌م: شتی زه‌وتکراو دهبی بدریته‌وه به‌خاومنی.
 دووه‌م: خواسته‌مه‌نی، کاتی خوازیار کاری پی نه‌ماو کاری خو‌ی پی
 ته‌واو کرد، دهبی بیگی‌پرته‌وه بو‌ خاومنی.
 سی‌یه‌م: سپارده ههرکاتی خاومنه‌که‌ی داوای کرده‌وه، دهبی بدریته‌وه
 پی‌ی. نه‌که‌ر له‌م بارودوخانه‌دا، خاومنی راسته‌وخو‌ی شته‌که نه‌ما‌بوو، دهبی
 شته سپارده‌که، یاخوا‌زراوه‌که، یا خواسته‌مه‌نییه‌که، رادمستی
 که‌له‌پوورگره‌کانی بکری.

۲- سه‌مووره‌ی کوری جوندوبی هیلال، پی‌ی ده‌گوتری: نه‌بو سه‌عید،
 له‌به‌صره نیشته‌جی بوو، زور رقی له‌حه‌روورییه‌کان بوو، ده‌ستی له‌ههر

که سیکیان گیر ببوایه دمیگوش، وه دمیغهرموو: (کوژراوی نه مانه به دترین کوژراون، سهرجه می موسولمان به کافر داده نی و به ناروا خوینیان دهرپژن).
 ئیبنو سیرین و حهسهنی به صری و پیاوماقولا نی به صره: وهسپی جوانی سه موورمیان دکرد. سه مووره یه گئ بوو لهو که سانه که به زوری و به باشی و به رهوانی فهرمووده ی زوری پیغه مبهری دهگیرایه وه. له سه رده می جینشینی موعاوییه دا، له به صره له سالی (۵۸) په نجاو ههشتی کۆچیدا مردووه، له کاره ساتیکی دلت زیندا مردووه، تووشی برك و کۆلنج و له زوتایه کی سهخت دمی، قازانگی پر دهکن له ناوی کولاو، له سهری دائه نیشت، تا چاک ببیته وه به لام به هه له دهکه ویته ناوی و دائه پلۆخی و دهری.

۹۱۲- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أَذُّ الْأَمَانَةِ إِلَى مَنْ ائْتَمَنَكَ، وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ، وَاسْتَنْكَرَهُ أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ وَأَخْرَجَهُ جَمَاعَةٌ مِنَ الْخُفَّاءِ وَهُوَ شَامِلٌ لِلْعَارِيَةِ.

{أبو داود/۳/۲۹۰ رقم: ۳۵۳۵. ترمذی رقم: ۱۲۶۴. حاکم رقم: ۲۲۹۶.

بیهقی رقم: ۲۱۰۹۲}:

ئهبو هورهیره (رهزای خودای ئی بی) فهرمووی: پیغه مبهر (دروودی خودای له سهر بی) دمه رموی: (سپارده بدمروه دمستی ئهو که سه که متمانه ی پی کردوویت و به دمستپاک و نه مینداری داناویت، به هیچ شیوه یی خیانهت و ناپاکی له که سه مه که که ئهو خیانهت و ناپاکی لیت کردووه). دانهر (رحمهتی خودای ئی بی) دمه رموی: (ئهبو داوود گیراوی ته وه، هه روا تهرمهزی به فهرموودمیه کی حهسهنی داناوه، حاکم به صه حیجی داناوه، ئهبو حاته می رازی ئهم فهرموودمیه ی به مونکه ر داناوه، وه کۆمه لئ له فهرمووده شوناسان ئهم فهرموودمیان دهرهیناوه، وه ئهم فهرموودمیه خواسته مه نیشت دهگیرته وه).

۹۱۳- وَعَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِذَا أَتَيْتَ رُسُلِي فَأَعْطِهِمْ ثَلَاثِينَ دِرْعًا}، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَعَارِيَّةٌ مَضْمُونَةٌ أَوْ عَارِيَّةٌ مُؤَدَّاةٌ؟ قَالَ: بَلْ عَارِيَّةٌ مُؤَدَّاةٌ { رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَالتَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{أحمد: ۱۸۱۱۴. أبوداود: ۳۵۶۶. نسائي في الكبرى: ۵۷۴۴}:

صهفوانی کوری یهعلا فهرمووی: باوگم فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی پیم: نوینهری خویم دهنیرم بۆ لات، کههاتن (۳۰) سیی زریه و (۳۰) سیی وشریان پی بده.

منیش عهرزیم کرد: هوربان ئه ی پیغه مبهه ری خودا ئایا ئه مه ته نهها خواسته مه نییه و نه گهر ماو نهفه و تا، له پاش جی به جی کردنی کاری خوێ پی، دمه دمه ته وه پی، یاخود ههر چه نه ده خواسته مه نییه به لام نه گهر له لای تو فه و تا، بۆم دمبژریته وه؟

فهرمووی: (دروودی خودای لهسهر بی) (ئه مه خواسته مه نییه، نه گهر ماو نهفه و تا دمه دمه وه پی، خو نه گهر فه و تایش ئه و هیه). {تاج/۲، زنجیره: ۱۶۳، ژماره: ۷۸۰ - د - سند صالح - ن}.

(روونکردنه وه):

یهعلا کوری ئومه ییه ته میمی (رهزای خودای لی بی) که پیشی ده گوتری: یهعلا کوری مونییه، به ناوی دایکیه وه، هاوه لی پیغه مبهه، له پۆزی ئازادکردنی مه که که دا ئیسلام بوو، پیاویکی دمه و ته مند ی زۆر سه خ ی بوو، ئاماده ی غه زای تانیفو حونه ی نو ته بووک بووه، له خزمه تی پیغه مبهه را، نۆزده فهرمووده ی هیه، له موقه دیمه ی فه تحولباریدا دمه فهرموی: سی فهرمووده ی له بوخاری پیرۆزدا هیه، یه کیکیان که فهرمووده ی ژماره: (۶۷۷) ی موخته صه ری صه حیجی موسلیمه، که و له بهرگی دوودا. یه کی له پراویه ناوداره کانی صه فوانی کوریه تی.

یه‌علا پیاویکی ناوداری لیها‌توو بوو، له‌بهر نه‌وه له‌کاتی هه‌رمانه‌وایی هه‌ر‌چوار جینه‌شینه‌کانی پینغه‌مبه‌ردا، پۆلی گه‌وره‌ی بینیه‌وه، نه‌بو‌به‌کری سه‌دیق کردی به‌کاربه‌ده‌ستی سه‌ر هه‌لوان، له‌کاتی جه‌نگی رینه‌ده‌دا، له‌سه‌رده‌می عومه‌ردا بوو به‌کارمه‌ند له‌سه‌ر هه‌ندی له‌ولا‌تی یه‌مه‌ن، له‌سه‌رده‌می عوسمانی‌شدا بوو به‌کاربه‌ده‌ستی عوسمان له‌سه‌ر سه‌نعاء، نه‌ه‌وساله‌ی که‌عوسمان شه‌هید کرا، هات بۆ جه‌ج، زۆر له‌دژی بکو‌ژانی عوسمان بوو، وه‌خه‌باتی زۆری له‌دژیان گه‌ی‌را، له‌گه‌ڵ عانی‌شه‌دا، ئاماده‌ی جه‌نگی نه‌لجه‌مه‌ل بوو، نه‌و حوشره‌ی که‌ له‌و جه‌نگه‌دا، له‌ژێر عانی‌شه‌دا بوو، که‌ شه‌ره‌که به‌ناوی نه‌و حوشره‌وه ناوی دهرکرد، ناوی عه‌سکه‌ر بوو، یه‌علا به‌دووسه‌د لیره‌ ک‌ری و به‌خشی به‌ جه‌زیه‌تی دایکه‌ عانی‌شه. له‌م رووداوه‌ داته‌زینه‌دا سواری بوو!

له‌پاشا له‌گه‌ڼ پېشه‌وا عملی دا، ناماده‌ی شه‌ری صفین بوو، له‌م شه‌رېدا
له‌سائی (۲۸) ی کۆچیدا شه‌هید کړا (رمزاو رحمته‌ی خودای گه‌وره‌ی ئی بڼ).
{بروانه: پوخته‌ی موسلیم/۲، ژماره: ۶۷۷}.

٩١٤- وَعَنْ صَفْوَانَ بْنِ أُمَيَّةَ { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَعَارَ مِنْهُ
ذُرُوعًا يَوْمَ حُنينٍ. فَقَالَ: أَغْصَبَ يَا مُحَمَّدٌ؟ قَالَ: بَلْ عَارِيَةٌ مَضْمُونَةٌ { رَوَاهُ أَبُو
دَاوُدَ، وَأَحْمَدُ وَالتَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{السلسلة الصحيحة: ٦٣١. أبو داود: ٣٥٦٢. نسائي في الكبرى: ٥٧٤٧.
حاكم في المستدرک برقم: ٢٣٠١}:

صهفوانی کورپی ئومەییە (رمزای خودای ئی بی) هەرمووی: پیغه مەهر
(دروودی خودای لەسەر بی) کۆمەڵی زریە بەخواستن ئی خواستم، لەپوژی
غەزای حوێنە، منیش پییم گوت: ئەی محمد! ئایا ئەمە زەوت کردنە و
زەوتی دەکەیت، یاجیبە؟

پيڭهمبەر (دروودی خودای لهسەر بئ) لهوه لاما فهرمووی: نا،
زه وتکردن نییه و زهوتیان ناکه م لیت، به لکوه ئه مه خواسته مه نییه و
دهسته بهرکراوه، من دهیده مه وه پیت، ئه گهر نه ما دهیژیرم بۆت.
(روونکردنه وه):

۱- سه فوانی کوری ئومه ییهی کوری خه لهف، ناسراوه به ئه بو
ئومه ییهی و به ئه بو وهب، له پوژی ئازادکردنی مه ککه دا، له ترسی
له شکره کهی پيڭهمبەر (دروودی خودای لهسەر بئ) هه لاهات و رای کرد، هه تا
عومه یری کوری وهب و وهبی کوری عومه یر، داویان له پيڭهمبەر کرد، که
به ئین و په یمانیان پئ بدا که نه یکوژی و ئازاد بئ بۆخوی، پيڭهمبهریش
(دروودی خودای لهسەر بئ) ئه مانى دا پئی و عاباکه ی خوی دا پپیان که
به لگه ی ئه و ئه مان پیدانه بئ. جا وهبی کوری عومه یر رۆیشت سه فوانی
هینا بۆلای پيڭهمبەر (دروودی خودای لهسەر بئ).

جا کاتی سه فوان گه یشته لای پيڭهمبەر، له ولاخه کهی دانه بهزی و
گوتی: به قسه ی ئه م پیاوه، که وهبی کوری عومه یر، تۆ ئه مانیت به من داوه،
که بۆ ماوه ی دوومانگ له ولاتدا بسورپیمه وه بۆ خۆم، له سه رومالی خۆم دلتیا
بم، کهس دهستم بۆ نه با، ئه مه وایه یان نا؟

پيڭهمبەر (دروودی خودای لهسەر بئ) فهرمووی پئی: ئه ی باوکی
وهب! به فهرموو دابه زه.

گوتی: نا، دانا به زم هه تا دلتیام نه کهیت.

پيڭهمبهریش (دروودی خودای لهسەر بئ) فهرمووی پئی: (تۆ دابه زه،
ئه و چوار مانگ دلتیایی (ئه مانى) م دا پیت، که به ئازادی و سه ربه ستی له ولاتا
بۆخۆت بسورپیته وه! ئه و جا سه فوان دادمه زی، وه له گه ل پيڭهمبهردا
ئاماده ی غه زای حونه ین ده بی، هه روا ئاماده ی غه زای طانیف ده بی، به لام بهر
ئه وه موسو لمان ببی، جا پيڭهمبەر (دروودی خودای لهسەر بئ) له م دوو

غەزایەدا بەخششی زۆری دا پێی. جا صفەفوان موسولمان بوو، وه موسولمانێکی زۆر جوانی ئی دەرچوو، که پێغه مبهەر (دروودی خودای له سەر بێ) زیره کانی دایه وه پێی، نه یو یستنه وه وه عهرزی کرد: ئەه پێغه مبههری خودا! من ئیستا ئیسلام بووم، هه موویانم به خشی له پیناوی خوا دا. ژماره ی زیره کان چل بوون، هه ندی ده لێن: سه د زیره بوون، صفەفوان له خانه دانه کانی قورپه یش بوو، ژنه که ی له پیش خۆیدا به مانگی ئیسلام بوو بوو، که صفەفوان ئیسلام بوو، پێغه مبههر (دروودی خودای له سەر بێ) هه ربه نیکاحی یه که میان ژنه که ی دایه وه پێی. له پاش ئیسلام بوون صفەفوان له مه که که دانیشت، له پاشا کۆچی کرد بۆ مه دینه، بوو به میوانی عه بباسی مامه ی پێغه مبههر، که عه بباس باسی ئەمه ی کرد بۆ پێغه مبههر (دروودی خودای له سەر بێ) فه رمووی: (له پاش ئازادبوونی مه که که، کۆچکردن نه ما).

پیاویکی زۆر زمان ره وان بوو، له سالی چل و دووی کۆچی له مه که که مردوه.

۹۱۵- وَأَخْرَجَ لَهُ شَاهِدًا ضَعِيفًا عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ.

{الحاکم: ۲۳۰۱. وَقَالَ الذَّهَبِيُّ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ:}

پیشه و حاکم (ره حمه تی خودای ئی بێ) له ئیبنو عه بباسه وه، شایه تیکی بۆ فه رمووده ی ژماره: (۹۱۴) دهره یناوه، که ئاوايه: پێغه مبههر (دروودی خودای له سەر بێ) فه رمووی: (به لکوو خواسته مه نی ده سته بهرکراوه).

۵۰- باسی زه وتکردن

باب: الغصب

۹۱۶- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ اقْتَطَعَ شِبْرًا مِنَ الْأَرْضِ ظُلْمًا طَوَّقَهُ اللَّهُ إِيَّاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۱۰۶۳ = ۲۴۵۱، ۲۴۵۲، ۳۱۹۸. مختصر
صحيح موسليم/۲، لاپه‌ره: ۴۸۳، زنجیره: ۷۶۰، ژماره: ۹۷۰ = شيخا ۴۱۱۰،
۴۱۱۳ = مسلم: ۱۶۱۰}:

له‌موخته‌سه‌ری سه‌حیحی موسلیما، چاپی یه‌که‌م، لاپه‌ره: ۴۸۳، ژماره:
۷۶۰، ئەم فەرموودمیه ئاوايه:

عورو‌ی کۆری زوبه‌یر (ره‌زای خودایان ئی بئ) فەرمووی: ئەروای کچی
ئووه‌یس، سکا‌لی ئەوه‌ی ده‌کرد: که‌سه‌عیدی کۆری زه‌ید (ره‌زای خودای ئی بئ)
به‌شئ له‌زه‌وییه‌که‌ی ئەوی داگیر کردوو، له‌لای مه‌روانی کۆری که‌که‌م سکا‌لی
ئوه‌ی لئی کرد، که‌ نه‌وکاته مه‌روان میری سه‌ر مه‌دینه بوو، سه‌عید
فه‌رمووی: منئ که‌به‌گوئی خۆم له‌م باره‌یه‌وه هه‌ره‌شه‌ی که‌وره‌م له‌زاری
پیرۆزی پێغه‌مبه‌ر خۆی (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) بیستی، ده‌چم زه‌وی
له‌و زه‌وت ده‌که‌م؟!

مه‌روان فەرمووی: چیت له‌م باره‌یه‌وه له‌ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سه‌ر بئ) بیستوو؟ سه‌عید فەرمووی: به‌گوئی خۆم له‌زاری پیرۆزی
خۆشه‌ویستم بیست (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) ده‌یفه‌رموو:
(هه‌رکه‌سئ به‌نا‌ره‌وا، به‌زۆرو سته‌م، بستئ زه‌وی یا زیاتر، داگیر بکا،
له‌پۆزی قیامه‌تا، ئەو بسته‌ زه‌وییه، به‌هه‌ر جه‌وت چینه‌ی زه‌مینه‌وه، وه‌ک
که‌ئه‌مه له‌ملی گادا، ئاواده‌کړئ به‌ته‌وقو ده‌کړئته ئه‌ستۆی).

مه‌روان فەرمووی به‌سه‌عید: ئەم فەرموودمیه به‌سه‌ که‌ببئ به‌ به‌لگه
له‌سه‌ر پاستگۆیی تۆ، سه‌بارمت به‌داوای ئەم ژنه، له‌به‌ر ئەوه له‌پاش ئەم
به‌لگه‌یه داوای به‌لگه‌ی ترت ئی ناکه‌م و داوای ژنه‌که‌ی ڤمت کرده‌وه.

سه‌عید فەرمووی: خودایه! تۆ ئاگات ئی هه‌یه، که‌ ئەم ژنه، ئەم
بوختانه‌ی بۆ من کرد، که‌ گوايه به‌ناهه‌ق زه‌ویم ئی داگیر کردوو، خودایه!

ئەگەر درۆ دەگا و بوختانم بۆ دەگا، چاوی کوپرکە و لەناو ئەم زەویيەى خۆیدا بەکۆشتى بدە.

فەرمووی: جا ئەروا نەمردو ما هەتا کوپر بوو، جارێکیش لەزەویيەکەى خۆیدا کە لەپاڵ زەویيەکەى سەعید بوو دەسوراپیەوه، لەپەر کەوتە ناو بیریکەوهو مردا! ئاوا هەردوو نزاکەى سەعید کە لە ئەروای کرد گیرا بوو، هەم کوپر بوو، هەم لەناو زەویيەکەى خۆیدا کوژرا. {ریاض/۱، زنجیرە: ۲۶، فەرموودەى ژمارە/۴/۲۰۶ + تاج/۵، لاپەرە: ۳۳، زنجیرە: ۱۰، ژمارە: ۴۷۲۷ - چاپى چوارەم}.

۹۱۷- وَعَنْ أَنَسٍ {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ عِنْدَ بَعْضِ نِسَائِهِ، فَأَرْسَلَتْ إِحْدَى أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ مَعَ خَادِمٍ لَهَا بِقِصْعَةٍ فِيهَا طَعَامٌ، فَضَرَبَتْ يَدَهَا فَكَسَرَتْ الْقِصْعَةَ، فَضَمَّهَا، وَجَعَلَ فِيهَا الطَّعَامَ. وَقَالَ: "كُلُوا" وَدَفَعَ الْقِصْعَةَ الصَّحِيحَةَ لِلرَّسُولِ، وَحَسَّ الْمَكْسُورَةَ {رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ. وَالتِّرْمِذِيُّ، وَسَمَّى الضَّارِبَةَ عَائِشَةَ، وَزَادَ: فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {طَعَامٌ بِطَعَامٍ، وَإِنَاءٌ بِإِنَاءٍ} وَصَحَّحَهُ.

{پوختهى بخارى/۳، ژمارە: ۱۰۷۴ = ۲۴۸۱، ۵۲۲۵}:

ئەنەسى کوپى مالیک (رمزای خودای ئى بى) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) لەمالى ژنێ لەژەکانى بوو، کە عایشەى کچی ئەبوبەکرى صەدیق بوو، ژنیکی تری، بە کارەکەرێکی خۆیا، لەگەنێ خواردەمەنى بۆ نارد، ژنەکەى تەنگە گرتى و دەستى کیشا بە لەگەنەکەداو شکاندی. جا پێغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) هەردوو لەتى لەگەنەکەى نووساندەوه بەیەکەوهو خواردەمەنییەکەى تێ کردەوهو فەرمووی: (دایکتان تەنگە دەیگرئو دلى پربوو، بۆیە لەگەنەکەى هەویکەى شکاند، ئیوه بخۆن).

ئەوانىش خوارديان، جا كە لەگەنى ژنەكەى تریشى هات، واتە:
لەگەنەكەى عائیشەیش هات، كە ئەو كاتە پێغەمبەر و كۆمەتێ لە هاوەلانی
لەوێ بوون، دیسان پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەهاوەلەكانى
فەرموو: (بخۆن) رابەر و لەگەنە شكاوەكەیشى گل دایەو، هەتا ئی بوونەو،
ئەوسا لەگەنە ساخەكەى دا بەكارەكەرەكو، لەگەنە شكاوەكەى گل دایەو، بۆ
ئەوژنەى، كە عائیشە بوو، كە لەگەنى ژنەكەى تری شكان). {تاج/۲، زنجیرە:
۱۶۳، ژمارە: ۱۸۸۱}.

دانەر، مامۆستای عەسقلانی (رحمەتى خودای ئی بێ) دەفەرموی:
بوخاری و تەرمەزى ئەم فەرموودمیان گێراوتەو، تەرمەزى ناوی ئەو ژنەى
دیاریکردوو كە قەرەوانەكەى شكاندوو، كە عائیشە بوو، وە ئەمە ئەو
گێرانەوێ تەرمەزى، كە دانەر (رحمەتى خودای ئی بێ) ناماژەى بۆ دەكا:
ئەنەس (رمزای خودای ئی بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای
لەسەر بێ) لەمالی عائیشەى هاوسەرى بوو، یەكێ لەژنەكانى، لە لەگەنێكا
هەندى خواردەمەنى نارد بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) عائیشە
ئەمەى پێ ناخۆش بوو، لەبەرئەو، یەك چەپالەى كێشا بە لەگەنەكەدا،
لەگەنەكە شكاو خواردەمەنییەكە رژا. كە عائیشە هاتەو سەرخۆى فەرمووی:
ئەى پێغەمبەرى خودا! تۆلەى ئەم كارە ناشایستەى من كردم چییە؟

فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (دەبێ بیبژێریت، خۆراكێ وەك
خۆراكەكەى خۆى و لەگەنى وەك لەگەنەكەى خۆى بدمیتەو پێی).

۹۱۸- وَعَنْ رَافِعِ بْنِ خَلِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {مَنْ زَرَعَ فِي أَرْضٍ قَوْمٍ بَغَيْرِ إِذْنِهِمْ، فَلَيْسَ لَهُ مِنَ الزَّرْعِ شَيْءٌ،
وَلَهُ نَفَقَتُهُ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ، وَحَسَنُ التِّرْمِذِيُّ. وَيُقَالُ: إِنَّ الْبَخَارِيَّ
ضَعَّفَهُ.

رافيعی کوری خەدیج (رمزای خودای ئی بی) فەرمووی: پێغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فەرمووی: (که‌سێ له‌زه‌وی که‌سیکی تردا، به‌بی مؤلّه‌ت و رمزابوونی خۆی، شتی بجینێ، وه‌ک گهنه‌م جوو چه‌لتووک و بامێ و شتی تری وا، نه‌وه له‌و جینراوه‌ هیچی ناکه‌وی، به‌لام چی خه‌رج کردووه‌ تیا‌دا نه‌وه‌ی ده‌که‌ویته‌وه‌!).

٩١٩- وَعَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ مِنَ الصَّحَابَةِ "مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِنَّ رَجُلَيْنِ اخْتَصَمَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي أَرْضٍ، غَرَسَ أَحَدُهُمَا فِيهَا نَخْلًا، وَالْأُخْرَى لِلْآخَرِ، فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْأَرْضِ لِصَاحِبِهَا، وَأَمَرَ صَاحِبَ النَّخْلِ أَنْ يُخْرِجَ نَخْلَهُ. وَقَالَ: "لَيْسَ لِعِرْقٍ ظَالِمٍ حَقٌّ" رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ.

{أبو داود/٣٠٧٤. مالك/٧٤٣/٢. الدارقطني في العِلل/٤/٤١٥}:

عورو‌دی کوری زوبه‌یر (رمزای خودای ئی بی) فەرمووی: پیاوی له‌هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فەرمووی: دوو پیاو له‌هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) له‌لای پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) سکا‌لایان کرد، گو‌تیان: نه‌مه‌ زه‌وی په‌کیکمانه‌و نه‌وی ترمان کردوویه‌تی به‌باخه‌ خورما؟

پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ب‌ریاری‌دا که‌ زه‌وییه‌که‌ بو‌ خوا‌ه‌نه‌که‌یه‌تی، وه‌ فەرمانی‌شی کرد به‌خوا‌ه‌نی داره‌ خورما‌کان، که‌ داره‌ خورما‌کانی لا‌به‌ری، وه‌ فەرمووی: (گه‌ری نا‌په‌وا هیچی ئی سه‌وز نا‌بی!).

{تاج/٢، زنجیر: ١٦٧، ژماره‌: ١٩٠١ + پوخته‌ی بوخاری، ژماره‌: ١٠٢٨}.

٩٢٠- وَآخِرُهُ عِنْدَ أَصْحَابِ "السُّنَنِ" مِنْ رِوَايَةِ عُرْوَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ. وَاخْتَلَفَ فِي وَصْلِهِ وَإِرْسَالِهِ، وَفِي تَعْيِينِ صَحَابِيَّهِ.

{سنن أبي داود/٣٠٧٤. صحيح، الإرواء/١٥٢٠}:

دانه‌ر ده‌فه‌رمو‌ی:

- ١- نه‌صحابی سونه‌ن، که نه‌بو داودو تهرمه‌زی و نه‌سائین ناخری نه‌م
 فهرموودمیه‌یان گپ‌راوته‌وه، له عورووه‌وه، له سه‌عیدی کوری زه‌یده‌وه.
- ٢- راجیایی هه‌یه له‌وه‌دا که نه‌م فهرموودمیه‌ موته‌صیله، یا مورسه‌له.
- ٣- راجیایی هه‌یه له‌وه‌دا که نه‌و هاوه‌له کێیه.
- ٩٢١- وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي خُطْبَتِهِ يَوْمَ الْخُرِّ بِمِنَى. {إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ، كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.
- {تجریدی بوخاری/١، ژماره: ٦٠ = ٦٧، ١٠٥، ١٧٤١، ٣١٩٧، ٤٤٠٦، ٤٦٦٢، ٥٥٥٠، ٧٠٧٨، ٧٤٤٧. مختصر صحیح مسلم به‌کوردی، ژماره: ١٠٢١ = صحیح موسلیم تهرقیمی شیخ خه‌لیل مه‌ئم‌وون شیحا = ٤٣٥٩، ٤٣٥١. تحفة الأشراف/١١٦٨٢}:

نه‌بویه‌ک‌ره (ره‌زای خودای ئی بێ) فهرمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) له‌رۆژی جه‌ژنی قورباندا، له‌مینا، له‌حه‌جی مالاواپی‌دا، به‌سه‌ر پشته‌ی وش‌ره‌که‌یه‌وه، وتاریکی بو‌ جه‌ماوهری حاجیه‌کان دا، له‌و وتاره‌دا فهرمووی: (چه‌رخ چوووته‌وه دۆخی جارانی خۆی و، زه‌مان هه‌لسوو‌راوته‌وه سه‌ر نه‌و شیوه‌یه‌ی خۆی، که خودای گه‌وره‌ ناسمانه‌کان و زه‌وی دروست کردو شه‌وو رۆژو مانگو سالی دانا، ئیمسال سال بووته‌وه به‌دوانزه مانگو هه‌موو مانگی له‌دوانزه مانگه‌ی خودا که‌وتۆته‌وه شوینی راسته‌قینه‌ی خۆی و (ئسیئ = دواخستن) نه‌ما، وه وه‌ک سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ره‌کان (دروودی خودا له‌ پێغه‌مبه‌ری خۆشمان و له‌وانیش بێ) نه‌وه‌ی ره‌وايه بووته‌وه به‌ره‌واو، نه‌وه‌ی نا‌ره‌وايه بووته‌وه به‌نا‌ره‌وا، وه نه‌و گۆ‌ران و ده‌ستکاریی شه‌ریعه‌ت و یاسانا‌مه‌ی خودایه، که له‌سه‌رده‌می نه‌زانیدا کرابوون، هه‌موو راست کراونه‌ته‌وه، وه نه‌م مانگانه‌ چواریان مانگی هه‌رامن و خاومنی رێ‌زو قه‌درو نرخ و به‌هاو بایه‌خن و له‌به‌رنه‌وه شه‌رو شو‌رو هه‌راو جه‌نگیان زۆر زۆر تیا هه‌رامه، وه‌نه‌م چوار

مانگە سيانيان بەرودوانو بەشوېن يەكادېن: گە ناوجەژنانو نۆمىنەو موخەرەمن، ئەوى تىرشىيان تەنيايە، گە مانگى رەجەبە گە ناودارە بە رەجەبى ھۆزى مۇسەر، لەبەرئەوۋە گە ھۆزى مۇسەر زۆر قەدرى ئەم مانگە دەگرن، گە دىمكەوېتە نىۋانى جومادى دوۋەم و كۆلە مانگەوۋە).

ئەوجا خۆشەوېست (دروودى خوداى لەسەر بى) ھەرموۋى: (ئەم مانگە چ مانگىكە؟)

گوتمان: خوداۋ پېغەمبەرى خودا باشترى ئى دىزانن. ھەرموۋى: جا پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) ماۋمىي خامۇش بوو تەنانەت خامۇشپەكەى وا درېژەى كېشا، زىنمان بۇ ئەوۋ رۇيشت گە ناۋەكەى بگۆرئو ناۋى تىرى ئى بنى، بەلام ھەرموۋى: (ئەرى ئەمە مانگى نۆمىنەى حاجيان نىيە گە حەجى تىادەكەن؟). گوتمان: خوداۋ پېغەمبەرى خودا باشترى ئى دىزانن، ھەرموۋى: (ئەى ئەم شارە جى شارىكە؟). گوتمان: خوداۋ پېغەمبەرى خودا باشترى ئى دىزانن. ھەرموۋى: جا دىسان ماۋمىي تر بى دىنگ بوو، تەنانەت زىنمان بۇئەوۋ چوۋ گە ناۋەكەى بگۆرئو ناۋىكى تىرى ئى بنى. ھەرموۋى: (ئەرى ئەمە شارى مەككە نىيە؟). گوتمان: بەئى خۆپەتى. ھەرموۋى: (ئەى ئەم رۇژە چ رۇژىكە؟).

گوتمان خوداۋ پېغەمبەرى خودا باشترى ئى دىزانن. ھەرموۋى: دىسان ماۋمىيەكى تر خامۇش بوو، دىسان گومانمان بۇئەوۋ چوۋ گە ناۋەكەى بگۆرئو ناۋىكى تىرى ئى بنى، بەلام ھەرموۋى: (دىپارە كەئەمە رۇژى جەژنى قوربانە، كە قوربانى تىادا دىكرى). گوتمان: بەئى ئەوۋ، ئەى پېغەمبەرى خودا! ھەرموۋى: (دەى باش باش بىزانن كەسەرۋ مالۋ ناموۋىستان لەپەكەزى نادروستو ھەرامە، ۋەك چۇن شكاندى رېزى ئەم رۇژەتان نادروستو ھەرامە ئاۋا، بەتايپەتى ئەگەر ئەو رېزىشكاندە لەم شارماتا بىۋ لەم مانگەتانا بى).

وہ فہرمووی: (وہ بہزوییش ئیوہ دہچنہوہ بہردیوانی خودای
پہرومردگارتان، یہ کہ یہ کہ پرسپارتان ئی دہکات، سہبارمت بہکارو
کردہوہکانتان، جا نہکەن پاش مەرگی من پاشگەز ببنہوہو، وەك جاری جاران
ببنہوہ بہ ھۆزی خۆخۆرو بہشیر گەردنی یہکتری بہرینن!

هۆشیاربىن، با ئامادىبوانى ئەم وتارو رىو رىسمانە، خۇيان لەبەريان
بىكەن و ئەم فەرموودانەى من بەجوانى رموان بىكەن و ئەوسا بەپىي تەوانا
رايان بىگەيەنن بەكەسانى كە ئىستا ئامادە نىن لىرەو دادەنرپن بەناديار،
چونكە ئومىدە ھەندى كەس لەوانەى كە ئەم فەرموودەو فەرمایشتانەيان پى
راگەيەنرى، ئەوان باشر لىيان تى بىگەن و لىيان حالى بىن و بەھەند وەريان
بىگرن، ھەتا زۆر لەو كەسانەى كە بەگوپى خۇيان لەمن دەيانىست:!

لهپاشا خۆشه‌ويست (سەرو مال و رۆح و هەست و نەست بەقوربانی
 گەردی بەرپێی دینەکەرانى گۆرى پیرۆزى بى) فەرمووی: (دهى ئیوه بەشایەت
 بن که ئەوا من ئەركى سەرشانى خۆم بەجى هیئاو ئەوى پێویست بى لەم
 بارەیه‌وه بەئێ‌وه راگەیان‌د). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٢، ژمارە: ١٦٠٩} + {ریاض/١،
 لاپەرە: ١٩٤، زنجیرە: ٢٦، ژمارە: ٢٠٦/٤}.

(روونکردنه وه):

۱- سه‌عیدی کوری زمید، که له‌زمانه (۹۱۶)دا رابورد، ناوی ته‌واوی؛
(سه‌عیدی کوری زمیدی کوری عه‌مری ئه‌له‌عه‌ده‌ویییه (رمزای خودای ئی بی) له
موسوئمانه هه‌ره پێشینه‌کانه، پێشه‌وا عومه‌ر له‌مالی ئه‌ودا ئیسلام بووه،
سه‌عید می‌ردی فاطیمه‌ی کچی خه‌طاب بوو، که خوشکی پێشه‌وا عومه‌ر بوو،
سه‌عید یه‌کی‌که‌ له‌و ده‌ که‌سه‌ که‌ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی)
له‌ژیانی خۆیدا، موژده‌ی به‌هه‌شتی پێیان داوه، ئاماده‌ی که‌ ئی غه‌زاو جه‌نگو
نه‌به‌رده‌گانی پێغه‌مبه‌ر بووه، وه‌ک غه‌زای یه‌رمووک، به‌شداری له‌ ئازادکردنی
دیمه‌شقدا کردووه، سه‌عیدی کوری حه‌بیب ده‌یفه‌رموو: ئه‌م زاتانه،

لەخزمەتی پێغەمبەردا لەیەك پلەو پایەدا بوون، ئەبوبەكرو عومەر و عوسمان و عەلى و سەعدو سەعیدو طەلحەو زوبەیر و عەبدوڕەحمانى كورپى عەوف. ئەم زاتانە لە جەنگو نەبەردو كوشتارگاكاندا، لەبەردەمى پێغەمبەرەوه بوون، لەنوێژدا لەپشتیەوه بوون، سەعید پیاویكى گەنم رەنگى تووكن بوو، نزاو پارانەوهى زۆر گىرابوو، زەمىدى باوكى پیاویكى رۆشنیر بوو، لەسەر ئایىنى حەزرىتى ئىبراهیم بوو (دروودى خودای گەورەى لەسەر بێ) خوێن و مردارەوهبووى نەدەخوارد، هەروا گۆشتى ئازەلێكى نەدەخوارد كەناوى بت و ئەنصابى لەكاتى سەربرپندا، ئى هینرابى، لەپیش پێغەمبەرایەتیی پێغەمبەردا، بەخزمەتى پێغەمبەر دەگا، بەلام فریای هاتنى ئىسلام ناکەوى. ئىبنو عەبدولبەر، لە ئىستیعابا راگوێز دەگا:

(سەعیدى كورپى زەمىد، دەچێتە خزمەتى حەزرىتى (دروودى خودای لەسەر بێ) عەرزى دەگا: قوربان! باوكم ئەومبوو كەخۆت دیوتەو خەلك باسى كردوو بۆت، كەواتە: نزاى باشى بۆ بكەو بۆى بپارێرەوه، كەخودا لێى خۆش بێ. پێغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بێ) دەفەرەموى:

(باوكت لەرۆژى دواڕۆژدا كە زىندوو دەكرێتەوه، بەیەك نەتەوهى تەواو دادەنرێ).

سەعید (۲) سى فەرموودەى لەبوخارىدا هەیه، لە موسلىما فەرموودەى هەیه، سەعید لەكوئایى تەمەنىدا لە عەقیق دەمرێ، تەرمەگەى دەبەنەوه بۆ مەدىنە، لەوى بەخاكى دەسپێرن. لەسالى (۵۵) پەنجاو پینجى كۆچیدا دەمرێ، لەسەردەمى جینشینى موعاویيەدا، تەمەنى نزىكى حەفتا و سى سالى بووه (رەزاو رەحمەتى خودا لە سەعیدو لەباوكى بێ).

۲- عورودى كورپى زوبەیر (رەزای خودای ئى بێ) كچەزای حەزرىتى ئەبوبەكرى سەدىقە، فەقیى عائیشەى پوورى بووه، كە هاوسەرى پێغەمبەر بوو، زانایەكى گەورە بوو، هەمیشە لەگەڵ كۆمەلێ زانای ترى وەك خۆى،

نامادهی کۆری زانستی عانیشه‌ی پووری دهبوون، که عانیشه له‌مالی خۆیدا، له‌مه‌دینه ده‌یبه‌ست، بۆ په‌خشی زانست و راگه‌یانندی فهرموودمکانی پیڤه‌مبه‌رو ته‌فسیری نایه‌ته‌کانی هورئان. عوروه یه‌کیکه له‌پیشه‌وا هه‌ره ناوداره به‌رزمکانی په‌یره‌وان (واته: تابعین) که پیشیان ده‌گوتری: (تابعین: شوینکه‌وتوان: چینی دووهمی موسولمانان له‌پاش پیڤه‌مبه‌ر، که‌چینی یه‌که‌م هاوه‌ل و یارو یاومران و یاریده‌دمرانیه‌تی، وه‌چینی دووهم شوینکه‌وتوانی نه‌وانن).

یه‌کیکه له‌حه‌وت مه‌لا گه‌ورمکانی جیهانی نی‌سلامی، که له‌زارای شهرعدا ناودارو ناسراون به (فوقه‌های سه‌بعه = حه‌وت شه‌ریعه‌تزانه‌کان) که نه‌م زاتانه‌ن:

۱- عوروه.

۲- سه‌عیدی کۆری موسه‌پییه‌ب.

۳- عوبه‌یدوللای کۆری عه‌بدوللای کۆری عوتبه.

۴- قاسمی کۆری موحه‌مه‌دی کۆری نه‌بویه‌گری سه‌دیق.

۵- سلیمانی کۆری یه‌سار.

۶- خاریجه‌ی کۆری زمیدی کۆری ثابیت.

۷- سالی کۆری عه‌بدوللای کۆری عومه‌ر.

دایکی عوروه ناوی نه‌سمای کچی نه‌بویه‌گری سه‌دیقه، که خوشکی باوکی عانیشه‌یه، خاومنی نه‌م شانازیانه‌یه:

۱- پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) زاوایه‌تی، می‌ردی پووره عانیشه‌یه‌تی.

۲- نه‌بویه‌گری سه‌دیق باپی‌ریه‌تی، باوکی دایکیه‌تی.

۳- زوبه‌یری کۆری عه‌وام باوکیه‌تی {بروانه: مختصر صحیح مسلم به‌کوردی: به‌رگی/ ۴، لاپه‌ره: ۳۴۲، ژماره: ۱۶۴۵}.

۴- نهسمائی کچی نه بوبه کرى صهديق دايکيتى.

۵- عائيشه کچی نه بوبه کرى صهديق له دايکه وه پووريه تى.

عوروه سالى (۲۰) بيستى کؤچى له دايک بووه، له نه وودو چوارى کؤچى مردووه، کؤمه لهى فهرموودم زانه کان، فهرموودم کانى نه ويان گيړاوه ته وه. واته: جيگه مى متمانى نه وانه، که واته: له پياوانى صه حيجى بوخارى و موسليمه، له ناو په پره واند، عوروه کورى زوبه پر ناوى تريان تيا دا نييه، بؤ بههرى پترو شارم زابوونى ته واه له ژين نامه مى نه م بنه ماله مه زنه پروانه: {مختصر صحيح مسلم/۲، لاپه ره: ۲۰۸، ژماره: ۷۰۱ + تاج/۲، زنجيره: ۱۰، ژماره: ۳۳۱۲، ۳۳۱۹ + ته جريدى بوخارى بهرگى په که م ژماره: ۲ + ژماره: ۳۴۹ = ۶۰۲ بوخارى + ژماره: ۷۵ ته جريد + تاج/۳، زنجيره: ۳۷ چاپى چواره م + تاج/۱، زنجيره: ۲۵، ژماره: ۲۰۲ + تاج/۵، زنجيره: ۹۷، ژماره: ۵۵۳۹ چاپى چواره م}. پروانه: ژماره/۹۴۱ که له دواوه دى (روونکر د نه وه).

۵۱- باسى به ش هه لکرتنه وه (شوفعه)

باب: الشُّفْعَةُ

{پروانه تاجول نوصول/۲، زنجيره: ۱۵۸ + فيقهى ناسان/۱، لاپه ره: ۵۵۰، زنجيره: ۲۲۶ + ته جريد/۳، لاپه ره: ۷۲، زنجيره: ۴۱ + صحيح مسلم/۲، زنجيره: ۷۵۸، ژماره: ۹۶۸، لاپه ره: ۴۸۲}.

۹۲۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) "بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ مَا لَمْ يُقَسِّمْ، فَإِذَا وَقَعَتِ الْخُدُودُ وَصُرِفَتِ الطَّرُقُ فَلَا شُفْعَةَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ.

{بخارى. شفعة: ۲۲۵۷. پوخته مى موسليم = مختصر صحيح مسلم/۲، ژماره:

۹۶۸ = شىح/۴/۴۱۰۴}:

جابیری کوپی عه‌بدوئلا (رمزای خودایان لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) هه‌قی شوفعه واته: (به‌شی هاوبه‌ش و خانوو شتی وای هاوسی هه‌لگرتنه‌وه) ی داناوه، له‌هه‌موو شتی‌کا که هاوبه‌شی بی و هیشتا دابه‌ش نه‌کرای، به‌لام نه‌گه‌ر شته‌که جیا‌کرایه‌وه و سنوور دانراو توخوب نیشانه کراو پی‌گه‌وبان دیاری کرا، ئیتر هه‌قی شوفعه‌ی به‌سه‌ره‌وه نامینی.

۹۲۳- وَفِي رِوَايَةِ مُسْلِمٍ: {الشُّفْعَةُ فِي كُلِّ شِرْكٍ: أَرْضٍ، أَوْ رَجُلٍ، أَوْ خَائِطٍ، لَا يَصْلُحُ - وَفِي لَفْظٍ لَا يَجِلُّ - أَنْ يَبِيعَ حَتَّى يَغْرِضَ عَلَى شَرِيكِهِ}. وَفِي رِوَايَةِ الطَّحَاوِيِّ: قَضَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ شَيْءٍ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ.

{تاج/۲، لاپه‌ره: ۳۶۱، زنجیره: ۱۵۸، ژماره: ۱۸۵۲ چایی چواره‌م - ش/د/ت/ن} بیژه‌ی (م = موسلیم) ناوايه:

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) شوفعه‌ی داناوه، له‌هه‌موو شتی‌کا که هاوبه‌شی بی و هیشتا دابه‌ش نه‌کرای، وه‌ک زه‌وی و بیستان و باخ له‌و شتانه‌ی که هه‌بوولی شوفعه ده‌که‌ن، جا له‌کاتی وادا دروست نییه بو هاوبه‌ش که به‌شه‌که‌ی خو‌ی بفروشی، هه‌تا هاوبه‌شه‌که‌ی ناگادار نه‌کاته‌وه، جا هاوبه‌شه‌که‌ی که‌یفی خو‌یه‌تی: یان به‌شی هاوبه‌شه‌که‌ی هه‌لده‌گریتنه‌وه، یان وازی لی دمه‌ینن، گریمان نه‌گه‌ر هاوبه‌ش به‌بی ناگادار‌کردنه‌وه‌ی هاوبه‌شه‌که‌ی، به‌شی خو‌ی فروشت، هاوبه‌شه‌که‌ی له‌پیشتره به‌هه‌لگرتنه‌وه‌ی نه‌و به‌شه‌ه‌فروشاوه. {موسلیم ترقیم شیخا ۴۱۰۵}.

له‌گیرانه‌وه‌ی طه‌حاویدا، ده‌فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) برپاری داوه که له‌هه‌موو شتی‌کا، هاوبه‌ش بو‌ی هه‌یه، که به‌شی هاوبه‌شی خو‌ی هه‌لگیریتنه‌وه. دانهر (ره‌حه‌ته‌ی خودای لی بی) ده‌فه‌رمووی: پیاوانی

رشته‌ی نهم گیرانه و میه‌ی طه حاوییه، هه موویان باومر پی کراو و جیگه‌ی
متمان‌ه‌ی فه رمووده شوناسه‌گانن.

(روونکردنه وه)

مه به‌ست له پیاوانی رشته (سه‌نه‌دی فه رمووده گیره وه‌گانیه‌تی، واته:
راویه‌گانی، نه‌مانه نه‌گهر هه مووشیان ژن بن، هه‌رپییان ده‌گوتری (رجال
السند = پیاوانی رشته) ناگوتری (نساء سَنَدُ الْحَدِيث = ژنانی رشته‌ی
فه رمووده‌که).

۹۲۴- وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {جَارُ الدَّارِ أَحَقُّ بِالدَّارِ} رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَلَهُ
عِلَّةٌ.

{صحیح الجامع: ۳۰۸۹}:

له‌تاجا ئاوايه: سه‌مووره (خودای ئی رازی بی) فه رمووی: پیغه‌مبه‌ر
(دروودی خودای له‌سه‌ر بی) دمفه‌رموی: دراوسی خانوو، له‌به‌رت‌ره به‌خانوو
دراوسیگه‌ی، وه‌ه‌روه‌ها هاوسای زه‌ویش له‌به‌رت‌ره به‌زه‌وی هاوسا. {د/ت/ن -
ح/ص. تاج/۲، زنجیره: ۱۵۸، ژماره: ۱۸۵۴ چاپی چواره‌م}.

لی‌ره‌دا دمفه‌رموی: له‌نه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه.

۹۲۵- وَعَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): {الْجَارُ أَحَقُّ بِصَقِيهِ} أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ، وَفِيهِ قِصَّةٌ.

{مختصر صحیح البخاری = پوخته‌ی بوخاری = تجریدی بوخاری/۳، زنجیره:

۴۱، ژماره: ۱۰۰۰ = ۲۲۵۸، ۶۹۷۷، ۶۹۷۸، ۶۹۸۰، ۶۹۸۱ بوخاری}:

له‌تجریدی بوخاریدا ئاوايه و چیرۆکه‌که‌ی واتیادا:

ئه‌بو رافیع (رمزای خودای ئی بی) که ئازادکراوی پیغه‌مبه‌ر بوو
(دروودی خودای له‌سه‌ر بی) هات بۆلای سه‌عدی کوپی ئه‌بو وه‌قاص،
فه رمووی پیی: ئه‌ی سه‌عد! ئه‌و دوو مائه‌م که‌وان له‌ناو خانوو‌ه‌که‌ی تۆدا

بیانکره لیم. سه‌عیدیش پیی فهرموو: به‌خودا نایانکریم لیت میسوه‌ری کوری مه‌خرمه‌یش که‌له‌وئ بوو، به‌سه‌عدی فهرموو: به‌خودا دهبی بیانکریت لیی، سه‌عیدیش فهرمووی: که‌وای لی هات، به‌خودا چوار هزار درهم زیاترت پی نادهم، نه‌ویش به‌فهرزی که بکری به‌چهند پشکی (به‌چهند قیستی) نه‌بو رافیعیش فهرمووی: (بهم به‌شهم که‌وا له‌ناو خانوو‌ه‌که‌ی تودا، پینج سه‌د دیناری زی‌پریان پیم داوه، که‌ده‌کاته پینج هزار درهم، به‌لام له‌بهر نه‌وه‌ی که‌به‌گوئی خوم له‌زاری پیروزی پیغه‌مبهرم بیستووه، که دمیغه‌رموو: (دراوسی له‌پیشتره بۆ هه‌لگرتنه‌وه‌ی لاتهنیشتی خوئی، هه‌تا که‌سیکی تر) له‌بهر نه‌م فهرموودمی‌یه پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) نه‌بوایه، به‌چوار هزار درهم نه‌ده‌دا به‌تۆ، له‌کاتیکا که که‌سانی تر نامادمن که به‌پینج هزار درهم لیم بکرن، نیت نه‌بو رافیع مال‌ه‌که‌ی به‌و نرخه دا به سه‌عد، که‌چوار هزار درهم بوو.

۹۲۶- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الْجَارُ أَحَقُّ بِشَفْعَةِ جَارِهِ، يُنْتَظَرُ بِهَا - وَإِنْ كَانَ غَائِبًا - إِذَا كَانَ طَرِيقَهُمَا وَاحِدًا} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ.

{أحمد: ۱۴۳۰۳. ترمذی: ۱۳۶۹. نسائی فی الکبری: ۶۲۶۴}:

جابیری کوری عه‌بدو‌للا (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) دمه‌رموی: (دراوسی له‌پیشتره به‌هه‌لگرتنه‌وه‌ی زه‌وی دراوسی، به‌مه‌رجی ریگه‌ی هه‌ردوو‌لایان یه‌ک ریگه‌بی، نه‌گهر دراوسی حازریش نه‌بی دهبی چاو‌ه‌نواری بکری، هه‌تا ناماده دهبی). {تاج/۲، زنجیره: ۱۵۸، ژماره: ۱۸۵۵ چاپی جواره‌م - د/ت/ن - ح/ح}.

۹۲۷- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {الشَّفْعَةُ كَحَلِّ الْعِقَالِ} رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَالْبَزَّازُ، وَزَادَ: "وَلَا شَفْعَةَ لِغَائِبٍ" وَاسْتَاذُهُ ضَعِيفٌ.

{ضعیف جداً، الإرواء: ۱۵۴۲}:

ئىبىنو عومەر (رمزى خودايان لى بى) دىمفهرموى: پېغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) دىمفهرموى: (وهك چۆن وىستى تەراوتۇر، ئەشكىلەكەى بىكرىتەو، ئەگەر گورج جەلەوى نەگىرئ دەرواوا لەدەست دەردەچى، شوفەەش ئاوايە).

ئىبىنو ماجەو بەززار گىراويايەتەو، بەززار ئەمەى پەرە: (شوفەە بۇ ناديار (غائىب) نىيە). {فىقھى ئاسان/۱، لاپەرە: ۵۵۲، زنجىرە: ۲۲۶}.

۵۲- باسى قازانچ بەھاوبەشى (قراض)

باب: القراض

{بىروانە: فىقھى ئاسان/۱، زنجىرە: ۲۲۷}.

۹۲۸- عَنْ صُهَيْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَلْبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {ثَلَاثٌ فِيهِنَّ الْبَرَكَةُ: الْبَيْعُ إِلَى أَجَلٍ، وَالْمُقَارَضَةُ، وَخَلْطُ الْأَبْرِ بِالشَّعِيرِ لِلْبَيْتِ، لَا لِلْبَيْعِ} رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ.

{ضعیف جداً، ضعيف الجامع: ۲۵۲۵}:

صوھەيب (رمزى خوداي لى بى) فەرمووى: پېغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) فەرمووى: (پىتەو فەرو پىرۆزى وا لەم سى شتەدا): يەكەم: فروشتن بەفەرز، چونكە كارناسانييە بۇ كىريار. دووم: مامەلەى قازانچ بەھاوبەشى.

سىيەم: باراشى تىكەل لەگەنم و جۆ، كەبۇ خواردنى خىزان بى، نەوھك بۇ فروشتن. ئىبىنو ماجە بەرشتەيەكى لاواز گىراويايەتەو. (روونكر دىنەو):

صوھەيبى كورى سەننانى كورى خالىدى موصلى، پاشان رۆمى، پاشان مەككەيى، پاشانتر مەدىنەيى، ھاوئى پېغەمبەرە، لە موسولمانە ھەرە

پیشینه‌گانه، له‌پیناو خوداو پیڅه‌مبه‌رؤ ئیسلاما، نه‌شکه‌نجه‌و نازاری زوری
چه‌شتووه، صوه‌ه‌ی‌ب به‌ر‌ه‌گه‌ز عه‌ره‌به، به‌ منائی، رۆم دیلی ده‌گه‌ن، له‌به‌ر
نه‌وه‌ زمانی نه‌وان باشتر ځیر ده‌بی، باوکی صوه‌ه‌ی‌ب یا مامه‌ی، کاربه‌دمستی
کیسرا ده‌بی، له‌سه‌ر شاری (الأبلة) هه‌وارگه‌یان له‌خاکی موصل بووه، سوپای
رۆم ځیرش دمه‌نه‌ سه‌ر ناوچه‌که، صوه‌ه‌ی‌ب دیل ده‌گه‌ن، جا له‌ناو نه‌واناو
له‌ناو رۆما گه‌وره‌ ده‌بی‌و په‌روم‌رده‌ ده‌بی، جا له‌به‌ر نه‌وه‌ زمانی نه‌وان باشتر
ده‌زانی‌و ناو دمه‌رده‌کا به‌صوه‌ه‌ی‌بی رۆمی!!

هه‌تا هوژی که‌لب ده‌یکرن‌و ده‌یه‌ینن بۆ مه‌که‌که، له‌وئ عه‌بدوئلا‌ی کوری
جه‌دعان ده‌یکرئ‌و نازادی ده‌کا، له‌گه‌ئیدا له‌مه‌که‌که‌ نیشته‌جئ ده‌بی، هه‌تا
ئیب‌نو جه‌دعان ده‌مرئ، نه‌وجا صوه‌ه‌ی‌ب (ره‌زای خودای ئی بئ) کۆچ ده‌کا بۆ
مه‌دینه، له‌مانگی ره‌بیعی په‌که‌ما له‌ قه‌باء، به‌رله‌وه‌ بجئته‌ ناو مه‌دینه‌وه،
به‌خزمه‌تی پیڅه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) ده‌گات، وه‌ ئاماده‌ی شه‌ری
به‌درو شه‌رگا‌کانی تری پاش به‌دریش له‌خزمه‌ت پیڅه‌مبه‌ردا ده‌بی له‌پیزی
له‌شکری ئیسلاما. واقیدی ده‌فه‌رموئ:

صوه‌ه‌ی‌ب و عه‌مماری کوری یاسیر، له‌یه‌ک رۆژدا موسوئلمان بوون، ده‌ئین:
صوه‌ه‌ی‌ب ده‌فه‌رموئ: له‌پیش نه‌وه‌ی که‌ پیڅه‌مبه‌ر ببئ به‌ پیڅه‌مبه‌ر، من
هه‌ر هاوړئ پیڅه‌مبه‌ر بووم.

پیڅه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) ده‌فه‌رموئ: (که‌سئ باوهری
ته‌واوی به‌خوداو به‌ر‌وژی دوا‌یی هه‌یه، باوه‌ک چۆن منائی خو‌ی خو‌ش ده‌وئ،
ئاوا صوه‌ه‌ی‌بی خو‌ش بوئ!).

صوه‌ه‌ی‌ب له‌ته‌مه‌نی حه‌فتا سائیدا له‌مه‌دینه‌ مردووه، سه‌عدی کوری
ئه‌بو وه‌قاص، نو‌ئیزی مردووی له‌سه‌ر ته‌رمه‌که‌ی کردووه، کوره‌کانی صوه‌ه‌ی‌ب
که‌ ئه‌مانه‌ن: حه‌مزه، سه‌عد، صالح، صه‌فی، عباد، عوئمان، حه‌بی‌ب،
موحه‌مه‌د، هه‌موویان فه‌رموودمیان له‌باوکیانه‌وه‌ گئراوه‌ته‌وه‌ (ره‌زاو

رحمته‌ی خودا لهه‌موویان بی). {بروانه: مختصر صحیح مسلم/۵، ژماره: ۲۰۹۳}.

۹۲۹- وَعَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّهُ كَانَ يَشْتَرِطُ عَلَى الرَّجُلِ إِذَا أَعْطَاهُ مَالًا مُقَارَضَةً: أَنْ لَا تُجْعَلَ مَالِي فِي كَيْدِ رَطْبَةٍ، وَلَا تُخْمَلَهُ فِي بَحْرِ، وَلَا تُنْزَلَ بِهِ فِي بَطْنِ مَسِيلٍ، فَإِنْ فَعَلْتَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَقَدْ ضَمَنْتَ مَالِي} رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ. وَقَالَ مَالِكٌ فِي "الْمَوْطَأِ" عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْقُوبَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: {أَنَّهُ عَمِلَ فِي مَالٍ لِعُثْمَانَ عَلَى أَنَّ الرِّبْحَ بَيْنَهُمَا} وَهُوَ مَوْقُوفٌ صَحِيحٌ.

{دارقطنی رقم: ۲۴۲. لیهقی: ۱۱۳۶۰}:

حه‌کیمی کوری حیزام (رمزای خودای لی بی) کاتی پاره‌یه‌کی، به‌قازانج به‌هاوبه‌شی ددها به‌پیاوی، نه‌م مهرجانه‌ی داده‌نا بوی: یه‌که‌م: که نازهل و زینده‌مائی بی نه‌کری. دووه‌م: له‌دمریادا بازرگانی بی نه‌کاو سه‌وداو مامه‌له‌ی ناو دهریای پیوه نه‌کات.

سییه‌م: نه‌و ماله‌ی که ده‌یکری له‌جیگه‌یی که نه‌گهری لافاوی هه‌بی دایینه‌نییت.

ئه‌وجا به‌کابرای ده‌گوت: نه‌گهر شتی وا بکه‌ی، نه‌وا ده‌سته‌به‌ری ماله‌که‌ی منی و ماله‌که‌م، نه‌گهر له‌کاتی وادا فه‌وتا نه‌وا ده‌بی بیبزی‌ری بۆم. داره‌قوطنی گیراویه‌ته‌وه، پیاوانی رسته‌که‌ی متمانه‌دارن. {صحیح الإرواء: ۱۴۷۲}.

مالیک (رحمته‌ی خودای لی بی) له (الموطأ) دا، ده‌گیرپه‌ته‌وه له‌علائی کوری عه‌بدولپه‌حمانی کوری یه‌عقوبه‌وه، له‌باوکیه‌وه، له‌بابیره‌وه: ده‌لی:

ماوهیئ نیشم بهمالئیکی عوسمانی کوپی عهفانهوه دهکرد، بههقازانج بههاوبهشی.

دانهر (رهحمهتی خودای لی بی) دهفهرموی: موهوفئیکی تهندروسته، لهسه ره عوسمانی کوپی عهفان، کهجیگه نشینی سییه مه.

۵۲- باسی باخهوانی (موسوقات) و بهکریدان

باب: المساقاة والإجارة

{بروانه: تاج/۲، لاپهړه: ۲۸۸ + لاپهړه: ۳۶۳ له زنجیره: ۱۵۹ + ۱۷۰ ژماره: ۱۸۵۷ ههتا ژماره: ۱۹۳۰ + فیهی ئاسان/۱، زنجیره: ۲۳۰ لاپهړه: ۵۵۹ + تجرید/۲، لاپهړه: ۱۲۳، زنجیره: ۴۷ + مختصر صحیح مسلم بهگوردی/۲، لاپهړه: ۴۸۸، زنجیره: ۷۶۲ ههتا زنجیره: ۷۷۰ نامه ی ژماره: ۱۹ له ژماره: ۹۷۲ ههتا ۹۸۰}.

۹۳۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) " {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَلَ أَهْلَ خَيْبَرَ بِشَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا مِنْ ثَمَرٍ، أَوْ زَرْعٍ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رَوَايَةٍ لَهُمَا: فَسَأَلُوهُ أَنْ يَقْرَهُمْ بِهَا عَلَى أَنْ يَكْفُوا عَمَلَهَا وَلَهُمْ نِصْفُ الثَّمَرِ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {تَقْرُكُم بِهَا عَلَى ذَلِكَ مَا شِئْنَا}، فَقَرَأُوا بِهَا، حَتَّى أَجْلَاهُمْ عُمَرُ}. وَلِمُسْلِمٍ: {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَفَعَ إِلَى يَهُودِ خَيْبَرَ نَخْلَ خَيْبَرَ وَأَرْضَهَا عَلَى أَنْ يَعْتَمِلُوهَا مِنْ أَمْوَالِهِمْ، وَلَهُ شَطْرُ ثَمَرِهَا}.

{تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۱۰۲۵ = ۲۳۲۸ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۹۷۷ = ۳۹۳۹، ۳۹۴۰ شیخا = مسلم ۱۵۵۱ + تجریدی بوخاری/۲، ژماره: ۱۰۲۹ = ۲۳۳۸ بخاری}:

ئیبنو عومه ره (رهزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ره (دروودی خودای لهسه ره بی) کاتی ولاتی خه یبهری ئازاد کرد، دایه وه به خه لکی

خەیبەر، کەبەنیوویی بەرھەمی بەینن، چی میوە و بەروبوومی و چی دانەوێڵە و شینایی بەنیومی.

لەگێڕانەویەکی تری بوخاری و موسلیم دا، کە ئەمە دمهکهیهتی له تجریدی بوخاری ژماره: ۱۰۲۹ - ۲۳۳۸ بوخاری:

ئیبنو عومەر (رهزای خودای ئی بئ) فهرمووی: پێشهوا عومەر (رهزای خودای ئی بئ) لهسهردهمی جینشینی خۆیدا، جوولهکه و گاورهکانی لهحیجاز کردە دهردهو خاکی حیجازی پێ چۆل کردن، هۆی رهوایی ئەم کارە عومهریش دمهگرپتهوه بۆ ئەم داستانە: پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بئ) کاتی سهرکهوت بهسەر قهلاي خەیبەر دا، ویستی به جوولهکهکانی چۆل بکا، چونکه بهنازاد کردنی خەیبەر، لهلایهنی سوپای ئیسلامهوه، خاك و زهوی خەیبەر هه موو بوو بههی خودا و پێغه مبهرو موسولمانان، لههی جوولهکهکان دهرچوو، جا که پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بئ) ویستی خەیبەر به جوولهکهکان چۆل بکا، جوولهکهکان داویان له پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بئ) کرد، که لهوئ بیانیهتی، ههتا زهوی و زارهکی بهرهم بهینن، بهمهرجی جوولهکهکان کارهکان نهنجام بدن و کار و ئیش و فهرمانی بهرهمهینانی لهسەر نهوان بئ، بهلام بهروبوومهکی بهنیومی بئ: نیوهی بۆ موسولمانان و نیوهی بۆ جوولهکهکان. پێغه مبههریش (دروودی خودای لهسەر بئ) فهرمووی: (باشه لهسەر ئەمە پێکدهکەوین و مافی مانهومتان پێ دهمین، ههتا خۆمان ئارمژوو مان هه بئ!!)

ئیت نهوانیش بهمه رازی بوون و لهوئ مانهوه، ههتا ئەو سهردهمه عومەر ئهوی پێ چۆل کردن و رهه نهی کردن بۆ تهیما و نه ریحا. {شیخ ۳۹۴۴}.

لەگێڕانەویەکی تری موسلیم دا، کە له ژماره (۳۹۴۳) ی تهرقیمی شیخ

ئیبینو عومەر (رهزای خودایان ئی بی) فهرمووی: (کاتی پیغه مبهەر
 دروودی خودای له سهر بی) قه لای خه یبهری نازاد کرد: باخه خورماکانی
 خه یبهرو زهوی کشتو کاله کی دایه وه پێیان، که به ماله و پاره و پوولی خۆیان
 کاریان تیا بکه و به رهه میان بهینن، به نیو می، نیوهی بو و مرزیره کان و
 نیوهی بو پیغه مبهەر). {تاج/۲، ژماره: ۱۹۱۵، لاپه ره: ۳۸۸ چاپی چواره م}.

۹۳۱- وَعَنْ حَنْظَلَةَ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: {سَأَلْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)
 عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ؟ فَقَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ، إِنْ مَا كَانَ النَّاسُ يُؤَاجِرُونَ عَلَى
 عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمَادِيَّاتِ، وَأَقْبَالِ الْجَدَاوِلِ، وَأَشْيَاءَ
 مِنَ الزَّرْعِ، فَيَهْلِكُ هَذَا وَيَسْلُمُ هَذَا، وَيَسْلُمُ هَذَا وَيَهْلِكُ هَذَا، وَلَمْ يَكُنْ لِلنَّاسِ كِرَاءٌ
 إِلَّا هَذَا، فَلِلَّذِي زَجَرَ عَنْهُ، فَأَمَّا شَيْءٌ مَعْلُومٌ مَضْمُونٌ فَلَا بَأْسَ بِهِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِيهِ
 بَيَانٌ لِمَا أَجْمَلَ فِي الْمُتَّفَقِ عَلَيْهِ مِنْ إِطْلَاقِ النَّهْيِ عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ.

{تجريد/۳، رقم: ۱۰۲۴ = ۲۳۲۷، ۲۳۳۲، ۲۷۲۲. مختصر صحيح مسلم
 به كوردی/۲، ژماره: ۹۷۴ = ۳۹۲۹ شیخا. ابوداود. بیوع: ۳۳۹۲. نسائی. ایمان و
 ندور/۳۹۰۸. تحفة الأشراف/۳۵۵۳}:

حه نطه لهی کوری قه یسی نه نصاری (رهحه تهی خودای ئی بی)
 فهرمووی: له رافعی کوری خه دیجم پرسی: له باره ی به کریدانی زهوی به پاره و
 به زیرو به زیو، فهرمووی: (کاری و دروسته و هیج قهیدی نییه، نه وه منده
 ههیه له سهرده می پیغه مبهردا (دروودی خودای له سهر بی) زهوییان ده دا
 به کری، له سهر نه وهی که له سهر لیوار و نه مبهرو نه وهی ماکاوه کان دپرووی،
 یان له سهر قه دو دمی دیواروه کان دپرووی. یان له سهر شکارته یی، پئی ده که وتن
 له سهر نه وه که نه وانیهی گو تران بو خاوه ن زهوییه که بن و نه وی تری بو
 و مرزیره که بی، جا زور جاری و پئی ده که وتن، هی ئاگاهه باشی ده یینا و هی
 و مرزیره که خراب، یا به پیچه وانیه وه، وه نه مه ته نها شیوهی به کریدانی
 زهوییان بو، وه که ئی جار نه م بارودوخه سه ری ده کیشا بو کی شه و به ره، له بهر

ئەو سەرزەنشت دەکران، لەسەر ئەو جۆرە مامە ئەیه، چونکە زۆرجار سەری دەکێشا بۆ زیان و تیشکان (غەرمر) لایەکیان، بەلام زەوی دان بەکری لەسەر کریهکی دیاری کراوی دابینکراو هیچ قەیدی نییه!). دانەر: پێشەوای عەسقه لانی (رەحمەتی خودای ئی بێ) دەفەر موی: لەم گیرانەوێ پێشەوا موسلیمد، ئەو موحملە روونکراوەتەو کە لە (متفق علیہ) یدا، لەسەر شیوەی رەهاو بەبێ بەند و مەرج نەهی کراوە لەزەوی گشتوگال بەکریدان.

۹۳۲- وَعَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ الْمَزَارَعَةِ وَأَمَرَ بِالْمُزَاجَرَةِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ أَيْضًا.

{مختصر صحيح مسلم ۹۷۵ = شیخا ۳۹۳۳ = صحيح مسلم ۱۵۴۹}:

عەبدوڵلای کۆری سانیب (رەحمەتی خودای ئی بێ) فەرمووی: چووین بۆ خزمەتی عەبدوڵلای کۆری مەعقیل (رمزای خودای ئی بێ) لەبارە بەکریدان زەوی و زارەو بەملکانە، پرسیارمان ئی کرد؟ فەرمووی: ثابیتی کۆری ضەحاک (رمزای خودای ئی بێ) بەقەسە خۆی دەئی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) جێوگیری دەکرد لەدانی زەوی بەملکانە، بەلام فەرمانی دەکرد کە بەپارەو شتی تری وا بدری بەکری، وە فەرمووی: (شتی وا قەیدی نییه).

(روونکردنەو):

۱- ثابیتی کۆری ضەحاک، یەکیکە لەهاوێ ناوادرەکانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەنصارییە، واتە: لەدەستە ئەنصارە، لەدەستە کۆچکاران نییه، لەکۆمەڵە (أصحاب الشجرة) یە، کە پێیان دەگوتری: کۆمەڵە (بەیعەتی ریزوان = دەستە پەیمانی خوشنودی). بەلام ئەو کاتە کە نامادە ئەم پەیمانە پێرۆزە ناوادرە بوو، منال بوو، نامادە غەزای بەدرو صولحی حودەیبییە و غەزای خەندەق و غەزای حەمرائول ئەسەد بوو.

لهنڤصا بهدا دمفه رموی: لهسالی (۲) سی بیعته تدا له دایک بووه، واقیدیش (رمزای خودای لی بی) دمفه رموی: لهسی کۆچیدا له دایک بووه و له چلو پینج دا مردووه. {بروانه: تجریدی بوخاری ژماره: ۶۴۷ - ۱۳۶۳ بوخاری}.

۹۳۳- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ قَالَ: {اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَعْطَى الَّذِي حَجَمَهُ أَجْرَهُ} وَلَوْ كَانَ حَرَامًا لَمْ يُعْطِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجریدی بوخاری به کوردی/۳، لاپهه: ۲۷، ژماره: ۹۵۴ = ۲۱۰۳، ۱۸۳ بوخاری. مختصر صحیح مسلم به کوردی بهرگی دووه لاپهه: ۴۵۵ ژماره: ۹۳۵ = شیخا ۴۰۱۸}:

لهپوختهی موسلیما ناوايه: ئیبنو عه عباس (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: نه بو طه یبه، که کۆیلهی بهرمبابی بهنی به یاضه بوو، که له شاخی گرت له پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بی) له باتی کرێکی مهنی خورمای پیداو، فهرمانی کرد به خاوه نه که یشی که له سهه رانه کهی کهم بکاته وه، نه ویش وایکرد، دهی نه گهر مزو هه قدهستی که له شاخگر حهرام بوایه، پیغه مبهه شتی وای نه ده کرد، که خۆی کرێی که له شاخگر بدات. {تاج/۲، زنجیره: ۱۴۶، ژماره: ۱۷۶۶، ۱۷۷۰ چاپی چواره م}.

(روونکردنه وه):

آ- که له شاخگرتن هه لاله.

ب- له دهرمانه ههره باشه گانه، له سوننه تدا مه دحی کراوه، {بروانه تاجول ئوصول بهرگی دووه لاپهه: ۳۲۲ چاپی چواره م، زنجیره: ۱۴۶، ژماره گانی: ۱۷۶۵، ۱۷۶۶، ۱۷۷۰}.

ج- خۆتیمارکردن ره وایه و دروسته.

د- هه قدهستی پزیشک و تیمارکهر و چاره سهه ری پزیشکی دروسته.

هـ- تڪاڪردن له لای کاربه دمستو خاومن مافو خاومن قهرزو سهرکار، بؤ داشکاندنی مافی خویان و بؤ یارمه تی و کارناسانی له گه ل خواردمهستا، کاری په سهندو دروسته.

۹۳۴- وَعَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {كَسَبُ الْحَجَّامِ خَيْثٌ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحيح مسلم/ ۹۳۴ = ۳۹۸۸ ترقیم شیخ خلیل مه نمون شیحا = صحيح مسلم، ترقیم محمد فؤاد/ ۱۵۶۸} : له پوخته ی موسلیما ناوایه:

راهیعی کوری خه دیج (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (به های سه گ چه په له، هه روا کری زی داویننپیس، که له سهر له شفرؤشی وهری دهگری، هه روا دهسکه وتی که له شاخگر پیسه که له باتی که له شاخگرتن وهری دهگری).

۹۳۵- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أَعْطَى بِي ثُمَّ غَدَرَ، وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا، فَأَكَلَ ثَمَنَهُ، وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا، فَاسْتَوْفَى مِنْهُ، وَلَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{تجریدی بوخاری/ ۳ ژماره: ۹۹۵ = ۵۲۲۷، ۲۲۷۰ بوخاری. له سه رچاوه کانیدا ده لی: له موسلیما نه مان دۆزییه وه، ره نگه هه له ی خامه بی: له ته جریدی بوخاریدا ناوایه:

ئهبو هورمیره (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ری سه روه ری خوشه ویست (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (خودای گه وره و مه زن دمفه رموی: ئهم سی جۆره که سه یه، له رۆزی قیامه تا خۆم به تایبه تی داواچیم له سه ریان: ئهو که سه یه ی که به هوی ناوی پیروزی منه وه که سیك هیمن دمکاته وه، وه که ئه وه په یمان دمدا به که سیك و سویند به خودا دهخوا که ئهو

پهیمانه دهباته سهر، یا له بهرخوا ته ماداری دهکا که نهو شته ی دمداتی، یا بوی دهکا، که چی له پاشا دمستخه پوی دهکاو، پهیمانه که ی دمشکینئو ناپاک دمردم چی، دووم پیاوئ: ئادمه میزادیکی ئازاد بفروشی و بها که ی بخوات، سییه م: پیاوئ کریکاری به کری بگری و کاری خوی پی ته و او بکاو، که چی کریکه ی نه داتی. {تاج/۲، زنجیره: ۱۴۸، ژماره: ۱۷۹۳ چاپی چوارم}.

(روونکر د نه وه):

مروفی ئازاد، کری و فروشتن و هبه و به خشین و گردنی به وه مقف دانامه زری. به لام نه گهر که سی بلی: نه زری له سهرم نه ماله ی خوم، یا منالی له مناله کاتم بکه م به مه لا، یا به پزیشک، نه وه نه زرمه که ی داده مه زری، دمبی به پی توانای خوی نه زرمه که ی به چی بهینی، له م سی شته دا که له م فهرموودمیه دا هه ر شه یان لی کراوه، جیاوازی له نیوانی پیاو و ژندا نییه، ناوهینانی پیاو له فهرموودمیه که دا، بو نموونه یه، نه وه ک بو به ندو مهرج (به ندو مهرج، واته: قید و شرط). چونکه نه گهر وشه ی (ره جول - پیاو) مهرج بی، دمبی نه م سی کاره بو ژن دروست بی نه نجامیان بدات، ده ی وانییه، چونکه نه م سی کاره چی بو پیاو، چی نبو ژن دروست نییه نه نجامیان بدن. ۹۳۶- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ حَقَّ كِتَابِ اللَّهِ} أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجریدی بوخاری/۳، لاپه ره: ۸۱، ژماره: ۱۰۰۶ = ۲۲۷۶، ۵۰۰۷، ۵۷۳۶، ۵۷۴۹ بخاری. مختصر صحیح مسلم به کوردی/۴، ژماره: ۱۴۴۹ = ۵۶۸۹ فتح المله م = ۵۶۹۷ ترقیم شیخا}:

نه م فهرموودمیه له ته جریدی بوخاری و موخته صهری صه حیچی موسلیم و تاجول ئوصولدا دوورو دریژه، نه مه دمقی و مرگه راوه کوردیه که یه تی له پوخته ی موسلیمدا، بهرگی/چوارم، ژماره: ۱۴۴۹ = شیخا/۵۶۹۷:

ئەبو سەئیدی خەدری (رەزای خەدای ئی بى) فەرمووی: دەستەیی
لەیارانی پێغەمبەر (دروودی خەدای لەسەر بى) بووین، چووین بۆ سەفەری،
رۆشتین هەتا لای خێلێ عەرەبدا، لاماندا، ویستمان کە بەمیوان فەبوولمان
بکەن، بەلام خێلە کە رازی نەبوون و دایان نەکردین و میوانداریان پى
نەکردین، جا ئاغای خێلە کە شت پێوەی دەدا، وە بەزۆرشت هەوێی لەگەڵ
دەدەن، بەلام سوودی نابێ بۆی، تا هەندیکیان دەلێن: بۆ ناچن بۆ ناو ئەم
کاروانییە، کە لێرەدا لایان داو، سابهشکوو چارەسەرێ لەلای کەسیکیان هەبێ.
جا دەرۆن بۆلایان و دەلێن: سەرخێلە کەمان شت پێوەی داو، بەزۆرشت
هەوولمان لەگەڵی داو، بەلام سوودی نییە بۆی، ئایا لەلای کەسێ لەئێوە
چارەیی، چارەسەرێ دەست دەکەوێ؟

یەکیکیان (کە ئیمامی نەووەی - رەحمەتی خەدای ئی بى - دەفەرموێ:
ئەبو موسە خۆی بوو) دەلێ: بەخودا من نووشتەى گەزەندە دەزانم و دەکەم،
بەلام بەخودا چونکە ئێمە داوای میوانداریمان لێتان کرد، کەچی ئێوە داتان
نەکردین و رازی نەبوون، دەی منیش دوو عاو نزاو نووشتەتان بۆ ناکەم، هەتا
سەر قەڵەمانە یە کەمان بۆ بڕیار نەدەن.

ئەنجا ریکەوتن لەسەر بڕکەیی ران، ئیتر ئەبو موسەیش لەگەڵیان
دەچی بۆلای سەرخێلە کەیان و لەوێ سوورمێ {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}
بەسەریا دەخوێنێ و بەتەپرایى دەمی، کەمێ تەقی ئی دەدا، وەهەتا حەوت جار
ئەمە دووبارە دەکاتەو، وەهەموو جارێ لەپێشا سوورمێ فاتحە دەخوێنێ،
وئەنجا بەتەپرایى دەمی تەقی ئی دەدا، بەتایبەتی لەجیگەى ئازارە کە، ئیتر
کابرای شتێوەداو، وەك و شترێ لەپەت بەربێ، دەست و پای کرایەو وەهەستاو
کەوتە گەرو رۆشتن و یەك دەنك پەلەقازێ و پەلەفرتی و پەلەپرووسکی
نەما. فەرمووی: ئیتر ئەو سەر قەڵەمانەى کە لەسەری پێکەاتبووین بەتەواوی
دایان پێمان.

جا هندی گهسیان گوتیان: با بهشی بکهین لهناو خۆمانا، بهلام
نزاخوینهکه فهرمووی: دابهشی مهکن ههتا دهچینهوه لای پیغهمبهر
(دروودی خودای لهسهر بی) و راستی رووداوکهی عهزدهکهین، ههتا بزانی
ئهو لهمبارمهوه چی دهفهرموئ. جا کههاتنهوه بۆلای پیغهمبهر (دروودی
خودای لهسهر بی) و ئهمهیان بۆیگیپرایهوه، فهرمووی: (چۆنت زانی کهئهوه
دووایه؟!). فهرمووی: (خۆی شتی راست بوو، خودا خۆی خستیه
ناودلئهوه). فهرمووی (دروودی خودای لهسهر بی): باشتان کردووه، دهی
دابهشی بکهن و پشکیکیش بۆمن دابنن لهگهڵ خۆتاندا ههتا بهتهواوی
دانیابن له دروستی کارهکهتان و له حهلالی سهرقهلهمانهکهتان و لهو کرپیهی
کهومرتان گرتووه).

جا پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) لهپاش دابهشکردنهکه
دیسانهوه رمزامهندیی خۆی دهربری بهزمرده خهنهیی).

لهگیپرانهمیهکی تاجول ئوصولدا: (ههندی گهسیان ئهمهیان بهدل
نهبوو، وه دمیانگوت: تۆ ئهی ئهبو مووسا! لهسهر نامهی خودا کریت
ومرگرتووه. تا کاتی هاتینهوه بۆ مهدینه، گوتیان: ئهی پیغهمبهری خودا!
ئهبو مووسا لهسهر قورئانی نامهی خودا کرپی و مرگرتووه؟ نهویش (دروودی
خودای لهسهر بی) فهرمووی: (پهواترین شت که کرپی لهسهر و مرگرن
قورئانی پیروژه کهنامهی خودای گهورمیه). {تاج/۳، زنجیره: ۷۵، ژماره: ۳۰۳۹
چاپی چوارهم + تاج/۳، زنجیره: ۷۵، ژماره: ۳۰۴۰ ج/۴ = چاپی چوارهم}.

(روونکردنهوه):

یهکهه: بهپیتی پهراوه گهورهکانی رافهنامهکان، جهماوهری زانیان
دهفهرموون: (ومرگرتنی کرئ لهسهر قورئان لهم شیوه کارانهدا دروسته:

- ۱- کەسێ بەکرێ قورئان فێری کەسیکی تر بکا، لەکاتی وادا دروستە کرێ وەربگرێ، وەك ئەو مامۆستا و مەلایانە ی کە حوجرە ی منالانیان ھەیە، وە مانگانە یەکی دیاریکراو لەکەسوکاری منالەکان وەردەگرن.
- ۲- کەسێ لەسەر ھەبەری کەسێ بەمانگانە یەکی دیاریکراو قورئان بخوێنێ دروستە، یا خاوەنی گۆڕمکە لەسەرئەو ھەلاتی بکا دروستە.
- ۳- کەسێ قورئان لەنەوارو شەریت و سەیدیدا تۆماربکا و بێفرۆشی دروستە.
- ۴- کەسێ قورئان بنووسیتەو، یا چاپ بکا، وەبێفرۆشی، یا لەسەر پارچە شتی بنووسی و بێفرۆشی دروستە.
- ۵- کەسێ لەسەرئەو ژنی ماربکا کە فێری قورئانی بکا دروستە و ھەم مارییەکە و ھەم ماربەینەکە دانەمەزری.
- ۶- کەسێ لەپەرسە و ماتەم و مەولوودی و بۆنە رەواکاندا بەکرێیەکی دیاریکراو، یا بەمەو کافەئەو بەخشش، قورئان بخوێنێ دروستە و ئەو کرێیە ی وەری دەگرێ ھەڵاڵە و رەواپە، ھەروا لەسەر شتی و ھەر پاداشیکی تری رەوا وەربگرێ دروستە و ھەڵاڵە.
- ۷- تەنانەت ئەگەر کەسێ سوورھتی یاسین بەکرێ لەسەر نەخۆشی بخوێنێ دروستە.
- ۸- کەسێ نووشتە ی رەوا بە ئایەت و سوورھتەکانی قورئان بکات و لەسەرئەو کرێ و سەرھەلەمانە ی دیاریکراو وەربگرێ دروستە و رەواپە، ھەروا پاداش.
- ۹- شیوەکاری تری زۆریش ھەن، کە دروستە کرێ و مزیکە ی رەوا، لەسەر خوێندن و فێرکردن و نووسینەو و چاپکردن و پەخشێ قورئان وەربگرێ.
- نێستا وابەبەر چاوەو، ئەم شیوەکارانە ی کە لەم خالانە ی سەرھەدا باسکران، لەھەموو ولاتەکانی ئیسلامدا، بە بەرچاوی زانا و مەلایان و

مامۇستايانەوۋە ئەنجام دەدرېن، بگرە گەلئ جار مامۇستا گەورە ئاينىيەكان
خۇشيان ئەمە دەكەن و بەشدارى لەشتى وادا دەكەن و كەسش نەيگوتوۋە
كەشتى واپارەوايە.

دووم: دىكرو يادى خودايش، لەم خالانەدا، وەك قورئان وان، وەك ئەوۋە
كەسى، كەسىكى تر فېرى دىكرى لە دىكرەكان بكا، بەكرىيەكى ديارىكراو.
سېيەم: ھەندى لەزانايان و سەرمەزەبەكان، رايان جىايە، سەبارت بە
دروستى و نادروستى ئەم خالانە، يا سەبارت بەھەندىكيان، بەلام ئەم
خالانەى من نووسىوم ئەمپۇ لەجىھانى ئىسلامىدا بوون بەباۋى جوان و
خەلگىكى زۇر لەبەندە باشەكانى خودا، سەرگەرمى ئەنجامدانى ئەم كارانەن و
كەسش رەخنەى نىيە.

من ليرەدا ئەم خالانە تۆماردەكەم، بۇ دروستى ئەم خالانەى سەرەوۋە:
آ- لە كەركووك حاجى عبدالرزاق، لەبەرى قورىيەوۋە بەرابەر قەلا، لەسەر
چەمى خاصە، مزگەوتىكى دروست كرد بەناۋى (مزگەوتى حاجى عەبدوزاق)
كاتى خۇى مرد، لەسەر راسپىرى خۇى، لەناو مزگەوتەكەى خۇيدا
لەھۆدەمەكى تايبەتيدا نىزرا، وەلەسەر راسپىرى خۇى مانگانەيەكى رىك وپىك
بۇ سى حافظى قورئان بىراپۇۋە، بەنۆرە بەشەوۋە بەرۇز قورئانايان لەسەر
دەخۇن.

ھەموو مەلا باشەكانى كەركووك كەزوربەيان ھەنەفى بوون لەم كارە
رەخنەيان نەبوو، وەك مامۇستا مەلا مەجىدى قوطب و ئىمامى مزگەوتەكە
كەناۋى مەلا عەزىزى شىلەخانى بوو.

ب- لە ھەرموودەمەكى ئىمامى موسلىمەدا، دىفەرەمۇئ: پېغەمبەر
(دروودى خوداى لەسەر بى) دىفەرەمۇئ: «دَعُوا النَّاسَ يَرْزُقِ اللَّهُ بَعْضَهُمْ مِنْ
بَعْضٍ». واتە: پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) دىفەرەمۇئ: (واز لەو

خهئکه بهینن با خودای گه وره، بههوی یهکترییهوه، رزمقو روژی حه لآلیان
پئ بدات). {صحیح موسلیم/شیخا/۳۸۰۵}.

ج- من به چاوی خۆم بینیم، که له بۆنه ی مه رگی یه کئ له نه میره کانی
ده وئله تی کووه میتا، شیخ عبدالباسط موقرینی گه وره ی میصری، به فرۆکه
گه یشته کووه میت وه له وی له ماوه ی ماته م و پرسه که دا، به دهنگه زو لآل و داوود
ناساییه که ی قورئانی ده خویند و نه و قیرانه تانه تۆمارکرا بوون و هه تا
ئیسیتایش له رادیو و ته له فیزیون دا، دووباره ده کړینه وه، وه که سیش نه یگوتو وه
که شتی وا نارمه واو نادرسته.

د- نه م جوړه کارانه بهر نه و فه رمووده ی پیغه مبه ر (دروودی خودای
له سه ر بئ) ده که ون، که دمفه رموی: «أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأَمْرِ دُنْيَاكُمْ» - مسلم. فضائل.
ترقیم شیخ خه لیل مه نموون شیخا). واته:

{خۆتان له کاروباری جیهانتان باشت دزمانن). {بروانه: تاج/۳، زنجیره:
۱۰۳، ژماره: ۳۱۶۹ + مختصر صحیحی موسلیم/۴، لاپه ره: ۱۱۳، چاپی/۱، ژماره:
۱۴۶۲ + ۴۱- نامه ی نووشته و نزاو دووعا له ژماره: ۱۴۴۳ بو ۱۴۶۲} .
۹۳۷- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ} رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ.
{ابن ماجه رقم/۲۴۴۳. صحیح، الإرواء: ۱۴۹۸}:

ئیبینو عومه ر (رمزای خودایان لی بئ) فه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی
خودای له سه ر بئ) فه رمووی: (له پیش نه وه دا که کریکار نارمه که ی وشک
ببیته وه کریکه یی پئ بده ن!).

۹۳۸، ۹۳۹- وَفِي الْبَابِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عِنْدَ أَبِي يَغْلَى
وَالْبَيْهَقِيِّ، وَجَابِرِ عِنْدَ الطَّبْرَانِيِّ وَكُلُّهَا ضِعَافٌ.

{أبو يعلى. رقم: ٦٦٨٢. طبرانی في المعجم الصغير رقم: ٣٤. وَعَزَاهُ الْأَلْبَانِيُّ فِي
الْإِرْوَاءِ: ٣٢٤/٥، رقم: ١٤٩٨ للطبرانی في المعجم الأوسط/١/١٤٩/١}:

نُهْمَه بِوَحْتِهِ نُهْم فَرْمُوودَانِهِيَه كِه دَانِهَر لِيَرِهْدَا نَامَاژْمِيَان بُو دِهَكَات:

١- فَرْمُوودِي ژْمَارِه (٩٣٧) كِه لِه عَهْبِدُوْلَاي كُورِي عَوْمِهَرْمُوِه بُوو.

٢- نُهَبُو هُورْمِيرِه لِه بِيْغِه مَبِهَرْمُوِه، رِيْكَ وَهَك فَرْمُوودِهَكِي نِيْبِنُو

عَوْمِهَر لِه بِيْغِه مَبِهَرْمُوِه، وَاتِه: ژْمَارِه (٩٣٧)، (أبو يعلى رقم: ٦٦٨٢).

٣- جَابِيَر لِه بِيْغِه مَبِهَرْمُوِه... تَادَوَايِي رِيْكَ وَهَك فَرْمُوودِي ژْمَارِه: ٩٣٧

{وَعَزَاهُ الْأَلْبَانِيُّ فِي الْإِرْوَاءِ (٣٢٤/٥، رقم: ١٤٩٨) للطبرانی فِي الْأَوْسَطِ (١/١٤٩/١)}.

دَانِهَر مَامُوسْتَاي عَهْسَقِه لَانِي (رِهَحْمَتِي خُودَاي لِي بِيْ) دَهْفِهَرْمُوي: نُهْم

فَهَرْمُوودَانِه، كِه لِه نِيْبِنُو عَوْمِهَرُو نُهَبُو هُورْمِيرِه وَ جَابِيَرْمُوِه دَهْرَهِيْتِرَاوَن،

هَهْمُوِيَان لَاوَاوُو زَمْعِيْقَن. بَه لَام بَه پِيْ نُوْسَخِهِي (بُلُوغُ الْمَرَامِ مِنْ أَدْلَةِ الْأَحْكَامِ)

كِه لِه بَه رَكِهَكِي نُووَسْرَاوِه:

نُسخةٌ مَشْكُوكَةٌ وَمُخَرَّجَةٌ الْأَحَادِيثِ عَلَى كُتُبِ كُلِّ مَنْ:

١- الْعَلَامَةُ/ مُحَمَّد نَاصِر الدِّين الْأَلْبَانِي رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى.

٢- الْعَلَامَةُ/ مَقْبَل بِن هَادِي الْوَادِعِي رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى بَه لَام بَه پِيْ نُهْم

نُوْسَخِهِيَه، فَهَرْمُوودِي ژْمَارِه: (٩٣٧) كِه لِه نِيْبِنُو عَوْمِهَرْمُوِيَه بَه صَهْحِيح

دَانِرَاوِه، لِه سَهَر قَهْسِي نُهَلْبَانِي لِه (الْإِرْوَاءُ = مَخْتَصَر إِرْوَاءِ الْخَلِيل فِي تَخْرِيجِ

أَحَادِيثِ مَنَارِ السَّبِيلِ لِلشَّيْخِ الْأَلْبَانِي - مَكْتَبَةُ الشَّيْخِ الْأَلْبَانِي - فِي الْمَكْتَبَةِ

الْإِسْلَامِيَّةِ الشَّامِلَةِ).

٩٤٠- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا، فَلْيَسِّمْ لَهُ أَجْرَتَهُ} رَوَاهُ عَبْدُ الرَّزَّاقِ وَفِيهِ انْقِطَاعٌ،

وَوَصَلَهُ النَّبِيُّ مِنْ طَرِيقِ أَبِي حَنِيفَةَ.

{ مُصَنَّف عَبْدُ الرَّزَّاقِ (١٥٠٢٤). وَ وَصَلَهُ أَبُو نَعِيمٍ فِي مَسْنَدِ أَبِي حَنِيفَةَ (ص ٨٩) وَأَيْضاً الْبَيْهَقِيُّ (١٢٠/٦) : }

نُهَو سَهْمَعِيدِي خُودَرِي (رَمْزاي خُوداي لِي بِي) فَهْرَمُووي: بِيغَهْمَبَهَر
(دروودي خُوداي لَهْ سَهَر بِي) دَهْفَهْرَمُووي: (كَاتِي كَهْسِي كَرِيكَارِي بَهْ كَرِي دَهْ كَرِي
بَاكَرِي كَهْيِي بُو دِيَارِي بَا).

٥٤- باسي ناهو دانگردنه وهی ويرانه (إخياءُ المواتِ)

باب: إحياءُ المواتِ

٩٤١- عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { مَنْ عَمَرَ أَرْضاً لَيْسَتْ لِأَحَدٍ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا } قَالَ عُرْوَةُ: وَقَضَى بِهِ عُمَرُ فِي خِلَافَتِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{ تجريدی بوخاری/٣، ژماره: ١٠٢٨ = بوخاری/٢٣٣٥ : }

عورووهی کوپی زوبهیر (رَمْزاي خُودايان لِي بِي) فَهْرَمُووي: عَائِشَهْ
پوورم (رَمْزاي خُوداي لِي بِي) فَهْرَمُووي: بِيغَهْمَبَهَر (دروودي خُوداي لَهْ سَهَر
بِي) فَهْرَمُووي: (كَهْسِيكَ زَهْوِيهْ كِي بِي خَاوَمَن نَاهُودان بَكَاتَهْوَه، كَهْهِي
كَهْسِيكَ تَر نَهْبِي، نَهْوَه دَهْبِي بَهْهِي خُوِي وَ نَهْوَه لَهْ پِيْشْتَرَه پِيِي لَهْ كَهْسِيكَ
تَر).

عورووه (رَهْمَهْتِي خُوداي لِي بِي) دَهْلِي: پِيْشَهْوَ عَوْمَهْرِي كُوْرِي خَهْطَاَب،
لَهْ كَاتِي جِيْنَشِيْنِي خُوِيْدَا، بَهْ پِيِي نَهْم فَهْرَمُوودَهْيَه حُوْكمِي دَهْ كَرْد. { تاج/٢،
زنجيره: ١٦٧، ژماره: ١٩٠١ - ب/د/ت }.

لَهْ تَاْجَا دَهْفَهْرَمُووي: لَهْ كِيْپَرَانَهْ وَهْمِيهْ كَا: { بَرَوَانَه: ژماره: ٩١٩ }.

(كَهْسِي زَهْوِيهْ كِي بِي خَاوَمَن نَاهُودان بَكَاتَهْوَه، كَهْهِي كَهْسِيكَ تَر نَهْبِي،
نَهْوَه نَهْبِي بَهْهِي خُوِي، وَهْ كَهْهْرِي زُوْرْدَارِيْش لَهْوَ زَهْوِيهْ دَا، هِيْجِي لِي سَهْوَز
نَابِيْتَا).

(روونکردنه وه):

عوروهی کورپی زوبهیری کورپی عهوام، کچهزای چه زرهتی نه بوبه کوری
صه دیکه، فه قیتی عائیشهی پووری بووه، هه میشه له گه ل کۆمه لئ زانای تردا،
نامادهی کۆری زانستی عائیشه ده بوون، که له مالی خۆیدا له مه دینه ده بیه ست،
بو په خشی زانست و راگه یاندنی فهرمووده کانی پیغه مبه ر (دروودی خودای
له سه ر بی).

عوروه یه کیکه له پێشه وا هه ره ناو داره ریژداره مه زنه کانی په پیره وان،
که پێیان ده گوتری: (تابعین: چینی دووه می موسو لمانان).
یه کیکه له چه وت مه لا که وره کانی جیهانی ئیسلام، که له زارای شه رع و
یاسا نامه ی خوادا، ناو دارن و ناسراون به (فُقَهَاءُ السَّبْعَةِ - فو قه های سه بعه =
چه وت شه رع زانه کان).

که نه م زاتانه ن:

۱- عوروه.

۲- سه عیدی کورپی موسه ییه ب.

۳- عوبه یدو لّای کورپی عه بدو لّای کورپی عوتبه.

۴- قاسمی کورپی موچه مه دهی کورپی نه بوبه کوری صه دیک.

۵- سلیمان ی کورپی یه سار.

۶- خاریجه ی کورپی زهیدی کورپی ثابت.

۷- سالی کورپی عه بدو لّای کورپی عومه ر.

هه ندی ده لّین: چه وته میان: نه بوبه کوری کورپی عه بدو لّیه حمانی کورپی
حاریشه. هه ندی تر ده لّین: چه وته میان: نه بو سه له مه ی کورپی
عه بدو لّیه حمانه.

ناوی دایکی نهسمای کچی نهبویه کری صه ديقه، که خوشکی باوکی عانیشهیه، خاومنی نه م شانازیانهیه: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) زاویه تی، نهبویه کری صه ديق باپیریته تی، زوبه یر باوکیه تی، نه سماء دایکیه تی، عانیشه پوریه تی، خوشکی دایکیه تی، له باوکه وه، سالی بیستی کۆچی له دایک بووه، له نه وه دو چوارا مردووه (۹۴ - ۲۰ = ۷۴) نزیکه ی حه فتاو چوار سال ژیاوه، کۆمه له ی فهرمووده زانه کان فهرمووده گانی نهویان گیراوتته وه. واته: جیگه ی متمانه ی نهوان بووه، که واته له صه حیجی بوخاری و صه حیجی موسلیم و نه بو داوود و نه سائی و تهرمه زی و ئیبنو ماجه دا فهرمووده ی هیه. له ناو تابعیندا، عوروه ی زوبه یر ناوی تریان تیادا نییه. {بروانه: ته جری دی بوخاری/۲، ژماره: ۷۸۴} + {ژماره: ۹۲۱ که له پیشه وه رابورد (روونکردنه وه)}. ۹۴۲- وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَيْتَةً فَهِيَ لَهُ} رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ، وَحَسَنَةُ التِّرْمِذِيُّ. وَقَالَ: رُوِيَ مُرْسَلًا. وَهُوَ كَمَا قَالَ، وَاخْتَلَفَ فِي صَحَابِيهِ، فَقِيلَ: جَابِرٌ، وَقِيلَ: عَائِشَةُ، وَقِيلَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو، وَالرَّاجِحُ الْأَوَّلُ.

{أبو داود/۳۰۷۳. ترمذی/۱۳۷۸. نسائی فی الکبری/۵۷۶۱}:

سه عیدی کوری زهید، که یه کی که له عه شه ره ی موبه شه ره (ره زای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) ده فهرمووی: (که سی زهوییه کی مردوو، که بی خاومن بی، ئاوه دان بکاته وه و زیندووی بکاته وه، نه وه نه و زهوییه ده بی به ی خوی).

دانه ر (ره حمه تی خودای لی بی) ده فهرمووی: نه بو داوود و تهرمه زی و نه سائی گیراویانه ته وه، تهرمه زی به حه سه نی داناوه، وه تهرمه زی ده فهرمووی: نه م فهرمووده یه به شیوه ی مورسه لیش گیراوتته وه، وه نه م قسه یه ی تهرمه زی وه ک ده لی وایه و نه م فهرمووده یه به مورسه لیش گیراوتته وه، به لام راجیای هیه له وه دا، که ئایا نه و صه حابه یه ی که نه م فهرمووده یه

مورسه له لهسهر نهو كښه؟ گوتراوه: نهو هاوډله جابيره، گوتراوېشه كه عانيشهيه، گوتراوېشه كه عهبدوډلای كورې عومهره، بههيزتريني هم گوتانه يه كه مه، كه فهرمووده كه مورسه لي ئيبنو عومهر بڼ.

٩٤٣- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ الصَّعْبَ بْنَ جَنَازَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا حِمَى إِلَّا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجريدی بوخاری/٣، ژماره: ١٠٤١ = ٢٣٧٠، ٢٠١٣}:

ئيبنو عه عباس (رمزای خودايان لي بڼ) فهرمووی: صه عبي كورې جه نثامه (رمزای خودای لي بڼ) هه والي به من داوه كه پښه مېهر (دروودی خودای لهسهر بڼ) د فهرمووی: (پاکزو پاووند بهس بو خوداو بو پښه مېهری خودا هه وه بهس).

له تاجا نه مه ی پتره: فهرمووی: پښه مېهر (دروودی خودای لهسهر بڼ) نه قیعی کردبوو به پاکز، وپښه و عومهریش له کاتي جینشینی خویدا، سه رمفو رمبه زه ی کردبوو به پاووند، بو له و مړی و شتری زه کات. {تاج/٢، زنجیره: ١٦٧، ژماره: ١٩٠٢}.

(روونکر د نه وه):

١- مه به ست له پاکزو پاوون پارچه ی زه ی له و مړاوییه، که سی، یا دپیه ک، دمیکن به پاکز، ئیتر نابي کهس پان و گایهل و و شتری تیادا بله و مړیني، مه گهر به پي یاساو رپسایه ک، که له ناو خوینا له سهری رپککه و توون، وه که نه وه له و مړی پي ده شته کان بو هاوین و له و مړی شاخه کان بو زستان که له و مړ کز ده بی.

٢- مه به ست له فهرموودمیه نه و میه که پښه مېهر (دروودی خودای لهسهر بڼ) له زيانی خویدا و که جینشینی نه و له پاش زيانی نه و، له سه رده می حوکمرانی خویدا، مافي نه و میان هه یه که پارچه ی زه ی، یا شاخی، یا ده شتی

بکهن به پاور و بؤ مه به سستیکی رهوا، به نموونه: بگوترئ له وهری شاخی گویره
 قه دمه یه له سهر ئازهلئ زمکاتی دهوئلت، کهسئ تر نابئ ئازهل لهو
 له وهر گایه دا بله وهر پئنی. یا بگوترئ: شاخی پیرمه گروون پاومند بی بؤ نهو
 بز و مهره کیویانه ی که لهوئ دهرین!

٩٤٤- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَابْنُ مَاجَةَ.

{أحمد رقم: ٢٨٦٧. ابن ماجه: رقم: ٢٣٤١ صحيح، إرواء الغلیل: ٨٩٦}:

ئیبنو عه بباس (رهزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی
 خودای له سهر بی) فهرمووی: (نه زیان نه وهلامی زیان به زیان!).
 (روونکردنه وه):

واته: دروست نییه کهسئ به ناردهوا زیان له کهسئ بدات، وهک نه وه
 بچی خهرمانه که ی به ناردهوا بسووتئنی. کابرای خهرمان سووتاویش له باتی
 بچی شکاتی لی بکاو له دادگا مافی شهرعی خوئی لی وهر بگریو خهرمانه که ی
 پی ببریئ، له باتی نه وه نه ویش بچی خهرمانی خهرمانسووتئنی یه کهم
 بسووتئنی. نه مه پی دهئین: پاداشی زیان به زیان، شتی وایش له یاسانامه دا
 نادرسته.

٩٤٥- وَلَهُ مِنْ حَدِيثِ أَبِي سَعِيدٍ مِثْلُهُ، وَهُوَ فِي الْمَوْطِئِ مُرْسَلٌ.

{صحيح الإرواء: ٨٩٦}:

ئیبنو ماجه له نه بو سه عیدی خودرییه وه، له پیغه مبهه ره وه،
 فهرموودمیه کی ئاوا ده گپ پئته وه.

٩٤٦- وَعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {مَنْ أَحَاطَ حَاطًا عَلَى أَرْضٍ فَهِيَ لَهُ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ الْجَارُودِ.

{أبو داود: ٣٠٧٧. ابن الجارود: ١٠١٥. صحيح الجامع: ٥٩٥٢}:

سه‌مووره‌ی کورپی جوندوب (رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی:
پیځه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) فه‌رمووی: (که‌سی ځه‌ساری بؤ
پارچه‌یی زه‌وی بی ځاومن بکاو به‌ده‌وریا، دیواری، یان په‌رژینی بکا، نیت
دوبی به‌هی ځوی!).

(روونکړدنه‌وه):

مه‌به‌ست نه‌ومیه، یه‌کې له‌به‌لگه‌ی ناو‌مدانکړدنه‌وی زه‌وی ویرانه‌ی بی
ځاومن نه‌ومیه که‌سی په‌رژینی بؤ بکا، یا دیواری به‌ده‌وریدا بکا.
٩٤٧- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغْفَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ حَفَرَ بَثْرًا فَلَهُ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا عَطْنَا لِمَاشِيَّتِهِ} رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ بِإِسْنَادٍ
ضَعِيفٍ.

{ابن ماجه رقم: ٢٤٨٦. حَسَنٌ، صحيح الجامع: ٦٢٠٠}:

ع‌بداللای کورپی موغه‌فهل (رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی:
پیځه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) فه‌رمووی: (هه‌رکه‌سی له‌شوینې بیرئ
هه‌لکه‌نی، به‌ده‌وری نه‌و بیردا، هه‌تا (٤٠) چل بال دوبي به‌په‌چه بؤ
ځه‌وانه‌وه‌ی ناژه‌له‌که‌ی).

(روونکړدنه‌وه):

مه‌به‌ست نه‌ومیه به‌پېی یاسانامه‌ی خودای گه‌وره، که‌سی:
له‌جېگه‌یه‌کی له‌باردا، به‌تایبه‌تی له‌چول و ده‌شتدا، بیرئ هه‌لکه‌نی، بؤ ناودانی
ناژاله‌که‌ی، به‌هه‌رچوار لای نه‌و بیردا هه‌تا چل بال دوبي به‌به‌ست و
ځه‌دمغه‌ی نه‌و بیر.

زیراع (واته: بال) بریتیی له‌نزیکه‌ی دوو له‌سهر سی مه‌تری.
٩٤٨- وَعَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وائِلٍ، عَنْ أَبِيهِ {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
أَفْطَعَهُ أَرْضًا بِحَضْرَمَوْتَ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.
{أبو داود: ٣٠٥٨. ترمذی: ١٣٨١. ابن حبان: ٧٢٠٥}:

عەلقەمەى كورپى وائىل (رمزى خودايان لى بى) فەرمووى: باوكم
فەرمووى: پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) لەحەزەرەمەوت كەشارىكە
وا لەولاتى ئەحقاف، پارچەيى زەوى پى بەخشىم، وە موعاويىەى لەگەل دا
ناردم، هەتا بۆم جيا بکاتەووە بۆم ديارى بکات. {تاج/٢، زنجيرە: ٨٠، ژمارە:
١٩٤٧ - د/ت: صحيح}.

(روونکردنەووە):

وائىلى كورپى حوجر هاوئەتتىكى مەزنى پېغەمبەرە، لە قەيلەكانى
حەزەرەمەوتە، لەنيوانى سەعوودىە و يەمەن و عەدەن و دمرىاي عومان دايە.
قەيل بەشايەك دەگوترى كەپايەى لەخوار پايەى شاهەنشاوە بى، هەروا
حوجرى باوكى لە پاشايانى حەزەرەمەوت بوو. وائىل بەخواستى خۆى هات
بۆ مەدينە و موسولمان بوو، دەلێن: پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى)
لەسەر شىوہى موعجيزە، موزدەى ئەمەى لەپيشدا بەهاوئەلەكانى داو پيى
فەرموون: (وا وائىلى كورپى حوجر لە حەزەرەمەوتەو، لەو ولاتە دوورەو
دى بولاتان، بەخۆشى خۆى دى، كەس بەزۆر نەيھيئاو، بەلگوو لەبەر ئەو
دى چونكە حەزى لەدۆستايەتى خودا و پېغەمبەرى خودايە).

جا كاتى وائىل گەيشتەجى، پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى)
پيشوازيەكى گەرمى لى كردو نزيكى كردووە لەخۆى و عاباكەى خۆى بۆ
راخستو خۆى و ئەو دوو بەدوو لەسەرى دانىشتن و وائىلى لەجيگەى
دانىشتنى خۆيدا دانىشانند و فەرمووى: (خودايە! وائىل و نەوہى وائىل و نەوہى
نەوہى وائىل پيرۆزو فەردار بکە).

ئەوجا پېغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) وائىلى كرد بەسەرکاری
خۆى لەسەر قەيلەكانى ولاتى حەزەرەمەوت، وە موعاويىەى كورپى ئەبو
سوفيانى لەگەل ناردووە بۆ ولاتى خۆى، موعاويىە لەرپى پيادە بوو، بەلام
وائىلى كورپى حوجر بەسواری وشرە مييەكى خۆى بوو، موعاويىە لەرپى

سكالاى خالى خوى لهلاى وائيل كردو پىي گوت، گهرماى چهوو لى رېگهكه، زورى بۇ هيناوم، وائيليش پىي گوت: لهسيبهرى وشترمهكهوه برؤ، سيبهرمهكه بكه بهپىلاو بۇ خوت. موعاوييه گوتى: نهوه دادم نادات، برىا لهپاشكوى خوتهوه جيت دمكردمهوه!

وائيل پىي گوت: ده وسبه، لهكوى تۆ شايانى نهوميت، كه بىي بهپاشكوى پاشايان، وائيل ما ههتا موعاوييه بوو بهجينشين، وائيل چوو بولاى، موعاوييه ناسييهوه بهخيهرهاتنيكى شايانى ئى كردو نههمى ومبير هينايهوهو ويستى خهلاتى پىي بدا، وائيل ومرى نهگرتو گوتى: من داراو دهولهمندم، بيده بهكهسى كه كارى پىي ههپى، بهلام گوتى: خوزگهه لهكاتى خوى لهبهردهم خومهوه سوارم دمكردى. وائيل لهنهفرادى صهحيحى موسليمه، لهصهحيحى بوخاريدا فهرموودهى نيه، وائيل (رمزى خوداى ئى بى) لهكاتى جينشيني موعاوييهدا بهمهركى خودا مردووه. {بروانه: مختصر صحيحى موسليم/١، ژماره: ٢٧٧ شيجا ٨٩٤}.

٩٤٩- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَقْطَعَ الزُّبَيْرَ حُضْرَ فَرَسِهِ ، فَأَجْرَى الْفَرَسَ حَتَّى قَامَ، ثُمَّ رَمَى سَوْطَهُ. فَقَالَ: "أَعْطُوهُ حَيْثُ بَلَغَ السَّوْطُ" رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَفِيهِ ضَعْفٌ. {ضعيف، سنن أبى داود: ٣٠٧٢}.

ئيبنو عومهر (رمزى خودايبان ئى بى) فهرمووى: پيغهمبهر (دروودى خوداى لهسهر بى) له زهوييهكانى جوولهكهكانى بهنى نهضير، نهوهندهى زهوى برىدا، بۇ زوبهپىرى كورپى عهوام، كه سهريئ نهسپهكهى بهغار تاو بدا، لهكويدا نهسپهكه وهستا، نهوهنده بۇ نهو بى. جا زوبهپىر نهسپهكهى بهتاو غاردا بهجوار ناله بردى، ههتا نهسپهكه وزهى ئى برپاو رهق راوهستا، لهويشهوه زوبهپىر قههجييهكهى خوى ههلا.

پېغهمبه ریش (دروودی خودای له سهر بئ) فهرمووی: (له کوږوه
نښه که ی غار داوه، هه تا نهو جیگه یه که قه مجیه که ی گه یشته نهو،
به خه لات ی بیدن پئی).

دانه ر ماموستای عه سقه لانی (رحمه تی خودای ئی بئ) فهرمووی:
رشته ی نه م فهرموودمیه لاوازه.

۹۵۰- وَعَنْ رَجُلٍ مِنَ الصَّحَابَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: النَّاسُ شُرَكَاءُ فِي ثَلَاثٍ: فِي الْكَلْبِ،
وَالْمَاءِ، وَالنَّارِ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ.
{صحيح الجامع: ٦٧١٣}

نیمای نه حمه د (رحمه تی خودای ئی بئ) به رشته ی خو ی
ده گیر پته وه که پیاوئ له یاران ی پېغهمبه ر (دروودی خودا له پېغهمبه ر و
له هه موو یار و یاو مرانی بئ) ده فهرموئ: له خزمه ت پېغهمبه ردا چووم بو
غه زا، لییم بیست دمیه فهرموو: (مهر دوم له م سئ شته دا هاو به شن: له له و مرو
له ناوو له ناگردا).

نه حمه دو نه بو داود گیر او یانه ته وه، پیاوانی رشته که ی متمان ه دارن.
نه م فهرموودمیه له تاجول ئو صولا ناوایه:

پیشه وا نه بو داود (رحمه تی خودای ئی بئ) ده گیر پته وه به سه نه دیکی
صالح: به رشته یه کی گونجاو، ده ئی: پېغهمبه ر (دروودی خودای له سهر بئ)
فهرموو یه تی: (موسو لمانان له م سئ شته دا هاو به شن: له ناوو له و مرو
له ناگردا). {تاج/ ٢، زنجیره: ١٧٤، ژماره: ١٩٣٠ ج/ ٤ = چاپی چوارم، لاپه ره:
٣٩٩}.

(روونکردنه وه):

آ- بېروانه: مختصر صحيح مسلم، بهرگى دووهم، زنجيره: ۷۷۰، ژماره: ۹۸۰، روونکردنه وه يه كى گړنگ بؤ ئەم بابەته كراوه، پوخته كەى ئەم دوو خالەيه:

۱- كورت و پوخت: خاومنى بېرو كاريزو چه، ئەگەر ئاوه كەى له خۆى زياد بوو، نابى له ئاتاج و له پيوستى خەلكى تر هه دهغهى بكا، ته نانهت نابى له ئازەل و له ران و مالات و گيانله بهرانيش هه دهغهى بكات.

۲- به لآم ئەگەر كهس ئاوى بېرو كاريزو چه مئ كه مولكى خۆى بئ، بيدات به مولكانه بؤ ئەوهى كه شينايى و كشتوكاالى له بهرا بكرئ، ئەوه دروسته و بهر ئەم هه دهغهيه ناكهوى، هه روا ئەگەر كهس كارگه يئ دابنئ و ئاوى زۆرى تيا دا ئاماده بكا و بىكا ته ده فرو شتى واوه و دوايى لئى بفرو شئ ئەوه هه يدى نيه. هه روا ئاگرش وهك فرو شتى نه وت و غاز و كار هبا و دارو خه لوز و شقارته و چه رخ و شتى ترى له م بابەتانه دروسته و هه يدى نيه. به لآم ده بئ سه ودا و مامه له بهم جوړه شتانه وه، ده و له ت و ميرى، سه ربه رشتى بكات، هه تا سه رنه كيشن بؤ پيچه وانهى مه به ست لئيان.

ب- به شيوهى گشتى، ئەم پؤ دونيا گوړاوه، له بهر ئەوه ده بئ بؤ ئەم جوړه بابەتانه:

۱- ميرى (ده و له ت) سه ربه رشتى كارگه و دابه شكر دنى زه وى و زارو تاپو كردنى خانوبه ره بكات.

۲- ليژنهى جوړا و جوړ له پسپوړان دابنرئ بؤ بريا ردان له سه ر ئەم جوړه شتانه، هه تا نه بئ به تيكه و ليكه.

۳- فه رمان و ياسا و ده ستو ورو رينماييه كانى ميرى له م لايه نه وه، ئەگەر له چوار چيوهى شه ريعه تى ئيسلام دمر نه چئ و بؤ به رزه وه ندو هازانجى گشتى

بئی، جی-به جی کردنیان ئه رکیکی ئاینیه، سه ربی-چیکه ر لای خودا بهر پرسیاره.

ج- نه گهر که سی بلئ: ئیمه خو مه لا نین، چون بزانیان که بریاره گانی دهوئمت له رووی ئاینیه وه شه رعیه تی ههیه یان نا، نه وه ده لئین:
(ئهم پرسیاره جیگهی خۆیه تی، له بهر نه وه هه رکاتی موسولمانی، له م لایه نه وه گومانیک ی بۆ پهیدا بوو، با له نه هلی عیلم پرسیار بکا، هه م خودا و هه م خه لک له خو ی رازی بکا).

د- لئیرمدا پرسیاری ده کری:

ئایا دروسته بۆ میری، کیوی، شاخی، دهشتی بکات به پاوان، بۆ جوړه گیاندارو ئاژه لئ، که راو نه کری و هه لاجۆ نه کری، وه ک له ناوچه یه کی دیاری کراوی وه ک هه راغ، یاشارباژیر، راوی کهو، یان راوی بز نه کیوی و مه ره کیوی هه دهغه بکری؟

به بۆچوونی من شتی وا بهر یاسای (مصالح مرسله) ده کهوی، به تایبه تی نه گهر برپاری وا له لیژنه یه کی پسپۆری واوه ده ربجی، که به رژه وهندی ئاینی و جیهانی گه ل بپاریزی، به تایبه تی تر، نه گهر نه و ئاژه له، یان نه و گیانله به ره، رووبه پرووی هه لاجۆ بوون ببی. پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) ده فهرمو ی: «لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِّنَ الْأُمَمِ أَكْرَهُ أَنْ أُفِيَهَا لِأَمْرَتٍ بِقَتْلِهَا».

واته: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) ده فهرمو ی: (له بهر نه وه نه بی که سه گیش داده نرین به نه ته ویی له نه ته وه کان، که خودا دروستی کردوون، هه زنا که م که له ناویان به رم، ده نا ده ستوورم ده دا که بیانکوژن).

له فهرمو و ده دا هه یه، که خودا گله یی له پیغه مبه ری له پیغه مبه ران ده کاو ده فهرمو ی: «أَنْ قَدْ قَرَصَتْكَ نَمْلَةٌ أَهْلَكَتْ أُمَّةً مِّنَ الْأُمَمِ تُسَبِّحُ».

واته: تۆ يەك میرووله گازی ئی گرتی، کهچی یەك نەتەومت له نەتەوکان هەلاچۆ کرد که تەسبیحاتی خودایان دەکرد.

هـ- باخی ئازەل و حەدیقهی حەیوانات، ملکی دەولەتن، مالی میرین، هەموو ریزیکی شەریان هەیه، هەرکەسی زیانیان ئی بدا بەرپرسە.

و- کەسی راو بکا، له مەحمیپەیهکی حەیوانی دا، لەشەرعا بریاری تایبەتی خۆی هەیه.

ز- تەحریمکردنی راو و برینی پرووێک لەئیسلا ما پێشینە هەیه، ئەوێتا له حەرەمەین (مەککە و مەدینە) دا شتی وا هەدەغەیه و حەرەمه.

{بەروانه: زنجیرە: ۳۶، له ژمارە: ۷۵۱ - ۷۵۸}.

۵۵- باسی وهقف

باب: الوقف

{بەروانه: تاج/۲، زنجیرە: ۱۸۱ هەتا زنجیرە: ۱۸۳ له ژمارە: ۱۹۵۱ هەتا ژمارە: ۱۹۵۸ + مختصر صحيح مسلم/۲، نامەى ژمارە: ۲۲، زنجیرە: ۷۸۳ له ژمارە: ۱۰۰۰ هەتا ژمارە: ۱۰۰۱ له زنجیرە: ۷۸۳ وه هەتا زنجیرە: ۷۸۵ + فيقهى ناسان/۱، لاپەرە: ۵۸۰ زنجیرە: ۲۳۷ له لاپەرە: ۵۸۰ وه هەتا ۵۸۳}.

۹۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحيح مسلم/۲، ژمارە: ۱۰۰۱ = ۱۹۹۹ شیخا. ترمذی. احکام: ۱۳۷۶. نسائی. وصایا: ۳۶۵۳. تحفة الأشراف: ۱۳۹۷۵}.

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای ئی بێ) دەفەر موی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەر موی: (کاتی ئادەمیزاد دەمری، هەموو کردەوێیهکی کۆتایی دی، ئەم سی جۆرمیە نەبی:

یه‌که‌م: خیریکی نه‌براه (وهك مزگه‌وتو کاریزو بیرو پردو ده‌ستارو شتی تری وه‌قف).

دووم: زانینی بهسوودو بهكهڭ (وهك دانانی كتیبی باش بهنیازی پاك و ینگه یاندنی ههقی و هوتابی و شاگردی باشی بهسوودی بهكهڭ بۆ گهلی ئیسلام).

سټیهم: منډال و وهچیه کی باش، که دووعاو نزای باشی بو بکا، یا خیری تری بو بکا. {ریاض/۳، لاپهړه: ۳، زنجیره: ۱۶۲، ژماره: ۹۴۹/۲ + تاج/۱، زنجیره: ۱۹، ژماره: ۱۳۴}.

(وونکړدنه وه):

۱- خېړى نه پړاوه زړ زوړه، وډك هه موو جوړه ومقضى، زهوى بى، باخ بى، وډك دروستكردنى پړدو مزگه وتو ته كي ه و خانه قاو ميوانخانه بۇ رېبوار، وډك ومقضى دمستارو ئاشو هه لكه ندى بىرو دروستكردنى فيرگه و قوتابخانه و هه تېوخانه و... تاد.

۲- لەرۋى ياساى ئاينىمەۋە زانستى بەسۋود، دەبىي بەچەند بەشۋ
جۈرئىكەۋە:

آ- زانستی نایینی رووت نهوه ناسراوو زانراوه، وهك فیڤوونی باومر
بهخوداو به پیڅه مبهرو به څورئان و به ئهركانی ئیسلامو به ئهركه
نایینی بهكان.

بـ دانانی کتیبی دینی و زانسته‌کانی تر که په‌یومندیان هه‌یه، به‌فیروونی زانسته شهرعی‌یه‌کانه‌وه، وهک ریژمان و نه‌حوو صه‌رفو اصولی فیه‌وه بلاغه‌وه ره‌وانیژی.

ج- زانستو عولوومه کیفائیه‌کان، که لهم جۆرمیه هه‌موو پیشه‌یه‌کی باش، که کاروباری موسولمانان، به‌بی ئهو پیشانه ناچن به‌ریوه، وه‌ک

دارتاشی و بهرگردوویی و ئاسنگه‌ری و بازرگانی و هه‌موو پیشه‌یه‌کی تری باشی ناو کۆمه‌لگا.

که‌واته: وه‌ستایی که شاگردی، فیزی ئاسنگه‌ری، یا دارتاشی، یا چه‌خماخسازی، یا جۆلایی، یا نانه‌وایی یا پزیشکی، یا ئەندازیاری، یا به‌نایی، یا شوڤیری، یا ئاودیڤری، یا باخه‌وانی، یا هه‌رپیشه‌یه‌کی تری به‌سوود بکات، ئەوه بهر بریارو حوکمی ئەم فەرموودمیه ده‌که‌وئ و دهبی به‌که‌سی له‌وانه‌ی که له‌پاش خۆیان زانستی به‌سوود به‌جێ ده‌هێلن و خیری ئەو زانسته‌یان له‌گۆرا پێ ده‌گا.

٩٥٢- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {أَصَابَ عُمَرُ أَرْضًا بِخَيْرٍ، فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَأْمِرُهُ فِيهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي أَصَبْتُ أَرْضًا بِخَيْرٍ لَمْ أَصِبْ مَالًا قَطُّ هُوَ أَنَفْسُ عِنْدِي مِنْهُ. قَالَ: "إِنْ شِئْتَ حَبَسْتَ أَصْلَهَا، وَتَصَدَّقْتَ بِهَا". قَالَ: فَتَصَدَّقَ بِهَا عُمَرُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُبَاعُ أَصْلُهَا، وَلَا يُورَثُ، وَلَا يُوهَبُ، فَتَصَدَّقَ بِهَا فِي الْفُقَرَاءِ، وَفِي الْقُرْبَى، وَفِي الرِّقَابِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَابْنِ السَّبِيلِ، وَالضَّيْفِ، لَا جُنَاحَ عَلَيَّ مَنْ وَلِيَهَا أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْمَعْرُوفِ، وَيُطْعِمَ صَدِيقًا} غَيْرَ مُتَمَوِّلٍ مَالًا. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ. وَفِي رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِيِّ: {تَصَدَّقْ بِأَصْلِهِ، لَا يُبَاعُ وَلَا يُوهَبُ، وَلَكِنْ يُنْفَقُ ثَمَرُهُ}.

{تجريدی بوخاری/٣، ژماره: ١٠٤١ = بوخاری/٢٧٦٤، ٢٧٣٧، ٢٧٧٢.

مختصر صحيح مسلم/٢، ژماره: ١٠٠٠ = ٤٢٠٠. أبو داود. وصايا: ٢٨٧٨.

ترمذی. أحكام: ١٣٧٥. ابن ماجه. صدقات: ٢٣٩٦. تحفة: ٧٧٤٢}:

ئيبنو عومەر (رهزای خودای ئی بێ) فەرمووی: عومەر له‌ خه‌یبه‌ر، زه‌وییه‌کی ده‌ستکه‌وت، چوو بۆلای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) که‌راویژی پێ بکا، فەرمووی: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پارچه‌یی زه‌ویم چنگ که‌وتوو له‌خه‌یبه‌ر، ئەوه‌تی هه‌م مائی وا نایابم نه‌بووه، ده‌مه‌وئ بیکه‌م

به خیر تۆ دمه رمووی بیکه م به چی؟ فهرمووی (دروودی خودای له سهر بی):
(ئه گهر چه زده که ی خۆی بکه به وهقفو، دمرامه ته که ی بکه به خیرا).

جا عومهریش (رمزای خودای لی بی) له سهر ئهم شیومه کردی به خیر،
جی زهوییه که خۆی نه دمه فرۆشری، نه ده کپری، نه به که له پوور ده بری، نه
ده به خشری).

فهرمووی: عومهر دمرامه ته که ی وهقف کرد له سهر ئهم که سانه: له سهر
هه زاران و خزم و خویشان و له پپی نازا کردنی کۆیله داو له پگی خوداداو،
له سهر ریپوار و میوان، وه ئهو که سهیشی که سه پرهرشتی ئهو وهقفه ده کا،
گوناه ی له سهر نییه ئه گهر به شیومه کی په سه ند خۆی لی بخوا، یا
دهر خواردی دۆست و برادهری بدا، به مه رجی لی نه کا به مال و بیکا به ی
خۆی). {تاج/٢، زنجیره: ١٨١، ژماره: ١٩٥٣}.

ئه مهیش دهقی ئهو گیرانه وهیه له ته جریدی بوخاریدا که دانهر
نامازه ی بۆ ده کا: {تجریدی بوخاری/٣، ژماره: ١٠٤١ = ٢٧٦٤ بخاری}:

ئیبنو عومهر (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: عومهر (رمزای خودای
لی بی) زهوییه کی دهست که وت، له به رابه ر مه دینه بوو، ناوی ئه مغ بوو، پری
بوو له باخه خورما، کات سه رده می پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی)
بوو، رویشه خزمه تی عهرزی کرد: ئه ی پیغه مبه ری خودا! مالکی زۆر چاکم
دهست که وتوو، ده مه وی بیکه م به خیر، تۆ دمه رمووی بیکه م به چی؟
فهرمووی: (ئاوا، بیکه به وهقف: جی زهوییه که خۆی وهقف بی، نه دمه فرۆشری،
نه ده به خشری، نه به که له پوور ده گیرئ به لام دمرامه ته که ی ده به خشری
به پیشیاوانی).

ئیتر عومهریش له سهر ئهو شیومه ی که پیغه مبه ر (دروودی خودای
له سهر بی) پیشانی دا، جی زهوییه که ی کرد به وهقف و دمرامه ت و
ده سه که وته که ی کرد به خیر، وه ئهو خیرهیش بۆ ئهم جوړه که سانه بی: بۆ

خەباتگێڕان و تیکۆشەڕانی رێگەی خوداو، بۆ ئازادکردنی کۆیلە و بۆ ئەداراو
 ھەزاران و بۆ میوان و بۆ رێبواران و، بۆ خزمان و خۆیشانی کە پێشیاوبن، وە
 ئەو کەسەیشی کە سەرپەرشتی ئەو وەقفە دەکا، کەپێی دەگوترێ: (مُتَوَلَّى)
 گوناھێ لەسەر نییە، ئەگەر بەشیۆمیەکی رەوا خۆی لێی بخوا، یا دەرخواردی
 دۆست و برادەری خۆی بدات، بەمەرچێ لێی ئەکا بەھێ خۆی و ئەیکا بەمال و
 پاشەکەوتی بکا. {تاج/٢، زنجیرە: ١٨ - باسی وەقف ژمارە: ١٩٥٣ + فێقی
 ئاسان، بەرگی دووھم، باسی وەقف، زنجیرە: ٢٣٥} .
 ٩٥٣ - لەپێشەو لە ژمارە (٦٣٢) دا رابورد.

٥٦- باسی شت بەخشین و عومراو روقبا

باب: الْهَبَةُ وَالْعُمْرَى وَالرُّقْبَى

{بروانە: تاج/٢، زنجیرە: ١٧٦ ھەتا زنجیرە: ١٧٩ لە ژمارە: ١٩٣٣ وە ھەتا
 ژمارە: ١٩٤٥ + فێقی ئاسان/١، زنجیرە: ٢٣٨ + زنجیرە: ٢٣٩} .
 ٩٥٤ - عَنْ الثَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ أَبَاهُ أَتَى بِهِ رَسُولَ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: {إِنِّي نَحَلْتُ ابْنِي هَذَا غُلَامًا كَانَ لِي، فَقَالَ رَسُولُ
 اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " أَكُلْتُ وَلَدَكَ نَحَلْتُهُ مِثْلَ هَذَا؟ " فَقَالَ: لَا. فَقَالَ رَسُولُ
 اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " فَارْجِعْهُ " . وَفِي لَفْظٍ: {فَانْطَلَقَ أَبِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيُشْهَدَهُ عَلَى صَدَقَتِي. فَقَالَ: " أَفَعَلْتَ هَذَا بِوَلَدِكَ كُلِّهِمْ؟ " قَالَ:
 لَا. قَالَ: " اتَّقُوا اللَّهَ ، وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ " فَارْجَعَ أَبِي، فَردَّ تِلْكَ الصَّدَقَةَ {مُتَّفَقٌ
 عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ قَالَ: {فَأَشْهَدُ عَلَى هَذَا غَيْرِي " ثُمَّ قَالَ: " أَيْسُرُكَ أَنْ
 يَكُونُوا لَكَ فِي الْبَرِّ سَوَاءً؟ " قَالَ: بَلَى . قَالَ: " فَلَا إِذَا } .

{تجریدی بوخاری/٣، ژمارە: ١١٠٤ = ٢٥٨٧ + مختصر صحیح مسلم/٢،

ژمارە: ٩٩١ = شیخا/٤١٦١ + ٩٩٠ = شیخا/٤١٥٧} :

لەسەحیحی موسلیم و تەجریدی بوخاریدا ئاواپە:

نوعمانی کوری به شیر (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: باوکم بری
لهمالهکهی خوی بهخشی بهمن، عهمرهی کچی رهواحهی دایکم، گوتی
بهباوکم: من بهمهرازی نابم، ههتا پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی)
نهکهی بهشایهت لهسهر نهم خهلاته، جا باوکم منی برد بۆ خزمهتی
پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) ههتا بیکا بهشایهت لهسهر نهم
بهخششه، پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) پیی فهرموو: (ئایا ههموو
منالهکانی ترت بهقهده نهمت پی بهخشیون؟). باوکم فهرمووی: نه، چهزمت
(دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی: (لهخودا بترسنو بی فهرمانی نهو
زاته مهکهو بهیهک چاو تهماشای ههموو منالهکانتان بکهو دادپهروهرین
لهنیوانیاننا، چونکه خودا وای پیخۆشه).

فهرمووی: جا لهسهر فهرمانی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی)
باوکم لهبهخشینهکهی پهشیمان بۆوهو لهمنی سهندهوه. {تاج/٢، لاپهه: ٤٦،
زنجیره: ١، ژماره: ١٩٥٨، چاپی چوارهه. دهقی ژماره: ٩٩٠. له مختصر صحیح
مسلم دا، ژماره: (٩٩١)ی مختصر صحیح مسلم ناوايه، که گپراندهوی دووهمی
ئیرهیه:

نوعمانی کوری به شیر (رمزای خودا لهخوی و لهباوکی و لهدایکی)
فهرمووی: باوکم ههلی گرتمو بردمی بۆلای پیغهمبهر (دروودی خودای
لهسهر بی) گوتی: نهی پیغهمبهری خودا! تۆ بهشایهت به کهئهوا نهوهو
نهوهو لهمالهکهه بهخشی به نوعمانی کورم. فهرمووی: (ئایا گشت کورپهکانی
تريشت بهقهده نهمت پی بهخشیون؟). باوکم فهرمووی: نه، فهرمووی: (ده
کهسیکی تر بکه بهشایهتی ئهمه، من شایهتی وا نادهه). لهپاشا فهرمووی:
(نهی چهزیش نهکهی که کورپهکانت ههموویان وهک یهک بۆت باش بن؟).
باوکم فهرمووی: (بهلی) فهرمووی: (کهواته نابی). {تاج/٢، زنجیره: ١، ژماره:
١٩٥٨ چاپی چوارهه}.

(روونکردنهوه)

۱- له م جوړه بهخشینهدا، جیاوازی لهنیوانی کورو کچدا نییه.
۲- لهرافهنامهکانا دمفهرموی: ئەم جوړه پێبهخشینه ئەگەر منالەکانی
تری رازی بن دروسته.

۳- لهگیرانهوهی یهکه می ئێردها، بهخششهکهی که بهشیر داویهتی
بهنوعمانی کوری، پیاویکی کۆیله بووه.

۴- لهولاتی خۆمان ههتا ئیستایش وایاوه، بهتایبهتی لهلادیکان، باوک ژن
دینێ بۆ کوری خوی، وه مهسرهفی شایي بۆدهکا، ئەوه بهپیی ئەم
فهرموودمیه، چهند کوری ههبی، وایاش و شهرعییه، که مهسرهفی ژنهیانیان
لهسهر مائی باوکیان بی، مهرجیش نییه، که چهندی بۆ شایي کوری یهکه می
خهرج کردووه، ئەوهندهیش بهبی زیادو کهم بۆ زهماوهندی کوری دووه
خهرج بکا، وه ههروهها باوک کاتی ژن بۆ کورپکی دههینێ و مائی بۆ
جیا دهکاتهوه، ههئ مائی پیاو یستیشی بۆ ئەم قوناغه دداتی، ئەمههیش
ههروهها.

ههروا لهولاتی خۆمان وایاوه، کچ کهشوو دهکا، له مائی باوکی جیازیی بۆ
دهکری، دهبی له م لایه نهیه شهوه، باوک و دایک لهنیوانی کچهکانیا
دادپهروهر بن و پابه ندين به باوی جوانی ناو کۆمه لگای خۆیا نهوه، چونکه
عورف - که باوی جوانی ناو کۆمه لگایه - یه کیکه له بنه ماکانی بریاره
شهرعییه کان.

۹۵۵- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): {الْعَائِدُ فِي هَيْبَتِهِ كَالْكَلْبِ يَقْبِيءُ، ثُمَّ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ
لِلْبُخَارِيِّ: {لَيْسَ لَنَا مَثَلُ السَّوءِ، الَّذِي يَعُودُ فِي هَيْبَتِهِ كَالْكَلْبِ يَرْجِعُ فِي قَيْئِهِ}.

{تجريدی بوخاری = مختصر صحیح البخاری/۳، ژماره: ۱۱۰۵ = ۲۵۸۹،
۲۶۲۱، ۲۶۲۲، ۶۹۷۵ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۹۸۹ =
شیخا/۴۱۵۲. نسائی. هبة: ۳۶۹۳}:

ئیبینو عه‌بباس (ره‌زای خودایان ئی بئ) فه‌رمووی: پېغه‌مبه‌ر (دروودی
خودای له‌سه‌ر بئ) فه‌رمووی: (که‌سئ ده‌سه‌نه‌و به‌خششی خوئ، دووباره
هه‌لږگړتیه‌وه، یان بیسه‌نیته‌وه له‌وکه‌سه‌ی که‌پئی به‌خشیه‌وه، نه‌وه وه‌ک
نه‌وسه‌که وایه، که دهر‌شیتیه‌وه له‌دوایی‌دا سه‌رله‌نوئ ر‌شانه‌وه‌که‌ی خوئ
ده‌خواته‌وه!).

له‌گړپ‌رانه‌وه‌یه‌کی بوخاری‌دا: پېغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ)
فه‌رمووی: (ره‌فتاری ناشیرین له‌ئیمه ناوه‌شیتیه‌وه: وه‌ک ره‌فتاری نه‌وکه‌سه‌ی
که له‌ده‌سه‌نه‌و به‌خششو خه‌لاتی خوئ په‌شیمان ده‌بیته‌وه، نه‌وه وه‌ک سه‌گ
وایه، که دهر‌شیتیه‌وه، نه‌وجا که‌برسی بوو ده‌یخواته‌وه!).

۹۵۶- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ، وَابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ مُسْلِمٍ أَنْ يُعْطِيَ الْعَطِيَّةَ ، ثُمَّ يَرْجِعَ فِيهَا " إِلَّا
أَوَّلَهُ فِيمَا يُعْطِي وَلَدَهُ " } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَاللَّيْثِيُّ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ،
وَالْحَاكِمُ.

{أحمد رقم: ۲۱۱۹. أبو داود. رقم: ۳۵۳۹. ترمذی. رقم: ۲۱۳۲. نسائی.
رقم: ۳۶۹۰. حاکم رقم: ۲۲۹۸. بیهقی. رقم: ۱۷۹۶. ابن حبان. رقم: ۵۱۲۳}:

ئیبینو عومه‌رو ئیبینو عه‌بباس (ره‌زای خودا له‌خوئیان و له‌باوکیان)
فه‌رموویان: پېغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) دمفه‌رموئ: (پیاوی
موسولمان که‌شتیکی به‌خششی، یا خه‌لاتیکی دا به‌که‌سئ، ئیتر دروست نییه
بوئ که‌لئ په‌شیمان ببیتیه‌وه، مه‌گه‌ر باوک و دایک و باپیره و نه‌ک، دوورو
نزیکیان، به‌لام بو نه‌مانه که‌شتئ ببه‌خشن به‌ منال و نه‌وه و ده‌جه‌ی خوئیان،
دروسته لئ په‌شیمان ببنه‌وه). {تاج/۲، زنجیره: ۱۷۸، ژماره: ۱۹۴۱}.

٩٥٧- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ، وَيُثِيبُ عَلَيْهَا} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{بوخاری: ٢٥٨٥}:

عائیشه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیځه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) دیاری و مرده گرت و پاداشی شیای خاومن دیاریه که دی دمدایه وه).
{تاج/٢، زنجیره: ١٧٦، ژماره: ١٩٣٣، چاپی چواره م}.

٩٥٨- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {وَهَبَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَاقَةً، فَأَتَاهُ عَلَيْهَا، فَقَالَ: "رَضِيتُ" ؟ قَالَ: لَا. فَرَاذَهُ، فَقَالَ: "رَضِيتُ" ؟ قَالَ: لَا. فَرَاذَهُ. قَالَ: "رَضِيتُ" ؟ قَالَ: نَعَمْ}. رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{أحمد/٢٦٨٧. ابن حبان/٦٣٨٤}:

نیبنو عه بهباس (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیای و شتره مینگه یه کی به دیاری هیئا بو پیځه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) له پاشا پیځه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) پاداشی نه وه دی دایه وه و به کابرای فهرموو: (نایا بهم پاداشه ی من، لهسهر دیاریه که مت رازی بوویت؟) کابرا گوتی: نه، جا پیځه مبهه زیاتری دایه و دیسان پیی فهرموو: (نایا رازی بوویت؟). پیاو که دیسان گوتی: نه، جادیسانه وه زیاتری دایه و پیی فهرموو: (نایا رازی بوویت؟) کابرا لهسهری جاری سییه ما گوتی: به لی رازی بووم.
له تاجول ئو صولا ئاوايه:

عاره بیکی ده شته کی نیوونه و شترکی به دیاری هیئا بو پیځه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) له وه و دوا، پیځه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) به شهش نیوونه و شتر تو له ی کرده وه بو، که چی کابرا هیشتا هر لالووت بو، که نه مه به پیځه مبهه (دروودی خودای لهسهر بی) گه یشته وه، ستایش و سوپاسی جوانی خودای کردو فهرموو: (هیساره کهس و شتره میچکه یه کی

به دیاری هینابوو بۆم، له تۆلهی ئهوهدا شهش نیوونه و شترم داوه پێی، کهچی هیشتا ههر لووته لایه! بهراستی نینازم ههبوو که ئیتر دیاری له کهس و مرنه گرم، مه گهر له هورمیشی، یا له نه نصاری، یا له شه قهفی، یا له دهوسی).

{تاج/٣، زنجیره: ٦٩، ژماره: ٢٥٥٦}.

٩٥٩- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الْعُمَرَى لِمَنْ وَهَبَتْ لَهُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَلِمُسْلِمٍ: {أَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ أَمْوَالَكُمْ وَلَا تُفْسِدُوهَا، فَإِنَّهُ مَنْ أَعْمَرَ عُمَرَى فَهِيَ لِلَّذِي أَعْمَرَهَا حَيًّا وَمَيِّتًا، وَلِعَقِبِهِ}. وَفِي لَفْظٍ: {إِنَّمَا الْعُمَرَى الَّتِي أَجَارَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَقُولَ: هِيَ لَكَ وَلِعَقِبِكَ، فَأَمَّا إِذَا قَالَ: هِيَ لَكَ مَا عِشْتَ، فَإِنَّهَا تَرْجِعُ إِلَيَّ صَاحِبِهَا}. وَلَأَبِي دَاوُدَ وَالنَّسَائِيَّ: {لَا تُزْبُوا، وَلَا تُعْمِرُوا، فَمَنْ أَرْقَبَ شَيْئًا أَوْ أَعْمَرَ شَيْئًا فَهُوَ لَوَزْنَتِهِ}.

{تجريدی بوخاری/٣، ژماره: ١١١٤ = ٢٦٢٥ بوخاری. مختصر صحيح مسلم/٢، ژماره: ٩٩٢ = شيح ٤١٦٦ + ژماره: ٩٩٣ = شيح ٤١٧٢. أبو داود. بيوع: ٣٥٥٠. ترمذی. أحكام: ٣١٤٨. نسائي. عُمرى: ٣٧٤٤. ابن ماجه. هبات: ٢٣٨٠. تحفة الأشراف: ٣١٤٨}.

جابیری کوپی عهبدو لالا (رهزای خودایان لی بی) فهرمووی: پێغه مبهه (دروودی خودای له سههه بی) برپاری داوه، ئه گهر که سێ شتی ببه خشی به که سێ، پێی بلێ: که ههتا ماوێت ئهه شته بۆ تۆبێ، ئهوه ده بێ بههی ئهوه که سه که پێی به خشراوه، پاش مردنیشی ناگه پێته وه بۆ خاوهنی پێشووی، به لکوو ده بێ بههی که له پووهر گرانی پێ به خشراوه که). {تاج/٢، زنجیره: ١٧٩، ژماره: ١٩٤٢. ته جريد/٣، ژماره: ١١١٤}.

جابیر فهرمووی: خۆ شه ویست (دروودی خودای له سههه بی) فهرمووی: (دهست به مائی خۆ تانه وه بگرن، به فپو و داغانی مه کهن، ئهوه مێش بزنان که ههر شتی که به ناوی زیندم به خش (عوامه) وه ببه خشن و بیدهن به که سێ،

دمبئ بهی نهوکهسه، چی بهزیندووئی، چی بهمردووئی، لهپاش خۆشی
دمبئ بهی نهوکهسه پئ بهخشاوه، وه بهپئی یاسای کهلهپوور دهبئ بهی
وهچه و نهوکهی). {مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٩٩٣}.

لهگیرانهوهیهکی تری موسلیما:

دیشان جابیر فهرمووی: نهو عومرایه ی که پیغه مبه ر (دروودی خودای
لهسهر بئ) رِگه ی پئ داوه و دایمه زرانددوه، نهوئا که بهخشر بئ: نهه بؤ
خۆت و بؤ نهوه و وهجه ت، بهلام نهگهر بئ: نهه بؤ خۆت تاماویت، نهوه
دمبئتهوه بهی خاومنه که ی. جاران پیشهوا زوهری (رحمه تی خودای ئی بئ)
بهه چهشنه فهتوای دما. {تاج/٢، زنجیره: ١٧٩، ژماره: ١٩٤٤ + صحیح مسلم
تهرقیم شیخا/٤١٦٧ + مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٩٩٢ = شیخا/٤١٦٦}.

لهگیرانهوهیهکی نهبو داوود و نهسانی دا:

جابیر فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای لهسهر بئ) دمه رموئ:
(روقبأ، یا عومرا لهگه ل کهسئ مه که ن، بهخه یائی نهوه که لهپاش مه رگی پئ
بهخشاوه که ببئتهوه بهی خۆتان، چونکه نابئتهوه بهی ئیوه، بهلکوو
دمبئ بهی میراتبه ری عومرا، یا روقبا لهگه ل کراوه که). {صحیح
الجامع/٧٢٨٢}.

(روونکردنه وه):

عومرا له عومری عه رمبی و مرگیراوه، که بهمانا مان و ته مه ن و ژیا نه،
وهك نهوه کهسئ به کهسئ تر بئ: نهه باخه ی من بؤ تۆ هه تا ماویت، یا پئی
بئ: نهه شتهه بهخشی بهتۆ، تاخۆت ماویت بؤ خۆت و لهپاش خۆت بؤ
منال و وهجه و نهووت. کهواته: عومرا دوو جوړه: نهه شته بؤخۆت هه تا
ماویت، بهلام لهپاش مه رگی تۆ ببئتهوه بهی خۆم. روقبایش له مادده ی
(مورافه به) و مرگیراوه، که بهواتا (چاوه نواری) یه، وهك نهوه پئی بئ: نهه مه
دابه تۆ، وه هه ردوکه مان چاوه پروانی مردنی یه کتری ده که یه، نهگهر من له پئشا

مردم نهوا بهیه کجاری ببی بهی خوت، وه نه گهر تویش له پيش مندا
مردیت، نهوا ببیته وه بهی خوم.

٩٦٠- وَعَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ،
فَأَصَاعَهُ صَاحِبُهُ، فَظَنَنْتُ أَنَّهُ بَائِعُهُ بِرُخْصٍ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ. فَقَالَ: " لَا تَبْتِعُهُ، وَإِنْ أَعْطَاكَهُ بِدَرَاهِمٍ ... } الْحَدِيثُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.
{ته جريد/٢، ژماره: ٧١٦ = ١٤٩٠، ٢٦٢٣، ٢٩٧٠، ٣٠٠٣ بوخاری.
مختصر صحيح مسلم/٢، ژماره: ٩٨٨ = ٤١٣٩ شيخا. نسائي. زكاة: ٢٢٦١٤. ابن
ماجة. صدقات: ٢٣٩٠ تحفة الأشراف: ١٠٣٨٥}:

له پوختهی موسليهدا ئاوايه:

عومهري كوري خه تاب (رمزای خودای لی بئ) فه رمووی: نه سپيکی
نایابم هه بوو، له ريگه ی خودادا به خشيم به غه زاگاری، به لام خاونه که ی
قه دری نه زانی و زور بئ خزمه تی کرد، منیش ويستم لیی بکر مه وه، به زهینی
خوم گوتم: هه رزان فروشی ده کاو به هه رزان دهی فروشی، چونکه ته واو له پرو
لاوازی کرد بوو، بو نه مه پرسيارم له خوشه ويست کرد (دروودی خودای
له سه ر بئ) فه رمووی: (نه بیکر مه وه، نه هيج به خشينيکی خوت به پاره
هه لېگرم وه، با نه وه که سه ی که به خشيوته پئی، بهیه که دره میش بیداته وه
پیت، چونکه نه وه ی که خيرو به خشاوی خوی بکريته وه، یا بيقه بلینئ
به پاره و بهو پارمیه هه لی بکريته وه، نه وه وه که سه گئی وایه که رشانه وه ی
خوی بخواته وه). {رياض/٤، زنجیره: ٢٨٥، ژماره: ١٦١٢ + تاج/٢، زنجیره: ١٧٨،
ژماره: ١٩٤٠ چاپی جواره م = ٤/ج}.

٩٦١- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ: {تَهَادُوا تَحَابُّوا} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي "الْأَدَبِ الْمُفْرَدِ" وَأَبُو يَعْلَى بِإِسْنَادٍ
حَسَنٍ.

{حسن، الإرواء: ١٦٠١. أبو يعلى/١١٤٨}:

ئەبو ھورەيرە (رمزای خودای ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) ھەرمووی: (دیاری بەرن بۆ یەكتری، چونكە دیاری بردن بۆ یەكتری، دەبى بەھەوینى خۆشەويستی لەنیوانتانان). پېشەوا بوخاری (رەحمەتى خودای ئى بى) لەكتیى (الأدب المفرد) دا، دەگێرێتەو، ئەبو یەعلايش بەرپشتەیهكى جوان دەگێرێتەو.

٩٦٢- وَعَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {تَهَادُوا، فَإِنَّ أَلْهَدِيَّةَ تَسْلُ السَّخِيمَةَ} رَوَاهُ الْبَزَّازُ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ. {ضعيف، الجامع/٢٤٩٢}:

ئەنەس (رمزای خودای ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) ھەرمووی: (دیاری پېشكەشى یەكتری بكەن، چونكە دیاری دل ساف دەكاو دەرەزى سینگ دەكێشێ، ئافرمت بۆ ئافرمتى دراوسێى خۆى، هیچ دیاری و دەسەنەو كاسە ئاوسێیەك بەكەم نەزانى، ئەگەر دیارییەكەى لاسمى مەرپێكیش بى بابۆى بەرى). {تاج/٢، زنجیرە: ١٦٧، ژمارە: ١٩٣٦}.

٩٦٣- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ! لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةً لِجَارَتِهَا وَلَوْ فَرَسَنَ شَاةٍ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخاری/٣، ژمارە: ١٠٩٥ = ٢٥٦٦، ٦٠١٧ بوخاری. مسلم/١٠٣٠}:

ئەبو ھورەيرە (رمزای خودای ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) ھەرمووی: (ئەى ژنە موسوڵمانەکان! با ژن بۆ ژنى دراوسێى خۆى هیچ دیاری و... تاد). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧٦، ژمارە: ١٩٣٦ چاپى چوارەم}.

٩٦٤- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ وَهَبَ هَبَةً، فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا، مَا لَمْ يُكَبِّ عَلَيْهَا} رَوَاهُ الْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ، وَالْمَحْفُوظُ مِنْ رِوَايَةِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ قَوْلُهُ.
{ضعيف. الجامع/٥٨٨٣}:

ئىبنو عومەر (رمزای خودایان لی بئی) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئی) فەرمووی: (کەسێ شتیکی بەخشی بەکەسێ بەنیازی ئەوەی کە پاداشی لەسەر وەربگری، ئەوە خۆی شایانترە بەو بەخششی، مادەم پاداشی وەرنەگرتبێ لەباتی).

دانەر (رەحمەتی خودای لی بئی) دەرەرمووی: لەبەرکراو (محفوظ) تەواو، لەگێڕانەوێ ئىبنو عومەر بۆ ئەم فەرموودە، ئەوەیە کە ئەم فەرموودە مەوقوفە لەسەر عومەر و قەسەى عومەرە، مەرفوع نییە بۆ سەر پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئی).
(روونکردنەوه):

١- دیاری گۆڕپنەوێ بەخشش و خەلات و دەسەنە سوننەتە، بەمەرجێ نیاز پاك بئی و سەرنەگێشی بۆ بەرتیل و بەرتیلکاری. دیاری و خەلات و بەخشین و بەخشش و دەسەنە جوړیان زۆرە.
ئەوشتەى دەکړئ بەدیاری، مەرجە حەلāl بئی، کەواتە: سەگى راوى دەبێ بۆ دیاری.

٥٧- باسی دۆزراوه

بَابُ النُّقْطَةِ

{بەروانە: تاج/٢، زنجیرە: ١٨٤، لەژمارە: ١٩٥٩ - ١٩٦٥ + تجریدی بوخاری/٣، زنجیرە: ٥٠، لاپەرە: ١٤٩، لەژمارە: ١٠٥٥ هەتا ژمارە: ١٠٥٦ + فیهقی ئاسان، بەرگی یەكەم زنجیرە: ٢٤٠ باسی هەلگرتنی شتی داكەوتوو}.

٩٦٥- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {مَرَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِتَمْرَةٍ فِي الطَّرِيقِ، فَقَالَ: "لَوْلَا أَنِّي أَخَافُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الصَّدَقَةِ لَأَكَلْتُهَا"} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/٣، ژماره: ١٠٥٦ = ٢٤٣١ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٥١٥ = شیخا/٢٤٧٠ + تهجرید/٢، ژماره: ٧١٥ = ١٤٨٥، ١٤٩١، ٣٠٧٢. تحفة الأشراف: ١٤٣٨٣}:

له تهجریدی بوخاریدا ناوایه:

ئه‌بو هورمیره (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: خو‌شه‌ویست (دروودی خودای له‌سهر بی) فهرمووی: (جاروبار وادمبی که ده‌چمه‌وه بو ماله‌وه، دم‌بینم وا دمنکی خورما، له‌سهر نوینه‌که‌م که‌وتوو، منیش هه‌لی ده‌گرم، دمه‌وئی بیخۆم، به‌لام دوایی بیرده‌که‌مه‌وه دمت‌رسم که‌هینی زه‌کات بی، له‌به‌رنه‌وه فرپی دمه‌مو و ناخۆم!).

له‌تاجول ئوصولا ناوایه:

ئه‌نه‌س (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) له‌سهر‌م‌ری، دمنکی خورمای دۆزییه‌وه فهرمووی: (نه‌بادا هی زه‌کات بی، دهن‌ا دم‌خوارد). {تاج/٢، زنجیره: ١٩، ژماره: ١٢٥٥}.

٩٦٦- وَعَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَهُ عَنِ اللَّقْطَةِ؟ فَقَالَ: "إِغْرِفْ عِفَاصَهَا وَوِكَاءَهَا، ثُمَّ عَرِّفْهَا سَنَةً، فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا وَإِلَّا فَشَانِكَ بِهَا". قَالَ: فَضَالَّةُ الْعَنَمِ؟ قَالَ: "هِيَ لَكَ، أَوْ لِأَخِيكَ، أَوْ لِلدَّبِّ". قَالَ: فَضَالَّةُ الْإِبِلِ؟ قَالَ: "مَا لَكَ وَلَهَا؟ مَعَهَا سِقَاؤُهَا وَحِدَاؤُهَا، تَرِدُ الْمَاءَ، وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ، حَتَّى يَلْقَاهَا رَبُّهَا"} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/١، ژماره: ٧٩ = ٩١، ٢٣٧٢، ٢٤٢٧، ٢٤٢٨، ٢٤٢٩، ٢٤٣٦، ٥٢٩٢، ٦١١٢ بوخاری. مختصر صحیح البخاری/٣، ژماره: ١٠٦٠ = شیخا/٤٤٧٧}:

زمیدی کورپی خالیدی نه لجوهه نی (رمزای خودای لی بی) فهرمووی:
پرسیارگرا له پیغه مبه (دروودی خودای له سهر بی): حوکم و برپاری زیرو
زیوی دوزراوه و شتی داگه و تهی تری دوزراوه چییه؟

فهرمووی: (پریاسکه و دمبینه کهی نیشانه بکه، و مههتا سالی جاری بو
بده و ناو نیشانی هه لبد، جا نه گهر له و ماوه دا خاومنه کهی پهیدا بو، نه و
بیدمه وه پی، نه گهر چه سپانی که هینی خویه تی، دنا چی لی ده کهی بیکه،
یا خهرجی بکه بوخوت، وه له هه مان کاتدا، وایدابی که سپارده (وهدیه) یه
له لای تو، هه رکاتی خاومنه کهی داوی کرده وه، دمبی بیدمه ته وه پی).

لیشی پرسى: قوربان! نهی پیغه مبه ری خودا! نهی برپاری بز و مه ری
گومبو و چییه؟ فهرمووی (دروودی خودای له سهر بی): (بیه ره وه، چونکه
نه گهر تو نه بیه ته وه و خاومنه کهی نهیدوزیته وه و برادمریکی تر نه بیاته وه
بوخوی، دیاره که گورگ دهیخوات).

عه رزیکرد: نهی قوربان! برپاری و شتری بزر چییه؟

فهرمووی: (تو ده خلت چییه به سهریه وه؟ تو ده خلی مه که، و شتر
پیلا و و کوندهی خوی پی ههیه، بو خوی ناو ده خواته وه و له و مر ده خوا، ههتا
خاومنه کهی دهیدوزیته وه و ده بیاته وه). {تاج/ ۲، زنجیره: ۱۸۴، ژماره: ۱۹۶۰،
۱۹۶۱}.

۹۶۷- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {مَنْ آوَى ضَالًّا
فَهُوَ ضَالٌّ، مَا لَمْ يُعْرِفْهَا} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحیح مسلم/ ۳، ژماره: ۱۰۶۲ = شیخا/ ۴۴۸۵}:

دیسان زمیدی کورپی خالیدی جو هه نی (رمزای خودای لی بی) فهرمووی:
پیغه مبه (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (هه رکه سی شتیکی گومبو و
بدوزیته وه و هه شاری بدا بو خوی و به پی یاسانامه ی خودا، ناو نیشانی

هه‌ئەدا، ئەوە خوۆشی گومرپایە و رێگە ی راستی بزرکردوو (١). {تاج/٢، زنجیرە:
١٨٤، ژمارە: ١٩٥٩}.

(روونکردنەوه):

زەمیدی کورپی خالیدی جووه‌نی، لەپیاوانی صەحیحی بوخاری و
صەحیحی موسلیمە و لەپەرپاوه گەورەکانی تری فەرموودمیشدا فەرموودە
هەیه، (٨١) هەشتاو یەك فەرموودە لە پێغەمبەرەوه گێرپاوتەوه،
لەبوخاریدا پێنج فەرموودە هەیه، لەپوژی ئازادکردنی شاری مەكکەدا، ئالای
لەشکری ھۆزەکی خوۆ، کە ھۆزی جووه‌ینە بوون بەووبو، گێرانەوهی لە
پێغەمبەر و لە عوتمان و لەئەبو طەلحە و لە عائیشەوه ئەنجام داوه، کۆمەلێ
کە دوانیان کورپی خوۆ بوون فەرموودەکانی ئەویان گێرپاوتەوه، نامادە
رۆژەکی صولحی حودەیبییە بووه، راجیاییەکی زۆر لەسائی تەمەنی و
مردنی و جیگە ی مردنی هەیه، ھەندئ دەلێن: سائی حەفتاو ھەشتی کۆچی
لەتەمەنی هەشتاو پێنج سالیدا، لەمەدینە مردوو، ھەندئ تر دەلێن:
لەمیسر، لەسائی پەنجادا لەتەمەنی حەفتاو ھەشت سالیدا مردوو، لەکووفە
نیشتەجئ بوو، دەلێن: ھەر لەویش مردوو، لەناو ھاوہلانی پێغەمبەردا، ھەر
ئەو ناوی زەمیدی کورپی خالید بووه، ئەم فەرموودەییە زەمیدی کورپی خالید
(متفق علیہ) یە، واتە: پەسەندی ھەردوو پیرە، کە شیخی بوخاری و شیخی
موسلیم، کەواتە: زەمید لەرجالی صەحیحەینە، کە صەحیحی بوخاری و
صەحیحی موسلیم. {بەروانە: موختەصەری صەحیحی موسلیم/١، ژمارە: ٥٦،
لاپەرە: ٩١ - ٩٢ ج/١}.

٩٦٨- وَعَنْ عِيَّاضِ بْنِ حِمَارٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {مَنْ وَجَدَ لُقْطَةً فَلْيُشْهِدْ ذَوِي عَدْلٍ، وَلْيَحْفَظْ عِفَاصَهَا وَرِكَاءَهَا،
ثُمَّ لَا يَكْتُمُ، وَلَا يُعْغِبُ، فَإِنْ جَاءَ رَبُّهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا، وَإِلَّا فَهُوَ مَالُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ

يَشَاءُ { رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ، وَابْنُ الْجَارُودِ، وَابْنُ جَبَّانَ.

{أحمد/١٧٦٢٠. أبو داود/١٧٠٩. ابن ماجه/٢٥٠٥. نسائي في الكبرى/٥٧٧٦. صحيح الجامع/٦٥٨٦، الصحيح المسند/١٠٥٤}:

عياضى كورى حيمار (رهزاي خوداي لى بى) فهرمووى: پيغه مبهـر (دروودى خوداي لهـسر بى) فهرمووى: (ئهـگهر كهـسى گومبوويهـكى دۆزىيهـوه، با دوو شايهـتى دادبهـروهر بگريئ بهـشايهـتو، پرياسكهـو بوخچهـو دهـمبينهـكهـى نيشانهـ بكا، ئهـوجا ههـشارى نهـداو ليئى بى دهـنگ نهـبى و بهـردهـوام ناو بهـناو جارى بۆ ههـل بدا، جا ئهـگهر خاوهـنهـكهـى پهـيدا بوو ئهـوه هـى خۆيهـتى، دهـنا ئهـوه مال و سامانى خودايهـو بهـخواستى خۆى بهـكىئى دهـدا دميدات).

(روونكردهـوه):

عياضى كورى حيمارى ئهـلـموجاشيعى، دۆستىكى ديئرينى پيغه مبهـر بووه، لهـبهـصرهـ نيشتهـجى بوو، كۆمهـلئ فهـرمووده لهـ پيغه مبهـرهـوه دهـگيرپتهـوه، كهـ يهـكهـتيان ئهـم فهـرموودهـى ئيرهـيه، لهـ ئهـفراى صهـحيحى موسليمه، لهـسر فهـرمايشتى إصابهـى شيخى عهـسقهـلانى، واتهـ: عياض لهـبوخاريـدا فهـرموودهـى نيبه، عياض لهـپيش ئيسلامبوونيدا، دياريبهـك دهـبا بۆ پيغه مبهـر (دروودى خوداي لهـسر بى) پيغه مبهـر (دروودى خوداي لهـسر بى) ليئى وهرناگرئ.

باوكى ناوى حيمار بووه، كهـ بهـواتا گويدرئزه لهـزمانى كوردى خۆمانا. ههـندئ لهـياسا ناسانى شهـرع، گۆرپويانه بهـ (حهـمار) كهـ لهـزمانى كورديدا بهـواتا خاوهـن گويدرئزو كهـرداره، گوايه ئهـهـل ئايگرئ كهـ مرؤف ئاوبنرئ بهـناوى گويدرئزهـوه، مامۆستاي عهـسقهـلانى (رهـحهـتى خوداي لى بى) دهـفهـرموئ: شتى وا دهـست تيومردانى بى بهـلگهـو بى نيشانهـيه. بهـلام گهرجى

ئەم ناوھ ناشیرینانە ناباش و ناپەسەندن و یاسانامەى خودا ئایەخیاں دەگا و
پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەسەردەمى خۆیدا زۆریانى گۆپیووە
بەناوى جوانى لەبار، بەلام هەتا ئیستایش ریشەكەن نەبوون لەناو كۆمەلگادا،
بەبۆنەى سەیر سەیرەو، وەك:

١- لەناو عەرەبانا باو بوو، لەكات و سالى لەدايك بوونى منالەكەدا، چى
لەلایندا بوايە، ناوى ئەوشتە، یا ئەو ئازەلە، یا ئەو شتەیان لەمنالەكە دىنا،
وەك لەوكاتەدا ھالۆنچەيەكیان دەدى ناویان دىنا (جوعەل = ھالۆنچە).

٢- داىك و باوك ئەو مەندە تامەزرۆى منال بوون، دىمانگوت: مەرج بێ،
ھەر منالمان ببێ ناوى بنیین: دار، یا مار، یا ھار، یا ژار. گوايە: بەلكوو خودا
بەزمى پیاوانا بێتەووە منالیان پێ بدا. {تاجول ئوصول/٥، زنجیرە: ٦١ هەتا
زنجیرە: ٦٧ لەژمارە: ٥٣٩١ هەتا ژمارە: ٥٤٢١}.

٩٦٩- وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ التَّمِيمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ النَّبِيَّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ لُقْطَةِ الْحَاجِّ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.
{مختصر صحيح مسلم/٣، ژمارە: ١٠٦١. أبو داود. لقطة: ١٧١٩}:

عەبدورەحمانى كورێ عوسمانى تەمیمی (رەزای خودای ئی بێ)
فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) نەهى کردوووە لە
ھەلگرتنەوێ شتی داكەوتووی حاجی). {تاج/٢، زنجیرە: ١٨٥، ژمارە: ١٩٦٤،
١٩٦٥}.

(روونکردنەو):

عەبدورەحمان برازای تەلەحەيە، لەئازادبوانى رۆژى رزگارکردنى
مەككەيە، ئامادەى غەزای یەرمووك بوو، لەگەڵ ئەبو عوبەيدەى كورێ
جەپراخدا. گێرپانەوێ لە موسليەدا ھەيە، بەلام لە بوخاریدا گێرپانەوێ نییە،
واتە: لە ئەفرادى صەحیحى موسليە، ھەندى دەفەرموون لەگەڵ عەبدوللای
كورێ زوبەیردا لەیەك رۆژدا، لەسالى ھەفتا و سێ كۆچى، لەمەككە كوزراوە،

ههندی تر دهفهرموون؛ له نه لحه رووره نیژراوه. کاتێ مزگهوتی حهرام گهوره
کراوه، گۆره که ی که وتۆته ناو مزگهوته که وه. {بپروانه: موخته صهری
صه حیحی موسلیم/ ۳، ژماره: ۱۰۶۱}.

۹۷۰- وَعَنْ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أَلَا لَا يَحِلُّ دُونَ نَابِ مِنَ السَّبَاعِ، وَلَا الْحِمَارُ الْأَهْلِيُّ، وَلَا
الْقَطْطَةُ مِنْ مَالِ مُعَاهِدٍ، إِلَّا أَنْ يَسْتَعْنِيَ عَنْهَا}. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.
{صحيح الجامع/ ۲۶۴۳}:

میقدامی کوری مهعديکه ریب (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی:
پێغه مبهه (دروودی خودای له سهه ر بی) فهرمووی: (ئهه شتانه نادروست و
حه رامن:

۱- خواردنی گوشتی درندهیی که که ئبهی هه بی.

۲- خواردنی گوشتی کهه ری مالی.

۳- خواردن و بردنی گومبووی خاوهن پهیمان، مه گهه خوی دمستی ئی
هه لگرتبی و کاری پێی نه مابی.
(روونکردنه وه):

۱- میقدامی کوری مهعديکه ریبه، که سناو (کونیه ی) (أبو کریمه) یه، له
ئه صلا خه لکی شامه، له هاوه له مناله کانی پێغه مبهه ره، عه رزیانکرد: ئه ی ئه بو
که ریمه! خه لک ده لێن: تۆ پێغه مبهه رت نه دیوه؟ فهرمووی: (با، به خوا
به خزمه تی گه یشتووم، جاری له گه ل مامه ما ده رۆیشتم پێغه مبهه ر (دروودی
خودای له سهه ر بی) نه رمه ی گو یچکه ی گرتم و فهرمووی به مامه م: (به زهینی
تۆ ده بی کاتێ که گه وه بوو ئه م گو یچکه گو شینه ی منی له بیر به یئنی!).
وه بیستیشم ده یفه رموو: (له منالی له بار چوو وه هه تا ئیختیاری که فته کار،
له رۆزی قیامه تا له ته مه نه ی (۳۰) سی سالی دا هه شر ده کړین...).

مىقدام لەشام دەژیا، فەقێ زۆرى ھەيە، لەخەلکى شام، مەبەست لە (فەق) لەم جۆرە شوپنەدا، ئەوکەسەيە کە فەرموودە لە مامۆستاکی وەردەگرێ، لەتەمەنى نەوودو يەك سائیدا، لەشام ئەمرى خودای کرد، لەسائى ھەشتاو ھەوتى کۆچیدا، لە بوخارىدا دوو فەرموودەي ھەيە، لەسەر فەرمایشى موقەددیمەي فەتھولبارى.

۲- ناموسولمان و بیباوەران، بەپێی یاسانامە دەبن بەم چوار بەشەو: آ- موعاھەد، واتە: پەیماندار، ئەوانەن کە پەیمانی یاریکەوتنى لەنیوانى ئیمە و ئەواندا ھەبێ، کە شەرو شوپ نەکەین و بەناشتى پیکەوہ بژین، وەك زۆرىنەي دەوڵەتە موسولمانەکان لەگەڵ زۆرىنەي دەوڵەتە ناموسولمانەکانى ئەمرودا.

ب- موستەئمەن، واتە: ئەمانپێدراو، وەك ناموسولمانى، کە خەلکى ولاتیکى ناموسولمان بێ، بەلام لەبەر بەرژموندی، ریکەي پێ درابێ، کە لەناو ئیمەدا کاربکا، وەك بازرگانى و پزیشکى و ھەر کاریکى تر کە موسولمانان سوودى ئى وەربگرن.

ج- ئەھلى ئیمە، واتە: ھاوولاتییەك لە ولاتى ئیسلامدا، کە موسولمان نەبێ و بەپێی دەستوورى موسولمانان بەخەلکى ولات دابنرێ، وەك ئەو گاورو جوولەکانەي کە لەناومانان، لەکۆنەوہ دەژین بەپێی شەرع و یاسا، بەخەلکى ولات دادەنرێن، لەخێرو شەردا حالیان حالى ئیمەيە، بەمەرجى ناپاکى لە موسولمانان نەکەن، ئەمانە. (لَهُمْ مَالنا، وَعَلَيْهِمْ مَاعَلینا).

واتە: وەك ھاو ولاتى، چى مافى بۆ ئیمەي موسولمانان ھەيە، بۆ ئەوانى ناموسولمانیش ھەيە، وەچى ئەركى لەسەر ئیمەي موسولمانان ھەيە، لەسەر ئەوانى ناموسولمانیش ھەيە.

د- موخاریب، کە ئەو ناموسولمانانەن لەگەڵ ئیمەدا لەحالەتى شەرو جەنگدان.

۵۸- باسی فهرانیز: دابه شکردنی کهله پوور له نیوانی کهله پوور به رانیدا

(فهرانیض)

باب: الْفَرَانِضُ

بروانه: ئەم سەرچاوانهیه:

{فیقهی ئاسان بهرگی دووهم، زنجیره: ۲۴۳ + تهجریدی بوخاری، بهرگی پینجهم زنجیره: ۸۸، له ژماره: ۲۰۵۹ وه ههتا ژماره: ۲۰۶۴، بهتایبهتی بروانه: (پایانی - خاتمه) ههتا کوتایی لاپهه: ۳۲۱ ج/۱ + مختصر صحیح مسلم/۲، زنجیره: ۷۷۸، نامه‌ی ژماره: ۲۱ له ژماره: ۹۹۴ وه ههتا ۹۹۹ + تاج/۲، لاپهه: ۴۱۶، له زنجیره: ۵ اوه ههتا زنجیره: ۱۰ له ژماره: ۱۹۵۱ - ۱۹۹۶}.

۹۷۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أَلْحَقُوا الْفَرَانِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَهُوَ لِأَوَّلَى رَجُلٍ ذَكَرَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. {تجریدی بوخاری/۵، لاپهه: ۳۱۶ ج/۱ = چاپی یه کهم، ژماره: ۲۰۵۹ = ۶۷۳۲، ۶۷۳۵، ۶۷۳۷، ۶۷۴۱ بخاری. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۹۹۵ = شیحا:}

ئیبینو عه‌بباس (رمزای خودایان لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) فه‌رمووی: (هه‌موو خاوه‌ن به‌شی له‌که‌سوکاری مردوو، به‌شه کهله‌پووری دیاریکراوی خۆی پی بدن، به‌پیتی ده‌قی قورئانه‌که، ئەنجا هه‌رجی له‌وان مایه‌وه، ئەوه بو خزمترین که‌سی مردوو‌ه‌که‌یه، به‌مه‌رجی نیرینه‌بی!). {تاج/۲، زنجیره: ۴، ژماره: ۱۹۷۲، ج/۴}.

۹۷۲- وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا يَرِثُ الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. {بوخاری/۶۷۶۴. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۹۹۴ = شیحا/۴۱۱۶}:

ئوسامه‌ی کووری زمید (رمزای خودا له‌خۆی و له‌باوکی) فه‌رمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) ده‌فه‌رمووی: (نه موسوئمان کهله‌پوور

له ناموسولمان و مرده گریو، نه ناموسولمان که له پوور له موسولمان و مرده گریو هیجیان که له پوور له هیجیان و مرناگرن). {تاج/۲، زنجیره: ۲، ژماره: ۱۹۶۰، ج/۴ = چاپی چوارم}.

(وونکر د نه وه):

ئوسامه ی کوری زهید (رمزای خودایان لى بى) خوۍ و باوکی هاوړئو خوښه ویستی پیغه مبهه بوون، نازناوی (الحبُّ بِنَّ الحبِّ = خوښه ویستی کوری خوښه ویستی) بوو.

نه خشی نقیمى نه نگوستیله که ی ئوسامه (حبُّ رسول الله) بوو، کوری ئوممو ئیمه نه، که له له و دایه و دایکی شیریی پیغه مبهه بووه و، به منالی په و مردی کردووه، ئوسامه نه و منده هوشیارو لیها توو بوو، له ته مهنی هه زده سالی دا، پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بى) کردی به سهه کردی له شکر، کاتى که پیغه مبهه مرد (دروودی خودای له سهه بى) ته مهنی ئوسامه (۲۰) بیست سال بوو، سهه و بیست و ههشت فهرمووده ی هیه، یازده یان په سهه ندی ههردو و پیری بوخاری و موسلیم، دوو فهرمووده یی له بوخاریدا هیه، که له موسلیمدا نین، بهم جوړه فهرمووده یی، له زارای فهرمووده دا دهگوتری: (له ئه فرادی بوخاریه). دوو فهرمووده یی له سهه یی موسلیمدا هیه، که له بوخاریدا نین، بهم جوړه فهرمووده یی دهگوتری: له ئه فرادی موسلیم. که واته: کوۍ فهرمووده کانی له سهه یی بوخاریدا دهکاته: ۲+۱۵ = ۱۷، هه روا له موسلیمدا دهکاته: ۲+۱۵ = ۱۷. له سهه یی پیندا، که سهه یی بوخاری و سهه یی موسلیم دهکاته: ۲+۲+۱۵ = ۱۹ نو زده فهرمووده.

ئوسامه له وادی ئه لقورا، له سالی (۵۴) په نجاو چواری کوچیدا، له ته مهنی (۵۵) سالی دا، گیانی پاکی سپاردووه (رمزاو رحمة تی خودای لى بى) ئه فهرمووده یی په سهه ندی ههردو و پیره، واته: (متفق علیه) یه.

ئوسامە ھەتا مرد بەشداری لەنازاوھکاندا نەکردو لەشەپری موعاوییەو
 عەلیداو، لە جەنگی صەفین و جەمەلیشدا بەشداری نەکرد، لەپاش
 شەھیدبوونی ئیمامی عوسمان، ئوسامە بەرکەنار بوو لەنازاوھ گەلەکان، ھەتا
 لەسەردەمی جێنشینی موعاوییەدا مرد، زۆر لەھاوھلانی و لەپەپرەوان،
 فەرموودەکانی ئەویان گیراوەتەو، وەك ئەبو ھورەیرەو ئیبنو عەباس
 {بڕوانە: تەجریدی صەریحی بوخاری/ بەرگی/ ۱، لاپەرە: ۱۳۸ + بەرگی/ ۵،
 لاپەرە: ۱۷، ژمارە: ۱۷۵۵ + کۆتایی ژمارە: ۶ کەوا لەپیش ژمارە ھەوتی
 موختەصەری صەحیحی موسلیمەو + رَفْعُ الْخُفَا شَرَحَ ذَاتِ الشَّافَا لَابِنِ الْحَاجِ
 الْکُرْدِي ج/ ۱، ص ۱۱ + تاج/ کوردی، بەرگی/ ۵، لاپەرە: ۱۲۵ - باسی چاکی
 ئوسامە زنجیرە: ۲۴، ژمارە: ۳۳۹۱، ۳۳۹۲، ۳۳۹۳، ۳۳۸۶ - ۳۳۹۰، ۳۴۴۵، ۳۴۴۶، لاپەرە:
 ۱۲۳، زنجیرە: ۲۳، ژمارە: ۲۰۱، ۴۰۳}.

۹۷۳- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي بَيْتٍ، وَبَيْتِ ابْنٍ، وَأُخْتٍ -
 {قَضَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " لِلْبَائِنَةِ النَّصْفَ ، وَلِلْبَائِنَةِ الْبَائِنِ السُّدُسَ -
 تَكْمِلَةُ الثَّلَاثِينَ - وَمَا بَقِيَ فَلِلْأُخْتِ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{تەجریدی بوخاری/ ۵، ژمارە: ۲۰۶۰ = ۶۷۳۶ بوخاری، ۶۷۴۲}:

ئەم فەرموودەیە لەتەجریدی بوخاری و تاجول ئوصولدا ئاوايە:
 ھوزمیلی کۆری شەرەحبیل (رەحمەتی خودای ئی بئ) فەرمووی:
 پرسیارکرا لەئەبو موسای ئەشعەری (رەزای خودای ئی بئ): (مردووێک
 ھەیە، کچی و کچی کۆر و خوشکی هەیە، گەلەپوورەگەیان چۆن ئی
 دابەش دەکری؟).

فەرمووی: نیوەی لەبۆ کچەگەیت و ئەو نیوەگە ی تریشی بۆ
 خوشکەگەیت، کچی کۆرەگە ی هیچی ناکەوی، بشێۆ بۆ لای ئیبنو مەسعوود،
 بۆ دنیایێ تەواو لەویش بپرسە، دەبینی ئەویش ھەرۆک من دەلی و لەم

پرسیاردا به پرهوی من دهکا. جا پرسیارکرا له ئیبنو مهسعوود، وه قسه که ی نه بو مووسایشان گپراپه وه بۆی، نهویش فهرمووی: نه گهر وابی، دمی من ریگهی شهرعم هه له کردبی و له م لایه نه وه سهرم لی شیوابی، چونکه نه م وه لامه هه له یه، به پیچه وانهی سوننهت و ریبازی پیغه مبه رموهیه شتی وایش وهک نه م ئایه ته وایه، که دمفه رموئی: {قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ - سورة الأنعام/ ۶، رقم الآية: ۵۶}.

له بهر نه وه من له م پرسیاردا، وهک پیغه مبه ر خوئی بریار نه ده م و حوکم ده کم، نه م پرسیاره وا دمکریته وه:

بۆ که چه که نیوه هه یه، بۆ کچی کورده که ییش شهش یهک هه یه، که به هه ردوولا ده که نه دوو سییه کی ته و او، که دوو سی یهک به شی دیاریکراوی دوو کچو زیاتره، وه هه رجیش له وان مایه وه بۆ خوشکه که یه تی. جاجووینه وه بۆلای نه بو مووسا و قسه که ی ئیبنو مهسعوودمان بۆ گپراپه وه. فهرمووی: (ئیه که نه م زانا گه وره یه تان واله ناودا، له من مه پرسن، له و بپرسن، پرسیاره که تان وه لام دمهاته وه). {تاجی کوردی/ ۲، زنجیره: ۳، ژماره: ۱۹۶۶، ج/ ۴ - چاپی چواره م}.

۹۷۴- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا يَتَوَارَثُ أَهْلُ مِلَّتَيْنِ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ. وَأَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ بِلَفْظِ أَسَامَةَ. وَرَوَى النَّسَائِيُّ حَدِيثَ أَسَامَةَ بِهَذَا اللَّفْظِ. {أحمد/ ۶۶۶۴. ترمذی/ ۲۱۰۸. نسائی فی الکبری رقم: ۶۳۸۲. حاکم رقم: ۲۹۴۴}.

عه بدو لای کوری عه مر (رهزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) دمفه رموئی: (په پره وانی دوو ئایینی جیا جیا، له یه کتری که له پوور ناگرن، وهک نه وه میرده که موسولمان بی و ژنه که

مه‌سیحی بی). دانه‌ر (رحمه‌تی خودای لی بی) ده‌فهرموی: حاکم نه‌م
فهرمووده‌یه‌ی له‌ئوسامه‌ وهرگیراومته‌وه، هه‌رومه‌ها نه‌سائی.

٩٧٥- وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: {إِنَّ ابْنَ ابْنِي مَاتَ، فَمَا لِي مِنْ مِيرَاثِهِ؟} فَقَالَ: "لَكَ السُّدُسُ" فَلَمَّا وَلَّى دَعَاَهُ، فَقَالَ: "لَكَ سُدُسٌ آخَرُ" فَلَمَّا وَلَّى دَعَاَهُ. فَقَالَ: "إِنَّ السُّدُسَ الْآخَرَ طُعْمَةٌ {رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْأَرَبَعَةُ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ. وَهُوَ مِنْ رِوَايَةِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ عَنْ عِمْرَانَ، وَقِيلَ: إِنَّهُ لَمْ يَسْمَعْ مِنْهُ.

{أحمد/رقم: ٢٠٠٨٨. نسائی/ الکبریٰ/ ٦٣٣٧. أبو داود/ ٢٨٩٦.

ترمذی/ ٢٠٩٩}:

عیمرانی کوری حوصه‌ین (ره‌زای خودایان لی بی) فهرمووی: پیاوی
هاته‌لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) عه‌رزی کرد: کوری کورم
مردووه، من چیم ده‌که‌وی له‌که‌له‌پووره‌که‌ی؟ فهرمووی: بۆتۆ شه‌ش یه‌ک
هه‌یه، جا که‌پیاومه‌که‌ هه‌ئسا بپروات، بانگی کردووه‌ و فهرمووی پئی: بۆتۆ شه‌ش
یه‌کیکی تریش هه‌یه، جا که‌پیاومه‌که‌ ویستی بپروات، حه‌زرم‌ت (دروودی خودای
له‌سه‌ر بی) فهرمووی پئی: شه‌ش یه‌که‌که‌ی تر به‌ش نییه، به‌لام به‌رماوه‌یه،
چونکه‌ خاوه‌ن به‌شه‌کان که‌من و نه‌م شه‌ش یه‌که‌یش به‌ته‌عصیب - واته: به‌
باوانی‌تی - بۆتۆ ماومته‌وه). {تاج/ ٢، زنجیره: ٧، ژماره: ١٩٧٩ ج/ ٤ = چاپی
چواره‌م}.

(روونکردنه‌وه):

١- دانه‌ر (رحمه‌تی خودای لی بی) ده‌فهرموی: ئه‌حمه‌دو ئه‌بو داوودو
ته‌رمه‌زی و نه‌سائی و ئیبنو ماجه‌ گیراویانه‌ته‌وه، ته‌رمه‌زی به‌صه‌حیحی
داناوه. هه‌روا ده‌فهرموی: نه‌م فهرمووده‌یه‌ حه‌سه‌نی به‌صری له‌ عیمرانی
کوری حوصه‌ینه‌وه ده‌یگیریته‌وه، له‌وه‌یشدا راجیایی هه‌یه: که‌ ئایا حه‌سه‌نی
به‌صری، فهرمووده‌ی له‌خودی عیمرانه‌وه بیستوو ه‌پانا؟

۲- ئەم پەرسە ئاوا دەكرىتەو: پياوئى مردوو، تەنيا دوو كچو باپىرەى
لەباوكىەو لەپاش بەجىماو. بۇ دوو كچەكە ۳/۲ دوو سىيەك ھەيە، بۇ
باپىرەكەيشى ۶/۱ يەك لەسەر شەش بەفەرز ھەيە، ۶/۱ يەك لەسەر شەش
دەمىنى، ئەویش دەدرئ بە باپىرەكە، كەواتە: بەجىماوى كورە مردوو كە لەم
پەرسەدا دەكرئ بەسە بەشەو (۳/۱) يەك لەسەر سىيە بۇ كچى يەكەم و (۳/۱)
يەك لەسەر سىيەكى ترى بۇ كچى دوو و (۳/۱) يەك لەسەر سىيەكەى ترىش
بۇ باپىرەكەيە، بە فەرزو بە تەعصيب.

۹۷۶- وَعَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَعَلَ
لِلْجَدَّةِ السُّدُسَ، إِذَا لَمْ يَكُنْ ذُوْنَهَا أُمٌّ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ
خُزَيْمَةَ، وَابْنُ الْجَارُودِ، وَقَوَاهُ ابْنُ عَدِيٍّ.

{أبو داود/۲۸۹۵. نسائي/كبرى/۶۳۰۴، ۶۳۳۸. ابن الجارود/۹۶۰. ابن
عدى/۴۱۶/۳}:

ئىبنو بورەيد لەباوكىەو فەرمووى: ھەزرىت (دروودى خوداى لەسەر
بى) شەش يەكى دانا بۇ نەنك، لەھالئىكا كە داىكى مردوو كە نەمايى؟.
{تاج/۲، زنجيرە: ۷، ژمارە: ۱۹۸۳ ج/۴}.

۹۷۷- وَعَنِ الْمُقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرَبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الْخَالُ وَارِثٌ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ} أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ
سِوَى التِّرْمِذِيِّ، وَحَسَنَهُ أَبُو زُرْعَةَ الرَّازِيُّ، وَصَحَّحَهُ وَابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ.

{أحمد/رقم: ۱۷۲۴۳. ابن ماجه/رقم: ۲۷۳۸. بيهقى/رقم: ۱۱۹۸۹.
أبوداود/رقم: ۲۸۹۹. ابن حبان/رقم: ۱۰۳۵. ترمذى/رقم: ۲۱۰۳.
نسائي/كبرى/رقم: ۶۳۵۱}:

مىقدامى كورى مەعدىكەرىب (رەزاي خوداى لى بى) فەرمووى:
پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) دەفەرموئى: (خال كە لەپوورگرى
كەسيكە، كە كە لەپوورگرى ترى نەبى؟).

٩٧٨- وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ قَالَ: { كَتَبَ مَعِيَ عُمَرُ إِلَى أَبِي عُيَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) " أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: " اللَّهُ وَرَسُولُهُ مَوْلَى مَنْ لَمْ يَمُوتْ لَهُ، وَالْخَالُ وَارِثُ مَنْ لَمْ يَمُوتْ لَهُ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالتِّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{أحمد/١/٢٨/١٨٩. ابن ماجه/٢٧٣٧. ترمذی/٢١٠٣.

نسائی/کبری/٦٣١٧}:

ئەبو ئومامەى كۆرى سەهل (رمزى خودايان لى بى) فەرمووى: عومەرى كۆرى خەطاب (رمزى خوداى لى بى) كاتى جىنشىن بوو، نامەى بو ئەبو عوبەيدە نووسى لە وەلامى پرسیارەكەیدا، كە لەبابەت كەلەپوورى خالەوه پرسیارى لە عومەر كردبوو، فەرمووى: پێغه مبهەر (دروودى خوداى لەسەر بى) لەم بارمیهوه دەفەرموى: (خودا و پێغه مبهەرى خودا كەلەپوورگرى كەسێكن، كە كەلەپوورگرى تری نەبێ، خائیش كەلەپوورگرى كەسێكە، كەلەپوورگرى تری نەبێ!).

(روونکردنهوه):

میراتبەران دەبن بەم چەند بەشەوه:

١- خاوەن پشكەكان، وەك ژن، وەك باوك و دایك و باپیر و نەنك و میردو

تافە كچ و دوو كچ و زیاترو دوو خوشك و زیاترو... تاد.

٢- باوان (عەصەبە) وەك: كۆر و برا و مام و ئامۆزاو كۆر و كۆر و كچ

لەگەڵ كۆر و داو خوشك لەگەڵ براداو... تاد.

٣- سەر و مەری و خاوەنیتى، كەپێى دەگوترى: (وەلاء) وەك ئازادكەر و

كەسوكارى ئازادكەر.

٤- خائوان كەپێیان دەگوترى: (دەویل ئەلئەرحام).

جا نه گهر مردوویځ لهم چواربه شه کهسی نه بوو که که له پووره کهی بگری، که له پوورم کهی هی بهیتولاله، که نیستا پیی دمگوتری (خه زینه ی ده ولت).

۹۷۹- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ الْأَنْبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا اسْتَهْلَ الْمَوْلُودُ وَرَّثَ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ جِبَانَ. {السلسلة الصحيحة: ۱۵۳}:

جابری کوری عه بدوللا (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سر بی) دمفه رموی: (نه گهر منال له کاتی له دایکبوونیدا، دمگی لیوهات، یا همر نیشانه یه کی تری ژبانی پیوه بوو، وهک هه ناسه دان و پز مه و شتی تری و، نه وه که له پوور ده گری). {تاج/۲، زنجیره: ۳، لاپه ره: ۴۲، ج/۴، ژماره: ۱۹۷۰ - د/ت/ن - نیبنو حیببان به صه حیجی داناوه}.

۹۸۰- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَيْسَ لِلْقَاتِلِ مِنَ الْمِيرَاثِ شَيْءٌ} رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، وَالْذَّارِقُطِيُّ، وَقَوَاهُ ابْنُ عَبْدِ الْبَرِّ، وَأَعْلَاهُ النَّسَائِيُّ، وَالصَّوَابُ: وَقَفُّهُ عَلَى عُمَرَ. {صحيح الجامع/۵۴۲۲. ترمذی/رقم/۲۱۰۹. ابن ماجه/رقم/۲۶۴۵. بیهقی/رقم/۱۲۰۲۳. دارقطنی/۴/۹۶}:

عه مری کوری شوعه یب، له باوکیه وه، له باپی ریه وه (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سر بی) دمفه رموی: (یکوژ - قاتل) له کوژراوی دهستی خو، که له پوور وهرناگری. {تاج/۲، زنجیره: ۲، ژماره: ۱۹۶۳، ج/۴، لاپه ره: ۴۸ - د/ت/ن - سند ضعیف - دارقطنی - رحمه تی خودا له هه موویان بی}.

پی شه و عه سقه لانی (رحمه تی خودای لی بی) دمفه رموی: نه سائی و داره قوتی گیراویانه ته وه، نیبنو عه بدولبه ر به به هیزی داناوه، نه سائی به دمده دا (معلول)ی داناوه، قسه ی راست نه وه یه که نه م فهرموودیه

به رزه و دهگراو نه بی بۆسه ر پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) به تکوو مه و قووفه له سه ر عه مری کوری عاص.

٩٨١- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الْوَلَاءُ لُحْمَةٌ كُلُّهَا النَّسَبُ لَا يَبْعُ وَلَا يُوهَبُ}. رَوَاهُ الْحَاكِمُ مِنْ طَرِيقِ الشَّافِعِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي يُوسُفَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حَبَانَ، وَأَعْلَلَهُ الْبَيْهَقِيُّ:

{حسن، صحيح الجامع/٥٥٢٠/أبو داود/٢٩١٧. نسائي/كبرى/٦٣٤٨. ابن ماجة/٢٧٣٢. ابن عبد البر/٦١/٣}:

عه بدو ئلای کوری عومه ر (رهزای خودایان لی بی) فه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) دمه رمووی: (هه قداریی رسته یه که وهک رسته ی خزمایه تی، له به رئه وه نه دمه ر و شری و نه دمه خشری!). {بروانه: ژماره: ٨١٥ که له پیشه وه رابورد + مختصر صحيح مسلم، به رگی دووهم، ژماره: ٨٩٧، ٨٩٨}.

٩٨٢- وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: {مَا أَحْرَزَ الْوَالِدُ أَوْ الْوَلَدُ فَهُوَ لِعَصْبَتِهِ مَنْ كَانَ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتَّيَمِيُّ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ الْمَدِينِيِّ، وَابْنُ عَبْدِ الْبَرِّ. {صحيح، الإزواء/١٧٨٣. الشافعي/١/٣٣٨. ابن حبان/١١/٣٢٦، رقم: ٤٩٥٠. حاكم/رقم: ٧٩٩٠}:

عومه ری کوری خه طاب (رهزای خودای لی بی) فه رمووی: له پیغه مبه رم بیست (دروودی خودای له سه ر بی) ده یفه رموو: (هه رچی مافو مائی، له پاش باوک و دایک به جی بمینئ له پاش مه رگیان، هه روا هه رچی مافو مائی، له پاش منال به جی بمینئ له پاش مه رگیان، له پاش حیا کردنه وه ی پشکی خاوه ن به شه کان، بۆ که له پوور به ره کانیانه له باوان، ئیتر هه رکه سی بن).

له کوردیدا دهگوترئ: ههقداری ژن، بهوکهسانه‌ی که‌باوانی ژن، ده‌ی
له‌سهر ئهم بنه‌مایه (وه‌لاء) واته: ههقداری، که مافی‌که به‌پیی یاسانامه،
ده‌چه‌سپێ له‌نیوانی نازادگارو نازادگراودا، لوحه خزمایه‌تی‌یه.

۹۸۳- وَعَنْ أَبِي قِلَابَةَ ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): {أَفْرَضُكُمْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ} أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ ، وَالْأَرْبَعَةُ سِوَى أَبِي دَاوُدَ ،
وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ ، وَابْنُ حِبَّانَ ، وَالْحَاكِمُ ، وَأَعْلَى بِالْإِسْلاَمِ.

{أحمد/۱۲۹۳۵. ترمذی/۳۷۹۱. نسائی/کبری/۸۱۸۵. ابن ماجه/۱۵۴. ابن
حِبَّانَ/۷۱۳۱ صحیح الجامع: ۸۹۵}:

ئهبو قیلابه (رحمه‌تی خودای لی بی) فه‌رمووی: ئه‌نه‌سی کوری مالیک
(رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی)
ده‌فه‌رمووی: (باشترین فه‌رائیززانتان زه‌یدی کوری ثابیته!). {فیقه‌ی ئاسان/۲،
لا‌په‌ره: ۶۲۴، زنجیره: ۲۴۳}.

۱- ئهبو ئومامه‌ی کوری سه‌هلی ئه‌نصاری، هاوه‌لی پی‌غه‌مبه‌ره، له‌هۆزی
به‌نی عه‌مری کوری عه‌وفه، باوکی دایکی ناوی ئه‌سه‌ه‌دبوو، که‌سناو (کونیه‌ی
ئهبو ئومامه بوو، جا پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) ئه‌میشی به‌ناوی
با‌پیره‌یه‌وه ناونا (أبو أُمَامَةَ: أَسْعَد) ته‌مه‌نی له نه‌وه‌ت تی‌په‌ری بوو، له‌سائی
سه‌دی کۆچیدا گیانی پاکی سپاردوو.

هه‌ندی له‌ژبان‌نامه نووسه‌کان ده‌لێن: له‌گه‌وره‌ پیاوانی تاب‌عینه، له‌کاتی
له‌دایکبووندا پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) مه‌لاشووی به‌خورما
شیرین کرد، وه‌ نزای پیتو فه‌ری بۆیکرد، دوو کوری هه‌بوو به‌ناوی سه‌هل و
موحه‌مه‌د، فه‌رمووده‌کانی ئه‌ویانگێراوه‌ته‌وه.

۲- ئیبنو باز دمهفرموی: گهرچی دانهر دمهفرموی: ئهم فهرموودهیه لاوازه، چونکه عیلهتی ئیرسالی واتیادا، بهلام ئیبنو ماجه ئهم فهرموودهیهی به رشتهیهکی تهندروست گیراودهوه، که ئهمه دهقهکهیهتی: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسه ر بی) دمهفرموی:

(دلسؤزترین کهس له نهتهوهی ئیسلامی من به نهتهوهی ئیسلامی من، ئهوبهگری صهدیقه، ئهوهیشی که زیاتر لهههموویان ئایینی بهتوندی گرتبی عومهری کوری خهطابه، ئهوهیشیان که زیاتر لهههموویان شهرمیکی راست و دروستی ههیه عوثماني کوری عهفانه، ئهوهیشیان که لهههموویان لهقهزاومت و دادومری بزانی، عهلی کوری ئهبو طالیه، ئهوهیشیان که لهههموویان زیاتر شارهزایی له یاسانامهی خوادا ههیه موعاژی کوری جهبهله، باشرین فهرائیززانیشیان زهیدی کوری ثابیه، بشزانن که ههموو نهتهوهیی ئهمینداریکی ههیه، ئهمینداری ئهم نهتهوهی منیش که نهتهوهی ئیسلامه، ئهبو عوبهیدهی کوری جهراحه!).

۵۹- باسی راسپیتری (وهسیت)

باب: الوصایا

{بروانه: تاج/۲، لاپهړه: ۴۱۶، زنجیره: ۱ + لاپهړه: ۴۲۷، زنجیره: ۱۱ ههتا زنجیره: ۱۵ + فیهی ئاسان/۲، لاپهړه: ۶۶۰، زنجیره: ۲۵۳ ههتا زنجیره: ۲۵۴ + مختصر صحیح مسلم/۲، زنجیره: ۷۷۱، نامه/۲۰، ژماره: ۹۸۱ ههتا ژماره: ۹۸۵ + تهجرید/۳، نامه/۵۹، له ژماره: ۱۱۳۶ ههتا ژماره: ۱۱۴۵}.

۹۸۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) " أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُرِيدُ أَنْ يُوصِيَ فِيهِ يَبْتَئِنَ إِلَا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تهجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۱۱۳۶ = ۲۷۳۸ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۹۸۱ + تاج/۲، زنجیره: ۱۱، ژماره: ۱۹۹۷}:

له موخته صهری صه حیجی موسلیم دا ئاوايه:

سالم (ره حمه تی خودای ئی بئ) ده فهرموئ: ئیبنو عومهر (ره زای خودای ئی بئ) ده فهرموئ: بیستم له پیغه مبههر (دروودی خودای له سهر بئ) ده فهرموو: (ههر موسولمانئ شتیکی هه بی کهبیه وئ راسپیڤری (وه سیټی) تیادابکا، هه ق وایه، سئ شهوی به سهردا تی نه په پڤی، هه تا وه سیټنامه که ی به نووسراوه یی له لای خویدا دابنئ).

ئیبنو عومهر ده فهرموو: ئه وه تی ئه مه م له پیغه مبههر (دروودی خودای له سهر بئ) بیستوو، شهو نه بووه که راسپیڤرینامه که مم له لانه بووبئ). {تاج/۲، زنجیره: ۱۱، ژماره: ۱۹۹۷ - ش/د/ت/ن}.

(روونکردنه وه):

له ته جریدی بوخاریدا ئاوايه:

(ههر موسولمانئ شتیکی هه بی، کهبیه وئ راسپیڤری (وه سیټی) بو بکا، هه ق وایه که دوو شهوی به سهردا تی نه په پڤی هه تا وه سیټنامه که ی به نووسراوه یی، له لای خویدا دابنئ).

۹۸۵- وَعَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ: {يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَنَا ذُو مَالٍ، وَلَا يَرِثُنِي إِلَّا ابْنَةٌ لِي وَاحِدَةٌ، أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلْثِي مَالِي؟} قَالَ: "لَا" قُلْتُ: أَفَأَتَصَدَّقُ بِشَطْرِهِ؟ قَالَ: "لَا" قُلْتُ: أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلْثَيْهِ؟ قَالَ: "الْثُلُثُ، وَالْثُلُثُ كَثِيرٌ، إِنَّكَ أَنْ تَدَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدْرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ}.

{تهجرید/۲، رقم: ۶۲۳ = ۱۲۹۵ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره:

۹۸۲ = شیخا/۴۱۸۵. أبو داود. وصایا/۲۸۶۴. ترمذی. وصایا: ۲۱۱۶. نسائی. وصایا: ۳۶۲۸. تحفة الأشراف: ۳۸۹۰}:

ئەم فەرموودەيە لە موختەسەری صەحیحی موسلیمدا ئاوايە: سەعدی کۆری ئەبو وەققاس (رەزای خودای ئی بئ) فەرمووی: سائی حەجی مالاًوایی، کە ناسراوە بەسائی حەججەتول وەداع، لەمەککە نەخۆشکەوتەم، کەشەنگ بووم خەریکبووم بمرم. پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) هات بۆلام، بۆ سەردان و هەوالپرسیم، عەرزیمکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! خۆت دەمبینی کە نەخۆشی چی ئی کردووم، مائیکی زۆریشم هەیه، تاقە کچیکیشم هەیه، کە کەلەپوورو میراتم ئی بگرئ، جا دەمەوئ کە دووبەش لەسئ بەشی مائەکەم بکەم بەخێرو وەسئیت و راسپێری، کە لەپاش مردنم بۆم بکرئ بەخێر، واتە: مائەکەم بکەم بەسئ بەشەو دووبەشی بکەم بەخێر، کەبۆم بکرئ لەپاش مەرگم، جا تۆ بۆ ئەمە فەرمانت بەچییه، شتیوا دروستە یانا؟ فەرمووی: (نە، دروست نییه).

گوتم: دە نیووی دەکەم بەخێر، دەبی یانا؟

فەرمووی: (نە، ئەویش نابئ).

گوتم: دە سئ یەکیکی دەکەم بەخێر؟ فەرمووی: (سئیهک دەبی، بەلام سئیهکیش هەر زۆرە، کەمتریی باشترە، چونکە تۆ لەپاش مردنی خۆت میراتبەرەکانت بە دەولەمەندی و تیرو تەسەلی بەجئ بهیئت، گەئ لەو بەشترە کە بەهەژاری بەجئیان یهئلیت لەپ لەم و لەو پان بکەنەو و چاویان لەدەستی خەلک بئ!).

(ئەویش بزانە هەرچی خەرج بکە ی لەبەر رەزای خودای گەورە ئەوا پاداشی باشی لەسەر وەردەگریت، تەنانەت ئەو پارووە نانهیش کە دەیدەیت بەهاوسەری خۆت، یا ئەو خەرجی و مەسرفەیی کە دەیکەیت بۆ خێزانی خۆت، کە ژێواریان لەسەر تۆیە، ئەم جوړە مەسرفەیش، بەمەرجی بەنیازیکی پاک بئ، ئەویش هەر خێریکی گەورەیه).

فهرمووی: عهرزیمکرد: قوربان! ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! دهرسم له هاورپیکانم به‌جی بمینمو له‌م نه‌خوشییهدا، له‌مه‌ککه بمرمو له‌گه‌ل ئیوهدا نه‌گه‌رپمه‌وه بۆ ره‌وگه‌ی کۆچ و داری هیجرمتم، وه ئه‌وه‌میش بۆ کۆچه‌که‌م زیانی هه‌بی؟ فهرمووی (دروودی خودای له‌سه‌ر بی): (با به‌جیش بمینی گرنگ ئه‌وه‌یه تۆ به‌نیازی پاک، هه‌رکارئ بکه‌ی، له‌هه‌رکوئ بیت، به‌مه‌رجی مه‌به‌ستت رمزای خودابی پئی، ئه‌وه پله‌و پایه‌ت له‌لای خودای گه‌وره پئی به‌رزتر ده‌بیته‌وه، ئومیدیش ده‌که‌م که‌جاری نه‌م‌ری و بمینی و ته‌مه‌نت درێژی و له‌پاش ئیمه بمینی و خودا بتکا به‌مایه‌ی خێرو خوشی بۆ گه‌ل موسولمانان و ببی به‌هۆی زیان و شکستی بۆ هۆزی بیباوه‌ران، ئه‌ی خودایه‌! کۆچی هاوه‌لانم تاسه‌ربۆ و قه‌بوول و گیرابی، وه پاشگه‌زیان نه‌که‌یته‌وه لی!).

به‌لام داخه‌که‌م هه‌زاره: سه‌عدی کوری خه‌وله، له‌مه‌ککه مرد له‌دارول هیجره‌ته‌که‌ی نه‌مرد، که‌مه‌دینه بوو، بۆیه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) به‌زه‌یی پیادا هاته‌وه‌و دلی پئی سووتا. {تاج/۲، زنجیره: ۱۲، ژماره: ۲۰۰۰}.

سه‌عدی کوری وه‌ققاص له‌پاش ئه‌م نزاو تکایه‌ی پیغه‌مبه‌ر بۆی، چاک بۆوه‌و خودا پیت و فه‌ری خسته ته‌مه‌نی، چل سالی تر زیا {ب‌روانه: ژماره: ۵۸۲ له‌م په‌راوه که‌ رابورد}.

۹۸۶- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): {أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ أُمِّي أَفْتَلَيْتُ نَفْسَهَا وَلَمْ تُوصِ، وَأَظْنُّهَا لَوْ تَكَلَّمْتُ تَصَدَّقْتُ، أَفَلَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا؟ قَالَ: "نَعَمْ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.

{ته‌جرید/۲، ژماره: ۶۶۲ = ۱۳۸۸، ۲۷۶۰ بخاری. مختصر صحیح موسلیم/۲، ژماره: ۵۳۲ = شیخا/۲۳۲۳ + ریاضی صالحین/۳، زنجیره: ۱۶۲، ژماره: ۹۴۸}.

عائیشه (رهزای خودای ئی بی) دمه رموی: سه عدی کوری عوباده (رهزای خودای ئی بی) عهرزی پیغه مبهری کرد، فهر مووی: قوربان! نهی پیغه مبهری خودا! دایکم له ناکاوا، له پپ، به مهرگی کوتوپر مرد، فریانه کهوت که راسپییری و وهسیت بکا، ههتا له سه راسپییری خوئی، خیری بۆبکهین، وها دهزانم نه گهر مهودای قسه کردنی ببوایه، خیریکی بریار دها بۆ خوئی، که له پاش مردنی بۆی بکری، جا ئایا نه گهر من ئیستا له جیاتی خوئی، سه دهقه یی، خیریکی بۆ بکه م، پیی دهگا و سوودی ده بی بۆی؟ پیغه مبه (دروودی خودای له سه ر بی) فهر مووی: (به ئی خیری دهگا، بۆبکه). {تاج/۱، لاپه ره: ۵۸۱، زنجیره: ۲۲۹، ژماره: ۱۱۶۸، ۱۱۶۹ + زنجیره: ۱۹، ژماره: ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶ + زنجیره: ۲۲۴، ژماره: ۱۱۵۲ + زنجیره: ۲۲۵، ژماره: ۱۱۵۵، ۱۱۵۶ + زنجیره: ۲۲۷، ژماره: ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵ + مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۵۳۲، ۶۰۵، ۶۰۶، ۱۰۰۳ + بهرگی/۲، ژماره: ۵۷۰، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹ + تاجول ئوصول به کوردی/۳، لاپه ره: ۱۳۴، ژماره: ۲۵۲۶، ۲۵۲۷، ۲۵۲۸ + مختصر صحیح البخاری به کوردی/۱، ژماره: ۱۵۹ — روونکردنه وهی + مختصر صحیح مسلم/۱، ژماره: ۵۰۰ + ته جرید/۵، ژماره: ۱۸۲۵ ههتا ژماره: ۱۸۲۶}.

(روونکردنه وه):

به پیی شهرحه گه وره کان و رافه نامه کانی فهر مووده، وه به پیی نهو فهر موودانهی که ئیستا ئامازه مان بۆ جیگه کانیان کرد، نه م چهند خاله روون ده کهینه وه {بروانه: شهرحی: فَتْحُ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ}:

یه که م: ههر خیر و چاکه یی، که ده کری بۆ مردوو، له پرووی نه نجامد هریه وه، ده بن به دوو بهشی سه ره کییه وه:

بهشی یه که م: بریتین له خزم و که سوکاری مردوو که، وهک منالی مردوو که و وه چه و نه وهی و، وهک باوک و دایکی و، وهک برا و مامی و ئاموزاو،

وھك خال و خالۆزاو، وھك ھاوسەرىو، وھك ھەموو خزمو كەسوكارىكى ترى
مردووھكە، لەدووورو نزيكيان.

بەشى دووھم: برىتىيە لەكەسىكى بىگانە، كە خىرى بكا بۇ دۇستىكى
مردووى خۇى، يا خىرى بكا بۇ مردوويهكى خۇشەويستى خۇى، وھك: فەقى
عەمرەيى بكا بۇ مامۇستايەكى خۇى كەمردىي، يا سۇفийەك حەجىكى
سوننەت بكا بۇ شىخ عەلئەددىنى بيارە، يا بۇ حاجى كاك ئەحمەدى شىخ، يا
بۇ ئىمامى غەزالى (رەحمەتى خودا لەھەموويان بى).

دووھم: ئەو خىرو چاكەيەى كەدەكرى بۇ مردوو، لەرووى جۆرو
چىيەت (ماهىة)ى خىرەكەو، لەچەند روويهكەو دابەش دەكرى، وھك:
زارەكى، واتە: قەولى، وھك: كرددەيى، واتە: عەمەلى. وھك: جەستەيى رووت،
واتە: (جەستەيى پەتى: بىدنى مخض) وھك: رۆزوو، وھك: خىرى سامانى
پەتى، وھك: زەكات، وھك: خىرى ئاويتەو تىكەل لەسامانىو جەستەيى، وھك:
حەجو عەمرە.

جاپاش ئەم روونكردنەوويە بەدئىيائىيەو عەرزى خوینەرى ئازىز
دەكەم:

۱- خىرى مالى، كە كەسوكار بىكەن بۇ مردووى خۇيان، لەلاى
جەماومرى زانايان، پىيى دەگاتو سوودى دەبى بۇى، وھك: ئەو مئالى
مردووھكە، يا براى، يا دايكى، يا مامەى، گايەكى بۇبكا بەخىر، يا بىرىكى بۇ
بكات بەوھقف، يا دىنارى، يا كوليرەيەكى بۇبكا بەخىر.

۲- خزمو كەسوكار دەتوانن، رۆزوو بۇ مردووى خۇيان قەزا بكنەو،
قەرزىان بۇ بدەنەو، حەجو عەمرە، چى سوننەت، چى فەرز، بۇ مردووى
خۇيان بكن، بەلكوو دەتوانن نوئرىشى بۇ بگىرنەو و نەزرى بۇ جىبەجى
بكن.

۳- بیگانه‌یش ده‌توانی دروسته که خیریکی سامانی بکات بو مردوو، وه‌ک: که‌سی قوربانی بکا بو چه‌زرتی عائیشه، یا بیرئ بکا به‌ومقف بو شیخ عه‌بدولقادی گه‌یلانی، یا پردی دروست بکاو خیرو پاداشه‌که‌ی ببه‌خشی به‌گیانی نیامی عه‌سقه‌لانی (ره‌زاو ره‌حمه‌تی خودا له‌هه‌موویان بی).

۴- سه‌بارمت به‌پهرستی جه‌سته‌یی په‌تی، وه‌ک: نو‌یژو رۆژوو و خویندنی قورئان و خه‌تمه‌ی قورئان و سه‌لاوات و زیکری خودا، هه‌روا سه‌بارمت به‌هه‌موو جوړه خیریکی تر، که مائی بی، یا جه‌سته‌یی بی، یا تیکه‌ل بی ئەم دوانه، چی خزم ئەنجامی بدات، وه‌چی بیگانه ئەنجامی بدات، له‌م باره‌یه‌وه نیامی ئەحمەد (ره‌حمه‌تی خودای ئی بی) دمفه‌رموی:

«أَيُّ قُرْبَةٍ فَعَلَهَا الْمُسْلِمُ وَجَعَلَ ثَوَابَهَا لِمَيِّتٍ مُّسْلِمٍ أَوْ (مُسْلِمٍ) حَيٍّ نَفَعَهُ».

واته: هه‌ر خیری له‌هه‌ر جوړی بی، موسوئمان ئەنجامی بدات، وه پاداشه‌که‌ی ببه‌خشی به‌ موسوئمانیکی مردوو، یا بیبه‌خشی به‌ موسوئمانیکی زیندوو، سوودی ده‌بی بو‌ی!).

هه‌روه‌ها پیشه‌وا ئیبنو ته‌یمییه (ره‌حمه‌تی خودای ئی بی) سه‌بارمت به‌م بابته‌ته، به‌ده‌ق دمفه‌رموی:

«قَوْلُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ ...» لَمْ يَقُلْ إِلَّا لَمْ يَنْتَفِعْ بِعَمَلٍ غَيْرِهِ، فَإِذَا دَعَا لَهُ وَلَدُهُ كَانَ هَذَا مِنْ عَمَلِهِ الَّذِي لَمْ يَنْقَطِعْ، وَإِذَا دَعَا لَهُ غَيْرُهُ لَمْ يَكُنْ مِنْ عَمَلِهِ وَلَكِنَّهُ يَنْتَفِعُ بِهِ - الْفَتَاوَى - ٢٤/٣١٢».

جا بو روونکردنه‌وه‌ی پرسه‌که، ده‌ئیم:

(پوخته‌ی فه‌تواکان، که جیگه‌ی متمانه‌بی و موسوئمان سه‌بارمت به‌م بابته‌ته پشتی پی ببه‌ستی، ئەمه‌یه: مه‌به‌ست له‌و فه‌رمووده‌یه‌ی که له‌پیشه‌وه له‌م په‌راوه‌دا له ژماره (٩٥١) دا رابورد، مه‌به‌ست لی: کرده‌وه‌ی باشی خو‌ی له‌دوا مهرگی کو‌تایی دی، ته‌نیا له‌وسن ریگه‌یه‌وه نه‌بی، که له‌فه‌رمووده‌که‌دا دیاریکراون، له‌به‌رئه‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی)

نهیضه رموه: کردهوی باشی موسولمانی تر، ئایا بیگانه بی، یا خزم، سوودی نییه بۆ مردوو، له بهرئهوه، گومان نییه له مه دا: (که ههرکه سی خیری ئه نجام بدا، چی مائی و سامانی بی، وه چی جهسته یی په تی بی، وه چی تیکه ل بی له جهسته یی و سامانی، وه خیر و پاداشه که ی ببه خشی به موسولمانیکی مردوو، سوودی ده بی بۆی).

واباشه له پیش ئه نجامدانی ئه و کردهوه باشه دا، نیستی وابی که پاداشی ئه و کردهوه باشه، بۆ فیساره که س بی، وه له کاتی دهست پێ کردن به و کردهوه باشه، که سه که دیاری بکا، وه ئه وه له کاتی دابه ستنی ئیجرامی هه ج، یا عه مروه دا، بۆ مردوو بلێ: (نیتمه ئیجرامی هه ج داده به ستم له جیاتی مامۆستا مه لا عه بدولکه ریمی موده رریس و خیر و پاداشی ئه م هه جه ده به خشم به و).

یا کاتی رۆژوو ده گیرێته وه بۆ دایکی، له شه ودا بلێ: (نیتمه سه به ینی به رۆژوو ده بم بۆ خوا، له جیاتی رۆژووی قه رزی سه ر دایکم).
یا بلێ: (نیتمه دوو رکات نوێژی به یانی ده گیرمه وه بۆ باوکم و ده یکم بۆ خودا ئه ئلاهونه که بر).

۵- به کۆی ده نگ، نزا و پارانه وه و داوی ئی کخۆشبوون و تکاردن و داوی پایه ی به رزو داوی به هه شت و نازو به هره ی و داوی ژیا نی پڕ له نازو نیعمه تی ناوگۆڕ و داوی رزگار بوون له هه موو مه ی نه ته گانی رۆژی قیامه ت و قوتار بوون له ئاگری دۆزه خو له سزای گۆڕ و له نازاری هه شرو به رزه خ، به بی هیچ گومانی، به کۆی ده نگ، ئه م جوړه کار و کرده و یانه، که زیندوان ده یکه ن بۆ مردوو ان، کاری په سه ندو زۆر باش و سونه تیکی گه و رهن، به ئکوو له هه ندی کاتدا ده بن به فه رزو پێویست.

۹۸۷- وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: {إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، فَلَا وَصِيَّةَ لِرِوَارِثِ}

رَوَاهُ أَحْمَدُ ، وَالْأَرْبَعَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ ، وَحَسَنَةُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ ، وَقَوَاهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ ،
وَابْنُ الْجَارُودِ .

{أحمد/٥/٢٦٧. أبوداود/٣٥٦٥. ترمذی/٢١٢٠. ابن ماجه/٢٧١٣. إبن
الجارود/١٩٤٩. صحيح الجامع/١٧٨٩} :

ئەم فەرموودەییە لە تاجول ئوصولدا ئاوايە:

ئەبو ئومامەى ئەلباهیلی (رەزای خودای ئى بى) فەرمووی: بەگوێى خۆم
گویم ئى بوو، لە وتارەکەى سالى حەجى مالاًوايىدا، پيغەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بى) دەیفەرموو: (هەموو خاوەن مافى خودا مافى خۆى
داوەپيى، کەوابوو ئيت وەسيت و راسپيى دروست نيبە بۆ کە لەپووربەر،
مناليش هى ميژدە شەروالپيس ئەگەر داواى منالى ژنى بکا، کە ميژدى
هەبى و بللى منالە کە لەوەو لە ميژدە کەى نيبە، شەروالپيس لەم بارەدا
بەردەبارانى بۆ دەميژدە و لەسەر پيلىنانى خۆى سەنگەسار دەکرى، يا
حەددى شايانى بەسەردا جى بەجى دەکرى، لەو دنيايش ليپرسينه وەيان
لەسەر خودايە، هەرکە سيکيش حاشا لەباوکى خۆى بکا و کە سيکى تر بکا
بەبابى خۆى، يا حاشا لەخاوەن (مەولا)ى خۆى بکا و کە سيکى تر بکا
بەمەولا و سەردارى خۆى، ئەوە نەفرين و لەعنەتى خودای ئى بى، پەيتا پەيتا
هەتا رۆژى قيامەت. نابى ژن - لەمالى ميژدى - هيچ ببەخشى، مەگەر
بەرەزای ميژدە کەى). عەرزيکرا: ئەى پيغەمبەرى خودا! هەتا خواردەمەنیش
نابى ببەخشى، ئەگەر ميژدە کەى رەزای لەسەر نەبى؟ فەرمووی: (بەللى، نابى
بەبى مۆلەتى ميژدە کەى خواردەمەنیش ببەخشى بۆ ئيوە خواردەمەنى
بەجى دەزانن، خواردەمەنى باشتري مالى ئيمەيه). {تاج/٢، زنجيره: ١٣،
ژماره: ٢٠٠٢، لاپەرە: ٤٤٠ چاپى چوارەم - ت/د/ن - سند صحيح}. {بەروانە:
ژماره: ٦٥٦} .

٩٨٨- وَرَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، وَزَادَ فِي آخِرِهِ: {إِلَّا أَنْ يَشَاءَ الْوَرَكَةُ} وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ.
{منکر، الإزواء/١٦٥٦}:

داره قوطنیش (رحمه تی خودای لی بی) ئەم فەرموودەییە لە ئیبنو عەبباسەو گێراوەتەو، وە لەکوێتاکەییەو، ئەمە ی پترە: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) دمه‌رموی: (... راسپیری دروست نییه بۆ میراتبەر، مەگەر کە لەپوور بەرەکان خۆیان ئارمژوو بکەن!).

٩٨٩- وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: " قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِنَّ اللَّهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ بِثُلُثِ أَمْوَالِكُمْ عِنْدَ وَفَاتِكُمْ " زِيَادَةٌ فِي حَسَنَاتِكُمْ} رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ.

موعادی کوپی جەبەل (رهزای خودای لی بی) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بی) دمه‌رموی: (خودای گەورە لەکاتی مەرگتان، بەخششێکی گەورە ی پێتان بەخشیو، ئەویش ئەوێه کە رێگە ی پێتان داو، کەسیێهکی ماله‌کانتان بکەن بە راسپیری، کە بۆتان بکری بەخیر لەپاش مەرگتان، هەتا ببی بەزیاده خیر بۆتان).

٩٩٠- وَأَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَالْبَزَّازُ مِنْ حَدِيثِ أَبِي الدَّرْدَاءِ.

واتە: ئەم فەرموودەییە کە داره قوطنی لە موعاذه‌وه گێراویەتەو، ئەحمەدو بەزازی‌ش لەئەبو دەر دائه‌وه گێراویانەتەو.

٩٩١- وَابْنُ مَاجَهَ: مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ. وَكُلُّهَا ضَعِيفَةٌ، لَكِنْ قَدْ يَقْوَى بَعْضُهَا بِبَعْضٍ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

واتە: ئیبنو ماجه‌یش لەئەبو هورەیره‌وه گێراویەتەو، وە ئەم گێرانه‌وانه گشتیان لاوازو بی هیژن.

(روونکردنه وه)

١- دانهر (رحمهتی خودای ئی بی) دمه رموی: (بَابُ قَسْمِ الصَّدَقَاتِ) له کۆتایی نامه‌ی زه‌کاته‌وه رابورد {بروانه: باسی ژماره: ٣٠، له ژماره: ٦٦٢ هه‌تا ژماره: ٦٦٨}.

٢- هه‌روا دانهر (رحمهتی خودای ئی بی) دمه رموی: (بَابُ قَسْمِ الْفَيْئِ وَالْغَنِيمَةِ) له کۆتایی (کِتَابُ الْجِهَادِ) یه‌وه دیت.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٨- نامه‌ی ژنه‌ینان

کِتَابُ النِّكَاحِ

{بروانه: التاج الجامع للأصول فی أحادیث الرسول، به‌رگی دووهم، وهرگه‌راوه کوردیبه‌که‌ی، زنجیره: ٢٢ هه‌تا زنجیره: ٨٠، له ژماره: ٢٠٣٤ هه‌تا ژماره: ٣٢٨٥ + تجریدی بوخاری/ ٥ له ژماره: ١٧٤٣ هه‌تا ژماره: ١٧٨٥ + فیهی ئاسان/ ٢ زنجیره: ٢٥٥ لاپه‌ره: ٦٧٢ هه‌تا زنجیره: ٣٠١، لاپه‌ره: ٨٢٦ + مختصر صحیح مسلم، به‌رگی دووهم، زنجیره: ١١، لاپه‌ره: ٢٩٠ له ژماره: ٧٩٤ هه‌تا ٨٤٧}.

٩٩٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ! مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصَرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ " فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ".} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/ ٢، ژماره: ٨٧٨ = ١٩٠٥، ٥٠٦٥، ٥٠٦٦ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/ ٢، لاپه‌ره: ٢٩٠، ژماره: ٧٩٤ = شیخا ٣٣٨٤، أبو داود. نکاح: ٢٠٦٤. ترمذی نکاح: ١٠٨١. نسائی. صیام: ٢٢٣٩}.

ئهم فه‌رمووده‌یه له مه‌خته‌سه‌ری سه‌حیحی موسلیما ئاوایه:

عەلقەمە (رحمەتی خودای ئی بێ) فەرمووی: لە مینا لە خزمەتی
عەبدوڵلای کۆری مەسعوددا دەپۆشتم، عوسمانی کۆری عەففانی پێ گەشت
(رمزای خودای ئی بێ) لە گەڵیدا راوەستا، دەستیان کرد بەگفتوگۆ، عوسمان
کەبینی، ئیبنو مەسعود پەپووتە، پێی فەرموو: ئەو باوکی عەبدوڵپەحمان!
با کچی گەنجت بۆ بهێنم؟ بەشکم سەردەمی لاوی خۆت بۆ نوێ بکاتەوه!

فەرمووی: ئیبنو مەسعودیش بە ئیمامی عوسمانی فەرموو: ئەمە تۆ
فەرمووت تەواوە، رێکی رینماییه‌کانی پێخەمبەر، چونکە پێخەمبەر (دروودی
خودای لەسەر بێ) بەئێمە دەفەرموو: (ئەو دەستە لاوان! ئەو گەلی
جوانان! هەرکەسەتان تەوانایی سەرجیی و ژنداری و هاوسەرگیری هەیە، با ژن
بهێنن، چونکە هاوسەر گرتن چاوی مەرۆق تێر دەکاو، داوینی لە تاوان
دەپاریزیو، دەبی بەهۆی داوینپاکی).

(و ئەو کەسەشی کە لەکیشیا نییه‌ هاوسەر بگری و ژن بهێنن، با
بەپۆزوو بێ، چونکە پۆزوو دەیخەسینی و دلی دەمرینن!). {تاج/٢، زنجیرە:
٢٢، ژمارە: ٢٠٢٤/ج ٤ = چاپی چوارەم}.

(روونکردنەوه)

١- رشته (سەندە) ئەم فەرموودەیە: ئیمامی ئەعمەش لە ئیبراھیمی
نەخعییه‌وه، لە عەلقەمەوه، لە ئیبنو مەسعودوه، یەکیکە لەرشته
(سەندە) هەرە ساغ و تەندروستەکان.

٢- ئەم فەرموودەیە مۆتەفەقە لەیھییە، واتە: هەم شیخی بوخاری و
هەم شیخی موسلیم گێڕاویانەتەوه، لەسەرەتای فەرموودەکەوه ژمارەکەیمان
لەبوخاری و موسلیمدا نووسیوه.

٣- پێشەوا ئەعمەش (رحمەتی خودای ئی بێ) ناوی سولەیمانی کۆری
مێهرانە، کەسناوی (واتە: کونیه‌ی) ئەبو موحەممەد، پێیان دەگوت: (ئەبو
موحەممەد: واتە: باوکی موحەممەد) کونیه‌ (کەسناو) ئەوه‌یه: کە بەکەسی

بگوترئ: باوکی فیسار، یان کورپی فیسار: (أبو فلان = ابن فلان) ئەمە ئەگەر
نێرینه بوو، یا پێی بگوترئ: دایکی فیسار، یان کچی فیسار یان خوشکی
فیسار: (أُم فلان و بنت فلان، اخت فلان) ئەگەر لە پرەگەزی مێ بوو.

ئەعمەش (رحمەتی خودای ئی بێ) لە بنەڕەتدا خەلکی (طبرستان)ە،
لە گوندێکی ئەوێ لە دایک بوو، کە ناوی (دوباوەند)ە، چوار هەزار فەرموودە
هەیە، کتێبی نەبوو، واتە: ئەو چوار هەزار فەرموودەیی لە پەراوا نەنووسی
بوو، بە لکەو هەموویانی لە بەر بوو، زۆر فەصیح و ڕەوانبێژ بوو، هەرگیز
لە حنی نە دەکرد، لە حنی ئەو دەیه کە قسە بە غەیری عەرەبیی فەصیح بکە،
یان هەلە زامانەوانی لە گفتوگۆدا بکە!

ئەعمەش (رحمەتی خودای ئی بێ) ئیمامی ئەنەسی دیو، لە مەککە و
لە واسیط، بە لām ڕاجیایی هەیە لەو هەدا کە فەرموودەیی ئەوێ گێڕابێتەو، یان؟
کە واتە: ئەعمەش مادەم هاوێڵی پێغەمبەری بینیوە تابەیی، تابەیی
موسولمانێکە لە چینی دوو دەمی گەلی ئیسلام بێ، پێغەمبەری نەدی، بە لām
هاوێڵی پێغەمبەری دی، بە کوردی بە تابەیی دەگوترئ: شوێنکەوتوان، یان
پەپرەوان.

ئەم زاتانە مامۆستای ئەعمەش بوون، واتە: شیخی بوون، شیخی راوی،
یاشیخی موحەدێش، ئەو کەسە کە فەرموودەیی ئی وەر دەگیرێ و کەسێ تر
لە نیوانی ئەو و شاگردە کەدا نییە، وەک ڕشتەیی ئەم فەرموودەیی کە ئاوا یە:

۱- بوخاری، هەروا موسلیم.

۲- ئەبو وەلید.

۳- شوعبە.

۴- ئەعمەش.

۵- ئیبراھیم.

۶- عەلقەمە.

۷- ئیبنو مەسعوود، لەم رشتە ھەوتینەییەدا، بوخاری شاگرد و ھەقیی ئەبو وەلیدە، ئەبو وەلید شیخ و مامۆستای بوخارییە، شوعبە مامۆستای مامۆستاکی بوخارییە، واتە: شیخی شیخەکیەتی، وەھەرودھا پیاوانی تری رشتەکە، ھەتا سەر ئیبنو مەسعوود.

ئەعمەش ھەرموودە لەم زاتانە وەرگرتوو، ئەبو وائیل و مەروورو موحایدو ئیبراھیمی نەخەعی و تەیمی و شەعی، ئەم زاتانە و خەلکیکی زۆری تر شیخی ئەعمەش بوون و مامۆستای راستەوخۆی بوون، کۆمەلەی مامۆستا و ھەرموودەزانی گەورە گەورەیش ھەقی و شاگردی ئیمامی ئەعمەش بوون، راستەوخۆ ھەرموودەیان لە ئەعمەش وەرگرتوو، وەک سوبەیی و سوفیانی کۆری عویەینە.

یەحیای کۆری قەططان دھەرموی: (ئەعمەش سۆفیلکەییەکی وابوو، بەردەوام لەریزی یەکەمی نوێژی جەماعەتدا ئامادە بوو، زانیەکی پایەبەرزى ئیسلام بوو).

وھکیع دھەرموی: (ئەعمەش نزیکەى ھەفتا ساڵ ئەللاوئەکبەری یەکەمی جەماعەتی نەفەوتاو).

شوعبە پێی دھگوت: موصحف، واتە: وەک موصحف راست و بێگەردە، پێیان دھگوت: (سَيِّدُ الْمُحَدِّثِينَ) واتە: گەورەى ھەرموودەزانەکان، بۆنى شیعیی ئی دھات، جاروبار تەدلیسی دھکرد، ئەعمەش موفتی سەردەمی خۆی بوو، پیاویکی ھەژاری کەمدەستی سابیری زاھیدی واریع بوو، گوئی بەدوونیا نەدەدا، قەت دەرماڵی دەرلەمەندو دەسەلاتدار نەدەچوو، بۆ ئیشی دونیایی، پیاویکی خاوەن وەرە، زانا بە قورئان، دوورەپاریز لە دەسەلات و دەسەلاتداران بوو، زانیەکی ھەرائیزان بوو.

ئىبنولەدىنى دەفەرمۇي: (ئەم شەش كەسە، عىلم و زانستيان بۇ ئومەتى موحەممەد لەفەوتان پاراست:

۱- عومەرى كۆرى دىنار لەمەككە.

۲- ئىمامى زوھرى لە مەدىنە.

۳- ئەبو ئىسحاقى سوبەيى و ئەعمەش لەكووفە.

۵- قەتادەو يەحياى كۆرى ئەبو كەئىر لەبەصرە).

ئىمامى ئەعمەش (رحمەتى خوداى ئى بى) لەسالى شەستى كۆچىدا لەدايك بوو، لە سەدو چلو هەشتا مردوو، هەشتا و هەشت سال ژیاو، راجىيائى ھەيە لەسالى لەدايكبوونى و مردنىدا، مامۇستا فەرموودەزانە گەورەكان كە ناسراون بە (الجماعة = ئەلجەماعە) فەرموودەكانى ئەويان گىراوئەتەو، لەپەراوى (تہذیب التہذیب) دا، كە دانراوى ئىبنولجەجەرى عەسقلانىيە، ھىماى (ع - سلیمان) بۇ دانراو، واتە: سولەيمانى كۆرى مەھران، كەناسراو بەئەعمەش لەپىاوانى ئەم شەش پەراوئە، كە ناسراون بە:

۱- صحيح البخارى.

۲- صحيح موسليم.

۳- سنن أبى داود.

۴- جامع الترمذى.

۵- المجتبى للنسائى.

۶- ئىبنو ماجە.

{بىروانە: تجرىدى بوخارى/ بەرگى يەكەم، ژمارە: ۳۰ = فتح البارى/ ۳۲}

+ مختصر صحيح مسلم/ ۲ لاپەرە/ ۲۹۰ ج/ ۱ ژمارە: ۷۹۴ = شىخا ۳۳۷۳}.

٩٩٤ - وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَمَدَ اللَّهَ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ، وَقَالَ: " لَكِنِّي أَنَا أَصَلِّي وَأَنَامُ، وَأَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنِّي فَلَيْسَ مِنِّي } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/٥، ژماره: ١٧٤٣ = ٥٠٦٣ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٧٩٥ = شیخا ٣٣٨٩ = مسلم ١٤٠١. نسائی. نکاح/٣٢١٧ تحفة الأشراف/٣٣٤}:

ئەم فەرموودەییە لەموختەصەری صەحیحی بوخاری و لە تەجریدی بوخاریدا ئاوايە:

ئەنەسی کۆری مالیک (رمزای خودای ئی بئ) فەرمووی: چەند کەسی، لەهاوەلانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) چوون بو مائی هاوسەرەکانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) لەبارە پەرستش و عیبادەتی پێغەمبەرەوه، کە لەمالەوه پۆژانە دەیکرد، پرساریان لێیان کرد، کەپێیان گوترا، پەرستشی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) چەندەو چۆنە، وەك بڵی ئەوان بەکەمی بزانی و ابوو، جا گوتیان: ئیمە لەکوئ و پێغەمبەر لەکوئ، ئەو خودا لەگوناھی بەرودوای خوێش بوو، جا لەئەنجاما هەندیکیان گوتیان: دوور دەکەومەوه لەژن و هەرگیز ژن ناھینم، هەندیکی تریان گوتیان: منیش گوشت ناخۆم و دەبم بەزاهید و خوێشی دنیا تەرك دەکەم، هەندیکی تریشیان گوتی: منیش لەسەر نوێن ناخەوم و بەشەو ناخەوم و هەر خەریکی شەونوێژ دەبم، هەتا ماوم، گوايە ئەم هاوەلانی ئەم جۆرە شتەیان بەخودا پەرستی دانا!!

جا کاتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) بەمەی زانی، هات بو لایان و فەرمووی:

(ئەوه ئیوه وەها وەها دەلێن و ئەم جۆرە قسانە دەکەن! دەسا بەو خودایە من لەئیوه زیاتر لەخودا دەرسم و لەئیوه زیاتر تەقوای دەکەم، بەلام

له گه ل ئه وهيشدا، من بهش به حالى خۆم شه ونوێژ ده كه م و بهشى خۆيشم ده خه م و پۆژویش ده گرم و پۆژویش ناگرم و ناوبه ناو پۆژوى سوننهت ده گرم و ناوبه ناو پۆژوى سوننهت ناگرم، سه ره پاي ئه مانه يش ژنیش ده هينم، جا ئه مه پيگه و پي بازو ره وشو ره فتارى منه، ئه وهى پي پازيبه و په سه ندى ده كا و كارى پي ده كا، ئه وه له منه و له سه ر ئاييى منه، به لام ئه وهى لي لابلدا و كارى پي نه كا و په يره وى نه كا له من نييه و به په يره وى ته واوى ئاييى من دانانري. گه رچى به موسو لمان دادهنري. {تاج/٢، زنجيره: ٢٢، ژماره: ٢٠٣٥}.

٩٩٥ - وَعَنْهُ (رضي الله عنه) قَالَ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُنَا بِالْبَاءَةِ، وَيَنْهَى عَنِ التَّبْتُلِ نَهْيًا شَدِيدًا، وَيَقُولُ: "تَرَوْجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ . فَإِنِّي مُكَائِرٌ بِكُمْ الْأَنْبِيَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ" رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ. {هذا اللفظ حسنه الألباني في مقدمة آداب الزفاف} :

ئه نه سهى كورى ماليك (ره زاي خوداي لي بي) فه ره مووى: پيغه مبه ره (دروودى خوداي له سه ره بي) فه ره مانى پيمان كرد به هاوسه ر گرتن و ژنه ينان و شوو كردن، وه به هيچ جوړى پيگه ي ره به نى و شوونه كردن و ژن نه هينانى پيمان نه ده دا. وه ده يفه ره موو: (ژنى مي رد په ره وهرى، سكوزا كه ر به ينان، چونكه من له ره پۆژى قيامه تدا، له ناو پيغه مبه ره كاندا شانازيتان پي وه ده كه م و خۆم ده نوينم پيتانه وه، دهى هه تا ئي وه زورترو له ناو خوتانا پي ك و پي كتر بن، بو من زياتر مايه ي خۆشى و شانازيبه!) {تاج/٢، زنجيره: ٢٢، ژماره: ٢٠٤٢ چاپى جواره م}.

٩٩٦ - وَلَهُ شَاهِدٌ : عِنْدَ أَبِي دَاوُدَ، وَالتَّسَائِي، وَابْنِ حِبَّانٍ أَيْضًا مِنْ حَدِيثِ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ. {صححه الألباني فى المشكاة بلفظ (الأمم): ٣٠٩١. الصحيح المسند: ١١٢٦}.

{المشكاة = مشكاة المصابيح للتبريزى - المترجم}.

له تاجول ئو صولا، ئه م شاهيده ئاوايه:

ئىيىنو ماحه (رحمەتى خوداى لى بى) دەگىرپتەو، بەرشتەى خۆى، كە
پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) دەفەرموى: (هاوسەرى و ژنەينان
رەوشتى مەو ياسايەكى دامەزراوى ئايىنى مە، ئەو دىشى رەفتار بەرپەوشت و
ياساى دامەزراوى ئايىنى مە نەكا لەمەن نىيە، وە ژن بەينەن، چونكە مە لەناو
نەتەوەكانى تردا شانازىتان پىو دەكەم، ئىو هەتا زۆرتر بىن زياتر خودا
دەپەرستەن و دەبن بەمايەى روو سوورى و سەربەرزى بو مە لەناو گەلە
خوداناسەكانى تردا!

وە ئەو دى هەيەتى و خاوەنى دارايىيە و ئامادەى سامانى و جەستەى
هەيە با ژن بەينەن! {تاج/٢، زنجيرە: ٢٢، ژمارە: ٢٠٤٣، ج/٤ = چاپى چوارەم}.
٩٩٧- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ: {تُنْكِحُ الْمَرْأَةَ لِأَرْبَعٍ: لِمَالِهَا، وَلِحَسَبِهَا، وَلِجَمَالِهَا، وَلِدِينِهَا، فَاطْفَرُ بَدَاتِ
الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَعَ بَقِيَّةِ السَّبْعَةِ.

{تجريدى بوخارى/٥، ژمارە: ١٧٥٠ = ٥٠٩٠ بخارى. مختصر صحيح
مسلم/٢، ژمارە: ٧٩٨ = ٣٦٢٠ شيخا = مسلم ١٤٦٦}:

ئەبو ھورەيرە (رەزاي خوداى لى بى) دەفەرموى: پىغەمبەر (دروودى
خوداى لەسەر بى) دەفەرموى: (واباوە لەناو خەلكا، كە ژن لەبەر ئەم چوار
شتە مەرە دەكرى و دەخوازى، لەبەر ئەوە كە مالى هەيە، يالەبەر ئەوە
كە خانەدانە، يا لەبەر ئەوە كە جوانە، يا لەبەر ئەوە بە ئايىنە و بەدينە، جا
ئەى ژنخوازى ھۆشمەند! تۆ ئافەرتى ئايىندارى بەدين بەينە و لەگىس خۆتى
مەدە، با دەستەشكىن نەبىت!) {تاج/٢، زنجيرە: ٢٤، ژمارە: ٢٠٥٠}.

٩٩٨- وَعَنْهُ " أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا رَفَأَ إِنْسَانًا إِذَا تَرَوَّجَ
قَالَ: {بَارَكَ اللَّهُ لَكَ، وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ} رَوَاهُ أَحْمَدُ،
وَالْأَرْبَعَةُ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ خُزَيْمَةَ، وَابْنُ حِبَّانَ.

{صحيح أبى داود: ١٨٦٦، من مكتبة الشيخ الألبانى. الصحيح المسند:

: {١٢٧٩}

ئەبو ھورەيرە (رەزاي خوداي ئى بى) ھەرمووى: پيغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) كە پيرۆزبای لەكەسى دەکرد، كە ژنى ھاوردبى، پيى دەفەرموو: {بَارَكَ اللَّهُ لَكَ، وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ}.

خودا پيرۆزى بكا لیتو پيرۆزى بكا بۆتو لەسەر خيرو خوشى يەكتان بخات). {تاج/٢، زنجیرە: ٣٨، ژمارە: ٢١١٠ - د/ت/ن- سند صحيح}.

٩٩٩- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {عَلَّمَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الشَّهْدَ فِي الْحَاجَةِ: "إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ، وَنُسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَيَقْرَأُ ثَلَاثَ آيَاتٍ".} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرَبَعَةُ، وَحَسَنَةُ التِّرْمِذِيُّ، وَالْحَاكِمُ.

{صحيح، المشكاة: ٣١٤٩، تحقيق الشيخ محمد ناصر الدين الألبانى}:

ئەم ھەرموودەيە لە تاجول ئوصولا ئاوايە:

عەبدوڵلا (رەزاي خوداي ئى بى) ھەرمووى: پيغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) وتارى پيداويستى (خووبەتولحاجە)ى فير دەکردىن، كە لەسەرەتاي ھەموو كاريكى گرنگەوہ بيليين، وەكوو مەسەلەى ژنخواستن و شتى وا ئەمەيش ئەو وتارەيە:

{إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ}، {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ} {سورة آل عمران}.

{وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا}. (١/٤)

- سورة النساء.

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا، يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِغِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا}. (٧١/٣٣) - سورة الأحزاب.

سوپاس و ستایش بۆ خودا، داواى يارمه‌تى و كۆمه‌ك هه‌ر له‌و ده‌كه‌ين، هه‌روه‌ها داواى لى‌خۆشبوونى لى ده‌كه‌ين، په‌نا ده‌گرين به‌خودا كه په‌نامان بدا له‌وه‌ى و وه‌زن و به‌دى دهره‌ونى خۆمان، كه‌سى خودا رى‌نمايى بكا به‌كه‌سى تر گومرا ناكري، وه كه‌سى خودا گومرايى بكا به كه‌سى تر نايه‌ته‌وه سه‌رپى، وه شايه‌تى ده‌ده‌م به زمان و باوه‌ر ده‌كه‌م به‌دل، كه هه‌ر خودا خودايه‌و، موحه‌مه‌د به‌نده‌و پى‌غه‌مبه‌رو فروستاده‌ى خودايه، ئه‌ى كه‌سانى كه باوه‌رتان هيناه به‌خودا ته‌قوايى خودا بكه‌ن و هه‌ميشه له‌خودا بترسن و خۆتان بپاريژن له‌قارى، ترسو پاريزو ته‌قوايى كه شايسته‌ى زاتى خودايى، وه هه‌ميشه تى‌كوژن تا له‌سه‌ر ئيسلامه‌تى ده‌مرن). (وه ته‌قوايى خودا بكه‌ن و له‌خودا بترسن، له‌و خودا نازداره كه به‌خاترى ئه‌و داوايى شت له‌يه‌كترى ده‌كه‌ن، وه خۆتان بپاريژن له‌بى‌رپى رسته‌ى خزميه‌تى و ميه‌ره‌بانى، به‌پراستى خودا به‌هه‌موو شت ئاگاداره‌و ته‌ماشاكارى وتارو كردارو ره‌فتارتانه). (ئه‌ى كه‌سانى كه خاوه‌ن باوه‌رن شه‌رم و شكۆ له‌خودا بكه‌ن و له‌خودا بترسن و قسه‌ى هه‌ق بكه‌ن، تا خودا كرده‌وه باشه‌كانتان په‌سه‌ند بكاو له گوناوه‌كانتان خۆش بى، وه هه‌ر كه‌سى فه‌رمانى خودا و فه‌رمانى پى‌غه‌مبه‌رى خودا به‌جى به‌يى و له‌قسه‌يان دهرنه‌جى، ئه‌وه به‌پراستى شاد ده‌بى به به‌هرى گه‌وره‌و ده‌گا به‌ئاواتى خۆى). {تاج/٢، زنجيره: ٣٢، ژماره: ٢٠٨٩ - د/ت/ن - س/ح}.

۱۰۰۰- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِذَا خَطَبَ أَحَدُكُمْ الْمَرْأَةَ، فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ يَنْظُرَ مِنْهَا إِلَى مَا يَدْعُوهُ إِلَيْهِ نِكَاحِهَا، فَلْيَفْعَلْ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.
{حَسَنٌ، صحيح الجامع: ۵۰۶. تأليف الشيخ الألباني/المكتبة الشاملة الإسلامية}:

لهتاجا ئاوايه:

جابیری کوری عهبدوللا (رهزای خودا لهخوی و لهباوکی) فهرمووی: پیغه مبه (دروودی خودای لهسه ربی) فهرمووی: (کاتی یهکی لهئیوه ویستی ژنی داوا بکا و بیهیئنی، نهگهر دمتوانی و بوی دهستی دا باخوی ته ماشای بکا، ته ماشای نهو شوینانه ی بکا که ده بی بهوی خواستنی، نهگهر خوی بوی نهگرا، با ئافره تی بنیری له باتی خوی ته ماشای بکا، وه ژنیش نه دوو مافه ی بۆ ههیه، که خوی ته ماشای نهو که سه بکا که دهیه وی شووی پی بکا، یا پیای بۆ بنیری که ته ماشای بکا بوی، جابیر فهرمووی: جا خوازینی کچیکم کرد بۆ خۆم، له په ناوه خۆم مه لاس دهدا، ههتا ته ماشای نهو شوینانه یم کرد، که بوو بهوی خواستنی، وه له دوا ییدا ماره مکرد). {تاج/۲، زنجیره: ۲۶، ژماره: ۲۰۶۳ - د/شافیعی/حاکم، حاکم به سه حیجی داناوه}.

۱۰۰۱- وَلَهُ شَاهِدٌ: عِنْدَ التِّرْمِذِيِّ، وَالنَّسَائِيِّ "عَنِ الْمُغِيرَةِ":

دانهر (رهحمه تی خودای لی بی) دمه رموی: نه م فهرمووده یه شاهیدیکی ههیه، ته رمه زی و نه سائی له موغیره وه گیراویانه ته وه {صحیح، مشکاة المصابیح للتبریزی/۳۱۰۷. تحقیق الشيخ الألبانی}:

۱۰۰۲- وَعِنْدَ ابْنِ مَاجَةَ، وَابْنِ حِبَّانَ : مِنْ حَدِيثِ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْلَمَةَ.

{صحیح ابن ماجه/۱۵۱۰}:

ئیبنو ماجه و ئیبنو حیبان شاهیدیکی تری نه م فهرمووده یان له موحه ممه دی کوری مه سه مه وه گیراویه ته وه.

۱۰۰۳- وَلِمُسْلِمٍ: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِرَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً: أَنْظَرْتُ إِلَيْهَا؟ قَالَ: لَا. قَالَ: "إِذْهَبْ فَأَنْظُرْ إِلَيْهَا".

{مسلم ته خریج و ترقیم الشیخ خلیل مة نمون شیحا ۳۴۷۰ = مسلم ۱۴۲۴}:

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای ئی بئی) ھەرمووی: جاری لە خزمەتی پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەر بئی) بووم، پیاوی ھاتە خزمەتی گوتی: ژنیکی ئەنصاریم خواستوو، ھەرمووی: (دروودی خودای لەسەر بئی) نایە تەماشایت کردوو؟ گوتی: نەخەیر، تەماشایم نەکردوو. ھەرمووی: دەبرۆ تەماشای بکە، چونکە لەچاوی ئەنصار (واتە: یاریدەران) دا شتی ھەیە، چاویان کەمی بچووکە، یا تۆزی شینە! {مختصر صحیح مسلم/۲، ژمارە: ۸۰۱ = شیحا ۲۴۷۱} + {تاج/۲، زنجیرە: ۲۶، ژمارە: ۲۰۶۲}.

۱۰۰۴- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا يَخْطُبُ أَحَدُكُمْ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ، حَتَّى يَتْرَكَ الْخَاطِبُ قَبْلَهُ، أَوْ يَأْذَنَ لَهُ الْخَاطِبُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ.

{تجریدی بوخاری/۵، ژمارە: ۱۷۶۵ = ۵۱۴۲، ۲۱۳۹، ۲۱۶۵، ۲۱۴۰، ۲۱۴۸، ۲۱۵۰، ۲۱۵۱، ۲۱۶۰، ۲۱۶۲، ۲۷۲۳، ۲۷۲۷، ۵۱۴۴، ۵۱۵۲، ۶۶۰۱. مختصر صحیح مسلم/۲، ژمارە: ۸۰۰ = شیحا ۳۴۴۹ مسلم ۱۴۰۸}:

ئەبنو عومەر (رەزای خودای ئی بئی) ھەرمووی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئی) ھەرمووی: (سەودا لەسەر سەودای بێ ئایینی خۆتان مەکەن، ھەروەھا خوازیبێنیش لەسەر خوازیبێنی بێ ئایینی خۆتان مەکەن، مەگەر بەمەرجی ئەو بێ ئایەتان وازیبێنی لەو سەودایە، یان لەو خوازیبێنییە، یان رێگەتان بێ بدا). {تاج/۲، زنجیرە: ۱۵۲، ژمارە: ۱۸۱۴ + زنجیرە: ۲۷، ژمارە: ۲۰۶۵ ج/۴ = چاپی چوارەم}.

١٠٠٥- وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {جَاءَتْ
امْرَأَةً إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! جِئْتُ أَهْبُ لَكَ
نَفْسِي، فَتَنْظُرَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَعَّدَ النَّظَرَ فِيهَا، وَصَوَّبَهُ، ثُمَّ
طَاطَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأْسَهُ، فَلَمَّا رَأَتْ الْمَرْأَةُ أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ فِيهَا
شَيْئًا جَلَسَتْ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكَ بِهَا
حَاجَةٌ فَرُوجُيْهَا. قَالَ: " فَهَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ ؟ ". فَقَالَ: لَا، وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ.
فَقَالَ: " اذْهَبِي إِلَى أَهْلِكَ، فَانْظُرِي هَلْ تَجِدُ شَيْئًا ؟ " فَدَهَبَتْ، ثُمَّ رَجَعَتْ؟ فَقَالَ: لَا،
وَاللَّهِ، مَا وَجَدْتُ شَيْئًا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " انْظُرِي وَلَوْ خَاتَمًا
مِنْ حَدِيدٍ "، فَدَهَبَتْ، ثُمَّ رَجَعَتْ. فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ، يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ،
وَلَكِنْ هَذَا إِزَارِي - قَالَ سَهْلٌ: مَا لَهُ رِذَاءٌ - فَلَهَا نِصْفُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " مَا تَصْنَعُ يَا زَارِكُ ؟ إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ، وَإِنْ لَبِسْتَهُ
لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ مِنْهُ شَيْءٌ " فَجَلَسَ الرَّجُلُ، وَحَتَّى إِذَا طَالَ مَجْلِسُهُ قَامَ " فَرَأَاهُ رَسُولُ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُوَلِّيًا، فَأَمَرَ بِهِ، فَدَعِيَ بِهِ، فَلَمَّا جَاءَ. قَالَ: " مَاذَا مَعَكَ
مِنَ الْقُرْآنِ ؟ ". قَالَ: مَعِيَ سُورَةُ كَذَا، وَسُورَةُ كَذَا، عَدَدَهَا. فَقَالَ: " تَقْرَأُوهُنَّ عَنْ
ظَهْرِ قَلْبِكَ ؟ ". قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: " اذْهَبِي، فَقَدْ مَلِكْتُكِهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ { مُتَّفَقٌ
عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ. وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ لَهُ: { اِطْلُقِي، فَقَدْ زَوَّجْتُكِهَا، فَعَلِمْتُهَا مِنْ
الْقُرْآنِ { . وَفِي رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِيِّ: { أَمَلَكُنَاكِهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ } .

{تهجريد/٥، ژماره: ١٧٦٠ = ٥١٢١، ٢٣١٠، ٥٠٢٩، ٥٠٣٠، ٥٠٨٧،

٥١٢٦، ٥١٣٢، ٥١٣٥، ٥١٤١، ٥١٤٩، ٥١٥٠، ٥٨٧١، ٧٤١٧ فتح الباری.

مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٨٢٠ = مسلم. شیخ/٣٤٧٢:

سههلی کوری سههعد (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: ژنیك هاته لای
پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) گوتی: نهی پیغه مبهه ری خودا! هاتووم
خووم ببهه خشم به تو، که بمکههیت بهه هاوسهه ری خووت، پیغه مبهه ریش (دروودی

خودای لهسەر بئ) سهرتاپا تهماشای کردو، ئەنجا سهری دانهواندو ههچ قسهی نهکرد، ژنهگهیش کهروانی پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای لهسەر بئ) ههچی نهگوت له‌باره‌یه‌وه دانیش‌ت. جا پیاوئ که له‌یارانی پیڤه‌مبه‌ر بوو، هه‌ئسا گوتی: ئە‌ی پیڤه‌مبه‌ری خودا! ئە‌گەر خۆت ناته‌وئ له‌منی ماره‌ بکه‌؟ پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای لهسەر بئ) فه‌رمووی: (ئایا هه‌یچت هه‌یه‌ که بیکه‌ی به‌ماره‌یی بۆی؟. گوتی: نه‌ به‌خودا ئە‌ی پیڤه‌مبه‌ری خودا! هه‌یچم نییه‌ که بیکه‌م به‌ماره‌یی. فه‌رمووی: (ده‌برۆ بۆ ماله‌وه‌تان بۆ‌لای که‌سو‌کارت، بزانه‌ هه‌یچت ده‌ست ده‌که‌وئ که بیکه‌ی به‌ماره‌یی؟ پیاوه‌که‌ رۆیش‌تو هاته‌وه‌، گوتی: به‌خوا هه‌یچم ده‌ست نه‌که‌وت، ئە‌ی پیڤه‌مبه‌ری خودا! فه‌رمووی: (ده‌شتیک په‌یدا بکه‌، با ئە‌نگوستیله‌یه‌کی ئاسنیش بئ بیکه‌ به‌ماره‌یی).

پیاوه‌که‌ دیسان رۆیش‌ته‌وه‌و هاته‌وه‌و گوتی: به‌خودا ئە‌ی پیڤه‌مبه‌ری خودا! ئە‌نگوستیله‌ی ئاسنیشم ده‌ست نه‌که‌وت، به‌لام ئە‌م تاقه‌ به‌رکۆشه‌م هه‌یه‌ که‌وا له‌به‌رما، نیوه‌ی بۆ من و نیوه‌ی بۆ ئە‌و له‌باتی ماره‌یی؟

سه‌هل فه‌رمووی: پیاوه‌که‌ یه‌ک به‌رکۆشی هه‌بوو ئالاند بووی به‌‌لای خوارووی خۆیه‌وه‌، په‌شته‌ مائی نه‌بوو، که‌ ده‌ئالێنرئ به‌‌لای سه‌روی له‌شه‌وه‌. پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای لهسەر بئ) فه‌رمووی: (ئه‌وه‌ به‌و چی، خۆ یه‌ک پارچه‌یه‌، هه‌ر به‌شی به‌ری یه‌کیکتان ده‌کا، ئە‌گەر له‌به‌ر تۆدا بئ هه‌یچی به‌ر ئە‌و ناکه‌وئ، ئە‌گەر له‌به‌ر ئە‌ودا بئ هه‌یچی به‌ر تۆ ناکه‌وئ، که‌واته‌: ئە‌وه‌ نابئ).

جا پیاوه‌که‌ تاوێکی باش دانیش‌ت، هه‌ئسا رۆیش‌ت پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای لهسەر بئ) چاوی لێی بوو، ناردی به‌شوینیدا، بانگی کرده‌وه‌، که‌هات پێی فه‌رموو: (چیت له‌ قورئان له‌به‌ره‌؟). گوتی: ئە‌و سووره‌ته‌و ئە‌م سووره‌ته‌م له‌به‌ره‌. وه‌ سووره‌ته‌کانی ژمارد، فه‌رمووی: (ئایا ئە‌م سووره‌تانه‌ هه‌موویان به‌باشی له‌به‌ر ده‌خوینئ؟) گوتی: به‌ئێ.

فهرمووی: (ده برۆ ئەوا لەسەر ئەو قورئانەى گەوا لەبەرته ئەم ژنەم کرد بەهێ تو).

لەگێڕانەوهیهکا فهرمووی: (ئەوا لەسەر ئەوه که فیۆی ئەو قورئانەى بکهى که خۆت ئیستا لەبەرته، ئەم ژنەم ماره کرد لەتۆ). {تاج/۲، زنجیره: ۳۴، ژماره: ۲۰۹۹ + تاج/۲، زنجیره: ۲۸، ژماره: ۲۰۷۰}.

۱۰۰۶ - وَلَئِي دَاوُدَ: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: { مَا تَخْفَظُ ؟ " . قَالَ: سُورَةُ الْبَقَرَةِ، وَالَّتِي تَلِيهَا. قَالَ: " قُمْ . فَعَلَّمَهَا عِشْرِينَ آيَةً } .

{ضعيف أبي داود: ۴۵۷}:

ئەبو هورەیره (رمزای خودای ئی بێ) دهمفرمووی: خوشهویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فهرمووی (چیت له قورئان لەبەرە؟) فهرمووی: (سوورەتی بهقهروه سوورەتهکهی پاشیم لەبەرە) فهرمووی: (ده هه‌سه‌ لهباتی ماره‌ی بیست نایه‌تی فی‌ربکه‌).

(روونکردنه‌وه):

کۆمه‌لی لهو سوودو به‌هرانه‌ی لهم فهرموودانه ومرتدگیری، به‌پیی رافه‌نامه گه‌وره‌کان:

- ۱- کاریکی زۆر باش و په‌سه‌نده، که ژن، یا هه‌قداری ژن، داوا له‌پیاو بکات که ماره‌ی بکا، به‌تایبه‌تی ئه‌گه‌ر پیاویکی باش بێ.
- ۲- ته‌ماشای کردن له‌کاتی خوازیبێنیدا، له‌هه‌ردوو لاوه سوننه‌ته.
- ۳- ماره‌یی به‌شیکی گرنگه له ژنهی‌نان.
- ۴- وا په‌سه‌نده که ماره‌یی به‌زوویی بدری.
- ۵- دروسته که‌ماره‌یی مال نه‌بێ، به‌لکوو که‌لک بێ وه‌ک شت فی‌رکردن و ئازادکردن و چاره‌سه‌رکردن.
- ۶- مه‌رج نییه که له‌پیش ماره کردندا، خوازیبێنی بووبی.

مارهیی بهشتیکی کهمیش دادمه زری، وهک جووتی سؤل، یا نه موستیله یه کی زهرتک.

۸- ئارام و صهبر کللی سهرکه وتنه.

۱۰۰۷- وَعَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) " أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {أَغْلُوا النِّكَاحَ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{حَسَنُ صَحِيحُ الْجَامِع: ۱۰۷۲}:

ئهم فهرمووده یه له تاجا له عانی شه وده، ئاوا یه:

عانی شه (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) فهرمووی: (کاتی ژن ماره ده برن ئاشکرای بکه ن و، له مزگه وتا مارهی بپر و ته پل و ده فی بو لی بدن!). له تاجا ده فهرمووی:

ئه حمه دو ته رمه زی گیراویانه ته وه، ته رمه زی به فهرمووده یه کی جوان (حه سه ن) ی دانا وه. {تاج/ ۲، زنجیره: ۳۷، ژماره: ۲۱۰۸، ۲۱۰۷}.

(روونکر دهنه وه):

ئهم فهرمووده یه هانده ریکی باشه بو ئه وه ی که له گه ل مزگه وته کاند، هوئی شایی و شیرینی خواردنه وه بکریته وه، به لام به مه رجی سه رنه کی شی بو بازرگانی کردن به پیروزی مزگه وته وه، وهک هوئی پرسه کان سه ر به مزگه وته که بی و له ژیر چاودیری نه و قافدا بی.

۱۰۰۸- وَعَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيٍّ} رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْأَرْبَعَةُ وَصَحَّحَهُ ابْنُ الْمَدِينِيِّ، وَالتِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ، وَأَعْلَى بِالْإِسْـَـلِ.

{صَحِيحُ الْجَامِع: ۷۵۵۵. الصَّحِيحُ الْمُسْنَد: ۸۱۵}:

ئهبو بورده ی کوری ئهبو مووسای ئه شه ری (رهزای خودا له خوی و له باوکی) فهرمووی: باوکه فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی)

فهرمووی: (به بی هه قدری ژن، ژن مارهی نایی). {تاج/۲، زنجیره: ۳۱، ژماره: ۲۰۸۶}.

۱۰۰۹ - {وروی الإمام أحمد عن الحسن عن عمران بن الحصين مرفوعاً: {لَا نِكَاحَ إِلَّا بَوْلِي وَشَاهِدَيْنِ}.
{صحيح الجامع: ۷۵۵۷}:

نیامی نه حمده (رحمه تی خودای لی بی) دهگیرته وه: له حه سه نی به صریبه وه، له عیمرانی کوری حوصه ینه وه، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) ده فهرمو: (به بی هه قدری ژن و دوو شایه تی راست و دروست و دادپه روه ژن مارهی نایی). {تاج/۲، زنجیره: ۳۱، ژماره: ۲۰۸۶ ج/۴ = چاپی چوارم} له م جیگه یه دا له تاجا ده فهرمو: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) ده فهرمو: (سوژانی (داوینپیس) نه و ژنانه ن: که به بی به لگه و شایه ت خوین ماره ده برن له که سی!).

۱۰۱۰ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحْتَ بِغَيْرِ إِذْنٍ وَلِيِّهَا، فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ، فَإِنْ دَخَلَ بِهَا فَلَهَا الْمَهْرُ بِمَا اسْتَحَلَّ مِنْ فَرْجِهَا، فَإِنْ اشْتَجَرُوا فَالسُّلْطَانُ وَلِيُّ مَنْ لَا وَلِيَ لَهُ} أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ، وَصَحَّحَهُ أَبُو عَوَانَةَ، وَابْنُ حِبَّانَ وَالْحَاكِمُ.
{صحيح الجامع: ۲۷۰۹. الصحيح المسند: ۱۶۰۶}:

عائشه (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) فهرمووی: (هه ژنی به بی مؤله ت و را له سه ر بوونی هه قدره کانی شوو بکا، شووه که ی پوچ و به تاله) سی جار پیغه مبه ر له سه ر یه ک فهرمووی: (شووه که ی پوچ و به تاله).

ئینجا فهرمووی: (دروودی خودای له سه ر بی) (جا نه گه ر پیاوه که به دهستی بگری و بجیته لای، به هو ی نه و ماره برینه پوچه له وه، نه وه ژنه که

مارهیی دهکهوئ، لهباتی ئهوه که بهدهستی گرتوووه لهگهئ جیوت بووه، وه ژنهکهیش نابئ بهژنی.

ههقدارانی ژنیش نهگهر لهناو خوینا ریک نهکهوتن ئهوا فهزمانپهوا (سوئتان: گهورهی موسوئمانان: قازی (ههقداری ئهوه کهسهیه، که ههقداری بایهقداری نییه). {تاج/۲، زنجیره: ۳۱، ژماره: ۲۰۸۵}.

(روونکردنهوه):

وهک له رافهنامهگانهوه دهردهکهوئ، مهبهست له (سلطان) کهسیکه کهویلایهتی عاممهی ههبن، وهک پادشاو سهروک کو مارو فهزمانپهواکان، یان مهبهست کهسیکه که ویلایهتی تایبهتی ههبن، وهک قازی و کهسی فهزمانپهوا موسوئمانان مؤلهتی دابئ که ژن ماره بپری.

۱۰۱۱- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا تُنْكَحُ الْأَيِّمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكَحُ الْكُرْحَى حَتَّى تُسْتَأْذَنَ} قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ إِذْنُهَا؟ قَالَ: "أَنْ تَسْكُتَ" {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۵، ژماره: ۱۷۶۲ = ۵۱۳۷، ۶۹۴۹، ۹۷۱. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۰۲ = مسلم/شیخا ۳۴۵۸ = مسلم ۱۴۱۹. نسائی. نکاح: ۳۲۶۷. تحفة الأشراف/۱۵۴۲۵}:

ئهبو هورهیره (رهزای خودای لی بئ) دهفهرموئ: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) دهفهرموئ: (بیومژن ماره ناکریت، ههتا گفتی لی ومرنهگیرئ، کچیش نادری بهشوو ههتا مؤلهتی لی ومرنهگیرئ).

گوئیان: قوربان! ئهی پیغهمبهری خودا! جا چۆن بزانی که رازییه یان نا؟ چونکه کچ شهرمنه، رووی نایهت که باسی مؤلهت و شتی وا بکا.

فهرمووی: (که قسهی نهکردو رهخنهی نهبوو، واتای وایه که قاییله و رازییه!). {تاج/۲، زنجیره: ۳۱، ژماره: ۲۰۸۱ = واته: بپروانه تاجول ئوصول،

بهرگی دووهم، وهرگه پراوه کوردییه که ی، زنجیره: ۳۱، ژماره ی
فهرمووده که/ ۲۰۸۱.

(روونکردنه وه):

له کۆتای ژماره (۱۷۶۲) ی (مختصر البخاری بهرگی پینجه م) دا، له سه ره ئه م
فهرمووده یه، ئه م روونکردنه وه یه م نووسیوه، که بۆ ئیره زۆر له بارتیه،
چونکه ئه م په پراوه په راوی بریاره شه رییه گانه:

(ئه م فهرمووده یه و کۆمه لئ فهرمووده ی تری راست و دروست، نیشانه و
به لگه ی ئه وه ن که ژن، چی کچ بی، وه چی بیوژن بی، کاتئ دهرئ به شوو،
ده بی ره زای ته واوی له سه ره شوو کردنه که ی هه بی، ئیتر ئه و ره زابوون و ریگه
پیدانه، به پئی پۆژ ده گۆرئ، له شه رعی پیروژدا، کۆمه لئیک بریار هه یه به پئی
کات و سات و که س ده گۆرئ، ئه م بابته ی وهرگرتنی رای ژنیش له کاتی
به شووداندا له م بابته یه، من به خودی خو، ئاماده ی چه نندین ماره برین
بووم، به شیوه ی هه قدار، به شیوه ی شایهت، به شیوه ی مه لای ماره بر، به شیوه ی
خرمی ریش سپی، هه روا به شیوه ی تر، له گورد، له عهره ب، له تورکمان،
له سلیمان، له کهرکوک، له به عداد، له شوینانی تر، له کۆمه لگای جۆراوجۆر، له
لادی و له گوند، له شارو شارۆچکه، له خه لکی به دین و ته واو دیندار، له خه لکی
مه ده نی، له پله ی هۆشیاری و زرنگی و روئنبیری خه لکه که ی، به رزو نزمی یان
پیوه دیار بی.

جا له پاش ئه م ری خوشکردنه، ئه وه ی که ره چاوم کردووه و له لای
هه موو که سی که ئاگای له م بارودۆخه ناسکه بی، جا له پاش ئه م
روونکردنه وه یه، ئه وه ی که ره چاوم کردووه ئه م دیارده به لگه نه ویسته یه که
ئه مه پوخته که یه تی:

(زۆرینه ی کات، په یوه نندیداران و عه لاقه مه ندان، چ هه قدار و وه لی بن، چ
ژن و میردبن، چ شایهت بن، چ ئاماده بوانی تر بن، شه رم و شکۆ ده یانگری،

ساميان لى دىنىش، گەل جاز و دەپەشۇكىن، شېرزەيىيان پىۋە ديارە، زۇرجار وادەشەلەزىن قىسەكان تىكەل و پىكەل دەكەن، باوكى كچەكە، يا كچەكە، يا مىردەكە، زامانى تەتەلە دەكا، دەمى دەلەرزى، شەرم و سام وادەگىر، تىقى بۇ قىوت نادىر. جازى من خۇم مەلەي گىردەرى گىربەندى مارەبىنەكە بووم، باوكى كچەكە، كە پىاۋىكى كامل بوو، پىزىشك بوو، رۇزى لەپۇزان، رەئىسى صىجەى شارى سلىمانى بوو، مىردەكەش پىزىشك بوو، كچەكەش دەرچووى كۆلىز بوو، دايكى كچەكە خانمىكى شازنى ھۆشمەندى زىرو سەلار بوو، خۇيەنەوارىكى بەرزبوو، شايەتەكان كۆمەل لەپىا و ماقوولانى شارەكە بوون، كە ناسىاو و دۇستى ھەردوولا بوون.

دەى باوكەكە و شەرم گىرتبووى زامانى گۆى نەدەكرد، قىسەى بۇ نەدەكرا، ھەروا كور و كچەكەش، تەنیا دايكى كچەكە نەشەلەزا، وەك ناوەندى، رابەرى ئەوانى دەكرد و قىسەكانى بۇ راست دەكردنەو، لەبەرنەو، من كە ھەستم بەم شلۇقى ھەلۋىستەكرد، ناچار بووم كە بەباوكى كچەكە بلىم: تۇ من بكە بە وەكىل بۇ ئەم كارەو ئىتر ھەقت نەبى، ئەویش واپكرد!! دەى برا! كە ئەمە ھالى دىكتۇرو رۇشنىبىرانى سەدەى بىستەم بى، لەكات و سات و بارودۇخى وادا، ئىتر دەبى ھالى كچە دەوار نىشنىكى كورد، يا ەرمب، يا ھەر نەتەوۋەپەكى تر، لەگوندىكى لار، يا لە كۆپرە دىيەك، يا لە دوورگەپەكى دوورە دەست، يا لەزۇنگاۋى لە زونگاۋەكانى خوارووى عىراق، لەمەوېش و ئىستائىش و لەمەودايش، چۇن بى و چۇن بتوانى كەوەك بولبولى خۇشخوان، بە گوساخى، پىرەدەم ھاوار بكاو بلى: من وادەكەم و وناكەم!! ئەوۋى كە لەم لايەنەوۋە پىۋىستە ئەوۋەپە: كە رەزابوونى ژن و مىرد، بەپەكترى مسۇگەربى، ئىتر دەرېرىن و ئاشكرا كىردى ئەم مەبەستە بەھەر شىۋەپى بى دروستەو دەبى، ئەوۋى كە ونالى ديارە لە ھالەكە ھالى نىيە، يا ناپەۋى ھالى بى.

سهرمړای ههموو شتیکیش، ئایین بهتیکړایی، ئیسلام بهتایبهتی، به پیچېهوانه‌ی مادده پهرسته‌کانه‌وه، هه‌ول دده‌ن و مه‌به‌ستیانه:

(که شهرم و شکۆ و گه‌وره و بچووکی و ریزو قه‌درو حورمه‌ت و باوکی و فهرزنده‌یی و ههموو ره‌وشتیکی تری به‌رز له کۆمه‌لگادا، مایه‌دارو به‌رده‌وام بی، چونکه ته‌ومره‌ی ژیان، که مړۆف جیابکاته‌وه له نازهل، ته‌نیا ره‌وشتی به‌رز، به‌بی گومان که ره‌فتاری جوان و ره‌وشتی به‌رز به‌ره‌می ئایینه، ره‌وشتی جوان و ئایینی راست و دروست: گول و باخن، که ده‌ستنیز ی خواوه‌ندی گه‌وره و داناو به‌ئاگاو زانان).

١٠١٢- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {الْثِّيبُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبُكَرُ تُسْتَأْمَرُ، وَإِذْنُهَا سُكُوتُهَا} رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِي لَفْظٍ: {لَيْسَ لِلْوَلِيِّ مَعَ الثِّيبِ أَمْرٌ، وَالْيَتِيمَةُ تُسْتَأْمَرُ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالنَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٨٠٣ = شیخا ٣٤٦١. نسائی. نکاح: ٣٢٦٠. أبو داود. نکاح: ٢٠٩٨. ترمذی. نکاح: /١١٠٨، تحفة/٦٥١٧}:

ئیبینو عه‌باس (ره‌زای خودای له‌سهر بی) دم‌فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) دم‌فه‌رموی: (بی‌وه‌ژن بۆ ماره‌پرینی خو‌ی، خو‌ی زیاتر مافی هه‌یه، تا هه‌قداره‌که‌ی (واته: وه‌لی‌یه‌که‌ی). کچیش بۆ ماره‌پرینی خو‌ی له‌که‌سی، پرسی پی ده‌کړی و رای وهرده‌گیر، جا ئه‌گه‌ر له‌به‌ر شهرم و شتی وا قسه‌ی نه‌کردو به‌شی‌وه‌یی له‌شی‌وه‌کان، نار‌ه‌زایی دهرنه‌پرئ و بی دهنگ بوو، له‌کاتی را وهرگرته‌که‌دا، ئه‌وه واتای وایه که رازییه). {تاج/٢، زنجیره: ٣١، ژماره: ٢٠٨١}.

له‌گوته (لفظ = بی‌ژه) یه‌کی ئه‌بو دداودو نه‌سائی‌دا، که ئیبینو حیببان به ته‌ندروستی داناوه:

ئىبنو عەبباس (رمزى خودايان لى بى) دىمفەرموى: پىغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) دىمفەرموى: (هەقدارى بىوژن بۆى نىيە كەپراى خۆى بسەپىنى بەسەرىدا، لەكاتى شووکردنىدا، هەتا بىوژن خۆى رازى نەبى، هەقدار بۆى نىيە كەبىدات بەشوو، كچى هەتيويش مۆلەتى لى وەردەگىرى. جا ئەگەر قسەى نەكردو خامۆش بوو، لەكاتى پىكردن و ماركەردنىدا، ئەو دانهەرى بە مۆلەت و رازى بوون). {تاج/٢، زنجىرە: ٣١، ژمارە: ٢٠٨١}.

١٠١٣ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا تُزَوِّجُ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةَ، وَلَا تُزَوِّجُ الْمَرْأَةَ نَفْسَهَا} رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ، وَالدَّارَقُطْنِيُّ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ.
{صحيح ما لجامع: ٧٢٩٨}

ئەبو ھورەيرە (رمزى خوداي لى بى) فەرمووى: پىغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) فەرمووى: (لەكاتى ژن ماركەپىندا، ژن بۆى نىيە، رۆل و دەورى هەقدار بىيىنى، وە ژنى تر بە ئەصالەت، وەك كچى خۆى، يا بەو كەلەت، وەك ژنىكى بىگانە، لەپىاوى ماركە بىرى، ھەروەھا بۆى نىيە، لەكاتى شووکردنى خۆىدا، رۆل هەقدار بىيىنى و خۆى، خۆى لەپىاوى ماركە بىرى).
(رووئىكردنەو):

(كورت و پوخت)

ژن بۆى نىيە: كە رۆل و دەورى هەقدار بىيىنى و هەقدارى و وىلايەتى بۆ نىيە. كەواتە: لەھەموو ئەم بارودۆخانەى دواویدا، لەسەر راي جەماوێرى زانايان، ژن مافى گرێدانى ژن ماركە بىيىنى بۆ نىيە، وە ھەروەھا قەبوولنى نىكاھى بۆ نىيە:

١- ناتوانى خۆى لەكەسى ماركە بىرى، سەربەخۆ، تەنانەت هەقدارەكەى مۆلەتیشى بدا كەخۆى لەپىاوى ماركە بىرى، ھەر نابى و ئەگەر شتى وابكا، ماركە بىيەكە دانامەزى و پووچە.

٢- گريمان ههقدار، وهك باوك، يا برا، يا مام، بيكا بهوهكيل و پيى بلى:
خوت وهكيلي من به، خوت ماره بېره لهو پياوه، نهوه نابى و گريبهندى ماره
بپينهكه دانامهزرى، ههروا نهگهر ههقداريكى بيگانه ژنى بكا بهوهكيل كه
كچهكهى يا خوشكهكهى، ماره بېرى لهكەسى، نهويش ههرنابى، ههروهها
نهگهر ههقدار، وهك باوك و براو مامو ناموزا كچى خويان، يا خوشكى خويان،
يا برازاي خويان، يا كچى ناموزاي خويان بكهه بهوهكيل، كه ژنى، خويى بى،
يا بيگانه بى، بدا بهشو و ماره بېرى لهكەسى نابى.

٣- ناتوانى قهبوولى نيكاح بكا، چى به نهصالته، وه چى بهوهكالكهت،
وهچى بۇ خوى، وهچى بۇ كهسيكى تر، ئيتر نهو كهسه پياوبى، يا ژن بى.

٤- بهلام نهبو حەنيفة (رحمەتى خودای لى بى) دمفهرموى: (ژنى ژيرى
هوشمەند، كه رهسيده بووبى دمتوانى خوى بدا بهشو، وهكچى خوى
كه رهسيده نهبووبى بدات بهشو، رهسيده واته: بالغه، وه ههروهها دمتوانى
رولى وهكيليش ببينى، وهك نهوه باوكى ژنى، ژنى تر بكا بهوهكيلى خوى، كه
كچهكهى بۇ ماره بېرى لهپياوى، نهمهيش لهلاى نهبو حەنيفة دهبى و ماره
بپينهكه دادمهزرى!!

بهلام نهوهنده ههيه نهگهر ژن خوى، خوى مارهبرى لهكەسى كه
هاوشان و كوڤتى خوى نهبوو، ههقدارهكانى بويان ههيه رهخنه بگرن و
رهخنهكهيان بهههههه دهگيرى.

واته: لهلاى نهبو حەنيفة (رمزاو رحمەتى خودای لى بى) ههقدار بۇ
دامهزرانى مارمېرىن، نه روكنه و نه مهرجه وهكى تريس پيشهوا ماليك
(رحمەتى خودای لى بى) دمفهرموى: (ههقدار واته: وهلى) سهبارمت به
نافرمتى خانهدان مهرجه، بۇ دامهزرانى مارمېرىن، ژنى شهريفى خانهدان
بوى نيه كهخوى خوى بدا بهشو، دهبى ههقدارهكهى بيدات بهشو، بهلام

ژنی ناخانه دان (واته: وهضیعه) دهتوانی خوئی بدا بهشوو، وهخوئی خوئی ماره
ببرئی لهپیاوئی.

١٠١٤- وَعَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ : { نَهَى رَسُولُ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الشَّغَارِ " وَالشَّغَارُ: أَنْ يُزَوَّجَ الرَّجُلُ ابْنَتَهُ عَلَى أَنْ
يُزَوَّجَهُ الْآخَرُ ابْنَتَهُ، وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا صَدَاقٌ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ وَاتَّفَقَا مِنْ وَجْهِ آخَرَ عَلَى أَنَّ
تَفْسِيرَ الشَّغَارِ مِنْ كَلَامِ نَافِعٍ.

{تهجریدی بوخاری/٥، ژماره: ١٧٥٨ = ٥١١٢، ٥١١٣، ٦٩٦٠. مختصر
صحیح مسلم/٨٠٨ = شیخا/٣٤٥٢ = ١٤١٥}:

له نافیعه وه (رحمهتی خودای لی بی) ئیبنو عومهر (رمزای خودایان لی
بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) پیشگیری دهکرد لهژن
بهژن، ژن بهژنیش وهك ئه وه كه دوو پیاو بهكچی خوئیان، یان بهخوشکی
خوئیان ژن بهژن بکهن، بهبی مارمی). {تاج/٢، زنجیره: ٥٩، ژماره: ٢٢٠٧، ٢٢٠٨
- ش/د/ت/ن = ئه بو داوودو تهرمهزی و نه سائی، رحمهتی خودایان لی بی}
+ {بروانه: فیقهی ئاسان/ بهرگی ددووه، لاپههه: ٦٤١ چاپی یه کهم = زنجیره:
٢٦٧، لاپههه: ٧١٤ چاپی دووهه سائی/٢٠٠٦}.
(نافیع)

١- نافعی کوری سهرجیس (رحمهتی خودای لی بی) تابیییه، له
پهیرهوانه، هاوهل نییه، بهلام هاوهلی زوری پیغه مبهه دیوه (دروودی خودا
لهسهه پیغه مبهه وه لهسهه هه موو پهیرهوان و شوینکه وتوانی ههتا رۆزی دوا
رۆژ).

نافیع ئازادکراوی ئیبنو عومهر بوو، فهقیی بوو، فهرموودهی زوری
له وه وه گپراوه ته وه، له بنه پرتدا خه لگی مه غریبه، له غه زایه کا دیلکراو
به ریشک و بهشی ئیبنو عومهر کهوت، له خزمهتی ئیبنو عومهر دا بوو تا کاتی
مه رگی، زانست و فهرموودهیه کی زوری له ئیبنو عومهر وهرگرتوو. عومهری

کوری عهبدولعهزیز، کاتێ جینشین بوو، ناردی بۆ میصر، ههتا خه‌لکه‌که‌ی له یاسانامه‌ی خوداو له‌سونه‌تی پێغه‌مبه‌ردا، شارمزابکا، وه‌ له‌و مه‌ودایه‌دا روژێکی جوانی بینی، زۆربه‌ی فهرمووده‌ شوناسه‌ گه‌وره‌کان گێڕانه‌وه‌یان لێوه‌ ئه‌نجام داوه‌، له‌کۆی گێڕانه‌وه‌کانیدا، ئه‌وه‌نده‌ زه‌ینی روژشبووه‌ هه‌له‌ی ئی نه‌بینه‌راوه‌، ناسراوه‌ به‌ (نافیعی فه‌قیه‌) واته‌: مامۆستا نافعی شه‌رعزان و شارمزا له‌ ئایینه‌دا.

پێشه‌وا بوخاری سه‌بارمه‌ت به‌ ته‌ندروسته‌ترین رشته‌، ده‌فه‌رموی: (دروسته‌ترین رشته‌ی فهرمووده‌: مالیکه‌، له‌ نافیه‌وه‌، له‌ئینه‌و عومه‌ره‌وه‌). عه‌بدوللای کوری عومه‌ر ده‌یفه‌رموو: (نافیع به‌هره‌و خه‌لاتی خودای گه‌وره‌یه‌ به‌ خشیویه‌تی به‌ ئیمه‌ی گه‌لی ئیسلام).

به‌هێزترین راو بۆچوون ئه‌وه‌یه‌ که‌ سالی (١١٧) سه‌دو حه‌فده‌ی کۆچی له‌شاری مه‌دینه‌ کۆچی دوا‌یی کردووه‌و مه‌رگی خودایی بووه‌ به‌میوانی. (رمزاو رحمه‌تی خودای گه‌وره‌و مه‌زنی ئی بێ). {بروانه‌: مختصر صحیح مسلم، به‌رگی/دووهم، ژماره‌: ٦٥٤ – روونکردنه‌وه‌ = ژیان نامه‌ی نافعی کوری سه‌رجیس}.

٢- دانهر، پێشه‌وا ئینه‌و حه‌جه‌ری عه‌سقه‌لانی، دانهری ئهم په‌راوی (بُلُوغُ الْمَرَامِ مِنْ أُدْلَةِ الْأَحْكَامِ) یه‌ ده‌لی: هه‌ردوو مامۆستای مه‌زن: بوخاری و موسلیم، له‌گێڕانه‌وه‌یه‌کی تری ئهم فهرمووده‌یه‌دا، رێکن له‌سه‌ر ئه‌وه‌و به‌کۆی ده‌نگ گێڕاویانه‌ته‌وه‌: که‌ روونکردنه‌وه‌ی واتای (شغار = ژنبه‌ژن) قسه‌ی نافیع خۆیه‌تی، دانهر ئاماژه‌ بۆ فهرمووده‌ی ژماره‌ (٦٩٦٠) ی سه‌حیحی بوخاری و ژماره‌ (٣٤٥١) ی سه‌حیحی موسلیم ته‌رقیمی شیخ خه‌لیل مه‌ئموون شیخا ده‌کا، که‌ ئه‌مه‌ ده‌قی ئهم گێڕانه‌وه‌یه‌ له‌ بوخاریدا:

عوبه‌یدوللای فهرمووی: نافیع گێڕایه‌وه‌ بۆم، فهرمووی: عه‌بدوللای کوری عومه‌ر فهرمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) پێشگیری

دەکرد لە ژن بەژن. عوبەیدوللا دەلی: عەرزی نافیعم کرد: ژن بەژن چییەو چۆنە؟ نافیع فەرمووی: (ژن بەژن ئەومێه کە دوو بیاو بەکچی خۆیان، یا بەخوشکی خۆیان ژن بەژن بکەن بەبێ ماریی، یەکیکیان بەوی تریان بلی: ئەوا کچەکەى خۆم، یا خوشکەکەى خۆم لەتۆ ماریبێ، بەمەرچى تۆیش کچەکەى خۆت، یا خوشکەکەى خۆت لەمن ماری بپری، بەمەرچى هەردووکیان ماریی یان نەگەوى، ئەویش بلی: ئەوا قەبوولم کرد).

٣- لە ولاتانی موسولماناندا، ژن بەژن دەکری، بەلام بۆ ئەوەی لە ڕەخنەى ئەم فەرموودانە خۆیان ڕزگار بکەن، ماریی دادەنێن بۆ هەردوو ماریبڕاوەکان، لەکاتی گری بەندەکەدا، وە لەپیشدا لەناو خۆیاندا، لەسەر دیاری کردنی هەردوو زاواو هەردوو بووکەکە ڕی دەکەون، وە ماریی یەکی لەبووکەکان، کەمى زیاترە لەماریی ئەوی تریان، وە لەکاتی گری دانی ماریبڕینەکەدا، ئەو بەمەرج ناگرن: کە ئەوا من کچەکەى خۆم، یا خوشکەکەى خۆم لەتۆ ماریبپری، بەمەرچى تۆیش کچەکەى خۆت، یا خوشکەکەى خۆت لەمن ماریبپری. بەلکوو لەپیشدا مەلاکە بووکیکیان لەمێردەکەى بەشیۆهێ ئاسایی ماری دەبپری، ئەوسا لەپاش پشوو دانی، بۆ ناوبر، ئەوی تریشیان بەشیۆهێهێ ئاسایی لەمێردەکەى لەجیگەو کۆپو مەجلیسیکی تردا ماری دەبپری، بەبێ ئەو ناماژە بکری بۆ ماریبڕینی یەکەم. گەلی جار زنی دوووم هەرنەواژە دەکری و دیاری دەکری، لەپاش چەند مانگی، یان لەپاش چەند سالی ماری دەکری جا لەم حالانەدا، بەکۆی دەنگ ژن بەژن دروستە، گەرچى لەرووی کۆمەلایەتییهو هەمیشە ژن بەژن بێ کێشەو بەره نابی.

١٠١٥- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): {أَنَّ جَارِيَةً بَكَرًا أَتَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرَتْ: أَنَّ أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ كَارِهَةٌ، فَخَيَّرَهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَأَعْلَى بِالْإِسْلَامِ.

{صحیح ابی داود: ۱۸۴۵}:

ئیبینو عەبباس (رمزای خودا لەخۆی و لەباوکی) فەرمووی: کەنیشکی کچ هاته خزمەتی پێغه مەبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) گوتی: قوربان! من باوکم داومی بەمێرد، بەلام من خۆم پێم ناخۆشەو ئەو شوووم بەدڵ نییە، پێغه مەبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) کچەکە خۆی کرد بە سەرپشک، ئەگەر حەزەمکا، ئەوا بەگوێی باوکی بکاو شوووکە ی دابمەزڕینی، ئەگەر حەزیش ناکا شوووکە ی هەلۆهشینیتهوه. {تاج/۲، زنجیرە: ۳۱، ژمارە: ۲۰۸۴}.

لە ژمارە: ۲۰۸۳، زنجیرە: ۳۱ تاجدا دەفەرموی: خەنسای کچی خیدام، کە ئافەرەتیکی ئەنصاری بوو، گوتی: بێوژن بووم، باوکم دامی بەشوو، منیش پێم ناخۆش بوو، چووم بۆلای پێغه مەبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) شوووکە می هەلۆهشاندەوه.

۱۰۱۶- وَعَنْ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {أَيُّمَا امْرَأَةٍ زَوَّجَهَا وَلَيَّانٍ، فَهِيَ لِلأَوَّلِ مِنْهُمَا} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالأَرْبَعَةُ، وَحَسَنُهُ التِّرْمِذِيُّ.

{ضعیف الجامع: ۲۲۲۴. أحمد/۵/۸/۱۸. أبوداود/۲۰۸۸. ترمذی/۱۱۱۰}.

نسائی/۷/۳۱۴. ابن ماجه/۲۱۹۰. التلخیص/۳/۱۶۵}:

لە تاجول ئوصولدا ئاواپە:

حەسەنی بەصری لە سەمورەوه (رمزای خودایان ئی بێ) لە پێغه مەبەرەوه (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموی: (هەر ژنی دوو هەقدار بیدەن بەشوو، وەك خوشکی دوو برای باوکی و دایکی، بیدەن بەدوو کەس، ئەو ماری دی لەمێردی یەكەم، واتە: ئەو دوو برایە کامیان لەپیشدا دی بەشوو ئەو میان تەندروستە. ئەگەر پیاویکیش چشتی بفرۆشی بەدوو کەس، ئەو بۆ کەسی یەكەم بەیعی دی و دەبی بەهینی ئەو). {تاج/۲، زنجیرە: ۳۱،

ژمارە: ۲۰۸۷ ج/۴ = چاپی چوارەم}.

١٠١٧- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : {أَيُّمَا عَبْدٍ تَزَوَّجَ بَغِيرَ إِذْنِ مَوْلَاهُ أَوْ أَهْلِهِ، فَهُوَ عَاهِرٌ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ، وَكَذَلِكَ ابْنُ حِبَّانَ.

{حسن، صحيح أبي داود: ١٨٢٩. أحمد: ٣٠٠/٣. أبوداود/٢٠٧٨، ترمذی/١١١٢}:

جابیری گویری عہدوئلا (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: حہزرمت (دروودی خودای لی بی و سہرو مال و حال و منال و ہست و نہست گشتی بہقوربانی گہردی بہرپی دینی کارانی ناستانہی گویری پیروزی بی) فہرمووی: (ہر گویلہی بہ بی رمزامہندی خاوندہکھی) یا پیغہمبہر لہشویئ (بہ بی رمزای خاوندہکھی) فہرمووی: (بہ بی رمزای کھسوکارہکھی، کھبریتین لہ خاوندہکانی، ہر گویلہی بہ بی رمزامہندی ئہوان ژن بہیئ، ئہوہ شہروال پیسہ، لہگیرانہوہیہکا (ژن ہیئانہکھی پووج و بہتالہ). {تاج/٢، زنجیرہ: ٦١، ژمارہ: ٢٢١٥، ج/٤ = چاپی چوارہم}.

١٠١٨- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ : {لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا، وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. {تجریدی بوخاری/٥، ژمارہ: ١٧٥٧ = ٥١٠٨. مختصر صحیح مسلم/٢، ژمارہ: ٨١٧ = شیکا ٣٤٢٣. نسائی. نکاح: ٣٢٨٨}:

لہپوختہی موسلیما ناوایہ:

ئہبو ہورہیرہ (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) نہی کردوہ لہوہ کھ ژن، شوو بکا بہسہر خوشکی باوکی، کھپی دہگوتری میمک، یا شوو بکا بہسہر خوشکی دایکی، کھپی دہگوتری: پوور، وہہرہوہا میمک و پووریش نابی شوو بکھن بہسہر برازاو خوشکھزای خوئیان. {تاج/٢، زنجیرہ: ٢٩، ژمارہ: ٢٠٧٣}.

١٠١٩- وَعَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ، وَلَا يُنْكَحُ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ: {وَلَا يُخْطَبُ}. وَزَادَ ابْنُ حِبَّانَ: {وَلَا يُخْطَبُ عَلَيْهِ}.

{مختصر صحيح مسلم/ ٨١٤ = شيخا ٣٤٣٢. أبوداود مناسك: ١٨٤١، ١٨٤٢. ترمذی. حج/ ٤٨٠}:

له موخته صهری صه حیجی موسلیما ناودهایه:

نوبه یهی کوری وه هب، فهرمووی: عومه ری کوری عوبه یدوللا، له ئیجرامی هه جدا بوو، ویستی کچیکی شه یبه ی کوری جوبه یری کوری عوثمانی هه جه بی، که ناوی نوممولحه مید بوو، ماره بپرئ له طه لحه ی کوری خوی، ئەو سألە ئەببانی کوری عوثمانی کوری عه ففان، میر هه ج بوو، جا عومه ری کوری عوبه یدوللا، منی نارد به شوینی ئەبباند، که ئاماده ی ئەم بۆنه ی ماره برینه بی، که چووم پئیم گوت: ئەببان فهرمووی: چۆن شتی وا ده بی؟ له باوکم بیست ده یفه رموو: پئغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) ده فه رموی: (ئەو که سه ی که له ئیجرامدا یه، نابئ نه ژن ماره بکاو نه ژن به شوو بداتو نه خوازیبئی ژن بکا، چی بۆ خوی چی بۆ که سی تر، ههروه ها ئەو ژنه ش که وا له ئیجرامدا نابئ شوو بکاو خوازیبئی بۆ که سی تریش بکا).

{تاج/ ٢، زنجیره: ٨٥، ژماره: ١٥٠٩}.

١٠٢٠- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {تَزَوَّجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَيْمُونَةَ وَهُوَ مُحْرِمٌ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری بهرگی دووه م، ژماره: ٨٤٥ = ١٨٣٧، ٤٢٥٨، ٤٢٥٩، ٥١١٤ بوخاری مختصر صحیح مسلم/ ٢، ژماره: ٨١٥ = شیخا ٣٤٣٨. ترمذی. حج: ٨٤٤. نسائی. حج: ٢٨٣٧. تحفة الأشراف/ ٥٣٧٦}:

ثیبنو عه‌بباس (رمزای خودای ئی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) کاتی مه‌یمونه‌ی هاوسه‌ری ماره‌ گرد له‌ئیحرامدا بوو. {تاج/٢، زنجیره: ٨٥، ژماره: ١٥١٠ - ش/د/ت/ن}.
 ١٠٢١ - وَلِمُسْلِمٍ: عَنْ مَيْمُونَةَ نَفْسِهَا {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَزَوَّجَهَا وَهُوَ حَلَالٌ}.

{مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٨١٦ = شیا ٣٤٣٩}:

له‌ پوخته‌ی موسلیما ئاوايه:

یه‌زیدی کوری ئه‌سه‌مم (ره‌حه‌متی خودای ئی بی) فه‌رمووی: مه‌یمونه‌ی کچی حاریت (رمزای خودای ئی بی) خو‌ی هسه‌ی بو‌م گرد، فه‌رمووی: کاتی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ماره‌ی کردم له‌خو‌ی، له‌ سه‌ریف بووین، وه‌ هه‌ردوو‌کمان بی ئیحرام بووین، نه‌ پیغه‌مبه‌ر له‌ئیحرامدا بوو نه‌ من.

یه‌زید فه‌رمووی: مه‌یمونه‌ی کچی حاریت هه‌م پووری من بوو، وه‌هه‌م پووری ثیبنو عه‌بباس بوو، چونکه‌ خوشکی دایکمان بوو. {تاج/٢، زنجیره: ٨٥، ژماره: ١٥١١ ج/٤ = چاپی چواره‌م + مختصر صحیح مسلم + مختصر صحیح مسلم/١، ژماره: ١١٧}.

١٠٢٢ - وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِنَّ أَحَقَّ الشُّرُوطِ أَنْ يُوقَى بِهِ، مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/٣، ژماره: ١١٣١ = ٢٧٢١، ٥١٥١ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٨٠٤ = ٣٤٥٧ شیخا. ابوداود. نکاح/٢٠٣٩. ترمذی. نکاح/١١٢٧. نسائی. نکاح/٣٢٨١. تحفة الأشراف/٩٩٥٣}:

عوقبه‌ی کوری عامیر (رمزای خودای ئی بی) فه‌رمووی: خو‌شه‌ویست (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) دم‌فه‌رمووی: (ره‌واترین مه‌رجی که‌ شایانی ئه‌وه‌

بئ که جی به جی بکری، نهو مهر جانن کهنه ژنتان له خوتان پیان هه لال کردوو، وهک مارمی و ژیاوارو گوزهران و ژیان له گه ئیانا به پئی یاسانامه ی خودا). {تاج/٢، زنجیره: ٣١، ژماره: ٢٠٨٨}.

١٠٢٣- وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ أُوطَاسٍ فِي الْمُنْتَعَةِ، ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، ثُمَّ نَهَى عَنْهَا} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٨١١ = شیخا ٣٤٢١ + ژماره: ٨١٢ = شیخا ٣٤٠٦}:

سه له مه ی کوری نه کووه (رمزای خودای ئی بئ) فه رموی: له سالی غه زای نه و طاسدا، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بئ) بو جاری سیهم ریگه ی ژن سیغه کردنی دایه وه، به لام له پاشا به ئیجگاری یاساخی کرده وه {تاج/٢، زنجیره: ٦٠، ژماره: ٢٢١١}.

لیره ئاوايه: له سالی غه زای نه و طاسدا، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بئ) بو ماوه ی (٣) سئ پوژ، ریگه و مؤله تی ژن سیغه کردنی دا، به لام له پاشا به ئیجگاری قه ده غه ی کردو هه رامی کرد.

١٠٢٤- وَعَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْمُنْتَعَةِ عَامَ خَيْبَرَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{مختصر صحیح البخاری = تجریدی بوخاری/٤، ژماره: ١٥٧٤ = ٤٢١٦، ٥١١٥، ٥٥٢٣، ٦٩٦١ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٨١١ = شیخا/٣٤٢١ = مسلم/١٤٠٧. ترمذی. نکاح/١١٢١. نسائی. نکاح: ٣٣٦٥. ابن ماجه. نکاح: ١٩٦١}:

له موخته سه ره ی سه حیحی موسلیما ئاوايه:

ئیمامی عه لی کوری نه بو طالیب (رمزای خودای ئی بئ) ده فه رموی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بئ) له پوژی غه زای خه یبه ردا، جله وگری

لهم دوو شته کردو نادروستی کردن: یه کهم ژن سیغه کرد. دووهم: خواردنی
گوشتی کهری مائی. واته: لهو غه زایه دا نه م دوو شته ی حهرام کرد. {تاج/۲،
زنجیره: ۶۰، ژماره: ۲۲۱۰}.

۱۰۲۵- وعنه (رضی الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى
عَنْ مُتَعَةِ النِّسَاءِ، وَعَنْ أَكْلِ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ يَوْمَ خَيْرٍ. أَخْرَجَهُ السَّبْعَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ:
{پروانه: ژماره: ۱۰۲۴ که ئیستا رابورد} + {مختصر صحیح مسلم ژماره:
۸۱۱}.

۱۰۲۶- وَعَنْ رَبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ عَنْ أَبِيهِ (رضی الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى
الله عليه وسلم) قَالَ: {إِنِّي كُنْتُ آذَنْتُ لَكُمْ فِي الْإِسْتِمَاعِ مِنَ النِّسَاءِ، وَإِنَّ اللَّهَ قَدْ
حَرَّمَ ذَلِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُنَّ شَيْءٌ فَلْيُخْلَ سَبْلَهَا، وَلَا تَأْخُذُوا
مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَابْنُ
حَبَانَ}.

{مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۱۳ = مسلم ترقیم و تحقیق الشیخ خلیل
مأمون شیحا: ۳۴۰۵. أبو داود. نکاح: ۲۰۷۲، ۲۰۷۳. نسائی. نکاح: ۳۳۶۸}:
ره بیعی کوپی سه بره فه رمووی: باو کم (رمزای خودای لی بئ) فه رمووی:
له نیوانی گو شه ی حه جه رولنه سوه دو، دمرگای کابه دا، پیغه مبهرم بینی، لهوئ
راوه ستا بوو، له کاتی حه جی مالآوایدا، دمیغه رموو: (دروودی خودای له سه ر
بئ) خه لکینه! نه ی موسولمانینه! له مه و پیش نه وه بوو خوّم ریگه م پیّتان
دابوو، که ژن سیغه بکه ن. واته: بو ماوه یه کی دیاری کراو ماره بکه ن، به لام
لهم چرکه ساته وه هه تا روژی قیامه ت، خودا ژن سیغه گردنی نادروست و
ناره وا کردووه، ئیتر له ئیستا وه هه رکه سی، یه کیکی لهم ژنانه له لا هه یه،
که سیغه ی له گه لدا کردوون، با به ره لایان بکات، وه هه رجیشتان پییان داوه،
هیچیان لی مه سه ندنه وه. {تاج/۲، زنجیره: ۶۰، ژماره: ۲۲۱۳}.

(روونکردنهوه)

١- سهبره كورې مهعهبه دى جوههنى، هاوهلى پيغه مبهره، له دى مېره،
له مهدينه نيشته جې بوو، رهبيعي كورې فهرمووده كاني ليوه دهگيرپته وه،
ناماده غه زاي خه ندهق بووه، له گهل غه زاكاني پاشيدا، بوخاري به ته عليق
فهرمووده دى نهو راگويز دهكا، به لام موسليم و خاوهن سونه نه كان به پرشته
په يوه ستى خويان، فهرمووده كاني نهويان گيرپاوه ته وه، فروستاده و نوينه رى
نيمامى عهلى بوو، بو موعاوييه له شام، هه تا په يمان له خه لكى شام وهر بگرئ
بو نيمامى عهلى، كاتى بوو به جينشين.

٢- سيغه كردن: واته: ماره برپنى كاتى، په كيكه له باوو نه ريت و
برپاره كاني سه رده مى نه زاني، (نه فامى = جاهلية). له سه ره تا وه ئي سلام
ريگه لى نه ده گرت، به لام له دوايى دا، له كاتى نازاد كردنى مهككه دا، پيغه مبهره
(دروودى خوداى له سه ر بى) نادرست و قه ده غه لى كردن بو هه ميشه و هه تا
هه تا يه.

جا له بهر نه وه دى كه نه م بابته، كاريگه ريه كى زورى هه يه، له زور
رووه وه، له سه ر ناستى ئايينى و كومه لايه تى و نه ته وايه تى و رهوشتى، نه م
روونكر دنه وه يه له كومه لى سه رچاوه دى فيقه لى و شه رعييه وه تو مار دهكه ين
له سه رچاوه دى متمانهدارى لاي سونيه كان و شيعه كان، تا رووى راستى
دمريخت:

په كه م: له لاي سونيه كان، به تا يبه تى له لاي هه رچوار مه زه به كه، كه
خه نه فى و شافيعى و ماليكى و خه نبه لين، هه روا له لاي جه ماوهرى زانايانى
نه ته وه دى ئي سلام، سيغه كردنى ژن، ئيستا نادرست وه نه نجامدانى داده نرئ
به تاوانى داوښنپيسى و له شفرؤشى و نه نجامدر سزا ددرئ.

دووه م: له لاي شيعه لى نيمامى، كه گه وهره ترين كومه لى له كومه لاني
مه زه به كاني شيعه، موعه (واته: ژن سيغه كردن = ماره كردنى كاتى)

دروسته، به لکوو وهک ژن هینانی ئاسایی لهههندی کاتا سونهته، یا پېویستی و احییه.

سییه: جوړی گریدانه که ی و چوښتی ژن سیغه کردن، به تایبه تی له لای شیعه ی ئیمامی:

(بریتییه له ریککه وتنی ژن و پیاوئ له ناو خوښانا، که موانعی نیکاح له نیوانیاندا نه بئ، که هاوسه ری کاتی له ناو خوښاندا نه نجام بدن، به مهرجن بؤ ماوهیه کی دیاری کراو بئ، وهک مانگی، یان زیاتر، یا که متر، له سهر نه نندازه یئ مال که پیاوکه بیدات به ژنه که).

چوارهم: شایه ت له ژن سیغه کردندا مهرج نییه، هه روا وهلئ بؤ ژنی ره سیده ی فامیده مهرج نییه، خو ی ده توانئ سیغه کردنه که نه نجام بدا و قه بوولئ گری به نده که بکات. (ره سیده = البالغة العاقله).

پینجه م: کاتی کاته دیاریکراوه که ته واو بوو، یان میړده که له پېش ته واو بوونی کاته که دا مرد، ئه وا ته ماشا ده که ی:

آ- نه گهر ژنه که نا ئومید بوو له سووړی مانگانه، عوزری شهرعی به سهر چوو بوو، ئه وه یه کسهر ماره برین و سیغه که ته واو ده بئ و پېویستی به حه یه و عیدده و پاکبوونه وه ی مندالان نییه، واته: ژنئ که سیغه ی کرد بئ و له بېنوئیزی و سووړی مانگانه و مندالبوون نا ئومید بوو بئ، له بهر ته مه ن، ئه وا بؤی هه یه ده ست به جئ سیغه ی تر بکات، یا شوو بکا.

ب- نه گهر ژنه که هیشتا سهر و عوزری ده شوړدو نا ئومید نه بوو له بېنوئیزی ژنانه و سووړی مانگانه ی هه بوو، ئه وه له پاش ته واو بوونی کاتی دیاری کراو، (استبراء الرحم) بکا، واته: تا دوو مانگ، به مانگی هه یقی (قه مهری) نه شوو بکا، نه سیغه نه نجام بدا.

ج- ئەگەر لەماوەی دیاری کراودا، مێردەکە مرد، واتە: کابرای سیغەکار مرد، ئەو دەبێ ژنەکە چوار مانگ و دە شەو ماتەم بگرێ و نەسیغە بکا و نە شوو.

شەشەم: لەماوەی بەردەوامی سیغەکردنەکەدا ئەم بڕیارانە ڕەچاو دەکریڤ:

۱- بێجگە لەو ئەندازە پارە بڕیار دراوە، کە ژنەکە لەپیاوێکە وەرگر توو:

آ- مارمیی تری ناگهوی.

ب- ژیاو و نەفەقە لەسەر خۆیەتی، لەسەر مێردەکە نییە.

ج- ئەگەر یەکێکیان مردن، میرات و کە لەپوور لەیەکتری ناگرن. تەنها ئەو مەندە هەیه کە ژنەکە دەبێ ماتەم بۆ مێردەکە بگرێ.

هەوتەم: هەندێ بڕیاری هەمیشەیی کە بەهۆی ژن سیغەکردنەو پەیدا دەبن، لەنێوانیاندا موصاهەرە دروست دەبێ و شیر کاریگەری هەیه، لەسەر ئەم شیوێ:

۱- واتە: کچ و دایک و نەنک و وەچە مێنەیی ژنەکە و بنەچە مێنەیی ژنەکە لەهەردوو سەرەو، بۆ هەمیشە و هەتا هەتایە لەپیاوێکە نادروست و حەرام دەبن و دەبن بەکەسی خۆی و یەکتری، لەبابەتی هاوسەریدا.

۲- هەروا بەپێچەوانەیشەو، کۆر و کۆرەزاو باوک و باپیری پیاوێکەیش لەهەردوو لاو، دەبن بەخۆیی و مەحرەم بۆ ژنە سیغە لەگەڵ کراوەکە.

۳- دوو خوشک، یا دوو ژن کە خوشکی شیری بن، دروست نییە، کە بەسیغە کۆبکریڤنەو و لەیەک کاتدا، هەردووکیان ژنی سیغەکراوی یەک پیاو بن.

۴- دایکی شیری و کچی شیری، لەگەڵ هەر کامێکیان سیغە کرا، ئەوێ تریان بۆ هەمیشە لەو پیاوێ حەرام دەبێ.

ههشتهم: کۆمه ئی بریاری تری ژن سیغه کردن:

۱- ئیستیرائی ره حهم، واته: له پاش ته وای بوونی ماوهی سیغه کردنه که، ژنه که تا ماوهی دوو مانگ نه شووبکا، نه سیغه تر بکا، ههتا بزانی که منال ههیه له مندا لاندانیدا، یا نییه، نه مهیش بۆ ژنی وایه که نه گهری سکوزا کردنی مابی، دهنا ئیستیراء پیویست نییه.

۲- ته لاق و ئیلا و لیعان له نیوانیانا نییه، ههروهها زیهار، به لام له زیهاردا راجیایی ههیه. پیاوه که ههزار جار ژنه که ته لاق بدا، سیغه کردنه که پووچه ل نابیته وه، ههتا ماوهی دیاری کراوی خۆی ته وای دهبی.

۳- نه گهر ژن و پیاوی، له گه ل یه کتردا سیغه یان کرد، ههتا ماوهی سیغه که مابی بۆیان نییه، که ماره برینی هه مهیشه یی نه نجام بدن، ههروا بۆیان نییه سیغه کردنیکی تر دابه زرتین، به لام له پاش ته وای بوونی ماوه که هه موو کاتی بۆیان ههیه که گری به ندیکی هه مهیشه یی، یا کاتی نه نجام بدنه وه! وه ههروهها!!

۴- به سیغه نه سه ب له نیوانی منالی سیغه و پیاوه که دا ناچه سپی، مه گهر به مه رجی که به مه رجی بگرن، نه گهر مندا لیان بوو هی هه ردووکیان بیت و پیاوه که دابنری به باوکی.

له کاتی وادا که به مه رجیان نه گرتبی که مناله که هی هه ردووکیان بی، نه گهر مناله که کچ بوو، وه گه وه بوو دروست نییه که باوکه که ی مارهی بکا بۆخۆی و سیغه له گه ل بکات!!

۵- سیغه کردن ژمارهی بۆ نییه، له لای قه ولی نه صه ح!! واته: له فهرمووده ی هه ره راستدا پیاوی ده توانی، له یه ک کاتا، ده ژن، یا سه د ژن، یا هه زار ژن سیغه بکا، یا زیتر یا که متری!

٦- ئەندازەى ئەو مائەى كە ژنو پياوھكە سىغەى لەسەر دەكەن، ديارى نەكراو، تەنانەت ژن سىغە كردن لەسەر لالوئچى گەنم دادەمەزرى، يا لەسەر درەمى دادەمەزرى!

٧- ئەندازە ديارى نەكراو بۆ ماوھكەى، گەرچى ھەندى دەلێن؛ نابى ماوھى سىغە لەماوھى گزنگى خۆرەو، ھەتا نيومرۆ كەمتر نەبى، واتە: ماوھى سىغەكردن كەم و زۆرى بۆ نىيە، ژنو پياوھكە لەسەر چەندى رێككەوتن، با سى خولەكيش بى، دەبى و دروستە، گزنگ ئەوھىيە كە ماوھكە ديارى بكرى و بەس.

٨- پياو و ژنەكە دەتوانن: كە بەمەرجى بگرن كە لەماوھى ديارى كراو، يا يەك جار جووت بوون ئەنجام بدەن، يان چەند جارێكى ديارى كراو، يا پياوھكە ھەر بەكۆم بچیتە لای ژنەكە و بەس!
(سەرنجى)

لێرەدا ئەم ئىستە دەكەين:

١- جىگەى داخە كە ھەندى لەناخونەكان و پياوانى سيايەت، ئەم بابەتى سىغەيەيان كردوو بەفیلەشەرەكانە و وەك تۆر و داوى راوەسوئسكە، راوى پارە و پوول و كرپنى ویزدان و بازرگانى پێو دەكەن، وە پووى جوانى ئىسلامى پى ناشرين دەكەن، وەك:

آ- ژنى كە لەسكوزا وەستابیتەو و تەمەنى گەشتبیتە (٥٠) پەنجا سال، يا زياتر، بۆى ھەيە لەرووى شەرى شیعەو، دووكانىكى داوینپىسى دابنى، بەناوى بەیتولعەفافەو (خانەى داوینپاكى!). ھەر سەعاتەى لەگەڵ كەسى سىغە بكاو ئەندازەى پاری ئى وەربرى، چونكە پێويستى بە ئىستىبرائى رەحەم نىيە، بۆى ھەيە، كە بەناوى سىغەو ھەر رۆژەى، يا ھەر ساتەى، لەباوھى زەلامىكا بى.

٢- بگره کار گه‌یشتوو به‌وه، فیله شهرعانه بووه به‌دمروازمیی، بۆ

داوینپیی و به‌ره‌لایی نیرو می:

بۆ نموونه: ژن نه‌گه‌ر له‌ته‌مه‌نی سکوزادا بوو، واته: ته‌مه‌نی له (٥٠) به‌نجا سال که‌متر بوو، نه‌وه ده‌توانی به‌م فیله‌ی دواوه، هه‌موو شه‌وئ له‌باخه‌لی گانه‌که‌ریکا بی: (بۆ نه‌وه‌ی خۆی له (اسراء الرحم = عیدده‌ی موته‌ه) دهر باز بکا: له‌گه‌ل ههر پیاوئیکا که‌سیغه ده‌کات، کاتی که که‌یفو سه‌فاکه‌یان ته‌واو دمبی، با ژنه‌که له‌گه‌ل نه‌وه پیاوه‌دا سیغه‌یه‌کی تر بکا، بۆ ماوه‌ی چه‌ند خوله‌کی، وه له‌م ماوه که‌مه‌دا جووتبوون نه‌نجام نه‌ده‌ن، هه‌تا ماوه‌که ته‌واو دمبی، نیتر ژنه‌که بۆ سیغه کردنی تازه، پیاوئستی به‌عیدده نییه، چونکه گوايه: عیدده‌و حه‌یه‌ی ژنانه‌و ئیستیرائی ره‌حه‌م، بۆ سیغه‌کردن و نیکا‌حیکه، که ژنه‌که مدخول بها بی‌ت، ده‌ی له‌پاش نه‌م گرێبه‌ندی سیغه‌ی دووه‌مه، جیماع و جووتبوون رووی نه‌داوه!! که‌واته: پیاوئست به (استراء الرحم) نییه. ئیمه قسه‌مان له‌واقیعی حاله، ده‌نا ناو کتیبان پره له‌قسه‌ی زلی بی توئکل و وتی وتی نه‌م و نه‌وه.

بروانه: نه‌م سه‌رچاوانه:

١- التبیان للطوسی.

٢- النهایة فی مجرد الفقه والفتاوی - لشیخ الطائفة أبی جعفر

الطوسی.

٣- نه‌م ده‌قانه به‌عه‌رمبی له په‌راوی (النهایة فی مجرد الفقه والفتاوی -

باب المتعة واحكامها):

١- الإشهاد والإعلام فی المتعة فلیسا من شرائط المتعة.

٢- ولا بأس أن يتمتع بالمجوسية ولفاجرة!!

٣- ليس على الرجل أن يسألها: هل لها زوج أم لا.

٤- البالغة العاقلة حد البلوغ وهو تسع سنين، جاز له العقد عليها من غير إذن أبيها.

٥- ليس في نكاح المتعة توارث.

٦- لا بأس أن يتزوج الرجل متعة ماشاء من النساء.

٧- إذا انقضى أجل المتعة جاز له أن يعقد عليها عقداً مستتفاً في الحال.

٨- وعدة الآيسة من الحيض ومثلها لاتحيض فلا عدة عليها عند أكثر أصحابنا (التبيان للطوسي).

٩- حد الآيسة من الحيض (٥٠) خمسون سنة (التبيان للطوسي).

١٠- ولا يشترط الشاهدان في النكاح الدائم مطلقاً ولا الولي في نكاح

الرشيقة.

١٠٢٧- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُحَلَّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالنَّسَائِيُّ، وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ. {صحيح، المشكاة: ٣٢٩٦. الصحيح المسند: ٨٥٠}:

عبدوللأى كورى مهسعوود (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) لهعنهتو نهفرینی کردووه لهجاش (موحهللیل) و لهو پیاوهمیش کهژنی خوئی به مارهبهجاش چاک دهکاتهوه. {تاج/٢، زنجیره: ٦١، ژماره: ٢٢١٤}.

١٠٢٨- وَفِي الْبَابِ: عَنْ عَلِيٍّ أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ.

{صحيح أبى داود: ١٨٢٧}:

له ئيمامى عهلييهوه له پیغهمبهرهوه (دروودی خودای لهسهر بی) ههمان فهرمووده رپوايهت گراوه.

١٠٢٩- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { لَا يَنْكِحُ الزَّانِي الْمَجْلُودَ إِلَّا مِثْلَهُ } رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ.

{صحيح الجامع: ٧٨٠٨. الصحيح المسند: ١٤٣١}:

ئەبو ھورميرە (رەزاي خوداي ئى بى) ھەرمووى: پىغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) ھەرمووى: (كەسى لەسەر داوینپىسى، دارى ھەددى ئى بدرى، نابى ژنى داوین پاك بهینى، ئەگەر بىھوى ژن بهینى، دەبى ژنىكى داوین پىسى وەك خوى بهینى). ئەحمەد گىراوینەتەو، ھەروا ئەبو داوود. پیاوانى رشتەكەى جىگەى متمانەن.
(روونکردنەو):

۱-واتە: داوینپىس نابى ژنى داوینپاك بهینى، دەبى ئەگەر وىستى ژن بهینى ژنى بهینى كە بەپىي یاسانامە چەسپا بى كە داوینپىسە.

۲- پیاوى داوینپىس، ئەگەر بەشەرع چەسپا داوینپىسە، مارەى ژنى داوینپاكى ئى نایەت، ھەروا بەپىچەوانەو، بەلام ھەركاتى بەراستى تەوبە بكا، دروستە ژنى داوینپاكى ئى مارە بكرى و پىي بدرى و ژنى داوینپاك شووى پى بكا، وە بەپىچەوانەشەو، ھەركاتى ژنى داوینپىس تەوبەى بەراستى كرد، مارەى لەداوینپاك دى.

۱۰۳۰- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا)، قَالَتْ: {طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا، فَتَزَوَّجَهَا رَجُلٌ، ثُمَّ طَلَّقَهَا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا، فَأَرَادَ زَوْجُهَا الْأَوَّلُ أَنْ يَتَزَوَّجَهَا، فَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: "لَا. حَتَّى يَذُوقَ الْآخِرُ مِنْ عُسَيْلَتِهَا مَا ذَاقَ الْأَوَّلُ" مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.

{تجريدی بوخارى/۵، ژمارە: ۱۷۸۹ = بوخارى/۵۲۶۰، ۲۶۳۹، ۵۲۶۱،

۵۲۶۵، ۵۳۱۷، ۵۷۹۲، ۵۸۲۵، ۶۰۸۴. مختصر صحيح مسلم/۲، ژمارە: ۸۵۲

= شيحا ۳۵۱۲ + ۳۵۱۷. ترمذى. نکاح: ۱۱۱۸. تحفة الأشراف/۱۶۴۳۶}:

عائيشەى ھاوسەرى پىغەمبەر (دروودى خوداي لەسەر بى) ھەرمووى: پیاوى سى تەلاھەى ژنەكەى خوى دابوو، لەپاش ئەو پیاوى تر مارەى كرد، بەرلەو پیاوى دووھم بىگويزمەتەو وەو بجىتە لای تەلاقى دا، پیاوى يەكەم كە

مِیْرَدِ پِیْشینی بوو، ویستی مارهی بکاتهوه بو خۆی، جا سهبارت بهم بابته، له پِیْغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) پرسیار کرا، فهرمووی: (شتی وا نابێ، ههتا مِیْرَدِ دووهمی شی وهك مِیْرَدِ یهكهمی، چیژ لهخۆشی جووتبوون لهگهڵیدا نهچیژی!)

(روونکردنهوه):

پوختهی بریارهکانی ژن هینان و شووکردن

۱- هاندان لهسهر ژن هینان و شووکردن، کهشتی وا له سوننهتی پِیْغهمبهران و هاوسهرهکانیانه.

۲- هاوسهری باش، چ ژن بی، چ پیاو بی، باشتین بههری جیهانه.

۳- کاریکی پهسهنده، که ژن، یا ههقداری ژن، داوا لهپیاوی باش بکا، که کچی خۆی، یا خوشکی خۆی پێ بدا، یان ژن داوای لێ بکا که شووی پێ بکا، وهك پِیْغهمبهر شوعهیب داوای له پِیْغهمبهر موسا کرد که کچهکهی بداتی و نهویش قهبوولی کرد.

۴- هاوسهری بهدین زۆر پهسهنده.

۵- هینانی کچ، یا شووکردن بهکوڕ پهسهنده.

۶- خوازبێنی لهسهر خوازبێنی نادروسته.

۷- تهماشاکردنی هاوسهر، بو ژن بو پیاو، لهپیش گریڤدانی هاوسهریدا سوننهته. {بروانه: ژماره: ۱۰۰۰}.

۸- هاوسهری دهبی، بهرهزامهندیی ههمولایهك بی.

۹- چۆن چۆنی ژن بهژن دروسته، وه ژن بهژن جیهه و چۆنه. {بروانه: ژماره: ۱۰۱۴}.

۱۰- سیغه (هاوسهری کاتی) دروست نییه، وه چییه و چی نییه.

{بروانه ژماره: ۱۰۲۴ و ۱۰۲۵ و ۱۰۲۶}.

- ۱۱- ژن هیئان و ژن بهشوودان و شووکردن لهکاتی ئیحرامی حهچ و عهمرهدا {بروانه: ۱۰۱۹}.
- ۱۲- ئهو ژنانهی که دروست نییه بهیهکهوه ژنی یهک پیاو بن، وهک دوو خوشک، پووو و خوشکهزا، یا پووو و برازا {بروانه: ژماره: ۱۰۱۸}.
- ۱۳- برپاری مارهی، چهنده، چی دهبی، مارمی بهشیکی زۆر گرنگه له ژن هیئان. {بروانه: ژماره: ۱۰۰۵ و ۱۰۰۶}.
- ۱۴- لهههموو کات و ساتیکا دروست کردنی هاوسهری دروسته، لهم پوهوه، جیاوازی لهنیوانی رۆژو ههفته و مانگهکاندا نییه، لهگهڵ پهچاوکردنی خالی ژماره (۱۱) لهم پووونکردنهوهدا.
- ۱۵- شایی کردن و نانی شایی، بهبۆنه‌ی زهماوهندهوه، سوننهته، قهبوولکردنی خوێك و دموعت بۆسهر شایی و بۆنه‌ی خۆش و پهوا، سوننهته، بهلکوو لههههه‌ی کاتدا پێویسته بهمه‌رجی خۆی، که بی شه‌ری لی نه‌بی.
- ۱۶- گوته‌ی تایبه‌تی کاتی دروست بوون و جووتبوون بۆ هه‌ردوولا.
- ۱۷- سه‌رپێچی له‌داوای می‌رد بۆ کاری سه‌رجیی کاری ناره‌وايه، هه‌روا پشتگوێ خستنی ئاره‌زووی ژن، له‌لایه‌ن می‌رده‌وه، له‌م لایه‌نه‌وه کاری نابه‌جایه.
- ۱۸- پۆشینی رازو نه‌ینی نیوانی ژن و می‌رد فه‌رزو پێویسته.
- ۱۹- هه‌وێی پێشگیری له‌دروستبوونی منال، به‌مه‌رجی خۆی حه‌رام نییه، به‌مه‌رجی له‌ژێر چاودێری زانایاندا بی.
- ۲۰- شفته‌ژێ و چوونه‌ لای ژنی منال به‌ به‌ر دروسته له‌لایه‌ن می‌رده‌که‌یه‌وه، به‌لام وا باشه‌ دووربینی بکری.
- ۲۱- ژنی می‌رده‌په‌روه‌رو سکوزاکه‌ر زۆر په‌سه‌نده.
- ۲۲- نزای کاتی ژن هیئان و شوو کردن {بروانه: ژماره: ۹۹۸}.
- ۲۳- وتاری خوازبینی و شتی و {بروانه: ژماره: ۹۹۹}.

۲۴- بەبى ھەقدارى ژن، ژن مارەى نايەت.

۲۵- بەھىچ شىۋەيى، نە بە ئەصالەت، نە بە ۋەكالىت، ژن بۆى نىيە، كە دەۋرى گرىڧدانى ھاۋسەرى بىيىنى، يا ھاۋسەرى بۆ خۆى، يا بۆ كەسى تر قەبۇل بكا. ئەۋە يا ئەركى مېردە، يا ئەركى ۋەكىلىيەتى، كە نېرىنە بى، يا ئەركى ھەقدارە، يا ئەركى ۋەكىلىيەتى بەمەرچى نېرىنە بى.

۲۶- ژن ھەتا حەيەى ھەل نەيى، لەكەسى تر مارەيى نايى، حەيە واتە: عىددە، حەيەيش جۆرى زۆرە، ھى مردنە، ھى تەلّاقە، ھى شتى ترە.

۲۷- ئايا گرىبەندى ژن مارە كردن، كەئىستا لە دادگا فەرمىيەكان ئەنجام دەدرى، بۆ خەلل بوونى ژن و پياۋەكە بەسە يانا؟ ۋەچى بكرى باشە؟.

ۋەلام: لەلاى جەماۋەرى زانايان و شەرەزانەكان، ھەقدار، يا ۋەكىلى ھەقدار، بۆ گرىڧدان و عەقدى نىكاح روكن و مەرچە، بەبى ئامادەبوونى ئەۋ، يا ۋەكىلى ئەۋ، گرىڧدانى ھاۋسەرى عەقدى نىكاح دانامەزى و پوۋچە، گەرچى لەلاى پېشەۋا ئەۋو حەنەفە (رەحمەتى خوداى ئى بى) ژن دەتوانى خۆى سەربەخۆ گرىبەندە عەقدى نىكاح دابمەرىنى.

جا كورت و پونخت: (ئەۋە شەرى ترو رەۋاترە كە مارە بېرىنەكە بەسەرپەرشتى مامۇستايەكى ئايىنى ئەنجام بدرى، بۆ ئەۋەى لەھەموو روۋيەكەۋە بى گەردو دامەزراۋو بى كېشەۋ بەرە بى!)

ئەۋەندە ھەيە ۋەك لەخەلكى راست و راستال و راستگۇ دەبىستىن: گرىڧدانى مارەبېرىنى دادگا، لە زۆر روۋەۋە كەموكورتى شەرى ھەيە، تەنانەت زۆر لەقازىيەكان، نووسراۋى فەرمى دەمدەن بەژن و مېردەكە كە بچن لەلاى مامۇستايەكى ئايىنى و لەلاى مەلایى، گرىبەندىكى شەرى ئەنجام بدەن، ۋە ئەمەيش كەقازىيە بەرپەرەكان دەيكەن لەدوۋ سەرۋەۋە باشە:

يەكەم: گەردنى خۆيان ئازاد دەكەن، لەئۇبالى كەموكورى گرىبەندى

دووهم: ژنو میړده کهیش ناسوودمی د مروونی و نایینی د مرده ست ده که نو له کاری گومانای پرزگار ده که نو.

۶۰- باسی هاوکوفی و سه ریشکی

باب: الْكَفَاءَةُ وَالْخِيَارُ

{پروانه: تاجول نوصول به کوردی، بهرگی دووهم، لاپهړه/۴۷۲ چاپی جوارهم زنجیره: ۲۷، له ژماره: ۲۰۶۶ و هه تا ژماره: ۲۰۶۸ + فیهی ناسان/بهرگی دووهم. زنجیره: ۲۲۴}.

۱۰۳۱- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {الْعَرَبُ بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ بَعْضٍ، وَالْمَوَالِي بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ بَعْضٍ، إِلَّا حَائِكًا أَوْ حَجَّامًا} رَوَاهُ الْحَاكِمُ، وَفِي إِسْنَادِهِ رَاوٍ لَمْ يُسَمَّ، وَاسْتَنْكَرَهُ أَبُو حَاتِمٍ. {بیهقی: رقم: ۱۳۵۴۸. الدیلمی ۸۹/۳ رقم/۴۲۴۹. مَوْضُوعٌ، الإِرواء: ۲۶۸/۶. التمهيد لأبن عبد البر/۱۹/۱۶۵ وقال: حديث منكر موضوع}:

نهم فهرمووده گهرچی له دانراو وده ست هه لبه ست ده چی، به لام به پیی دوو لیکنده وه بو و اتاو مه به ست له (الموالی) و اتای ده کهین:

یه کهم: نیبنو عومهر (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (عهرمب له ناو خوئیانا، هاوتاو هاوکوف و یه کترین و نابن به هاوتاو هاوکوفی کوپله نازاد کراو ده کان! نوه نده هه یه کچی جو لای عهرمب، یا کچی که له شاخگری عهرمب، هاوشان و هاوکوفی عهرمبه کانی تر نین، که پیشه و کاروباری تریان هه یه، هه روا کچی جو لای ناعهرمب و کچی که له شاخگری ناعهرمب).

دووهم: نیبنو عومهر (رمزای خودای لی بی) دمه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) دمه رمووی: (که لی عهرمب له ناو خوئیانا، هاوتاو

تِلْوُغُ الْمَرَامِ

هاوکوفی و هاوشانی یه‌کترین و به‌پله‌یی بالاترن له‌گه‌له موسوئمانه
ناعه‌ره‌به‌کان!) (

هه‌روا گه‌له موسوئمانه ناعه‌ره‌به‌کانیش، که‌بریتین له‌گه‌له عه‌جه‌مه
موسوئمانه‌کان، له‌ناو خۆيانا هاوکوف و هاوشانی یه‌کترین و به‌پله‌یی وان
له‌خوار گه‌لی عه‌ره‌به‌وه!

به‌لام جو‌لاو که‌له‌شاخگر، هاوشانی غه‌یری خۆيان نین و به‌پله‌یی
له‌خوار چینه‌کانی تری کۆمه‌لگای خۆيان!

(روونکردنه‌وه):

۱- له‌په‌راوی (شرح الوقایه). دانراوی علی القاری ده‌لی: (...وَقَالَ صَدْرُ
الْإِسْلَامِ فِي (مَبْسُوطَةٍ): وَالْمَوْلَى وَهُمْ الْعَجَمُ لَيْسُوا بِأَكْفَاءٍ لِلْعَرَبِ، وَإِنَّمَا كَانُوا: يَعْنِي
الْعَرَبَ - أَفْضَلُ مِنَ الْعَجَمِ لِمَكَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ).
۲- قال في (فَتْحِ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ): (... الْمَوْلَى مَنْ هُمْ؟ الَّذِينَ أُعْتِقُوا،
جَمْعُ مَوْلَى وَهُوَ الْعَتِيقُ، وَالْمَوْلَى كُفَاءٌ لِلْمَوْلَى، الْعَرَبِيُّ كُفَاءٌ لِلْعَرَبِيِّ...).

۳- گه‌رچی گومانم نییه له‌وه‌دا، که ئەم جو‌ره به‌یت و بالۆرانه که‌بوئی
په‌گه‌زه‌رستی و شانازی و نازکردنی ئی دئ، به‌ئیسک و پروسکی باوباپیرانه‌وه،
دورترین گوته‌ن له‌ فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ره‌وه، وه ئەوه‌نده کال و کرچن، بوئی
زی‌رابیان ئی دئ، خوا ده‌فه‌رموئ: {إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ}. واته:
به‌پێرت‌ترین که‌ستان لای خودا، ئەوه‌تانه که‌باشتر له‌خوا ده‌ترسێ و زی‌اتر پێزی
شه‌ریعه‌تی خودا ده‌گری!

به‌لام له‌گه‌ل ئەمه‌یشا ئەمه‌ی دواوه، راستیه‌کی به‌لگه نه‌ویسته:
(هاوشانی له‌نیوانی ژن و می‌رددا، له‌ پرووی کۆمه‌لایه‌تی و دهروونیه‌وه، ئەگه‌ر
مه‌رجی ئاینیش نه‌بێ، مه‌رجیکی شارستانییه‌و، به‌بێ ئەوه‌ی که‌بنه‌مایه‌کی

ئايىنى بى لىكەدار بى، سودىكى ئاشكرى بۇ ژن و مىردو مناليان و
كۆمەلگيان ھەيە، لەم لايەنەو دەبى ئەم جۆرە ھاوشانىيە رەچاوبكرى!).
بەتايىبەتى دەبى ژن و پياو لەكاتى ھاوسەرگىرىدا ئەم خالانە بە گرنگ
بگرن، ھەتا دوو ھاوسەرى كامەران بن:

۱- تەمەن.

۲- پلەى خويىندەوارى و بى سەوادى.

۳- خانەدانى و ناخانەدانى.

۴- دەولەمەندى و ھەژارى.

۵- پلەوپايەى كۆمەلایەتى.

۶- ئايىن چونكە ئەگەر كچىكى موسولمانى لەخوا ترس، شوو بكا
بەكوپكى موسولمانى ئارەقخۇرى سەماكار، بىگومان كەژيانىان دەبى
بەدۆزەخ، وە بەپىچەوانەيشەو ھەروا.

پاش ئەمەيش دانەر (رەحمەتى خودای ئى بى) دەلى: حاكم
گىراپىيەتەو، بەلام لاوازە، چونكە پياوئ لەپياوانى رشتەكەى ناو نەبراو و
نەناسراو، ئەبو حاتەمىش بە فەرموودەيەكى مونكەرى داناو...
لەسەرچاوەكانىشدا نامازە كراو بۇ ئەو: كە ئەم فەرموودەيە فەرموودەيەكى
ساختەيەو درۆيەو دەست ھەلبەستە.

۱۰۳۲- وَلَهُ شَهِدَةٌ عِنْدَ الْبَرِّارِ : عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ بِسَنَدٍ مُنْقَطِعٍ.

{قال الألبانى - رحمه الله تعالى - وهذا سند ضعيف منقطع، الإرواء:

: {۲۷۰/۶}

موعاذى كوپى جەبەل (رەزاي خودای ئى بى) دەفەرموى: پىغەمبەر
(دروودى خودای لەسەر بى) دەفەرموى: (عەرمب لەناو خۇيانا ھاوشانى
يەكترىن و عەجەمىش لەناو خۇيانا ھاوشانى يەكترىن).

دانهر دمه‌رموئ: ئەم شاهیده‌یش هەر لاوازه چونکه إنقطاع و بچران وا له‌رشته‌که‌یدا.

۱۰۳۳- وَعَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ "أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهَا: {الْكُحْيِ أَسَامَةَ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته‌ی موسلیم = مختصر صحیح مسلم/۲. ژماره: ۸۶۰ و ۸۶۱ و ۸۶۲ = شیحا ۳۷۰۲ و ۳۶۸۶ و ۳۶۹۶ = صحیح مسلم ۱۴۸۰}:

ئەم فەرمووده‌یه له (مختصر صحیح مسلم) دا، ئاوایه:

فاطمه‌ی کچی قه‌یس (رمزای خودای ئی بئ) فەرمووی: می‌رده‌که‌م سئ ته‌لاقه‌ی دام، پێغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەر بئ) نه‌فه‌قه‌و ژیارو نیشه‌جیی شه‌رعی، له‌ماوه‌ی عیده‌دا بۆم دانه‌نا، وه فەرمووی پیم: (هه‌رکاتێ حه‌یه‌ت هه‌لها‌ت، واته: عیده‌که‌ت ته‌واو بوو ئاگادارم بکه‌رموه‌). منیش وامکرد، وه‌عه‌رزیمکرد: مو‌عاوییه‌ی کوری ئەبو سو‌فیان (که قور‌ه‌یشیه) و ئەبو جه‌هم (که قور‌ه‌یشیه) و ئوسامه‌ی کوری زه‌ید (که کۆیله‌ی ئازاد کراوه) خوازبێنیم ده‌که‌ن (دیاره که فاطیمه خۆشی له‌خانه‌دانه‌کانی قور‌ه‌یشه) جا ئەی پێغه‌مبهری خوا! تۆ فەرمانت به‌جیه؟

فەرمووی: (دروودی خودای له‌سەر بئ) (هه‌رچی مو‌عاوییه‌یه بۆره بیاو و بئ ماله، هه‌رچی ئەبو جه‌همیشه لێ‌دهره، له‌ژن زۆر دده‌ا، شووبکه به ئوسامه‌ی کوری زه‌ید). منیش به‌ده‌ستم ئاوامکرد و تێیم گه‌یانده که حه‌زم له ئوسامه نییه، چونکه هه‌م ره‌شه و هه‌م کۆنه نۆکه‌ره و کۆیله‌ی ئازاد کراوه.

پێغه‌مبهریش (دروودی خودای له‌سەر بئ) فەرمووی پیم: (به‌گوێی خوداو به‌گوێی پێغه‌مبهری خودا بکه‌ی، ئەوه بۆ تۆ باشته، که‌واته: شوو بکه به ئوسامه‌ی کوری زه‌ید).

ئێتر له‌سەر راوی‌ژو ئاماژه‌که‌ی پێغه‌مبهر، شوومکرد به ئوسامه‌و، ئەوه‌تانێ خودا کردی به‌مایه‌ی خۆشی و شادی و سه‌ربه‌زی بۆم و ژنان خۆزگه‌م

پښ دڅوازن. {تاج/۲، زنجیره: ۸۰، ژماره: ۲۲۸۰ + تاج/۲، زنجیره: ۸۰، ژماره: ۲۲۸۲ ج/۴ = چاپی چواره م}.

(روونکړنه وه):

۱- به پټی ئه م فهرموودیه که له صه حیجی موسلیمدایه، هاوشانی بهس له ئاییندا دهبی ږه چاوبکړی، هه روهک فهرموودی دواویش که ژماره که ی (۱۰۳۴) د، هه مان شت دوو پات دهکاته وه، که سه بارمت به بابته تی هاوشانی و هاوکوفی، بهس ئایین بایه خداره و بهس.

۲- فاطیمه ی کچی قهیس (رمزای خودای ئی بی) له خانه داننه کانی قورمیشه، له عمره به ږه سه نه کانه، خوشکی ضه حاکی کوری قه یسه که والی یه زیدی کوری موعاویه بوو له سر عیراق، فاطیمه له کؤچکاره پښینه کانه، ئافرم تیکی هؤشمه ندی شوخ و شنگ بوو، ده سال له ضه حاکی برای گه ورمتره، له مائی فاطیمه نه هلی شوورا، له پاش شهید بوونی ئیمامی عومه ر کؤبوونه وه، بو هه ئبژاردنی جینشینی ئایینده، له پاش ته لاقدانی شووی کرد به ئوسامه ی کوری زهید {بروانه: مختصر صحیح مسلم بهرگی یه که م، ژماره: ۸۶۰}.

۱۰۳۴- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {يَا بَنِي بَيَاضَةَ، أَلْكُحُوا أَبَا هِنْدٍ، وَالْكُحُوا إِلَيْهِ" وَكَانَ حَجَّامًا} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالْحَاكِمُ بِسَنَدٍ جَيِّدٍ.

{حسن، صحیح الجامع: ۷۸۹۶. الصحيح المسند/ ۱۳۶۸}:

له تاجا ئاوايه:

ئهبو هورهیره (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: ئهبو هیند که ناوی یه سار بوو، وه کؤیله ی ئازادکراوی خیللی بهنی به یاضه بوو، وه پیشه ی که له شاخگرتن بوو، جاری که له شاخی له فریشکی پیغه مبه ر (دروودی خودای

لەسەر بێ) گرت، فەرمووی: (دروودی خودای لەسەر بێ) (ئەى خێلى بەنى بهیاضە! ژن بدم بە ئەبو هیند، ئەگەر داخوازى ژنى لى کردن و ژنیشى لى بخوازن و مەلێن: ئیمە چۆن ببین بە هاوشانى بەندەو کۆنە کۆیلەیهکی کە ئەشاخگر!).

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووشی: ئەم شتانەى کە ئێوە تیمار و دەرمانى نەخۆشیان پێ دەکەن، یەكێ لەباش و چاکەکانیان کە ئەشاخگرتنە!.

۱۰۳۵- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {خَيْرَتُ بَرِيرَةَ عَلَى زَوْجِهَا حِينَ عَقَّتْ}. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ. وَلَمْ يُسَلِّمْ عَنْهَا: {أَنَّ زَوْجَهَا كَانَ عَبْدًا}. وَفِي رِوَايَةٍ عَنْهَا: {كَانَ حُرًّا}. وَالْأَوَّلُ أَثْبَتُ. وَصَحَّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عِنْدَ الْأُبَخَارِيِّ "أَنَّهُ كَانَ عَبْدًا".

{تجريدی بوخارى/۳، ژمارە: ۱۰۹۴ = ۲۵۶۰، ۲۱۵۶، ۲۵۶۲، ۲۱۶۹، ۲۷۵۷، ۶۷۵۲، ۶۷۵۷، ۶۷۵۹، ۲۵۶۱، ۲۵۶۳، ۲۵۶۴، ۲۵۶۵، مختصر صحيح مسلم/۲، ژمارە: ۸۹۶ = ۳۷۵۸ شیخا = ۱۵۰۴ صحيح مسلم. أبو داود. فرائض: ۲۹۱۵. نسائی. بیوع: ۴۶۵۸. تحفة الأشراف/۸۳۳۴}؛
له مختصرى صحيحى موسليما ناوايه: (ژمارە: ۸۹۶)؛

عائیشە (رمزای خودای لى بى) فەرمووی: بەریرە هات بۆ لام، گوتی: خاوەنەکانم نامەنووسی (موکاتەبە)یان لەگەڵدا کردووم لەسەر نۆ ئۆقیە، بۆ ماوەى نۆ ساڵ کە هەر ساڵەى ئۆقیەیه بەدم، جا هاتووم بۆلاى تۆ کە تۆیش یارمەتیم بەدمیت، هەتا زوو پرگارىم ببێ لەم کۆیلەییە، وە عائیشە فەرمووی: وە ئەوکاتە هیچ پشکێکى لەنامەنووسینەکەى جى بەجى نەکرد بوو!!

منیش پێیم گوت: پرۆ بەئاگاگانت بلێ: ئەگەر ئەوان ئارمژوو دەکەن و رازى دەبن، ئەوا من ئەم پارەیان هەموو بەسەر یەکەو بەیەکجار بەنەختى بۆ دەژمێرم و یەکسەر ئازادى دەکەم، بەلام بەمەرجى کە سەردارىی (ولاء =

ههقداری (یهکەت بۆ من بێ و من بېم بەهەقدارت، جا ئەویش ئەم باسە دەگیرێتەووە بۆ ئاغاکانی، بەلام ئاغاکانی بەووە رازی نابن و دەلێن: سەرداری و ههقداری هی خۆمانەو نایدەین بەکەسی تر، جا دیسانەووە بەریرە هاتەووە بۆلام و ئەم باس و خواسە بۆم گیرایەووە، منیش پیاوە ئاشاخام، ئەویش گوتی: سویندم بەخودا هەر ئەووەیە کە عەرزەم کردی، عائیشە فەرمووی: جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەمەیی بیست و لەمنی پرسی، منیش باسەکەم عەرزەم کرد، فەرمووی پێم: (تۆ بیکرەو ئازادی بکەو مەرجیش دابنێ کە سەرداری و (وەلاء) بۆ ئەوان بێ، ئەو مەرجە بایەخی نییە، چونکە لەراستیدا سەرداری بۆ ئەو کەسەییە کە کۆیلەکە ئازاد دەکا). منیش وامکرد: جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) سەرلەنیاواری، هەلسایەووە و تارێکی دا، سوپاس و ستایشی کەشایستەیی خودا بێ کردی و ئەوجا فەرمووی: (لەپاش ئەمە، ئەووە بۆچی هەندێ کەس دەچی مەرجی و بەمەرج دەگری، کە لەناو یاسانامەیی خودادا نەبێ، دەی هەرکەسێ مەرجی و بەمەرج بگری، لەکاتی سەودا و مامەڵەو کردنی کاریکا، ئەووە پووج و بەتالە، ئەو جۆرە مەرجە سوودی نابێ بۆی).

ئەگەر سەد مەرجیش بێ هەموویان پووج و بێ بایەخن نامەیی خودا لەپێشترە، مەرجی خودا پتەوترە، ئەووە بۆ هەندێ پیاو لەئێوە دەلێن: ئێمە فیسارەکەسی کۆیلە ئازاد دەکەین، بەمەرجی کە سەردارییەکەیی بۆ خۆمان بێ، بەبێ چەند و چوون سەرداری هی ئەو کەسەییە کە کۆیلەکە ئازاد دەکا.

{تاج/۲، زنجیرە: ۱۴۹، ژمارە: ۱۷۹۷ + تاج/۲، زنجیرە: ۱۸، ژمارە: ۲۰۱۹}.

(روونکردنەووە):

۱- ئۆقیەیی سەردەمی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) چل درەمی

زیووە.

۲- بهریره له پېشا خزمهتی عائیشهی دهکرد، دواى عائیشه کړې و نازادى کرد، زور دلسوزى عائیشه بوو ههتا مرد. عهينى دمفهرموى: بهريره بهرېگهز نه بهطى، يا قىبطى بووه. بهريره (رمزای خودای ئى بى) ههتا سهردهمى جېنشینى موعاوییه مابوو، بهريره نهو بهریرهیه که له فهرموودهى ئیفکا، ناوى هاتووو له سهر راپوړى ئیمامى عهلى، پېغه مېهر (دروودى خودای له سهر بى) پرسى پى دهکاو پى دمفهرموى: (نهى بهريره! هیچت له عائیشه دیوه، که جېگهى گومان بى؟).

۳- وهلاء، یاسهرداری، یا ههقداری، لهزاراوى شهرعو یاسانامهى خودای که وردها، باوانییه که، که هوکهى نهمانى خاوندییه، لهکویلهدا، بههوى نازاد بوونهوه.

بهنمونه: نهگهر کهس بهههر هوپى، کهس نازاد بکا، وه نازاد کراوکهه بمرى، وه میراتبهرى خزمى نه بى، نهوه نازاد کهرکهى که له پووره کهى دمبا، نهگهر نازاد کراوکهى مینه بوو، لهکاتى شوو کردنیدا، نازاد کهرکهى دمبى بهههقدارى و نهو مارهى دمېرئ له شوو کهى، یا نهگهر نازادکراو بمرى نازاد کهرکهى نوپى له سهر دهکا، وهکومه ئى مافى تر، که به پى شهرعو بو نازادکراو نازادکراو دهچسپى.

۴- دانهر (رحمهتى خودای ئى بى) ناماژه بو نه م گېرانه وى تر دهکا: یه کهم: عائیشه (رمزای خودای ئى بى) فهرمووى: کاتى بهريره نازادکرا ژنى موعیث بوو، که کویلهى خانه وادهى نه بو نه حمدهد بوو {مسلم/شیخا: ۳۷۶۴ = تاج/۲، زنجیره: ۶۶، ژماره: ۲۲۴۰}.

دووهم: نه م دووهمه یان له (مختصر صحیح مسلم) دا ئاویه: عائیشه (رمزای خودای ئى بى) فهرمووى: بههوى بهريره وى پرسى شهرعى روونکرانه وه:

۱- میړدهکەى بهریره کۆیله بوو، بۆیه پیڅه‌مبه‌ر (دروودى خودای له‌سەر بى) کاتى بهریره ئازاد بوو، خۆى کرد به سهرېشک، که‌يان وهک جاران که‌خۆشى که‌نيز (ئهمه‌ته: کۆیله) بوو، هیشتا ئازاد نه‌کرا بوو، به‌لای میړده‌که‌یه‌وه دانیشیت، یان ههر له‌ئىستاه ده‌ستى ئى هه‌لبگریتو له‌پاش ئازاد بوون خۆى هه‌لبژیرئو شووه‌که‌ى هه‌لوه‌شینیته‌وه.

۲- گه‌ئى جار خه‌لک خیریان بۆ ده‌یينا، وه ئه‌ویش له‌پاش نه‌وه‌ى که‌ وهرى ده‌گرت، به‌دیاری ده‌یه‌ينا بۆ ئیمه، جا منیش ئهمه‌م عه‌رزى پیڅه‌مبه‌ر کرد، فه‌رمووی: (دروودى خودای له‌سەر بى) (ئه‌وه بۆ ئه‌و خیر، به‌لام له‌وه‌وه بۆ ئیوه ده‌بى به‌دیاریی که‌واته: بیخۆن هه‌یناکا، وهک ئه‌وه جارئ گۆشتیان به‌دیاری هینابوو بۆ به‌ریره، که‌ ئه‌وه‌کاته کاره‌که‌رى من بوو، پیڅه‌مبه‌ر (دروودى خودای له‌سەر بى) هات بۆ لام، دیزه‌که به‌سەر ئاگره‌که‌وه بوو، گۆشته‌که‌ى به‌ریره‌ى تیا‌دا ده‌کولا، پیڅه‌مبه‌ر (دروودى خودای له‌سەر بى) داواى خوارده‌مه‌نى کرد، نان و پیڅوریان له‌ه‌ى ماله‌وه بۆ هینا، ئه‌ویش فه‌رمووی: دیزه‌یه‌کم بېنى له‌سەر ئاگره‌که ده‌کولا گۆشتى تیا بوو، ئه‌ى بۆ‌چى له‌وه‌تان بۆم نه‌هینا؟).

عه‌رزیانکرد: به‌ئى وایه، ئه‌ى پیڅه‌مبه‌رى خودا! ئه‌و گۆشته به‌خیر دراوه به به‌ریره، له‌به‌ر ئه‌وه هه‌زمان نه‌کرد که‌ تۆ لێى بخۆیت، چونکه‌ تۆ زه‌کات و شتى وا ناخۆیت، فه‌رمووی: (ئه‌وه بۆ ئه‌و خیر، به‌لام له‌وه‌وه بۆ ئیمه ده‌بى به‌دیاری و له‌به‌ر ئه‌وه دروسته که‌منیش لێى بخۆم و له‌زه‌کاتى ده‌رچوو!).

۳- خاوه‌نه‌کانى به‌ریره ویستیان که‌ بیفرۆشن، به‌لام به‌مه‌رجى که‌ هه‌قدارییه‌که‌ى بۆ خۆیان بى، پیڅه‌مبه‌ریش (دروودى خودای له‌سەر بى) فه‌رمووی: هه‌قداریى (وه‌لاء) هینى ئه‌و که‌سه‌یه که‌ کۆیله‌که ئازاد ده‌دا.
{تاج/۲، زنجیره: ۱۴۹ ژماره: ۱۷۹۷ + تاج/۲، زنجیره: ۱۸، ژماره: ۲۰۱۹ + تاج/۲،

زنجیره: ۶۶، ژماره: ۲۲۳۹ ج/۴ = چاپی چوارهم} + {مختصر صحیح مسلم/۲،
ژماره: ۸۹۷ = شیخا ۳۷۶۵}.

ئەمە گێرانهووی ژماره (۳۷۶۵) ۵، بەلام گێرانهوویەکی تری موسلیم بۆ
ئەم فەرموودەیه که (شیخا ژماره: ۳۷۶۲) ۵، بڕگهی (۱) ئاوايه:
۱- مێردەکهی بهریره ئازاد (حورر) بوو.....

بۆیه دانەر (رحمەتی خودای ئی بئ) دەلی: گێرانهووی یەگەم،
که مێردەکهی کۆیله بوو، ئەو خۆگرترو چەسپاوتره.
سێیه: ئەمەیش دەقی گێرانهووی سێیه، که دانەر ئاماژە ی بۆ دەکا،
له (تجریدی بوخاریدا = مختصر صحیح البخاری، بهرگی پینجهم، ژماره: ۱۷۹۲
= ۵۲۸۲، ۵۲۸۰، ۵۲۸۲ بوخاری) ئاوايه:

ئیبنو عەبباس (رمزای خودایان ئی بئ) فەرمووی: مێردەکهی بهریره
کۆیله بوو، ناوی موغیث بوو، کاتی بهریره ئازاد بوو، خۆی هەلگرتەووه
نیکاح و هاوسەریی خۆی لەموغیثی مێردی هەلومشاندهوه، جا بهم بۆنهیهوه
موغیث شوین بهریره کهوتبوو، دهگریاو لئی دهپاراپهوه که نیکاحهکهی
هەلنهوهشی نیتەوه، فرمیسی هۆن هۆن بهسەر ریشیدا دههاته خوارهوه،
پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بئ) بهمنی فەرموو: (ئە ی ئیبنو عەبباس!
سەرسام نابی له خۆشهویستی موغیث بۆ بهریرهو لهرق و توورپی و بیزاری
بهریره له موغیث؟!)

پێغه مبهەر (دروودی خودای لهسەر بئ) به بهریره فەرموو: (بۆچی
ناچیتەوه بۆلای موغیث؟! بهریره گوتی: ئە ی پێغه مبهەری خودا! ئەمە
فەرمانه و پێم دهکهیت، دیاره که فەرمانی تۆ دهبی جی به جی بکری، یان
فەرمان نییه و شتی تره؟

پېغهمبەر (دروودی خودای لهسهر بئ) فهرمووی پېی: (نا، ئه مه
 فهрман نییه، به لکوو تکایه و بوی دهکهم له لای تو، زوری تیا نییه).
 بهریره گوتی: که واته کارم پېی نییه و تازه ژنیتی ئه وم فهبوول نییه.
 {پروانه: تجریدی ژماره: ۱۰۹۴ = ۲۵۶۰ فهتج + تاج/۳، زنجیره: ۸، ژماره:
 ۲۰۱۹}.

۱۰۳۶- وَعَنْ الضَّحَّاكِ بْنِ فَيْرُوزٍ الدِّيَلَمِيِّ ، عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ:
 {قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي أَسْلَمْتُ وَتَخَنِي أُخْتَانِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ): " طَلَّقْ أَيْتَهُمَا شَيْئًا { رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ إِلَّا النَّسَائِيُّ ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ
 حِبَّانَ ، وَالِدَارَقُطْنِيُّ ، وَالْبَيْهَقِيُّ، وَأَعْلَهُ الْبُخَارِيُّ.

{المسند/۴/۲۳۲. أبوداود/۳/۲۲۴۳. ترمذی/۴/۱۱۲۴. ابن ماجه/۱۹۵۱. ابن
 حبان ۵۵/۴. دارقطنی/۳/۲۷۳. بیهقی/۷/۱۸۴. حسن، صحیح ابن ماجه/۱۵۸۷}:

له تاجا ئاوايه: ضه حاکي کورې فهیرۆزی دهيله می (رمزای خودای ئی
 بئ) فهرمووی: چووم بو خزمهتی پېغهمبەر (دروودی خودای لهسهر بئ)
 عهرزیمکرد: ئه ی پېغهمبهری خودا! من موسولمان بووم و دوو ژنم هه ن،
 ههردووکیان خوشکن، ههردووکیانیش لهگه لئا موسولمان بوون؟ جا فهرمانت
 به چیه؟ فهرمووی: (به ئارمزووی خۆت یهکیکیان هه لبریره و ئه وی تریان
 به ره لئا بکه) (تهر مه زی - سه نه دی سه سه ن - ئه بو داوود) گفته ی ئه بو
 داوود: (خۆت سه ره پشک به یهکیکیان ته لاق بده). {تاج/۲، زنجیره: ۷۴، ژماره:
 ۲۲۶۰}.

دانه ر (رهحمهتی خودای ئی بئ) ده فهرموی: ئیبنو سه یببان و
 داره قوطني و به یهقه ی به ته ندرستیان داناوه، به لام بوخاری ده لئ مه علوله.
 ۱۰۳۷- وَعَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، {أَنَّ غِيلَانَ بْنَ سَلَمَةَ أَسْلَمَ وَلَهُ عَشْرُ نِسْوَةٍ ،
 فَأَسْلَمْنَ مَعَهُ ، فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَتَخَيَّرَ مِنْهُنَّ أَرْبَعًا { رَوَاهُ

أَحْمَدُ ، وَالتِّرْمِذِيُّ ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ ، وَالْحَاكِمُ ، وَأَعْلَلَهُ الْبُخَارِيُّ ، وَأَبُو زُرْعَةَ ، وَأَبُو حَاتِمٍ.

{أحمد/۲/۱۳. ترمذی/۱۱۲۸. ابن ماجه/۱۹۵۳. ابن حبان/۴۱۵۷. حاکم/۲۰۹/۲ صحیح، المشكاة: ۳۱۷۶. الصحيح المسند/۷۵۳}:

سالى كورى عهبدوئلاى كورى عومهر (رمزای خودا له ههرسیکیان بی) فهرمووی: باوکم عهبدوئلاى كورى عومهر فهرمووی: غهیلانی كورى سهلهمهى تهقهفی، لهسهردهمی نهزانیډا، ده ژنى ههبوو، که خوښى ئیسلام بوو، نهوانیش ههردهیان لهگهٔلیان ئیسلام بوون، پیڅه مبهه (دروودی خودای لهسهه بی) فهرمانى پځ کرد که چوار ژنیان لی ههٔبژیړئو نهوانی تریان بهرهٔلا بکات. {تاج/۲، زنجیره: ۷۴، ژماره: ۲۲۶۲}.

(روونکړدنه وه):

۱- ضه حاکى كورى فيروزی دپيله می، تابعییه، له باوکیه وه گیرانه وهی زوره، جیگه ی متمانه ی زور له فهرمووده شوناسه کانه.

۲- فيروزی ئهل- دپيله می، ناسراوه به (أبو عبدالله) خوشکه زای نه جاشییه، په کیکه له بکوژه کانی (ئهسوه دی عه نه سی) که لهسه رده می پیڅه مبه ردا، خو ی کردبوو به پیڅه مبه ره دروژنه، له ولاتی یه مه ن، وه خه لکیکی زوری شوین که وتبوو، له (الأبناء) بوو، که سوپایی بوون له پوټه کانی فارس، کیسرا نه نه وشیره وان، له گهٔل سه رکرده سه یف كورى ذی یزن ناردنی بو یه مه ن، بو جهنگین له گهٔل حه به شه دا، ئیتر له یه مه ن جینشین بوون و له وی مانه وه و ناوئران (الأبناء).

ئهم سى كورپى، كه ضحاک و عهبدوئلا و سه عید و كه سانى تریش، فهرمووده کانی نهویان گیراوه ته وه. له میصر نیشته جی بوو، له بهیتوله قدیس، له سنووری سالی (۶۰) شهستی کوچیدا، بهمه رگی خودا مردوو.

ههندی دهئین لهسهردهمی جینشینی موعاوییه دا مردووہ.

۳- سالی کورپی عہدوللای کورپی عومہری کورپی خہططاب، تابیییہ،
واتہ: لہپہپرہوانہ، کہچینی دووہمی گہلی ئیسلامن، چینی یہکەم ھاوہلانی
پێغەمبەرن، چینی دووہم شوینکەوتوانی ئہوانن، کہ ناسراون بہ (تابیعین =
پہپرہوان).

دایکی سالم کچی یەزدەجورد بوو، کہپاشای ئیران بووہ. ناسراوہ بہ (ابو
عبدالله المدنی الفقیہ). گێرانیوہی زۆری ئہنجام داوہ، لہ عہدوللای باوکیوہ
لہ ئہبو ھورہیرہوہ، لہکەسانی ترہوہ، قورئانخوینیکی جوان بوو، ئیمامی
مالیک (رحمەتی خودای ئی بئ) دھفەرموئ: (لہسەردەمی سالمدا، مانەندی
سالم، لہپیاوچاکی و خواناسی و زوہدو بہرپزیدا کەم بوو).

ئیبنو موبارەک دھفەرموئ: (سالم یەکیکە لہحەوت شەرەزانەکانی
مەدینە، کہ پرسیاریکیان بۆ دھات ھەر حەوتیان لپی دھکۆلینەوہ، قازی
مەدینە، ئەگەر پرسیاریکی بۆ حەل نەکرایە، دەینارد بۆ ئہوان، ھەتا
وہلامەکە ی ئہوانی و مرنەگرتایەتەوہ، برپاری نەدەدا، سالم سەوداو مامەئە ی
بازاری دھکرد، ھەتا مرد، ئەحمەدو اسحاقی کورپی راھوہی دھفەرموون:
(دروستترین رشتە (واتہ: أصح الأسانید): زوہری لہسالمەوہ، لہباوکیوہ.

ئیمامی بوخاری (رحمەتی خودای ئی بئ) دھفەرموئ: سالم بیستن
(سەماع) ی لہ عائیشەوہ نییە. واباوہ کہ لہمانگی قوربانی سالی سەدو شەشی
کۆچیدا مردووہ، دایکی سالم و دایکی قاسمی کورپی موخەممەدی کورپی
ئەبوہکرو دایکی عەلی کورپی حوسەینی کورپی ئیمامی عەلی، ھەرسێکیان
خوشک بوون و کچی یەزدەجوردی پاشای ئیران بوون، کہ ئاخەر پاشای ئیران
بووہ. لہ (٦٥١) ی زاینیدا، لہکاتی ئازاد کردنی خۆراساندا لہلایەنی سوپای
ئیسلامەوہ کوژراوہ. {بروانە: ژمارە: ٦٦٧ کہ لہپیشەوہ رابورد}.

۱۰۳۸- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {رَدَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ابْنَتَهُ زَيْنَبَ عَلَى أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ، بَعْدَ سِتِّ سِنِينَ بِالنِّكَاحِ الْأَوَّلِ، وَلَمْ يُخْذِ نِكَاحًا} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ إِلَّا النَّسَائِيُّ، وَصَحَّحَهُ أَحْمَدُ، وَالْحَاكِمُ.
{أحمد/۲۶۱/۱ رقم: ۱۸۷۶، أبو داود/۲۲۴۰، ترمذی/۱۱۴۳، حاکم/۷۴۰، صحیح سنن الترمذی/۱۱۴۳}:

نیینو عه‌بباس (رمزای خودایان لی بی) فه‌رمووی: پیغهمبر (دروودی خودای له‌سهر بی) له‌پاش شهنش سال زهینه‌بی کچی خوئی، دایه‌وه به‌می‌رده‌که‌ی، که نه‌بولعاصی کوری ره‌بیع بوو، ههر له‌سهر مارمهرینی یه‌که‌م، وه سهرله‌نوی مارهی نه‌بریه‌وه لی. {تاج/۲، زنجیره: ۷۵، ژماره: ۲۲۶۵ چ/۴ = چاپی چواره‌م}.

۱۰۳۹- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَدَّ ابْنَتَهُ زَيْنَبَ عَلَى أَبِي الْعَاصِ بْنِ جَدِيدٍ} قَالَ التِّرْمِذِيُّ: حَدِيثُ ابْنِ عَبَّاسٍ أَجْوَدُ إِسْنَادًا، وَالْعَمَلُ عَلَى حَدِيثِ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ.
{ضعیف الترمذی/۱۹۴، ترمذی/۱۱۴۲، ابن ماجه/۲۰۱۰، دارقطنی/۲۵۳/۳}:

عه‌مری کوری شوعه‌یب له‌باوکیه‌وه، له‌باپیره‌وه، دمفه‌رموی: پیغهمبر (دروودی خودای له‌سهر بی) کاتی زهینه‌بی کچی خوئی دایه‌وه به‌می‌رده‌که‌ی که نه‌بولعاصی کوری ره‌بیع بوو، سهرله‌نوی لی ماره‌بریه‌وه.
(روونکرده‌وه):

زهینه‌بی کچی پیغهمبر (دروودی خودای له‌سهر بی) له‌مه‌دینه‌شووی کرد به‌پورزایه‌کی خوئی که ناوی نه‌بولعاصی کوری ره‌بیع بوو، کوری هاله‌ی کچی خوومیلید بوو، که خوشکی خه‌دیجه‌ی دایکی زهینه‌ب بوو، جا که پیغهمبر (دروودی خودای له‌سهر بی) کوچی کرد بو مه‌دینه، زهینه‌بی کچیشی له‌گه‌لیا کوچی کرد بو مه‌دینه، به‌لام نه‌بولعاص له‌مه‌دینه‌مایه‌وه و

موسولمان نه‌بوو، له‌پاش شه‌ش ساټ ته‌بولعاصی می‌ردی زه‌ینه‌ب موسولمان بوو.

جا له‌بابه‌ت دانه‌وه‌ی زه‌ینه‌ب به‌می‌رده‌که‌ی، دوو فهرمووده هه‌یه، که فهرمووده‌ی ئیبنو عه‌بباس و فهرمووده‌که‌ی عه‌مری کوری شوعه‌یه‌به، له‌نیوانی ئه‌م دوو فهرمووده‌یه‌دا جوړه دژایه‌تییه‌ک هه‌یه. دانه‌ر (رحمه‌تی خودای لی بی) له‌م باره‌یه‌وه ده‌لی: ته‌رمه‌زی سه‌بارت به‌م کی‌شه‌یه که‌وا له‌نیوانی ئه‌م دوو فهرمووده‌یه‌دا، ده‌فه‌رموی:

۱- له‌لایه‌نی ر‌شته‌ی فهرمووده‌که‌وه، فهرمووده‌که‌ی ئیبنو عه‌بباس نایاب‌تره.

۲- به‌لام له‌رووی کارپی‌ کردنه‌وه، کار به‌ فهرمووده‌که‌ی عه‌مری کوری شوعه‌یب ده‌کړی. {پروانه: ژماره: ۵۶۶ و ۵۷۴ که رابورد}.

۱۰۴۰- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {أَسْلَمْتُ امْرَأَةً ، فَتَزَوَّجْتُ ، فَجَاءَ زَوْجُهَا ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي كُنْتُ أَسْلَمْتُ ، وَعَلِمْتُ بِإِسْلَامِي ، فَأَنْتَزَعَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ زَوْجِهَا الْآخِرِ ، وَرَدَّهَا إِلَيَّ زَوْجِهَا الْأَوَّلِ} رَوَاهُ أَحْمَدُ ، وَأَبُو دَاوُدَ ، وَابْنُ مَاجَةَ . وَصَحَّحَهُ ابْنُ جِبَّانَ ، وَالْحَاكِمُ.

{ضعیف ابی داود/۴۹۰. أحمد/۳۲۳، ژماره: ۲۰۵۹. أبو داود/۲۲۳۹. ابن ماجه/۲۰۰۸. ابن حبان/۴۱۵۹. حاکم/۲۱۸/۲}:

ئیبنو عه‌بباس (ره‌زای خودای لی بی) فهرمووی: به‌سه‌رینی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ژنی ئیسلام بوو، وه‌شووی کرد به‌کابرایي، جا می‌رده پی‌شووه‌که‌ی هاته خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) وه عه‌رزی‌کرد: نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! منیش ئیسلام بوو بووم، وه ژنه‌که‌یشم ده‌یزانی که‌ من ئیسلام بووم، جا پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی)

ژنه که ی له میړدی دووهمی سهندهوه و دایه وه به میړدی یه که می. {تاج/۲،

زنجیره: ۷۵، ژماره: ۲۳۶۴. ج/۴ = چاپی چواره م}.

۱۰۴۱- وَعَنْ زَيْدِ بْنِ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: {تَزَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعَالِيَةَ مِنْ بَنِي غِفَارٍ، فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ وَوَضَعَتْ ثِيَابَهَا، رَأَى بِكَشْحِهَا بَيَاضًا فَقَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِلْسِي ثِيَابَكَ، وَالْحَقِّي بِأَهْلِكَ"، وَأَمَرَ لَهَا بِالصَّدَاقِ {رَوَاهُ الْحَاكِمُ، وَفِي إِسْنَادِهِ جَمِيلُ بْنُ زَيْدٍ وَهُوَ مَجْهُولٌ، وَاخْتَلَفَ عَلَيْهِ فِي شَيْخِهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا. وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ "أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {أَيُّمَا رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً، فَدَخَلَ بِهَا، فَوَجَدَهَا بَرَصَاءَ، أَوْ مَجْنُونَةً، أَوْ مَخْذُومَةً، فَلَهَا الصَّدَاقُ بِمُسِيهِ إِيَّاهَا، وَهُوَ لَهُ عَلَى مَنْ غَرَّهُ مِنْهَا} أَخْرَجَهُ سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَمَالِكٌ، وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ. وَرَوَى سَعِيدٌ أَيْضًا: عَنْ عَلِيِّ نَخْوَةَ، وَزَادَ: {وَبِهَا قَرْنٌ، فَزَوَّجَهَا بِالْخِيَارِ، فَإِنْ مَسَّهَا فَلَهَا الْمَهْرُ بِمَا اسْتَحَلَّ مِنْ فَرْجِهَا}. وَمِنْ طَرِيقِ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَيْضًا قَالَ: {قَضَى بِهِ عُمَرُ فِي الْعَيْنِ، أَنَّ يُؤْجَلَ سَنَةً، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ}.

نهم ژمارمیه له نه صله که دا، که نیمه به به نه پرمتمان داناوه بو زنجیره ی

ژماره کان، دمبی به م چهند فهرموودمیه وه:

یه که م: زمیدی کوری که عبی کوری عوجره (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: باوکم فهرمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) له خپلی به نی غیضار ژنیکی هی نا، ناوی نه لعالیه بوو، کاتی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) چوو ناو په رده وه بو و جله که ی داناو ژنه که یشی جله که یی داناو پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) له سهر نوینه که دانیشت، سهیری کرد که فبرغه ی ژنه که تووشی به له کی بووه، که دمردیکی فیزاوییه، جا پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) له نوینه که ده کشیته وه و دمفه رموی: (جله کانت بدمره وه به خوتاو پروره وه بو مالی باوانت، له بهر نهم

نهنگه من تۆم ناوئ) وه ئهو مارمیههیشی که دابووی پئی هیچی ئی
نهسهندهوه. {تاج/۲، زنجیره: ۵۵، ژماره: ۲۸۶ – حاکم/۴/۳۶. ضعیف جدا،
الإرواء: ۳۲۶/۶}.

دانهر (رهحمهتی خودای ئی بی) سهبارمت بهم گیرانهومیه دمفهرموی:
حاکم گیراویهتهوه، لهپیاوانی رشتهکهیدا، جه میلی کوری زهید ناوئ ههیه،
نهناسراوه، لهبارهی مامۆستاکهیشیهوه، راجیایی زۆر ههیه لهسه ر ئهم
شیوانه ی خوارهوه:

آ- له جه میلی کوری زمیدهوه له زمیدی کوری کهعبهوه.

ب- لهجه میلی کوری زمیدهوه له کهعبی کوری زمیدهوه.

ج- لهجه میلی کوری زمیدهوه له ئیبنو عومرهوه.

د- له جه میلی کوری زمیدهوه له کهعبی کوری عوجرهوه!

دووهم: سهعیدی کوری موسه ییب (رهحمهتی خودای ئی بی) دمفهرموی:
عومهری کوری خهططاب (رهزای خودای ئی بی) فهرمووی: (ههر پیاوی
ژنیکی ماره کردو بهدهستی گرتوو چوووه لای و لهگه ئیدا جووت بوو، دواپی
بووی دمرکهوت که به ئه که، یان شیت، یان گوله، بووی ههیه که هاوسه ریه که
هه ئومشینیت هه یان به ته واوی دای بمزینتی و به ژنه که به و دمردهوه رازی بی،
جا ئه گهر مارمهرینه که ی هه ئومشاندهوه، ئه وه ژنه که ته واوی مارمیه که یی
ده که وی، چونکه پیاوه که چوووته لای و جووت بووه له گه ئیا، به لام مافی
ئه وه ی ههیه که ئه و مارمیه به و که سهیه بئزیری که دهسته شکینی کردوووه
ته فره ی داوه).

دانهر (رهحمهتی خودای ئی بی) سهبارمت بهم گیرانهومیه ده ئی: ئهم
زاتانه ئهم فهرموودمیان دهره ئناوه: سهعیدی کوری مهنصورو مالیک و ئیبنو
ئه بی شهیه، پیاوانی پشتی ئهم فهرموودمیه جیگه ی متمانه ن. به لام

گەرچی پیاوانی رستهکهی جیگهی باومرپیگردن و متمانهن، بهلام پچران لهنیوانی سهعیدی کوری موسیب و ئیمامی عومهردا ههیه.

سییه: سهعیدی کوری مه‌نصور (رحمه‌تی خودای ئی بی) ئهم فهرموودمیه‌ی له‌ئیمامی عه‌لیشه‌وه‌ گیراوه‌ته‌وه‌ له‌سه‌ر ئهم شیوه‌یه، که زیاده‌یه‌کی وا تیا‌دا:

ئیمامی عه‌لی (ره‌زای خودای ئی بی) دمه‌هرموئ: ئه‌گهر پیاوئ ژنیکی ماره‌ کرد بو‌ خۆی، ژنه‌که‌ به‌ئه‌ك بوو، یان شیت بوو، یان گول بوو، یان تات بوو، ئه‌وه‌ له‌پیش ئه‌وه‌دا که‌بجیته‌ لای، ئه‌گهر پیی زانی، ئه‌وا خۆی سه‌رپشکه‌ ماره‌برینه‌که‌ دابه‌زه‌زینئ، یان هه‌لیوه‌شینتیته‌وه‌، به‌لام ئه‌گهر پاش جووت بوون له‌گه‌لیا، به‌نه‌خۆشی ژنه‌که‌ی زانی و گریبه‌سته‌کهی هه‌لوه‌شانده‌وه‌، ئه‌وا به‌هۆی ئهم جووت بوونه‌وه‌، ژنه‌که‌ مارهی ده‌که‌وئ. {البیه‌قی/الکبری: ۱۴۰۷/۲۱۵/۷}.

چواره‌م: سه‌عیدی کوری موسه‌یب (رحمه‌تی خودای ئی بی) دمه‌هرموئ: (عومه‌ری کوری خه‌ططاب (ره‌زای خودای ئی بی) کاتی جینشین بوو، ژنی هات له‌لای سکا‌لی کرد، که‌مێرده‌کهی شله‌په‌ته‌یه، ناتوانی جووت بوون ئه‌نجام بدا، عومه‌ریش بریاری دا، که‌ بو‌ماوه‌ی سائی له‌رۆژی سکا‌لی ژنه‌که‌وه‌، مۆله‌تی پیاوه‌که‌ بدرئ، ئه‌گهر له‌و ماوه‌یه‌دا پیاوه‌که‌ رۆیشه‌ لای ژنه‌که‌ی ئه‌وا باشه‌و کیشه‌که‌ ته‌واو ده‌بی، دهنه‌ ژنه‌که‌ خۆی سه‌رپشکه‌ ده‌توانئ و بو‌ی هه‌یه‌ که‌ شووکرده‌کهی هه‌لوه‌شینتیته‌وه‌. {الموطا - باب الرجل ینکح المرأة ولا یصل إليها لعلة بالمرأة أو الرجل + صحیح الإرواء: ۳۲۲/۶}.

بو‌ ئهم گیرانه‌ومیش حافظی عه‌سقه‌لانی که‌دانه‌ری ئهم په‌راوه‌ پیرۆزمیه‌ دمه‌هرموئ: (پیاوانی رستهکهی جیگهی متمانهن).

(روونکردنه وه)

- ١- قهرمن له کوردیدا پێی دهگوتری: تات، که جوړه دوومه ئیکه بهری شهرمی ئافرمت دهگری، واته: ئیسکی، یا پارچه یی گوشت، له ناو زی ژنه که دا هه بی، پێگه ی جووت بوون له گه ئیدا بگری و بیاو نه توانی تیبردن (ایلاج) ئه نجام بدا. {بروانه: فیهی ئاسان، بهرگی دووهم زنجیره: ٢٦٤ - باسی ئه وه نهنگانه ی که دهن به هو ی هه ئوه شانده وه ی مار مېرین}.
- ٢- شله په ته (واته: عه نین) نه ویش نهنگیکه له چووکي بیاودا، چووکي وهک په تک وایه، رمقی تیادا نییه، ناتوانی له گه ل ژن دروست ببی.

٦١- باسی کوزه رانی جوان له گه ل ژنان

باب: عِشْرَةُ النِّسَاءِ

- ١٠٤٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {مَلْعُونٌ مَنْ أَتَى امْرَأَةً فِي دُبْرِهَا} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالنَّسَائِيُّ وَاللَّفْظُ لَهُ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ، وَلَكِنْ أُعِلَّ بِالْإِسْأَلِ.
- {أحمد/٢/٤٤٤ رقم/٩٧٣١. أبو داود رقم/٢١٦٢. نسائي/ الكبرى (٩٠١٥). صحيح الجامع: ٥٨٨٩}:

- ئهبو هورمیره (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: پێغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) فهرمووی: (نه فرین و له عنه ت له و بیاوه بی که به کۆم دهرواته لای ژن). {تاج/٢، زنجیره: ٤٣، ژماره: ٢١٣٥}. دانهر (رهحمه تی خودای ئی بی) ده ئی: بیاوانی رسته که ی متمانه دارن، به لام عیله تی ئیرسالی واتیادا.
- ١٠٤٣- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى رَجُلٍ أَتَى رَجُلًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبْرِهَا } رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَالنَّسَائِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ، وَأُعِلَّ بِالْوَقْفِ.
- {صحيح الزغيب والزهيب: ٢٤٢٤}:

ثیبنو عه‌بباس (رمزای خودایان لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) فه‌رمووی: (خودا به‌چاوی سۆزو میهره‌بانی ته‌ماشای نه‌و پیاوه‌ناکا که به‌کۆم (واته: به‌پاش) سواری پیاوی ده‌بی، یان به‌کۆم سواری ژنی ده‌بی). {تاج/٢، زنجیره: ٤٣، ژماره: ٢١٣٥}. دانهر ده‌فه‌رمووی: عیله‌تی موقوفی واتیدا.

١٠٤٤- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوْذِي جَارَهُ، وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا، فَإِنَّهُنَّ خُلُقْنَ مِنْ ضِلَعٍ، وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الصُّلَعِ أَعْلَاهُ، فَإِنْ ذَهَبَتْ تَقِيمُهُ كَسَرَتْهُ، وَإِنْ تَرَكَتُهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ، فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبَخَارِيِّ. وَلِمُسْلِمٍ: {فَإِنْ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ وَبِهَا عَوَجٌ، وَإِنْ ذَهَبَتْ تَقِيمُهَا كَسَرَتْهَا، وَكَسَرُهَا طَلَاقُهَا}.

{تجریدی بوخاری/٥، ژماره: ١٧٧٢ = ٥١٨٥، ٦٠١٨، ٦٣٣٦، ٦١٣٨، ٦٤٧٥، ٥١٨٦، ٣٣٣١، ٥١٨٤ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٨٤٤ = شیا ٣٦٣٢ = مسلم/١٤٦٨}:

ئه‌بو هورهیره (رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بی) فه‌رمووی: (هه‌رکه‌سی به‌راستی باوه‌ری به‌خوداو به‌پۆزی دواپی هه‌یه، که ئاماده‌ی سه‌رکاری بوو، با یا قسه‌ی خیر بکا، یا بی ده‌نگ بی، که گۆل نیت، درکیش مه‌به، که قسه‌ی خیر نازانی، قسه‌ی شه‌پیش مه‌که — زیاده‌ی پوخته‌ی موسلیم) وه‌هه‌رکه‌سی به‌راستی باوه‌ری به‌خوداو به‌پۆزی دواپی هه‌یه با نازاری دراوسی‌ی خو‌ی نه‌دا، ئامۆژگاری بی لی‌تان زۆر باش بن بۆ ژنان، چونکه ژنان له‌بنه‌په‌ته‌وه، له‌په‌راسووی باوه‌ ئاده‌م (واته: باوه‌ حه‌وا) دروست کراون، چونکه دایه‌ حه‌وا له‌بنه‌په‌ته‌وه له‌په‌راسووی چه‌پی باوه‌ حه‌وا (واته: باوه‌ ئاده‌م) دروست کراوه، له‌ لارترین شوینی په‌راسوو، که نووکه‌که‌یه‌تی دروست کراوه، جا ئه‌گه‌ر به‌ته‌و‌ی راستی بکه‌یه‌ته‌وه راست

نابیتەو بەلکوو دەشکێ ئەگەر دەستیشی ئی نەدەى ئەوا پەراسووێکە بەلاری دەمینیتەو سوودیشی ئی وەردەگیرێ، کەوابوو راسپێری بێ لیتان زۆر باش بن بۆ ژنان. {تاج/۲، زنجیرە: ۴۷، ژمارە: ۱۵۸ + ریاض/۱، زنجیرە: ۲۴، ژمارە: ۲۷۳}.

لەگێڕانەوێکە تری سەحیحی موسلیمدا، کەبەپێی ژمارەبۆدانانی مامۆستا شیخ خەلیل مەئموون شیخ، ژمارە: ۵(۳۶۳)، ئاواپە: ئەبو هورەیرە (رمزای خودای ئی بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموی: (ژن لەپەراسوو دروست کراوە و چەوتییەکی بەشیکە لەسروشتی و تیکلاوی خوین و بێر و هۆشی بوو، جا لەبەر ئەوە هەتا سەر لەسەر یەک بار نامینێ و زوو زوو دەگۆڕێ و بەسروشت حول حولیە و لەمەدا هەتا رادەیی مەهانەى هەیه، جا لەسەر ئەم بنیاتە ئەگەر دەتەوێ لەگەڵیا رابوێری، ئەوا دەبێ بەپێی سروشتەکی بەلاری و خواری رابوێری لەگەڵیدا، ئەگینا ئەگەر بتهوێ راستی بکەیتەو، ئەوسا لەگەڵیدا رابوێری، ئەوە بەتۆ راست نابیتەو، بەلکوو لەدەستتا دەشکێ، شکاندەکەیشی بریتییە لەبەرەلا کردنی و تەلاق دانی، ئەویش بەپێچەوانەوێ مەبەستە!.

(روونکردنەو):

مەبەست لەم جۆرە فەرموودانە، تانە و تەشەر نییە لە رەگەزی مێ و سووکایەتی نییە بەژن لەکۆمەلگادا، وەک هەندێ مەروفی گێلۆکە وایێ تێ دەگەن، یا هەندێ لەپێکۆرەکانی صهیونیەت و صەلیبیەت دەیکەن بەمەهانە و بۆنە بۆهێرش بردنە سەر ئایینی ئیسلام. بەلکوو بەپێچەوانەوێ مەبەست روونکردنەوێ پێکەتەى جەستەیی و دەروونی رەگەزی مێ، بەپێی سروشتی خودایی، هەتا تەکلیفی مالایطاق و کاری نەکردنی ئی داوانەکری، ئەرکیکی نەخریتە سەرشان، کە لەتوانایدا نەبێ، کاری خودایش بێ دانایی نییە، دیارە کە ژنانی لەسەر ئەو شیوە کەچ و لارو خوارە دروست کردووە،

سوودی خۆی و سوودی پیاویش و سوودی کۆمه‌لێشی واتیادا، نابینی که خودی پهراسوو چه‌ماوه و لاره‌و، ئه‌گهر راست و ره‌وان بوايه وه‌ك دووخ، رۆڤی خۆی نه‌ده‌بینی و له‌نازو به‌هره‌وه ده‌بوو به ژارو ژمه‌ر، چونكه قه‌فه‌زه‌ی سینگ دروست نه‌ده‌بوو، كه سه‌ندوو قیكی پارێزمو قه‌لایه‌كی قاییمه بۆ هه‌موو ئه‌ندامه هه‌ناوییه‌كانی مرۆف، بگه‌ر بۆ زۆر له ئه‌ندامه‌كانی تریش، وه‌ك دڵ و جه‌رگ و سیی و گورچيله و سڤ و زراوو ریخۆله!

وه‌ك راستیه‌كی له‌به‌رچاویش، ئیسلام له‌رووی ره‌وشتی به‌رزو رێنماییه‌ باشه‌كانی کۆمه‌لایه‌تییه‌وه، له ئایینه‌كانی تر پتر، گرنگی به‌رگه‌زی مێ داوه، قه‌درو ریزی زۆریان بۆ داده‌ن، پایه و پله‌ی هه‌ره به‌رزى کۆمه‌لایه‌تی بۆیان داناوه. به‌پادیه‌ی ئه‌گهر بێتوو کۆمه‌لێ ئافره‌تی رۆشنیری ره‌وشت به‌رزى داوینپاکى داناو زانای به‌ویژدان، له‌هه‌موو نه‌ته‌وه‌كان کۆبڤنه‌وه، وه مافه‌كانی ژن دیاری بکه‌ن، هه‌یج مافێ له‌و مافانه‌ی كه له‌قورئان و سوننه‌تی سه‌حیح‌دا بۆ ژن چه‌سپاوه، یا هه‌ر ئه‌ركێ له‌ قورئان و سوننه‌تدا له‌سه‌ر ژن دانراوه، هه‌یج مافێ له‌و مافانه‌و هه‌یج ئه‌ركێ له‌و ئه‌ركانه‌ ئایه‌خ و ناپه‌سه‌ند ناکه‌ن!

وه‌ك راستیه‌كی ئاشکرای له‌به‌رچاویش، ئیسلام له‌رووی کۆمه‌لایه‌تییه‌وه، له ئایینه‌كانی تر، پتر گرنگی به‌رگه‌زی مێ داوه، ئه‌وه‌ی كه ئه‌م‌رۆ له‌به‌رچاوه له‌به‌ره‌لایى ژن و له‌رووتو قووتی ژن و له‌درینی په‌رده‌ی شه‌رم و شكۆ له‌ناو ژنانی رۆژئاوا و له‌زۆرینه‌ی ولاته ناموسوڵمانه‌كاندا، ئه‌وه به‌پێی رێنماییه‌كانی ئایینی خۆیان نییه، هه‌یج ئایینی ئه‌گهر بته‌په‌رستیش بێ ئه‌وه قه‌بوول ناکا، بۆ ئه‌مونه هه‌تا بزانی كه مه‌سیحیه‌ت چى داوا ده‌كا له ئافره‌تان، ده‌لێین: ئه‌وه‌ی كه راهیباته مه‌سیحیه‌كان، له دیره‌كانیاندا ئه‌نجامی ده‌دنه‌ن، بالا پۆشی ته‌واو ئه‌نجام ده‌دنه‌ن و دووره پارێزده‌بن له‌پیاوی نامه‌هره‌م و پابه‌ند ده‌بن به ره‌وشتی به‌رزو خۆ ده‌پارێزن له‌روانیی نادره‌ست و کۆده‌که‌نه‌وه له‌داوینپه‌سی و خه‌ریکی خواپه‌رستی و به‌نده‌یی

کردن و دووعاو نزاو پارانهومن و سهرقائی کاری چاکهن، نهوه پهيامی مهسیحیهته بۆ رهگهزی می، بهتایبهتی نهوه فهرمان و پهيامی نامه ی پیروزی جوولهکه و گاورهکانه، بۆ ژنانی ئهم دوو ئایینه!

چونکه بهپیی تهورات و ئینجیلیش داوینپیس دهکوژری، رووتوقوتی و بهره‌لایی رهگهزی قه‌دهغهیه.

به‌لام ئیستا لایهنه دژه ئیسلامه‌کان، واپیشانی خه‌لکی دهمهن و، وادهیخه‌نه میشکی لاوه‌کانی ئیمه‌وه، که ئهمه‌ی ناویان ناوه سهربه‌ستی ئافرمت له‌پۆژئاوا، له‌پیت و فهری ئایینه‌که‌یانه‌وه‌یه، وه‌هوی دواکه‌وتنی ژنانی ئیمه‌یش نایینی پیروزی ئیسلامه.

جا کورت و پوخت و به‌کوردی په‌تی، نه‌مه راستیه‌کی حاشا هه‌لنه‌گره، له‌نایینی پیروزی ئیسلاما:

ژن گوته بۆ دل، نه‌ک توپی پی‌یه
تارپیزی بگری، پتر به‌جی‌یه
مه‌ردی و سهربه‌ستی و حه‌یا، ئهم سی‌یه
تاجی سه‌ره‌ری ره‌گه‌زی می‌یه
پیاوی خراپیش رشک و نه‌سپی‌یه
که‌ی نه‌وه می‌رده؟ له‌جی‌ی هه‌وی‌یه

۱۰۴۵ - وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غَزْوَةٍ، فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، ذَهَبْنَا لِنَدْخُلَ. فَقَالَ: "أْمْهَلُوا حَتَّى تَدْخُلُوا لَيْلًا - يَعْنِي: عِشَاءً - لِكَيْ تَمْتَشِطَ الشَّعْثَةُ، وَتَسْتَحِدَّ الْمَغِيبَةُ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي رِوَايَةٍ لِلْبُخَارِيِّ: { إِذَا أَطَالَ أَحَدُكُمْ الْغَيْبَةَ، فَلَا يَطْرُقُ أَهْلَهُ لَيْلًا }.

{تهجریدی بوخاری/ ۵، ژماره: ۱۷۸۵ = ۵۲۴۶، ۴۴۳، ۱۸۰۱، ۲۰۹۷،
 ۲۳۰۹، ۲۳۸۵، ۲۳۹۴، ۲۴۰۶، ۲۴۷۰، ۲۶۰۳، ۲۶۰۴، ۲۷۱۸، ۲۸۶۱،
 ۲۹۶۷، ۳۰۸۷، ۳۰۸۹، ۳۰۹۰، ۴۰۵۲، ۵۰۷۹، ۵۰۸۰، ۵۲۴۳، ۵۲۴۴،
 ۵۲۴۵، ۵۲۴۶، ۵۲۴۷، ۵۲۶۷، ۶۳۸۷، مختصر صحیح مسلم/ ۲، ژماره: ۸۴۷
 = شیخا ۳۶۲۵. أبو داود. جهاد: ۲۷۷۸}:

ئەم فەرموودەییە لە پوختەیی موسلیمدا ئاوايە:

جاییری کوری عەبدوللا (رەزای خودایان ئی بئ) فەرمووی: جاری
 لەخزمەتی پیغەمبەردا چووین بۆ غەزایی، کاتی گەڕاينەو، من و شترێکی
 سستم لەژێردا بوو، پەلەم لێی دەکرد، لەپشتمەو و شتر سوارێکم پێ گەیشتم،
 بە نەفیزەکەیی ژمندی لە و شترەکەیی ژێرم، نیت و شترەکم خیرایەکی وای ئی
 دەرچوو چۆنت دەوی ئاوا، کە ئاورم دایەو سوارەکە پیغەمبەر بوو،
 فەرمووی: (ئەو بۆوا پەلە پەل دەکەیی ئەی جاییر!). گوتە: ئەی پیغەمبەری
 خودا! تازە زاوام تازە ژنم هیئاو، فەرمووی: (ئایا کچت هیئاو یا بیوژن؟)
 گوتە: بیوژنیکم هیئاو. فەرمووی: (ئەی بۆچی کچیکت نەهیئاو، پیکەو
 گەمەو دەستبازی بکەن؟).

جاییر فەرمووی: کاتی گەیشتیە ناو مەدینە، ویستمان بچینەو بۆ
 مائەو،مان، بەلام پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: (کاتی
 لەسەفەر دەگەڕینەو، ئەگەر بەشەو دەگەیشتنە جی، وابکەن لەپیشدا
 ئاگاداریان بکەنەو، هەتا ژن قژە ئالۆسکاوەکەیی خۆی شانە بکاو دەرمانی
 گەرماو بەکاربهێنێ بۆ لابردنی مووی زیادەیی لەشی، کە لەبەر دووری
 لەمێرد، پشگویی خستوو).

جاییر فەرمووی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی:
 (ئەی جاییر! کە گەیشتیە مائەو ژیر و ریا بەو مەبەست پیکەو،نانی مال و
 منال و خیزانی رەحمەت بئ، نەو،ک مەبەست خۆشی کاتی نیو،چل بئ و

بهس ۱). {تاج/۲، زنجیره: ۴۷، ژماره: ۲۱۶۲، ۲۱۶۳، ۲۱۶۴، ۲۱۶۵ + ژماره: ۷۹۹ لهپوخته‌ی موسلیم}.

گیرانه‌و‌ی دووهم که دانه‌ر (رحمه‌تی خودای لی بی) ناماژ‌ی بو ده‌کا، ژماره: ۱۷۸۴ ته‌جری‌دی بوخاری‌یه، که ژماره: ۵۲۴۴ و ۵۲۴۶ صه‌حیحی بوخاری‌یه، که نه‌مه ده‌قه‌که‌یه‌تی:

جابیری کوری عه‌بدو‌للا (رمزای خودا له‌خوی و له‌باوکی بی) فه‌رمو‌ی: خو‌شه‌ویست (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ده‌فه‌رمو‌ی: (کاتی که‌سیکتان سه‌فه‌ره‌که‌ی دریژ‌ی کی‌شا یا بو ماو‌یه‌کی زور، له‌به‌ر هه‌ره‌ویه‌ک بی، له‌خیزانی دابرا، با به‌شه‌و، له‌ناکاوا نه‌کا به‌مالاو، له‌بارودو‌خی ئاوادا نه‌دا به‌سه‌ر خیزانی‌دا). {تاج/۲، زنجیره: ۴۷، ژماره: ۲۱۶۲، ۲۱۶۴}.

۱۰۴۶ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِنَّ شَرَّ النَّاسِ مَنْزِلَةً عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "الرَّجُلُ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ، ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا" أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۳۱ = شیا ۳۵۲۷}:

ئهو سه‌عی‌دی خودری (رمزای خودای لی بی) فه‌رمو‌ی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ده‌فه‌رمو‌ی: (له‌پوژی دوا روژ‌دا، له‌لای خودا، که‌س وه‌ک ئهو پیاوه جی‌گه‌ی خراپ نییه، که له‌گه‌ل ژنه‌که‌یدا سه‌ره‌که‌ن به‌یه‌ک‌داو، له‌سه‌رجی باسی سه‌رجی و شتی وا ده‌که‌ن، که‌چی ده‌چی ئهو باس و خواسه، بو خه‌لکی تر ده‌گی‌ریت‌ه‌وه‌و رازو نه‌ینی ژنه‌که‌ی په‌خش و بلاو ده‌کاته‌وه). {تاج/۲، زنجیره: ۴۳، ژماره: ۲۱۴۲}.

۱۰۴۷ - وَعَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: {قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا حَقُّ زَوْجٍ أَحَدِنَا عَلَيْهِ؟ قَالَ: "تُطْعِمُهَا إِذَا أَكَلَتْ، وَتَكْسُوهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ، وَلَا

تَضْرِبُ الْوَجْهَ ، وَلَا تُقَبِّحُ ، وَلَا تَهْجُرُ إِلَّا فِي الْبَيْتِ { رَوَاهُ أَحْمَدُ ، وَأَبُو دَاوُدَ ،
وَالنَّسَائِيُّ ، وَابْنُ مَاجَهَ ، وَعَلَّقَ الْبُخَارِيُّ بَعْضَهُ ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ ، وَالْحَاكِمُ .

{ أبو داود. / رقم: ۲۱۴۲ . ابن ماجه رقم: ۱۸۵۰ . أحمد رقم: ۲۰۰۲۷ . يهقي
رقم: ۱۴۵۵۶ . نسائي في الكبرى/ ۹۱۶۰ . حاكم/ ۲۷۶۴ }:

حهکیمی کورپی موعاوییهی ئەل-قوشهیری (رهزای خودایان ئی بی)
فهرمووی: باوگم فهرمووی: عهرزی پیغه مبهرم گرد: قوربان! ئەی
پیغه مبهری خودا! مافی ژن له سهر میرد چیه؟ فهرمووی: (وهك خۆت نان و
بهرگی بۆ بکهو نان و ناوی ئی جیامه کهردهو لیی مهدهو وهك ئازهل دارکاری
مهکه، ئەگهر دنیاوو له سهر حهق لیشتدا، له دهموچاوی مهدهو قسهی تال و
ترشو ناشیرینی پی مهئی، ئەگهر جیگه یشت ئی جیا کردوه، له بهر هۆیه کی
رهوا، ئەوا له هۆدیه کا به ته نیا دایمه نی و خۆت له هۆدیه کی تردا بخهوی).

{ تاج/ ۲، زنجیره: ۴۷، ژماره: ۲۱۶۱ ج/ ۴ }.

(روونکردنهوه):

۱- موعاوییهی کورپی حهیدهی ئەل - قوشهیری، هاوه ئی پیغه مبهره،
باپیره به هزی کورپی حهکیمی کورپی معاوییه، به خه لکی به صره دژ میرری،
غهزای خوراسانی کردو لهوی مرد.

۲- سه بارهت بهم فهرموودهیه، دانه ر حافظی عهسقه لانی (رهحه تی
خودای ئی بی) ده فهرموئی: ئەحمه دو ئەبو داوود و نه سائی و ئیبنو ماجه
گیراویانه ته وه، ئیبنو حیببان به فهرموودهیه کی ته ندروستی داناوه، هه روا
حاکمیش به ته ندروستی داناوه. { صحیح ابی داود: ۱۸۷۵، الصّحیح
المستند/ ۱۱۱۳ }.

دياره ئەم فەرموودەيە رافەو روونکردنەومىيە بۆ ئەو ئايەتە كە
دەفەرموى: {وَاللّٰتِي تَخَافُوْنَ لُشْكُوزَهُنَّ فَعَظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِى الْمَضَاجِعِ
وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيْلًا — ٤/النساء. الآية/٣٤}.

واتە: ئەى گەلى موسوئمان! ئەى پەيپەرەوانى ياسا نامەى قورئان! ئەو
ژنانەتان كە سەرپىچى لە فەرمان و تاعەتى ئىيە دەكەن و ئەو ماف و ھەقەى
كە خوداى گەورە دايناوە بۆ ئىيە لەسەر ئەوان، جى بەجىي ناكەن، ئەوا
لەسەرمتاوە بە پەندو ئامۆزگارى جوان بە نەرم و نىانى ئامۆزگارىيان بكەن،
ئەگەر بەپەندو ئامۆزگارى نەھاتنە سەر رىگەى راستى شەرى خودا، ئەوا
لەكاتى نووستندا، لەگەلئان مەخەون و جىگەيان ئى جىابكەنەو، ئەگەر
ئەمەيش سوودى نەبوو، ئەوا بە ئاسپايى بۆ تەمى لىيان بدن، جا ھەركاتى
ژنەكانتان بەپىي ياسانامەى ئىسلام فەرمانى ئىيوميان بەجى ھىناو لەگەلئانا
ئاشت و تەباو سازاو بوون، ئىتر ناھەقىيان ئى مەكەن و بەمەھانەى ناپەرەوا
شەريان پى مەفرۆشن و لەخودا بترسن و لەگەلئانا بسازىن بەخىرو خوشى).

۳- ئەمەيش دەقى تەعليقەكەى پىشەوا بوخارىيە، بوخارى لەپاش ئەو
كە فەرموودەيى لە ئىمامى ئەنەسى كورپى مالىكەو دەگىرپتەو، كە ئەو
دەجەسپىنى، پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى). لەھۆدەمىەكى تردا
جىگەى لەژنەكانى جىاكردۆتەو، نەك لەناو يەك ھۆدەدا. {بەروانە: تاج/۲،
زنجىرە: ۲۹، لاپەرە: ۸۶، ژمارە: ۱۲۱۵ + تاج/۲، لاپەرە: ۵۷۲، زنجىرە: ۶۸، ژمارە:
۲۲۴۶، ج/۴}.

پىشەوا بوخارى لەم تەعليقەدا دەفەرموى:

{بَابُ هِجْرَةِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ، نِسَاءُهُ فِي غَيْرِ بُيُوتِهِنَّ}.

وَيَذْكُرُ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حِذَّةٍ رَفَعَهُ:

{غَيْرَ أَنْ لَا تُهْجَرَ إِلَّا فِي الْبَيْتِ}. وَالْأَوَّلُ (يَعْنِي حَدِيثَ أُسِّ أَصْحَ).

بوخاری لەم تەعلیقه‌دا دمه‌رموئ: ده‌گێرنه‌وه له موعاوییه‌ی کوری
حه‌یده‌وه (رمزای خودای ئی بئ) له پیغه‌مبه‌روه (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ)
دمه‌رموئ: (به‌لام نه‌گه‌ر جیگه‌یشت ئی جیاکردنه‌وه، له‌ناویه‌ك هۆده‌دا
جیگه‌یان ئی جیاکه‌رموه نه‌وه‌ك خۆت له‌هۆدمیه‌كا بخه‌ویت و نه‌و له‌هۆدمیه‌کی
تردا).

ئه‌نجا بوخاری دمه‌رموئ: (فه‌رمووده‌ی یه‌گه‌م كه‌ فه‌رمووده‌كه‌ی
ئه‌نه‌سه، كه‌ نه‌وه ده‌چه‌سپینئ، می‌رد بۆی هه‌یه له‌كاتی هه‌جرو جئ
جیاکردنه‌وه‌دا له‌ژنی خۆی بۆ ته‌می‌کردنی، له‌هۆدمیه‌کی تردا به‌ته‌نها بخه‌وئ،
ئه‌م فه‌رمووده‌ی ئه‌نه‌سه، له‌م فه‌رمووده‌ی موعاوییه‌ی کوری هه‌یده‌یه
ته‌ندروسته‌ره).

١٠٤٨- وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {كَانَتِ الْيَهُودُ
تَقُولُ: إِذَا أَتَى الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ مِنْ دُبْرِهَا فِي قُبْلِهَا، كَانَ الْوَلَدُ أَحْوَلَ. فَزَلْتُ:
"نِسَاؤُكُمْ حَرْتُ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتْكُمْ أَلَى شِئْتُمْ" الْبَقَرَةُ: ٢٢٣ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ،
وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.

{بوخاری. ژماره: ٤٥٢٧، ٤٥٢٨ ته‌فسیر. مختصر صحيح مسلم/٢، ژماره:
٨٢٩ = شى‌حا ٣٥٢١ = مسلم ١٤٣٥}:

ئيب‌نولونكه‌دير دمه‌رموئ: بيس‌تم له‌جابه‌رى كورى عه‌بدو‌للا (رمزای
خودا له‌خۆی و له‌باوکی بئ) ده‌یفه‌رموو: جووله‌كه‌كان ده‌يانگوت: نه‌گه‌ر پیاو
له‌لای بشته‌وه بجیته‌ لای ژنی خۆی، به‌پیشی، نه‌وه مناله‌كه‌ی خپل ده‌بی، جا
بۆ به‌تال‌کردن و پوو‌چ‌کردنه‌وه‌ی ئه‌م بیرو باوم‌ره‌ جه‌وته، ئه‌م ئایه‌ته‌ هاته
خواره‌وه: {نِسَاؤُكُمْ حَرْتُ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتْكُمْ أَلَى شِئْتُمْ - الْبَقَرَةُ/٢/٢٢٣}.

واته: ژنه‌كانتان كی‌لگه‌ن بۆ ئیوه، وه‌كوو زه‌وییه‌کی له‌بار بۆ تۆم
تیاوه‌شان‌دن، ده‌ی كی‌لگه‌ی خۆتان بكی‌لن، هه‌رچۆن ده‌تان‌ه‌وئ، له‌لاوه، یا

له پېشه وه، يا له لای پشته وه، به مه رجی به پېش، نه وهك به كۆم). {تاج/۲،

لاپهړه: ۵۰۹ زنجیره: ۴۳، ژماره: ۲۱۳۲ - ج/۴ = چاپی چواره م}.

۱۰۴۹ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَ أَهْلَهُ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ . اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْنَا} فَإِنَّهُ إِنْ يُقَدَّرَ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ ، لَمْ يَضُرَّهُ الشَّيْطَانُ أَبَدًا". { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ته جريدی بوخاری/۵، ژماره: ۱۷۶۸ = ۵۱۶۵، ۱۴۱، ۳۲۷۱، ۳۲۸۳،

۶۳۸۸، ۷۳۹۶ بوخاری. مختصر صحيح مسلم/۲، ژماره: ۸۲۸ = ۳۵۱۹ =

صحيح مسلم/۱۴۳۴}:

ثيبنو عه عباس (رمزای خودایان لی بی) فه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) دمفه رمووی: (کاتی یه کی له نیوه دمیوه ی پرواته لای خیرانی خو ی، نه گهر له وکاته دا بل ی:

{ بِسْمِ اللَّهِ . اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْنَا} : به ناوی

خودا، نه ی خودایه! شهیتانمان له کول بکهره وهو شهیتان دوور بخهره وه له رمزق و رژی خو ته که داوته پیمان) نه و جا فه رمووی (دروودی خودای له سهر بی): (هه رکه سه تان له وکاته دا له کاتی ده سپی کړدنیدا ناوا بل ی و نه م نرایه بخوینی، نه گهر له و جا رمیاند، مندا ل له چارمیان نوو سرا بی، هه رگیز شهیتان زیانی بو نه و مناله ناب ی). {تاج/۲، زنجیره: ۴۳، ژماره: ۲۱۳۰}.

۱۰۵۰ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

قَالَ: {إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ أَنْ تَجِيءَ فَبَاتَ غَضَبًا لَعَنَتَهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ . وَلِمُسْلِمٍ: {كَانَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ سَاخِطًا عَلَيْهَا حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا}.

{ته جريدی بوخاری/۳، ژماره: ۱۳۰۷ = ۳۲۳۷ بوخاری. مختصر صحيح

مسلم/۲، ژماره: ۸۳۰ = شيحا ۳۵۲۴ = ۱۷۳۶}:

ئەبو ھورەيرە (رمزای خودای ئى بى) ھەرمووی: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) دەفەر موئ: (کاتى پیاو داواى سەرچىيى لە ژنەكەى بکا، وەژنەكەى بەبى مەھانەھىەكى رەوا، مى پى نەدا، وە پیاو مەكە لەسەر ئەو، ئەو شەو لەى عاجزو نىگەرەن بوو، ئەو ئەو شەو ھەتا بەیانى فریشتەكان لەعنەت و نەفرەت لەو ژنە دەكەن!). {تاج/۲، زنجیرە: ۴۵، ژمارە: ۲۱۵۲ ج/۴ = چاپى چوارەم}.

لەگىرەنەوێ (صحیح مسلم ترقیم الشیخ خلیل مأمون شیخا) دا، كە دانەر ئاماژەى بۆ دەكا، ئاوايە:

ئەبو ھورەيرە (رمزای خودای ئى بى) دەفەر موئ: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) دەفەر موئ: (بەو كەسەى كە گيانى منى بە دەستە، كە يەزدانى پاكە، ھەر پیاو داوا لەژنەكەى بکا، كە لەگە ئیدا بچیتە سەر نوینی سەرچىيى، ئەویش سەرپىچى لەفەرمانەكەى بکا، بەنارەوا بەگوێى نەكا، مسۆگەر خودای گەورە لەو ژنە دەرەنجى، ھەتا دلى مێردەكەى رازى دەكات!). (صحیح مسلم/شیخا: ۳۵۲۵).

۱۰۵۱- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَعَنَ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخارى/۳، ژمارە: ۹۴۷ = ۲۰۸۶، ۲۲۳۸، ۵۳۴۷، ۵۹۴۵، ۵۹۶۱. مختصر صحيح مسلم/۴، ژمارە: ۱۳۸۳ = شىخا ۵۵۳۰ = ۲۱۲۴. نسائی. زينة: ۵۲۵۰، ۵۱۰۹، ابن ماجه. نكاح: ۱۹۸۸. تحفة الأشراف: ۱۵۷۴۷}:

ئىبنو عومەر (رمزای خودایان ئى بى) دەفەر موئ: پېغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) ھەرمووی: (لەعنەت و نەفرىنى خودا لەو ژنە بىت: كە قژ دەداتە دەم قژى تر بۆ ژنىكى ترو لەو ژنەيش بى، كە دەيهوئ قژى تر بداتە دەم قژى خوئ، وە لەو ژنەيش بى كە خال دەكوتى و خالكوته و خال دەكوتى بۆ كەسيكى ترو، لەو ژنەيش بى كە خالى بۆ دەكوتن!). {تاج/۳، زنجیرە: ۴۵،

ژماره: ۲۸۸۱ + رياض الصالحين/۴، زنجيره: ۲۹۶، ژماره: ۱۶۴۲ + مختصر صحيح مسلم/۴، ژماره: ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵.

(روونکردنهوه):

(چند بابەتيكس به سوود سه بارهت به موو)

۱- سه بارهت به ريش بو پياو، له (المُسُوْعَةُ الْفَقْهِيَّةُ الْكُوَيْتِيَّةُ) دا، دمفه رموي: يه كه م: جه ماوهري شه ر عزانه كان: له زانا ياني مه زه بي حه نه في و زانا ياني مه زه بي ماليكي و زانا ياني مه زه بي حه نه لي، دمفه رموون: (ريش تاشين نادرست و حه رامه). قه وليكيش له شافيعي يه كان هه روا دمفه رموون. دووهم: (وَالْأَصَحُّ عِنْدَ الشَّافِعِيِّ: أَنَّ حَلْقَ اللِّحْيَةِ مَكْرُوهٌ). واته: دروست ترين فهتوا، له لاي مه زه بي شافيعي نه وهيه: كه ريش تاشين ناباش و نابه سه ننده، واته: مه كرووه، به لام حه رام نيبه، ئيبنو حه جه ري هه يته ميش له توحفه دا نامازه بو ئه م بو جوونه دهكاو دهلي: (فَائِدَةٌ): قَالَ الشَّيْخَانِ: يُكْرَهُ حَلْقُ اللِّحْيَةِ. سيهم: ريش هيشته نه وه، نه گهر فهرز نه بي، به كووي دهنگ سوننه ته، له سه ر يه كي له م سي شيوهيه:

آ- به هيچ شيوهيي دهستي لي نه دري، نه له دري زي، نه له پاني، نه لاي بتاشري، نه لاي بيري و كورت نه كريته وه.

ب- نه وه ي كه له مشت زياتره، دروسته لاي بري.

ج- حه نه في يه كان دمفه رموون: (نه وه ي له پير مشت زياتره، پيوسته كورت بكريته وه و ريش ريكوپيك بكري و نه بي به هو ي ره خنه ي كو مه لايه تي بو خاوه نه كه ي).

چواهم: سميل ته واو كورت بكريته وه.

پينجه م: خزمه تي ريش بكري، پشتگوي نه خري.

شه‌شهم: ریش بویه کردن، به‌غیری رهش سوننه‌ته. {بروانه: مختصر صحیح مسلم/۴، ژماره: ۱۳۴۷}.

۲- قژدانه دهم قژ له‌م کاتانه‌دا نادرسته و قه‌دمغه و حه‌رامه:

آ- قژه لکاوه‌که هی ئاده‌میزاد بی، چ هی پیاو بی، چ هی ژن بی، چ هی زیندوو بی، چ هی مردوو بی.

ب- مووه، یا خورییه لکاوه‌که، هی ئاژه‌لکی مردارمده بوو بی و سه‌رنه‌براو بی و، له‌پاش مردارمده بوون لی بکریته‌وه.

ج- موو و خوری و تووکی گیانداری بی، که گوشتی نه‌خوری، وه‌ک یالی کهر، ئیتر چی له‌پیش مردارمده بوونیدا، یا له‌پاش مردارمده بوونی، نه‌و کوک و تووک و مووه‌ی لی کرابیته‌وه، جیاوازی نییه، چونکه پیسه و حه‌رامه، شتی پیس و حه‌رامیش به‌کاره‌ینانی نادرسته، به‌تایبه‌تی له‌کاتی ده‌سنوئژو نوئژدا.

۳- مووی پاک، که‌هی مروژ نه‌بی، وه‌ک یالی مایین، یا ریشی سابیرین و بز، یا مووی کلکی گاو مانگا، له‌کاتی زیندوویدا لی کرابیته‌وه، یا له‌پاش سه‌ربیرین، قسه‌ی دروست نه‌وه‌یه که دروسته بدریته دهم قژی تر، به‌تایبه‌تی نه‌گهر می‌رد رمزای له‌سه‌ر بی، هه‌روا خوری.

۴- شت دانه دهم قژ، به‌هه‌موو شتیکی تری پاک دروسته، وه‌ک خه‌یاته‌ی ئاوریشم و هه‌ندی گیای تایبه‌ت، که بو جوانی و رازاندنه‌وه بی و بو ته‌فرو هه‌لخه‌له‌تاندن نه‌بی، ته‌نانه‌ت له‌هه‌ندی کاتا کاریکی باشه، که‌بی به‌هوی شاردنه‌وه‌ی نه‌نگ، وه‌ک که‌چه‌لی و صه‌لع و سه‌ر روتاوه‌یی، که دادمه‌رین به‌دوو نه‌نگی کوومه‌لایه‌تی و مروژ به‌سورشت هه‌زناکا که خه‌لک به‌و نه‌نگه بزانی و دروسته که‌بیانشاریته‌وه. له‌تاجول ئوصول دا، به‌رگی سی لاپه‌ره (۲۹۶) زنجیره: ۴۵، ژماره: ۲۸۸۶، ده‌فه‌رموی: (باروکه‌ی قه‌رمه‌ل و شتی تری وا، وه‌ک خوری و ئاوریشم و که‌تان قه‌یدی نییه. که‌واته: که‌زی و پرچ و په‌لکه، له‌م

جۆره شتانه قهیدی نییه و هیچی تیا مهبهست نییه، چونکه کس به وه تهفره ناخوات و دهسته شکین نابئ).

له (الفقه الإسلامی و أدلته) سهرباسی (وصل الشعر) دوکتۆر وهه به زوجه لی دهفرموی: (له بهر کردن و له سهر کردنی بارۆکه بۆ پیاوو بۆ ژن، بهرمزای میرده کهی دروسته).

5- بئگومان ئه وهی که له م سهردهمه دا، ناودمبری به (زَرع الشعر: چاندنی موو) بۆسهر، یا بۆ ریش، یا بۆ برۆ، کارئ رهوایه و دروسته و به شیکه له (عملیه التجمیل = نهشته رگهری جوانکاری، وه ئه مه له م بابه ته نییه.

6- به کۆی دهنگی زانایان، له هه موو بارودۆخیکا، دروست نییه بۆ ژن، که مووی (خۆیی) مه حره می خۆی، بۆ په یوه ندردن به مووی خۆیه وه، یان بۆ چاندن به کاربه یئنی، چی هی دایکی چی هی خوشکی و چی هی خۆیی تر بی، وه چی هی باوکی و کوپو براو برازاو کوپمزاو کچه زای بی. چونکه خۆشی و مرگرتن له لایه نی میرده وه له شتی وا، کارئ زۆر ناره وایه و ئه و په ری نامه ردی و به ره لاییه.

7- دروسته بۆ ژن و پیاوو بۆ کوپو کچ، بۆ گه وه ره بۆ بچوک، مووی سه رو ریش و سمیل و ئه برۆو بنبال و بهر، به پیی شهرع ریک بخا، ئایا به تاشین بی، یان به کورتکردنه وه بی، یان به لابردن و هه لکه ندن بی، وه هه رو هه هه مووی، بۆ ژن، یان بۆ پیاو کیشه یه کی جهسته یی، یان کۆمه لایه تی، یان ئازاری دروست بکا، چاره سهر کردنی دروسته، وه ک مووی لووت و مووی گوئ و مووی پووو لاق و بال و باسک و سینگ، به تایبه تی بۆ ژنی میردداری، وه ک مووی به رو مووی دهوری کۆم و مووی پیی شی ئافرمت، ئیتر به تاشین بی، یان به دمرمان بی، یان به هه لکه ندن بی، یان به هه لپاچین بی، به لام سهرتاشین بۆ ژن که راهه تی هه یه، مه گهر له بهر نه خۆشی و کاری پیویست بی، (مغنی

محتاج/۴.ص ۲۹۷. خاتمه‌ی باسی عقیقه). (بروانه: مختصر صحیح مسلم/۴،
ژماره: ۱۳۴۷).

مووی نهو شوینانه که دروسته کهسانی تریش ته‌ماشایان بکه‌ن، وهک
مووی سه‌رو ریش و سَمیل و برؤو گوینچکه و لووت بو پیاو، دروسته خوئی
لایبه‌ری، یان که‌سی تر لایبه‌ری، یان هاوسه‌ری، یان که‌سیکی خوئی
(مه‌حرم) که بوئی دروست بی ته‌ماشای نهو شوینه بکا، وا باشه نه‌گهر خوئی
کردی له‌پیشا به‌دهستی راستی مووی نهو شوینه لایبه‌ری که به‌دهستی راست
ده‌کری، نه‌وجا دهستی چه‌پی به‌کار به‌یئ بو شوینه‌کانی تری. (بروانه: فتح
الباری. فهرمووده‌ی ژماره: ۵۸۸۹ = لباس. باب قص الثَّارِب + تاج/۳، زنجیره:
۴۵، ژماره: ۲۸۸۶ ج/۴ = چاپی چواره‌م).

۸- هه‌ندی له زانایانی پایه‌به‌رز، به‌پنجه‌وانه‌ی جه‌ماومری زانایانه‌وه
ده‌لین: (ه‌زدانه دم ه‌زو لکانی ه‌زو به‌سه‌رو به‌ه‌زه‌وه، له‌سه‌ر شیوه‌ی بارؤکه‌وه
هه‌ر شیوه‌یه‌کی تریش بی، به‌بی قه‌ید و مه‌رج دروسته، به‌ه‌زی مروف، به‌هی
گیاندارى تر، به‌ئاوریشم و به‌گیا، بو هه‌موو که‌سی دروسته، نه‌م زاتانه‌یش
وهک ئیبنو عه‌بباس و ئوم سه‌له‌مه‌وه عائیشه، که‌هه‌ردووکیان هاوسه‌ری
پنجه‌مه‌رن!!).

۱۰۵۲- وَعَنْ جُدَامَةَ بِنْتِ وَهَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَتْ: {حَضَرْتُ
رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي أَنَاسٍ، وَهُوَ يَقُولُ: لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أُنْهَى عَنِ
الْغِيَلَةِ، فَتَطَرْتُ فِي الرُّومِ وَفَارِسَ، فَإِذَا هُمْ يُغِيلُونَ أَوْلَادَهُمْ فَلَا يَضُرُّ ذَلِكَ أَوْلَادَهُمْ
شَيْئًا". ثُمَّ سَأَلُوهُ عَنِ الْعَزْلِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): "ذَلِكَ الْوَأْدُ
الْخَفِيُّ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{پوخته‌ی صحیحی موسلیم = مختصر صحیح مسلم/۲، به‌رگی دووه‌م،
ژماره: ۸۳۵ = شیخا ۳۵۴۹ = صحیح مسلم/۱۴۴۲}:

جودامه‌ی کچی وه‌هب (رمزای خودای لی بی) که خوشکی وه‌کاشه‌ی کوری می‌حصه‌نی ناوداره، فهرمووی: (به‌دیاره‌وه بووم، پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) له‌ناو کۆمه‌لیکا بوو، ده‌یفه‌رموو: (نیازم هه‌بوو که ری‌گه‌ی شفته‌ژی نه‌ده‌م، واته: ری‌گه نه‌ده‌م که‌ئیه‌و بچه‌ی لای ژنی منال به‌ به‌ر، به‌لام که ته‌ماشا ده‌که‌م پۆمه‌کان و فارسه‌کان شتی وه‌ها ده‌که‌ن و له‌گه‌ل نه‌وه‌میشا، زیان به‌ساوه شیرخۆره‌کانیان ناگات، له‌به‌ر نه‌وه منیش ئه‌مه‌م قه‌ده‌غه نه‌کرد).

له‌پاشا له‌باره‌ی عه‌زله‌وه پرسیاریان لی کرد (واته: پی‌شگیری کردن له‌دروست بوونی کۆرپه‌له، له‌کاتی جووتبووندا).

پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) فهرمووی: (ئه‌وه زینده‌مه‌جال کردنی په‌نامه‌کیه). {تاج/٢، زنجیره: ٤٥، ژماره: ٢١٤٨}.

(روونکردنه‌وه):

١- ب‌روانه: ژياننامه‌ی وه‌کاشه، له‌به‌رگی پی‌نجه‌می تجریدی بوخاری ژماره: ١٨٧٦.

٢- جودامه‌ی خوشکی وه‌کاشه، هاوه‌لی پی‌غه‌مبه‌ره، له‌مه‌که‌ه ئیسلام بووه، یه‌کێ بوو له‌و ژنانه که په‌یمان‌یان به‌ست له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ردا، ژنی ئونه‌یسی کوری قه‌تاده بوو، له‌گه‌ل خزمانی خۆیدا، له‌پیناوی ئیسلاما، له‌مه‌که‌هوه کۆچی کرد بۆ مه‌دینه، عایشه فهرمووده‌ی لی‌یه‌وه گێراوه‌ته‌وه، عه‌کاشه‌ی کوری می‌حصه‌ن، که له‌هه‌وژی ئه‌سه‌ده، له‌دایکه‌وه برای ئه‌م جودامه‌ی کچی وه‌هبیه.

١٠٥٣- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنَّ لِي جَارِيَةً ، وَأَنَا أَعْزَلُ عَنْهَا ، وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ تَحْمِلَ ، وَأَنَا أُرِيدُ مَا يُرِيدُ الرِّجَالُ ، وَإِنَّ الْيَهُودَ تُحَدِّثُ: أَنَّ الْعَزْلَ الْمَوْذُودَ الصُّغْرَى . قَالَ: " كَذَبَتْ

يَهُودُ ، لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَخْلُقَهُ مَا اسْتَطَاعَتْ أَنْ تَصْرِفَهُ { رَوَاهُ أَحْمَدُ ، وَأَبُو دَاوُدَ وَاللَّفْظُ لَهُ ، وَالتَّسَائِيُّ ، وَالطَّحَاوِيُّ ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ .

{صحيح أبى داود: ۱۹۰۳ = مكتبة الشيخ الألبانى فى المكتبة الشاملة الإسلامية الأكترونية. أحمد رقم/ ۱۱۵۲۰} :

ئەبو سەعیدى خودرى (رمزای خودای لی بن) فەرمووی: پیاوی عەرزی پیغەمبەرى کرد: ئەى پیغەمبەرى خودا! کەنیزه کیکم هەیه کە دەرۆمە لای، خۆم دەکیشمەوه، تا تۆماوه کە نەگاتە جیی خۆی و نەبى بەمنال، لەم بارمەشەوه جووله کە کان دەلین: لەکاتى دروستبووندا لەگەڵ هاوسەرو حەلالی خۆتا، نەگەر پێگە لەدروستبوونی منال بگرى، ئەوه چەپى کەمە لەمنال زیندەبەچال کردن و وەك ئەوه وایە کە منالی خۆت زیندەبەچال بکەیت، جا تۆ لەم بارمەشەوه فەرمانت بەجییه پیمان ئەى پیغەمبەرى خودا؟! پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) فەرمووی: (جووله کە کان درۆ دەکەن، شتى وا زیندەبەچال کردن نییه، چونکە ئەگەر خودا خواستی لەسەر ئەوه بى کە ببى بەمنال، بەتۆ بەرى خواستی خودا ناگیرى!). (تاج/ ۲، زنجیره: ۴۳، ژمارە: ۲۱۳۹).

۱۰۵۴- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {كُنَّا نَعْرِضُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ، وَلَوْ كَانَ شَيْئًا يُنْهَى عَنْهُ لَنَهَانَا عَنْهُ الْقُرْآنُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَلِمُسْلِمٍ: {فَبَلَغَ ذَلِكَ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يَنْهَنَا}. {بوخارى/ ۵۲۰۹. صحيح مسلم شيحا/ ۳۵۴۵، ۳۵۴۶ = مسلم ترقيم محمد فؤاد/ ۱۴۴۰} :

جابیری کوری عەبدوللا (رمزای خودای لی بن) فەرمووی: جارێک لەسەر دەمی پیغەمبەر خۆیدا (دروودی خودای لەسەر بى) ئیمەى هاوەلانی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) کاتى دەرۆشتینە لای هاوسەرو حەلالی خۆمان، خۆمان دەکیشایەوه هەتا نەبى بەمنال، پەیتا پەیتا قورئانیش دەهاتە

خواره وه، دهی نه گهر خوځشان هوه و قه دهغه کردنی منال و پېشگیری له منال بوون کارئ قه دهغه بوايه، قورئان قه دهغه ی دمکرد لیمان!.

له گېرانه وهی (مسلم/شیحادا/۳۵۴۶) دا، جابیر دمفه رموی: نه وهی که نیمه ده مانکرد، له باره ی نه هیشتنی منال بوونه وه، که یشته وه به پیغه مېهر (دروودی خودای له سهر بی) به لام نه وهی لیمان قه دهغه نه کرد. {پروانه: مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۳۳، ۸۳۴}.

۱۰۵۵- وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ يَغْسِلُ وَاحِدٍ { أَخْرَجَاهُ ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ. {تجريدی بوخاری/۱، ژماره: ۱۸۸ = ۲۶۸، ۲۸۴، ۵۰۶۸، ۵۲۱۵ بوخاری. مسلم. طهارة/۷۰۶ شیحا = ۳۰۹}:

نه نه سی کوری مالیک (رمزای خودای لی بی) فه رموی: له سهرده میکا پیغه مېهر (دروودی خودای له سهر بی) نو ژنی هه بوو، واده بوو له یه که شه ودا دهرؤیشته لای ههر نو یان و، یه که یه که له که لیاندا دروست دهبوو، له ودا ودا یه که جار خوئی دهمؤردو له شپیسې خوئی دمردمکرد. {تاج/۱، زنجیره: ۳۲، ژماره: ۲۸۶ ج/۴ = چاپی چواره م}.
(روونکرده وه):

۱- له فه تحولباریدا دمفه رموی: (پرسیارکراوه له نیمای بوخاری (رحمه تی خودای لی بی) نه گهر که سی عهره بی به جوانی نه زانی، ده توانی نه م نزیه، کهوا له ژماره: (۱۰۴۹) ی نه م په راوه دا، به فارسی بلئی و بخوینئی؟ دمفه رموی: (به لی ده توانی بیخوینئی به فارسی).

منیش که ودرگېرم ده لیم: (نه مه بو هه موو نزاو دوعای ههر وایه، مروؤ ده توانی به عهره بی بیخوینئی، یا به زمانی خوئی بیخوینئی. نه وهنده هه یه دوعای مه نثوور، که نه وه نزاو پارانه وده که گوتراوه که یان، یا وا له قورئانا، وده { رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ } یاوا له

فهرموددی پیغمبهر و هاوهلانی دا، وهك نزای ژماره: (۱۰۴۹) ی ئەم پەراوه، ئەوهنده ههیه ئەم جۆره نزا مهئووره بیستراوانه واباشترو پەسەندتره که بهدهقه عەرهبییه که بخوینرین، یا پاش خویندنیان بهعهرهبی، خوینەر بهکولی دَل بهزمانی خوُشی واتاکهیان دووباره بکاتهوه (ومرگیی).

۲- وهکاتی گوتنی ئەم نزایه سوننهته، که دروستبوونه که رهوا بیو، لهنیوانی پیاوو ههلال و هاوسهری خویدا بیو لهپێگهی شهرعییهوه ئەههجام بدری و نههیلێ شهرعی نهبی، وهك پۆزووی رهههزان و بیئویژی ژانه. تههانهت ئەگەر نائومییدیش بن لهمنالبوون ئەم نزایه ههر سوننهته، چونکه رزقو پۆزی گشتی تره لهمنالبوون و خودی منالبوون بهشیکه لهو رزقو پۆزییه.

۳- گوتنی ئەم نزایه بۆ ژنهکهیش لهههمان کاتا سوننهته.

۴- له (غایة المأمول - شرح التاج الجامع للأصول) دا، لهسهر باسی دهستووری سهرجیی (آدابُ الوقاع) دا، دهفهرموی: ئەمانه دهستووری شهرعی سهرجییین.

آ- أعوذ بالله کردن و پهناگرتن بهخودا لهشهری شهیتان.

ب- بیسمیلا کردن لهپیش دروستبووندا.

ج- خو داپۆشین و لهجیگهی دوور لهبهههراوی خهلك.

د- نزاکردن واباشه بهنیازی داوینپاکی و منالی باش بیو و باشتین کات

بۆی، کاتی تیروکردنی ئەندامی نیڕینهی پیاوه، بهزیی ژنهکهدا.

ه- نهزاکهت لهگهڵ ژنهکهدا و مۆلهتدانی، تا نهویش کاری خوێ ئەههجام

دهداو رهههت دهبی، بهتایبهتی ئەگەر پیاوهکه زووتر رهههت بیی.

۶- یاری و دهستبازی و سازان و گونجان لهگهڵ دۆخهکهدا بۆ بهردهوامی

خۆشهویستی لهنیوانیاندا.

۷- پارێزو دوورکەوتنەو لەچوونەلا بەکۆم، یا خۆپاراستن لەچوونەلای
لەکاتی بێنویژیدا، بەلام پیاوو ژنەکە دەتوانن، لەماوەی سووپی مانگانەدا،
بەیارى و دەستبازى و خۆنووساندىن بەیەكەو، خۆیان پەحەت بکەن.

۸- قسەکردن لەکاتی جووتبووندا، ناپەسەندە، مەگەر پەيوەندى
بەدروستبوونەكەو هەبێ، وەك ئەو ئەو جۆرە قسەیه، زیاتر ئارەزوویان
بورووژێنى، یا لەبەر ناچارى بێ.

۹- دەست كردنه مل و ماچکردن و مەمك گوشتین و دەریی داگەندن و شتى
ترى وا، هەمووی كاری پەسەند و داواکراو، بە تاییبەتى خۆپازاندنەو
لەهەردوولاو و خۆ بۆنخۆشکردن.

۱۰- هەموو کار و کردەوێ، یا قسەوگوتەیی، کە لەم کاتەدا بێ بەهۆی
بەردەوامی خۆشەویستی و دلى یەكترى پراگرتن و خۆشى و لەزەمتى حەلال،
کردن و گوتنى پەسەندە، چ لەلایەنى پیاوێكەو، چ لەلایەنى ژنەكەو،
بەتاییبەتى پاك و خاوینى دەسگای زاوێ.

۱۱- گەلى جار ژنەكە قسەى خۆش و كاری ئارەزوو و بزوی، لەگەل
مێردەكەى دەكا، یا بەپێچەوانەو، ئەو نەئى نیوانى خۆیانە، بلأوكردنەو
ئەو رازو نەئى یە دووبە دووی، نادروست و نارەوايه. قسەى (غاية المأمول)
بەكەمى دەستكارییەو تەواو بوو.

۱۲- سوننەتە ژن و مێرد، بۆ كردارى جووتبوون، سوود لەداودەرمەمان و
هەموو هۆیهكى رەوا بۆ ئەو مەبەستە بەكاربەئین، وەك حەبو دەرزى و شتى
ترى وا، بەتاییبەتى ئەگەر لایەكیان، لەبەر هەر هۆی، لەو لایەنەو لاواز
بووبێ وەك دەفەرموى: {وَيَنْذُبُ التَّقْوَىٰ لِلْجَمَاعِ بِأَذْوَةِ مَبَاحَةٍ}.

۱۳- هەردوولایان پێكەو لەیەك نوێندا بخەون.

۱۴- نادروستە بۆ ژن كە نەهێل پیاوێكەى لەزەمتى رەواى لى وەربگرێ،
هەروا بۆ پیاوێكە نادروستە شتى وا بكا.

۱۵- کرداری جووتبوون له شهوی ههینی دا، ههروا له رۆژی ههینی دا،

له پێش نوێژی ههینی دا سوننه ته.

۱۶- ئه و مندهی دهکری چاوپۆشی له هه لهی ژن بکری، به ههچ جوړی

توندوتیژی له گه له دا ئه نجام نه درێ و ریزی ته و له خۆی و له گه سوکاری

بگری. ههروا ئه مه بۆ ژنیش سوننه ته.

۱۷- ئه گهر مه هانهی ره و نه بوو، سوننه ته پیاو کچ بهینی، وه ژن شوو

بکا به کور، به لام کور بپومژن بهینی، یا بپومژن شووبکا به کور، ههچ

ناباشیه کی تیا دا نییه.

۱۸- کورت و پوخت ئه مه له بارهی (منع الحمل = پیشگیری له

دروستبوونی سک) وه دهنوو سین.

(جه ماومری زانایانی نه ته وهی ئیسلام دمفه رموون: دروسته پیاو، بۆ

ئه وهی ژنه که ی، له و جووتبوونه دا، سک نه کاو ئاوه که ی نه گاته ناو مندا لدان،

عه زل بکا و ئاوه که ی له دمه ره وهی شه رمی ژنه که برپژی، چونکه شتی وا

له سه رده می پێغه مبه ردا بووه و پێغه مبه ر پێگه ی ئی نه گرتووه، که واته به م

پپومره ژن و پیاو بۆیان هه یه، پیشگیری له سک بکه و نه هیلن منالیان ببی،

ئیتز به دمه رمان و چه ب بی، به لووله و له ولهب بی، به لام ئه و منده هه یه ده بی

ژن و پیاو هه ردووکیان ره زایان له سه ر ئه وه هه بی. ئه مه له باره ی سه رمقاوه

له منالیوون، به لام سک له باربردن، ئه گهر به ر له وه بی، که سه که ره رۆحی

بکری به به ردا، ئه گهر هۆی تر نه بی، زۆر له زانایانی مه زه به بکه ان پێگه ی پی

ده دن - بروانه: تاج الأصول / به رگی دووه زنجیره: ۴۳، ژماره: ۲۱۴۴ ج/ ۴ =

چابی چواره م هه تا کو تای.

تَلَوُّغُ الْمَرَامِ

۶۲- باسی ماره‌یی

باب: الصَّدَاق

{بروانه: فیهی ناسان/۲، زنجیره: ۲۶۵ + تاج/۲، زنجیره: ۳۳، له ژماره:
۲۰۹۲ و ۲۱۰۳ + مختصر صحیح مسلم/۲، له ژماره: ۸۱۹ و ۸۲۰ ههتا ژماره:
۸۲۰}.

۱۰۵۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) {أَنَّهُ أَعْتَقَ صَفِيَّةً ، وَجَعَلَ عَتَقَهَا صَدَاقَهَا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۱، ژماره: ۲۳۵ = ۳۷۱، ۶۱۰، ۹۴۷، ۲۲۲۸، ۲۲۳۵،
۲۸۸۹، ۲۸۹۳، ۲۹۴۳، ۲۹۴۴، ۲۹۴۵، ۲۹۹۱، ۳۰۸۵، ۳۰۸۶، ۳۳۶۷،
۳۶۴۷، ۴۰۸۳، ۴۰۸۴، ۴۱۹۷، ۴۱۹۸، ۴۱۹۹، ۴۲۰۰، ۴۲۰۱، ۴۲۱۱،
۴۲۱۲، ۴۲۱۳، ۵۰۸۵، ۵۱۵۹، ۵۱۶۹، ۵۳۸۷، ۵۴۲۵، ۵۵۲۸، ۵۵۶۸،
۵۱۸۵، ۶۳۶۳، ۶۳۶۹، ۷۳۳۳. مسلم/شیخا: ۳۴۸۳. نسائی. نکاح: ۳۳۴۲.
ابن ماجه. نکاح: ۱۹۵۷}:

ئەنەسی کوری مالیک (رمزای خودای لی بی) فەرمووی: بێغەمبەر
(دروودی خودای لەسەر بی) صەفییە ئازادکرد، وەئازاد کردنەکە دانا
بەماره‌یی بۆی و مارە کرد لەخۆی. {تاج/۲، زنجیره: ۳۴، ژماره: ۲۱۰۰}.

۱۰۵۷- وَعَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) "أَنَّهُ قَالَ: {سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) كَمْ كَانَ صَدَاقُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: كَانَ صَدَاقُهُ لِأَزْوَاجِهِ ثِنْتِي عَشْرَةَ أَوْقِيَّةً وَكُشًّا . قَالَتْ : أَكْذَرِي مَا النَّشْ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَا. قَالَتْ: نِصْفُ أَوْقِيَّةٍ . فَبَلَكَ خَمْسُمِائَةِ دِرْهَمٍ ، فَهَذَا صَدَاقُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِأَزْوَاجِهِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحیح مسلم/۸۱۸ = شیخا ۳۴۷۴ = مسلم ۱۴۲۶. أبوداود.
نکاح. ۲۱۰۵. نسائی. نکاح: ۳۳۴۷}:

ئەبو سەلەمەى كورپى عەبدورەحمان (رەحمەتى خوداى ئى بى) دەفەرموئ: لەعائىشەم پەرسى: مارهىي پيڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) كە دەيدا بەهەر يەكك لەژنەكانى، چەند بوو؟ فەرمووى: مارهىي هەريەكك لەژنەكانى دوازدە ئوقىيەو نيم بوو.

عائىشە فەرمووى پيىم: ئايا دەزانيت نيم چەندە؟ گوتم: نەء، نازانم. فەرمووى: نيم نيو ئوقىيەيە، كەهەمووى دەكاتە پيىنج سەد درەمى زيوينى ئەو سەردەمە، كە دەكاتە پەنجا ليرە (دينارى زيرى سەردەمى پيڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى). { تاج/۲، زنجيرە: ۳۳، ژمارە: ۲۰۹۲ }.

۱۰۵۸ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: { لَمَّا تَزَوَّجَ عَلِيٌّ فَاطِمَةَ -عَلَيْهَا السَّلَامُ- . قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " أَعْطَهَا شَيْئًا " ، قَالَ: مَا عِنْدِي شَيْءٌ . قَالَ: " فَأَيْنَ دِرْعُكَ الْحُطْمِيَّةُ ؟ } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ ، وَالتَّسَائِيُّ ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{ صحيح أبى داود: ۱۸۶۵ = مكتبة الشيخ الألبانى فى المكتبة الشاملة الإسلامية الألكترونية }:

لە تاجا ئەم فەرموودەيە ئاوايە:

ئيبنو عەبباس (رەزای خودایان ئى بى) کاتى عەلى كورپى ئەبو طالیب (رەزای خوداى ئى بى) فاطیمەى كچى پيڭەمبەرى ماره کرد، حەزەمت (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمووى بەعەلى: (شتيكي لهجياتى مارهىي پى بدە). عەلى فەرمووى: هيجم نيه! فەرمووى: (ئەى کوا زريە حوطەميه كەت؟). فەرمووى: لەلاى خۆمە. فەرمووى: (دروودى خوداى لەسەر بى) دەى ئەوەى پى بدە لهجياتى مارهىي. { تاج/۲، زنجيرە: ۳۳، ژمارە: ۲۰۹۸ }.

١٠٥٩- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): { أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحْتَ عَلَى صَدَاقٍ ، أَوْ حَبَاءٍ ، أَوْ عِدَّةٍ ، قَبْلَ عِصْمَةِ النِّكَاحِ ، فَهُوَ لَهَا ، وَمَا كَانَ بَعْدَ عِصْمَةِ النِّكَاحِ ، فَهُوَ لِمَنْ أُعْطِيَهِ ، وَأَحَقُّ مَا أَكْرَمَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ ابْنَتَهُ ، أَوْ أُخْتَهُ } رَوَاهُ أَحْمَدُ ، وَالْأَرْبَعَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ.

{ضعیف الجامع ۲۲۲۹ = صحیح وضعیف الجامع للشیخ الألبانی فی مکتبة الشاملة الإسلامية الالکترونية. DVD.2009}:

عهمری کوری شوعهیب لهباوکیهوه، لهباپیریوهوه، دمفهرموی: پیغهمبر
(دروودی خودای لهسهر بی) دمفهرموی: (ههر ژنی ماره بپری لهسهر بپری
مارمی، یا لهسهر خهلاتی، که بوخوی بی، یا بو باوک و براکهی و
که سوکارهکی بی، یا بهلینی پیدانی شتیکی پی بدری که بو ژنهکه خوی بی،
یا بو که سوکاری بی، ههرشتی لهم شتانه له گریبهندی ماره برینهکهدا بی،
نهوه هی ژنهکهیه، با بهناو درابی بهکهسیکی تر، بهلام نهگهر لهپاش
مارمبرین، نهگهر بهم بوئهیهوه، شتی درا بهژنه مارمبراوهکه، یا درا بهباوکی،
یا درا بهکهسیکی تری، نهوه هی نهو کهسهیه که دراوه پیی، نهگهر درا
بهژنهکه دمبی بههی ژنهکه خوی، نهگهر درا بهبراکهی نهوا دمبی بههینی
براکهی! لهراستیدا جیگهی خویهتی و کاری تهواو شایانه، کهپیاو بههوی کچی
خویهوه ریزی لی بگیری و خهلاتی بکری، ههروا نهگهر بههوی خوشکی
خویهوه ریزی لی بنری و خهلاتی پی ببهخشی!).

(روونکردنهوه):

١- بهکوی دمنگ شیربایی نادروست و پیسه، لهبهر نهوه پیویسته که
موسولمان خوی لهستی وا بپاریزی، تهنانهت نهگهر لهژانییدا ههلهی وای
کردبوو، با تهوبهی لی بکاو، نهوهی که وهری گرتووه له پهیومندیدار، با
بیگیرپتهوه بو خاومنی، یا لهبهر رمزای خودا، بهدل نهوهی که شیرباییهکی
داوهپی، گهردنی نازاد بکا.

۲- میړدو که سوکاری میړدیش، نه گهر شیربایی بدن به که سوکاری ژن،
نه وانیش تاوانبارن و پیویسته تهوبه یی لی بکن.

۳- گهرچی نه م فهرموودمیه لاوازو بی هیزه، به لام بوئی نهوه یی لی دی،
ههرمارمیه و خه لاتو شاباش و شیربایی و شتی تری له م بابه ته، که دراوه
به ژنه که، یا به که سوکاری ژنه که دمبی به هی ژنه که و بو ژنه که خه لاله مادهم
پیش ماره برین بووه.

به وینه: پیای کچه که یی ددا به پیای تر، مهرج ده گری، که (۲۰) بیست
مسقال زپر مارمیه پیشخراو بدری به کچه که یی و (۲۰) سی مسقال زپریش
به شیربایی بدری به خوی، وه زاوا ههردوو مهرجه که جی به جی ده کا، نه و سا
کچه که یی لی ماره دهرن، نه وه به پیی نه م فهرموودمیه (۲۰) سی مسقاله که پیش
که باوکی له پیش ماره بریندا، له زاوای و مرگرتوو، دمبی به هی کچه که یی، جا
نه گهر باوکه که نه و (۲۰) سی مسقاله خوی بیخوات نه و پی حهرامه، به لام
نه گهر بیدات به کچه که یی نه وه به پیی نه م فهرموودمیه، له شیربایی دهرده چی و
دمبی به مالی خه لالی کچه که یی.

خوشکیکم هه بوو، ناوی عائیشه فارس حه مه خان بوو، زور خه لالخور
بوو، کچیکی دابوو به شوو، دهوری (۲۰) بیست مسقال نالتوونی خشی شیربایی
له زاوکه یی سهند به خه یالی نه وه ههر کاتی کوره که یی ژن به یینی، بو ی بکا
به خه رچی شایی.

کور ژنی هیئا، پاش (۲۰) بیست سال، خوشکه که م به و پارمیه که له باتی
شیربایی و مری گرتبوو، ویستی بجیت بو حه ج، له مه لایه کی زاناو دانا
ده پرس، مه لاکه پیی ده لی: نالتوونه که ماوه؟ ده لی: به لی، له ناو
توره که یه کایه، نه و متی و مرگرتوو دهمتم لیی نه داوه، وه خوی ماوه.
ماموستای مه لا دهمرمووی: (نالتوونه که بدمرموه به زاواکه ت، نه و مت خیرتره

له حهجه كهت!!). ئه ویش به قسه ی ماموستا كه ی كردو وایكرد!! هه زار
ره حهت له هه موویان!.

١٠٦٠- وَعَنْ عَلْقَمَةَ ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ
رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً ، وَلَمْ يَفْرِضْ لَهَا صَدَاقًا ، وَلَمْ يَدْخُلْ بِهَا حَتَّى مَاتَ ، فَقَالَ ابْنُ
مَسْعُودٍ : لَهَا مِثْلُ صَدَاقِ نِسَائِهَا ، لَا وَكَسَ ، وَلَا شَطَطَ ، وَعَلَيْهَا الْإِعْدَةُ ، وَلَهَا
الْمِيرَاثُ ، فَقَامَ مَعْقِلُ بْنُ سِنَانَ الْأَشْجَعِيُّ فَقَالَ : قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) فِي بَرُوعِ بِنْتِ وَاشِقٍ - امْرَأَةٍ مِنَّا - مِثْلَ مَا قَضَيْتَ ، فَفَرِحَ بِهَا ابْنُ
مَسْعُودٍ { رَوَاهُ أَحْمَدُ ، وَالْأَرْبَعَةُ ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ وَحَسَنَهُ جَمَاعَةٌ .

{أحمد ٤٤٧/١. أبو داود: ٢١١٤، ٢١١٥، ٢١١٦. ترمذی: ١١٤٥.
نسائی. نکاح/٦/١٢١. ابن ماجه. نکاح/١٨٩١. صحيح أبی داود: ١٨٥٨ =
صحيح أبی داود فی مكتبة الشيخ الألبانی الألكترونية فی المكتبة الشاملة الإسلامية
الألكترونية. ٢٠٠٩ DVD} :

عهلقه مه (ره حهت خودای ئی بی) فه رمووی: پرسیار کرا له
عه بدوللای کوری مه سعوود (ره زای خودای ئی بی) ئه گهر پیاوی ژنی ماره بکاو
مارهیی بۆ دیاری نه کاو به دهستی شی نه گری، تاخوی دهمری، مارهیی ئه م ژنه
چییه و چی نییه؟ ئیبنو مه سعوود فه رمووی: مانه ندی مارهیی ژنانی
که سوکاری خوی مارهیی بۆ داده نری، وهک دایکی، یان خوشکی، یا پووری،
به بی که مو زۆر، به شه که له پووریش له میرده مردوو هکه ی ده گری، وه عید ده ی
مردن (وفات) یشی له سه ره.

مه عقیلی کوری سینانی ئه شه عیش هه ئسا گوتی: پیغه مبه ریش
(دروودی خودای له سه ر بی) له باره ی به روعه ی کچی واشیقه وه، که ژنی بوو
له خۆمان، له بارودۆخیکی ئاوادا، میرده که ی مردبوو، ریک وهک ئه م برپاره ی
تۆ برپاری بۆدا، که مارهیی ته واوی ده که وئ، به قه د مانه ندی مارهیی
که سوکاری خوی، به شه که له پووریش له میرده مردوو هکه ی ده گری و

چوارمانگو ده شهویش ماته می بؤ ده گری. ئیبنو مهسعوودیش ئەم
شایه تییهی گه لئ پی خوش بوو. {تاج/۲، زنجیره: ۳۵، ژماره: ۲۱۰۲ - د/ت/ن -
سند صحیح} + {تاج/۲، زنجیره: ۷۹، ژماره: ۲۲۷۵}.

ئەلبانی لەپەرایی (صحیح ابی داود)دا، ژماره: ۷۸۵۸ ی بؤ داناوه و به
فهرمودهیه کی (صحیح)ی داناوه.

۱۰۶۱ - وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: " مَنْ أُعْطِيَ فِي صَدَاقِ امْرَأَةٍ سَوِيْقًا ، أَوْ تَمْرًا ، فَقَدْ اسْتَحْلَ }
أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ ، وَأَشَارَ إِلَى تَرْجِيحِ وَقْفِهِ.

{ضعیف الجامع: = صحیح وضعیف الجامع للشیخ الألبانی: ۵۴۵۳}:

جابیری کوپی عهبدوئلا (رمزای خودا له خوئی و لهباوکی بی) فهرمووی:
پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (که سی بری قاوت، یا
هه ندی خورما، بکا به مارهیی ژنی و له سهر ئەو بره قاوته، یان خورمایه، که
ههردوولا رێبکهون له سهری، ماره ی بری، ئەوا ماره ی دی و گریبهستی
هاوسهری داده مەزرێ و ژن و پیاوه که دهبن به حه لال و هاوسهری یه کتری).

دانەر دمه رمووی: ئەبو داوود ئەم فهرمودهیه ی دمه رهی ناوه و ئامازه
دهکا بؤ ئەوه که موقوف بی له سهر جابیر و مهرفووع نه بی بؤ پیغه مبهەر.
شیخی ئەلبانی له کتیبی (صحیح وضعیف الجامع للشیخ الألبانی)دا له (باب
ضعیف الجامع)دا ئەم فهرمودهیه ی گێراوه ته وه، که ژماره که ی (۵۴۵۳)یه.

۱۰۶۲ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ بْنِ رَبِيعَةَ ، عَنْ أَبِيهِ {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَجَازَ نِكَاحَ امْرَأَةٍ عَلَى نَعْلَيْنِ } أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ ، وَخُولِفَ فِي
ذَلِكَ.

{ضعیف الترمذی/ ۱۹۰}:

عهبدوئلا ی کوپی عامیری کوپی رهبیعه (رمزای خودای لی بی)
فهرمووی: باوکم فهرمووی: ژنیکی بهنی فهرازه می، له سهر جووتی سؤل

(نه‌عل) شووی کردبوو، پیڅه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی) فه‌رمووی
پی: (له‌جیاتی خوټ و مالت به‌جووتی سوټ رازی بوویت؟). گوتی: به‌لئ
پازیم. پیڅه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهر بی) مارمېړینه‌که‌ی دامه‌زراند.
{تاج/۲، زنجیره: ۳۳ ژماره: ۲۰۹۶ - ت:ص}.

۱۰۶۳- وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {زَوْجُ النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا امْرَأَةً بِخَاتَمٍ مِنْ حَدِيدٍ} أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ. وَهُوَ طَرَفٌ مِنَ
الْحَدِيثِ الطَّوِيلِ الْمُتَقَدِّمِ فِي أَوَائِلِ النِّكَاحِ. وَعَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {لَا
يَكُونُ الْمَهْرُ أَقَلَّ مِنْ عَشْرَةِ ذَرَاهِمٍ}. أَخْرَجَهُ الدَّارَقُطْنِيُّ مَوْقُوفًا ، وَفِي سَنَدِهِ مَقَالٌ.
{پروانه: ژماره: ۱۰۰۵ که له‌پیشه‌وه رابورد}:

سه‌هلی کورې سه‌عد (رمزای خودای لی بی) فه‌رمووی: پیڅه‌مبه‌ر
(دروودی خودای له‌سهر بی) جاری مؤلته‌ی دا، که ژنی ماره‌ بېړی له‌سهر
نه‌موستيله‌یه‌کی ناسن.

له‌ فه‌رموودمیه‌کی تر‌دا، که داره‌قوطني به‌مه‌وقووفی له‌سهر عه‌لی کورې
ته‌بو طالیب دهری هی‌ناوه، عه‌لی (رمزای خودای لی بی) دمفه‌رمووی: (نابئ
ماره‌یی له‌ ده‌ دره‌م که‌متر بی، که‌ ده‌ دره‌می ته‌وکاته، ده‌کاته دیناریکی زی‌ری
ته‌و سه‌رده‌مه).

دانه‌ر حافظی عه‌سقه‌لانی (رحمه‌تی خودای لی بی) دمفه‌رمووی: ته‌م
فه‌رموودمیه‌ی که‌ نیمامی عه‌لی ده‌یگېړپته‌وه، له‌رشته‌که‌یدا، وتی وتی‌یه‌ک
هه‌یه، که‌ ته‌ویش ته‌وه‌یه: که‌ مبشری کورې عوبه‌ید، وا له‌رشته‌که‌یدا، که
به‌درو فه‌رموودمیه‌ی به‌ده‌م پیڅه‌مبه‌ره‌وه هه‌لده‌به‌ست.

۱۰۶۴- وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {خَيْرُ الصَّدَاقِ أَيْسَرُهُ} أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.
{صحيح الجامع: ۵۵۹۰}:

عوقبهی کورپی عامیر (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر
(دروودی خودای لہسہر بی) دمفہرمووی: (باشترین مارمی ئہوہیہ کہ
لہتوانادا بی و نہبی بہئہرک بؤ زاوا).

۱۰۶۵ - وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): { أَنَّ عَمْرَةَ بِنْتَ الْجَوْنِ تَعَوَّذَتْ مِنْ
رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ أُذْخِلَتْ عَلَيْهِ - تَغْنِي: لَمَّا تَزَوَّجَهَا - فَقَالَ:
" لَقَدْ غَذَتْ بِمَعَاذٍ " ، فَطَلَّقَهَا ، وَأَمَرَ أَسَامَةَ فَمَتَّعَهَا بِثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ { أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ
، وَفِي إِسْنَادِهِ رَأَوِ مَتْرُوكٌ .
{ضعیف ابن ماجہ: ۴۴۲}:

عائیشہ (رمزای خودای لی بی) دمفہرمووی: عہمرہی کچی جہون، مارہ
برا لہ پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) کاتی گواستیانہوہ بؤی و
پیغہمبہر چوہ ناو پہردہوہ لہگہئیدا، ژنہکہ نارمزی خوی دمربری و گوتی:
(أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ) واتہ: (پہنا دہگرم بہخودا لہتؤ) پیغہمبہریش تہلاقی داو،
فہرمانی کرد بہئوسامہ، کہ سی پارچہ جلی پی خہلات بکات.

دانہر حافظی عہسقہلانی (رحمہتی خودای لی بی) دمفہرمووی: ئیبنو
ماجہ گیارویہتہوہ، لہرشتہکہیدا کہسیکی پشتگوی خراوی وا تیادا. {ہروانہ:
ژمارہ: ۱۱۱۶ لہ دوواوہ}.

۱۰۶۶ - وَأَصْلُ الْقِصَّةِ فِي " الصَّحِيح " مِنْ حَدِيثِ أَبِي أُسَيْدٍ السَّاعِدِيِّ.
{مختصر صحیح البخاری/۵، ژمارہ: ۱۷۸۷ = ۵۲۵۴ بوخاری + تجرید/۵،
ژمارہ: ۱۷۸۸ = ۵۲۵۵، ۵۲۵۷ بوخاری}:

ئہمہیش دہقی ئہم فہرموودہیہ، کہ دانہر ئامازہی بؤ دہکا:
ئہبو ئوسہید ئہل - ساعیدی (رمزای خودای لی بی) فہرمووی:
پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) ژنیکی خواست ناوی عہمرہی کچی
جہون بوو، من چووم بؤ ولاتی ژنہکہو گواستمہوہ بؤ پیغہمبہر (دروودی
خودای لہسہر بی).

جا كاتى ھەوائىم بە پىڭخەمبەر دا كەوا بىنتو لىجەونمان ھىناو ھەبووگى
بۆت، پىڭخەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) دەرچوو رۆيشت بۆلاى، ئىمەيش
لەخزمەتيدا چووين، رۆيشتىن لەخزمەتيدا ھەتا گەيشتىنە رمزە خورمايەكى
شورادار، كەپى دەگوترى؛ رمزى شەھوطە، كەناوى باخىكى ناسراو ھە
لەمەدينە، رۆيشتىن ھەتا گەيشتىن بەدوو رمزە خورما، لە بەينيانا دانىشتىن،
پىڭخەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) ھەرمووى: (ئىو ھەلرە دانىشتىن).

پىڭخەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) رۆيشتە ناو ھۆدەي، لەناو رمزە
خورمايەكا بوو، كەھۆدەي بوو كەكە بوو، كە بىنتولجەونى لەناو دابوو،
كەناوى ئومەيمەي كچى نوحمان بوو، نازناوى بىنتولجەون بوو، دايەنەكەيشى
كە لەلەي بوو، لەگەلدا ھاتبوو، جا كە پىڭخەمبەر (دروودى خوداى لەسەر
بى) كەچوو ھۆرەو ھۆناو پەردە بۆلاى پىي دەفەرمووى: (خۆتم پى
بەخشە).

بىنتولجەون گوتى: من سازادەم تو مسكىنى، چۆن سازادە خۆي
دەبەخشى بەگابرايەكى بازاري مسكىنى ھەك تو؟ ھەرمووى: جا پىڭخەمبەر
(دروودى خوداى لەسەر بى) دەست دەبا، كە دەست بخاتە سەرشانى ھەتا
ھىمنى بكاتەو، بەلام ژنەكە دەلئ: (پەنا دەگرم بەخودا لەتو).

پىڭخەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) دەفەرمووى پىي: (بەراستى
پەنات گرت بەكەسى كە شايانى پەنا بۆ بردنە).

ئەوجا تەشرىفى دىتە دەرەو ھەواز لەژنەكەي دىنى ھەت بۆلاى ئىمەو
ھەرمووى: (ئەي ئەبو ئوسەيد! دوو كراسى ئاودامانى بلوورينى سىي لەجۆرى
رازيقيەي بۆ بكەو، بىبەرەو ھەتو خاوەنى، ئەمە بۆ ھەوسەريتي من دەست
نادات!). {بەروانە: تەجرىدى بوخارى بەرگى پىنجەم ژمارە: ۱۷۸۸ -
روونكر دنەو}.

(روونکردنهوه)

۱- مارمیی مهرج نییه که ههر پارو سامان بی، بهلکوو هه موو شتیکی
حه لاتی بایه خدار، دروسته بکری به مارمیی، وهك: ئازادکردن و فیركردنی
قورئان و فیركردنی زانست یا فیركردنی پیشهیهکی باش، یا مهری، با کهمیش
بی.

۲- زۆرتین گات مارمیی ژنهکانی پیڅه مبهه (دروودی خودای له سهه
بی) (۵۰۰) پینج سهه درهمی سهه دهه می پیڅه مبهه بووه، که کردوویه تی: (۵۰۰
÷ ۱۰ = ۵۰) په نجا لیره ی زیږی سهه دهه می پیڅه مبهه. یا نه گهر یهك دیناری
زیږی نهو سهه دهه مه بهه هشت درهم دابنیین، دهکاته:
(۵۰۰ ÷ ۸ = ۶۲/۵) شهست و دوو دینارو نیوی زیږی سهه دهه می پیڅه مبهه
(دروودی خودای له سهه بی).

۳- خپلی زاوا، له پاش مارمیرین، ههر خه لاتیکی که سوکاری ژنه که بکهه،
دانانری به شیربایی، بهلکوو کاری په سهه نده.

۴- ژن له پاش مارمیرین، نه گهر بهر له وه میږده که ی بیگو یزیت وه،
میږده که ی مرد، نه وه نه م بریارانه جی به جی ده کریڼ:

آ- ژنه که ته وای مارمیی ناوبراوی خوی ده که وای، خو نه گهر مارمیی بو
دیاری نه گرا بوو، نه و مانه ندی مارمیی که سوکاری خوی، به ته وای له
به جی وای میږده که ی ده که وای، وه پشکه که له پووری خوی ل ده گری، که
ههشت یه که، نه گهر پیاو ده که ی ژنی تری نه بوو، به لام منالی هه بوو له ژنیکی
تری، به لام نه گهر ژنی تری هه بوو، نه وه له چوار یه کی مالی پیاو ده که دا، ده بی
به هاو به شی ژنهکانی تری، نه گهر پیاو ده که منالی نه بوو، یا ده بی به هاو به شی
ههشت یه که نه گهر میږده که منالی هه بوو له ژنیکی تری.

ب- ده بی چوار مانگو ده شه ویش حه یه ی مهرگ (عِدَّةُ الْوَفَاةِ) بو
میږده که ی بگری.

۵- هه موو شتیکی چه لائی بایه خدار، با زۆر که میس بی، وهك جووتی سۆل، دروسته بکری به مارهیی و ژنی له سه ماره بپری، یا وهك قه له می، یا مه نی گهنم.

۶- به شیوهی گشتی: واباشه مارهیی بۆ زاوا نه بی به بارو شتیکی له باری وابی، که بگونجی له گه ل حال و بۆ ژنه که میس نه بی، به هو ی تانه و توانج و هاوسه ر که می.

۷- له هه موو باریکا، که ژن و میرد له یهك جیا دمبه نه وه، با پیاو متی و چاکه فه رامۆش نه که نه و به شیوه یه کی شیاو و جوان له یه که تر جیا ببه نه وه و پیزی هه ستی یه که تر بگرن، چونکه هه ر ه یج نه بی: ئه وان پۆژی له پۆژان دۆست و خۆشه و یستی یه که تر بوون و گه ل جار له پاش له یه که تر جیا بوونه وه، منال له نیوانیاندا هه یه.

۶۳- باسی نانی شایی و شیرینی خواردنه وه و شتی تری له م بایه ته

باب: الوَلَمَة

{ برونه: مختصر صحیح مسلم/۲، زنجیره: ۶۴۲ له ژماره: ۸۲۳ وه هتا ژماره: ۸۲۷ + تاج/۲، زنجیره: ۴۰ له ژماره: (۲۱۲۲) وه وه هتا ژماره: ۲۱۲۹ + مختصر صحیح البخاری/۵، ژماره: ۱۷۶۹ - ۱۷۷۱ }.

۱۰۶۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى عَلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَكْثَرَ صُفْرَةٍ، قَالَ: " مَا هَذَا ؟ "، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاقٍ مِنْ دَهَبٍ. فَقَالَ: " بَارَكَ اللَّهُ لَكَ ، أَوْلَمْ وَلَوْ بِشَاةٍ { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِمُسْلِمٍ.

{ تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۹۳۳ = ۲۰۴۸، ۳۷۸۰، ۳۰۴۹، ۲۲۹۳، ۳۷۸۱، ۳۹۳۷، ۵۰۷۲، ۵۱۴۸، ۵۱۵۳، ۵۱۵۵، ۵۱۶۷، ۶۰۸۲، ۶۳۸۶ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۱۹ = شیخا ۳۴۶۵ = ۱۴۲۷ مسلم.

ترمذی. نکاح: ۱۰۹۴. نسائی. نکاح: ۳۳۷۲. ابن ماجه. نکاح: ۱۹۰۷. تحفة الأشراف: {۲۸۸}:

ئەنەسى كۆرى مالىك (رهزای خودای ئى بى) فەرمووی: پىغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) شوپنه‌واری گىای زەعفەرانی بینى به عەبدورەحمانى كۆرى عەففەو، كە زەعفەرەن گىایەكە لەیەمەن زۆرە، بۆنى خۆشەو شتى پى زەرد دەكرى، فەرمووی پى: (ئەى عەبدورەحمان! ئەمە جىيە، خىرە؟) فەرمووی: قوربان! ئەى پىغەمبەرى خودا! ئەو زەمە هیناوە، بەم بۆنە خۆشەو، ئەم بۆنە خۆشەو ئەم بۆیە جوانەم بەكارهیناوە، مارەییەكەى ناوكەيى زىرە، كەبايى پىنج درەمى زیوینە. فەرمووی: (دەى خودا پىروزی بكا لىت، ئەگەر مەرىكت سەربىو، نانى شایى دروست بكە). {فیقهى ناسان/۲، زنجیره: ۱۸۵} + {تاج/۲، زنجیره: ۳۳، ژمارە: ۲۰۹۳} + {مختصر صحيح مسلم ژمارە: ۱۳۴۴} + {مختصر صحيح مسلم/۴، ژمارە: ۱۳۴۷}.

۱۰۶۸- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْوَلِيمَةِ فَلْيَأْتِهَا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَلِمُسْلِمٍ: {إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ أَخَاهُ ، فَلْيَجِبْ "عُرْسًا كَانَ أَوْ نَحْوَهُ".

{تجريدی بوخارى/۵، ژمارە: ۱۷۷۱ = ۵۱۷۳، ۵۱۷۹ بوخارى. مسلم/شیخا: ۳۴۹۵ - ۳۴۹۹ = مسلم ۱۴۲۹. أبوداود. أطعمه: ۳۷۳۸. تحفة الباری: {۷۵۳۷}:

ئەم فەرموودەییە لەپوختەى موسلیما ئاوايە، داگر ترە، لەبەر ئەو دەینووسین و نیکتیفای پى دەکەین:

نافیع (رحمەتى خودای ئى بى) فەرمووی: گەلى جار، ئیبنو عومەر (رهزای خودای ئى بى) دەیفەرموو: پىغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بى) دەفەرمووی: (کاتى کەسیکتان موسولمانى، کەبراى ئایینیەتى، یا خوشكى

نایبینی یه تی، بانگی کرد بۆسه ر بۆنه یی، وهك شایى و زه ماوه ندو ناههنگى ره واو شتى ترى لهم بابته، نهوا بابچیت به دهنگیه وهو خولكه كه ی قه بوول بکات).

۱۰۶۹- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ: يُمنَعُهَا مَنْ يَأْتِيهَا، وَيُدْعَى إِلَيْهَا مَنْ يَأْبَاهَا، وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ} أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ.

{بوخارى. نكاح: ۵۱۷۶ (۵۱۷۷). أبوداود: أطعمه: ۳۷۴۲. مختصر صحيح مسلم/۲، زنجیره: ۶۴۲ ژماره: ۸۲۷ = شیخا: ۳۵۱۱ = مسلم ۱۴۳۲}:

ئه بوهورهیره (رهزای خودای ئی بئ) فه رمووی: خو شه ویست (دروودی خودای له سه ر بئ) ده فه رمووی: (به دترین نان نانی شایى و شیرینی، که بووه به باویکی خراب، نه وهی که خوی دمی وهی بجی بوی ریگهی پی نادهن، وهك هه ژاران، وه نه وهی که خوی دمی وهی نایبا، خولکی ده که ن بۆسه ری، نهو که سه یشی خولک بکری و نه چی نه وه له خوداو له پیغه مبه ری خودا یاخی ده بی). {تاج/۲، زنجیره: ۳۹، ژماره: ۲۱۱۶}.

۱۰۷۰- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ فَلْيُجِبْ " فَإِنْ كَانَ صَائِمًا فَلْيُصَلِّ، وَإِنْ كَانَ مُفْطِرًا فَلْيُطْعَمْ } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ أَيْضًا.

{مختصر صحيح مسلم/۲، زنجیره: ۶۴۲، ژماره: ۸۲۶ = شیخا ۳۵۱۱ = مسلم ۱۴۳۲}:

ئه بوهورهیره (رهزای خودای ئی بئ) فه رمووی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بئ) ده فه رمووی: (ئه گهر یه کیکتان خولک کران بۆسه ر نانخواردن و شتی وا بابچی، جا ئه گهر به رۆژوو بوو، مه رج نییه که رۆژوو ده که ی بشکینی، به لگوو نزای باشیان بۆ بکا به سه، ئه گهر به رۆژوو نه بوو نهوا با خوراک بخوا، یان خواردنه وهی هه لال بخواته وه).

۱۰۷۱- وَلَهُ مِنْ حَدِيثِ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) نَحْوُهُ. وَقَالَ: {فَإِنْ شَاءَ طَعِمَ وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ}.

{صحيح مسلم تخریج و تحقیق و ترقیم الشیخ خلیل مأمون شیخا رقم/ ۳۵۰۴} :
جابر (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: (نہ گہر یہ کیکتان بانگ کران بو
نانی شایو شیرینی و بونہی خووشی تری وا، با بچی، جا گہ چوو ئیتر خووی
لہوئی سہرپشکہ نہ گہر حہزی ہہبوو با بخوات، نہ گہر حہزیش دہکات با
نہ خوات).

۱۰۷۲- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {طَعَامُ الْوَلِيمَةِ أَوَّلُ يَوْمٍ حَقٌّ، وَطَعَامُ يَوْمِ الثَّانِي سُنَّةٌ، وَطَعَامُ يَوْمِ الثَّلَاثِ سُمْعَةٌ، وَمَنْ سَمِعَ سَمِعَ اللَّهُ بِهِ} رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاسْتَعْرَبَهُ، وَرِجَالُهُ رِجَالُ الصَّحِيحِ.

{ضعیف الترمذی: ۱۸۶} :

ئیبنو مہسعوود (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: پیغہ مبہر (دروودی
خودای لہسہر بی) دمفہرمووی: (نان دروستکردنی روژی یہ کہمی زہماوہندو
شای کاری پیویستہ، نان دروستکردنی روژی دووہم سوننہتہ، نان
دروستکردنی روژی سییہم بو رواالہتبازی و شانازییہ، کہسیکیش شتی بکا بو
روالہتبازی خودا دہیکا بہہند). {تاج/ ۲، زنجیرہ: ۳۹، ژمارہ: ۲۱۲۰}.

۱۰۷۳- {وَلَهُ شَاهِدٌ : عَنْ أَنَسٍ عِنْدَ ابْنِ مَاجَهَ}.

نہم شاہیدہی کہ دانہر (رہحمہتی خودای لی بی) ئاواپیہ، لہ
نہبوہورمیرہوہ، نہک ئہنہسہوہ:

نہبوہورمیرہ (رمزای خودای لی بی) دمفہرمووی: پیغہ مبہر (دروودی
خودای لہسہر بی) دمفہرمووی: (نانی شای یہ کہم روژی ہہقہ، دووہم روژی

باویکی کۆمه لایه تی جوانه، سییه م روژی بۆ رهواله تبازییه!). {ضعیف الجامع:

۱۹۵۰، ضعیف الإرواء: ۶۱۶۷}.

(روونکردنه وه):

۱- وهك دهردهكهوئ فهرموودهی ژماره: (۱۰۷۲) له گه ل شاهیده که ی، که

ژماره: (۱۰۷۳) ههردووکیان لاوازن، شاهیده که یش له ئه بوهوره میره وهیه، نه وهك

له ئه نه سه وه.

۱۰۷۴- وَعَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: {أَوَلَمْ أَلْبِئِي (صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ بِمُدَّتَيْنِ مِنْ شَعِيرٍ {أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ.

{تجریدی بوخاری = مختصر صحیحی بوخاری/ ۵، ژماره: ۱۷۷۰ = ۵۱۷۲

بوخاری}:

سه فییه ی کچی شه یبه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبه ر

(دروودی خودای له سه ر بی) بۆ یه کئ له ژنه گانی خوئی، کاتی گواستیه وه، دوو

مودد جوئی کرد به شایی. دوو مودد واته: نیو صاع.

(روونکردنه وه):

سه فییه ی کچی شه یبه ی کوری عوسمان، له هۆزی به نی عه بدی داره،

راجیایی هه یه له وه دا، که ئایا هاوه لی پیغه مبه ره یان نا، ئیبنو حیببان

ده فه رمووی: له بتمان ه دارانی شوینکه وتوانه، واته: له (ثقات التابعین) ه.

گیرانه وه ی له عانی شه و ئوم جه بیبه و که سانی تری شه وه هه یه. ئه م

فه رمووده ی مورسه له، له ته علیه گانی سه حیجی بوخارییه.

۱۰۷۵- وَعَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: {أَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ) بَيْنَ خَيْبَرَ وَالْمَدِينَةِ ثَلَاثَ لَيَالٍ، يُنْبِئُ عَلَيْهِ بِصَفِيَّةَ، فَدَعَوْتُ الْمُسْلِمِينَ إِلَيَّ

وَلِيَمَّتْهُ، فَمَا كَانَ فِيهَا مِنْ خُبْزٍ وَلَا لَحْمٍ، وَمَا كَانَ فِيهَا إِلَّا أَنْ أَمَرَ بِالْأَنْطَاعِ،

فَبَسِطْتُ، فَأَلْقَيْ عَلَيْهَا التَّمْرَ، وَالْأَقِطَ، وَالسَّمْنَ. {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ.

{تجریدی بوخاری/۲ = مختصر صحیح البخاری بهرگی یه کهم ژماره: ۲۳۵ =
 ۳۷۱، ۶۱۰، ۹۴۷، ۲۲۲۸، ۲۲۳۵، ۲۸۸۹، ۲۸۹۳، ۲۹۴۳، ۲۹۴۴،
 ۲۹۴۵، ۲۹۹۱، ۳۰۸۵، ۳۰۸۶، ۳۳۶۷، ۳۶۴۷، ۴۰۸۳، ۴۰۸۴، ۴۱۹۷،
 ۴۱۹۸، ۴۱۹۹، ۴۲۰۰، ۴۲۰۱، ۴۲۱۱، ۴۲۱۲، ۴۲۱۳، ۵۰۸۵، ۵۱۵۹،
 ۵۱۶۹، ۵۳۸۷، ۵۴۲۵، ۵۵۲۸، ۵۵۶۸، ۶۱۸۵، ۶۳۶۳، ۶۳۶۹، ۷۳۳۳
 بوخاری. مسلم/شیخا ۳۴۸۲ = مسلم/۱۳۶۵}:

ئەم فەرموودەیه له (مختصر صحیح البخاری) دا ئاوايه:

ئیمامی ئەنەس (رەزای خودای ئی بئ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی
 خودای لەسەر بئ) سوپای ئاماده کردو بەرەو خەیبەر گەوتەپێ،
 تاریکولیلەکه، لەپال قەلای خەیبەردا، نوێژی بەیانیمان کرد، ئەوجا
 پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) سواری وڵاخەکهی بوو، پێغەمبەر
 (دروودی خودای لەسەر بئ) وڵاخەکهی خۆی بەناو کوچەو کۆڵانەکانی
 خەیبەردا غاردەدا، من و ئەبو طەلحە لەنزیکي پێغەمبەرەوه بووین، تەنانەت
 کەشکەژنۆم کە لەپاشکۆی ئەبو طەلحە زربابمەوه بووم، دەیدا لەپانی
 پێغەمبەری خودا (دروودی خودای لەسەر بئ) جا لەئەنجامی وڵاخ تاودان و
 جەنجالی و پالەپەستۆدا، پانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) رووت
 بوو، تەنانەت من بەچاوی خۆم سپیدە پانی پێغەمبەرم بینی.

کاتی پێغەمبەر و سوپاکە هەلپژانە ناو گوندەکەوه، پێغەمبەر
 (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی:

{اللَّهُ أَكْبَرُ، خَرَبْتُ خَيْبَرَ لِئَنَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ}.

واتە: (ئەللاھو ئەکبەر، وێران بوو خەیبەر، لەپراستی دا ئیمە هەرکاتی بۆ
 هۆژی بچینە مەیدان، ئیتر ئەو تۆقیوانە بەرایی بەیانی روژی رمشیانە).

و ئەم فەرمايشتهی سێ جار دووبارە کردەوه، کە ئەم نزایە وەرگیراوه و
 ئیقتیباسە لەم نایەتە پیرۆزە: {فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ} —

۱۷۷/۳۷. الصافات } . واتە: كاتى تۆلەي سەختى خودا بەردەرگا بەھۇزى بېيېروا دەگرىو، لەھەموو لاوھ گەمارۆيان دەدا، ئىتر ئەو گەلە تۆقيوانە، سەرلە بەيانى رۆزى رەشيانە.

فەرمووى: لەولايشەوھ جوولەكەكان، ئاگايان لەم ھەلمەتەي لەشكرەي ئىسلام نەبوو، سەرلە بەيانى وەك رۆزانى تر، وەدەرگەوتن، بۆ سەر مەزراو ئىشوكارى رۆزانەي خۆيان، لەپر لووتيان تەقى بەلووتى سوپاي ئىسلاما، جا ھاواريان ئى ھەئساو گوتيان: ئاي! خۆ ئەمە موھەممەدو سوپاكەيەتى ھاتوون بۆسەرمان!.

ئەنەس فەرمووى: قەلاي خەيبەرمان بەزەبرى بازوو لەچنگى دوژمن رزگار كرد، كاتى ژنە دىلەكان كۆكرانەوھ، دەحيەي كەلبى ھاتە خزمەتى ھەزەمت عەرزى كرد: ئەي پېغەمبەرى خودا! لەم ژنە دىلانە كەنيزەكەيكم پى بدە. فەرمووى: (برۆ كەنيزەكەي ببە بۆ خۆت). دەحيە پياوئىكى قۆزى شۆخ بوو، زۆرجاران جوبرا ئىل لەشيۆەي ئەودا دەھات بۆ خزمەتى پېغەمبەرو نىگاو سروشى بۆي دەھيئا، دەحيە رۆيشت لەژنە دىلەكان صەفییەي كچى حویەي برد بۆخۆي، بەلام پياوئ ھات گوتى: ئەي پېغەمبەرى خودا! صەفییەي كچى حویەي، كە گەورە خانمى ژنانى ھۆزى بەنى قورەيظەو بەنى نەضیرە، داوتە بە دەحيە، چۆن شتى وا دەگونجى، ئەو خاتوونە خانەدانە بۆ كەسى تر دەست نادات، مەگەر ھەر بۆخۆت، ئەي پېغەمبەرى خودا! ئەوجا پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) فەرمووى: (ئادەي دەحيە بانگ بكەن بۆم، با ئەو ژنە بەيئى بۆم!).

دەحيە ھاتەوھو صەفییەي ھيئا يەوھ، كاتى پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) تەماشای صەفییەي كرد، بەدەحيەي فەرموو: (برۆ لەو ژنگە لە بەتالانگىراوانە، كەنيزەكەي تر بۆخۆت بەرە). فەرمووى: ئەوجا پېغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بى) صەفییەي ئازاد كردو مەرەي كرد بۆخۆي.

ثابیتی به نانی (رحمتهی خودای لی بی) به پیشه‌وا نه‌نسی فهرموو: (ئه) باوکی حه‌مزه! چی کرد به‌مارهی بۆی؟. فهرمووی: خودی خوئی کرد به‌مارهی بۆی، له‌پیشا له‌باتی مارهی نازادی کردو ئه‌وسا مارهی کرد له‌خوئی. جا کاتی گه‌رانه‌وه به‌ره‌و مه‌دینه، له‌پێگه شه‌وئ، ئومموسوله‌یمی دایکم، که‌خیزانی ئه‌بو طه‌لحه‌ی زربابی ئیمامی نه‌نسی بوو، ته‌داره‌کی بۆ صه‌فیه خست و جیازی بوکینی بۆیکردو کردی به‌ بووک و پێشکه‌شی کرد به‌ پێغه‌مبه‌ر، بۆ به‌یانی پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) زاوا بوو، ئه‌وسا فهرمووی: (هه‌رکه‌سی خۆراکی هه‌یه، با بجی به‌یینی!).

نه‌نسی فهرمووی: نانی شاییه‌که‌ی بریتی بوو له‌وه که‌ حه‌زرت (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فهرمانی کرد: سفریه‌کیان ڤاخست، ئیتر هه‌رکه‌س له‌لای خوێه‌وه هه‌نئ خورما، یا ڤۆن، یا قاوت، یا که‌شکی هی‌ناو هه‌لیان ڤشته سه‌ر ئه‌و سفره‌و کردیان به‌خورما و ڤۆن و، ده‌ستیان کرد به‌نۆش کردنی، ئیتر هه‌ر ئه‌وه نانی شاییه‌که‌ی خاتوو صه‌فیه بوو. {تاج/٣/٩٣ = تاج/٣، زنجیره: ٤٠، ژماره: ٢١٢٤ ج/٤ = چاپی چواره‌م + تاج/٤، ص٣٦٨، ص٤٢٢}. بۆ ژياننامه‌ی ئه‌بو طه‌لحه‌ ڤروانه: (مختصر صحیح مسلم به‌رگی دووهم ژماره: ٨٠٦ + ژماره: ٢٣٥ تجریدی بوخاری).

١٠٧٦ - وَعَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا اجْتَمَعَ دَاعِيَانِ ، فَأَجِبْ أَقْرَبَهُمَا أَبَا ، فَإِنْ سَبَقَ أَحَدُهُمَا فَأَجِبِ الَّذِي سَبَقَ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ ، وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

{ضعیف الجامع للشیخ الألبانی رقم/٢٩٠}:

له‌تاجول ئوصول دا ئاوايه:

پیاوئ له‌یارانی پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فهرمووی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فهرمووی: (ئه‌گه‌ر دووکه‌س به‌یه‌که‌وه

بانگيشتنيان لي كرديت، بچؤ بؤسر خولكي نهوميان كه دمرگاكه ي نزيكتره، چونكه كامهيان دمرگاكه ي نزيكتر بي، نهوميان دراوسئي نزيكه، به لام نهگهر يه كيكيان له پيش نهوي تريانا خولكي كرديت نهوه بچؤ بؤسر دمعوته نهوميان). {تاج/۲، زنجيره: ۳۹، ژماره: ۲۱۲۱}.

۱۰۷۷- وَعَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا أَكُلُ مَكْنَأًا} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.
{تجريدی بخاری/۵، ژماره: ۱۸۰۶ = ۵۳۹۹، ۵۳۹۸}:

نه بو جوحه يفه (رمزای خودای لي بي) فهرمووی: له خزمه تی پیغه مبهردا بووم (دروودی خودای له سهر بي) پیاویکی له لا بوو، فهرمووی پی: (من به پالاهوه شت ناخوم). {تاج/۴، لاپهړه/۵۱، زنجيره: ۱۶، ژماره: ۱۲ + ریاض صالحین/۲، لاپهړه/۲۵۸، زنجيره: ۱۰۸، ژماره: ۷۴۶ + تاج/۳، زنجيره: ۱۶، ژماره: ۲۶۴۷ چاپی چواره م}.
(روونکر د نهوه):

په یو مندی نه م ژماره یو ژماره کانی دوايه وه، هه تا باسه که ته واو دمی، به بابته تی نانی شاییه وه، لهو پرووه وویه، که ده ستووری نانخواردن چونه و چون نییه، وه نه م ده ستووران له هه موو بونه یه کا هه مان شته.

۱۰۷۸- وَعَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {يَا غُلَامُ! سَمَّيْتُكَ، وَكُلَّ يَمِينِكَ، وَكُلَّ مِمَّا يَلِيكَ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.
{تجريدی بخاری/۵، ژماره: ۱۸۰۱ = ۵۳۷۶، ۵۳۷۷، ۵۳۷۸ بخاری. مختصر صحيح مسلم = پوخته ی موسليم/۳، ژماره: ۱۳۰۰ = شيح ۵۳۳۷ = مسلم/۲۰۲۲}:

له پوخته ی موسليم دا ناوايه:

عومه ری کوری نه بو سه له مه (رمزای خودای لي بي) دمه فهرمووی: منال بووم، پیغه مبهردا بووم (دروودی خودای له سهر بي) به خيوی ده کردم، چونكه زړ

کورپی بووم، کورپی ئومومو سه له مه بووم، که هاوسه ری پیغه مبه ر بوو (دروودی
خودا له سه ر پیغه مبه رو رمزای خودا له هه موو هاوسه ره به ریزه گانی بی). که
نانم ده خوارد دهستم ده گپرا به ناو له گه نه که دا، به ئارمزوی خۆم. جا
پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) ته میی کردم و فه رمووی پیم: (رۆله!)
که نان ده خۆی له سه ره تاوه ناوی خودا بهینه و بیسمیلا بکه و، به دهستی
راست بخۆو، له به رده می خۆته وه بخۆو دهست مه گپره به ملاولادا، مه گه ر
له به ر مه هانه ی ره وا).

عومه ر (رمزای خودای ئی بی) فه رمووی: ئیتر له وساوه که ئه مه م له
پیغه مبه ر بیستوو، هه تا ئیستا هه ر به م شیوه یه نان ده خۆم، که پیغه مبه ر
(دروودی خودای له سه ر بی) فپیری کردوو. {ریاض/۱/۲۵۰. زنجیره: ۲۸،
ژماره: ۲۹۹ + ریاض/۲/۲۴۸، ژماره: ۷۲۸، زنجیره: ۱۰۰ + تاج/۳، لاپه ره/۱۹۰،
زنجیره: ۱۶، ژماره: ۲۶۳۷}.

(روونکردنه وه):

عومه ری کورپی ئه بو سه له مه (رمزای خودا له خۆی و له ئه بو سه له مه و
ئوم سه له مه ی باوک و دایکی) خۆی و باوک و دایکی هاوه ئی پیغه مبه ر بوون، زپ
کورپی پیغه مبه ره، چونکه کورپی ئوم سه له مه ی هاوسه ری پیغه مبه ره، له خاکی
حه به شه له دایک بووه، که ئه وکاته باوک و دایکی له پیناوی ئایینی ئیسلامدا،
له مه که وه له تاو زوئم و زۆرو ئازاردانی ناموسو لمانه کان، ره وو کۆچیان
کردوو به بۆ حه به شه، که ئه وسه رده مه پادشایه کی دادپه روه ری ئی بووه، که
په نای موسو لمانه گانی داوه، عومه ر چه ند فه رمووده یه کی له سه حیه یه ندا
هه یه، ته نها دوو فه رمووده ی له بوخاریدا هه یه، که یه کیکیان ئه م
فه رمووده یه ی ئیره یه، له سه رده می جینشینی عه بدوله لیکی کورپی مه رواندا،
له شاری مه دینه، له هه شتاو سیی کۆچیدا، به مردنی خودا مردوو، نزیکه ی
هه شتا سائی ژیاوه، له لایه نگرانی ئیمامی عه لی بوو، له شه رکه ی ئه ل - جه مه لدا

ئىبنو عەبباس (رەزىي خۇدا لىھۇي و لىھاوگى بى) دىھەرمووى:
 ھەرموانەيى تىرىتىيان ھىنا بۇ پىغەمبەر (دروودى خۇداي لىسەر بى)
 پىغەمبەر (دروودى خۇداي لىسەر بى) دىستوورى دىست پىكرىدن

به نانخواردنی روونکرده وه بۆیان و له م سونگهیه وه فهرمووی: (که نان دهخۆن له تهوقه سه ری دمفرکه مه خۆن، به لک وو له تهنیشتییه وه بخۆن، چونکه بیت و فهر و پیرۆزی له تهوقه سه ره که یه وه دیته خواری وه). له گیرانه وه ی ئیره دا: (بیت و فهر و پیرۆزی له ناو مرستی خۆراکه وه دیته خواری وه، جا له بهر نه وه له ملا و لاکه یه وه بخۆن و له ناو مرستی که یه وه مه خۆن!). {تاج/۳، زنجیره: ۱۶، ژماره: ۲۶۵۱}.

دانه ر (رحمه تی خودای لی بی) ده لی: نه م زاتانه نه م فهرمووده یان گیرا و ته وه: نه بو داوود (۳۷۷۲) له (الأطعمه) داو، ته ره زی (۸۰۵) له (الأطعمه) داو، نه سائی (۶۷۶۲) له (الکبری) داو، ئیبنو ماجه (۳۲۷۷) له (الأطعمه) دا، وه نه مه ده ی فهرمووده که ی نه سائی یه له (السُّنَنُ الْکُبْرَى) دا، وه رشته ی فهرمووده که دروسته و ته ندرسته.

۱۰۸۰ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {مَا عَابَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامًا قَطُّ، كَانَ إِذَا اشْتَهَى شَيْئًا أَكَلَهُ، وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۴، ژماره: ۱۴۲۶ = ۳۵۶۳، ۵۴۰۹ بوخاری مختصر صحیح مسلم/۳، ژماره: ۱۳۳۴ = شیخا ۵۳۵۱ = ۲۰۶۴ مسلم}:

نه بوهورمیره (ره زای خودای لی بی) فهرمووی: هه رگیز نه مدیوه که پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) خراپه و نه نگ له خواردن و نان و ئاو بگری، ده ستووری وابوو، نه گه ر جه زی لی بوایه ده یخوارد، نه گه ر به دلیشی نه بوایه وازی لی ده یئاو به س، وه نه نگ و ره خنه ی لی نه ده گرت. {ریاض/۲، لاپه ره: ۲۵۳، زنجیره: ۱۰۱، ژماره: ۷۳۶ + تاج/۳، زنجیره: ۱۶، ژماره: ۲۶۴۶}.

۱۰۸۱ - وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {لَا تَأْكُلُوا بِالشُّمَالِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِالشُّمَالِ} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحیح مسلم/۳، ژماره: ۱۲۹۸ = شیخا ۵۲۳۳ = ۲۰۱۹ صحیح مسلم}:

له موخته صهری صه حیجی موسلیما ناوا گشتگیر تره:

ئیبنو عومهر (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی) ده فهرموی: (کاتی که سی له ئیوه نان ده خوا، یا شت ده خواته وه، سوننه ته که به دهستی راستی شته که بخوات، یا شته که بخواته وه، به بی مه هانه ی رهوا شت به دهستی چه پی نه خوات، یا نه خواته وه، هه تا نه بی به لاسکایی شهیتان، چونکه شهیتان به دهستی چه پی شت ده خواو شت ده خواته وه). {تاج/۳، زنجیره: ۱۶ ژماره: ۲۶۴۴}.

۱۰۸۲- وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ، فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجریدی بوخاری/۱، ژماره: ۱۲۱ = ۱۵۳، ۱۵۴، ۵۶۳۰ بخاری. مختصر صحیح مسلم/۳، ژماره: ۱۲۹۲ = شیخا ۵۲۵۳ = ۲۶۷ صحیح مسلم. ترمذی. أُسْرِيَّة: ۱۸۸۹. نسائی. طهارة/۴۷، ۴۸. ابن ماجه. طهارة/۳۱۳}:

ئهبو هه تاده (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (کاتی شت ده خونه وه له ناو جامه که دا هه ناسه مه ده ن!). {تاج/۱، زنجیره: ۴، ژماره: ۱۹۴ ج/۴ = چاپی چواره م}.

۱۰۸۳- وَلِأَبِي دَاوُدَ: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) نَحْوُهُ، وَزَادَ: {أَوْ يَنْفُخُ فِيهِ} وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ.

{صحیح الجامع: ۶۸۲۰}:

له تاجا ئاوايه:

ئهبو سه عیدی خودری (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغه مبهه (دروودی خودای له سهر بی) نهیده هیشت که له کاتی شت خواردنه وه دا هووی

لِ بَكْرِي، پياوئ گوتي: ئه‌ي نه‌گه‌ر پو‌شكه‌يه‌كم به‌سه‌ر ئاوه‌كه‌وه له‌ناو
جامه‌كه‌دا دى چۆن بكه‌م؟

فه‌رمووى: (به‌ليئوى جامه‌كه‌ بپيژه‌). گوتي: باشه‌ ئه‌ي نه‌گه‌ر به‌يه‌ك
بين تي‌رم نه‌خواردوه‌و چى بكه‌م؟ فه‌رمووى: (جامه‌كه‌ له‌ده‌مت دوور
بكه‌ره‌وه‌و ئه‌وسا هه‌ناسه‌ بده‌و ديسانه‌وه‌ تى هه‌لچۆره‌وه‌ تا تي‌ر ده‌خۆيته‌وه‌).
{تاج/٣، زنجيره‌: ١٦، ژماره‌: ٣٦٧٠}.
(روونكه‌ردنه‌وه‌):

١- جل و به‌رگى باش و تازو و خۆجوانكه‌ردن و به‌كاره‌يئانى بۆنى خۆش و
به‌كاره‌يئانى بۆيه‌و رنگ و هه‌ك خه‌نه‌و بۆنى ميسك و رنگ و بۆنى زه‌عفهران،
به‌بۆنه‌ي ژن ه‌يئان و شووكرده‌وه‌، ئه‌مانه‌ هه‌موو باش و په‌سه‌ند و سوننه‌تن.
٢- شايى كردن و نانى شايى كردن و ده‌ربرينى خۆشى به‌م بۆنه‌يه‌وه
كارى په‌سه‌ند و زۆر زۆر باشه‌.

٣- چوون بۆسه‌ر خولكى ئاهه‌نگى ره‌وا، نه‌گه‌ر پيويست (واجب) نه‌بى
كارى زۆر سوننه‌ته‌.

٤- نانى شايى ده‌بى به‌نيازى سوننه‌تى پيغه‌مبه‌ر بى، نه‌وه‌ك بۆ فيزو
شانازى.

٥- ده‌ستوورى شت خواردن و شت خواردنه‌وه‌ و په‌سه‌نده‌، كه‌ به‌شيوه‌يى
به‌پيژو په‌سه‌ند بى، له‌رووى گۆمه‌لايه‌تىيه‌وه‌، هه‌روا له‌رووى پزيشكويه‌وه‌.
٦- و سوننه‌ته‌، له‌كاتى نانخواردندا، له‌لاوه‌ ليى بخورى، نه‌ك
له‌ناوه‌راستيه‌وه‌.

٧- ناواناتۆره‌ له‌خواردن و خواردنه‌وه‌ نه‌نرى، مه‌گه‌ر مه‌به‌ست ليى قسه‌ي
خي‌ر بى، وه‌ك كه‌سى بلى: من شه‌كرمه‌ خورماو رۆن بۆ من خراپه‌، كه‌مى
نان و دۆم بۆ به‌يئن، خورما ناخۆم.

۸- به کارهینانی دهستی راست له کاتی نانخواردن و خواردنه و مدان بۆ که سێ مه هانه ی رهوای نه بێ، سوننه ته، بگره پێویسته، نه و منده ی ده توانی به ده دهستی چه پ نه شت بخوات و نه شت بخواته وه، نه گهر له بهر ناچاری به ده دهستی چه پی شتی خوارد، یا خوارد وه با (بسم الله) بکا، ئیتر شهیتان ترپۆ ده بێ و نابێ به لاسکایی نه وو هاو به شی له گه ئیدا ناکا، له و کاره دا، چه په وانه یی د دادهنری به مه هانه ی رهوا.

۹- مه به ست له وه که له ناو جامه که دا هه ناسه نه دا، نه وه یه: که پاکی و خاوینی و ته ندروستی ره چاو بکری و ئیمه له هه یج کاتی کا نه بین به هوی ب لا و بوونه وه ی په تاو میکرو ب و گواسته وه ی ماکی نه خو شی له ناو کو مه لگا دا.

۶۴- نۆره کاریی (قه سیم) له نیتوانی هاوسه راندا

باب: الْقِسْم

{بروانه: تاجول ئوصول، بهرگی دوو، زنجیره: ۵۰، له ژماره: ۲۱۷۲ هه تا/ ۲۱۸۳ + فیهی ئاسان بهرگی دوو، زنجیره: ۲۷۰}.

۱۰۸۴ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْسِمُ، فَيَعْدِلُ، وَيَقُولُ: "اللَّهُمَّ هَذَا قَسْمِي فِيمَا أَمْلِكُ، فَلَا تُلْمَنِي فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ"} رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ وَالْحَاكِمُ، وَلَكِنْ رَجَّحَ التِّرْمِذِيُّ إِسْرَافَهُ.

{ضعيف الجامع: ۵۹۳. أبوداود: ۲۱۳۴. نسائي ۶۳/۷. ترمذی: ۱۱۴۰. ابن ماجه: ۱۹۷۱. ابن حبان: ۴۲۰۵. حاکم ۲/۲۰۴}:

عائیشه ی هاوسه ری پێغه مبه ر (دروودی خودا له سه ر پێغه مبه رو رهزای خودا له هه موو هاوسه رهکانی بێ) فه ره مووی: پێغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) نۆره کاری و نۆره شه وانه ی له ناو ژنه کانیا راده گرت و له نگه ری دادی

لهنیوانیانان رهچاو دهکردو وهك يهك بهشهو بهسهره لهلایان دهمایهوه، ئینجا دمیفرموو: (خودایه! ئەمه نۆرەشهوو نۆرەکاری منهو، من هەر ئەم دابهشکردنەم لەدهست دئ، ئیتر لەسەر ئەوهی که بهدهستی تۆیهو دمهسلاتی منی تیادا نییه، که چهزو مهیلی دله، سهركۆنهو سهزرمنشتم لەسەر ئەوه مهکه که له دلهوه یهکی لهژنهکانم زۆرتر خوش دهوی لهیهکیکی تریان).

{تاج/۲، زنجیره: ۵۰، ژماره: ۲۱۷۲}.

۱۰۸۵- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ ، فَمَالَ إِلَى إِحْدَاهُمَا ، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَشِقَّةُ مَا بَيْنَهُمَا رَوَاهُ أَحْمَدُ ، وَالْأَرْبَعَةُ ، وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ .

{صحيح أبي داود: ۱۸۶۷ - أحمد/۲: ۲۹۵. أبوداود: ۲۱۳۳. ترمذی: ۱۱۴۱. نسائی/۷: ۶۳. ابن ماجه: ۱۹۶۹. ابن حبان/۲: ۲۰۳ + ۴۲۰۷}:

ئەبوهورەیره (رمزای خودای ئی بئ) فەرمووی: پێغه مبهەر (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: (هەر کهسێ دوو ژنی هەبێ، بەلام یهکیکیانی زیاتر بوو و لایهنی ئەو زیاتر بگریو دادپەرور نەبێ لهنیوانیادا، ئەوه لهپوژی قیامهتا ئەو کابرایه که دیت بۆ دیوانی خودا، لایهکی لهشی لهنگه، وهك پیاوی ئیفلیح). {تاج/۲، زنجیره: ۵۰، ژماره: ۲۱۷۱}.

۱۰۸۶- وَعَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { مِنْ أَلْسِنَةٍ إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ الْبُكَرَ عَلَى الْثَيِّبِ أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا ، ثُمَّ قَسَمَ ، وَإِذَا تَزَوَّجَ الْثَيِّبَ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا ، ثُمَّ قَسَمَ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ، وَاللَّفْظُ لِلْبُخَارِيِّ .

{تجریدی بوخاری/۵، ژماره: ۱۷۷۷ = ۵۲۱۳، ۵۲۱۴ بوخاری. مختصر صحيح مسلم/۲، ژماره: ۸۴۰ = ۳۶۱۱ شیخا = صحيح مسلم: ۱۴۶۱}:

ئەنەسی کوری مالیک (رمزای خودای ئی بئ) دمفرمووی: سوننەت وایه، ئەگەر پیاو کچی هینا بهسەر بیومژن، چهوت شهو لهلای بئ، ئەوسا بهسهره نۆرەشهویان وهك يهك بۆ دابنێ، بەلام ئەگەر بیومژنی هینا بهسەر کچ، سێ

شەو لەلای بێ، ئینجا بەنۆرە وەك یەك نۆرەشەویان بۆ دابنێ. خالید
فەرمووی: ئەگەر بمەوێ رستەى (ئەنەس فەرمووی: سوننەت وایە: ئەگەر
پیاو كچی هینا بەسەر بێوژن، حەوت شەو لەلای بێ، ئەوسا بەسەرە
نۆرەشەویان وەك یەك بۆ دابنێ، بەلام ئەگەر بێوژنى هینا بەسەر كچ، سێ
شەو لەلای بێ، ئینجا بەنۆرە وەك یەك نۆرەشەویان بۆ دابنێ) ئەگەر بمەوێ
ئەم دەقە بەمەعناو واتا رىوايەت بكەم، لەباتى ئەودى بڵێم ئەنەس فەرمووی:
(سوننەت وایە ئەگەر ..... تاد) دەلێم: ئەنەس فەرمووی: پێغەمبەر (دروودى
خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر پیاو كچی هینا بەسەر بێوژن، حەوت
شەو ..... تادوايى).

چونكە ئەم دوو رستەيە يەك واتايان هەيە، چ بڵێى پێغەمبەر
فەرمووی: چ بڵێى سوننەت وەهايە، يەك شتە. گوتنى يەكێيان لەجێگەى
ئەوى تريان گێرانهومى بە واتیە!! {تاج/۲، زنجیرە: ۵۱، ژمارە: ۲۱۷۷} .
۱۰۸۷- وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): {أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) لَمَّا تَزَوَّجَهَا أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا، وَقَالَ: " إِنَّهُ لَيْسَ بِكَ عَلَى أَهْلِكَ هَوَانٌ ، إِنْ
شِئْتَ سَبَعْتُ لَكَ، وَإِنْ سَبَعْتُ لَكَ سَبَعْتُ لِسَائِي } رَوَاهُ مُسْلِمٌ .
{مختصر صحيح مسلم/۲، زنجیرە: ۶۵۳، ژمارە: ۸۳۹ = ۳۶۰۶ شیخا =
: {۱۴۶۰}

نوم سەلەمە (رمزای خودای ئی بێ) فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (دروودى
خودای لەسەر بێ) منى گواستەو، سێ شەو لەسەر يەك لەلام مايەو، ئەنجا
فەرمووی: (وامەزانە كە لەبەر ئەودى كەسێ شەو دەمێنمەو لەلات، كەتۆ بێ
قەدرى لەلام، نە، لەبەر ئەو نىيە، بەلكوو تۆ رێزدارى لەلام، بەلكوو
سوننەت وایە: كەمێرد لەلای بووك ئەگەر بێوژن بوو، سێ شەو بمێنیتەو
خۆ ئەگەر حەزیش دەكەى بۆتى دەكەم بە حەوت شەو، بەلام ئەوئەندە هەيە

ئەگەر بۆ تۆ بىكەم، بە ھەوت شەو، دەبى بۆ ژنەكانى تىرىشم بىكەم بە ھەوت شەو). {تاج/۲، زنجیرە: ۵۱، ژمارە: ۲۱۷۸}.

۱۰۸۸- وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): {أَنَّ سَوْدَةَ بِنْتَ زَمْعَةَ وَهَبَتْ يَوْمَهَا لِعَائِشَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْسِمُ لِعَائِشَةَ يَوْمَهَا وَيَوْمَ سَوْدَةَ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجريدی بوخارى/۳، ژمارە: ۱۱۰۷ = ۲۵۹۳، ۲۶۳۷، ۲۶۶۱، ۲۶۸۸، ۲۸۷۹، ۴۰۲۵، ۴۱۴۱، ۴۶۹۰، ۴۷۴۹، ۴۷۵۰، ۴۷۵۷، ۵۲۱۲، ۶۶۶۲، ۶۶۷۹، ۷۳۶۹، ۷۳۷۰، ۷۵۰۰، ۷۵۴۵ بوخارى. مختصر صحيح مسلم/۲، زنجیرە: ۶۵۴، ژمارە: ۸۴۱ = مسلم/شېخا/۳۶۱۴ = صحيح مسلم/۱۴۶۳}:

لە پوختەى موسليما ئاوايە:

عائيشەى ھاوسەرى پىڭەمبەر (دروودى خودا لەسەر پىڭەمبەر و رمزى خودا لەھەموو ھاوسەرە پاکیژەكانى بىت) فەرمووى: خۆزگەم بەھىج ژنى نەخواستوو، كە من لەجىگەى ئەو بىم بە سەودەى كچى زەمە نەبى، كە يەكەم ھاوسەرى پىڭەمبەر بوو، لەپاش مەرگى خەدیجەى يەكەم ھاوسەرى پىڭەمبەر، گەرچى سەودە كەمى زوو تۆرە دەبوو، بەلام زووش ھىمن دەبوو، لەبەر ئەومىش خۆزگەى پى دەبەم، چونكە بەراستى ئافرەتێكى رەوشت بەرز بوو، ھەتا بلىى مەرد بوو، زۆر خواپەرست بوو، پەرستش زۆرى دەکرد، سەودە (رمزى خوداى ئى بى) كاتى پىر بوو، عەرزى پىڭەمبەرى كرد: ئەى پىڭەمبەرى خودا! نۆرە پۆزى خۆم، كە تۆ بەشەو دەمىنیتەو لەلام دەيبەخشم بەعائيشە، چونكە من پىر بووم، نەبادا دلت گەرد بگرى لەمن، ئاواتى گەورەى من، دل راگیرکردنى تۆيەو ئەومىيە كە لە ھەردوو جىھاندا ھاوسەرى تۆ بى!

جا پېڅه مېهر (دروودی خودای له سهر بڼ) دوو رۆژی سهره دادهنا بۆ
عائیشه، رۆژه کهى عائیشه خۆى و رۆژه کهى سهوده. {تاج/۲، زنجیره: ۵۰،
ژماره: ۲۱۷۵ چ/۴ = چاپى چوارهم}.
(روونکردنه وه):

۱- سهودهى كچى زهمعهى كورپى قهيس (رهزای خودای ئى بڼ)
قورپه يشيه له بهرهى عامريه، دووهم هاوسهرى پېڅه مېهر، له پاش خه ديچه
سهودهى هينا، له مهككه گواستيه وه، له پيشا ژنى سهكرانى كورپى عهر بوو
كه ئاموزای خۆى بوو، ئيسلام بوو، كاتى سهكران مرد، شووى كرد به
پېڅه مېهر، له پېڅه مېهر منالى نه بوو، يه كيكه له داىكانى بېرواداران (أُمَّهَاتُ
الْمُؤْمِنِينَ). خۆى و ميړده كهى سهكرانى كورپى عهر له كوچى دووهمه بۆ
حه به شه، كوچيان كرد بۆ حه به شه، نه و جا گهړانه وه بۆ مهككه، له وى له
مهككه سهكرانى ميړدى مرد، پېڅه مېهر مارهى كرد، وه ههر له مهككه
گواستيه وه، له سالى دهى پېڅه مېهر ايه تيدا، واته: سيازده سال زياتر هاوسهرى
پېڅه مېهر بووه، له ناخرو ئوخري سهرده مى پيشه و عومهر دا مردووه، له سالى
(۵۴) په نجاو چوارى كوچى. جارى ئيمامى عومهر خه رارئ دره مى نارد بۆى،
سهوده پرسى: ئه مه چى يه؟ گوتيان: درمه، پارهى زيوينه له جوړى دره،
عومهر بۆى ناردووى، بۆ خه رچى بۆ خوت! گوتى: پاره وای ئى هات كه
له خه رارا، وهك خورما دابنرى، ئيتړ هه مووى دابهش كرد به سهر هه ژاراندا،
پېڅه مېهر (دروودی خودای له سهر بڼ) له مانگى رهمه زانا سهودهى ماره كردو
كوچى پى كرد بۆ مه دينه سهوده زور خيركه ر بوو.

۱۰۸۹- وَعَنْ عُرْوَةَ قَالَتْ: {قَالَتْ عَائِشَةُ: يَا ابْنَ أَخِي! كَانَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يُفْضَلُ بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْقَسَمِ مِنْ مَكْنَاهِ عِنْدَنَا،
وَكَانَ قَلَّ يَوْمَ إِلَّا وَهُوَ يَطُوفُ عَلَيْنَا جَمِيعًا، فَيَدْثُو مِنْ كُلِّ امْرَأَةٍ مِنْ غَيْرِ مَسِيْسٍ،

حَتَّى يَبْلُغَ الَّذِي هُوَ يَوْمُهَا ، فَيَسِيتَ عِنْدَهَا { رَوَاهُ أَحْمَدُ ، وَأَبُو دَاوُدَ وَاللَّفْظُ لَهُ ،
وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ .

{حسن صحيح، صحيح أبي داود: ١٨٦٨. حاكم ١٨٦/٢}:

عورووی کورپی زوبهیر (رمزای خودا له خوئی و له باوکی و له ئهسمای دایکی، که گچی ئه بوبهگری صه دیق بوو خوشکی باوکی حه زرمتی عائیشهی هاوسهری پیغه مبه ر بوو) فهرمووی: عائیشهی پوورم فهرمووی پیم: ئه ی خوشکه زای شیرینم! پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) له نۆره شه وداو له به شدان پیمان، به ئیمه ی هاوسهرانی خوئی، جیاوازی له نیوانماندا نه ده کرد، وەك یەك دەمایه وه له لای هه موومان، مه گهر چۆنه هایش دنا هه موو رۆژی، یه كه یه كه سهری لیمان دده او به سهری ده کردینه وه و ده هات به لاما نه وه، به لām به بی چوونه لاو جووتبوون، تا ده گه یشته لای ئه و ژنه ی كه ئه و رۆژه سهری خوئی بوو، ئیتر شه و له لای ده مایه وه. {تاج/۲، زنجیره: ۵۰، ژماره: ۲۱۷۳}.

(روونکردنه وه):

عوروہی کوپری زوبہیری کوپری عہوام، کچہزای حہزرہتی نہبوبہکری
صہدیقہ، فہقیی عائیشہی پووری بوو، زانایہکی گہورہ بوو، ہمیشہ لہگہل
کۆمہلئ زانای تردا، ئامادہی کۆپری زانستی عائیشہی پووری دہبوون، کہ
عائیشہ لہممائی خۆیدا، لہمہدینہ دہیبہست، بۆ پەخشی زانست و پراگہیانددنی
فہرموودہکانی پێغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بئ) وہ بۆ روونکردنہوہو
رافہو تہفسیری ئایہتہکانی قورئان.

عوروہ ۛہ کیکے لہ ۛیشہوا ہمرہ ناودارہ رۛزدارہ مہزنہکانی ۛہیرہوان،
کہ ۛییان دہگوتری: (تابیعین، واتہ: چینی دووہمی موسولمانان، کہ فریای
ۛنغہمیر نہکہوتوون، بہلام فریای صہحابہکانی کہوتوون).

عوروه يه كيځكه له جهوت مه لا ناوداره گه وره گاني جيهاني ئيسلامى، كه له زار اوى شهر عدا ناودارو ناسراون به (فوقه هاى سه بهه = جهوت شهر عزانه گان) كه ئهم زاتانه ن:

- ۱- عوروى كورې زوبه پيرى كورې عهوام.
  - ۲- سه عيدى كورې موسه ييب.
  - ۳- عه بدوللاى كورې عه بدوللاى كورې عوتبه.
  - ۴- قاسمى كورې موحه ممه دى كورې ئه بوبه كرى صهديق.
  - ۵- سلېمانى كورې يه سار.
  - ۶- خاريجه ي كورې زميدى كورې ثابت.
  - ۷- سالى كورې عه بدوللاى كورې عومه ر.
- دايكي عوروه ناوى ئه سمائى كچى ئه بوبه كرى صهديق، كه خوشكى باوكى عائشه يه، خاومنى ئهم به هره و شانازيانه يه:

- ۱- پېغه مبه ر (دروودى خوداى له سه ر بئ) زاوايه تى، ميړدى پووريه تى.
- ۲- ئه بوبه كرى صهديق باپريه تى باوكى دايكيه تى.
- ۳- زوبه پيرى كورې عهوام باوكيه تى.
- ۴- ئه سمائى كچى ئه بوبه كرى صهديق دايكيه تى.
- ۵- عائشه ي كچى ئه بوبه كرى صهديق پووريه تى، خوشكى دايكيه تى، عوروه سالى (۲۰) بيستى كۆچى له دايك بووه، له (۹۴) نه وده و چوارى كۆچيدا مردووه، واته: (۹۴ - ۲۰ = ۷۴) حه فتاو چوار سال ژياوه. كۆمه لئى فهرمووده شوناسه گان فهرمووده گاني ئه ويان گيړاوه ته وه، واته: جيځه ي متمانه ي ئه وانه، كه واته: له پياوانى صه حيجى بوخارى و صه حيجى موسليمه، له ناو بهرپه وان (تابعين) دا، عوروى كورې زوبه پير ناوى تريان تيا دا نييه، بۆ زيده به هره و شاره زابوون بېروانه: ئهم ژمارانه، له م په راوه:
- ۱- ژماره ۳۴/ ئه سمائى كچى ئه بوبه كرى صهديق.

۲- ژماره/۳۳۸ ئەبوبەكرى صەدىق.

۳- ژماره/۹۲۱ عوروة بن زبیر + ژماره/۹۴۱.

هەروا بېروانە: (تاج/۳، زنجیرە: ۱۰، ژمارە: ۳۳۱۲، ۳۳۱۹ - مەزنایى
زوبەیری كۆرى عەوام + ژمارە: ۳، لە تەجریدى بوخارى، بەرگى يەكەم +
ژمارە: ۳۴۹ = ۶۰۲ بوخارى + ژمارە: ۷۵ تەجرید + تاج/۳، زنجیرە: ۳۷ ژياننامەى
خاتوو عائیشە + رياض/۱، زنجیرە: ۲۵، ژمارە: ۲۰۲ + تاج/۵، زنجیرە: ۹۷، ژمارە:
(۵۵۳۹).

۱۰۹۰ - وَلِمُسْلِمٍ : عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: { كَانَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى الْعَصْرَ دَارَ عَلَى نِسَائِهِ ، ثُمَّ يَدْتُو مِنْهُنَّ {
الْحَدِيثَ.

{ مختصر صحيح مسلم/۲، ژمارە: ۸۵۴ = مسلم ترقیم شىخا/۳۶۶۴ =
صحيح مسلم/۱۴۷۴: }

ئەمە دەقى ئەم فەرموودمىيە لە (مختصر صحيح مسلم)دا:

عائیشەى ھاوسەرى پېغەمبەر (دروودى خودا لەسەر پېغەمبەر و
رەزاي خودا لە ھاوسەرە پاکیزەکانى بئ) فەرمووی: پېغەمبەر (دروودى
خودای لەسەر بئ) حەزى لەحەلواو ھەنگوین بوو، گەلى جار لەپاش کردنى
نوێژى عەصر، دەچوو بۆ لای ھاوسەرەکانى، يەكە يەكە ھەوالى دەپرسىن و
سلاوى ئى دەکردن، ئەوجا دەچوو بۆلای يەکیکیان و لەلای وچانیکی دەگرت و
خۆى ئى نزیک دەکردهو، ماچ و مۆچ و شتى وای لەگەلدا دەکرد، بەلام بەبئ
دروست بوون و جووتبوون لەگەلدا، جار جارئ دەچوو ھۆدەكەى حەفصەى
ھاوسەرى، كە كچى عومەر بوو، زیاتر لەوہى كەچاوەروان دەکرا، لەلای
حەفصە گلى دەخواردەو، منیش دەمارى ھەوئبارى گرتى، كە پرسیم ھۆى
ئەم زیادە مانەوہى پېغەمبەر لەلای حەفصە چییە، پێیان گوتم: ژنیکی
خزمى، دووبەرەى ھەنگوینی بەدیاری بۆ ھیناوە، ئەویش شەربەتى

ههنگوینی ئی دروست دهکاو دمیدا به پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) بهوهۆیهوه پیغهمبهر کهمی زیاتر لهئاسایی لهلای حهفصه دهمینیتیهوه، منیش گوتم: بهخودا دهبی فیلتیکی وای ئی بکهین کهوازی ئی بهینئ لهم مانهوهی لای حهفصه.

جا بهسهودهی گچی زهمعمه گوت: شتیکی وا ههیه، که پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) تهشریفی هات بۆ لات پیی بلئ: ئهی پیغهمبهری خودا! بۆنی مهغافیرت ئی دئ، دهلتی مهغافیرت خواردوو؟ ئهویش پیت دهمهرمووی: (نا، مهغافیرم نهخواردوو!) تۆیش پیی بلئ: ئهی ئهم بۆنه ناخۆشه چییه کهلپت دئ؟

پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) زۆری پی زهممهته کهبۆنی ناخۆشی ئی پیت، لهبهر ئهوه پیت دهلت: (ئهوه حهپسه شهربهتی ههنگوینی پیم داوه). تۆیش پیی بلئ: ئای ئهوه ههنگهکهی جهویی درهختی عورفوتی ههلمزیوه، کهپی دهگوترئ: مهغافیر، کاتئ هاتیش بۆلای من، منیش ههمان شتی پی دهلتیم، وهتۆیش ئهی صهفییه! کاتئ لهسهری خۆتا پیغهمبهر هات بۆلات، ههمان قسهو پرسیارو گفتوگۆی لهگهڵدا بکه.

سهوده (که یهکهه ژنی پیغهمبهر بوو، لهپاش مردنی خهدیجهی یهکهه هاوسهری) فهرمووی: بهو خودایهی کههر خۆی خودایه، لهترسی تۆ ئهی عایشه! ههرکه پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) لهدهرگاکهوه هاته ژوورهوه، ویستم یهکسهر قسهکهی تۆ پیت گوتم پیی بلیم، بهلام کههاته ژوورهوه هاته پیشهوهو لیم نزیکبۆوه گوتم پیی: ئهی پیغهمبهری خودا! مهغافیرت خواردوو؟ فهرمووی: (نهه) عهرزیم کرد: ئهی ئهم بۆنه ناخۆشه چییه کهلپت دئ؟ فهرمووی: (حهفصهی خیزانم شهربهتی ههنگوینی دهرخوارد داوم). گوتم: دیاره که ههنگهکهی مهغافیری ههلمزیوهو کردوویهتی بهههنگوین، کهشیلهی داریکی درکاوییه، حوشر دهیخوات، به

عەرەبى پىي دەگوترى عورفوط (رەنگە بەگوردى بەو درەختە بگوترى مارگىرە).

عائىشە فەرمووى: كاتى پىڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) لەسەرەى خۇما هات بۆلام، منىش ھەروام پىي گوت، كاتى لەسەرەى ھەفصەيشدا دەچى بۆلاى، ھەفصەيش ھەرواى پى دەلى، كاتى لەسەرەى ھەفصەدا دەچى بۆلاى، ھەفصە پىي دەلى؛ ئەى پىڭەمبەرەى خودا! با شەربەتتىكى ھەنگوينت بۆ بگەم، دەفەرمووى: (كارم پىي نىيە).

عائىشە فەرمووى: جا سەودە بەمنى گوت: سبحان الله! كاريكى باشمان نەكرد، ھەنگوينمان لە پىڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) قەدەغە كردو لىمان ھەرام كرد. منىش پىيم گوت: دە وسبە، با فىلەكەمان ئاشكرا نەبى!.

{تجريدى بوخارى/٤، ژمارە: ١٧٠٩ = ٤٩١٢، ٥٢١٦، ٥٢٦٧، ٥٢٦٨، ٥٤٣١، ٥٥٩٢، ٥٦١٤، ٥٦٨٢، ٦٦٩١، ٦٩٧٢ بوخارى + تجريد/٥، ژمارە: ١٧٩٠ = ٥٢٦٨ + تاج/٤، زنجيرە: ٤٩، ژمارە: ٤١٧٨ ج/٤ = چاپى چوارەم}.

١٠٩١ - وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): {أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَسْأَلُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ: "أَيْنَ أَنَا غَدًا؟"، يُرِيدُ: يَوْمَ عَائِشَةَ، فَأَذِنَ لَهُ أَزْوَاجُهُ يَكُونُ حَيْثُ شَاءَ، فَكَانَ فِي بَيْتِ عَائِشَةَ {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{مختصر صحيح البخارى/٢، ژمارە: ٦٦٣ = ١٣٨٩، ٤٤٥٠ بوخارى. مختصر صحيح مسلم/٤، ژمارە: ١٦٦٣ = مسلم ترقيم شيحا ٦٢٤١ = مسلم/٢٤٤٣}:

عائىشەى ھاوسەرى پىڭەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرمووى: پىڭەمبەرەى خۆشەويستو نازدار (دروودى خوداى لەسەر بى) سەرو مال و منال و دايك و باوك و ھەست و نەست، گشتى بەقوربانى گەردى بەرپىي دىنيكەرانى گۆرى پىروۆزى بى) لەنەخۆشى سەرەمەرگىدا، بەسەرەو نۆرە ھەر روۆزەى لەمالى يەكى لەژنەكانى دەبوو، ئەلھاي نۆرە روۆزى منى بوو،

دهیغه رموو: (ئه مړو له کویم، شسبه یښی له لای کیم له هاوسه رها کانه، دووسبه ی له لای کامیانه؟) بویه وای دهغه رموو: چونکه هزی له وه بوو که له نه خوشیه یدا له مائی من بمینیتته وه، هه تا ژنه کانی ریگه یان پی دا، که هزی له مائی کامیانه له وئی بمینیتته وه جا که سه ره ی روژی من هات، ئیتر له لای من گلی خوارده وه له نیوانی مائی هاوسه رها کانیدا، ماله و مائی نه کرد، به پی نوره روژی ئاسایی هاوسه رها کانی، که له شهرعی پیروژدا پی دهگوتری: (قه سم).

ئیت له و ماوه یدا، خوځم خزمه تیم ده کرد، هه تا گیانی پاکی سپاردو شادبوو به دیداری په رومردگاری. جا واپیکه وت، له پروژی نوره سه ره ی خوځما، له پروژانی ده ورو قه سمه نه صلییه که، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) له باو شمدا بوو، پستی پیروژی دابوو به سینگو به روکمه وه، که خودای مه زن گیانی کیشاو روخی موباره کی و مرگرتته وه. {تاج/۳، زنجیره: ۳۷، ژماره: ۳۴۳۶}.

۱۰۹۲- وَعَنْهَا قَالَتْ: {كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ، فَأَيَّتُهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا، خَرَجَ بِهَا} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.
{تجریدی بوخاری/۳، ژماره: ۱۱۰۷ = ۲۶۳۷، ۲۶۶۱، ۲۶۸۸، ۲۷۷۹، ۴۰۲۵، ۴۱۴۱، ۴۶۹۰، ۴۷۹۰، ۴۷۵۰، ۴۷۵۷، ۵۲۱۲، ۶۶۶۲، ۶۶۷۹، ۷۳۶۹، ۷۳۷۰، ۷۵۰۰، ۷۵۴۵ + تجرید/۳، ژماره: ۱۱۲۱ = ۲۶۶۱ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/۵، ژماره: ۲۱۵۳ = شیخا: ۶۹۵۱ = صحیح مسلم: ۲۴۴۵}.

عائیشه ی هاوسه ری پیغه مبه ر (دروودی خودا له پیغه مبه رو رمزای خودا له هه موو هاوه ل و هاوسه رها کانی بی) هه رمووی: پیغه مبه ری خودا (دروودی خودای له سه ر بی) دمستووری و ابوو، کاتی دمرویشته بو سه فه ری، له نیوانی خیزانه کانیدا، تیروپشکی ده کرد، ئیت به ناوی هه ر کامیانه وه پشک دمربچوايه نه و ژه یی له گه ل خویدا، دمبرد بو نه و سه فه ره، وه له سه ر نه م

ياسايه، جارئ پيغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) بشکی خست لهنيوانمانا،
دهيويست بچئ بؤ غهزای بهنی موصطهلهق، وا ريکھوت پشک بهناوی منهوه
دەرچوو، وەمن لهخزمهتيدا چووم بؤ ئەو غهزايه... تاکوتايی فەرموودهکە،
کە فەرموودهيهکی زۆر دوورو دريژه له {مختصر صحيح مسلم} دا، بهدووورو
دريژي گراوه بهگوردی. {تاج/۴، زنجيره: ۷، ژماره: ۴۰۰۸ - سوورمهتی نوور}.

۱۰۹۳ - وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا يَجْلِدُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ جِلْدَ الْعَبْدِ} رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

{مختصر صحيح البخاري = تجريدی بوخاری/۴، ژماره: ۱۷۱۷ = ۴۹۴۲،
۲۰۰۵ بوخاری. صحيح مسلم تخريج وترقيم وتحقيق الشيخ خليل مأمون شيحا رقم:
{۷۱۲۰}:

عهبدوئلاي کورې زهمعه (رهزای خودای ئی بئ) فەرمووی: گویم ئی بوو،
پيغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بئ) وتاری دهدا، لهو کاتهدا باسی
وشرهکهی ئەموودی کردو، نيشانهی ئەو پياوه نهگبهتهی باس کرد، که
وشرهکهی پهیکردو، لهروونکردنهوهی ئەم نايهتهدا که دمهفرمووی: {إِذْ
انْبَعَثَ أَشْقَاهَا} فەرمووی: ئەم پياوه چاره رەشه بهدبهختهی کهخودا لهم
نايهتهدا، ناوی ناوه بهدترين و خراپترين پياوی ئەو هۆزه لهخودا ياخييه،
پياويکی بهدهسهلاتی بههيز بوو، خاوهن دهسهلاتو کهسوکارو خزميکی زۆری
بوو کهپشتيان دهگرت، وەکوو ئەبو زهمعه چۆن لهناو هۆزی قورپهشا، خاوهن
دهسهلاتو کهسوکاره، ئەویش ئاوابوو، بهلام ههتا بليی بئ رەزاو شهپانی بوو،
بۆيه رويشته گیانی وشرهکهی صالح پيغهمبهر، که خوا رهوانهی کردبوو بؤ
سهر هۆزی ئەموود، وشرهکهی پهیکردو کوشتی.

وه ههزرمهت (دروودی خودای لهسهر بئ) باسی ژنانیشی فەرموو،
فەرمووی: (ئەوه چۆن کاریکه، پياوی واتان تيادا ههيه، خود سهرههه
دهکوتيته سهر ژنهکهی و وهك کۆيلهيه ههلاقهو دارکاری بکا، ئاوا ئەو ژنه

بهسته زمانه فه لاقه دهکا، دوور نییه، که هر له کۆتایی ئه و پۆژمیدا دهست بکاته ملی و له گه ئیدا دروست ببێ! ئه و جا له باره ی ئه و ده که به تپوتسی یه کتری بێ ده که نن، ته می و ئامۆژگاری کردو فهرمووی: (ئه مه چۆن حالیکه شتی که خوشتان دهیکه نن، ئه گهر له یه کیکی تر تان روو بدات، بۆچی پێی بێ ده که نن، کاری وا مه که نن!). {تاج/ ۴، زنجیره: ۷۴، سوورته ی شه مس ژماره: ۴۲۱۴}.

۶۵- باسی خولعکردنی ژن (الخلع)

بَابُ: الخلع

{بروانه: تاج/ ۲، زنجیره: ۶۷ ج/ ۴ = چاپی چواره م + فیه ی ئاسان/ ۲، زنجیره: ۲۷۳ + تجریدی بوخاری/ ۵، ژماره: ۱۷۹۱ + بروانه: مختصر صحیح مسلم به کوردی بهرگی دووهم لاپه ره/ ۵۱ ج/ ۱ روونکردنه وه/ ۲ - حيله شهرع ژماره: ۹۲۹، زنجیره: ۷۲۲}.

۱۰۹۴ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): { أَنَّ امْرَأَةً ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ أَتَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! ثَابِتُ بْنُ قَيْسٍ مَا أَعِيبُ عَلَيْهِ فِي خُلُقٍ وَلَا دِينٍ، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ الْكُفْرَ فِي الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): " أَتُرَدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ؟ "، قَالَتْ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): " إِقْبَلِ الْحَدِيثَ، وَطَلَّقْهَا تَطْلِيقَةً { رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ. وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ: {وَأَمْرَهُ بِطَلَّاقِهَا}.

{تهجریدی بوخاری/ ۵، ژماره: ۱۷۹۱ = ۵۲۷۳، ۵۲۷۴، ۵۲۷۵، ۵۲۷۶، ۵۲۷۷ بوخاری}:

ئیبنو عه عباس (رهزای خودا له خو ی و له باوکی) فهرمووی: ژنه که ی ثابتی کوری قهیس، هاته لای پێغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بێ) گو تی: ئه ی پێغه مبه ری خودا! گله ییم له ره وشت و به دینی ثابت نییه، له م روو ده که مه موکوری نییه، به لام زۆر ناشیرینه، له بهر ئه وه مه ترسی ئه وه مه یه:

ئەگەر بەشیوەیهکی ڕەوا دەستم لە دەستی نەبیتهوه خۆم کافر بکەم، بەو شیوەیهنیکاحی خۆم لێی هەل بوەشیئەمەوه، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەو باخەیی کە لەباتی مارەیی داویتی پیت دەیدمیتەوه پیتی؟).

گوئی: بەئێ، فەرمووی: بە ثابت (باخەکی ئێ وەربگرەوه و تاقەیکە تەلّاقی بدە). {تاج/۲، زنجیرە: ۶۷، ژمارە: ۲۲۴۳ ج/۴ = چاپی چوارەم}.
 ۱۰۹۵ - وَلَإِي دَاوُدَ ، وَالتَّرمِذِيَّ وَحَسَنَهُ : {أَنَّ امْرَأَةً ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ اخْتَلَعَتْ مِنْهُ ، فَجَعَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِدَّتَهَا حَيْضَةً} .
 {صحيح أبي داود للشيخ الألباني/ ۱۹۵۰} :

ئەینو عەبباس (ڕەزای خودا لەخۆی و لەباوکی بێ) فەرمووی: ژنەکی ثابتی کۆری قەیس، خولەیی کرد لەگەڵ مێردەکی، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) یەك بێنوێژی بۆ دانا، بۆ حەیه هەلھاتنی، واتە: بۆ پاکبۆنەوه لەعیددەیی تەلّاق. {تاج/۲، زنجیرە: ۶۷، ژمارە: ۲۲۴۴، ج/۴ = چاپی چوارەم}.

۱۰۹۶ - وَفِي رِوَايَةِ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ عِنْدَ ابْنِ مَاجَةَ : {أَنَّ ثَابِتَ بْنَ قَيْسٍ كَانَ دَمِيمًا وَأَنَّ امْرَأَتَهُ قَالَتْ : لَوْلَا مَخَافَةُ اللَّهِ إِذَا دَخَلَ عَلَيَّ لَبَسْتُ فِي وَجْهِهِ} .
 {ضعيف ابن ماجة للشيخ الألباني/ ۴۴۶} :

عەمری کۆری شووعەیب، لەباوکیەوه، لەباپیریەوه (ڕەزای خودا لەخۆی و لەباوکی و لەباپیری بێ) فەرمووی: حەبیبەیی کچی سەهل، هاوسەری ثابتی کۆری قەیس کۆری شەماس بوو، ثابت پیاویکی ناشیرین بوو، حەبیبە عەرزی پێغەمبەری (دروودی خودای لەسەر بێ) کرد: ئەو پێغەمبەری خودا!

به خودا، ئه گهر له بهر ترسی خودا نه بێ، دهنه کاتی دههات بۆلام تهم ده کرده ناوچه وانی!

پێغه مبهه (دروودی خودای له سههه بێ) فهرمووی پێی: (ئایا ئهه باخه ی که له جیاتی ماریی لیت وهرگرتووه، دهمیدمیته وه پێی؟) ژنه که گوتی: به ئی. جا پێغه مبهه له یه کی جیا کردنه وه، وهک له ژماره: ۱۰۹۴، رابورد.

۱۰۹۷ - وَلِأَحْمَدَ: مِنْ حَدِيثِ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَتْمَةَ: {وَكَانَ ذَلِكَ أَوَّلَ خُلْعٍ فِي الْإِسْلَامِ}.

{مسند أحمد/ ۱۶۱۳۹، وقال الأرئوط: حسن لغیره}:

سههلی کورێ ئه بو هه ئمه (همزای خودای ئی بێ) فهرمووی: هه بیهی کچی سههه، خیزانی ئابیتی کورێ قه یسی کورێ شه ماسی ئه نصاری بوو، هه زی لئی نه بوو، ئابیت پیاویکی ناشیرین بوو، شه کلی جوان نه بوو، ژنه که ی چوو بۆلای پێغه مبهه (دروودی خودای له سههه بێ) عه رزیکرد: ئه ی پێغه مبهه ی خودا! من خۆشم ناوی، له بهر ترسی خودا نه بێ، که مافی بۆ میرد داناوه له سههه ژن، هه موو جارێ تف ده که مه رووی. پێغه مبهه (دروودی خودای له سههه بێ) فهرمووی: (ئایا ئهه باخه ی که له باتی ماریی وهرگرتووه لئی، ئه گهر ده ستت له ده ستی ببیته وه، دهمیدمیته وه پێی؟) ژنه که گوتی: به ئی، دهمیدمه وه پێی، جا پێغه مبهه (دروودی خودای له سههه بێ) جیای کردنه وه له یه کتری، وه ئه م رووداوه ی نیوانی ئابیتی کورێ قه یس و ژنه که ی، یه که م ژنحولعکردن بوو، که له سههه ده می ئیسلامه تیدا رووی دا.

۶۱- باسی ژن ته لاقدان

باب: الطلاق

{بروانه: تاجول ئوصول، بهرگی دوو، لاپه ره/ ۵۶۰ چاپی چواره م زنجیره: ۶۳ له ژماره: ۲۲۲۷ هه تا ژماره: ۲۲۴۲ + ته جریدی بوخاری = مختصر

صحیح البخاری به کوردی، بهرگی پینجهم لاپه‌ره/۵۷، زنجیره: ۷۱ له ژماره: ۱۷۸۶ وه ههتا ۱۷۹۰ + مختصر صحیحی موسلیم، بهرگی دووهم له ژماره: ۸۴۸ وه ههتا ۸۵۶ + فیهی ئاسان بهرگی دووهم زنجیره: ۲۷۴ - باسی ژن ته‌لاقدان ههتا زنجیره: ۲۸۵}.

۱۰۹۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أَبْغَضُ الْحَلَائِلِ عِنْدَ اللَّهِ الطَّلَاقُ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ، وَرَجَّحَ أَبُو حَاتِمٍ إِسْرَافَهُ.

{أبو داود: ۲۱۷۸ فی الطلاق. ابن ماجه. طلاق/۲۰۱۸. ضعيف الجامع:

{۴۴:

ئیبنو عه‌بباس (رمزای خودایان لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فه‌رمووی: (دزی‌وترین هه‌لال له‌لای خودای گه‌وره‌و سه‌رومر ته‌لا‌فه). له‌تاجول ئو‌صولا، له‌گیرانه‌وه‌ی شه‌رحه‌که‌یدا دمه‌فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) دمه‌فه‌رمووی: (هیچ هه‌لالیک نییه، که وه‌ک ته‌لاق له‌گه‌ل نه‌وه‌ی‌شا که خودا هه‌لالی کردووه، که‌چی گه‌لی رقی لییه‌تی!).

۱۰۹۹- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): {أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ - وَهِيَ حَائِضٌ - فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَ عُمَرُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ ؟ فَقَالَ: " مُرَّةٌ فَلْيُرَاجِعْهَا ، ثُمَّ لِيُمْسِكْهَا حَتَّى تَطْهَرَ ، ثُمَّ تَحِيضَ ، ثُمَّ تَطْهَرَ ، ثُمَّ إِنْ شَاءَ أَمْسَكَ بَعْدُ ، وَإِنْ شَاءَ طَلَّقَ قَبْلَ أَنْ يَمْسَ ، فَلَئِكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ تُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ته‌جری‌دی بو‌خاری/۵، ژماره: ۱۷۸۶ = ۵۲۵۱، ۵۲۵۲، ۴۹۰۸،

۵۲۵۳، ۵۲۵۸، ۵۲۶۴، ۵۳۳۲، ۵۳۳۳، ۷۱۶۰ بخاری. مختصر صحیح

مسلم/۲، ژماره: ۸۴۸ = شیخا ۳۶۴۱، ۳۶۳۷، أبو داود. طلاق: ۲۱۷۹. نسائی.

طلاق: ۳۳۹۰. صحیح مسلم: ۱۴۷۱}.

ئەمە دەقى ئەم فەرموودمىيە لە موختەسەرى سەحیحى موسلىمدا:

نافیع (رەحمەتى خودای ئى بى) فەرمووی: عەبدوللای کورپى عومەر (رەزای خودا لەخۆی و لەباوکی بى) فەرمووی: ژنىکم لە بىنویژیدا بوو، يەك تەلّاقیم دا، ئەمەيش لە سەردەمى پىغەمبەردا بوو، جا عومەرى باوکم (رەزای خودای ئى بى) بو ئەم پەرسە، لە پىغەمبەرى خۆشەويستى پەرسى، ئەویش پىي دەفەرمووی: بە عەبدوللای بلى: با ژنەكەى بگىریتەووە بۆ ژىر رکیفی خۆی و بىکاتەووە بەژنى خۆی، ئەوسا بیهێلێتەووە لەلای خۆی، هەتا لەو بىنویژىيەى پاك دەبیتەووە كەتیدا تەلّاق درابوو، وەجاریكى تر دەكەوێتەووە سەر بىنویژى و دیسان لەبىنویژى دووهمیش پاك دەبیتەووە، ئىتر ئەگەر ئارمەزوو دەكا، با بەجوانى راي بگرئ لای خۆی و ژنى خۆیەتى و بیانووی پى نەگرئ و گەرى پى نەكا، ئەگەر ئارمەزوویش دەكا، با لەپیش ئەوهدا بجیتە لای و لەگەڵیدا دروست ببى، لەپاكى دووما تەلّاقى بدا، ئەمە ئەو دەستوورەيە كە ژن لە پاكیيەكا تەلّاق بدرئ كە مێردەكەى لەو پاكیيەدا نەچووبیتە لای، واتە: ئەو حەيە و عیددەيەيە كە خودا لەقورئانا فەرمانى كردووە، كەژنى تیدا تەلّاق بدرئ، كە دەفەرمووی: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ - سورة الطلاق/ ۱/۶۵} :

واتە: ئەى پىغەمبەرى خۆشەويست! بەموسولمانان بفەرموو: هەركاتى ويستان، ژن تەلّاق بدەن، با لەكاتیكا تەلّاقیان بدەن، كە كات و ماوەى شەرى حەيە و عیددەيە، كە كاتى پاكى و خاوينى ژنانە لەخوينى بىنویژى و زەيستانى، وە ژمارەى رۆژو كاتى حەيە و عیددەكەيان رابگرن، وەهەمیشە لەخودای خۆتان بترسن و خۆپاراس بن و پاريزو كۆ لەسەرپىچى لە فەرمانەكانى خودا بكەن.

دەستوورى ئىبنو عومەر وابوو، كاتى پرسىارى ئى دەكرا، سەبارەت بەپىاوى كە ژنەكەى خۆی لەبىنویژیدا تەلّاق دابى، دەیفەرموو: (ئەگەر تۆ

ژنهكەت يەكجار، يا دووجار تەلاق داو، ئەووە من خۆم شتی وام بەسەر هاتوووە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێم كردوو: كە ئەو ژنەى لەكاتى بێنویژیدا، يەك تەلاق، يان دوو تەلاقم داو، كە بېگێرمەووە بۆ ژێر رێكێفێ خۆم و بېكەمەووە بەژنى خۆم، وە ئەوسا مۆلەتى بدم هەتا لەو بێنویژىيەى كەتايیدا تەلاقم داو پاك دەبێتەووە ديسان دەكەوێتەووە بێنویژىيەكى ترمەووە ديسان بێنویژى دووهميش پاك دەبێتەووە، پاش ئەم ماومىيە، پێش ئەوى كە لەم ماومىيەدا، كەبچمەلاى و لەگەڵیدا جووت بـ، پێش شتی وا ئەگەر بمەوى ئەوا تەلاقى بدم)

جا ئەگەر تۆيش يەك تەلاق، يان دوو تەلاقى ژنهكەت لەبێنویژیدا داو، ئەووە ئەم فەرمانەى پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەجێ بهێنە، وەك من بكە. بەلام ئەگەر لەكاتى بێنویژیدا، ژنهكەت سێ بەسێ تەلاق داو، ئەووە بەراستى بێ فەرمانى پەروەردگارى خۆت كردوو، سەبارەت بەچۆنێتى تەلاقدانى ژنهكەت و خودات لەخۆت رەنجاندوو، وە لە هەمان كاتدا، ژنهكەيش سێ بەسێ تەلاقى كەوتوووە فەرت بەسەريەووە نەماوە. {تاج/٢، زنجيرە: ٦٤، ژمارە: ٢٢٣٢، ج/٤ = چاپى چوارەم}.

١١٠٠ - وَفِي رِوَايَةِ لِمُسْلِمٍ: {مُرَّةٌ فَلْيُرَاجِعْهَا، ثُمَّ لِيُطْلَقْهَا طَاهِرًا أَوْ حَامِلًا}.

{مسلم ترقیم: شیح ٣٦٤٤ = صحيح مسلم/١٤٧١}:

سالم (رەحمەتى خودای ئى بێ) فەرمووی: عەبدوللای كورێ عومەر (رمزای خودای ئى بێ) لەكاتى بێنویژیدا ژنهكەى خۆى تەلاق دا، عومەر ئەم باسە دەگێرێتەووە بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دهمەرمووی بە عومەر: (پێى بلێ با ژنهكەى بگێرێتەووە بۆ ژێر رێكێفێ خۆى و بېكاتەووە بەژنى خۆى، جا پاش ئەووە با يا لەكاتى پاكیدا تەلاقى بدا، يا لەكاتى سگپى و دووگیانیدا، يا تەلاقى نەداو قەبوولی بکاتەووە بەژنى خۆى).

۱۱۰۱- وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى لِلْبُخَارِيِّ: {وَحُسِبَتْ عَلَيْهِ تَطْلِيقَةٌ}.

{تجريدی بخاری/۵، ژماره: ۱۷۸۶م = ۵۲۵۳. شیخا: ۳۶۴۳}:

له‌گیرانه‌وه‌یه‌کی تری ئەم فەرمووده‌یه‌دا، ئیبنو عومەر (رمزای خودایان لی بئ) فەرمووی: ئەو تەلاقە‌ی کە لەکاتی بێنویژیدا دام، دانرا بەیەک تەلاق لەسەرم، وە بەو و ژنە‌که‌م یەک تەلاق‌ی کەوت. {صحیح مسلم ترقیم شیخا: ۳۶۴۲}.

۱۱۰۲- {وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: {أَمَّا أَنْتَ طَلَّقْتَهَا وَاحِدَةً أَوْ اثْنَتَيْنِ " فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَنِي أَنْ أُرَاجِعَهَا ، ثُمَّ أَمَهَلَهَا حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً أُخْرَى ، ثُمَّ أَمَهَلَهَا حَتَّى تَطْهَرَ ، ثُمَّ أَطْلَقْتُهَا قَبْلَ أَنْ أُمْسَهَا وَأَمَّا أَنْتَ طَلَّقْتَهَا ثَلَاثًا ، فَقَدْ عَصَيْتَ رَبَّكَ فِيمَا أَمَرَكَ مِنْ طَلَاقِ إِمْرَأَتِكَ}:

له ژماره: ۱۰۹۹دا بەتەواوی رو‌یشت.

۱۱۰۳- وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: {فَرَدَّهَا عَلَيَّ ، وَلَمْ يَرَهَا شَيْئًا ، وَقَالَ: " إِذَا طَهَرْتَ فَلْيُطْلَقْ أَوْ لِيُمْسِكَ}.

{صحیح ابی داود للشیخ الألبانی: ۱۹۱۴}:

له‌گیرانه‌وه‌یه‌کی تری ئەم فەرمووده‌یه‌دا، عەبدوڵلای کورپی عومەر (رمزای خودای لی بئ) فەرمووی: ژنیک‌ی خۆم لەکاتی بێنویژیدا تەلاق‌دا، کاتی پێغەمبەر بە‌حالە‌که‌ی زانی، ژنە‌که‌ی پێم دایە‌وه، وە ئەو تەلاقە‌ی منی بە‌هیچ دانە‌نا. وە فەرمووی پێم: {کاتی ژنە‌کە‌ت پاک‌ه‌وه بوو لە بێنویژیه‌که‌ی، ئەوجا خۆت سەرپشک بە، یا تەلاق‌ی بدە یا وەک ئاسایی رایبگرەو تەلاق‌ی مەدە}.

۱۱۰۴- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {كَانَ الطَّلَاقُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبِي بَكْرٍ، وَسَتَيْنِ مِنْ خِلَافَةِ عُمَرَ ، طَلَاقُ

الثَّلَاثِ وَاحِدَةً ، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ : إِنَّ النَّاسَ قَدْ اسْتَعْجَلُوا فِي أَمْرِ كَانَتْ لَهُمْ فِيهِ أُنَاةٌ ، فَلَوْ أَمْضَيْنَاهُ عَلَيْهِمْ ؟ فَأَمْضَاهُ عَلَيْهِمْ } . رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

{ مختصر صحيح مسلم/۲، ژماره: ۸۵۰ = مسلم ترقیم شیخا/۳۶۵۸ = صحيح مسلم/۱۴۷۲ :

ئیبینو عه‌بباس (رمزای خودا له خو‌ی و له‌باوکی بئ) فه‌رمووی: جاران به‌سه‌رینی پی‌غه‌مبه‌ر خو‌ی و له‌سه‌رده‌می جین‌شینی نه‌بویه‌گری سه‌دیق‌دا، ته‌لاق‌ی سئ ته‌لاقه، یه‌ک ته‌لاق بوو، هه‌تا دوو سالی‌ش له‌سه‌رده‌می جین‌شینی عومه‌ر پو‌یشت، نه‌م حاله‌ هه‌ر وابوو، له‌پاشا عومه‌ری کوری خه‌طاب (رمزای خودای ئی بئ) فه‌رمووی: نه‌م خه‌لکه له‌پیش‌دا له‌م کار‌دا، به‌شینیه‌یی بوون و پ‌شوو در‌یژ بوون، به‌لام نی‌ستا سه‌ریان تی‌ کردوو‌ه و ژور لی‌ی به‌په‌له‌ن، که‌وابوو: با بر‌یار بده‌ین به‌که‌وتنی سئ ته‌لاقه، جا له‌پاش ته‌گیرو راویژ‌کردن له‌گه‌ل یارانی‌دا بو نه‌م پرسه، حوکمی کرد به‌که‌وتنی سئ ته‌لاقه. { تاج/۲، زنجیره: ۶۳، ژماره: ۲۲۲۹ } .

۱۱۰۵ - وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ لَبِيدٍ (رضی الله عنه) قَالَ: { أَخْبَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثَ تَطْلِيقَاتٍ جَمِيعًا ، فَقَامَ غَضْبَانٌ ثُمَّ قَالَ: " أَيْلَعَبُ بِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى ، وَأَنَا بَيْنَ أَظْهَرِكُمْ " . حَتَّى قَامَ رَجُلٌ ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَلَا أَقْتُلُهُ ؟ } رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَرَوَاتُهُ مُوْتَقُونَ . { ضعيف، سنن النسائي: ۳۴۰۱ }

مه‌حموودی کوری له‌بید (رمزای خودای ئی بئ) فه‌رمووی: عه‌رزى چه‌زمت کرا (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) که نه‌و پیاوه ژنه‌که‌ی سئ‌به‌سئ به‌سه‌ریه‌که‌وه ته‌لاق داوه، پی‌غه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) به‌توو‌رپه‌ی هه‌لساو فه‌رمووی: (نه‌مه چو‌ن حال‌یکه، من خو‌م که‌ه‌یشتاکه ماوم و شه‌وو پو‌ژ له‌ناوتانام، که‌چی گالته به‌نامه‌ی خودا ده‌کری و به‌پئی ر‌يساو یاسای ئایه‌تی { الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ } ره‌فتار ناکری، جا ده‌بی له‌پاش من چی

ناشووب و فهرته نه يهك بهرپا بکړئ). {تاج/۲، زنجیره: ۶۵، ژماره: ۲۲۳۵ - نه سائی/سند جید}.

دانه ر حافظی عه سقه لانی (رحمه تی خودای لی بی) دمه رمووی:
پیشه و نه سائی گپړاویه ته وه، پیاوani رشته که ی متمانه دارن.
۱۱۰۶ - وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: {طَلَّقَ أَبُو رُكَائَةَ أُمَّ رُكَائَةَ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " رَاجِعِ امْرَأَتَكَ " ، فَقَالَ: إِنِّي طَلَّقْتُهَا ثَلَاثًا. قَالَ: " قَدْ عَلِمْتُ ، رَاجِعِهَا } رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.
{حسن، صحیح ابی داود للشیخ الألبانی/۱۹۲۲}:

ثیبنو عه عباس (رمزای خودا له خوئی و له باوکی بی) فهرمووی: نه بو روکانه، نوم روکانه ی ژنی ته لاق دا، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی پی: (ژنه که ت بگپړه وه ژیر رکیزی خوت و بیکه ره وه به ژنی خوت) نه بو روکانه عمر زی کرد: (قوربان! چو ب بگپړه وه ژیر رکیزی خوم، من سی به سی ته لاقیم داوه، دیاره که فرم به سهریه وه نه ماوه!).

پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (دمزانم که وات کردووه و سی ته لاقه ت کو کردو ته وه و به یه کجار سی ته لاقه ت داوه، له یه ک کوړی دانیش تندا، به لام نه وه به یه ک ته لاق دادمنری، که واته بگپړه وه بو ژیر رکیزی خوت).

۱۱۰۷ - وَفِي لَفْظٍ لِأَحْمَدَ: {طَلَّقَ رُكَائَةُ امْرَأَتَهُ فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ ثَلَاثًا، فَحَزَنَ عَلَيْهَا، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) " فَإِلَيْهَا وَاحِدَةً } وَفِي سَنَدِهَا ابْنُ إِسْحَاقَ، وَفِيهِ مَقَالٌ.

{حسن، بمجموع طریقین، الإرواء: ۱۴۵/۷}:

له دهه قیکی نیامی نه حمه ددا (رحمه تی خودای لی بی) ثیبنو عه عباس (رمزای خودایان لی بی) فهرمووی: له یه ک کوړی دانیش تندا، که له زاروی شهرعا پی ده گوتری (مجلس واحد) روکانه ژنه که ی خوئی سی ته لاقه دا، جا

دوايي په شيمان بڼووهو خه مې بڼو خوارد، جا له م بارميه وه پرسياړی له پيڅه مېر گړدو پرسه که ی بڼی روونکرده وه، پيڅه مېر (دروودی خودای له سر بڼ) پيی فهرموو: (ئوه به يه ک ته لاق دادمنري، که واته بڼت هه يه که بيکه يته وه به ژنو حه لال و هاوسه ری خوت).

۱۱۰۸ - وَقَدْ رَوَى أَبُو دَاوُدَ مِنْ وَجْهِ آخَرَ أَحْسَنَ مِنْهُ : { أَنَّ رُكَّائَةَ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ سُهَيْمَةَ الْبَتَّةَ ، فَقَالَ : "وَاللَّهِ مَا أَرَدْتُ بِهَا إِلَّا وَاحِدَةً ، فَرَدَّهَا إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) } .

{ ضعيف أبي داود للشيخ الألباني: ٤٧٩ }

ئهم فهرمووده يه له (تاجول الأصول) دا ئاوايه:

روكانه ی کورې عه بدويه زيد (رمزای خودای لي بڼ) فهرمووی: چووم بڼو خزمه تی پيڅه مېر (دروودی خودای له سر بڼ) عه رزيمکرد: قوربان! ئه ی پيڅه مېری خودا! ژنه که مېم به ئي جگاری ته لاق داوه. فهرمووی: مه به ستنت له ئي جگاری (ئه لبه تته ته) چی بوو؟).

گوتم: مه به ستم يه ک ته لاق بوو. فهرمووی: (بلي به خودا) گوتم به خودا.

فهرمووی: (مه به ستنت چی بوو بڼ همر ئه وه مه به سته و بهس ئه وه حليبه). { تاج/ ٢، زنجيره: ٦٣، ژماره: ٢٢٣١ }.

له گيرانه وه ی ئيره دا ئاوايه:

دانه ر حافظی عه سقه لانی ده فهرمووی: ئهم فهرمووده يه ئيمامی ئه بوداوود له روويه کی تره وه ده يگير يته وه، که جوان تره، که ئاوايه:

ئيبنو عه عباس (رمزای خودا له خوی و له باوکی بڼ) فهرمووی: روكانه ژنه که ی، که ناوی سوهيمه بوو، به ئي جگاری به (البته) ته لاق دا، وه سويندی خوارد که مه به ستم له وشه ی ئي جگاری (ئه لبه تته ته) يه ک ته لاق بوو، ئي تر پيڅه مېر (دروودی خودای له سر بڼ) ژنه که ی دايه وه پيی.

١١٠٩ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {ثَلَاثٌ جِدُّهُنَّ جِدٌّ، وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ: النِّكَاحُ، وَالطَّلَاقُ، وَالرَّجْعَةُ} رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.
{حسن، صحيح الجامع: ٣٠٢٧}:

ئەبوھورەیرە (رمزای خودای ئی بئی) دھەر مووی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئی) دھەر مووی: (ئەم سێ شتە چ بەگائتەووە بئی و چ بەراستەووە بئی، ھەر بە راست حلیبن: یەكەم: ژن مەرە برین. دووهم: ژن تەلاق دان. سێیەم: ژن گیرانەووە بۆ ژیر رکێفی ژنیتی خوێ. واتە: رێجەتی ژنی یەك تەلاق دراو، یان دوو تەلاق دراو. (روونکردنەووە):

ئەم فەرموودەیە، شیخی ئەلبانی (رحمەتی خودای ئی بئی) بەحەسەنی داناووە، وە بەلگەیە لەسەر ئەم بڕیارانە:
١- ھەقداری ژن، بەراستەووە، یان بەسوعبەتەووە، بەکەسی بلی، کە نەھیلێ لەنیوانا نەبێ، پێی بلی: ئەوا ئەو کچەی خۆم، یا ئەو خوشکەی خۆم، یا ئەو ھەقداری خۆم مەرە کرد لەتۆ، یا لەکۆرە بچکۆلەکەت، وە دوو شایەتی پیاو یا زیاتر، بەدیارەووە بئی و گوێیان لەم گفتوگۆیە بئی، ئیتر مەرە دیو دەبێ بەژنی ئەو کەسە کەناوی ھینراووە.

جا بەبۆنەی ئەم فەرموودەیەووە، من ئەم (ئاگاداری)یە تۆمار دەکەم: (من زۆرجار بەچاوی خۆم دیومە و بەگوێی خۆم بیستوومە، کە باوکی کچی منال و باوکی کۆری منال، بەگائتەووە گرێبەندی ھاوسەرییان لەنیوانی ئەو دوو منداڵەدا ئەنجام داووە، وە کۆمەلێ پیاویش ئاگایان لەم گەمە و سوعبەتە یە بوووە، وەك لەبۆنە یەکا: باوکی کچیکی منال، بەگائتەووە سوعبەتەووە بۆ

دەربەرینی خۆشەوێستی، بەگۆڕیکی منال دەلی: ئافەزیم زاوی خۆم، مێردە
بچکۆلەکی جوانەکی کچم، باوکی کۆرەکەیش دەلی: کۆرە! مالت ئاوابی، برا
قەبوولمانە!!

بگرە زۆرجار، ئەم جۆرە مارە برینە، کە بۆ خۆشی و گالتەو سووعبەت
ئەنجام دراوە، براوە بۆلای مامۆستای مەلاو مەلاکەیش کە بەتەواوی لە
حالتەکی حالی بووە، بریاری داوە کە ئەو دوو منالە، بەپێی یاسانامە ژنو
مێردن!!).

۲- تەلاقدانیش بەراست و بەگالتە، تەلاقی پێ دەکەوێ، موسوڵمان خۆی
لەهەڵی وابپاریزی.

۳- ژنگێرانەو هیش هەروەها، بەگالتەو، یا بەراستەو بەژنی
تەلاقداوی خۆی بلی: (ئەوا تۆم گێراپەووە بۆ ژێر رکیزی ژنیتی خۆم). ژنەکی
دەبیتهو بەژنی، بەمەرجێ یەک تەلاقی دابی، یا دوو تەلاق، وە لەماوەی
حەیه و عیددەدا بێ، دەنا نابیتهو بەژنی.

بەلام بەخەوو و پێنە ناو خەو ئەم جۆرە شتانە دانامەزری.
۱۱۱۰- وَفِي رِوَايَةِ لِبْنِ عَدِيٍّ مِنْ وَجْهِ آخَرَ ضَعِيفٍ : {الطَّلَاقُ ، وَالْعِتَاقُ
، وَالنِّكَاحُ}.

{ضعيف، الإزواء: ۲۲۵/۶ = (۲۹۴/۳) - إزواء الغلیل للألبانی - ترقیم
المکتبة الشاملة الإسلامية ۲۰۰۹}:

لە گێرانەو هیهکا کە ئیبنو عەدی لە ئەبو هورمیرەو دەگێرێتهو، لە
رێگەیهکی لاوازمە، پێخەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەر موی: (ژن
تەلاقدان و بەندە نازادکردن و ژن مارە کردن، ئەم سێ جۆرە شتە، گالتە
هەڵناگرن، بەگالتەشەو مەبن هەر دادەمەزرێن و دەبی جی بەجی بکڕن).

١١١١- وَلِلْحَارِثِ ابْنِ أَبِي أُسَامَةَ : مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ
 اللَّهُ عَنْهُ) رَفَعَهُ : { لَا يَجُوزُ اللَّعِبُ فِي ثَلَاثٍ : الطَّلَاقُ ، وَالنِّكَاحُ ، وَالْعِتَاقُ ، فَمَنْ
 قَالَ هُنَّ فَقَدْ وَجِبْنَ } وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

{ضعيف، الإرواء: ٢٢٦/٦ = ٢٩٤/٣ من إرواء الغليل في تخریج أحادیث منار السبیل للألبانی}:

حاریڻی کورپی نه‌بو ئوسامه، له موسنهدی خویدا، ده‌گیرپټه‌وه؛
 عوباده‌ی کورپی صامیت (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: پیغه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای له‌سهر بی) ده‌فهرموئ: (ئهم سی جوړه شته گائته
 هه‌لناگرنو به‌گائته‌شه‌وه بگوترین، ههر به‌راست حسیب ده‌کړین:
 یه‌که‌م: ژن ته‌لاقدان.

دووهم: ژن مارهېړين.

سَيِّهَم: كۆيلە ئازادکردن.

همرکھسئ بهراست، يا بهگالته يهکئ لهم سيانه بلئ، ئهوه دادهمهزريو
پيويسته جي بهجي بکري).

١١١٢- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا ، مَا لَمْ تَعْمَلْ أَوْ تَكَلِّمْ} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تهجریدی بوخاری/۱۰۸۶ = ۲۵۲۸، ۲۵۲۹، ۶۶۶۴ بوخاری. مختصر
صحيح مسلم/۱، ژماره: ۶۸ = شيعا/۳۲۷ = مسلم/۱۲۷}:

ئەبو ھورميرە (رمزى خوداى ئى بى) ھەرمووى: خۆشەويست (دروودى
خوداى لەسەر بى) دەھەرموئى: (خوداى پاك و پىرۆزو گەورە، لەبەر خاترى
من، چاوپۆشى دىكاو خۆش دەبى لەو خوتورات و مەسەھەيە كەدەيت بەدلى
نەتەھەي ئىسلامى مەندا، بە مەرجى بەگەردەو پىادەي نەكەن، يا بەزمان
نەيلىن). {تاج/۱، زنجيرە: ۴، ژمارە: ۳۲، ج/۴}.

۱۱۱۳- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) ، عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ : { إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ ، وَالنَّسْيَانَ ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ } رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ ، وَالْحَاكِمُ ، وَقَالَ أَبُو حَاتِمٍ : لَا يَثْبُتُ .
 { صحيح لطريقه ، مشكاة المصابيح للتبريزي تحقيق الشيخ الألباني ، رقم : ٦٢٨٤ }

ئيبنو عهباس (رمزای خودایان لی بی) له پیغه مبهروهه (دروودی خودای له سهر بی) دمفه رموی: (خودای گه وره توله و سزای نه م سئ جوړه گونا هانه ی له سهر گه لی نیسلامی من هه لگرتووه:
 یه که م: گونا هئ که خاومنه که ی به هه له بیکا.
 دوو م: گونا هئ خاومنه که ی له بیر ی نه بی.
 سییه م: گونا هئ نه و شتانه ی که به زور پیان بکړئ). { تاج/۱، زنجیره: ۴، ژماره: ۳۴، ج/۴ } .
 (روونکر د نه وه):

که سئ له یه که ی له م سئ بارود و خه دا، ژنی خوی ته لاق بدات ته لاقی ناکه وئ، وهک نه وه به ژنه که ی بلئ: نه ی ته لاق دراو، نه و ناو م بدمرئ، یا وهک نه وه ژنه که ناوی طه لیه بی، نه م زمان ی هه لیکه وئ بلئ: طالق!
 یا که سئ به زور ژنه که ی پی ته لاق بدا، نه ویش ته لاقی ناکه وئ، یا که سئ له بیر ی نه بی، یا نه زانی، که خاومنی ژنه، به بی ناگاداری خوی وهکیل ژنی لی ماره بری بی، نه گهر ته لاق بخوات ته لاقی ناکه وئ.

۱۱۱۴- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ : { إِذَا حَرَّمَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ لَيْسَ بِشَيْءٍ } . وَقَالَ : لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ الْأَخْزَابِ : ۲۱ .
 رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

{ بخاری . تفسیر : ۴۹۱۱ ، ۵۲۶۶ ، ۵۲۶۸ ، تجرید/ ۱۷۰۹ . مختصر صحیح مسلم/ ۲، ژماره: ۸۵۲ = شیا ۳۶۶۲ }:

ئىبنو عەبباس (رمزى خودايان لى بى) فەرموۋى: ئەگەر پىياۋ زنى خۇي لەخۇي نادروستو حەرام بكا، وەك ئەو بە ژنەكەي بلى: تۆ لەمن نادروستو حەرامىت: اَنْتَ عَلَى حَرَامٍ: تۆ لەمن حەرامىت). ئەو لەلاي ئىبنو عەبباس، نە دائەنرى بەتەلاق، نە دائەنرى بەزىھار، نە دائەنرى بە ئىلا، بەلكو دائەنرى بە سوئندى ئاسايى و كەفارتى سوئندى لەسەرەو بەس.

دىارە كە ئىبنو عەبباس، بەلگەي لەسەر ئەم راو بۆچوونەي خۇي كردارى پېغەمبەرە، كە لەئايەتى: {لَمْ تُحَرِّمْ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ} ەدا دىارىكرارە، بۆيە فەرموۋى:

{لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ — الأحزاب/ ۳۳ ئايەتى: ۲۱}.

واتە: لەراستىدا، پېغەمبەرى خودا، رابەر و پېشەواو سەرەشقى جوانە، بۆ ئىوہى گەلى موسولمان، شاينى ئەومىيە كە لەھەموو كارىكا، كە مەوداى پەيرەوى واتيادا، ئىوہ بىكەن بەسەر مەشق و چاوى لى بکەن و، ھەنگاو بەھەنگاوو بست بە بست شوئىنى بکەن!). {بىروانە: تاج/۲، زنجيرە: ۶۸، ژمارە: ۲۲۴۹ ج/۴ = چاپى چوارەم}.

۱۱۱۵ - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) : { إِذَا حَرَّمَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ امْرَأَتَهُ ، فَهِيَ يَمِينٌ يُكْفَرُهَا } .

لەژمارە (۱۱۱۴) دا، بەتەواوى رۆيشت.

۱۱۱۶ - وَعَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) : { أَنَّ ابْنَةَ الْجَوْنِ لَمَّا أُدْخِلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَدَنَا مِنْهَا . قَالَتْ : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ ، فَقَالَ : " لَقَدْ غَذَّتْ بِعَظِيمٍ ، الْحَقِّي بِأَهْلِكَ } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .
{ لە ژمارە: ۱۰۶۵ و ۱۰۶۶ } دا رابورد.

لیرەدا ئاوايە:

عائیشه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: عهمرهی کچی جهون، مارهکرا له پیغه مبههر (دروودی خودای لهسهر بی) کاتی گواستیه وهو چوووه ناو په رده وه له گه لیدا، ویستی به دهستی بگری، بینتولجه ون نارمزیی دهربری و کوتی: (اعوذ بالله منك). واته: په نا ده گرم به خودا له تو که دهستم بو بهینی! پیغه مبه ریش (دروودی خودای لهسهر بی) بهم گوته یه ته لاقی دا، پی فهرموو: (بهراستی په نات گرت به که سی که شایسته ی په نا بو بردنه، بروره وه بو سهر که سوکارت!).

(روونکر د نه وه):

مه به ست له م فهرموو د مه یه نه وه یه: که گوته ی (الْحَقِّي بِأَهْلِكَ) دائه نری به ته لاق، نه م وشه یه واتای وایه: که بروره وه بو سهر که سوکارت. ۱۱۱۷- وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا طَلَّاقَ إِلَّا بَعْدَ نِكَاحٍ، وَلَا عِنَقَ إِلَّا بَعْدَ مِلْكٍ} رَوَاهُ أَبُو يَعْلَى، وَصَحَّحَهُ الْأَحَاكِمُ، وَهُوَ مَعْلُومٌ.

{صحيح إرواء الغلیل ۱۵۱/۷}:

له تاجول ئوصولدا ئاوايه: له عهمری کوپی شوعه یبه وه، له باوکیه وه، له بابیری وه (رحمهت و رمزای خودایان لی بی) له پیغه مبه ره وه (دروودی خودای لهسهر بی) دمفه رموی: (ته لاق کاتی ده که وی که تو خاوه نی نه و ژنه بی، له کاتی ته لاق دانه که دا، وه کوپله یش کاتی ئازاد ده بی که تو له کاتی ئازاد گردنه که دا خاوه نی بی، ومشت کاتی فروشتنی دادمه زری که له کاتی گریبه ندیی فروشنه که دا، شته که هی تو بی، ومهر شتی که مالی تو نه بی، هزار جار بیکه ی به نه زر، نه زری دانامه زری!). {تاج/۲، زنجیره: ۶۲، ژماره: ۲۲۳۱ ج/۴}.

١١١٨- وَأَخْرَجَ ابْنُ مَاجَةَ: عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ مِثْلَهُ، وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ، لَكِنَّهُ مَغْلُولٌ أَيْضًا.

{صحيح الجامع تأليف الشيخ محمد ناصر الألباني/٧٥٢٤}:

واتاكهي له فهرموودهى پيشهوه رؤيشت.

١١١٩- وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا تَذَرِ لِبْنِ آدَمَ فِيمَا لَا يَمْلِكُ ، وَلَا عَتَقٍ لَهُ فِيمَا لَا يَمْلِكُ ، وَلَا طَلَّاقَ لَهُ فِيمَا لَا يَمْلِكُ} أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ، وَقِيلَ عَنْ الْأُبْخَارِيِّ أَنَّهُ أَصَحُّ مَا وَرَدَ فِيهِ.

{حسن، صحيح أبي داود/٢٨٠٢}:

(لهژماره/١١١٧) دا رابورد.

١١٢٠- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: {رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ، أَوْ يَفِيْقَ} رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

{صحيح الجامع للألباني رقم: ٣٥١٢}:

عائيشه (رهزای خودای لی بی) دمهفرموی: پیغهمبر (دروودی خودای لهسهر بی) دمهفرموی: (ئهم سی جوړه کسه نووسین و گلهیی و نهړکی نایینیان لهسهر نییه.

یهکهښم: خهوتوو ههتا لهخه و خهبهړی دهبیتهوه.

دووهښم: منال ههتا رهسیده دمی، بههوی شهیتانی بوونهوه، یا بههوی سالهوه، بالغ دمی.

سییهښم: شیت ههتا هوشیار دهبیتهوه، یا بارودوخی شیتی بهری دمداو

دیتهوه سهر هوښ). {تاج/٢، زنجیره: ٦٢، ژماره: ٢٢٢٤}.

(روونکردنه وه):

- ١- میږد، یا ژن له لای خودا بهر پرسن له ههر ته لاقی که له نیوانیا نا روو ددها، براوه که سیکه که له کاری وا ناشایسته دا کاریگری نه بی.
- ٢- میږدو ژن چه نده دمتوانن له کاتی له یه کتری جیا بوونه ودها، به شیوه یه کی رهوا، که نه بی به بارگرانی بو ژنه که، یا بو میږده که، له یه ک دستبه ردار ببن.
- ٣- تکای تایبه تم بو هه موو موسولمانی نه وه یه، که له ژیر چاودیری ماموستایه کی نایینیدا، ژن ماره بری، یا ژن ته لاق بدات.

ژین چهن سالتیکه بی تالی نابی

له ئیش و ئازار همت خالی نابی

سرې بیباکی خوا وهندی بالا

به ده گمه نه بی، کهس حالی نابی!!

٦٧- باسی گیرانه وهی ژنی ته لاق دراو بو ژیر رکیزی ژنو میږدی پیاو

باب: الرَّجْعَةُ

١١٢١- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا " {أَلَّهُ سُلَّ عَنْ الرَّجُلِ يُطَلَّقُ، ثُمَّ يُرَاجَعُ، وَلَا يُشْهَدُ؟ فَقَالَ: أَشْهَدُ عَلَى طَلَّاقِهَا، وَعَلَى رَجْعَتِهَا}. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ هَكَذَا مَوْفُوفًا، وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.
{صَحِيحُ أَبِي دَاوُدَ/١٩١٥}

عیمرانی کوری حوصهین (رمزای خودایان لی بی) پیاوی لی پرسی: به بی شایهت ژنه که مم ته لاق دا، وه به بی شایهت گیرامه وه بو ژیر رکیزی خوّم و له گه لیدا جووتبووم، نایا نه مه چونه؟ فهرمووی: (رمزای خودای لی بی) نه به پی یاسانامه ی پیغه مبهری خودا ژنه که تت ته لاق داوه، وه نه به پی

ياسانامه‌ی پیغمبهری خودا ژنه‌که‌ت گپړاوه‌ته‌وه بو ژیر رکيفی خوت، له‌سهر ته‌لاق دانه‌که‌ی شایه‌ت رابگره، هه‌روا له‌سهر گپړانه‌وه‌که‌ی بو ژیر رکيفی ژنیتي خوت شایه‌ت رابگره، وه‌جاریکی تر شتی وا مه‌که‌ره‌وه به‌بی شایه‌ت نه‌ژن ته‌لاق بده، وه نه‌ژن بگپړه‌ره‌وه بو ژیر رکيفی هاوسه‌ری خوت. ۱۱۲۲ - وَأَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ بَلْفَظٍ: (أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) {سُئِلَ عَمَّنْ رَاجَعَ امْرَأَتَهُ، فَقَالَ: فِي غَيْرِ سَنَةٍ؟ فَلْيَشْهَدْ الْآنَ} وَزَادَ الطَّبْرَانِيُّ فِي رِوَايَةٍ: {وَيَسْتَغْفِرُ اللَّهُ}:

به‌یبه‌قی (رحمه‌تی خودای لی بی) ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ی ئاوا گپړاوه‌ته‌وه: له‌عیمرانی کوړی حوصه‌ین پرسیار ده‌کړی: پیاوې به‌بی شایه‌ت ژنه‌که‌ی ته‌لاق داوه‌و به‌بی شایه‌تیش گپړاویه‌ته‌وه ژیر رکيفی خوی، ئایا ئه‌مه‌ چونه‌؟

عیمران دمفه‌رموی: به‌شیوه‌یه‌کی دوور له‌سوننه‌ت ژنه‌که‌ی ته‌لاق داوه‌و، هه‌روا به‌شیوه‌یه‌کی دوور له‌ سوننه‌ت ژنه‌که‌ی گپړاوه‌ته‌وه بو ژیر رکيفی خوی، با ئیستا شایه‌ت راست بکاته‌وه هم له‌سهر ته‌لاقه‌که‌ی، هم له‌سهر گپړانه‌وه (ریجه‌) که‌ی، وه با داوای لی خوشبوون و لیبووردنیش له‌خودا بکا، که له‌و سه‌رپیچییه‌ لی خوش بی.

۱۱۲۳ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) {أَنَّ لَمَّا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ، قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِعُمَرَ: "مَرَّةً فَلْيُرَاجِعْهَا. {مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ:} ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ له ژماره: (۱۰۹۹) دا به‌ته‌واوی رویش.

۶۸- باسی نیلای (سویندکاری) و ژن له‌خو هه‌رام‌کردن و ظیهارو که‌فاره‌ت
بَابُ: الْإِيلَاءِ وَالظَّهَارِ وَالْكَفَّارَةِ

{بېروانه: تاجول ئوصول، به‌رگی دووه‌م، زنجیره: ۶۸ له ژماره: ۲۲۴۶/وه هه‌تا ژماره: ۲۲۴۹ + زنجیره: ۷۳ له ژماره: ۲۲۵۸ وه هه‌تا ژماره: ۲۲۵۹ + مختصر

صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۵۷ + فقیهی ئاسان/۲، لاپه‌ره: ۷۷۱، زنجیره: ۲۸۶ و زنجیره: ۲۸۷ له لاپه‌ره: ۷۸۳-دا.

-۱۱۲۴

آ- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {آلَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ نِسَائِهِ وَحَرَّمْ، فَجَعَلَ الْحَلَالَ حَرَامًا، وَجَعَلَ لِلْيَمِينِ كَفَّارَةً} رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَرَوَاتُهُ ثِقَاتٌ.

{ضعیف سنن الترمذی: ۱۲۰۱}:

ب- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {إِذَا مَضَتْ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَقَفَ الْمَوْلَى حَتَّى يُطَلَّقَ، وَلَا يَقَعُ عَلَيْهِ الطَّلَاقُ حَتَّى يُطَلَّقَ}. أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ.

{بخاری/۵۲۹۱}:

ج- وَعَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: {أَذْرَكْتُ بِضْعَةَ عَشَرَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كُلَّهُمْ يَقِفُونَ الْمَوْلَى}. رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ.

{صحیح، الإرواء/۲۰۸۶}:

د- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {كَانَ إِيْلَاءُ الْجَاهِلِيَّةِ السَّنَةِ وَالسَّنَتَيْنِ، فَوَقَّتَ اللَّهُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ، فَإِنْ كَانَ أَقَلَّ مِنْ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ، فَلَيْسَ إِيْلَاءٌ} أَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ.

{مَجْمَعُ الزَّوَالِدِ/۷۸۳۳، وَقَالَ: رِجَالُهُ رِجَالُ الصَّحِيحِ}:

آ- عایشه (رمزای خودای لی بن) فهرمووی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) سویندی خوارد له‌ژنه‌کانی، که‌دروست نه‌بی له‌گه‌لیان، وهه‌ندی شتی چه‌لایشی له‌خوی چه‌رام کرد، به‌لام له‌پاشا نه‌و شته‌ی که‌چه‌رامی کردبوو له‌خوی، دیسان چه‌لای کردموه بو‌خوی و له‌جیاتی سوینده‌که‌یشی بریتی (که‌فارمت) ی‌دا. {تاج/۲، زنجیره: ۶۸، ژماره: ۲۲۴۸}.

ب- ئیبنو عومەر (رهزای خودایان لئ بئ) فهرمووی: کاتی میردئ ئیلانی کرد لهگه‌ل ژنه‌که‌ی خۆیدا، وه به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ری، هه‌تا چوار مانگ تیپه‌ری، ئه‌وا داوای لئ ده‌کری که ژنه‌که‌ی ته‌لاق بدا، به‌لام به‌تیپه‌ر بوونی چوار مانگه‌که ته‌لاقی ئیلاکاره‌که ناکه‌وی، له‌و کاته‌وه ته‌لاقه‌که ده‌که‌وی، که می‌رده ئیلاکاره‌که ژنه‌که ته‌لاق ده‌دا.

ج- سوله‌یمانی گوری یه‌سار (رحمه‌تی خودای لئ بئ) فهرمووی: ده‌وروبه‌ری سیازده که‌سم، له‌یارانی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) دیوه، که له‌پاش تیپه‌ر‌بوونی چوار مانگ به‌سه‌ر کرداری ئیلاندا، هه‌موویان به‌جه‌خت داوایان له ئیلاکار ده‌کرد: که یا کۆتایی به‌سوینده‌که‌ی به‌یئنی و له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی دروست ببی، یان ته‌لاقی بدا.

د- ئیبنو عه‌بباس (رهزای خودایان لئ بئ) فهرمووی: له‌سه‌رده‌می نه‌زانی و نه‌فامی پێش هاتنی ئیسلامدا، می‌رد سا‌ل و دوو سا‌ل، سویندی له‌ژنه‌که‌ی ده‌خوارد که له‌گه‌لی دروست نه‌بی. هه‌تا خودای گه‌وره له‌قورئاندا، ماوه‌ی ئیلانی دیاری کرد به چوار مانگ وه‌ک ده‌فه‌رموی:

{لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَآؤُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ، وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ} — البقرة/ ۲۲۶ - ۲۲۷؛

واته: ئه‌و می‌ردانه‌ی که سویند ده‌خۆن که نه‌پۆنه لای ژنه‌کانیان و له‌گه‌لیان دروست نه‌بن، هه‌قیان هه‌یه که هه‌تا چوار مانگ نه‌پۆنه لایان و چاوهر‌وانی بکه‌ن، جا ئه‌گه‌ر پیاوه سویند خۆره‌کان گه‌رانه‌وه بۆ سه‌ر یاسای ژن و می‌ردی و له‌و ماوه‌یه‌دا چوونه لایان، ئه‌وه خودای گه‌وره لی‌خۆشبووه و می‌هره‌بانه، وه ئه‌گه‌ر برپاری ته‌لاقیان دا، ئه‌وا خودا هه‌موو شتی ده‌بیستی و ناگای له‌خشه‌ی مارو می‌رووه و هیچی لئ ون نابی.

ئیبنو عه‌بباس فهرمووی: ئه‌گه‌ر ماوه‌که له‌چوار مانگ که‌مه‌تر بوو، به‌ئیلای شه‌ری دانانری.

۱۱۲۵- وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا { أَنَّ رَجُلًا ظَاهَرَ مِنْ امْرَأَتِهِ، ثُمَّ وَقَعَ عَلَيْهَا، فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنِّي وَقَعْتُ عَلَيْهَا قَبْلَ أَنْ أَكْفُرَ، قَالَ: "فَلَا تَقْرُبْهَا حَتَّى تَفْعَلَ مَا أَمَرَكَ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ" { رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَرَجَّحَ النَّسَائِيُّ إِسْرَافَهُ. وَرَوَاهُ الْبَزَّازُ: مِنْ وَجْهِ آخَرَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ وَزَادَ فِيهِ: { كَفَّرُ وَلَا تُعَذِّبُ. }

{حسن، صحیح ابن ماجه: ۱۶۸۰}:

ديسان ئيبنو عهبياس (رهزاي خودايان لي بي) فهرمووي: پياوي هاته خزمهتي چه زومت (دروودي خوداي له سهر بي) گوتي: نهى پيغه مبهري خودا! ظيهارم كرد له گهل ژنه كه مداو له پيش نه وه يشدا كه فارمتي زيهاره كه بدهم، چوومه وه لاي و جووت بووم له گهل يد؟ فهرمووي: (بهر په حمهتي خودا بكه ويت، چي نه مه ي پي كر ديت؟)

گوتي: له بهر تريفه ي مانگه شه وه كه خپخاله كه يم بيني، ئيتر ئارمزووم جوولاو خو مم پي زهوت نه كرا. فهرمووي: (ئيتر توخني مه كه ره وه، هه تا نه وه كه فارمه تي خودا دايناوه له سهرت، له كاتي وادا، چي به جي ديكه يتي!). {تاج/۲، زنجيره: ۷۳، ژماره: ۲۲۵۸} + {ژماره: ۱۱۲۶ له م په راوه}.

له ريگه يه كي تره وه به ززار (ره حمه تي خوداي لي بي) ده گيړي ته وه ههر له ئيبنو عه بياسه وه، نه م پتري به ي هه يه. (كه فارمه ته كه ي بده، وه جاري كي تر هه ئه ي وا نه كه يته وه: بجي ظيهار له گهل ژنه كه ت بكه يتي و له پيش نه وه دا كه كه فارمه ته كه ي چي به جي بكه ي دروست بب ي له گهل يد!).

۱۱۲۶- وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ صَخْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { دَخَلَ رَمَضَانَ، فَخِفْتُ أَنْ أَصِيبَ امْرَأَتِي، فَظَاهَرْتُ مِنْهَا، فَأَلْكَشَفَ لِي مِنْهَا شَيْءٌ لَيْلَةً، فَوَقَعْتُ عَلَيْهَا، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) "حَرِّزْ رَقَبَةً" قُلْتُ: مَا أَمْلِكُ إِلَّا رَقَبَتِي. قَالَ: "فَصُمْ شَهْرَيْنِ مُتَابِعَيْنِ"، قُلْتُ: وَهَلْ أَصَبْتُ الَّذِي أَصَبْتُ إِلَّا مِنْ

الصَّيَّامُ؟ قَالَ: "أَطْعِمُ فَرَقًا مِنْ تَمْرٍ بَيْنَ سِتِّينَ مِسْكِينًا" { أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ إِلَّا النَّسَائِيَّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ، وَابْنُ الْجَارُودِ.

{صحيح الترمذی: ۲۶۲۸}

ئەم فەرموودەییە لەتاجول ئوصول و فیهقی ئاسانا، ئاواپە، وە جوۆری کەفارەتی ظیھاریشی تیادا دیاری کراوە.

سەلەمەدی کۆری صەخر (رەزای خودای ئی بئ) فەرمووی: پیاوی بووم زۆرم حەز لە ژن بوو، جا کە رەمەزان هات نەبادا لەرەمەزانا، لەکاتی نادروستا بچمە لای ژنەکەم و لەگەڵیدا دروست ببم، هاتم ظیھارم لەگەڵدا کرد هەتا رەمەزان دەپوا، بە باوەرپی خۆم بەم ظیھارە ئاگرپ دەکەم و لەسەرەسەری مانگی رەمەزانا توشی هەلەئە سەرچیی و دروست بوون لەگەڵ ژندا نابم، شەوێ ژنەکەم خەریک بوو خزمەتی دەکردم لەو کاتەدا، لەپەرچاوم بەشوینیکی کەوت و ئیتر خۆم بۆ رانەگیرا و هەلپەریمە سەر کۆلێ و چوومە لای و جووتبووم لەگەڵیدا، جا بۆ سبەینێ قسەم بۆ خزمەکانم کرد و گوتم: من هەلەپەکی ئاوام کردوو، وەرن لەگەڵما دەچین بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) هەتا چاری ئەم هەلەپەم بۆ دەکا. گوتمان: نە بەخودا نایەین، جا خۆم چووم بۆ خزمەتی و عەرزیمکرد، حالەکە ئاواپە:

فەرمووی: (ئەمەیشت کرد، ئەئە سەلەمە! گوتم: ئەئە پێغەمبەری خودا! بەئێ ئەمەیشم کرد، بەلام ئەمەتام راوەستاوم لەخزمەتتا، لەبەر باری خودای گەورە و شکۆمەندا، خودای گەورە فەرمانی بەچیپە بەووە حوکم بەدە، من مەم کەچە بۆ ئەووە. فەرمووی: (بەندەیی ئازاد بکە) منیش دەستم مائی بەلاملاو گوتم: بەو کەسە کەتۆی کردوو بە پێغەمبەری راست و دروست، جگە لەخۆم کە بەندەئە خودام بەندەئە تر گومان نابەم. فەرمووی: (دە دوو مانگ لەسەریەک بەرپۆزوو بە). گوتم: ئاخەر من بەهۆی رۆژوووە تووشی ئەم کێشە و بەرمیە بووم!

فەرمووی: (دە شەست مەن خورما دەرځواردی شەست هەژار بده).
گوتە: بەو کەسە کەتۆی کردوو بە پێغەمبەری راست و دروست، خۆم و
ژنە کەم بەبێ شیو سەرمان ناوێتەو، وە ئەوێ کە پێی بگوترێ خۆراک نەمان
بوو.

فەرمووی: (دە برۆ بۆلای سەرکاری سەرزەکاتی بەنی زورەییق،
زەکاتە کە ی ئی وەر بگرە، شەست مەن خورمای ئی بده بە شەست هەژار و باقی
مەندە کەیشی بۆ خۆت و خیزانت بیخۆن بۆ خۆتان).

جا منیش گەرامەو بەلای خزمانم پێیانم گوت: ئیو سەری دنیا تان
لە من هینایەو یەک و راتان خراپ بوو، بەلام پێغەمبەر (دروودی خودای
لەسەر بێ) دل فراوان و بە حەوسە ئەیه و پای فرە خاسە. وە فەرمووشی پێم
کە پێتان رابگەیهنم (کە زەکاتە کەتان بۆ من بێ!). {تاج/۲، زنجیرە: ۷۳، ژمارە:
۲۲۵۹ + فیهی ئاسان/۲، زنجیرە: ۲۸۸}.

(روونکردنەو):

۱- ئیلاء، لەزمانی عەرەبیدا، واتە: سوینځواردن، لە یاسانامە ی خودادا،
بریتییە لە سوینځخواردنی میردێکی وا کە دروست بی ژن تەلاق بدا، وە
لەسەر ئەو سوینځبخواست کە هەرگیز نەچیتە لای ژنە کە ی، یا زیاتر لە چوار
مانگ نەچیتە لای.

بەر لە هەموو شتێ دەبی ئەو بزانین کە ئیلاء دروست نییە و
ناهەقییە و میرد دەیکا لەژنی خۆی، مەگەر کاتی کە میردە کە مەهانە یەکی
رەوای هەبی. چونکە هەروەک بۆ ژن حەرەمە و تاوانە: کە نەهێلێ میردە کە ی
خۆشی و لەزەتی جەستە یی رەوای ئی وەر بگرێ، بەبی مەهانە ی رەوا، هەروا
بۆ پیاویش نادروست و تاوانە: کە نەهێلێ ژنە کە ی خۆشی و لەزەتی جەستە یی
رەوای ئی وەر بگرێ، تەنانەت ئەگەر ژنی لەشەوا داوای سەرچی لە میردە کە ی
بکا، وە میردە کە ی بەبی مەهانە ی رەوا، داواکە ی جێبەجێ نەکا، بەپێی

فهرموودهی ژماره: (۱۰۵۰) که له پېشهوه روښت، فريشته هه تا به يانی نه فرمت لهو میړده دهکا، چونکه قورئان به دهق دمفه رموی: {وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ - البقرة/۲/۲۲۸}:

واته: په زندانی پاک دمفه رموی: (پیاوو ژن، به پېی یاسانامه ی خوایی، به یه کسان، مافی چوون په کیان له سهر په کتری هه یه، وه نهو مافه په وایه ی که له کومه لگادا بو پیاوان هه یه، بو ژنانیش هه مان ماف هه یه!).
جا کورت و پوخت:

آ- نیلاو سویند خواردن له ژن که میړد نه چیته لای، کاری باش نییه، ههرکاتې شتی وا روویدا، میړد تا زوو په شیمان ببیته وه باشته.
ب- نه گهر پیاو ده که ناوا نیلائی کردبوو، گوتبووی به ژنه که ی: (به خودا تا چوار مانگ له گهلته دروست نابم) نه گهر بهر له چوار مانگ ناشت بووه و له گهل ژنه که ی دروست بوو، نهوه بهس که فاره تی سه ینده که ی له سهره و بهس.

ج- یا گوتبووی: (به خودا ههر گیز له گهلته دروست نابم) نهوه ههرکاتې چووه لای ژنه که ی ده بی که فاره تی سویند بدا، وه له پاش چوار مانگ، قازی ناچاری دهکا، یا ژیانیکې ئاسای له گهل ژنه که یدا بباته سهر و دلې ژنه که ی رازی بکات، یان ژنه که ی ته لاق بدات، تا لهوه زیاتر ناهه قی لی نه کری.

۲- ظیهار کردن له یاسانامه ی پیروزی خودادا: بریتیه لهوه. که میړد ژنی خو ی بچوینئ به ژنیکی خو یی (مه حره م) ی خو ی، له حه رامیدا، واته: له بابته تی له زمت وهرگر تنی ژن و میړدی له یه کتری، نهوه ک: له شیوه و رهوشت و هه دو بالاو شتی تری وادا.

واته: ههرکاتې میړد به نیازی ظیهار ی شهرعی، به ژنی خو ی گوت: تو وهک دایکم له من حه رامیت، یا تو دایک و خوشکمی و جیاواوزیت نییه لهوان،

ئەو دەبى بەر لەجووتبوون لەگەڵ ئەو ژنەیدا، لەسەر ئەم شىۋمىيە كەفارىت
بدا:

آ- كۆيلەيەك ئازاد بكا.

ب- ئەگەر بۆى نەكرا دوومانگ لەسەر يەك بەرۆژوو بى.

ج- ئەگەر يەكەم دوو دەمى بۆ نەدەكرا، خۆراكى شەست ھەژار بدات.

۳- سەلەمەى كورى سەخرى ئەلبەياچى، ئەنصارىيە، خەزرجىيە،
يەكئ بوو لەوانەى كە لەترسى خوداى گەورە زۆر دەگرياو ناسراون بە
(البكاؤون)

ئامادەى جەنگى حونەين بوو، ھەروا ئامادەى ئازادکردنى مەدائين
بوو، بە بەصرەى دەژمىردى، سولەيمانى كورى يەسارو سەعیدى كورى
موسەيىب شاگردى ئەو بوون، فەرموودەيان لەو دەو گىراوەتەو، ھەتا
سەردەمى موعاويە زیاو.

۶۹- باسى شەپەرەنەفرين

بَابُ: اللّٰعَانِ

{ بېروانە: فيقھى ئاسان، بەرگى دوو دەم، لاپەرە: ۷۷۷، زنجیرە: ۲۸۸ +
تاجول ئوصول، بەرگى دوو دەم، لاپەرە: ۵۷۴، چاپى چوارەم، ژمارە: ۲۲۵۰ +
تەجریدى بوخارى بەرگى چوارەم، ژمارە: ۱۶۷۵ = ۴۷۴۵ بوخارى + تەجریدى
بوخارى، بەرگى پینجەم، لاپەرە: ۶۹، ژمارە: ۱۷۹۵ = ۵۳۱۲، ۵۳۱۱، ۵۳۴۹، ۵۳۵۰
بوخارى + مختصر صحيح مسلم، بەرگى دوو دەم، لاپەرە: ۳۷۹، زنجیرە: ۶۷۳ لە
ژمارە: ۸۶۵ ھەتا ژمارە: ۸۷۲ }.

۱۱۲۷ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: { سَأَلَ فُلَانٌ فَقَالَ: يَا
رَسُولَ اللَّهِ! أَرَأَيْتَ أَنْ لَوْ وَجَدَ أَحَدُنَا إِمْرَأَتَهُ عَلَى فَاحِشَةٍ، كَيْفَ يَصْنَعُ؟ } إِنْ تَكَلَّمَ
تَكَلَّمَ بِأَمْرِ عَظِيمٍ، وَإِنْ سَكَتَ سَكَتَ عَلَى مِثْلِ ذَلِكَ! فَلَمْ يُجِبْهُ، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ

أَنَّهُ، فَقَالَ: إِنَّ الَّذِي سَأَلْتُكَ عَنْهُ قَدْ ابْتَلَيْتُ بِهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَاتٍ فِي سُورَةِ التَّوْرِ، فَتَلَاهُنَّ عَلَيْهِ وَوَعَظَهُ وَذَكَّرَهُ، وَأَخْبَرَهُ أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ. قَالَ: لَا، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا كَذَبْتُ عَلَيْهَا، ثُمَّ دَعَاهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَعَّظَهَا كَذَلِكَ، قَالَتْ: لَا، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ إِنَّهُ لَكَاذِبٌ، فَبَدَأَ بِالرَّجُلِ، فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ، ثُمَّ تَنَّى بِالْمَرْأَةِ، ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمَا}. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحيح مسلم/۲، ژماره: ۸۶۷ = شيحاً ۳۷۲۶ مسلم ترقيم محمد

فزاد: {۱۴۹۳:

ئەم فەرموودەيە لە موختەسەری صەحیحی موسڵدا ئاوەهايه:

سەعیدی کۆری جوبەیر (رمزای خودای ئی بی) فەرمووی: لەسەر دەمی ئەمیری (فەرمانڕەوایی) موصەبە کۆری زوبەیردا، پرسیارم ئی کرا، لەبارەى ئەو ژن و میڤردەو، کە لەنیوانی خۆیاندا، شەڕنەفرین دەکەن، ئایا لەیەکتری جیا دەکریڤنەو؟ منیش نەمزانی بڵێم چی، جا رۆیشتەم بۆ مائی عەبدوللای کۆری عومەر (رمزای خودا لەخۆی و لەباوکی بی) لەمەککە، بە نۆکەرەکەیم گوت: مۆلەتەم بۆ وەربگرە دەچم بۆ خزمەتی، خولامەکە گوتی: نوستوو، بەلام ئیبنو عومەر گوێی لەدەنگم بوو، فەرمووی: ئەو سەعیدی کۆری جوبەیرە؟ گوتەم: بەئێ، ئەوم، فەرمووی: وەرە ژوورەو، بەخودا وادیارە، لەم کاتی وچانەدا، بە بەلاش نەهاتوو، کاریکی گەنگ تۆی هیڤاوە.

سەعید فەرمووی: کاتێ چوووە ژوورەو، دەروانم والەسەر جەلە وشتی دانیشتوو لەسەر پشתיیەك شانی دادابوو، کەناواخنەکەى ریشووی دارخورما بوو، عەرزیمکرد: ئایا ئەو ژن و میڤردەى کە شەڕنەفرین و مولاعەنە لەگەڵ یەکتری دەکەن، جیا دەکریڤنەو یان نا؟

ئیبنو عومەر فەرمووی: سوپجانه‌للا! ئەى چۆن لەیەکتری

جیاناکریڤنەو!

یه کهم کهس که لہم شتہی پرسی، فیسارہ کہسی کوری فیسارہ کہس بوو،
 ھتہ خزمہ تی پیځہ مبر (دروودی خودای لہ سہر بی) عہرزی کرد: قوربان!
 ئہی پیځہ مبری خودا! پیځہ مبر موو گریمان کہسی بجی بہ سہر ژنہ کہیدا،
 دہروانی خہریکی داوین پیسیہ، چاری جیہ؟ ئہ گہر قسہ دہکات ھہر وہی،
 ئہ گہر قسہ ناگات ھہر وہی، یہک لہ یہک دژوارترو سہخت ترہ. فہرمووی:
 پیځہ مبر (دروودی خودای لہ سہر بی) خاموش بوو، وہلامی نہ دایہ وہ، جا
 دواي ئہم جارہ، پیاوہ کہ جارئ تریش ہاتہ وہ، عہرزی کرد: ئہی پیځہ مبری
 خودا! ئہو پرسیارہی کہ جاری پیشوو عہرزم کردی بہ سہر خوځ ہاتوہ،
 کہ چوومہ وہ زہلامی بہ سہر ژنہ کہ مہ وہ بوو، جا خودای گہوورہو سہروہر، ئہم
 چوار نایہ تہی نارہہ خوارہ وہ کہوان لہ سورمتی نووردا:

{وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءٌ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ
 أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ - ۲۴ / النور / الآيات - ۹/۶}:

واتہ: ئہو میردانہی کہ بہ دہمی خوځیان، توہمتی حیزیتی دہدہن
 لہ ژنہ کانیان و، جگہ لہ خوځیان شایہت و بہ لگہی تریان نییہ، ئہوہ بو
 چہ سپاندنی ئہم داوایہ، دہبی خوځی لہ لای قازی، لہ ناو کوہہ لیکا، چوار جار
 شایہتی بدات، بلی: شایہتی دہدہم بہ خودا کہمن راست دہلیم لہوہدا کہ
 دہلیم بہ ژنہ کہم، وہ کوو داوین پیسی بی، وہ ئہ گہر میردہ کہ ویستیشی حاشا
 لہاوپشتی و باوکیتی مندالہ کہیشی بکا، ئہوا لہ ھہموو شایہتیہ کانیدا، بلی:
 وہ ئہو منالہیش کہ لہ لای ژنہ کہیہ لہمن نییہ. وہ بو جاری پینجہم بلی:
 لہ عنہت و نہ فرمت و نہ فرینی خودام لہ سہر بی ئہ گہر درو بکہم لہم وہ پالدان
 (نیسبت)ی داوین پیسیہدا کہ دہیدہم لہم ژنہ.

جا پیځہ مبر (دروودی خودای لہ سہر بی) نایہ تہکانی بہ سہر پیاوہ کہدا
 خویندہ وہو سہبارمت بہ بوختانی وا گہورہ پہندو ناموژگاری کردو زور شتی
 یاد خستہ وہو ھہوالی ئہوہیشی پیدا، کہ سزای دنیا ھہر چوځ بی زور ئاسان و

که مَتره، له سزای سهختی رۆژی دوایی، قه‌بووئی داری حه‌ددی بوختیان زۆر ئاسانه‌تره له‌تۆله‌ی سهختی دۆزه‌خ، پیاوه‌که‌یش گوتی: سویندم به‌و که‌سه‌ی که خودای گه‌ورمیه، که‌تۆی به‌م شه‌ریعه‌ته پیرۆزه‌وه په‌وانه کردووه، بۆ‌سه‌ر به‌ره‌ی ئاده‌می و جنۆکه بوختیانم بۆ ئه‌و ژنه‌ی خۆم نه‌کردووه، ئه‌وجا پی‌خه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ژنه‌که‌یشی بانگ کردو هه‌مان په‌ندو ئامۆژگاری ئه‌ویشی کردو پی‌شی فهرموو که قه‌بووئی حه‌ددی داوینپیسی گه‌ل ئاسانه‌تره له‌چه‌شتنی سزای ئاگری سووری دۆزه‌خ، به‌لام ژنه‌که‌یش نه‌چووه ژیری و گوتی: نا راست ناکا، به‌و که‌سه‌ی که‌تۆی په‌وانه کردووه و کردوویتی به‌ پی‌خه‌مبه‌ری خودا، ئه‌و می‌رده‌ی من درۆ ده‌کا و شه‌لتاخ و بوختیانم پیا ده‌کات.

ئه‌وسا پی‌خه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) کرداری شه‌ره نه‌فرینه‌که‌ی جی‌به‌جی کرد له‌نیوانیانا، له‌پیشا به‌پیاوه‌که ده‌ستی پی کردو چوارچار خودای کرد به‌شایه‌ت که له‌م تۆمه‌ته‌دا راست ده‌کا، له‌جاری پینجه‌ما گوتی: له‌عنه‌تی خودام ئی بی ئه‌گه‌ر له‌م شایه‌تییه‌مدا بوختیانی درۆ بۆ ئه‌م ژنه‌ی خۆم بکه‌م، ئه‌وجا دووه‌م که‌س به‌ژنه‌که ده‌ستی پی کرد، چوارچار گوتی: خودا ده‌که‌م به‌شایه‌ت که ئه‌م می‌رده‌ی من درۆ ده‌کا و شه‌لتاخم پیاده‌کا، له‌شایه‌تی پینجه‌ما گوتی: خه‌شم و قارو غه‌زمی خودام ئی بی ئه‌گه‌ر ئه‌و می‌رده‌ی من راست بکا، له‌م شایه‌تییه‌ی که له‌سه‌ر منی دا، ئیتر پاش ئه‌م شه‌ره‌نه‌فرینه، پی‌خه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) له‌یه‌که‌تری جیاکردنه‌وه و بریاری دا، که‌پیاو و ژنه‌که‌ فریان به‌سه‌ر یه‌که‌تریه‌وه نه‌ماوه.

{تاج/٤، زنجیره: ٧، ژماره: ٤٠٠٧}.

١١٢٨- وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) أَيُّضًا { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِلْمُتَلَاعِنِينَ: "حِسَابُكُمَا عَلَى اللَّهِ تَعَالَى، أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ، لَا سَبِيلَ

لَكَ عَلَيْهَا" قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَالِي؟ قَالَ: "إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا، فَهُوَ بِمَا اسْتَحْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ عَلَيْهَا، فَذَاكَ أَبْعَدُ لَكَ مِنْهَا" { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تهجریدی بوخاری ۵/، ژماره: ۱۷۹۵ = ۵۳۱۲، ۵۳۱۱، ۵۳۴۹، ۵۳۵۰}

بوخاری. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۶۸ = شیخا ۳۷۲۴ = مسلم ۱۴۹۳.

أبو داود. طلاق: ۲۲۵۷. نسائی. طلاق: ۳۴۷۶. تحفة الأشراف: ۷۰۵۱}:

ئیبنو عومەر (رمزای خودای لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہر بی) بہو ژنو میردہی فہرموو، کہ لہناو مزگہوتہکھی پیغہمبہردا، شہرہنہفرینیان کرد، فہرمووی پییان: (حیسابو لیپرسینہوتان لہو جیہاندا لہسہر خودایہ، لہم جیہانہدا، خوا نہبی کہس نازانی کہ کامتان راست دہکاو کامتان درؤ دہکا، دیارہ کہئیوہ یہکیکتان درؤ دہکەن و یہکیکتان راست دہکەن، ئەی میردا ئیتر ئەم ژنە لەژنی تۆ دەرچوو، وە مافەت نەما بەسەریہوہو فہرت پییہوہ نەما!)

پیاوہکھی میردی ژنہکەیش گوتی: ئەی مائەکەم، ئەی ئەو مائەکی کہ لەجیاتی مارمی داومہ پیی، ئەوہم ناکەوئتہوہ؟ فہرمووی: (دروودی خودای لہسہر بی) (مالت ناکہوئ، ئەو مارہییہ کہ داوتہ پیی بووہ بہی خۆی، چونکہ ئەگەر فہسەکەت راست بی، کہ ژنہکەت ئەو ناپاکییہی لەتۆ کردوہ، ئەوہ لہم بارەدا مائەکھی دہکەوئ و ئەو مارہییہ دہبی بہی خۆی، لەباتی ئەوہ کہ لہمەوپییش ژنت بووہو وە لەباخەلت گرتووہو بەحەلالی لہگەلی دروست بووی، خۆ ئەگەر بوختانیشت کردبی بوی، ئەمەیانەت خرابەترو زیاتر بیانوت دہبرئ و ریگھی تەشقەلەت نامینی!)

۱۱۲۹ - وَعَنِ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)، أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:

{ أَبْصِرُوهَا، فَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَبْيَضَ سَبْطًا فَهُوَ لَزَوْجِهَا، وَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَكْحَلَ جَعْدًا، فَهُوَ لِلَّذِي رَمَاهَا بِهِ } . مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تهجریدی بوخاری/۴، ژماره: ۱۶۷۶ = ۴۷۴۷، ۳۶۷۱، ۵۳۰۷ بخاری.

مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۷۰ = شیخا ۳۷۳۶ = صحیح مسلم/۱۴۹۶}:

له موخته صهری صه حیجی موسلیما ئاوايه:

موحه ممه دی کورپی شیرین (ره حمه تی خودای لی بی) فه رمووی: بو

پرسی شه پنه فرین له ئه نه سی کورپی مالیکم پرسى، چونکه له و برپاويه دا

بووم که ئه و له م باره یه وه ئاگاداریی هه یه.

فه رمووی: هیلالی کورپی ئومه ییه، که دایک برای شیرینی به رانی کورپی

مالیک بوو، که به راء برای هه قی منه. فه رمووی: هیلال شه ریکی کورپی

سه حمائی نا به قنگی ژنه که ی خۆیه وه و گوتی: شه ریکم به سه ر ژنه که مه وه

گرتوو.

ئه م هیلاله یه که م کهس بوو که له سه رده می ئیسلامه تیدا

شه پنه فرین و لیعان له گه ل ژنه که یدا بکا جا که شه پنه فرینه که ی له گه ل

ژنه که ی ئه نجامدا، له مزگه وتا، له خزمه تی پێغه مبه ردا، پێغه مبه ر (دروودی

خودای له سه ر بی) فه رمووی: (سه رهنج بدن ئه م ژنه سکی پر، جا ئه گه ر

ممنائیکی سپیکه له ی قزخاوی، دووچا و شه له قاوی بوو، ئه وه له هیلالی کورپی

ئومه ییه، چونکه هیلال خۆی وایه، منائیش شیوه ی وه ک شیوه ی باوکی وایه،

به لام ئه گه ر ئه م ژنه ممنائیکی ره شکه له ی چاوپه شی قزلوولی، دوولاق باریکی

بوو، ئه وه له شه ریکی کورپی سه حمایه و زۆله).

فه رمووی: هه وائم زانیوه، که کورپکی ره شکه له ی موو لوولی، دوولاق

باریکی بووه. {تاج/۴، زنجیره: ۷، ژماره: ۴۰۰۷ + تاج/۲، زنجیره: ۶۹، ژماره:

. {۲۲۵۱، ۲۲۵۰.

(روونه کردنه وه):

۱- عه یینی دمه فه رمووی: ئه م مناله گه وره بوو، بوو به میرو سه روکی

سه مرشاری، ناوی باوکی نه دمزانرا.

بو ژياننامه‌ی ثيبنو سيرين بېروانه: (مختصر صحيح مسلم/۵، لاپه‌ره:

۲۴۴، ژماره: ۱۹۵۷).

۱۱۳۰ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا " { أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ رَجُلًا أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عِنْدَ الْخَامِسَةِ عَلَى فِيهِ، وَقَالَ: "إِنَّهَا مُوجِبَةٌ" { رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتَّسَائِيُّ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ.

{ صحيح أبي داود: ۱۹۷۵ من كتاب: صحيح وضعيف سنن أبي داود } للشيخ الألباني - مصدر الكتاب: برامج منظمة التحقيقات الحديثه - المجاني - من إنتاج مركز نور الإسلام لأبحاث القرآن والسنة بالإسكندرية {:

ثيبنو عه‌بباس (رمزای خودایان لی بڼ) فهرمووی: لهو کاته‌دا، که نه‌م ژن و می‌رده، خه‌ریکی شه‌ړنه‌فرینه‌که بوون، که‌پیاوه‌که گه‌شته سهر شایه‌تی پینجه‌م، بو نه‌وه‌ی که شه‌ړنه‌فرینه‌که نه‌گاته نه‌نجام و می‌رده‌که وازبه‌یښی لی، پیڅه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بڼ) فهرمانی کرد به‌پیاوئ، که ده‌ستی دابنئ له‌سهر ده‌می می‌رده‌که، هه‌تا شایه‌تی پینجه‌م نه‌ئ، وه فهرمووی: (دروودی خودای له‌سهر بڼ) (نه‌م شایه‌تی پینجه‌مه دوو شت پی‌ویست ده‌کا:

یه‌که‌م: جیابوونه‌وه‌ی ژن و می‌رد له‌یه‌کتری مسوگهر ده‌کا.

دووه‌م: سزای سه‌ختی خودایش بو دروژنه‌که‌یان دابین ده‌کا.

۱۱۳۱ - وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رضی الله عنه) - فِي قِصَّةِ الْمُتْلَاعَيْنِ - قَالَ: { فَلَمَّا فَرَّغَا مِنْ تَلَاغِيهِمَا قَالَ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ أُمْسَكْتُهَا، فَطَلَّقَهَا ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ ته‌جريد/۴، ژماره: ۱۶۷۵ = ۴۷۴۵، ۴۷۴۶، ۵۲۵۹، ۵۳۰۸، ۶۸۵۴،

۷۱۶۵، ۷۱۶۶، ۷۳۰۴ بوخاری. مختصر صحيح مسلم/۲، ژماره: ۸۶۵ = ۳۷۲۳

= مسلم: ۱۴۹۲. أبوداود: طلاق: ۲۲۴۵. نسائي. طلاق: ۳۴۰۲. ابن ماجه.

طلاق: ۲۰۶۶ تحفة الأشراف/۵۸۰۵ {:

له (مختصر صحيح مسلم) دا ئاوايه:

سەھلى كۆرى سەعدى ئەل ساعىدى (رمزى خوداى ئى بى) فەرموۋى:
عوومىمىرى عەجلانى ھات بۇلاى عاصىمى كۆرى عەدى ئەنصارى كە سەرۋك
خىللى عەجلان بوو (رمزى خوداى ئى بى) پىي گوت: ئەى عاصىم! پىم
بفەرموو: پياۋىك زەلامىك بەسەر ژنەكەيەو بەگرىت، ئەگەر دەيكوزى، ئىو
دەيكوزنەو، ئەگەر نايكوزى ئەى چى قورئ بەسەر خۇيدا بكا؟ ئەى عاصىم
ئەم پرسىارەم لە پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) بۇ بكا، عاصىم چو
بۇ خزمەتى پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) پرسىارەكەى ئى كرد،
پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) ئەم جۆرە پرسىارانەى پى ناخۇش
بوو، بەلكو بەشورەمى دانا، تەنانەت ئەو وەلامەى كە عاصىم لەم بارەيەو
لە پىغەمبەرى بىست، كارىكى ئەستەم و قورسو گران بوو لەسەرشانى
عاصىم!

كاتى عاصىم گەرايەو بۇ مائەو، عوومىمىر چو بۇلاى و پىي گوت:
ئەى عاصىم! پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) چى فەرموو بۇ
پرسەكەى من؟ عاصىم پىي گوت: خىرم نەدى لەتۇ، پىغەمبەر (دروودى
خوداى لەسەر بى) وەلامى نەدامەو، ھەزى لەم جۆرە پرسىارە نەبوو كەمن
لپىم كرد، سەبارت بەژنەكەى تۇ، عوومىمىر فەرموۋى: بەخودا كۆل نادەم،
ھەتا لەم بارەيەو بۇ خۇم لە پىغەمبەر نەپرسەم، جا عوومىمىر بۇ خۇى
رۇيشت، كەچو و خزمەتى پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) لەناو
كۆمەلئ خەلكا بوو، ھەرزى كرد: ئەى پىغەمبەرى خودا! پياۋى زەلامى
بەسەر ژنەكەيەو بەگرى چى بكا؟ ئەگەر دەيكوزى ئىو لەتۇلەيدا
دەيكوزنەو، گوايە پياۋىكى كوشتوو دەبى بكوژریتەو لەجياتى ئەو، ئەگەر
نەشى كوزى ئەى چى بكا؟ پىغەمبەر (دروودى خوداى لەسەر بى) فەرموۋى:

(خودای گه‌وره و سه‌روهر، سه‌بارمت به‌بابه‌تی تۆو ژنه‌که‌ت ئایه‌تی ناردۆته خواره‌وه برۆ ژنه‌که‌ت به‌ینه!).

سه‌هل فه‌رمووی: من له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا بووم، له‌خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ردا بووین، که‌فه‌رمانی به‌هه‌ردووکیان کرد، به‌ژن و به‌مێرده‌که‌ی له‌ناو مزگه‌وتا شه‌ره‌ نه‌فرینیان کرد به‌پێی ئه‌و ده‌ستووره‌ی که‌ خودای گه‌وره له‌ قورئانا دیاری کردووه، له‌ئایه‌تی شه‌شه‌ما له‌سووره‌تی (نوور) که‌ له‌پێشه‌وه ئایه‌ته‌کان و واتاکیان له ژماره: (۱۱۲۷) ی ئه‌م په‌راوه‌ پیرۆزه‌دا رابورد.

جا کاتێ عوومیمیر و ژنه‌که‌ی، له‌شه‌ره‌ نه‌فرینه‌که‌ ئی بوونه‌وه، عوومیمیر گوتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌گه‌ر ئه‌م ژنه له‌پاش ئه‌م رووداو و که‌ین و به‌ینه‌و ئابروو چوونه‌ قه‌بوول بکه‌مه‌وه، ئه‌وه واتای وایه که‌من بوختیانم بو‌ی کردووه، ئیتر سی ته‌لاقی دا، به‌رله‌وه‌ی که‌ پێغه‌مبه‌ر، فه‌رمانی پێ بکاو پێی بلێ که‌ ته‌لاقی بدا.

ئیبینو شه‌هاب - واته: ئیمامی زوهری - ده‌فه‌رموی: ئیتر له‌پاش ئه‌و ژن و مێرده، جیا‌بوونه‌وه‌و ته‌لاق بوو به‌باوو ده‌ستوور، له‌نیوانی ئه‌و ژن و مێردانه‌دا که‌ شه‌ره‌نه‌فرین ده‌که‌ن. {تاج/۲، زنجیره: ۶۹، ژماره: ۲۲۵۰، ۲۲۵۱ ج/۴ = چاپی چواره‌م}.

۱۱۳۲ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا { أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ امْرَأَتِي لَا تُرُدُّ يَدَ لَامِسٍ. قَالَ: "غَرَبَهَا". قَالَ: أَخَافُ أَنْ تَتَّبِعَهَا نَفْسِي. قَالَ: "فَاسْتَمِيعْ بِهَا". { رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ، وَرَجَالُهُ ثِقَاتٌ.

{أبو داود. نکاح: ۲۰۴۹. نسائی ۱/۱۷۶. ابن ماجه: ۲۷۴۳. صحيح أبي داود: ۱۸۰۴. مختصر صحيح مسلم/۲، ژماره: ۸۷۱ = شیکا = ۳۷۴۷}:

ئیبینو عه‌بباس (ره‌زای خودا له‌خۆی و له‌ باوکی بێ) فه‌رمووی: پیاوی هات بو خزمه‌تی چه‌زمت (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) عه‌رزی کرد: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا! ژنه‌که‌م ده‌ست به‌رووی که‌سه‌وه نانی، به‌نه‌خوینی شله‌؟!

پيڻغه مېهر (دروودی خودای له سهر بڼ) پښی فهرموو: (به ره لایکه) واته: ته لاقی بده. گوتی: دترسم دوايي دلم بوی لی بدال فهرمووی: (که واته رابویره له گه لیا، هه تا دلت لیی هه لده که وئ). {تاج/۲، زنجیره: ۲۴، ژماره: ۲۰۵۸}.

(روونکردنه وه):

۱- ئەم فهرموودمیه ته ندرسته، روونکردنه و دیه کی باشی دهوئ، گه لی ئیسلام وەك دهریای ئوقیانووس و مهایه، له هه موو جوړه که سیکی جیا جیای واتیادا، بمانه وئ و نه مانه وئ، ئەم جوړه حاله تانه ییش روودهدا

جا له م سۆنگه یه وه، به به لگه ی ئەم فهرموودمیه ئیمامی رافعی، که دائه نرئ به گه وره زانای شافعی و له گه ل ئیمامی نه و هیدا پښان ده گوترئ: (الشیخان) ئیمامی رافعی (رحمهتی خودای لی بڼ) ده فهرموئ: (ئه گهر دهر که وتو به به لگه چه سپا، که ژن داوینپیسی ئەنجام دهدا، و همیره که ی نه یده توانی که لیی جیا بپیته وه، ئەوا پپیوست نییه، له سهری که ته لاقی بدا). واته: ده توانئ گوزهرانی له گه ل بکا هه تا لیی بیزار ده بڼ، و به پپی توانا ریگه ی ئەوه ی لی بگری.

۲- هه ندئ له سهر وهریه کانی ئیمامی رافعی (رحمهتی خودای لی بڼ). ناوی عه بدولکه ریمی کورپی موحه ممه دی کورپی عه بدولکه ریمی کورپی فاضلی کورپی ئەلحه سه نی ئەل - قه زوینییه، ناسراو به (الإمام الجلیل أبو القاسم الرافعی).

رافعی زانایه کی گه وره ی مه و سوو عی بوو، له هه موو زانسته کانا مه له وان بوو، له ته فسیرو زانسته کانی قورثانا، له حه دیث و زانستی فهرمووده شوناسیدا، له شهرعو فیه دها، ئوقیانووسی بوو بوخوی، بگره زانسته فیه یه کانی فه و تا بوون، ئەو زیندووی کردنه وه، زانایه کی پایه به رزی خاوه نی و مرعو ته قواو زوهد بوو، و مرعی له ئاوی شهوی ده کرد، که راماتی شهرعی زوری لی بینراوه. یه کی له شاگرد هکانی فهرمووده یان لییه وه و مرگپراوه ته وه (الحافظ عبدالعظیم

الْمُنْتَذِرُ/ مصنف مختصر صحيح مسلم للمُنْذِرِ) بوو. ئيبنو صلاح دهلي:
(له باوهري منا، زاناي وا، له هه موو ولا تي عه جه مدا، نموونه ي نيه).
سوبوكيش دهلي: (به بي گومان كه خو ي هه روايه!) نيمامي نه وه ي (رحمه تي
خوداي لي بي) دهفه رموي: (رافي عي يه كي كه له و پياو چاكانه ي نه ته وه ي
ئيسلام، كه شاد بوون به پله ي دامه زراوان و يه قيني ته واو، كه راماتي شه رعي
زوري لي بينراوه!).

له قه زوين كوړي په خشي ته فسيري قورئان و بلاو كردنه وه ي فه رمووده ي
هه بوو، هه ميشه كوړي په خشي زانستي ده تكوت پووره ي هه نكه.

ئيبنو خه له كان دهفه رموي: (پيشه وا رافي عي) (رحمه تي خوداي لي بي)
له مانگي ناو جه ژناني سالي (٦٢٣) ي كو چي له قه زوين، مه رگ بووه
به ميواني و مردووه، هه ر له م سالد، سولتان خوارزم شاه جه لاله دين، كه رج
له (تلفيس) غه زا ده كا، له شه پر شمشيري زوردا خو ين به ده ستيه وه وشك
ده بيته وه، كاتي جه لاله دين شاه له قه زوينه وه رمت ده بي، پيشه وا رافي عي
ده چي به پيري ه وه، سولتان ريزيكي شاياني لي ده گري، رافي عي پي ده لي:
بيستوومه كه نه وه نده جه نكت له گه ل دوزمناني ئيسلام كردووه، خو ين
به ده سته وه وشك بوته وه، نه وه ده سته م بده ري هه تا ما چي بكه م، خوارزم
شاه پي ده لي: به لكوو تو ده ستي خو تم بده ري هه تا من ما چي بكه م، جا
سولتان جه لاله دين ده ستي رافي عي ما چ ده كا، وه ماوه يي به يه كه وه گو فتو گو
ده كه ن و نه و جا رافي عي سوا ري ولا خه كه ي ده بي و ده روا، ولا خه كه ي سه رسم
ده داو رافي عي ده گلي ني و نه وه ده سته ي كه سولتان ما چي ده كا، تووشي ئازار
ده بي.

رافي عي دهفه رموي: سوبحانه لا، پاكي و بي گهردي هه ر بو خودايه و
به س! كاتي سولتان نه م ده سته ي ما چ كردم، كه مي هه ستم به مه زنايي كرد،
به لام خودا به بي وچان پي نواندمو تو له ي نه وه ي لي سه ندم!!

پیشہوا رافعی (رحمہتی خودای لی بی) شہوئی خہریکی نووسین
دہبی، چرا نابی روشنایی بؤ بکا، لہو کاتہدا بہفہرمانی خودا، لقی درہختی
دہبی بہچرا بؤی و لہبہری دہست دہکا بہنووسین!

لہم بابہتہ: جاری مہلای، شہوئی خہریکی نووسین دہبی، بہژنہکھی
خوی دہلی: ئەو چرایہم بؤ بگرہ ہہتا ئەم نوووسینہ تہواو دہکەم، ژنہکھی
دہلی: ئەم نوووسینہ نہبرایہو، چراکە ناگرم!! پشیلہیی لہوئی دہبی مہلاکە
بہپشیلہکە دہلی: ئادہی پشیلہکە تۆ ئەو چرایہ بگرہ! پشیلہکە چراکھی بؤ
دہگری. مہلاکە بہژنہکھی دہلی: من مہبہستم ئەومیہ کەتۆش خیرت بگا،
دہنا چراگر زۆرہ!!!

کۆمەڵێ لەبەرہمە قەلەمییەکانی پیشہوا رافعی:

- ۱- الشرح الكبير، کہناسراوہ بہ (الفتح العزیز فی شرح الوجیز).
- ۲- الشرح الصغير.
- ۳- المحرر.
- ۴- شرح مسند الشافعی.
- ۵- التذنیب.
- ۶- الأمالی.
- ۷- الإیجاز فی اخطار الحجاز.
- ۸- المحمود فی الفقہ (۸ مجلدات). (بروانہ: طبقات الشافعیۃ الکبری
للإمام عبدالوہاب السبکی).
- ۳- ئەم فەرموودہیہ، نەسائی لہرێگہیی ترہوہ لہئیبنو عہبباسہوہ
دہیگر پیتہوہ:

دمفه رموی: پیغهمبه ر (دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی پیی:
(کهواته ته لاقی بده) کابرا گوتی: به بی نهو ناتوانم ئوقره بگرم! فهرمووی:
(دهی بیهیلهمه ده). {صحيح سنن أبی ذؤد: ۳۴۶۵}.

-۱۱۳۳

آ- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) {أَنَّ سَمْعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ - حِينَ نَزَلَتْ آيَةُ الْمُتَلَاعِنِينَ -: "أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَدْخَلْتُ عَلَى قَوْمٍ مِنْ لَيْسَ مِنْهُمْ، فَلَيْسَتْ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ، وَلَنْ يُدْخِلَهَا اللَّهُ جَنَّتَهُ، وَأَيُّمَا رَجُلٍ جَحَدَ وَلَدَهُ - وَهُوَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ - احْتَجَبَ اللَّهُ عَنْهُ، وَفَضَحَهُ اللَّهُ عَلَى رُؤُسِ الْخَلَائِقِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ} أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتَّسَائِيُّ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

{صحيح الجامع: ۲۲۲۱}:

ب- وَعَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {مَنْ أَقْرَبُ بَوْلَدٍ طَرَفَةَ عَيْنٍ، فَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَنْفِيَهُ}. أَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ، وَهُوَ حَسَنٌ مَوْقُوفٌ.
{حَسَنَةُ الْحَافِظِ أَيْضاً فِي التَّلْخِيصِ ۳/۲۳۱}:

آ- نه بوهورميره (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: کاتی ئایه ته کانی
شهرمه فرین، که له ژماره: (۱۱۲۷) دا رابوردن، هاتنه خوارمه ده، له پیغهمبه ر
بیست دمی فهرموو: (دروودی خودای لهسهر بی) (هه ر ژنی منالی، به درو بکا
بهی خیلئ، که نهو مناله لهوان نه بی و هی لایه نیکی تر بی، وهک منالی
کاتی شهرمه فرین، نهو نهو ژنه هری بهسهر ئایینی پیروزی ئیسلامه وه
نامینی، وه خودا نایخاته بههشتی خوئی، هه روا هه ر پیاوی، که به جاوی سه ر،
زهق زهق ته ماشای مناله کهی خوئی بکا و سوور بزانی که نهو منالی خویه تی و
له خویه تی، که چی له گه ل نهو هیشا، له بهر نهو هی کی شهیه کی هیه له گه ل
دایکی مناله کهی، وهک نهو لیی خانه گومانه و دلی لیی پیسه، ده چی حاشا

له منالەكەى خۆشى دەكا، هەر باوكى ناپه‌وايى وا له منالى خۆى بكا، له‌پۆزى
دوارۆزا خودا ئەم دوو تۆلەى ئى دەستينى:

يه‌كه‌م: به‌چاوى سۆزو ميه‌ره‌بانى ته‌ماشاي ناكاو له‌به‌ش و باره‌ى باشى
خۆى نا‌ئوميددى ده‌كا.

دووهم: له‌به‌رچاوى پيشينان و باشينان، به‌درۆى ده‌خاته‌وه‌و ريسواى
ده‌كا، كه به‌ناحه‌قى حاشاي له‌منالى خۆى كردووه‌.

ب- پيشه‌وا عومهرى كورى خه‌طاب (ره‌زاي خوداي ئى بى) ده‌فه‌رموى:
هه‌ركه‌سى يه‌ك چاو ترووكان، دان بنى به‌ودا كه ئه‌و منالە منالى ئه‌وه‌، ئيت‌ر
بۆى نيه‌يه كه له‌وه‌دوا له‌وه‌ په‌ه‌شيمان ببیت‌ه‌وه‌و حاشا له‌و منالە بكات.

- ۱۱۳۴

آ- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ
امْرَأَتِي وَلَدَتْ غُلَامًا أَسْوَدَ؟ قَالَ: "هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ؟" قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: "فَمَا أَلْوَاهَا؟"
قَالَ: حُمْرٌ. قَالَ: "هَلْ فِيهَا مِنْ أَوْرَقٍ؟"، قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: "فَأَنَّى ذَلِكَ؟"، قَالَ: لَعَلُّهُ
نَزَعُهُ عِرْقٌ. قَالَ: "فَلَعَلَّ ابْنَكَ هَذَا نَزَعَهُ عِرْقٌ". { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ ته‌جريد/ ۵، ژماره: ۱۷۹۴ = ۵۳۰۵، ۶۸۴۷، ۷۳۱۴. مختصر صحيح
مسلم/ ۲، ژماره: ۸۷۱ = ۳۷۴۷. أبوداود. طلاق: ۲۲۶۲. تحفة
الأشراف/ ۱۵۳۱۱. صحيح مسلم/ ۱۵۰۰: {

ئە‌بوهوره‌يره (ره‌زاي خوداي ئى بى) فه‌رمووى: پياوى له‌عه‌ره‌بى
ده‌شته‌كى، هاته‌ خزمه‌تى چه‌زمت (دروودى خوداي له‌سه‌ر بى) عه‌رزىكرد:
ئە‌ى پيغه‌مبه‌رى خودا! من خۆم سپيم، كه‌چى ژنه‌كه‌م كورپكى ره‌شى بووه‌و
من ئە‌و منالە به‌منالى خۆم نازانم و حاشام ئى كردووه‌، جا تو چى
ده‌فه‌رمووى؟ پيغه‌مبه‌ر پيى فه‌رموو: (هيج وشترت هه‌يه‌؟). گوتى: به‌ئى
هه‌مه‌، فه‌رمووى: (ره‌نگيان چۆنه‌؟). گوتى: سوورن، فه‌رمووى: (ئايا وشترى
تاله‌يان تيدا هه‌يه‌؟). گوتى: وشترى تاله‌ى زۆريان واتيدا، فه‌رمووى: (ئە‌و

وشره تالانهيان لهكويوه تي كهوتووه؟). گوتی: پهنگبې، پهگي لهپهگهزيان پهنگي وابووبېو نهمانه نېستا چووبنهتهوه سهر پهگي نهو پهگهزه كونهي خويان! فهرمووي: (دهي كوپهكهي تويش ههروهها!!). {تاج/٢، زنجيره: ٧١، ژماره: ٢٢٥٤ ج/٤ = چاپي چوارهم}.

ب- وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: {وَهُوَ يُعَرِّضُ بَأْنَ يَنْفِيهِ}، وَقَالَ فِي آخِرِهِ: {وَلَمْ يُرَخِّصْ لَهُ فِي الْإِلْتِفَاءِ مِنْهُ}.

{صحيح مسلم، ترقيم وتحقيق الشيخ خليل مأمون شيحا/٦٣٧٤}:

لهگيپانهوهي ژماره: (٣٧٤٦)ي شيحادا، دهفهرموي: نههمي پتره: كهپياوهكه به واتاو بهمهعنا داي بهگوئي پيغهمبهردا: كه دهيهوي حاشا لهكوپهكهي بكا، ههتا نهوي كه لهكوتايي فهرموودهكهدا دهفهرموي: بهلام پيغهمبهر (دروودي خوداي لهسهر بي) نهو مؤلهتهي پي نهدا، كهحاشا لهكوپهكهي بكا. چونكه مههانهكهي زور لاواز بوو. (روونكردهغه):

پوختهي برياړهكانس بابهتي شهپهنهفرين

١- شهپهنهفرين، كه له زاراوي شهرعي پيرؤزي خوادا ناسراوه به (ليعان). نه كومهله برياړانهي لهسهر دروست دهبي:

آ- نهو پياوو ژنه، كه لهنيوانيانا، شهپهنهفرين روو ددها، ههتا ههتايه لهيهكزي حهرام دهبن، بههيچ شيوهي حهلال نابنهوه بويهكزي و ههتا مردن نهو ژنه مارهي نايهتهوه لهو ميړدهي كه شهپهنهفريني لهگهلدا كرووه.

ب- داري هددی بوختيان لهكول پياوهكه دهخا.

ج- داري هددی داوينپيسي لهكول ژنهكه دهخا، نهگهرنا موحصه بي، ههروا هددی رهجمو بهردهباراني لهكول دهخا، نهگهر ژنهكه موحصه بي، ژني موحصه نهوهيه، شووي كردهي و ميړدي چووبيته لاي و كردهيتي به

ژنو کچیتی نه مابی. چونکه میرد وهك قهلا (حصن) وایه بو ژنی خوئی، ژنی میرددار وهك له ناو قهلا (واته: حصن) دابی ودهایه!

د- نه گهر میرد، له کاتی شه پنه فریندا، حاشا لهو منداله بکا، که له نیوانی میردو ژنه کهیدا ههیه، ئیتر نهو مناله، له منالی نهو دمرده چی و دهبی به منالی دایکی و په یومندی به بنه ماله ی میردوه نامینی.

٢- بو دووربینی و وهرعو ته قوا، واباشه موسولمان خوئی له شتی گومانای بپاریژی، وهك هه بوونی گومان و شوبه ی به هیز له بابه تیكا، وهك هه بوونی داوی شیرخواردن، له نیوانی دوو منالا، با به لگه ی روشنی حاشا هه لگیش نه بی له ئارادا.

٣- منالی حاشا لیكراو گوناها ی له سه ر نییه، مروفتیکی بی تاوانی به ریه، به هیج شیوه یی دروست نییه، ههستی برووکیتری، تانه ی نارپه وای لی بدری.

٤- نهو ماله ی که خه رج کراوه بو ژنه که، وهك ماره یی و دیاری و خه لات و شتی تری وا، هه مووی بووه به هی ژنه که خوئی، مافی میردی پیوه نه ماوه، نهوه ی ژنه که وهری گرتووه نهوه بووه به هی خوئی، نهوه ی که وهرنه گراوه، وهك ماره یی قهرزی دواخواو، میرد دهبی رادهستی ژنه که ی بکات.

٥- له کاتی روودانی کاره ساتی وادا، که میرد زهلامی به سه ر ژنی خویه وه بگری:

آ- بو ی ههیه کاره که نهو وروژینی و له گه ئیدا راپویری و به هوکاری رهوا، کاریکی وا بکا، که ریگه ی نهوه ی لی بگری، نه گهر بو ی کرا.

ب- به هیمی، به بی هاتوو هاوار، ته لاقی بداو خوئی رزگار بکا له دهستی و له شه ری به دوور بی، وه نه مه له هه مووی باشره. {پروانه: ژماره: ١١٣٢}.

ج- شه پنه فرینی له گه ئدا بکا، له پاش شه پنه فرین میرد هیج مافیکی له سه ر ژن نامینی، گریمان بیکوژی، ده کوژریته وه له باتی نهو.

٦- ئەو پیاویدی دەگیرئ بەسەر ژنی کەسیکی ترهوه:

آ- ئەگەر دانی نا بەتاوانەکەیدا، هەددی داوینپێسی ئی دەدرئ و بەس، ئەگەر موحصەن بوو بەردەباران دەکری، ئەگەر ناموحصەن بوو سەد داری هەددی ئی دەدرئ.

ب- ئەگەر چوار شایەتیش هەبوو هەروەها.

ج- ئەگەر نەپێلێنان هەبوو، نەشایەت لەئارادا بوو، ئەوا ئەو کابرایە هیچی لەسەر نییە بەپێی رووکار (ظاهر)ی حال، بەلام لای خودا تاوانبارە.

٧- می‌ردو کە سوکاری ژن، مافی ئەو میان نییە، کەژنەکە یا پیاوێکە بکوژن، یاسزای بدەن، ئەو کە کاری قازییە، ئیشی ئەوان نییە، ئەو کە لەناو رەشەخەڵکا باوە پێی دەلێن: (غَسْلُ الْعَارِ: شۆرینەوێ شوورەیی) بنەمایەکی شەری نییە، لەیاسانامە (شەریعەت)ی خودادا، بەلام جەماوەری زانایان دەفەرموون: (ئەگەر می‌رد یا خاوەنی ژنی می‌رەدار، کابرای تۆمەتبار، یا ژنەکیان کوشت، ئەگەر چوارشایەتیان هەبوو، ناکوژیتەوه، دەنا دەکوژیتەوه!)

٨- خانەگومانی و دل پێسکردن لەژن، بەبیانوی پرۆپووج، کاری بێ باوە، بەلام لەهەمان کات، نامووس پارێزئ و بەتەنگەوه بوونی نامووس و ئابروو، کاری زۆر باشە، دروشمی پیاوچاکان و پێغەمبەرانی (دروودی خودایان لەسەر بێ).

٩- بریاری شیوه‌ناس (قائیف = رەگەزناس) بۆ سەلماندنی نەسەب و نژاد و بنەچە و رەجە ئەک کاری پەسەندە، بەتایبەتی لەکاتی کە ئەگەر هەمەمەو قاوێنی لەنیوانا هەبێ. هەروەها لەم رۆژگارەدا پشکنینی پزشکی، بەتایبەتی ئەو جۆرانە کە گەشتوونەتە پلە دنیایی، یا نیمچە دنیایی، دروستە کاری پێ بکری و نژاد و نەسەبی پێ بریار بدی.

۷۰- باسی ههیه (عیدده)ی ژنان و ماتهه

باب: الْعِدَّةُ وَالْإِحْدَادُ

{بروانه: فیهی ئاسان/۲، لاپهه: ۷۸۳، زنجیره: ۲۸۹ + لاپهه: ۷۹۴، زنجیره: ۲۹۲ + تاج/۲، زنجیره: ۷۹ له ژماره: ۲۲۷۴ ههتا ژماره: ۲۲۷۸ + مختصر صحیح مسلم/۲، زنجیره: ۶۷۱ له ژماره: ۸۶۲ وهوه ههتا ژماره: ۸۶۴ + تهجریدی بوخاری = مختصر صحیح البخاری/۵، ژماره: ۱۷۹۶ = ۵۳۳۸، ۵۷۰۶ + تجرید/۲، ژماره: ۶۱۴ = ۱۲۸۱، ۱۲۸۰، ۱۲۸۲، ۵۳۳۵ بوخاری}.

۱۱۳۵ - آ- عَنْ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) تُفِستَ بَعْدَ وَفَاةِ زَوْجِهَا بِلَيَالٍ، فَجَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْتَأْذَنَتْهُ أَنْ تَنْكِحَ، فَأَذِنَ لَهَا، فَتَنَكَّحَتْ. } رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَصْلُهُ فِي "الصَّحِيحَيْنِ".

{بوخاری/۵۳۲۰ + مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۵۸ = شیخا ۳۷۰۶}:

ئهم فهرموودهیه له (مختصر صحیح مسلم) دا ئاوایه: دهیکهین

بهروونکردنهوه بو ئهم بابته:

عوبهیدوللای کوری عهبدوللای کوری عوتبه فهرمووی: عهبدوللای باوکم، نامه نووسی بو عومهری کوری عهبدوللای کوری ئهرفه می ئهل زوهری، فهرمانی پی کرد: کهبچی بولای سوبه یعهی کچی حاریتی ئهل ئهسله مییه، کهپرسیاری لی بکا، لهبارهی دانانی سکه کهیهوه، لهپاش مردنی میرده کهی، کهپرسیاری له پیغه مبهر کردبوو، که پیغه مبهر (دروودی خودای لهسه ر بئ) چی پئ گوتوو لهوه لاما؟

عومهری کوری عهبدوللای، وهلامی نووسییهوه بو باوکم ئهم ههوالهی پئ راگه یاند، کهسوبه یعه پئی گوتم: ژنی سهعدی کوری خهوله بووم، که لهخیلی بهنی عامیری کوری لونهی دهمیررا، کهیهکی بوو لهوانهی کهئامادهی جهنگی بهدر بوو بوون، لهحه جی مالآوا ییدا، سهعدی میردم مرد، لهکاتی مردنیدا من

دووگیان بووم، سکم پېر بوو، چهند شهوئ له پاش مهرگی سهد مندالته کم بوو، سککه کم دانا، جا کاتئ سوبه یعه له زمیستانی پاک دمیته وه، خوئ دپرازیته وه بۆ خوازینیکاران، نه بو سهنابیلی کورې به عکه ک، که پیاوئ بوو، له خیلئ بهنی عه بدودار، ده چی بۆلای و پئی ده ئئ: سوبه یعه! چیه، دمتبینم خوت رازاندوته وه و بهرگی ماته م و رهشپوشی (حیداد) ت دانا وه، ده ئئ به ته مای شوو کردنی؟ به خودا شتی وانابئ، تۆ ناتوانی شوو بکه یته وه، هه تا حیه ی میرد مردن ته وانه که یت، که به پئی ئایه تی قورئان چوار مانگو ده شه وه، قورئان ده فهرموئ: {وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا — البقرة/۲۳۴}:

واته: نه و پیاوه موسولمانانه که دهمرن و نه کانیان له پاش خوئان به چی ده ئلن، ده بئ نه و ژنانه تا ماوه ی چوار مانگو ده شه و تازیباربن و چاوه پروانی بکه و له و ماوه یه دا شوو نه که نه وه.

سوبه یعه فهرموئ: کاتئ نه بو سهنابیل ئاوا ی پیم گوت: ئیوارئ خوئم به جله کانم کوکرده وه و چووم بۆ خزمه تی پیغه مبه ری خودا (دروودی خودای له سه ر بئ) سه باره ت به م بابه ته ی خوئم پرسیارم لیئ کرد، فه توای بۆم دا، که له دوای دانانی سککه کم حیه م هه لته اتووه و عیدده م ته واو بووه و، هه رچی بۆ ژنی بئ میرد دروست بئ بۆ منیش دروسته. وه فهرمانیشی کرد پیم: نه گهر ده ته وئ شوو بکه یته وه، دمتوانی شوو بکه یته وه. ئیبنو شه هاب که ناسراوه به ئیمامی زوهری (رحمه تی خودای لی بئ) که یه کیکه له پیاوانی رشته ی (سه نه د) ی نه م فهرمووده یه، که عه بدوللای کورې عه بدوللای، له م فهرمووده یه دا، مامۆستایه تی، ئیبنو شه هاب ده فهرموئ: (به لامه وه فه یدی نییه که ژنی زمیستان، ئایا ته لاقدر او بئ، یا میرد مردو و بئ، که شوو بکه اته وه، با له خوینی زمیستانیش پاک نه بوو بیته وه، به لام نه گهر له پاش دانانی سککه ی شووی کرده وه، نابئ میرده تازه که ی دروست ببئ له گه ئیدا، هه تا

تَلَوُّغُ الْمَرَامِ

له خوینی زه‌یستانیه‌که‌ی پاك ده‌بیته‌وه. {تاج/۲، زنجیره: ۷۹، ژماره: ۲۲۷۴،

۲۲۷۸ - ج/۴ = چاپی چواره‌م}.

(روونکردنه‌وه):

سوبه‌یعه‌ی کچی حاریث له‌بوخاری و مووسلیمدا، فه‌رمووده‌ی هه‌یه‌و
ناویشی هه‌یه. ئیبنو عه‌بدولبه‌ر له ئیستیعا‌با دمه‌رموی؛ فوقه‌های مه‌دینه‌و
فوقه‌های کووفه، ئه‌م فه‌رمووده‌ی ئیره‌ی ئه‌ویان گپراوه‌ته‌وه.

ئوم سه‌له‌مه‌ی هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رو
رمزای خودا له‌هه‌موو هاوسه‌ره‌ پاکیزه‌کانی بئ) دمه‌رموی؛ سوبه‌یعه، له‌پاش
مه‌رگی می‌رده‌که‌ی به‌نیو مانگ مندائی بوو، سه‌که‌که‌ی دانا، دوو پیاو که
یه‌کیکیان گه‌نج و ئه‌وی تریان پیر بوو، خوازبینی ئه‌ویان کرد، سوبه‌یعه
ویستی شووبکاته‌وه به‌ لاوه‌که‌یان، پیره‌که‌شیان - که ئه‌بو سه‌نابیل بوو -
ویستی نه‌یه‌ئیل، به‌بیانوی ئه‌وه‌ی که حه‌یه‌ی هه‌ئنه‌ها‌تووه، له‌هه‌مان کاتا
مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یش بوو، که‌سوکاره‌که‌ی که‌له‌وی نه‌بوون، که‌ها‌تنه‌وه ئه‌و
هه‌ئب‌زیرن و گه‌نجه‌که‌ ئایه‌خ بکه‌ن، به‌لام سوبه‌یعه‌ کاره‌که‌ی عه‌رزى حه‌زرم‌ت
کرد، ئه‌ویش ریگه‌ی پێدا؛ که له‌م چرکه‌ سا‌ته‌وه به‌کی ئارم‌زوو ده‌کا شوو
بکاته‌وه!

کۆمه‌ئێ له‌ په‌یره‌وان (تابیعیین) فه‌رمووده‌کانی سوبه‌یعه‌یان
گپراوه‌ته‌وه. {به‌روانه: تاج‌الأصول فی‌أحادیث‌الرسول}. به‌گوردی به‌رگی
دووهم، چاپی چواره‌م، زنجیره: (۷۹) حه‌فتاو نو، لاپه‌ره: ۵۸۹ هه‌تا لاپه‌ره: ۵۹۵
له ژماره: ۲۲۷۴ وه‌تا ژماره: ۲۲۷۸}.

۱۱۳۶ - وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {أُمِرْتُ بِرَبْرَةٍ أَنْ تَعْتَدَ ثَلَاثَ حَيْضٍ}. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ، وَرَوَّاهُ ثِقَاتٌ، لَكِنَّهُ مَعْلُولٌ.

{صحیح ابن‌ماجة للشیخ‌الأبانی/۱۶۹۰}:

عائیشه (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: بهریره که کهنیزیک کویله
 بوو، کاتی نازاد بوو، ژنی موغیث بوو که ئه‌ویش کویله بوو، له‌بهر ئه‌وه
 بهریره به‌پئی شهرعی خودا، بوئی هه‌بوو که‌شووه‌که‌ی هه‌ئوه‌شینیت‌ه‌وه، جا
 شووه‌که‌ی خوئی هه‌ئوه‌شانده‌وه، وه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بی)
 فهرمانی به بهریره کرد، که‌سی بینوئیژی بژمیژی له‌پاش نازاد بوونه‌که‌ی،
 ئه‌وسا بوئی هه‌یه که‌شووی تر بکاته‌وه. {بروانه: ژماره: ۱۰۳۵ که له‌پیشه‌وه
 رابورد}.

۱۱۳۷ - وَعَنْ الشَّعْبِيِّ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) {عَنِ النَّبِيِّ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) - فِي الْمُطَلَّقَةِ ثَلَاثًا: - "لَيْسَ لَهَا سُكْنَى وَلَا نَفَقَةٌ" {رَوَاهُ
 مُسْلِمٌ.

{مسلم ترقیم وتحقیق الشیخ خلیل مأمون شیخا/ ۳۶۸۹}:

شه‌عی (ره‌حه‌تی خودای لی بی) ده‌لی: فاطیمه‌ی کچی قه‌یس (ره‌زای
 خودای لی بی) فهرمووی: می‌رده‌که‌م سی ته‌لاقه‌ی دام، پیغه‌مبه‌ر (دروودی
 خودای له‌سهر بی) له‌ماوه‌ی عیدده‌دا، نه‌هه‌قی نشیمه‌نی پییم دا، وه نه
 خه‌رجی (نه‌فه‌قه‌)یشی برپییه‌وه بۆم، تا عیدده‌م به‌سهر ده‌چی. {بروانه:
 تاج/ ۲، زنجیره: ۸۰، لاپه‌ره: ۵۹۵، ژماره: ۲۲۷۹، ۲۲۸۰، ۲۲۸۱ به‌تایبه‌تی بروانه:
 (ژماره: ۲۲۸۲)}.

(روونکردنه‌وه):

شه‌عی (ره‌حه‌تی خودای لی بی) ناسراوه به (ئه‌بو عه‌مر، عامیری
 کوپی شه‌راحیلی کوپی عه‌بدو‌ل‌لای شه‌عی هه‌مه‌دانی کووفی، تاب‌عییه‌کی
 مه‌زنه، مامۆستایه‌که‌ گه‌وره‌ی شه‌ریعه‌تزان بوو. خوئی ده‌یفه‌رموو: به‌خزمه‌تی
 زیاتر له پینج سه‌د که‌س له‌هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر گه‌یشتووم. به‌خزمه‌تی ئیبنو
 عه‌بباس گه‌یشتووه، هه‌روا شه‌وریش له رۆژگاری ئه‌ودا بووه، له‌جینشینی
 عوسمان شه‌ش سال رۆیشتبوو که شه‌عی له‌دایک بووه، له‌ته‌مه‌نی هه‌شتاو

چەند سالىدا، لەسالى سەدو چواری كۆچىدا مردوو، جارى ئىبنو عومەر
گووى ئى بوو، شەعبى داستانەكانى غەزەواتەكانى دەگىرايهو، ئىبنو عومەر
گووى: من خوّم لەزۆر لەم نەبەردو غەزايانەدا بەشدارىم كردو، بەلام
شەعبى لەمن باشتر دەيزانى!!

زوهرى دەيفەرموو: لەم رۆژگارەى ئىمەدا، زاناكان بىرپيتىن لەم چوار
كەسە:

يەكەم: ئىبنولوسەيبەب لەمەدینە.

دووم: شەعبى لەكووفە.

سێيەم: حەسەنى بەصرى لە بەصرە.

چوارەم: مەكحول لە شام.

۱۱۳۸ - وَعَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) قَالَ: { لَا تَحِدْ امْرَأَةً عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثِ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ
وَعَشْرًا، وَلَا تَلْبَسْ ثَوْبًا مَصْبُوغًا، إِلَّا ثَوْبَ عَصَبٍ، وَلَا تَكْتَجِلْ، وَلَا تَمَسَّ طِيًّا، إِلَّا
إِذَا طَهَرْتَ بُدَّةً مِنْ قُسْطٍ أَوْ أَظْفَارٍ. { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ، وَهَذَا لَفْظُ مُسْلِمٍ. وَلِأَبِي دَاوُدَ،
وَالنَّسَائِيِّ مِنَ الزِّيَادَةِ: { وَلَا تَخْتَضِبْ. } وَلِلنَّسَائِيِّ: "وَلَا تَمْتَشِطْ".

{تەجریدى بوخارى/۲، ژمارە: ۶۱۴ = ۱۲۸۱، ۱۲۸۰، ۱۲۸۲، ۵۳۳۵}

بوخارى. مختصر صحيح مسلم/۲، ژمارە: ۸۶۳ = مسلم/شیخا: ۳۷۰۹ =
مسلم/۹۳۸:

ئوم عەتى (رمزای خودای ئى بى) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودى خودای
لەسەر بى) دەفەرمووی: (دروست نىیە بۆ ژن كە لەسێ رۆژ زیاتر تازى بگىرى
بۆ مردوو، مەگەر بۆ مێرد كە دەبى چوار مانگ و دە شەو تازىبار بى!) وە
هەروەها خوڤشەويست (دروودى خودای لەسەر بى) فەرمووی: (وەژن لەو
ماوەیەدا كە تازى دەگى، نابى چاو بپێژى، یاخۆى بۆن خوڤش بكا، یا جل و

به‌رگی ره‌نگین له‌به‌ر بکا، مه‌گه‌ر به‌رگی له‌پیشا تان و پۆکه‌ی ره‌نگ کرابی و
له‌پاشا چنرابی)

ئوم عه‌تی (ره‌زای خودای ئی بی) فه‌رمووی: ئیمه‌ی ژنان، کاتیکیش که
پاک بووینه‌وه له‌بینوێژی، که‌ویستمان خۆمان بشۆرین رێگه‌ی نه‌وه‌مان دراوه
که به‌قه‌د پێویست، عوودو گولاو نه‌ختی بۆوانیک به‌کاربه‌ینین. {تاج/۲،
زنجیره: ۷۹، ژماره: ۲۲۷۸}.

له‌گیرانه‌وه‌ی نه‌بو داوودو نه‌سانیدا، نه‌م فه‌رمووده‌یه نه‌م زیاده‌ی
هه‌یه: (هه‌روه‌ها، نابێ ژنی تازیبار نابێ خه‌نه‌و و سه‌مه‌و بۆیه‌و سوورو سپیاو،
له‌و ماوه‌یه‌دا به‌کاربه‌ینی!). له‌گیرانه‌وه‌ی نه‌سانیدا، نه‌مه‌یشی پتره: (نابێ
سه‌ریشی شانه‌ بکا).

۱۱۳۹- وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: { جَعَلْتُ عَلَى عَيْنِي صَبْرًا،
بَعْدَ أَنْ تُوفِّيَ أَبُو سَلَمَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): "إِنَّهُ يَشِبُّ الْوَجْهَ،
فَلَا تَجْعَلِيهِ إِلَّا بِاللَّيْلِ، وَانْزِعِيهِ بِالنَّهَارِ، وَلَا تَمْسُطِي بِالطَّيِّبِ، وَلَا بِالْحِنَاءِ، فَإِنَّهُ
خِضَابٌ". قُلْتُ: بِأَيِّ شَيْءٍ أَمْسُطُ؟ قَالَ: "بِالسُّدْرِ". { رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالنَّسَائِيُّ،
وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ.

{ضعیف ابی داود/۵۰۲}:

ئوم سه‌له‌مه (ره‌زای خودای ئی بی) فه‌رمووی: له‌پاش مه‌رگی نه‌بو
سه‌له‌مه‌ی می‌ردم، جوړه سورمه‌یه‌ک هه‌یه به‌عه‌ره‌بی پێی ده‌گوتری: (سه‌بر =
کوحلولجه‌لاء = الأثمد) دام له‌چاوم، پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی)
فه‌رمووی: (ئهم جوړه سورمه‌یه ره‌نگو رووکه‌ش ده‌کا، به‌شه‌وا نه‌بی به‌کاری
مه‌هینه، به‌رۆژ لایبه‌ره، کاتیکیش قه‌ه‌که‌ت شانه‌ ده‌که‌ی بۆنی خو‌شی ئی مه‌ده،
هه‌روه‌ها خه‌نه‌یش به‌کار مه‌هینه، چونکه خه‌نه‌یش هه‌ر بۆیه‌یه‌و قزو
ده‌ست و پێی پێ ره‌نگ ده‌کری!).

عه‌زیمکرد: نه‌ی به‌چی قه‌ه‌که‌م شانه‌ بکه‌م؟

فهرمووی: (به مؤرد).

۱۱۴۰- وَعَنْهَا { أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ ابْنَتِي مَاتَ عَنْهَا زَوْجُهَا، وَقَدْ اشْتَكَّتْ عَيْنَهَا، أَفَنَكْحُهَا؟ قَالَ: "لَا". } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{ تهجریدی بوخاری/۵. ژماره: ۱۷۹۶ = ۵۳۳۸، ۵۳۳۷، ۵۷۰۶ بوخاری. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۶۳ = ۳۷۰۹ شیخا = مسلم: ۱۴۸۹. أبوداود. طلاق: ۲۲۹۹. ترمذی. طلاق: ۱۱۹۵. نسائی. طلاق: ۳۵۰۰. تحفة الأشراف/۱۵۸۷۴: }

ئەم فەرموودەییە لەموختەصەری صەحیحی موسلیمد، سێ بەشە، ئاواپە:

حەمیدی کۆری نافع (رەحمەتی خودای ئی بێ) فەرمووی: زەینەبی کچی ئەبو سەلەمە (رەزای خودای ئی بێ) ئەم سێ فەرموودەییە گیرایەووە بۆم، فەرمووی:

۱- کاتی ئەبو سوفیان مرد، کەباوکی ئوم حەبیبە بوو، کەهاوسەری پێغەمبەر بوو (دروودی خودا لەسەر پێغەمبەر و رەزای خودا لەهەموو هاوێڵ و هاوسەرەکانی بێ) بەم بۆنەییەووە چووم بۆلای ئوم حەبیبە، پوانیم و ئوم حەبیبە داوای بۆنیککی گیراوەی کرد، کەمێ زەغفەرانی تیاوو، جا هەردوو دەستی کرد بەناویداو ئینجا دەستی سووی بەهەر دوولای پومەتی خۆیداو بۆنی دا لەخۆی و تازی شکاندو فەرمووی: بەو خوداییە کە هەر خۆی خودایە، هیچ کاریکم بە بۆنی خوش نییە، بەلام لەبەر ئەوە بەکاری دەهینم، چونکە لە پێغەمبەرم بیست لەسەر دوانگە (مینبەر) دەیفەرموو: (ئەو ژنە کەباوێری بەخوداوە پڕۆژی دوازی هەیه، دروست نییە بۆی کە لەسێ پۆژ زیاتر ماتهەم تازی بگێڕی بۆ مردوو، مەگەر بۆ میێرد، کە دەبێ بۆ ئەو چوار مانگ و دە شەو تازیبار بێت).

۲- زهینهب (رمزای خودای ئی بی) فهرمووی: چووم بۆلای زهینهبی کچی جهحشیش، کههاوسهری پیغهمبهر بوو (دروودی خودا لهسهر پیغهمبهر و رمزای خودا لههمموو هاوهل و هاوسهرهکانی بی) بهبۆنهی مردنی براکهیهوه، دیم که ئهویش داوای گوللای کردو دای لهخۆی و فهرمووی: بهخودا هیچ کاریکم بهبۆنی خوش نییه، بهلام لهبهر ئهوه بهکاری دهینم، چونکه بۆخۆم له پیغهمبهرم بیست، لهسهر دوانگه دهیغهمموو: (دروودی خودای لهسهر بی) (ههر ژنی کهئیمان و باومری بهخوداو بهحسیب و لیپرسینهوهی رۆژی دوایی ههیه، دروست نییه بۆی، که لهسی رۆژ زیاتر تازی بگری بۆ مردوو، مهگهر بۆ میرد که دهبی بۆ ئهوه چوار مانگو ده شهو تازی بار بی).

۳- لهئوم سهلهمههی دایکیشم بیست دهیغهمموو: ژنی هاته خزمهتی ههزرم (دروودی خودای لهسهر بی) گوتی: ئهی پیغهمبهری خودا! کچهکهه میردهکهی مردوو و چاویشی دیشی، ئیستا وا لهماته می مهگی میرددا، نایا چاوی بریژی یان نا؟ فهرمووی: (دروودی خودای لهسهر بی) (ئهه، نابی چاو بریژی). دووجار، یاسی جار لهسهر یهک، ههموو جاری ههزرم (دروودی خودای لهسهر بی) دهیغهمموو: (ئهه، نابی چاوی بریژی!)

ئههجا پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) فهرمووی: (ماته می ژن بهبۆنه می مهگی هاوسهرهکهیهوه، لهئیسلا ما، خۆی تهنیا چوار مانگو دهسهوه، کهچی ئیوه هیشتا پهله پهلی ئی دهکهن و دهتانهوی لیی بدزنهوه، بهلام جاران لهسهردهمی نهزانیدا، لهپاش تیپه ربوونی سالی، ئهوسا بشقله کهتان فری دهدا).

حومهید (رهحهتهی خودای ئی بی) دهلی: لهزهینهبم پرسی: پرستهی ئهوسا بشقله کهتان فری دهدا واتای چییه؟ فهرمووی: جاران کهژن میردهکهی دهمرد، دهرۆشته ناو کولبهیه کهوهو جلیکی زۆر خراپی لهبهر دهکرد، وهبۆنی خوش و گوللای شتی وای لهخۆی نهدهدا، جا تا سالی دهرۆشت ئهوه

ژنه تازيباره ئه مه حالى بوو، ئه و جا ده عبايه كيان ده هينا بوى، خوى پى پاك
 ده كرده وه، به لام به ده گمه ن پى ده كه وت كه ئه و ژنه خوى به نازده لى، يا
 گيانله به رى پاك بكاته وه و نه وشته له بهر ئه و پيسى و پوخلتييه نهمرى يان
 مردار نه بيتته وه!

ئينجا ژنه كه له قوئخه كهى ده هاته دهره وه و پشقليكيان ده دايه ده ستي،
 نه و يش پشقله كهى توور دها، نيت عيدهى ته و او ده بوو، و هتازى ده شكاندو
 نه و سا نه گهر ئارمزوى ببوايه وهك جارانى بوون و گولاو و شتى و اى
 به كار ده هينا به وه! { تاج/ ٢، زنجيره: ٧٩، ژماره: ٢٢٧٧ }.

١١٤١ - وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: { طَلَّقْتُ خَاتَمِي، فَأَرَادَتْ أَنْ تَجِدَ
 نَخْلَهَا فَرَجَرَهَا رَجُلٌ أَنْ تَخْرُجَ، فَأَتَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: بَلْ جُدِّي
 نَخْلَكَ، فَإِنَّكَ عَسَى أَنْ تَصْدَقِي، أَوْ تَفْعَلِي مَعْرُوفًا } رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{ مختصر صحيح مسلم/ ٢، ژماره: ٨٥٩ = ٣٥٠٧ شيحا = مسلم ١٤٨٣ }:

جابري كورى عهبدو لالا (رمزى خوداى ئى بى) فهرموى: پوورىكم
 هه بوو، سى ته لافه درا بوو، جارى ده چيته دهره وه، هه تا خورماكهى برنى،
 پياويكى پى دهگا، موتهتى پى ناداو پيى ده لى: تو هيشتا چهيه ت
 هه ئه هاتوو، هيشتا عيدهمت ته و او نه بووه، چون له مال دهره چييت؟
 پوورىشم ده چى بو لاي چه زمرتو ئه مهى عهرز دهكا، پيى ده فه رموى:
 (دروودى خوداى له سه ر بى) (به لى، دهرچوو بچو خورماكه ت برنه، سابه شكو
 خيريكى ئى بكهى، يا چاگه يى بكهى، خو تو زيندانى نيت، كه له كوني
 ژووره وه نه يه يته دهره وه!) { تاج/ ٢، زنجيره: ٨٠، ژماره: ٢٢٨٣ }.

١١٤٢ - وَعَنْ فُرَيْعَةَ بِنْتِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) { أَنَّ زَوْجَهَا خَرَجَ فِي
 طَلَبِ أَعْبَدٍ لَهُ فَقَتَلُوهُ. قَالَتْ: فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَرْجِعَ إِلَى
 أَهْلِي " فَإِنَّ زَوْجِي لَمْ يَتْرِكْ لِي مَسْكَنًا يَمْلِكُهُ وَلَا نَفَقَةً، فَقَالَ: "نَعَمْ". فَلَمَّا كُنْتُ فِي
 الْحُجْرَةِ نَادَانِي، فَقَالَ: " أُمْكِنِي فِي بَيْتِكَ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ". قَالَتْ:

فَاعْتَدَدْتُ فِيهِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، قَالَتْ: فَقَضَى بِهِ بَعْدَ ذَلِكَ عُثْمَانُ { أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ، وَالْأَرْبَعَةُ، وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، وَالدُّهْلِيُّ، وَابْنُ حِبَّانَ، وَالْحَاكِمُ وَغَيْرُهُمْ.

{أبو داود: ٢٣٠٠. ترمذی: ١٢٠٤. نسائی فی الکبری: ٥٧٢٦. ابن ماجه:

٢٠٣١. ابن حبان: ٤٢٩٢. حاکم ٢/٢٢٦. صحیح، سنن أبی داود: ٢٣٠٠}:

ئەم فەرموودەییە لەتاجول ئوصولا ئاوەهایە:

فهرمیهی کچی مالیکی خودری (رهزای خودای ئی بی) فهرمووی: رۆیشتەم بۆلای پیڤه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەر بی) گوتەم: دەمه‌وئ برۆمه‌وه بۆ مائی باوانم، له‌به‌نی خودره، چونکه می‌رده‌که‌م چه‌ند به‌نده‌یه‌کی هه‌بوو، هه‌له‌تابوون، ئه‌ویش رۆریشته به‌دوایانا، هه‌تا له‌ده‌وروبه‌ری قه‌دووم پێیان ده‌گا، وه‌له‌وئ کۆیله‌کان گه‌له‌کۆمه‌ی ئی ده‌که‌ن و ده‌یکوژن، جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی نه‌خانوویه‌کی بۆ به‌جی‌هێشتووم، که‌هی خۆی بی تا ستاری تیا بکه‌م، وه‌ نه‌ژیوارو خه‌رجی، له‌به‌ر ئه‌وه‌ ده‌مه‌وئ بگه‌رپمه‌وه بۆ مائی باوانم.

حه‌زمرته (دروودی خودای له‌سەر بی) فهرمووی: (به‌ئێ باشه) جا که‌له‌خزمه‌تی هه‌له‌سام، رۆیشتەم تا گه‌یشتمه‌ هۆده‌که‌ی خۆی، یا گوتی: رۆیشتەم تا گه‌یشتمه‌ ناو مزگه‌وته، پیڤه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەر بی) بانگی کردمه‌وه بۆلای خۆی، یا گوتی: فهرمانی کرد بانگیان کردمه‌وه بۆلای خۆی. جا که‌چه‌ومه‌وه خزمه‌تی، فهرمووی: چۆنت گوت؟ منیش سه‌رله‌نوئ، کاره‌ساتی می‌رده‌که‌مم بۆی گیرایه‌وه. جا فهرمووی: (له‌ ماله‌که‌تا بمینه‌ره‌وه‌و مائی می‌رده‌که‌ت به‌جی‌مه‌هێله، هه‌تا حه‌یه‌ت هه‌له‌ئدی و عیددمت به‌سه‌ر ده‌چی! ئیتر منیش له‌وئ چوار مانگ و ده‌ شه‌و عیددم گرت، وه‌ له‌سه‌رده‌می جینشینی پێشه‌وا عوسماندا، ئەم داستانەم عه‌رزى عوسمان کرد، عوسمانیش په‌پرەوی ئەم فەرموودەیی کردو کردی به‌سه‌ر مه‌شق و له‌کاتی روودانی بارودۆخی وادا حوکمی پێ ده‌کرد). {تاج/٢، زنجیره: ٨٠، ژماره: ٢٢٧٩}.

(روونکردنه وه)

فورمیعهی کچی مالیک، خوشکی ئه‌بو سه‌عیدی خودرییه، هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ره، ئاماده‌ی په‌یمان‌ی خو‌شنوودی (بیعة الرضوان) بووه، دایکی ناوی (حه‌بیبه‌ی کچی عه‌بدو‌ل‌لای کوری ئوبه‌یی کوری سه‌لووله، هه‌ندی پیتی ده‌لین: (الفارعة).

١١٤٣ - وَعَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ (رضی الله عنهما) قَالَتْ: {يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ زَوْجِي طَلَّقَنِي ثَلَاثًا، وَأَخَافُ أَنْ يُفْتَحَمَ عَلَيَّ، قَالَ: فَأَمْرَهَا، فَتَحَوَّلَتْ.} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحیح مسلم/٢، ژماره: ٨٨٨ = شیخا ٣٦٩٢ = مسلم/١٤٨٢}:

فاطمه‌ی کچی قه‌یس (رمزای خودای لی بی) عه‌رزى پیغه‌مبه‌ری کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! می‌رده‌که‌م سێ ته‌لاقه‌ی داوم و ئیستا له‌ماله‌که‌ی جارانی خو‌مم، به‌لام مه‌ترسی ئه‌ووم هه‌یه که که‌سێ په‌لامارم بداو، خو‌ی بکا به‌مالاو کێشه‌یه‌که‌م بو‌ دروست بکا؟ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) فه‌رمانی پێ کرد که بگو‌یزیته‌وه بو‌ جیگه‌یه‌کی بی مه‌ترسی، ئه‌ویش وه‌های کرد. {تاج/٢، زنجیره: ٨٠، ژماره: ٢٢٨١ + ٨٦١، ٨٦٢ له‌ موخته‌سه‌ری صحیحی موس‌لیم}.

١١٤٤ - وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رضی الله عنه) قَالَ: {لَا تُلْبِسُوا عَلَيْنَا سُنَّةَ بَيْنَا، عِدَّةُ أُمَّ الْوَلَدِ إِذَا تُوِّفِيَ عَنْهَا سَيِّدُهَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا}. رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو دَاوُدَ، وَابْنُ مَاجَةَ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ، وَأَعْلَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ بِالْإِثْقَاعِ. وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: {إِنَّمَا الْأَقْرَاءُ الْأَطْهَارُ}. أَخْرَجَهُ مَالِكٌ فِي قِصَّةٍ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ.

{أبو داود: ٢٣٠٨ فى الطلاق ابن ماجة. طلاق: ٢٠٨٣. ابن حبان: ٤٣٠٠.

صححة الألبانى فى صحيح وضعيف سنن أبى داود + صحيح، آداب الزفاف للألبانى

۱- عه مری کوړی عاص (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: (شارپښه) نایینی پیروزی پیغه مبهري خوځمانمان لی مه شیوینن، حهیه دیایکی منال، واته: نوممول وهله دی ئاغا مردووی، چوار مانگو ده شهوه).

۲- عائشه (رمزای خودای لی بی) (خه لکانی له گه لیدا مقو مقو و بگره و بهردمیان بوو له سهر واتای (قهره) که نایا بهواتای بی نوږی ژنانه یه، یان بهواتا ماوهی پاکي ژنانه له نیوانی دوو بی نوږیدا، وه بو پشگیری قسه ی خوځان کوتیان: (نهی نهوه نییه که خودا له قورنانا دمفه رموی: {وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ - البقرة/۲/۲۸}. واته:

(ژنی ته لاقدر او دهبی سی (قهره) چاو مروان بکاو لهو ماوه یه دا شوونه کاته وه هتا حهیه ی هه لیدی و عیدده ی ته و او دهبی).

عائشه یش فهرمووی: راست ده که ن خودای گه وره له قورنانا وا دمفه رموی: به لام با پیتان بلیم واتای (قهره) جیهه؟ قهره له نایه ته دا بهواتا پاکیه، چونکه نه قراء که کو ی قورنه، بهواتا نه طهاره که کو ی طوهره (قرو) یش له نایه ته دا بهواتا (أقراء) ه، دیاره که (طهر) یش بهواتا پاکیه.

نهمه نهو چیرو که بوو، که دانه ر ئامازهی بو کردو فهرمووی مالیک بهرشته یه کی ته ندروست دهریه ئناوه.

۱۱۴۵ - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {طَلَّاقُ الْأَمَةِ تَطْلِيقَتَانِ، وَعِدَّتُهَا حَيْضَتَانِ} رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ. وَأَخْرَجَهُ مَرْفُوعًا وَضَعْفَهُ. {ضعيف الجامع للشيخ الألباني/ ۳۶۵۰}:

ئیبنو عومره (رمزای خودای لی بی) دمفه رموی: پیغه مبهري (دروودی خودای له سهر بی) دمفه رموی: (ته لاقی که نیزه ک (نهمه ته) دوو ته لاقه، نه ک سی ته لاق، و عیدده یشی دوو بی نوږییه نه ک سی بی نوږی). {تاج/ ۲، زنجیره: ۷۹، ژماره: ۲۲۷۶}.

١١٤٦- وَأَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ مَاجَةَ: مِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ، وَخَالَفُوهُ، فَاتَّفَقُوا عَلَى ضَعْفِهِ.

{ضعيف سنن الترمذی للشيخ الألبانی/٢٠٦}:

قاسم له عائیشہ وہ له پیغہ مبهروه دمه رموی: (ته لاقی که نیزه ک .....)

تادوایی. به بن که و زیاد).

١١٤٧- وَعَنْ رُوَيْفِعِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { لَا يَحِلُّ لِامْرِئٍ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَسْقِيَ مَاءَهُ زَرْعَ غَيْرِهِ. } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ، وَحَسَنَهُ الْبَزَّازُ. وَعَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) - { فِي امْرَأَةٍ الْمَفْقُودِ - تَرْبُصُ أَرْبَعَ سِنِينَ، ثُمَّ تَعْتَدُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا } أَخْرَجَهُ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ.

{أبو داود: ٢١٥٨. ترمذی: ١١٣١. ابن حبان: ١٤٨٥٠. حسن، صحيح أبی

داود}:

رووه میفیع کوری ثابیتی نه نصاری (رمزای خودای لی بی) فه رموی:
پیغہ مبهر (دروودی خودای له سهر بی) فه رموی: (هه رپیای به راستی
ثیمان و باومپی به خوداو بهرؤزی دوی هیه، دروست نییه بوی که بهئاوی
خوی نه مامی که سیکی تر ئاو بدا، هه روهها ئه و پیاوهشی که بهتهواوی
ثیمان و باومپی به خوداو بهرؤزی دوی هیه، دروست نییه بوی که برواته
لای ژنی تالانی جهنگی ناموسوئمانان (که له زاروهی شهرعا پییان دهگوتری:
سهبایا) ههتا ئه و ژنه مندالدانی پاک دهبیتهوه و دردهکهوی که مندالدانی
له خاومنی پیشووی، یا له میردی پیشووی مندالی تیادا نییه، له سهر ئه م
شیوهیه: ئه گهر دهرکهوت سکی هیه به دانانی سکه کهی، ئه گهر له بهر پیری،
یا له بهر گچکه یی نه ده کهوته سهر بینوئری، دمی خاومنه تازه کهی تا مانگی
چاومروان بکا و نه چیته لای، ئه گهر سهر و عوزر شور بوو، ههتا ئه و ژنه

دهكه ویته سهر بئینوژی و لهو بئینوژییه پاک ده بئیته وه! {تاج/٢، زنجیره: ٤٥، ژماره: ٢١٥٠}.

عومه (رمزای خودای لی بئ) فهرمووی: ههر ئافره تی میرده که ی دیار نه بی و بئ سهر و شوین بئ و نه زانری له کوپیه، نه وه ده بی چوار سال چاو پروانی پهیدا بوونی میرده ونبوو ده که ی بکات، ئینجا چوار مانگو ده شهو عیدده ده گری، ئیتر دروسته شوو بکاته وه. ئیمامی مالیک (رهحه ته خودای لی بئ) ده فهرموی: نه گهر ژنه که له پاش ته واو بوونی عیدده که ی، شووی کرده وه، ئیتر میردی پیشووی فری به سهریه وه نامینی، خوی میردی دووه می چوو بیته لای، یان نه چوو بیته لای. {تاج/٢، زنجیره: ٧٨، ژماره: ٢٢٧١}.

١١٤٨ - وَعَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {امْرَأَةُ الْمَفْقُودِ امْرَأَةٌ حَتَّى يَأْتِيَهَا الْبَيَانُ}. {أَخْرَجَهُ الْأَذَارِقُطِيُّ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ}.

{ضعیف جدا، ضعیف الجامع للشیخ الألبانی ١٢٥٣}:

موغیره ی کوری شوعه (رمزای خودای لی بئ) فهرمووی: پیغه مبه (دروودی خودای له سهر بئ) ده فهرموی: (ژنی میرد گومبووی بئ سهر و شوین، ژنی نهو میرده ونبوو مه تا به به لگه ی روون و ئاشکرا بوی دهرده که ی که میرده که ی چی به سهر هاتوو وه).

١١٤٩ - وَعَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا يَبْتَغِي رَجُلٌ عِنْدَ امْرَأَةٍ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ نَاصِحًا، أَوْ ذَا مَحْرَمٍ}. {أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ}.

{مختصر صحیح مسلم/٤، ژماره: ١٤٣٨ = ٥٦٣٧ مسلم ترقیم شیخا =

صحیح مسلم ٢١٧١}:

جابیری کوری عهبدو لالا (رمزای خودا له خو ی و له باوکی بئ) فهرمووی: پیغه مبه (دروودی خودای له سهر بئ) ده فهرموی: (بیدار بن، پیاو به شهو

لهلای ژن نه مینیتته وه، مه گهر میردی بی، یا خوئی (مه حرهم) بی، وهك باوك و كورو براو مامو خالو بابیره، نه وه قهیدی نییه). {تاج/۲، زنجیره: ۵۵، ژماره: ۲۱۹۵ ج/۴ = چاپی چوارهم}.

۱۱۵۰ - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ، إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ. } أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ. {بخاری/۵۲۳۳}:

ئیبنو عبباس (رمزای خودا له خوئی و له باوکی بی) فهرمووی: (نابی پیاوو ژنی بیانی دوو به دوو پیکه وه بن مه گهر خوئی و مه حرهمیان له گه لدا بی).

۱۱۵۱ - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ فِي سَبَايَا أَوْطَاسٍ: { لَا تُوطَأُ حَامِلٌ حَتَّى تَضَعَ، وَلَا غَيْرُ ذَاتِ حَمْلٍ حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً } أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ. {صحيح الجامع للألبانی/۷۴۷۹}:

ئهبو سه عیدی خودری (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: سه بارمت به ژنه دیله کانی غه زای ئه و طاس، که لهو غه زایه دا بوون به که نيزهك بو موسولمانان، پیغه مبهر (دروودی خودای له سهر بی) له باره یانه وه فهرمووی: (ههر ژنی له مانه دوو گیان بی و سکی پر بی، نابی خاوهنی نوئی بجیتته لای ههتا سکه کهی که له میردی پیشوویهتی داده نی، وه ههر ژنیکیش له مانه که سکی نییه، نابی ئاغا (سید) کهی، بجیتته لای ههتا ده که ویتته سهر بینوژی و لهو بینوژییه پاک ده بیتته وه).

۱۱۵۲ - وَلَهُ شَاهِدٌ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي الدَّارِ قُطْنِيٍّ.

{حسن، إرواء الغلیل للألبانی/۱/۲۰۰}:

۱۱۵۳ - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: { أَلَوْلَدٌ لِلْفِرَاشِ، وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ. } مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مِنْ حَدِيثِهِ.

{بوخاری ۲۲۱۸، ۶۷۶۵، ۶۸۱۷. مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۷۲ =
مسلم شیخا: ۳۵۹۸ = صحیح مسلم/۱۴۵۸. نسائی. طلاق: ۳۴۸۴. تحفة
الأشراف/۱۶۵۸۴}:

له (مختصر صحیحی مسلیم) دا ئاوايه:

عائیشه (رهزای خودای لی بی) فهرمووی: سهعدی کوری ئه‌بو وه‌قاص و
عه‌بدی کوری زهمعه (رهزای خودا له‌هه‌موویان بی) له‌سهر خو‌لامی، واته:
کوری، بووبه هه‌رایان. سه‌عد فهرمووی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌م خو‌لامه
برازای منه و کوری عوتبه‌ی کوری ئه‌بو وه‌قاصی برامه و کاتی خوی به‌پی
باوی سه‌رده‌می نه‌فامی، داوینپیس له‌گه‌ل دایکیدا کردووه، که‌نیزه‌کی
زهمعه‌ی کوری قه‌یس بوو، که زهمعه به‌پاره له‌شفرۆشی به‌دایکی ئه‌م خو‌لامه
ده‌کرد، وه‌عوتبه‌ی برام کاتی خوی له‌پیش مه‌رگیدا منی راسپاردووه که ئه‌مه
کوری ئه‌وه، فهرمووی ته‌ماشای شیوه‌یشی بکه، ئه‌وه‌تانئ له‌عوتبه‌ی برام
ده‌چی و کوتومت له‌و ده‌کا!!

عه‌بدی کوری زهمعه‌یش، که‌برای باوکی سه‌وده‌ی کچی زهمعه‌ی
هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر بوو، فهرمووی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه باوک برای
منه و له‌سهر نوینی باوکم له‌دایک بووه و له‌که‌نیزه‌کی خۆیه‌تی، منالی ئوممول
وده‌له‌دی باوکمه.

پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهر بی) کاتی سه‌ره‌نجی شیوه‌ی
کو‌په‌که‌ی دا، پوانی شیوه‌ی ته‌واو له‌ عوتبه ده‌چی، به‌لام بۆ پووچ‌کردنه‌وه‌ی
برپاری سه‌رده‌می نه‌فامی، فهرمووی: (ئه‌ی عه‌بدا! ئه‌مه هی تۆیه و ئه‌م کو‌په
شهرع ده‌یدا به‌تۆ، چونکه منال هی می‌رده، یان هی خاوه‌نی که‌نیزه‌که،
که‌خوی چووبیته لای، به‌پی یاسای منال هی خاوه‌نی نوینه، هه‌ناسه‌ساردیش
بۆ داوینپیس ده‌مینیتته‌وه!).

ئەوسا پېڭەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: بە سەودەى
هاوسەرى خوێ: (ئەى سەودەى كچى زەمە! پەردە پۆشى لەم خولامە
بگەرەو). عائیشە (رمزای خودای ئى بێ) فەرمووی: (ئیتەر ئەو كۆرە جارى تر
سەودەى خوشكى نەبىنى). {تاج/۲، زنجیرە: ۷۰، ژمارە: ۲۲۵۲}.

۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶ - وَمِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ فِي قِصَّةِ. وَعَنْ ابْنِ
مَسْعُودٍ، عِنْدَ النَّسَائِيِّ. وَعَنْ عُثْمَانَ. عِنْدَ أَبِي دَاوُدَ.

{تجريد البخارى/۳، ژمارە: ۹۳۵ = ۲۰۵۳، ۲۲۱۸، ۲۴۲۱، ۲۵۲۳،
۴۳۰۳، ۲۷۴۵، ۶۷۴۹، ۶۷۶۵، ۶۸۱۷، ۷۱۸۲}:

لە ژمارە: (۱۱۵۳) دا رابورد، گێڕانەوێ عائیشە.

۷۱- باسی مەكفواردن و شیرخواردن

باب: الرِّضَاع

{بڕوانە: تاج/۲، زنجیرە: ۳۰، لە ژمارە: ۲۰۷۲ وەو هەتا/۲۰۸۰ +
تەجریدى بوخارى/۵، لە ژمارە: ۱۷۵۳ وەو هەتا/۱۷۵۶ + فىقھى ئاسان/۲، لاپەرە:
۷۹۶، زنجیرە: ۲۹۳ + مختصر صحيح مسلم/۲، زنجیرە: ۶۷۷ نامەى ژمارە/۱۵، لە
ژمارە: ۸۷۴ وەو هەتا ژمارە: ۸۸۲}.

۱۱۵۷ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ): { لَا تُحَرِّمُ الْمَصَّةَ وَالْمَصَّتَانِ } أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحيح مسلم/۲، ژمارە: ۸۷۸ = مسلم ترقیم شیخا/۳۵۷۶}:

لە (مختصر صحيح مسلم) دا، ئاوايه:

ئوم فەزڵ (رمزای خودای ئى بێ) فەرمووی: پېڭەمبەر (دروودی خودای
لەسەر بێ) لەمالی من بوو، عارەبىكى دەشتەكى هات بۆ خزمەتى، عەرزیکرد
ئەى پېڭەمبەرى خودا! من ژنىكم هەيه، ژنىكى ترم بەسەر هیناوه، ئیستا
ژنى یەكەمم دەلى: من ژەمى یا دوو ژەم شیرم داوه بە ژنە تازەكەم.

پيڻغه مبهريش (دروودی خودای له سهر بڼ) فهرمووی: (به مژئ یان دوو مژ مه مکخواردن کچو کور له یه کتری حهرام نابن). یا فهرمووی: (به ژمه، یان به دوو ژمه، شیر خواردن ناچه سپڼ و ژن و پیاو له یه کتری حهرام نابن). {تاج/۲، زنجیره: ۲۰، ژماره: ۲۰۷۶} + {ژماره: ۱۱۳۴ – پوخته که برکه ی/۲}.

(روونکر د نه وه):

نوم فەزل ناوی لوبابه ی کچی حاریته، ناموژنی پیڻغه مبهره، ژنی نیمامی عه عباسی کور ی عه بدول موططه لیبه، که حه ق مامه ی پیڻغه مبهره له پيش کؤچا نیسلام بووه، فهرمووده ی زوړی له پیڻغه مبهره وه گپراو مته وه، پیڻغه مبهره (دروودی خودای له سهر بڼ) له په سنی نوم فەزل و خوشکه کانی نوم فەزلدا، دمفه رموی: (چوار خوشکه موسولمانه که: مهیموونه ی کچی حاریت و نوم فەزل و سەلا و نه سەما).

مهیموونه یان هاوسه ری پیڻغه مبهره بوو، که خوشکی هه قی نه م نوم فەزل یه وه جاری خه وی ده بین، دهی گپرت هه بو پیڻغه مبهره، عه رزی دهکا: قوربان! له خه ونمدا بینیم نه ندای له نه ندایه کانی تو وا له مالی مندا، پیڻغه مبهره (دروودی خودای له سهر بڼ) فهرمووی: (فاطمه ی کچم کور ی ده بی تو شیر ی بڼ دده ی).

زوړی بڼ نه چوو حوسه ین له دایک بوو. گهل جار پیڻغه مبهره (دروودی خودای له سهر بڼ) بو رپزلینانی نوم فەضل ده چوو بو مالی نوم فەضل، که فەضلی کور ی ناموژای پیڻغه مبهره بوو، نوم فەضل له پيش مه رگی نیمامی عه عباسی میړدیدا، له سهر دده می جینشین پیښه وا عوسماندا مردووه. (رمزاو ره حمه تی خودای گه وره و مه زن له هه موویان بڼ).

۱۱۵۸ – وَعَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {أُنْظَرْنَ مِنْ إِخْوَانِكُنَّ، فَإِنَّمَا الرِّضَاعَةُ مِنَ الْمَجَاعَةِ.} مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تجرید البخاری/۵، رقم: ۱۷۵۶ = ۵۱۰۲، ۲۶۴۷ صحیح البخاری. مسلم
ترقیم الشیخ خلیل مأمون شیخا/۳۵۹۱ = صحیح مسلم/۱۴۵۵. أبو داود. نکاح:
۲۰۵۸. نسائی. نکاح: ۳۳۱۲}:

له موخته صهری صه حیجی موسلیمدا ئاوايه:

(مختصر صحیح مسلم بهرگی دووهم ژماره: ۸۸۲):

عائیشهی هاوسهری پیغه مبه ر (دروودی خودا له سهر پیغه مبهرو رهزای
خودا له هه موو هاوهدل و هاوسهره کانی بی) فهرمووی: جاری پیاوی له لام
دانیشتبوو، خوشه ویست (دروودی خودای له سهر بی) لهو کاته دا هات بو لام،
که ئه مهی دی، له بهری گران بوو، ته ماشای دهموچاویم کرد توورپهی پیوه
دیار بوو، جا عهرزیمکرد: ئهی پیغه مبهری خودا! ئه وه برای شیریمه، بیگانه
نییه، خوئییه، مه حرمه، پیئت ناخوش نه بی.

فهرمووی: (باش سهرنج بدنه و بچه بنج و بنهوانی برپاره که تان،
سه بارمت به بابتهی براو خوشکی شیریتان چونکه مه مک خواردن کاتی
داده مه زری و کاریگهری ده بی، که له کاتی ساوایی دا بی و مناله که له بهر
برسیتی ئه و شیرمبخوات). {تاج/۲، زنجیره: ۲۰، ژماره: ۲۰۷۸، ج/۴ = چاپی
چواره م}.

۱۱۵۹- وَعَنْهَا قَالَتْ: {جَاءَتْ سَهْلَةُ بِنْتُ سُهَيْلٍ. فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ!
إِنَّ سَالِمًا مَوْلَى أَبِي حَدَيْفَةَ مَعَنَا فِي بَيْتِنَا، وَقَدْ بَلَغَ مَا يُلْبَغُ الرِّجَالُ. قَالَ: "أَرْضِعِيهِ.
تَحْرُمِي عَلَيْهِ."} رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۸۰ = صحیح مسلم ترقیم الشیخ خلیل
مأمون شیخا/۳۵۸۶ = صحیح مسلم/۱۴۵۳}:

ئهم فهرموودهیه له (مختصر صحیح مسلم) دا ئاوايه:

عائیشهی هاوسهری پیغه مبه ر (دروودی خودا له سهر پیغه مبهرو رهزای
خودا له هه موو هاوسهر و هاوهدله کانی بی) فهرمووی: ئه بو حوزه یفه ی کوری

عوتبه (رهزای خودای لی بی) سالی کوپی مه عقلی، له سه رده می نه زانیدا کردبوو به کوپی خوئی، که بهم کرداره له زارای شهرعی پیروژدا دهگوتری: (ته به ننی).

به ره به ره سالم گه وره بوو، و ته به نیش نه ماو به پیئی ئایه تی قورئان پووج کرایه وه، به لام سالم هاموشوئی مائی حوزیفه ی ده کرد، هه تا رۆژی سه هلی کچی سو هه یل که ژنی حوزه یفه بوو، هاته خزمه تی جه زرم ت (دروودی خودای له سه ر بی) عه رزیکرد: (ئه ی پیغه مبه ری خودا! خۆت ئه زانی که ئیمه جاران له سه ر ده ستووری کوئی سه رده می نه زانی، سالمان کرد بوو به کوپی خوئمان، وه وه ک کوپی خوئمان ره فتارمان له گه ل ده کردو مه حره م و خوئی بوو له ناومان، به لام ئیستا ئه وه تا وه ک دهمانیت خودای گه وره به ئایه تی قورئان ئه و ده ستوورو باوو نه ریته کۆنه ی پووج کردۆته وه و هه لئ و مه شان دۆته وه، وه ئه وه تا سالمیش گه وره بووه و بووه به پیاو، وه ئه وه ی که پیاوان هه ستی پی ده که ن، ئه ویش هه ستی پی ده کا، له هه مان کاتا سالم وه ک جاران ی به گه رمی هاموشوئمان ده کا، و هه من واهه ست ده که م که حوزه یفه ی میردم له دلّه وه له م بارودۆخه دلگرانه و پی ناخۆشه، جا ئه ی پیغه مبه ری خودا! تۆ ئیستا چی ده فهرمووی له م باره ده یه وه، بۆ چاره سه ری ئه م کیشه یه؟

پیغه مبه ریش (دروودی خودای له سه ر بی) پیی فهرموو:

(تۆ مه مک بده به سالم هه تا تۆ ببی به دایکی شیریی ئه و، وه تۆ له و حه رام ببی، وه حوزه یفه ی میردیش هه یچی له دلا نامینی!).

جا سو هه یله پینج جار له شیریی خوئی سالی تیر کرد، ئیتیر سالم بوو به کوپی شیریی سو هه یله و کیشه که یان کرایه وه، و سه وه یله هاته وه بۆ خزمه تی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ر بی) وه عه مرزیکرد: ئه ی پیغه مبه ری خودا! وه ک تۆ فهرمووت و هه امکرد: مه مکم دا به سالم، وه

حوزەیفەى مىردەم ھىچى لەدلدا نەما). (فيقہى ئاسان/۲، لاپەرە: ۸۰۰، زنجیرە: ۲۹۳).

(روونکردنەوہ):

۱- ئەبو حوزەیفە گورى عوتبەى گورى رەبیعە، یەکیکە لەموسولمانە ھەرە پیشینەکان، لەگەڵ سەھلى گچى سۆھەیلی گورى عەمر، گەژنى بوو، کۆچیان کرد بۆ حەبەشە، لەپاشا کۆچى کرد بۆلاى پێغەمبەر بۆ مەدینە، ئامادەى جەنگى بەدرو جەنگى ئوحودو خەندەقو حودەیبیەو ھەموو نەبەردەکانى تر بوو، لەروژى (الیمامة)دا شەھید بوو، لەتەمەنى پەنجاو سى، یا چوار سالیدا شەھید بوو، پیاویكى کەلەگەتى چاوپرەشى خێل بوو.

۲- بۆ ژياننامەى سالم بڕوانە: مختصر صحيح مسلم/۴، ژمارە: ۱۶۹۶، لاپەرە: ۴۰۸.

۱۱۶- وَعَنْهَا: { أَنَّ أَلْفَحَ - أَخَا أَبِي الْقَعْنَسِ - جَاءَ يَسْتَأْذِنُ عَلَيْهَا بَعْدَ الْحِجَابِ. قَالَتْ: فَأَيُّتُ أَنْ آذَنَ لَهُ، فَلَمَّا جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي صَنَعْتُ، فَأَمَرَنِي أَنْ آذَنَ لَهُ عَلَيَّ. وَقَالَ: "إِنَّهُ عُمُكُ". { مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تەجرىدى بوخارى/۴، ژمارە: ۱۶۸۳ = ۴۷۹۶، ۲۶۴۴، ۵۱۰۳، ۵۱۱۱، ۵۲۲۹، ۶۱۵۶ بوخارى. مختصر صحيح مسلم/۲، ژمارە: ۸۷۵ = شىح ۳۵۶۰:

لە (مختصر صحيحى مسلم)دا ئاوايە:

عائیشەى ھاوسەرى پێغەمبەر (دروودى خودا لەسەر پێغەمبەر و رەزای خودا لە ھەموو ھاوہەلان و ھاوسەرانى بى) ھەرمووى: ئەفلەحى براى ئەبول قوعەيس، کە مامى شىرى عائیشە بوو، چونکە عائیشە شىرى ژنەکەى ئەبولقوعەيسى خوارد بوو، ئەبولقوعەيس باوکى شىرى عائیشە بوو، ديارە کە ئەفلەحى براشى مامى شىرى عائیشە، ئەم ئەفلەحە مامى شىرىم بوو، لەپاش ھاتنى ئايەتى حىجاب ھات بۆ سەردانەم، منيش پێگەم بى نەدا، گوتەم:

ههتا پرس به پیغهمبهر نه کهم شتی وا ناکهم. جا کاتی پیغهمبهر (دروودی
خودای له سهر بی) هات بۆلام، عهرزیمکرد: ئهی پیغهمبهری خودا! مامه
شیرییه کهم هاتبوو، دهیویست بی بۆ دینیم، منیش ریگهم پی نه دا، پیغهمبهر
(دروودی خودای له سهر بی) فهرمووی: (ریگهی پی بده، با مامهت بییت بۆ
سهردانت). منیش عهرزیمکرد: ئاخر خو من شیر ی براکهی ئهوم
نه خواردوو، به لکوو من شیر ی ژنی براکهی ئهوم خواردوو؟

فهرمووی: (ئهوه مامی شیریه ریگهی پی بده که سهردانت بکا).

۱۱۶۱- وَعَنْهَا قَالَتْ: {كَانَ فِيمَا أُنْزِلُ فِي الْقُرْآنِ: عَشْرُ رَضَعَاتٍ
مَعْلُومَاتٍ يُحَرِّمْنَ، ثُمَّ نُسِخْنَ بِخَمْسٍ مَعْلُومَاتٍ، فَتَوَفَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) وَهِيَ فِيمَا يُقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ}. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

{مختصر صحیح مسلم/۲، ژماره: ۸۷۹ = ۳۵۸۲ شیحا}:

عائیشه (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: له پێشدا ئه مه ئایهتی قورئان
بوو: {عَشْرُ رَضَعَاتٍ مَعْلُومَاتٍ يُحَرِّمْنَ} واته: (ده ژهم مه مکخواردنی دیاریکراو،
ژن و پیاو له یه کتری حهرام ده کهن). له پاشا ئه م دمی هه لوه شایه وه و بووبه
{خَمْسُ رَضَعَاتٍ مَعْلُومَاتٍ يُحَرِّمْنَ}. واته: پینج ژهم شیر خواردنی دیاریکراو،
ژن و پیاو، له دهستهی شیردرو دهستهی شیرخوار، له یه کتری حهرام ده کهن.
له دوا ییدا ئه مه هیش نه سخ بۆوه، ته نانهت که پیغهمبهریش (دروودی خودای
له سهر بی) وهفاتی کرد، هیشتا هه ندی کهس به م نه سخ بوونه و هیان
نه زانیوو، وه له بهر ئه وه هه تا ماوه یه گیش ئه مه یان به قورئان ده زانی و
له کاتی ده ورکردنه وهی قورئانا ده وریان ده کرده وه. {تاج/۲، زنجیره: ۳۰، ژماره:
۲۰۷۷}.

١١٦٢- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا { أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أُرِيدَ عَلَى ابْنَةِ حَمْزَةَ. فَقَالَ: "إِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِي" إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ { وَيَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

{تهجریدی بوخاری/٥، ژماره: ١٧٥٣ = ٥١٠٠، ٢٦٤٥ بوخاری. مختصر

صحیح مسلم/٢، ژماره: ٨٧٦ = شیخا ٣٥٦٦ = مسلم: ١٤٤٧}:

ئیبینو عه‌بباس (رمزای خودایان لئ بئ) فهرمووی: ئیمامی عه‌لی عهرزی پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) ده‌کا: (ئه‌وه بوچی کچه‌که‌ی حهمزه‌ی مامه‌ت، که‌ئاموژای خو‌ته، مارمناکه‌ی بو خو‌ت، به‌راستی کچیکی شوخ و شه‌نگه‌؟) فهرمووی: (دروودی خودای له‌سهر بئ) (پیم ناشئ، چونکه‌ برازای شیریمه‌و کچی حهمزه‌یه، حهمزه‌یش هم مامی هه‌قمه، برای دایکی و باوکی باوکه‌وه هم برای شیریمه، چونکه‌ ئوو‌یبه هم شیر دابوو به‌ئیمامی حهمزه‌وه هم شیر دابوو به‌ پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) که‌واته ئه‌و کچه‌ برازای شیریمه، وه‌هرچی به‌هوی سکوزاو که‌سایه‌تی‌یه‌وه قه‌ده‌غه ببئ به‌هوی شیرخواردنیشه‌وه قه‌ده‌غه ده‌بئ). {تاج/٢، زنجیره: ٢٩، ژماره: ٢٠٧٢}.

(روونکردنه‌وه):

١- ئوو‌یبه (رمزای خودای لئ بئ) دایکی شیر پیغهمبهره، یه‌که‌م که‌س بووه که‌ مه‌مک بدا به‌ پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) به‌شیری کو‌رپکی که‌ناوی مه‌سرووح بوو، به‌رله‌وه‌ی که‌ پیغهمبهر، حه‌لیمه‌ی سه‌عدی‌یه‌ی دایه‌نی بیبات بو‌لای خو‌ی، چه‌ند رۆژئ ئوو‌ه‌یبه مه‌مکی ده‌دا پیئ، ئوو‌ه‌یبه کارمه‌ری ئازادکراوی ئه‌بوله‌هه‌بی مامی پیغهمبهر بوو، ئیبینو مه‌نده ده‌فهرموئ: ئوو‌ه‌یبه ئیسلام بوو، پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) زۆر بو‌ی باش بوو، هه‌تا له‌مه‌که‌که‌ بوو سیله‌ی ره‌حمی ئه‌وی به‌حج

دهیڼا، خه دیجه‌ش زور ریژی لی ده‌گرت، چونکه ثووه‌یبه خه‌سووی شیري خه‌دیجه بوو، له‌سالی هه‌وتی کۆچیدا، له‌پاش نازاد کردنی خه‌یبه‌ر، کۆچی دواپی کردوو، ئەم چوار ژنه مه‌مکیان به پیغه‌مبه‌ر داوه: ئامینه‌ی دایکی و ثووه‌یبه و هه‌لیمه‌ی سه‌عدییه و ئوم ئەیمه‌ن.

ثووه‌یبه دایکی شیري ئیمامی هه‌مزو و پیغه‌مبه‌رو ئەبو سه‌له‌مه‌یه.
{تاج/٢، زنجیره: ٢٩، ژماره: ٢٠٧٤}.

٢- بۆ ژياننامه‌ی ئوم ئەیمه‌ن، ب‌روانه: (مختصر صحیح مسلم/٣، لاپه‌ره: ٢٠٥، ژماره: ١٨١، زنجیره: ٩٤٠).

١١٦٣- وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا يُحَرِّمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ إِلَّا مَا فَتَقَ الْأَمْعَاءُ، وَكَانَ قَبْلَ الْفِطَامِ} رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَصَحَّحَهُ هُوَ وَالْحَاكِمُ.
{صحیح الجامع: ٧٦٣٣}.

ئوم سه‌له‌مه (ره‌زای خودای لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بی) ده‌فه‌رموی: (مه‌مک‌خواردن کاتی ده‌بی به‌هوی هه‌رام بوون، که له مه‌مکه‌وه ب‌پرواته ناو ریخۆله‌وه و ریخۆله‌کان کش به‌یڼی و گه‌شه به‌له‌ش بکا، ئەمه‌یش کاتی رووده‌دا که‌هیشتا منال له‌شیر نه‌ب‌راییته‌وه). (فیقه‌ی ئاسان/٢، زنجیره: ٢٩٢، لاپه‌ره: ٧٩٨).

١١٦٤- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: {لَا رِضَاعَ إِلَّا فِي الْحَوَئِیْنِ} رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيُّ وَابْنُ عَدِيٍّ مَرْفُوعًا وَمَوْقُوفًا، وَرَجَّحَا الْمَوْقُوفَ.
{الدارقطنی/٤/١٧٣ و ١٧٤}.

ئیب‌نو عه‌بباس (ره‌زای خودا له‌خوی له‌باوکی بی) ده‌فه‌رموی: (شیر‌خواردن کاتی کاریگه‌ری ده‌بی و ده‌بی به‌هوی هه‌رام بوون، که‌ته‌مه‌نی منال له‌دوو سالی تی نه‌په‌ری). (فیقه‌ی ئاسان/٢، لاپه‌ره: ٧٩٨، زنجیره: ٢٩٢).

۱۱۶۵- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): {لَا رَضَاعَ إِلَّا مَا أُشْرَ الْعَظْمُ، وَأُثْبِتَ اللَّحْمُ} رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.
{ضعیف ابی داود للآلبانی/ ۴۴۴}:

ثیبنو مهسعوود (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) دمفهرموی: (شیرخواردن کاتی کاریگهری دهبی کهئیسک بتهوبکاو دایبمهزینئی و گوشت بروینئی!).

۱۱۶۶- وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ {أَنَّهُ تَزَوَّجَ أُمَّ يَحْيَى بِنْتَ أَبِي إِهَابٍ، فَجَاءَتْ امْرَأَةً. فَقَالَتْ: قَدْ أَرْضَعْتُكُمَا، فَسَأَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: "كَيْفَ وَقَدْ قِيلَ؟" فَفَارَقَهَا عُقْبَةُ. وَكَحَتَ زَوْجًا غَيْرَهُ} أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ.
{تهجریدی بوخاری/ ۱، ژماره: ۷۶ = ۸۸، ۲۰۵۲، ۲۶۴۰، ۲۶۵۹، ۲۶۶۰، ۵۱۰۴ صحیح بوخاری}:

عوقبهی کوری حاریث (رمزای خودای لی بی) فهرمووی: ژنیکم مارمکرد، ناوی ئوم یهحیای کچی ئهبوئیهایی کوری عهزیز بوو، ژنیکی رهمان لی پهیدا بوو، دهیگوت: مهکم داوه بههردووکتان. منیش پیم گوت: من ئاگام لهشتی وا نییه، که تو مهمکت دابی بهمن، ههتا ئیستایش قسهی وات بو من نهکردوو، ئهوجا سواربووم و چووم بۆلای پیغهمبهر (دروودی خودای لهسهر بی) لهمهدینه و بۆ ئهمه لییم پرسی، فهرمووی: (دروودی خودای لهسهر بی) (چون دهبی، تازه گوتراوه که شیرتان بهیهکهوه خواردوو، ئه و ژنه بهقسهی خوی دهلی گوايه مهکی داوه بههردووکتان، واز له و ئیشه بهینه). عوقبهیش لیی جیادهبیتهوه و ژنهکه شوو دهکا بهمیردیکی تر.
(تاج/ ۲، زنجیره: ۲۰، ژماره: ۲۰۷۹ ج/ ۴ = چاپی جوارهم).
(روونکردنهوه):

عوقبهی کوری حاریث (رمزای خودای لی بی) هاوهلی پیغهمبهره که لهزاراوی سوننهتدا ناسراون به (صهحابهی پیغهمبهر) (رحمهت و صهلاوات و

دروودو سلاوی خودا له سهر پیغه مبهرو رمزای خودا له هه موو هاوهد و په پیره وانی بیت). روژی پژگار کردنی مه ککه موسولمان بووه، سی فهرموودهی له بوخاری نازداردا ههیه، له موسلیمدا فهرموودهی نییه، بهم جوړه کهسه دهگوترئ نه فرادی بوخاری.

نهم عوقبه یه خوبه یی کوری عه دی کوشته وه. {بروانه: تاجول ئوصول به کوردی، بهرگی چواره م لاپهړه: ۸۳۴ هه تا ۸۴۰ م ج/۴ = چاپی چواره م بو داستانی شهید بوونی خوبه یی، هه روا بروانه (ریاض الصالحین به کوردی بهرگی/۳، لاپهړه: ۳۶۲، ژماره: ۱۵۰۹) }.

۱۱۶۷- {وَعَنْ زِيَادِ السَّهْمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: {نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تُسْتَرْضَعَ الْحَمَقَى} أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَهُوَ مُرْسَلٌ، وَلَيْسَتْ لَزِيَادٍ صُحْبَةٌ}:

زیادی سه می دهئ: پیغه مبهرو (دروودی خودای له سهر بی) جلوه گیری ده کرد له وه که مندا ل بدرئ به دایه نی گه وچ.
(روونکر د نه وه):

۱- چونکه مناله کهیش ره وشتی نه وه دهگری و شیر کهیش له م لایه نه وه کاریگه یی هه یه.

۲- زیادی سه می صه حابی نییه، که واته نهم فهرمووده یه مورسه لی تابعی یه.

۳- پوخته ی برپاره کانی شیر خواردن.

۴- بو پوخته ی برپاره کانی شیر خواردن بروانه فیهی ئاسان/۲، لاپهړه: ۷۹۶ چاپی ته هران زنجیره: ۲۹۳ هه روا ته جریدی بوخاری بهرگی پینجهم، فهرمووده ی ژماره: ۱۷۵۷ = ۵۱۰۸ هه تحو لباری.

۵- شیرخواردن و مه‌مکخواردن بابه‌تیکی زۆر وردو گرنگو فره قوول و فراوانه، زۆر له‌کیشه‌کانی کۆمه‌لگای پێ چاره‌سەر ده‌کری، پێویسته گرنگی پێ بدری.

۶- باشتترین چاره‌سەر، بۆ منائی ناخۆیی (نامه‌حرهم) وه‌ك منائی ته‌به‌ننی كه كه‌سێ منائیی نامه‌حرهم بكا به‌منائی خۆی وه‌ك منائی زۆلی شهرعی، باشتترین چاره‌سەر بۆ كێشه‌ی ناخۆیی ئەم جۆره منالانه ئه‌وه‌یه كه له رێگه‌ی شیرپێدانه‌وه بكری به‌مه‌حرهم و به‌خۆیی، له‌ناو ئه‌و خێزانهدا كه هه‌لێ ده‌گرنه‌وه‌و ده‌یکه‌ن به‌مندالێ خۆیان!.

۷- به ئه‌زموون دهرکه‌وتوو، ئه‌و ژن و پیاوه‌ی كه‌گوتراوه شیرخواردن له‌نیوانیاندا هه‌یه، وه له‌بهر ئه‌وه‌ی كه‌شیركه به‌پێی شهرع نه‌چه‌سپاوه، ئه‌گەر شوویان کردبێ به‌یه‌کتری، یا وه‌جاخ کوێر بوون، یاتووشی دهردو به‌لای که‌وره که‌وره بوون.

۸- سیله‌ی ره‌حم به‌جیه‌پێنان له‌نیوان که‌سوکاری شیریدا، کاریکی زۆر په‌سه‌نده به‌سه‌رکردنه‌وه‌و سه‌رلێدان و دیاری گۆرینه‌وه‌و باشبوون بۆیان سوننه‌تیکی که‌وره‌یه.

۹- بۆ ئه‌وه‌ی كه گومانی به‌د دروست نه‌بێ، به‌هۆی دینی و سه‌ردان و هاموشۆی ئاساییه‌وه، وه‌ها باشه كه‌شیرخواردن له‌نیوانی دوو که‌سه‌دا ئاشکرا بكری و باسی بكری (بپروانه: بره‌گه‌ی: ۱۶).

۱۰- شیردانی چه‌رامکه‌ر ئەم سێ مه‌رجه‌ی هه‌یه:

یه‌که‌م: شیردەر، که‌پێشی ده‌گوتری دایه‌ن، مه‌رجه‌که‌ی ئه‌وه‌یه كه‌ژن بێ و زیندوو بێ و ته‌مه‌نی له‌نۆسائی هه‌یفی که‌مه‌تر نه‌بێ، ئه‌گەر پیاوی بیته‌ شیر و شیریدا به‌منالێ، به‌وه نابێ به‌پاوی شیري ئه‌و منالē، یان به‌دایکی، یان ئه‌گەر دوو منال به‌شیری یه‌ك ئاژه‌ل بژین به‌وه نابن به‌خوشک و برا، وئاژه‌له‌که نابێ به‌دایکیان.

دووه: مهرجی شیرهگهیش ئهوهیه شیرى ژنى زیندوو بى، وهمندهالهکه
پینج جار شیرى ئهوه ژنهى خوارد بى.

سیهم: مهرجی شیرهخویش ئهوهیه کهزیندوو بى و تهمنهنى لهناخر
جارا، لهدوو سال تى نهپهرى بى و لهپښگهى مژینهوه بهدهم، یا لهپښگهى
دۆشینهوه که بهمههیه و شتى وا بیخوات، یا لهپښگهى لووتهوه، وهک
بهتکاندن یا بهسۆنده لهپښگهى لووتهوه شیرهگهى بدهنى و بگاته ناو بوښایى
کهدهى.

۱۱- ئهگهر لهپښگهى کوومهوه بهشاف منالهکه ههلى بگرى، یا نه به
سۆنده و شتى وا لهکوومهوه یا نه چووکهوه شیرهکه بکړیته ناو لهشى، ئهوه
کاریگهرى نییه، لهلای تیکرای زانایان.

۱۲- نابى میرد مهکى ژنى خوځى بمژى، شتى وا بى کیش نهیه گهرچى
لهلای جهماوهرى زانایان بهشتى وا مارهبرینهکه ههلناوهشیتهوه.

۱۳- میردى منال، تهمنهنى لهدوو سال کهمتر بى، شیرى ژنى خوځى، یا
شیرى دایکى ژنى خوځى، یا نه شیرى نهکى ژنى خوځى بخوات ژنهکهى لى حهرام
دهبى، چونکه لهپهکهما دهبى بهکورى شیرى، لهدوووهما دهبى بهبرای شیرى،
لهسیهمه دهبى بهخالى ژنهکهى.

۱۴- ئهگهر گومان لهم شتانهدا ههبوو شیر کاریگهرى نابى؛
یهکهه: تهمنهنى منالهکه، کهدلنیا نهبوون لهوه که لهکاتى ههر پینج
جارهکهدا، تهمنهنى لهدوو سالى قهمههرى تى نهپهپهوه.

دووه: دلنیا نهبوون کهپینج جار بووه، یا زیاتر بووه.
سیهم: که ههر پینج جارکه، بهپى عورف، تیرکهه بووه.

۱۵- شیرى کچ کهشووى نهکردبى، یا شیرى بیوهژن کهمیردى نهبى،
قهدهغهبوون و حورمهت پهخشهوه دهکاو کاریگهرى ههیه.

١٦- له (تحفه المحتاج فى شرح المنهاج) دا، به دهق دمفه رموى: {الْوَجِبُ عَلَى النِّسَاءِ أَنْ لَا يُرْضِعْنَ كُلَّ صَبِيٍّ مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ، وَإِذَا أَرْضَعْنَ فَلْيَحْفَظْنَ ذَلِكَ وَيُسْهَرْنَ وَيَكْتَبْنَ إِخْتِاطًا}. واته: پيويسته له سهر ژنان كه مه مك نه دهن به هيچ منالئ، مه گهر له بهر پيويستی و ناچارى، كاتيكيش شتى و ايان كرد، هه واله كه په خسه وه بكه و بؤ دوور بينى بيشى نووسن.

١٧- كاتى كه شيردان هاته جئ:

يه كه م: منداله كه دهبئ به مندالئ شيرى ئه و ژن و پياوه كه شير هه كيانى خوار دووه و له ناو خويانا دهن به مه حره مى يه كترى.
دووه م: ئه و مه حره مى و هه راميه ي كه به هوى شير خوار دنه وه پهيدا دهبئ، له ژن و پياوه كه وه دمروا و دهنه نيته وه بؤ باوك و دايك و باپرو نه نكيان (كه به مانه دهگوترئ: ئوصول، واته: بنه چه و ره سهن) ئه مانه دهن به مه حره م بؤ شير خوره كه.

سييه م: هه روا له ژن و ميړده كه يه وه، مه حره مى و هه دغه بوون دهنه نيته وه بؤ منال و مناله زاشيان (كه به مانه دهگوترئ: وه چه و نه وه) مناله كه دهبئ به خوى و به مه حره م بؤ ئه مانيش.
چواره م: هه روا له ژن و ميړده كه وه دهنه نيته وه بؤ براو خوشكيشيان (كه به مانه دهگوترئ دهوړوپشت، واته: هه واشئ).

پينجه م: وه له شير خوره كه وه، مه حره مى هه رامبوون هه ر ته نيا دمروا بؤلاى منال و مناله زاي ئه و شير خوره يه، ناروا و ناته نيته وه بؤ بنه چه ي و بؤ وه چه ي بنه چه ي و بؤ دهوړوپشى.

شه شه م: ئه مه يش ليستى زورينه ي ئه و كه سانه يه كه به هوى مه مك خوار دنه وه، مه حره مى و خوى بوون له نيوانيانا دادمه زرى:

١٨- ژنه شير دمره كه دهبئ به دايكى مناله شير خوره كه.

١٩- ميړده كه ي دهبئ به باوكى، چونكه ئه و ژنه كه ي متور به كردووه.

۲۰- منالئ ژنهکه، چئ له میږدی حازری بئ، چئ له میږدیکی تری بئ،
نهگهر کور بئ دهبئ بهبرای شیریی منالئ شیرخوړهکه، نهگهر کچ بئ دهبئ به
خوشکی شیرئ نهو.

۲۱- منالئ باوکه شیریهکیش ههروها، چئ له ژنه شیردیرهکئ بئ، یان
له ژنیکی تری بئ، کچ بئ دهبئ بهخوشکی شیرخوړهکه، کور بئ دهبئ
بهبرای، منالئ نهوانیش یان دهبئ بهبرازای یان خوشکهزای.

۲۲- ناغای ژنه شیردیرهکه، دهبئ بهباوکی شیرخوړهکه، نهگهر ژنهکه
نوممول وهلهدی بوو، میږدی نهبوو.

۲۳- دایکی ژنه شیردیرهکه دهبئ به نهنکی شیریی شیرخوړهکه، با بهرو
ژووریش بروت.

۲۴- خوشکی شیردیرهکه دهبئ بهپووری شیرخوړهکه.

۲۵- کچی کچی شیردیرهکه دهبئ بهخوشکهزای، با بهرو خواریش
بروات.

۲۶- کچی کچی خاوڼ شیرکه خوشکهزای شیریهتی، با بهرو خواریش
بروات.

۲۷- دایکی خاوڼ شیرکه دهبئ بهنهنکی شیرئ منالئکه، با بهرو
ژووریش بروت.

۲۸- خوشکی خاوڼ شیرکه پووری شیرئ منالئکه.

۲۹- برای خاوڼ شیرکه مامی شیریهتی.

۳۰- کوری خاوڼ شیرکه برای شیرئ منالئکه.

۳۱- باوکی خاوڼ شیرکه باپیره شیریهتی.

۳۲- برای شیردیرهکه خالئ شیرخوړهکه.

۳۳- مهبهست له خاوڼ شیر یا میږدی ژنه شیردیرهکه، یان ناغایهتی و
خوی چووتهلای و سکی پرکردووو ژنهکه بوو بهنوم وهلهدی خاوڼهکئ.

۳۴- شیرو برپارەگانی شیر لەنیوانی موسوڵمان و ناموسوڵمانیشدا دادەمەزری، گریمان شیردەر مەسیحی بوو، منالە شیرخۆرەکە موسوڵمان بوو، دەبن بەدایک و کۆری شیریی یەکتری، وەهەرودەها کەسەگانی تریش.

۳۵- شیرەکە بکری بەپەنیر، یان بەخامە، یان بەگیمەر، یان بەکەرێ، یان بەماست، لەلای شافعیییەکان هەمان کاریگەری دەبینی، بەمەرچی لەدەمەو بەدرین بەمنالەکە، وە مەرجهگانی تریشیان تیادا بیتهجی، وەک دووسال و پینج جارو.....تاد.

۳۶- باوک و دایک و برا و خوشک و کەسی تری خۆیی منالە شیرەخۆرەکە، نابن بەهیچی ژنەشیردەرەکە و نابن بەهیچی خاوەن شیرەکە و نابن بەهیچی منال و کەسوکاری تریان، ئەگەر لەلایەکی ترەو مەحرەمیان نەبن و نەبووبن بەخۆیی و بەمەحرەمیان.

۳۷- ئیستا بەنکی شیر پەیدا بوو، ژنی شیردار شیریی خۆی دادەنی لەو بەنکانە، سایا بەفرۆشتن، یان بە بەخشین، لەسەر فەرماشتهکە توحفە. یەکەم: دروست نییە بۆ ژنی موسوڵمان، کەشیری خۆی لەو جوۆرە بەنکانەدا دابنێ، مەگەر بەم مەرجانە:

۱- میژدەکە پازی بێ، چونکە شتی وا ئەگەر بەپێی شەرع نەبێ بێ شەرعییە، وەخودایش دەفەرموی:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا - التحريم - ۶۶ -
الآية/۶} :

۲- ناوی ژنە شیردەرەکە لەسەر دەفری شیرەکە بنووسری، وە هەرودەها ناوی ئەو منالە کەشیرەکە پێ دەدری.

۳- کاتی چەسپا کەشیرخواردنی شەرعی لەنیوانی منالەکە و ئەو ژنەدا کەشیرەکە لەبەنک داناو چەسپا، ژنەکە و خاوەنی منالەکە لەو ئاگادار

بكرى. وهلهتۆمارى رهسمى و فهرمى ئەو بەنكەدا، ئەم بېرياره تۆمار بكرى، بۆ كاتى پرسينه وه لهم بابەته.

۳۸- پوختهيى له نادروستبوونى كۆكردنه وهى دوو ژنى لهناو خۆيانا خۆيى، لهژنيىتى يەك پياودا.

۱- حەرامە كۆكردنه وهى دايك و كچ، چى نەژادى و نەسەبى بن، چى شيرى بن.

۲- حەرامە و نادروسته كۆكردنه وهى نەنك و نە وهى خۆي، چى نەسەبى، چى شيرى.

۳- حەرامە و نادروسته كۆكردنه وهى دوو كچ يان دوو ژن، لهژير ركيڤى يەك ميژدا، ئەگەر گريمان يەكيكيان پياو بى و يەكيكيان ژن بى، مارەيان لهيهكترى نەيى، وهك دوو خوشك پيكه وه له يەك كاتا ژنى پياوى بن، يان ژن لهگەل برازاي خۆيدا، يان لهگەل خوشكهزاي خۆيدا، لهيهك كاتا ژنى يەك كەس بن، يان كچى شيرى لهگەل دايكى شيرى خۆي، يان لهگەل خوشكى شيرى خۆي، يان لهگەل نەنكى شيرى خۆي، يان لهگەل برازاي شيرى خۆي، يان لهگەل خوشكهزاي شيرى خۆي، لهيهك كاتا، هەردووكيان ژنى يەك ميژد بن ئەمانە هەموو نادروستن.

۳۹- منالى شيرەخۆرهكەيش، دەبن بەمنالەزاي شيرەدرو ميژدەكەى، با بەرەو خواريش بپروات، هەروا منالى شيرەخۆرهكە دەبن بە برازا، يان خوشكهزاي براو خوشكى شيرى منالەشيرەخۆرهكە.

۴۰- هەروا ژنى شيرەخۆرهكە دەبى بەبووكى شيرى باوك و دايك و باپيرو نەنكە شيريهكانى!!

تِلْوُغُ الْمَرَامِ

پېړستى سەرەباسەكان

لاپەرە	بابەت
۳	۳- نامەى تەرم
۶۲	باسى مردن و تەرم و مردوو
۸۷	۴- نامەى زەكات
۱۱۸	۲۸- باسى سەرفترە
۱۲۲	۲۹- باسى خېرو خېركردن
۱۳۳	۳۰- باسى دابەشکردنى زەكات و ئەو تاقمانەى كە زەكاتيان پى دەشى
۱۴۳	۵- نامەى رۆزوو
۱۶۵	۳۱- باسى رۆزووى سوننەت و ئەوشتانەى كە لەرۆزوودا، جەلوگىرييان لىكراوه
۱۸۴	۳۲- باسى خەلوەكيشان و تەراوىحى رەمەزان
۱۹۴	۶- نامەى حەج
۱۹۴	۳۳- باسى گەورەى حەج و باسى ئەو كەسەى كە حەج پىويست و ئەرك و فەرزە لەسەرى
۲۱۴	۳۴- باسى نيشانەى كات و وادەو شوئنى دابەستنى ئىحرامى حەج و عەمرە
۲۱۶	۳۵- ئىحرام بۆجى و چى دەبەستى و چۆنىتى ئىحرام دابەستن
۲۱۸	۳۶- ئىحرام دابەستن و نىتى حەج، يان عەمرە هينان لەگەل ئەو شتانەدا پەيوەنديان بەئىحرام دابەستن و نىت هينانەوه هەيه
۲۳۱	۳۷- باسى چۆنىتى حەج و رۆيشتە ناو شارى مەككە
۲۸۱	۳۸- باسى كات بەسەرچوون و فريانەكەوتن و رى لىگيران

لَپەرە	بایەت
٢٨٧	٧- نامەى کرپىن و فروشتن
٢٨٨	٣٩- باسى مەرجهکانى کرپىن و فروشتن و ئەو سەودا و مامەلانەى کە رېگريان ئى دەکرئ لەرووى شەرعەو
٣٢٣	٤٠- باسى سەرپشکى و پەشيمانبوونەو
٣٢٦	٤١- باسى سوود (رېبا)
٣٤٠	٤٢- مۆلەتى فروشتنى بەرى دارە دۆخەدراو، باسى فروشتنى بنکى دارو بەروبووم
٣٤٥	٤٣- باسەکانى سەلەم و قەرزو بارمتە (رەهن)
٣٥٢	٤٤- باسى نابووتبوون و لاتکەوتن و دەستبەست (حیجر)
٣٦٢	٤٥- باسى ریکەوتن
٣٦٤	٤٦- ھەوالە و بەرەو روو کردنەو دەستەبەرى
٣٦٧	٤٧- باسى ھاوبەشى و سەرکاری
٣٧٣	٤٨- باسى پیلینان
٣٧٤	٤٩- باسى خواستەمەنى (عارىه)
٣٧٩	٥٠- باسى زەوتکردن
٣٨٩	٥١- باسى بەش ھەلگرتنەو (شوقە)
٣٩٣	٥٢- باسى قازانچ بەھاوبەشى (قراض)
٣٩٦	٥٣- باسى باخەوانى (موسوقات) و بەکریدان
٤٠٩	٥٤- باسى ئاوەدانکردنەو و ئیرانە (إِحْيَاؤُ الْمَوْتِ)
٤٢٠	٥٥- باسى وەقف
٤٢٤	٥٦- باسى شت بەخشین و عومراو روqbا
٤٣٣	٥٧- باسى دۆزراو

لاڀهره	بابهت
۴۴۱	۵۸- باسی فہرائیز: دابہ شکردنی کہ لہ پوور لہ نیوانی کہ لہ پوور بہ رانیدا
۴۵۱	۵۹- باسی راسپیڑی (وہ سیٹ)
۴۶۱	۸- نامہ ی ژنہینان
۵۰۴	۶۰- باسی هاوکوفی و سہرپشکی
۵۲۲	۶۱- باسی کوزہ رانی جوان لہ گہل ژنان
۵۴۴	۶۲- باسی مارہی
۵۵۴	۶۳- باسی نانی شای و شیرینی خواردنہ وہو شتی تری لہم بابہتہ
۵۶۸	۶۴- نۆرہ کاری (قہسم) لہ نیوانی هاوسہ راندا
۵۸۰	۶۵- باسی خولعکردنی ژن (الخلع)
۵۸۲	۶۶- باسی ژن تہ لآقدان
۵۹۷	۶۷- باسی گیرانہ وہی ژنی تہ لآقدراو بو ژیر رکیفی ژن و میردی پیاو
۵۹۸	۶۸- باسی ئیلاء (سویندکاری) و ژن لہ خو حہرامکردن و ظیہارو کہ فارہت
۶۰۵	۶۹- باسی شہرہ نہ فرین
۶۲۲	۷۰- باسی حہیہ (عیددہ) ی ژنان و ماتہم
۶۳۸	۷۱- باسی مہمکخواردن و شیرخواردن

